שו״ת · אחרונים · אחיעזר

אחיעזר (יוד)

רבי חיים עוזר גרודזינסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אחיעזר (יוד)
רבי חיים עוזר גרודזינסקי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אחיעזר-יוד/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 4
סימן ב 14
סימן ג 36
סימן ד 39
סימן ה 46
סימן ו 56
סימן ז 67
סימן ח 76
סימן ט 91
סימן י 98
סימן יא 121
סימן יב 140
סימן יג 150
סימן יד 154
סימן טו 166
סימן טז 175
סימן יז 181
סימן יח 184
סימן יט 192
סימן כ 199
סימן כא 208
סימן כב 213
סימן כג 227
סימן כד 236
סימן כה 247
סימן כו 265
סימן כז 282
סימן כח 287
סימן כט 295
סימן ל 302
סימן לא 310
סימן לב 312
סימן לג 318
סימן לד 335
סימן לה 343
סימן לו 353
סימן לז 358
סימן לח 363
סימן לט 378
סימן מ 400
סימן מא 408
סימן מב 429
סימן מג 436
סימן מד 449
סימן מה 459
סימן מו 465
סימן מז 482
סימן מח 491
סימן מט 496
סימן נ 512
השמטות 523

אחיעזר חלק יורה דעה

סימן א

הרמב"ם בפ"א מהל' פסולי המוקדשין הל' א' כתב כל הפסולין לעבודה מיתרין לשחוט קדשים לכתחילה ואפילו ק"ק חוץ מן הטמא שאינו שוחט לכתחילה ואע"פ שהוא חוץ לעזרה ופשט ידיו ושחט בעזרה גזירה שמא יגע בבשר ואם עבר ושחט הזבח כשר ע"ב. והשמיט מאי דמשני בריש חולין ד"ג כגון דאיטמי בשרץ איבע"א כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה. גם בגמרא שם מבואר במוקדשין אם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשרה והרמב"ם סתם ולא הצריך שיאמר ברי לי, והנוב"י מהדו"ק חיו"ד סי' ד' כתב לתרץ דס"ל להרמב"ם דדברי רבה בר עולא נדחים מהלכה דיל"ד דרב"ע דס"ל דחולין שנעשה על טהרת הקדש כקדש דמי ולמה בחולין שנעשה על טה"ק שוחט לכתחילה ורש"י הרגיש בזה וחילק דבחולין שנעשה עטה"ק אין חייב ליזהר אלא מדרבנן מכל טומאה הפוסלת ובמוקדשין כיון דמוזהר מן התורה שלא יטמא כו' גזרו רבנן לכתחלה.

ולפ"ז לפמש"כ התוס' בד"ה שמא דאע"ג דדם קדשים אינו מכשיר חה"ק מכשירתו א"נ כגון שהעבירה בנהר ובשעת שחיטה משקה טופח עליה ואי נימא כתירוץ השני א"כ רוב קדשים שלא העבירו בנהר מותר לטמא לכתחילה לשחוט, א"כ גם בקדשים ברוב הקדשים הא שוחט לבתחילה והו"ל למיתני לשון לכתחילה, ועכצ"ל כתירוץ הראשין שבתוס' משום דחה"ק מכשירתו ועל כן לא משכח"ל בכל הקדשים שישחוט טמא לכתחילה וא"כ קשה לרבה בר עולא מה בין קדשים לחולין שנעשו על טהרת הקדש והלא בחולין שנעשה על מה"ק אף שאזהרת טומאתן היא מדרבנן מ"מ הטומאה עצמה היא דאורייתא שהרי דם שחיטת חולין ודאי מכשיר ובקדשים ממש אף שאזהרת טומאתן היא מדאורייתא מ"מ הטומאה עצמה היא מדרבנן שהרי חה"ק אאמד"ר וא"כ מה בין חולין שנעשה על טה"ק לקדשים ממש ולמה בזה מותר לכתחילה ובזה אסור וצ"ל דרבה ב"ע ס"ל חה"ק דאורייתא ולהכי מחמיר אפילו בדיעבד שיאמר ברי לי, אבל הר"מ לשיטתו דס"ל חבה"ק אאמד"ר ולהכי בדיעבד מותר ואף שבזה מחמיר יותר מרבה בר עולא דלרבה בדבר שהוא מדרבנן מותר לכתחילה, ולהרמב"ם אסור לכתחילה משום דזה מוכח מלשון המשנה דקתני כל הפסולין לשון דיעבד מכלל דבכל הקדשים טמא לכתחילה לא אבל להחמיר אפילו בדיעבד אם אינו אומר ברי לי שזה אינו מפורש במשנה רק בדברי רבה ב"ע בזה אמרינן דרב"ע לשיטתו דס"ל דחה"ק דאורייתא אבל

להרמב"ם שפסק דחה"ק מדרבנן מותר בדיעבד זהו תיד הנוב"י ותמיהני על יסוד ד' הנוב"י דמשוה סומאת קדשים שא"א מדרבנן משום דחבת הקדש מכשירתו לחולין שנעשה על טהרת הקדש שאזהרת טומאתן א"א מדרבנן ובאמת חילוק גדול יש ביניהם דדוקא בחולין שנעשה על טה"ק דחיוב שמירה והבדלה אאמד"ר לא חש להוסיף גדרים מספק שמא יגע משא"כ בקדשים אם יטמא בטומאה דרבנן הרי מביא קדשים לבית הפסול ובא לידי נותר ולידי הפסד קדשים.

ומבואר בירושלמי שלהי פסחים דפסח אחר חצות מטמא את הידים משים היסח הדעת דלפי שאסור באכילה אחר חצות הא מסיח דעתו ומבואר בפסחים דל"ד דשתילי תרומה ששתלן דמותרים מלטמא ואסורים באכילה משום היסה"ד ופירש"י שם דלפי בשעה שנטמאו הסיח דעתו משמירתן וא"כ ע"י טומאה דרבנן הרי בא הקדשים לידי פסול דבר תורה ולהכי מחשש שלא יבוא קדשים לידי פסול תורה חשו לכתחילה שלא ישחוט הטמא שמא יגע בבשר ולא מצד שיעבור על איסור דמשמרת תרומותי על ידי נגיעה רק לפי שיבוא קדשים לידי פסול משא"כ בחולין שנעשה על טה"ק שחיוב אזהרתו אאמד"ר ועי"ז לא יבוא לידי שום פסול דל"ש פסול בחולין רק שלא יהי' לו דין חולין שנעשה על טה"ק לא חשו חכמים וא"ש לרבה בר עולא אף א"נ דחה"ק אאמד"ר מ"מ אין לטמא לשחוט בקדשים שמא יגע בבשר וצ"ל לפ"ז הא דמחמיר בדיעבד שיאמר ברי לי שלא נגעתי אף דחה"ק אאמד"ר וספק דרבנן להקל לפמש"כ התוס' בד"ה דליתא קמן משום דרוב פעמים לא יכול להזהר מליגע ובכה"ג דלא הוי ספק השקול החמירו גם בדרבנן ונדפס הערה זו מצאתי בתוך הגהות אבי זקני הגאון מו"ה משה ארי' ליב זצ"ל על הנוב"י].

בו והנה בריש חולין שם בתוד"ה ובמוקדשין כתבו אע"ג דאמרינן לקמן דמפרכסת הרי היא כחי' חיישינן שמא יגע אחר פירכוס א"נ דוקא לענין העמדה והערכה הוי כחי' אבל לענין טומאה כיון ששחט שנים או רוב שנים מקבלת טומאה דחשיב אוכל כדאמר בפרק העור והרוטב דהשוחט בהמה טמאה לעכו"ם ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין ולא טומאת נבילות עכ"ל. והמפרשים נתקשו בזה לתי' הראשון דחיישינן שמא יגע אחר פירכוס דא"כ מאי מקשה התם האי טמא דאיטמי במאי אילימא דאיטמי במת בחלל חרב אמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל כו' דהא בעודה מפרכסת אינה מקבלת הטומאה ושלא נגע אחר הפירכוס בברי לי שלא נגע סגי ועו"ק דהא התירוץ השני דמפרכסת מטמא טומאת אוכלין היא ברייתא מפורשת ולמה הצריכו לדחוק בתירוצם הראשון שמא יגע אחר הפרכוס דהא גם בשעה שהיא מפרכסת מטמא טו"א דהא בודאי אפילו

במוקדשין דכל כמה דלא זריק דם לא מישתרי בשר כמבואר בדפ"א מ"מ לא גרע מבהמה טמאה דאסורה באכילה כיון דשם שחיטה עלה בטהורה מטמא טומאת אוכלין, ונראה עפ"י המבואר בדרש"י.

דקכ"א בד"ה השוחט דכיון דישראל בטהורה משוי לה אוכלא בעודה מפרכסת כו' והא דאמרינן אסור לאכול מבהמה עד שתצא נפשה מדרבנן עכ"ל והיינו כיון דמן התורה מותרת באכילה קודם שתצא נפשה הוי אוכל ולפ"ז למפש"כ התוס' בדע"ג בד"ה הוכשרו בתוך הדבור בתירוצם וי"ל משום דמדאורייתא לא מכשרה שחיטה אפילו לר"ש כדאמר בפ' השוחט עשאוה כהכשר מום מדרבנן וכיון שאבר אסור מדרבנן לא מהני לה הכשר שחיטה דאאמד"ר יעוי"ש ומבואר מדהתוס' דאע"ג דמדאורייתא מותרת באכילה משום כיון דההכשר אאמד"ר ומדרבנן אסור באכילה לא הוי הכשר ומה"ט יש לדון ג"כ בקדשים דדם קדשים אינו מכשיר ורק דחבת הקדש מכשירתו כמש"כ התוס' בריש חולין בד"ה שמא וכיון דחה"ק אאמד"ר ומדאורייתא לא הוי הכשר כלל ומדרבנן אסורה באכילה עד שתצא נפשה א"כ לא הוי הכשר כלל דאי ניזל בתר דאורייתא חה"ק אינו מכשיר ואי ניזיל בתר דרבנן הא מדרבנן בכל שחיטת טהורה אסורה באכילה עד שתצא נפשה ואע"ג דבקדשים בלא זה אמרינן בחולין דפ"א דעל כמה דלא זריק דם לא משתרי בשר מ"מ הא בחולין ניתר מיד וחשוב אוכל משא"כ בזה דגם בחולין אסורה מדרבנן וההכשר א"א מדרבנן ואין לחלק משום דבאבר אסור לעולם מדרבנן משא"כ בעד שתצא נפשה דאח"כ מיתרת גם מדרבנן דמ"מ בשעה שהיא מפרכסת אסורה מדרבנן וכיון דההכשר אאמד"ר דמי לאבר כמש"כ התוס' בדע"ג] ולהכי תירצו התוס' בתירוצם הראשון דחיישינן שמא יגע אחר הפירכוס ואזלי לפי תירוצם הראשון בתוד"ה שמא דמשום חיבת הקודש מכשירתו ובתירוצם השני שתירצו דמפרכסת מטמא טומאת אוכלין קאי לפי תירוצם השני שם או שהעבירה בנהר ופדיין משקה טופח עליה דבכהאי גוונא הוי ההכשר מן התורה וממילא דמפרכסת מטמא טומאת אוכלין משום דעד שתצא נפשה אאמד"ר, וכל זה במוקדשין דדם קדשים אינו מכשיר אבל בחולין שנעשו על טה"ק דדמו מכשיר מן התורה ודאי דמפרכסת מטמא טומאת אוכלין מן התורה א"כ י"ל דהא דמקשי האי טמא דאיטמי במאי כו' קאי בחולין שנעשו על טה"ק דאזיל ומטמא לבשר אפילו בשעה שהיא מפרכסת ומיושב בזה מאי דמקשה התוס' בד"ה כגון דבדק קרומית של קנה דהא בעינן כלי דהא בחולין שנעשה על טה"ק לא בעי כלי.

ובתוס' בד"ה דליתא קמן דנישיילי' כתבו ואע"ג דעזרה רה"ר היא כדאמר בפסחים די"ט והי' לנו לטהר כאן מספק האי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה ברה"ר משום דרוב

פעמים לא יוכל ליזהר מליגע ואי איירי בבמה א"ש עכ"ל, ולכאורה קשה לפמש"כ התוס' בד"ה ובמוקדשין דמפרכסת הרי היא כחי' רק דחיישינן שמא יגע אחר פירכוס וא"כ מאי תירצו דרוב פעמים לא יכלו ליזהר מליגע דזה שייך רק בשפה ששוחט אי אפשר להזהר אבל הא בשעה ששוחט והיא מפרכסת אינה מקבלת טומאה רק דחיישינן שמא יגע אחר הפירכוס ובזה הא יכול להזהר שפיר דהוי רק ס"ט ברה"ר וצ"ל בתירוצם זה אזלי לפי מה שתירצו דמקבל טומאת אוכלין בשעה שהיא מפרכסת משום דמיירי שהעבירה בנהר ופדיין משקה טופח עליה דהוי הכשר מן התורה ולתירוצם הראשין דחיישינן שמא יגע אחר פרכוס תירצו דאיירי בבמה ולפ"ז שלשה דבורי התוס' בד"ה במוקדשין ובד"ה שמא ובד"ה דליתא שתירצו בכל אחד שני תירוצים תלוים זה בזה דלתירוץ התוס' דחה"ק מכשיר ואאמד"ר ממילא דבשעה שמפרכסת אינה מקבלת טומאה וצ"ל דחישינן שמא יגע אחר פירכוס ובזה אפשר להזהר וצ"ל דמיירי בבמה ולתו' השני שהעבירה בנהר ועדיין טופח עליה והוי הכשר דבר תורה ממילא מקבלת טומאת אוכלין בשעה שהיא מפרכסת ממילא דלא דמי לשארי ס"ט ברה"ר דרוב פעמים לא יכול להזהר, והרמב"ם שכתב סתם בטמא לא ישחוט ולא פירש באופן שהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה ופסק דחה"ק אינו מכשיר אלא מדרבנן וממילא דבשעה שהיא מפרכסת אינה מקבלת טומאה כמשנ"ת א"כ הא דלא ישחוט לכתחילה הוא רק גזירה שמא יגע אחר הפרכוס ויכול להזהר שלא יגע א"כ בעזרה הוי ספק טומאה ברה"ר ולהכי השמיט שיאמר ברי לי דגם בלא ברי לי כיון דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור וגם הבשר טהור ולא חיישינן מטומאת סכין בעת השחיטה הא אינה מקבלת טומאה לפי שהיא מפרכסת ושמא יגע אחר השחיטה הא הוי ס"ט ברה"ר דספיקו טהור וע"כ השמיט אוקימתא דנגע בשרץ או דבדק קרומיות של קנה וא"ש

ג

והנה הרמב"ן בריש חולין תירץ דאף דעזרה רה"ר היא וס"ט ברה"ר טהור מ"מ בקדשים דבעינן שימור משמרת תרומותי בעינן ודאי שמור וז"ל הריטב"א עוד תירצו דשאני ספק דגבי שמירת קדשים דכיון דבעי למיעבד בהו שימור ואפילו היסה"ד פוסל בהם לא שרינן בהו ספק שימור וכן תירץ רבנו הרמב"ן ז"ל וזהו עיקר דהא ודאי בסכין אסורה ספק שקול הוי כו' עכ"ל ביאור הדברים נראה דבודאי כל דמספקא ליה להטמא שמא נגע בבשר הרי לא שמרו ונפסל בהיסה"ד ואפילו למ"ד היסה"ד פסול טומאה מ"מ הא מבואר בפסחים דל"ד בשלמא למ"ד היסה"ד פסול טומאה משום הכי טעון עיבור צורה אף דחטאת העוף נאכל בעזרה והוי ס"ט ברה"ר מ"מ נפסל בהיסה"ד כל שלא שמרו ויש

להסתפק שמא נטמא אלא דהיכא דליתא קמן דנשיילי' א"כ הא יש להסתפק ששמרו השוחט הטמא וידע שלא נגע בבשר ואם שמרו הא אין חשש בדבר והוי רק ספק היסה"ד מ"מ לא שרינן בהו ספק שימור.

ולכאורה הי' נראה דזה אינו אלא למ"ד היסה"ד פסול הגוף ופסול מספק אבל למ"ד היסה"ד פסול טומאה ממילא ספק היסה"ד הוי כס"ט וברה"ר ספיקו טהור ויתישב בזה דהתוס' שהקשו קושיתם במה דמסיק דליתא קמן דנשיילי' דמשמע שאם אין אחרים רואים וליתא קמן דנשיילי' אפילו בדיעבד אסור והלא עזרה רה"ר היא אבל לא הקשו בתחלת דברי רבא ב"ע דקאמר אם שחט ואמר ברי לי דמאי איריא ברי לי אפילו אם נסתפק הטמא בדבר מותר משום ס"ט ברה"ר והנוב"י הרגיש מזה ומה שתי' לפי שיכול לברר אותו מספק אינו מספיק דהא אם אמר הטמא שהוא מסופק וא"א לבררו מותר ולמש"כ א"ש דבאם הטמא מסופק אם נגע בכה"ג פסיל משום היסה"ד דלא הוי שימור כיון דמספק"ל אם נגע אבל היכא דליתא קמן דנשיילי' בזה כיון דהו"ל ספק שמא שמר כראוי י"ל דס"ל להתוס' דלמדס"ל פסול טומאה הוי ספק טומאה אבל מסתימת ד' הרמב"ן והריטב"א נראה דס"ל דלא שרינן ספק שימור לכו"ע אף למ"ד דהו"ל פסול טומאה משום דכיון דנפסל מצד עשה דמשמרת תרומותי הוי ככל ספק איסור דאזלינן לחומרא ואין בזה חילוק רשויות.

אולם נראה דאפילו למ"ד היסה"ד פסול הגוף הוא שאם יבוא אליהו ויטהרנו אין שומעים לו מ"מ באלו שאינם ראוים לקבלת טומאה כמו בעלי חיים או פירות שלא הוכשרו שא"א שיקבלו טומאה והרי הם משומרים ועומדים מקבלת טומאה ול"ש בהו פסול היסח הדעת וכן מבואר בכריתות דכ"ו אימת אינה משתמרת אם מעיקרא חיה היא ובפרש"י שם, ולפ"ז בשחיטת קדשים דדם קדשים אינו מכשיר וחיבת הקדש מכשירתו וחה"ק אאמד"ר א"כ מדאורייתא הרי הם משומרים ואעפ"י דמדרבנן חה"ק מכשירתו ומקבל טומאה מ"מ הא מדאורייתא הוי שימור, ועי' בזבחים דצ"ט הא דאסח דעתי' מטמא מת ולא אסח דעתי' מטמא שרץ כו' מי איכא נטירותא לפלגא אין כו' לבי על הסל ולא על המגריפה כו' אמר רבא באומר שמרתיה מדבר הטמא ולא שמרתיה מדבר הפוסלה כו' וע"ע בחגיגה ד"כ יעוי"ש, וה"נ הרי לא אסח דעתי' מטומאה דאורייתא שאי אפשר שתקבל והרי היא משומר לגבי דאורייתא מ"מ כיון דמדרבנן ראוי לקבל טומאה לגבי דרבנן לא הוי שימור ויש בו פסול דמשמרת תרומותי מדרבנן.

ולפ"ז כיון דעיקר פסול דמשמרת תרומותי בכה"ג אאמד"ר ממילא אף דדין שימור הוי כשארי איסורין מ"מ הא גם בספק איסור מדרבנן אזלינן לקולא ולהכי כל זמן שלא אמר

הטמא השוחט שמסופק הוא אם שמרו או באופן דליתא קמן דנשיילי' ואחרים לא ראו משחיטתו כשר בכה"ג והגמרא צ"ל שהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה דבכה"ג הוי טומאה דאורייתא או דס"ל דחה"ק דאורייתא. אבל הרמב"ם שלא זכר שהעבירה הנהר וס"ל דחה"ק אאמד"ר שפיר השמיט הא דברי לי דספק דבריהם להקל וגם י"ל דלשי' הרמב"ם גם לכשהעבירה בנהר ומשקה טופח עליה ליכא טומאה מן התורה למש"כ הקצוה"ח בסי' ת"ו דלמש"כ הרמב"ם בפי"ד מהל' טו"ח בעינן בכל הכשר ניחותא דבעלים לא מהני הכשר לקבל טומאה רק בקדשים קלים לריוה"ג דהוי ממון בעלים ולהכי אמרו בפסחים די"ט ובחולין דל"ו בפרה של זבחי שלמים ולמש"כ המל"מ בפ"ד מהל' מעילה פסק הרמב"ם דלא כריוה"ג ולא משכח"ל טומאה כלל.

ועי' בארצות החיים סי' י"ז, אולם הא בזבחים ק"א אמרו מפני הטומאה נשרפה אע"ג דליכא בעלים ובמעשרות פ"י צבי שלקחו בכסף מע"ש שנטמא כו' אף למ"ד דמע"ש ממון גבוה וליכא בעלים ועי' סוכה דל"ה מפני שמכשירה ועי' בתשו' אבני הלואים סי' כ' וכן יקשה דא"כ בשר אשר יגע בכל טמא היכי משכח"ל אם נימא דשי' הרמב"ם דחה"ק אאמד"ר ודלא כריוה"ג, וראיתי שמתרצים לפמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' טומ"א הי"ב במשקין טמאים שנפלו על האוכלין דטמאים בין לרצון ובין שלא לרצון הבעלים ומשכח"ל במשקין טמאים. א"כ בהא דריש חולין דחיישינן שמא יגע הטמא בבשר ואאפ"ל שהעבירה בנהר ומשקה טמאה טופח עליה דא"כ הבשר טמא משום המשקה ובמשקין טהורים הא בעינן רצון הבעלים ולא משכח"ל טומאה מן התורה כיון דאין כאן בעלים רק משום חה"ק דאאמד"ר אולם אין דברי הקצוה"ח מוכרחים דאפשר דגם לשי' הרמב"ם הא דבעינן ניחותא דבעלים רק היכא דאית לי' בעלים משא"כ בדבר דלית לה בעלים סגי ניחותא דהעושה ועי' תוס' ב"מ ד"ל מאי דמחלקים בין שנעשית מאליו או על ידי עושה המלאכה יעוי"ש ואכמ"ל] ובאופן שאמר הטמא השוחט שמסופק הוא אם נגע ממילא דנפסל מצד שמירה לא הו"ל להרמב"ם לאשמעינן.

ד

ובמק"א עשיתי סמוכין לסברת הרמב"ן מריש נדה שנדחקו הראשונים במה שהחמירו מעל"ע שבנדה לקדשים ולתרומה ולא לחולין ואמרתי בזה עפמשה"ק הריטב"א שם במקוה מ"ט לא מוקמינן הטהרות בחזקתייהו וכן הקשה המהר"ם שם ותירצו כיון דהספק נולד באדם הטובל לא מהני חזקת הטהרות וכה"ג כ' הריטב"א בנדה די"ח בשליא בבית וכ"כ הריטב"א בעירובין דל"ו בשם הר"ר שניאור ובתו' שם מספקא להו מה"ט בחזקת תחום ביתו. ועי"ש בתוס' שכתבו דמוקמינן הטהרות בחזקתייהו וי"ל]

והנה סברת הריטב"א יתכן שפיר במקוה כיון דלרבנן תרתי לריעותא כודאי והטובל בו ודאי טמא הוא ואיך יועיל החזקת טהרות שנגעו באדם טמא כיון דהטובל טמא בודאי וכן לר"ש דס"ל תולין מ"מ הא ס"ל דס"ט ברה"י ספק ולא מהני חזקת טהרה ולהכי לא מהני חזקה דטהרות ג"כ אבל במעל"ע שבנדה שאינו אלא ספק ולא הוכרע טומאתו מ"ט לא יהני חזקת טהרות והנה הא דהאשה טמאה למפרע אמרינן שם והלל כי אמרינן אוקמי אחזקה היכא דליכא ריעותא מגופא אבל אשה דאיכא ריעותא מגופא דעלולה לראות לא מוקמינן לה בחזקתה וכל זה בחזקת טהרה דאשה דהוה חזקה עשוי' להשתנות אבל חזקת טהרה דטהרות דלא איתרע מ"ט לא מוקמינן להו בחזקתייהו אולם למש"כ הרמב"ן דס"ט ברה"ר לא מהני לטהר בתרומה וקדשים דבעי שימור י"ל מכש"כ דחזקה לא מהני לטהר דהא בכל היסה"ד איכא חזקה וכל מקום שהניח התרומה הרי היא בחזקתה אלא דהתורה אמרה משמרת תרומותי דבעי שימור אבל חזקה גרידא לא הוי שימור להכי כל שבטהרות תרומה וקדשים מסופקים אם נגע בהם טמא או שנגע בהם ספק טמא הרי לא היו משומרים ולהכי כיון דאשה עלולה לראות ואיתרע חזקת טהרה דידה ובשעה שהיו הטהרות בידה יש מקום להסתפק מטומאה למפרע תו לא מצי מועיל חזקת טהרה דתרו"ק אבל בחולין ניהו דחזקת טהרה דאשה איתרע אבל חזקת טהרה דחולין לא איתרע ומוקמינן הטהרות בחזקתייהו וזהו החילוק שהחמירו בתרו"ק ולא בחולין, ומה שהחמירו גם בחולין שנעשה על טה"ק אף דנראה דפסול דהיסה"ד ליכא בחולין שנעשה על טה"ק מ"מ כיון דבקדשים החמירו משום ליתא דקדשים החמירו גם בחולין שנעשה על טה"ק.

ובזה יש להעיר בישוב ד' המהרי"ט שכ' דחזקה העשויה להשתנות דלא הוי חזקה ונסתייע מריש נדה מ"ט דב"ש והלל כו' דהיכא דאיכא ריעותא מגופא לא מוקמינן אחזקתה והשב שמעתתא תמה על זה דהא לחולין היא טהורה, ולמש"כ א"ש דאף דחזקת טהרה דאשה הוי חזקה עשוי' להשתנות ולא מהני חזקתה מ"מ הא בחולין מהני חזקת טהרות שאין עשוי' להשתנות ולהכי לחולין טהורה ולתרומה וקדשים דלא מהני חזקת טהרה החמירו למפרע [ומ"מ אין זה מספיק לתרץ ד' המהרי"ט דהרי מבואר בנדה דטומאת מעל"ע אינה מקולקלת למנינה ורק בכתם היא מקולקלת וכ"פ הרמב"ם א"כ הרי חזינן דמהני חזקת טהרה של האשה שאינה מקולקלת למנינה הרי דמהני חזקה העשוי' להשתנות ואכמ"ל] ולכאורה יש להעיר מעירובין דל"ו רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בב' כיתי עדים עסקינן אחת אומרת מבעו"י נטמאה ואחת אומרת משחשיכה ולר' יוסי מוקמינן בחזקת טהרה וכן לשינויא דרבא התם תרי חזקי לקולא

והכא חדא חזקה לקולא ומטהר ר"מ בנגע אפילו בב' כיתי עדים אבל לר' יוסי מהני גם חדא חזקה וספק עירוב כשר בכה"ג ומבואר דמהני חזקת טהרה דתרומה, ולכאורה הי' נראה דשאני התם דלדברי העדים שנטמאה משחשיכה הרי אומרים שנשמרה בטהרה עד חשיכה והיתה מותרת באכילה ורק העדים המכחישים אומרים שנטמאה ביה"ש וממילא הוי רק ספק היסה"ד ומוקמינן לה בחזקת היתר ככל ספק איסור, אולם לפמש"כ מד' הריטב"א דאף היכא דליתא קמן דנישיילי' א"כ הוי ספק ששמרו השוחט והוי רק ספק היסה"ד מ"מ לא שרינן בהו ספק שימור מבואר מדבריהם דלא מוקמינן הבשר בחזקת היתר וטהרה וא"כ קשה מ"ט מוקמינן להתרומה בחזקת טהרה ויש לחלק דהתם אין אנו דנין אם התרומה מותר עכשיו דהא טמאה היא אלא שאנו דנין מתי נטמאה ומוקמינן לה בחזקת שלא נטמאה באותו שעה אבל אם אנו מסופקים עכשיו אם נטמאה הרי סוף סוף לא נשמרה מספק טמאה ולא מוקמינן לה בחזקת טהרה.

ובלא זה יש לומר לפי מה שכתב הר"ר אלחנן בחגיגה דכ"א דהיכא דנאבד ולא הי' בידו לא שייך פסול היסח הדעת ונסתייע לזה ממשנה דשקלים פ"ח וע"כ בעירובין שלא הי' בידו באותו שעה ל"ש פסול היסה"ד ומוקמינן בחזקת טהרה משא"כ בטמא השוחט שהוא בידו וכן בנדה דהא הטהרות בידי האשה העלולה לראות והרי לא נשמרו התרומה וקדשים מספק טומאה להכי לא מוקמינן לתרומה וקדשים בחזקת טהרה דידהו

ה

ובאמת עיקר ד' הרמב"ן אנו מוכרחים לישב עפי"ד הר"ר אלחנן דלכאורה ד' הרמב"ן צ"ע דהא מבואר בכמה מקומות בסוטה דכ"ט מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דבאין בו דעת לשאול ספיקו טהור. וכן דפסחים די"ט עזרה רה"ר היא ובשבת דט"ו בששה ספיקות שורפין את התרומה כו' וכן בחולין ד"ט שרץ בפי חולדה וחולדה מהלכת ע"ג ככרות של תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור כו' ומבואר דספק טומאה ברה"ר וכן אין בד"ל ספיקו טהור לקדשים ותרומה כמו בחולין אף דלא הוי שימור ודאי ואולי נאמר דכונת הרמב"ן משום מעלה בעלמא החמירו אבל ז"א במשמע ועוד דהא בפסחים די"ט מבואר דלא החמירו וכן יש להעיר מחולין ד"ט בצלוחית שהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה דלא חיישינן שמא אדם טמא נכנס לשם מפני שדרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסות והטעם משום דאיכא למיתלי באדם טהור ובשרצים תלינן בתר רובא לטהר ולשי' הרמב"ן דנפסל בהיסה"ד מצד שימור גם רובא לא יועיל כמו שאינו מועיל חזקה, [ואולם בלא ד' הרמב"ן קשה ההיא דצליחית דהא מי חטאת נפסל בהיסה"ד וגם במצאה כמו שהניחה לפסול דהא מ"מ לא שמרו] וצ"ל בשי' הרמב"ן דס"ל כמש"כ הר"ר

אלחנן בחגיגה דרק היכא שהיא בידו לשומרן נפסל משום היסח הדעת משא"כ היכא שאינו בידו לשומרן, ואם כן יש לומר גם כן ההיא דסוטה ופסחים ושבת דמיירו שהספק נולד בשעה שהיתה אבודה ואין בידו לשומרן ועל כן לא נפסלו בהיסה"ד משא"כ בריש חולין דהוא בידו שפיר כ' הרמב"ן דבכה"ג לא הוי שימור ודאי, (וכן בריש נדה דהטהרות ביד האשה העלולה לראות לא הוי שימור] אולם לחלק גם במי חטאת חילוק הר"ר אלחנן דהיכא דאין בידו לשומרו לא נפסל צ"ע דבאמת שאני פסול היסה"ד דמי חטאת דגם מלאכה פוסל בשביל היסה"ד לשי' הראב"ד דלא מצינו כן בתרו"ק וגם מכל מאי דתני בפרה בפסולי היסה"ד דמפשיל לאחוריו נפסל לא מצינו כן בתרו"ק, וצ"ל דשאני למשמרת דכתיב במי חטאת לפני הקידוש דכל זמן שלא נתקיים בהו למשמרת לא הוכשר לקדש רק על ידי תנאים ודינים מיוחדים משא"כ לפסול תרו"ק דילפינן ממשמרת תרומותי להוציאן מקדושתן ולפוסלן אי אפשר רק באם מסיח דעת כונה שבידו לשומרן אבל במי חטאת כל שלא שמרן לא הוכשרו לקידוש וקשה דהא נפסלו בהיסה"ד, והנה שיטת הראב"ד בפ"י מהל' פרה הל' ד' במש"כ הרמב"ם המוליך מים לקדשן ואין צ"ל מים שנתקדשו לא יפשיל הכלי לאחוריו חולק הראב"ד וכתב ותמה אני והלא המלאכה אינה פוסלת אלא משום היסה"ד וכבר אמרו במשנה והמלאכה פוסלת בהם עד שיטילו את האפר הא משיטילו אינה פוסלת וא"כ היסה"ד למה יפסול במים שנתקדשו ולשיטתו דאין היסה"ד פוסל במי חטאת אחר קידוש יש לפרש הא דצלוחית אחר קידוש כמש"כ הרמב"ם בפ"ט הל' ט"ז כלי שיש בו מים מקודשין שהניחו מגולה ובא ומצאה מכוסה הרי אלו פסולין כמבואר במתניתין והברייתא דחולין ד"ט דתני דצלוחית טמאה מפרש ג"כ לאחר קידוש דלא כפירש"י ומה שדחקו לרש"י מה דתני טמאה דהא מי חטאת מטמאין כבר תי' הר"ש בפי"א מפרה מ"א יעוי"ש ולפי"ז א"ש דלאחר קידוש ליכא פסול היסה"ד אבל לשי' הרמב"ם דפוסל היסה"ד גס לאחר קידוש כמש"כ הכ"מ דס"ל דפסול מלאכה לאו משום היסה"ד הוא יעוי"ש וכן לפירש"י דמפרש קודם קידוש דלכו"ע פסול היסח הדעת קשה, וי"ל עפמש"כ הכ"מ בפי"א מהלכות פרה הל' ב' במש"כ הרמב"ם ממלא אדם מים ומניחן אצלו בלא קידוש כל זמן שירצה ואין בכך כלום והראב"ד כתב על זה ובלבד שיהיו שמורים ולא יהי' בהם היסה"ד והכ"מ כתב על זה דבר תימה הוא היאך איפשר שישהו כמה ימים ולא יהיה בהם היסה"ד ולד' הרמב"ם י"ל דס"ל דאין היסח הדעת פוסל בהן אלא כשהוא מתעסק בהם קצת כגון שקלן במשקל דלקמן עכ"ל ולפ"ז כל היכא דליכא התעסקות כלל ל"ש במי חטאת פסול היסה"ד וחמור בזה פסול דמשמרת תרומותי בתרומה וקדשים דנפסל בהיסה"ד אף בלי התעסקות ובמי חטאת רק

היסה"ד על ידי התעסקות פוסל וא"ש ההיא דצלוחית דהוי היסה"ד בלא התעסקות דאינו פוסל גם לפני קידוש וא"ש גם שי' רש"י די"ל דס"ל כשיטת הרמב"ם וכפי פי' הכ"מ.

1

והנה במש"כ הראב"ד לחלוק על דברי הרמב"ם דאין היסה"ד פוסל אחר קידוש כמו במלאכה לכאורה הא ד' הרמב"ם פשוטים דניהו דאין מלאכה פוסל אחר קידוש משום דהא לא מצינו מלאכה שיפסול בשארי קדשים ורק במי חטאת חידוש הוא רק לפני קידוש שלא הוכשרו בכה"ג אבל היסח הדעת גרידא דפסול גם בתרומה וקדשים א"כ מי חטאת דחטאת קרי' רחמנא הא לא גרע מכל הקדשים דנפסלים בהסיה"ד ולכאורה הי' נראה דחולק הראב"ד בדין דהמוליך מים לקדשם ואין צ"ל מים שנתקדשו דלא יפשיל כליו לאחוריו דזה לא מצינו רק במי חטאת ולא בשארי קדשים אבל מלשון הראב"ד דהיסה"ד למה יפסול במים שנתקדשו נראה דבכל גוני אין פסול היסה"ד אחר קידוש] אולם ממש"כ הרמב"ם בהלכה ב' שם ממלא אדם מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל זמן שירצה ואין בכך כלום כו'.

וכן המים המקודשים מניחן אדם אצלו ימים ושנים כו', ולפי פי' הר"מ משום דאין היסה"ד פוסל בהן אלא כשהוא מתעסק בהם קצת וקשה לפ"ז דלאחר קידוש למה לא יפסול בהיסה"ד כשארי תרו"ק דנפסלים בהיסה"ד וכן בדינא דצלוחית דמפרש הרמב"ם לאחר קידוש למה לא יפסול בהיסה"ד אולם באמת עיקר דין פסול היסה"ד בתרו"ק לא כתב הרמב"ם בפירוש ועי' ברמב"ם בפי"ט מהל' פסוהמ"ק הל' ד' במל"מ שכ' לא מצאתי דין זה בד' הרמב"ם ועי' בפי"א מהל' תרומות הל' כ"ג הזורע תרומה טמאה אעפ"י שהגידולין טהורין הרי הן אסורים באכילה הואיל והתרומה שנזרעה אסורה באכילה היתה כבר נדחו ובכ"מ שם ויעוי' ברדב"ז שם דמפרש כבר נדחו דאיפסלי בהיסה"ד ולפ"ז ס"ל להרמב"ם כריו"ח דהסיה"ד הוי פסול הגוף וע"ע בצל"ח פסחים דל"ד).

ולשי' הרדב"ז דמפרש בד' הרמב"ם פסול היהס"ד צ"ל דמי חטאת אחר קידוש לא דמי לשארי תרו"ק דהוי קדוה"ג משא"כ פרת חטאת דגוף הפרה קדושת בה"ב אף דחטאת קרי' רחמנא לכמה דינים ויחדו הכתוב בדין למשמרת מיוחד שאינו אלא בדינים המיוחדים בפרה ולמי חטאת לפני קידוש וגם אחר קידוש יש לו רק דינים מיוחדים ממי חטאת ולא דיני שארי קדשים ואין היסה"ד פוסל בהם רק ע"י התעסקות וס"ל להרמב"ם דפסול מלאכה לחוד והיסה"ד לחוד דאע"פ דמלאכה אינו פוסל אחר קידוש מ"מ היסח הדעת פוסל כמש"כ הכ"מ שם. עכ"פ הך דצלוחית שהניחה מגולה א"ש בין

לשי' הרמב"ם ובין לשי' הראב"ד וכל הני ספיקות שבתרו"ק דברה"ר ואין בד"ל דטהור צ"ל לד' הרמב"ן כתירוץ הר"ר אלחנן דהיכא דאינו בידו לשומרן לא נפסל בהיסה"ד

ז

אולם גוף ד' הר"ר אלחנן נראה מסברא דזה אינו אלא למ"ד דהיסה"ד פסול הגוף ואפילו אם יבוא אליהו ויטהרנו וי"ל דדוקא היכא דבידו לשומרו ומסיח דעתו פסלה תורה אבל למדס"ל פסול טומאה דכל שלא שמרו חיישינן שמא נטמא א"כ מאי נפ"מ בין שהוא בידו לשומרן ובין שהוא אבוד מאתו סוף סוף הא לא נשמר וראוי לחוש שמא נטמא, ולפ"ז נצטרך לומר גם בתי' הרמב"ן דא"א למ"ד פסול הגוף דלמ"ד פסול טומאה א"כ קשה הא דס"ט ברה"ר ואבד"ל טהור בתרו"ק היכי משכח"ל, וגם לפי דברי הרמב"ן יקשה בתלויה דהו"ל ספק א"כ בעת לידת הספק הרי הסיח דפתו, ועי' בתוס' פסחים דל"ד שהקשו בתלוי' למה לא יטמאה בידים דהא הסיח דעתו, ובירושלמי פסחים פ"ק מקשה בכה"ג ומתרץ דעדיין משמרה שלא יגע בטהרות ותי' זה ל"ש רק אם אנו אומרים שמסיח דעתו לפי שנטמאה מספק או בחמץ לפי שנאסרה אבל אם הסיח דעתו לפי שנולד הספק ולא שמרו כראוי ונפסל אז בהיסה"ד ומאי יועיל מאי שמשמרה אח"כ שלא יגע בטהרות ובפסחים דל"ד מקשה למ"ד היסה"ד פסול הגוף אמאי מרצה ציץ ומשני מאי נפסלה בטבו"י ועי' במהרש"א שם שתמה דהא מסיח דעתו לפי שנטמא כמש"כ רש"י שם בשתילי תרומה שנטמא והתוס' שם בלול ותירץ דלפי דהיסה"ד בא מפני שנטמא יש לו דין טומאה ומרצה ציץ וכל זה אם מסיח דעתו לפי שנטמאה יש לו דין טומאה ומרצה ציץ אבל אם ההיסח הדעת הוא לפי שלא שמרו בעת לידת הספק והי' היסח הדעת דמעיקרא ככל שארי היסח הדעת אמאי מרצה ציץ וצ"ל בכל הני דוכתי דמיירי שלא הי' בידו, אולם ביומא ד"ז דתניא הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר ומביאים אחרת תחתי' ואם אין שם אלא הוא אומרים לו הוי פקח ושתוק וקשה כיון דמביאים אחרת תחתי' הרי מסיח דעתו כמו שפרש"י דפסחים דל"ד בשתילי תרומה שנטמא

סימן ב

א

בנדון אם יש לסמוך על הוראת השבו"י בנמצא פגימה דקה פחות מחגורת צפורן לאחר השחיטה ונמצא חתך במפרקת שהאריך מעכת"ר שי' בקונטרסו בטוב טעם ודעת ובקשני לעיין בזה. והנה מתחלה אבוא להשתעשע בדבריו על הסדר. מ"ש רומעכ"ת

לקיים הוראת השבו"י כלפי מה שהשיגו הבל"י דל"מ ס"ם בחזקת איסור וגם ע"ד הפרמ"ג בסי' י"ח יש לפקפק ממש"כ הגרע"א בסי' ל"ז דהוי פלוגתא דרבוותא אי יש לסמוך על ס"ם דדינא נגד חזקה [וע"ע בט"ז סי' ק"י ס"ק ובפרמ"ג שם] וע"ז העיר כת"ר דכאן יש להקל בפשיטות משום דנגד הספק שמא הלכה כהרא"ש דאין זה פגימה נגד חזק"א דבהמה אדרבה העמד סכין על חזקתו שלא נפגם ולא נפסל מהכשירו ואף דנגד הספק שמא בעור נפגם לא מהני חזקת סכין משום דהרי פגום לפניך מ"מ כאן דצריך להתחיל בספק הראשון שמא כהמכשירין ואינו נגד החזקה כמש"כ הפרמ"ג לפי דרכו עכת"ד.

לדעתי נראה דנגד כד"ד שמא הלכה כהרא"ש ל"ש לאוקמי בחזקת הכשר הסכין כלל דהא הסכין אין בו שום היתר ואיסור כלל אלא שאם אינו פגום לא ינבל הבהמה וראוי הוא למלאכת השחיטה ואחר שנפגם אינו ראוי לשחיטה רק חזקת הגוף שלא נשתנה ולא נעשה בו הפגם רק אח"כ ובכה"ג אמרינן העמד מקוה על חזקתו שלא נחסר והעמד יין על חזקתו שלא נתחמץ אבל אחרי שהפגם נעשה ורק שא"י הדין אי חשוב זה פגם וא"כ בכה"ג ל"ש חזקה רק באם גוף הנידון תלוי איסור והיתר וטומאה וטהרה כמו בבהמה חזקת איסור שא"ז דספק שהי' עפ"י דין שמעשה השחיטה נעשה רק שאינו ידוע אם נעשה בהכשר מוקמינן בחזקת איסור שבו שלא ניתר אותו האיסור וכמ"כ בנתן הוא ואמרה היא בדברי הר"ן רפ"ק דקדושין דסד"ד דמוקמינן בחזקת פנוי' דשייך בה איסור והיתר אבל לא כן בסכין שאין בו בעצמו שום היתר ואיסר ולא נשתנה דינו כלל, וחזקה שהוא ראוי למלאכתו אין זה חזקת הדין כלל, ולדברי כת"ר דיש כאן חזקה, א"כ מה"ת ראוי לשחוט בסכין ספק פגום דמוקמינן והיסה"ד הוי פסול הגוף ולא דחי בציבור, וצ"ל כיון דטומאה דחוי' בציבור אינו מסיח דעתו ואע"פ דהיכא דיש אחרת מביאים אחרת ושוב מסיח דעתו מ"מ י"ל כמש"כ המהרש"א כיון דהיסה"ד בא מסבת הטומאה יש לו דין טומאה הדחוי' בציבור אולם לפי סברת הרמב"ן א"כ הרי לא שמרו בעת לידת הטומאה והוי היסח הדעת דמעיקרא וכיון דהיסה"ד פסול הגוף הוא הא אינו נדחה בציבור והתם מיירי שהי' העומר בידו ולא שייך תי' הר"ר אלחנן דמיירי באינו בידו, וצריך לומר דבאמת גם לד' הרמב"ן היכא דמשמר תרומה וקדשים ונפל עליו טומאה לא נפסל בהיסה"ד דבאמת שמרו מן הטומאה ורק שנטמא באונס וכן אם נולד ספק טומאה אף שמשמרו ולא הסיח דעתו ל"ש היסח הדעת, ורק בריש חולין דביד השוחט הטמא להזהר שלא יגע בבשר ואם נולד לו ספק אם נגע הרי הסיח דעתו משמירתו דאילו לא הסיח דעתו הי' ידוע לו בברי אם נגע בבשר באופן זה חשוב היסח הדעת ואין זה ודאי

שמור אבל ודאי משכח"ל טמאה בספק טומאה אף שלא הסיח דעתו ושמרה כדי ואתי שפיר כל הני דוכתי דספיקות טומאה ברה"ר ואין בו דעת לישאל דטהור גם בתרומה וקדשים משום ששמרן בודאי שימור, וא"ש בפשיטות.

ב על חזקתו ואע"ג דאיכא כנגדו חזקת איסור דבהמה מ"מ הא הספק נולד בהסכין והא במקוה אלו לא הי' נמצא חסר מוקמינן בחזקתו והטובל בו טהור אף שי"ל חזקת טומאה משום שהמקוה כשרה בודאי וה"נ הא הסכין כשר מה"ת ויהי' חילוק בין שנעשה הפגם אח"כ או שנתהוה מתחלה פגימה דקה זו, אך באמת כ"ז אינו דל"ש חזקת היתר בסכין כמ"ש.

ב

ומש"כ בסתירת דהרמב"ם שכ' בפ"ג מהל' שחיטה ה"ד בספק האיבעי דהוי ספק נבילה ואלו בפ"א מה"ש הל' י"א כתב דלא בדק בסמנים הר"ז נבילה ומשמע ודאי לפי דבספק איבעי הוי סד"ד, אבל הרמב"ם הא כללא כייל בפ"ג הי"א דכל ספק בשחיטה הר"ז ספק נבילה ומשמע אפילו בס' דמציאות וקשה אמאי הא בחזקת איסור עומדת והפרמ"ג בסי' י"ח תירץ בטעמים שונים ומסתימת דהרמב"ם נראה דבכל אופני הספיקות שאין רוב המסייע הוי ספק נבילה. ואפ"ל עפי"מ שהעיר הנוב"י מהדו"ק אה"ע סי' מ"ג דבכל ספק בשחיטה נגד חז"א דבהמה הא איכא חזקה כנגדה שאינה מקבלת טומאה יעו"ש ע"ד הריב"ש דרובא לא עדיף מב' חזקות ולפ"ז י"ל דלהכי כל ספק בשחיטה פסק הרמב"ם דהוי ספק משום דכיון דהחזקת מתנגדות זל"ז הוי כמו איקבע איסורא כמש"כ התוס' בכתובות ד' כ"ב דחייב אשם תלוי בכה"ג וכ"ז היכא דמעשה השחיטה נעשה שנחתכו רוב סימנים אלא שאנו מסופקים אם נעשה בהכשר ובזה חזקת הדין חז"א דבהמה וחזקת שאינה מקבלת טומאה מתנגדות זל"ז וע"כ הוי ספק נבילה משא"כ בלא בדק בסימנים דספק אם נעשה מעשה השחיטה ואם נחתכו הסימנים דבזה איכא חזקת הגוף שלא נעשה מעשה השחיטה ונגד זה אין שום חזקה מתנגדת ואף דאתרע החזקה פ"י מעשה הסכין מ"מ גם חזקה דאיתרע הוי חזקה מה"ת כמ"ש האבני מלואים בסי' כ"ז דילפינן מנגע, וע"כ פסק הרמב"ם בזה דהוי ודאי נבילה והרמב"ם הכריח דין זה, בדק בסמנים הוי נבילה ודאי מדמבואר בגמרא דמטמא במשא ומשמע דאין חילוק רשויות ואף ברה"ר הדין כן וע' תוס' סוטה דכ"ח דאף בספק במטמא ג"כ חלוק ברשויות וע"ע בנדה די"ז ואלו ספק דאיקבע ברה"ר טהור כמבואר בפ"ה דטהרות השרץ הצפרדע ופי' בש"ש ש"א פ"ט דלדבריו בפ"ט ברה"ר דאיקבע טמא והא דטהור בשרץ וצפרדע ברה"ר משום דמוקי לגברא הנוגע בחזקת טהרה יעו"ש ומ"מ גם לדבריו הרי מוכרח מדמטמא

במשא ולא מוקמינן את הניגע בחזקת טהרה, וע"כ דהוי נבילה ודאית] ושי' הרמב"ם נראה דהוא מדאורייתא דלא כדברי התוס' דאמד"ר וע"כ דהוא מטעם חזקה

ג

שוב מצאתי בס' בית הלוי בסי' כ"א שהרגיש מזה אולם הבית הלוי תמה על עיקר סברת הנודע ביהודה מגמרא מפורשת בחולין דפ"ו בחש"ו, דר"מ פוטר מכיסוי וכן באותו ואת בנו מתיר לשחוט אחריהם ואמרינן שם טעמא דר"מ הואיל ורוב מעשיהם מקולקלים ופריך מאי אריא רוב מקולקלים אפילו מיעוט נמי דהא ר"מ חייש למיעוטא וסמוך מיעוטא לחזקה וכו' הרי מפורש דרק להך צד דמקולקל איכא חזקה ולהך צד דמתוקן ליכא חזקה ולהנוב"י גם להך צד דמתוקן איכא ג"כ חזקה חזקת טהרה כיון דאיכא חזקה נגד חזקה ונשאר רק מיעוט גרידא וגם מעיקר ד' ר"מ דפוטר מכיסוי משום דרוב מעשיהם מקולקלים והקשו התוס' דהא ר"מ חייש למיעוטא ותירצו משום דאיכא חזקת איסור המסייע לרובא.

ובכה"ג לא חייש ר"מ כמבואר ביבמות דקי"ט ולהנוב"י הרי להך צד דמתוקן איכא ג"כ חזקת טהרה ונשאר רק רוב ומיעוט גרידא וליחוש ר"מ למיעוטא יעוי"ש, ונראה לפמש"כ הגאון רעק"א בחידושיו ליו"ד סי' כ"ה להקשות לשיטת התוס' דס"ל דחזקת איסור אינה זבוחה וא"כ לר"מ דס"ל דאין אבמה"ח נוהג בחיה ועוף בודאי גם וזבחת ליכא א"כ איזה חזקת איסור יש התינח לשי' רש"י דס"ל דמחזיקים מאיסור לאיסור ניהו דאין אבמה"ח בחי' ועוף אבל בשר מן החי לריו"ח דילפינן מבשר בשדה טריפה הא איכא וא"כ מחזיקין מאיסור בשר מן החי לאיסור נבילה אבל לשיטת התוס', דאין מחזיקין מאיסור לאיסור ורק משום עשה דאינה זבוחה וכיון דלר"מ ליתא בעוף איזה חזקת איסור יש ותירץ הגאון רעק"א עפ"מ דמבואר בחולין ד"ט לא בדק מאי כו' במתניתא תני נבילה ומטמא במשא ופירש הרשב"א טעמא דמדס"ל דמטמא משום דכל חי שמת בלא תיקון מקודם הוא מטמא אלא דבאת לבוא מכח מעשה תיקון השחיטה וכיון דהוי ספק אם עשה התיקון כראוי לא תוציאנה מספק ולהך תנא ממילא כל ספק בשחיטה אפילו ליכא חזקת אבמה"ח ובשר מן החי ואיסור אינו זבוח מ"מ הוי חזקת איסור כיון דכל מי שמת אסור משום נבילה וכיון דמתה לפנינו אסורה משום נבילה בלא תקון תחלה ומספק תיקון לא תוציאנה מאיסורה, ומה שכתבו התוס' משום אינה זבוחה היינו לאידך תנא דס"ל דבחזקת איסור קיימא בחזקת טומאה לא קיימא ולא ס"ל לסברת הרשב"א הנ"ל ולפ"ז ר"מ דפוטר מכיסוי ומתיר לשחוט אחריהם אע"ג דחייש למיעוטא.

אף דבחי' ועוף ליכא חזקת איסור עכצ"ל דס"ל כהך מתניתא דמטמא במשא וכסברת הרשב"א לפיכך שפיר מקשה אליבי' מאי אריא רוב אפילו מיעוט נמי דבכה"ג אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, אף דליכא חזקת איסור משום דצריך תיקון והכשר זהו ת"ד והנה **בודאי** לסברת הרשב"א אליבא דמ"ד דמסמא במשא שסברת הנוב"י לאוקמי בחזקת טהרה שלא קיבלה בחייה **סומאה** דהא כיון שמתה הרי היא מקבלת טומאה **ולהוציא** טומאתה בו א"כ אין לה חזקה שלא וכל זמן שאין לנו ראי' הרי היא מתה. והא בחייה תטמא ולפי סברא זו אליבא דמ"ד דמטמא במשא **מקשה** לר"מ מאי אריא רוב אפילו מיעוט נמי סמוך לחזקה משום חזקת שלא נעשה המכשיר למ"ד בחזקת איסור אמרינן **ובחזקת** טומאה לא אמרינן איסור הוא אבמה"ח כדפרש"י ומחזיקין מאיסור או כפירוש התוס' משום אינה זבוחה ואנו דנין מצד **חזקת** איסור שהי' בתחלה א"כ לגבי טומאה הא לא הוחזקה ואדרבה הוחזקה שאינה מקבלת טומאה א"כ החזקות סותרות זו את זו דהא נגד חזקת איסור איכא חזקת טהרה לדידי' הוי ספק השקול דלא מיבעי' לשי' רש"י דס"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור, ואף שנשתנה הסבה ואיסור דאבר מן החי פקע מ"מ אמרינן דלא יצאתה להיתר ואסורה משום נבילה וה"נ מחזיקין אנו שהיא טהורה לפי שבחייה לא קיבלה סומאה ואף שנשתנה הסבה דהא מתה היא מ"מ אנו מחזיקין אותה מטהרה לטהרה ואומרים שנשחטה והיא טהורה אלא אפילו לשי' התוס' דס"ל דאין מחזיקין מאיסור לאיסור י"ל דדוקא להחזיק מאיסור לאיסור כיון דאי אפשר לנו להחזיק ולהמשיך האיסור הראשון ואיסור דאבר מן החי פקע ל"ש לדון משום חזקת איסור שיהי' נשאר בחזקת איסור **הקודם** אבל להחזיק מטהרה לטהרה אמרינן שפיר דכמו דבחייה לא קבלה טומאה כמו כן אינה מקבלת טומאה עכשיו ומחזקינן שהיא טהורה ואע"פ שנשתנה הסבה הא מצינו חזקות כיוצא בו דהולד במעי חולין אעפ"י שנשתנה הסבה שהרי הוא ילוד לפנינו אלא דאמרינן דכמו שהי' חולין במעי אמו כן עכשיו לא הוקדש בבכורה.

וה"נ אמרינן שהיא טהורה כמו שהיתה מקודם ומסתמא נשחטה אולם בגוף ד' הגאון רעק"א שבנה יסוד על ד' הרשב"א בפירוש טעם דמתניתא דטמא במשא דכל חי שמת בלא תיקון הרי היא מטמא וכיון דהוי ספק במכשיר אעפ"י שאין בו חזקת איסור לא מצאתי ברשב"א והרשב"א ביבמות ד"ל הקשה בהא דאמר אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת הא באיסור אשת איש קיימא הלכך כיון דבחזקת איסור קיימא **השתא** דמת נעמידנה בחזקת איסור הראשון דמחזיקין מאיסור לאיסור כדאמרינן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת בחזקת איסור אבמה"ח אפ"ה חוששין לה משום נבילה אלמא

מחזקינן מאיסור לאיסור ועל זה תירץ דהתם גבי בהמה כל שלא מתה או שמתה ממילא או שלא נשחטה כהלכתה אסורה עד שיתחדש בה ענין המכשירה והילכך כיון שבאת להתירה ולומר דנעשה בה מעשה המכשירה עליך הראי' ודכותיה הכא כיון שזו מתחילתה צרה לערוה הות ואלו מת בעלה ממילא הותרה לשוק והרי מת וקברו מוכיח עליו ואתה בא לאוסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסרה ג"כ לענין טומאה וכל זה היכא שהי' חזקת איסור מקודם אבל לר"מ דס"ל דאין אבמה"ח נוהג בעוף וגם עשה דוזבחת ליכא ולא הי' על זה חזקת איסור מנ"ל דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה בכה"ג שהספק אם נעשה המכשיר ניהו דחזקת היתר אין כאן כמו ביבמות דאמרינן אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת משום דהתם עומדת להיתר לכשימות אבל בכאן הרי צריך למכשיר אבל חזקת איסור מנ"ל בכה"ג דהא מתחלה לא נאסרה.

ולפי הנראה בדעת הגאון רעק"א דמדמטמא במשא אע"פ דלענין טומאה לא הוחזקה דל"ש מחזיקין איסור לטומאה דמה בכך דלענין איסור הרי היא בחזקת איסור אבל לגבי טומאה הא יש לה חזקת שאינה מטמאה ול"ש לומר דטומאה הוי מסתעף מאיסור והאי כדינו והאי כדינו אעכצ"ל משום דכל שמתה ה אם לא שנשחטה כראוי וכיון דהספק במכשיר זה גופא הוי חזקה לענין טומאה וכמו כן לר"מ דס"ל דאין אבמה"ח נוהג בעוף וגם פשה דשאינה זבוחה ליכא מ"פ הוי ספק במכשיר. ולפ"ז י"ל דמש"פ הרמב"ם דספק בשחיטה הר"ז ספק נבילה משום דס"ל כסברת הנוב"י אליבא דהריב"ש לפי דההחזקות מתנגדות זו לזו דחזקת טהרה מתנגדת לחזקת איסור ואע"פ שפי' הרמב"ם דבלא בדק בסימנים הוי נבילה מ"מ כתב התבו"ש דהוי ודאי נבילה ולוקה משום נבילה ולא לטמא במשא דבכל מה שהי' בחיי' שהיתה אסורה משים אבמה"ח אסורה משום נבילה אבל כיון דבחייה לא היתה מטמאה ה"ה עכשיו ועי' בפרמ"ג סי' כ"ה ס"ק א' ולפי דבריו לא ס"ל הא דמתניתא דמטמא במשא וסברת הרשב"א לפי דהוי ספק במכשיר ורק דס"ל דאסורה משום חזקת איסור ובפרט לפמש"כ הטו"א בשי' הרמב"ם דס"ל דסד"א מן התורה להקל והקשו עליו הראשונים מחולין די"א דמנ"ל למילף דאזלינן בתר רובא דלמא משום דסד"א מה"ת להקל ותירץ דהרמב"ם ס"ל כשי' רש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור ואי לא אזלינן בתר רובא הרי לא אמרינן נשחטה הותרה ומחזיקין מאיסור אבר מן החי לאיסור טריפה ובאיסור טריפה אין זה ספק במכשיר מ"מ מחזיקין מאיסור לאיסור וכיון דנגד חזקת איסור איכא חזקה שאינה מקבלת טומאה בחייה ולהכי פסק הרמב"ם דספק בשחיטה הר"ז ספק נבילה, ומש"פ הרמב"ם דבלא בדק בסימנים הוי נבילה ודאי משום דחזקה שלא נעשה שחיטת הסימנים מסייע לחזקת איסור נגד חזקה

שאינה מקבלת טומאה (אלא דלפ"ז בלא בדק בסימנים בדין שיטמא ג"כ דהא נוקמי בחזקתו שלא נעשה מעשה ואין ראי' ממתניתא דס"ל דמטמא במשא משום דהוי ספק במכשיר כמש"כ הגרעק"א דהא י"ל דלהכי מטמא במשא לפי דמוקמינן לה בחזקת הגוף שלא נשחטו הסימנים וגם צ"ע במאי פליגי ומ"ט דמדס"ל דנבילה ואינה מטמא במשא דניהו דבחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן מ"מ הא נוקמי בחזקתה שלא נשחטו רוב הסימנים.]

ה

ובאחד הפלפולים אמרתי לישב דברי הרמב"ם שכ' דבלא בדק בסימנים הוי נבילה ודאי וספק בשחיטה הוי ספק נבילה דבמש"כ הנוב"י דהחזקות מתנגדות זו לזו וחזקה שאינה מקבלת טומאה בחייה שדו בה נרגא בס' בית הלוי וערוגת הבושם וחתרו לסתור סברתו משום דכיון דנולד הספק בעת השחיטה אם נעשית בהכשר והא בשעת שחיטה בשעה שמפרכסת אפילו אם נפסלה בשחיטה אינה מטמאה טומאת נבילה כמבואר בחולין קי"ז במשנה משו"ה בעת השחיטה אין כאן רק חזקת שאינה זבוחה וחזקת טהרה אינה מנגדתה וכיון שהוחזקה אז לנבילה ודאית להכי אף לכשפסקה מלפרכס שלא נתוסף בה הכשר במעשה השחיטה לא מהני טהרה דכבר הוחזקה לנבילה ודאית מצד חזקת איסור ובחזקה מצינו שכל שהוחזק כן אין דנין לגבי המסתעף כמש"כ הריטב"א בכמה מקומות ובגוף אחד י"ל דלכו"ע חשוב חזקה שהוחזק כן ואמרינן קם דינא:

אולם יש להעיר דגם בשעה שמפרכסת איכא נ"מ לענין טומאה דהא בחולין דך ל"ג אמרינן מזמנין לישראל על בני מעיים ואין מזמנין לנכרים על בני מעיים משום דב"מ כמאן דמנחי בדיקולא דמיא והב"מ כנחתכו מן הבהמה דמי ואין להם שייכות לחיות הבהמה ובדין שתטמא וגם אי נימא דלא קיי"ל כר"ל הא כתב הרמב"ן הטעם משום דהסימנים ינקו מהדדי אבל לאחר שחיטת ב' הסימנים לכו"ע כמאן דמנחי בדיקולא א"כ הב"מ מסמא ובזה י"ל קושית התוס' בריש חולין שכ' להקשות ואע"ג דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה דהא אם יש יד לאבר א"כ נטמאו הב"מ ע"י נגיעה] ואכתי גם בשעה שמפרכסת איכא חזקת טהרה של הב"מ ולהכי בדין שאינו אלא ספק נבילה ואע"ג דבשאר הבשר חוץ מהב"מ.

ליכא רק חזקת איסור וחזקת טהרה ל"ש במפרכסת מ"מ כיון דהא אחר הפרכוס מטמא ורק בשעה שהיא מפרכסת דלא מהני חזקה ואין אנו צריכין לדון מכח הטומאה אמרינן בזה קם דינא וכיון שאנו צריכים לדון על הבני מעיים משום חזקת טהרה דכמאן דמנחי בדיקולא דמי שוב ל"ש בזה קם דינא, וכ"ז בשארי ספק בשחיטה י"ל כנ"ל אבל בלא

בדק הסימנים והספק שמא לא נשחטו רוב סימנים א"כ לפ"מ דלא קיי"ל כר"ל לא הוי כמאן דמנחי בדיקולא בשחיטת סי' אחד ולגבי הסימנים גופא כיון שלא נחתכו רובן לא הוי כמאן דמנחי בדיקולא [וגם אם נחתך הסימן כולו י"ל דלענין טומאה חשוב כאבר המדולדל שמחובר ומעורה בבשר וכל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאה] ולפ"ז בשעה שמפרכסת אין, שום טומאה לא על כל הבהמה ולא על הב"מ כיון דלאו כמאן דמנחי בדיקולא דמי בלי שחיטת רוב הסימנים ואף אי נתנבלה בשחיטה לא ירדה לידי טומאה דמפרכסת כחיה ולענין איסור הרי חל עליה איסור נבילה ויש בזה חזקת איסור וכיון שהוחזקה לנבילה מצד חז"א והוי נבילה ודאית אין החזקת טהרה הבאה לאחר הפרכוס מכרעת וע"כ בלא בדק בסימנים הוי ודאי נבילה

1

אולם זה היסוד שכתבנו כיון דלאחר שחיטת רוב הסימנים כמאן דמנחי בדיקולא דמיא וא"כ הב"מ מטמאים גם בשעה שמפרכסת אינו אלא לרע"ק דס"ל בחולין דקכ"ח דאבר שאין בו עצם כמו כוליא ניב ושפתים מטמא ג"כ משום אבמה"ח ולהכי בב"מ כמו ריאה ובני מעיים דקמנחי בדיקולא דמיא והוי כחותך אבר מן המפרכסת דכמו לענין איסור יש בו משום אבמה"ח ה"נ לענין טומאה הרי נטמאו משום אבמה"ח ולא מבעי ריאה דאחרי שחיטת הקנה עדיין חיות הבהמה מרובה שיש בה סימן שלם ויש בזה משום טומאת אבמה"ח אלא גם הבני מעיים מעורים אח"כ בבשר וגידין ויש בהם חיות דיש בזה משום אבר מן החי (עיין בפנים יפות פ' צו בד' רש"י בחולין ד' ל"ג משום ריאה ובשו"ת משכנות יעקב חיו"ד סי' י"ד] דהא כיון שנתנבלה בשחיטה הרי מיתה עושה ניפול ומתני' היא בדף קכ"ז מתה הבהמה האבר מטמא משום אבמה"ח אבל לריוה"ג דס"ל אבר שאין בו עצם כמו כוליא ניב ושפתים אין בו משום טומאת אבמה"ח דרק בשר הוא ואין בשר מן החי מטמא וא"כ גם ריאה ובני מעיים אין זה רק בשר מן החי ולענין איסור מזמנין לב"נ דגם אמה"ח אסור לב"נ או דלענין איסור לא פליגי רע"ק וריוה"ג עיי' בתשו' פני אריה שכתב כן ומודה דיש בזה משום אבמה"ח אבל עכ"פ לענין טומאה הוי בשר מן החי לריוה"ג ואינו מטמא ובאבר המדולדל מתה הבהמה הבשר צריך הכשר דאינו מטמא לא משום אבמה"ח ולא **משום** נבילה דמיתה עושה ניפול והוי כבשר הפורש מן החי דטהור, א"כ אין על הריאה והמעיים שום טומאה דכיון דכמנחי בדיקולא דמי לאחר שחיטת ב' הסימנים והוי כבשר הפורש מן החי דטהור וא"כ לפי"ז גם על הב"מ אין נפ"מ לפעין טומאה בשעה שהיא מפרכסת ולענין איסור הרי איכא חזקת איסור וא"כ גם בשארי ספק בשחיטה בדין שתהי' נבילה ודאית ויש להוסיף עוד דלהכי לא מוקמינן על חזקת

טהרה משום דבשני סימנים כמאן דמנחי בדיקולא דמי ואין על הב"מ לא טומאת נבילה ולא טומאת אבמה"ח דהוי כבשר הפורש מן החי דטהור וא"כ ל"ש חזקת טהרה על הב"מ דגם אם נתנבלה בשחיטה אין בריאה ובני מעיים שום טומאה אף לאחר הפרכוס א"כ הב"מ אסורים משום חזקת איסור והוי נבילה ודאי ולהכי גם כל הבהמה אסורה ודוגמא לזה מש"כ האחרונים לדון בסי' ק"י בקבוע בחצי צלע שפירש דאזלינן בתר רובא ומכרעת גם על חצי צלע הקבוע ובפרט בחזקה דהוי בירור ועל כן כיון דעל הב"מ יש חזקת איסור מכריע על כל הבהמה ולהכי הוי נבילה ודאית ואתי שפיר.

ז

והנה בעיקר החקירה שהערו לסתור סברת הטב"י דנגד חזקת איסור איכא חזקה שאינה מקבלת טומאה בחייה משום דבעת שהיא מפרכסת שאינה מטמאה אע"פ שהיא נבילה והרי הוחזקה באותו שעה לנבילה נראה משי' התוס' והרשב"א דלא ס"ל הך סברא דהא השיגו עדרש"י שכתב דבחזקת איסור חבר מן החי קאי דהא הרי היא מתה ופקע לה איסור אבהמ"ח ואין מחזיקין מאיסור לאיסור והא התם בשעה שהיא מפרכסת אי אמרינן דהוי שחיטה פסולה יש בזה משום אבמה"ח ואבר הפורש ממנה כפורש מן החי ורק אם השחיטה כשרה הותרה באותו שעה מיד וא"כ לכשנולד ספק בשחיטה הרי בדין שתהי' בחזקת איסור אבמה"ח ונדונה לנבילה וכיון דחזקת איסור אבמה"ח בחזקה שנפסלה בשחיטה אחרי שכבר נולד הספק מהכ"ת שיצא מאיסור נבילה הא לא נתוסף בה הכשר שחיטה אחרי שפסקה מלפרכס וראיתי שהרגישו בזה אעכצ"ל דלא ס"ל להתוס' והרשב"א הך סברא דאעפ"י דבעת שהיא מפרכסת אם אנו דנים אם אסור משום אבמה"ח ודין שתהי' בחזקתה ומה"ט אמרינן דלא הוכשר בשחיטה ואסורה משום אבמה"ח מ"מ לא אמרינן בזה קם דינא ולכשפסקה לפרכס ואין עוד איסור אבהמ"ח ואנו דנין מחדש מצד איסור נבילה אמרינן אין מחזיקין מאיסור לאיסור ולא אמרינן בזה כבר הוחזקה לנבילה דבשעה שהיתה מפרכסת היינו יודעים שתפסק מלפרכס ונצטרך לדון מחדש על דין נבילה ביחוד ולא אחרינן בכה"ג קם דינא, רק נראה בסברת התוס' והרשב"א ושארי הראשונים דדנו בזה מדין מחזיקין מאיסור לאיסור א"כ מהאי טעמא גם בסברת הנוב"י אע"פ דבשעה שהיא מפרכסת אין לה רק חזקת איסור דאינה זבוחה ולא חזקה שאינה טמאה טומאת נבילות דמ"מ לא אמרינן קם דינא ולכשתפסק מלפרכס אנו דנין חזקה שאינה טמאה נגד חזקת איסור.

ואם שיש לחלק קצת דשאני באיסור אבמה"ח דמה שהיא נבילה בשעה שהיא מפרכסת משום **דממשיכים** איסור אבמה"ח באותו שעה ואיסור נבילה מסתעפת מאיסור

אבמה"ח ועל המסתעף ל"ש לומר דכבר הוחזקה נבילה ולפיכך לכשפסקה מלפרכס בעכצ"ל דאסורה משום נבילה רק לפי דמחזיקים מאיסור לאיסור, משא"כ בספק בשחיטה בסברת הנוב"י שהוחזקה בשעה שהיא מפרכסת בחזקת איסור שאינה זבוחה שאין חזקת טהרה כנגדה וכיון שהוחזקה לאינה זבוחה קם דינא מ"מ נראה מצד הסברא דלא דמי למש"כ הריטב"א דאנו דנין לגבי עיקר הדבר ואם האדם טמא לא מוקמינן הטהרות בחזקתן משום דאנו דנין לגבי המסובב וכיון שהוכרע האדם לטמא מחילא לא מהני חזקת טהרות, וכן גבי ב' כתי עדים המכחישות זו את זו דזו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"פ ומעידה משום חזקת כשרות ומהני גם להוציא ממון ולא אמרינן דהוי חזקה נגד חזקה משום דהחזקנו לעדים כשרים וממילא דמהני עדותם אף להוציא ממון.

וכל זה היכא שיש עיקר ומסתעף בשני גופים אבל בגוף אחד שאין בזה עיקר ומסתעף ובשעה שהיא מפרכסת אנו אם השחיטה כשירה על איסור נבילה גם באופן שלא תהי' בו משום אבמה"ח או בנדון הנוב"י בספק בשחיטה דאף דבשעה שהיא מפרכסת ל"ש חזקת טהרה משום דלגבי' טומאה כחי' היא אבל מ"מ הספק הלא נולד באותו שעה אם היא שחיטה כשירה גם אחרי שתפסק מלפרכס א"כ ל"ש בזה קם דינא לומר שהוכרע בשעה שהיא מפרכסת שהיא נבילה ודאית ואדרבה החזקה שלא תקבל טומאה גם אחרי הפירכוס תכריע שהיא שחיטה כשירה ומה"ט בדין שתהי' ספק נבילה, ומשי' תוס' ורשב"א נראה להסתייע לסברת הנוב"י דבאמת כתב הגאון רעק"א ועוד איזה מחברים בסברת רש"י דבחזקת איסור אבמה"ח קאי שיך גם אחרי כן לענין הריאה והבני מעים והסימנים הנחתכים דכמאן דמנחי בדיקולא דמי ואם השחיטה כשרה מותרת לבני נח אבל בשחיטה פסולה אין מזמנים לנכרי ובפרט דלגבי הסימן הנחתך י"ל דלכו"ע כמאן דמנחי בדיקולא דמי כמש"כ הגאון רעק"א וכיון דאנו מכריעים על חלק אחד שהוא אבמה"ח ודמי לחצי צלע שפירש דגם חלק השני מבורר ע"ז, וצ"ב שי' התוס' ושארי הראשונים מאי טעמא לא ניח"ל לפרש משום אבמה"ח כיון דשייך בחלק הבהמה חיסור אבמה"ח גם עתה ומצד חזקת איסור דהבמה"ח נתברר שהשחיטה פסולה.

ולמש"כ הנוב"י י"ל דעד כאן מכריע בחצי צלע שפירש דמותר מצד רוב או היכא דאיכא חזקה ודאית את שאר הבשר שאין בהם רוב או חזקה ונגרר אחר בירור הרוב והחזקה משא"כ בספק בשחיטה לא מיבעי למ"ד דאבר שאין בו עצם הוי אבמה"ח ולדידי' איכא חזקה שאינה טמאה בחיים גם בריאה וב"מ דכמאן דמנחי בדיקולא דמי ודינו ככל ספק בשחיטה דהוי ספק נבילה א"כ הריאה והב"מ גופא ל"ה אלא ספק איסור וא"א שיכריעו אלא אפילו לריוה"ג דס"ל דאבר שאין בו עצם יש לו דין בשר מן החי שאינו מטמא

כלל אפילו בשחיטה פסולה ממילא דל"ש בהו חזקה שאינה מטמא ואית בהו חזקת איסור דאבמה"ח מ"מ אי אפשר שיכריע על שאר הבשר שיש להבשר חזקה שאינה מקבל טומאה בחייה ומאי אולמא הך חזקה מהך חזקה וע"כ כתבו התוס' לפרש משום פשה דאינה זבוחה וא"כ כל הבהמה אסורה משום אינה זבוחה ואע"פ דאיכא חזקה כנגדה שאינה טמאה בחייה מ"מ הוי כאיקבע איסורא ולריוה"ג דס"ל דאבר שאין בו עצם הוי בשר והריאה והב"מ אינם מטמאים א"כ אסורים ודאי משום עשה דאינה זבוחה וממילא דשאר הבשר איסור ודאי ולהכי הסוגי' דחולין דפ"ז דמבואר דלר"מ הוי חזקת איסור ודאית משום דס"ל כריוה"ג ומכריע הנך אברים דכמאן דמנחי בדיקולא דמי על שאר הבשר.

ולמשנ"ת סברת הנוב"י אינו להלכה דלמש"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' אה"ט כריוה"ג דכוליא ניב ושפתים אין בו משום טומאת אבמה"ח ורק בשר מן החי שאינו מטמא ועי' בכ"מ שם מה שתמה ע"ז] ולפי"ז הריאה והב"מ אסורים בודאי מצד בשר מן החי ואינה זבוחה שאין חזקה כנגדה וממילא דכל הבהמה אסורה משום אינה זבוחה והוי נבילה ודאית.

ח

ולמשנ"ת דלהכי לא אמרינן חזקת שאינה טמאה בחייה משום דהאברים כמאן דמנחי בדיקולא **שאין** בהם חזקה שאינם טמאים ויש בהם חזקת אינה זבוחה מכריעים על שאר הבשר נראה דכל זה לענין דין איסור שא"ז ונבילה אבל לגבי טומאת נבילה הא יש לה חזקה שלא היה טמאה בחייה ואי אפשר שיכריעו הב"מ שאם פורשים מן החי ואינם טמאים על השאר בשר דטמא הטומאת נבילה דהא כיון שהב"מ אינם טמאים ל"ש לומר שיכריעו ששאר הבשר יטמא טומאת נבילות, ובפשוטו נראה לחלק דין איסור מטומאה דדוקא בשעה שאנו דנין אם הותר מאיסור דעומדת בחזקת איסור ואע"פ שיצויר עי"ז חזקה לענין טומאה לא משגחינן בזה דמאי ענין טומאה לאיסור וכיון שאנו מסופקים אם יצא מחז"א מוקמינן בחז"א משא"כ לכשאנו דנין לענין טומאה שפיר מוקמינן בחזקתה שבחייה לא קבלה טומאה ואין אנו משגיחים מאי דלענין איסור יש חז"א וכל חד כדינו (וי"ל עוד דלגבי איסור הוי ודאי ולא משגחינן על טומאה משום דאיסור נבילה אינו מסתעף מדין טומאת נבילה דהא אפשר שיהי' בו איסור נבילה בלא טומאת נבילה כמו במפרכסת או כמו בזר שאכל מליקה ובעג"ע ושעיר המשתלח כמש"כ בזה במקו"א] אבל שיהי' טומאת נבילה בלא איסור נבילה לא משכח"ל וע"כ טומאת נבילה יוצא מדין הכשר זביחה ואם הי' הזביחה בדיני שחיטה נטהר מטומאה ולהכי כשאנו דנין על דין

טומאה יש לדון מתחלה על הכשר זביחה ומה"ט יש לדון ג"כ משום חזקת שא"ז לענין טומאה דהוי חזקה נגד חזקה והוי ספק השקול] ובלא בדק בסימנים דהטמא במשא למתניתא לשי' התוס' שאמד"ר החמירו גם לענין טומאה ובשיטת הרמב"ם שכתב דהוי נבילה דעת התבו"ש שאינו אלא לענין איסור אבל לא לענין טומאה דכל חד וחד כדינו ואם נאמר בשי' הרמב"ם גם לענין טומאה י"ל דבלא בדק בסימנים איכא חזקת הגוף שלא נשחטו הסימנים ובכה"ג הוי טומאה ודאי כמש"כ אבל בשארי ספק בשחיטה בודאי לענין טומאה אי אפשר שתהי' טומאה ודאית ויותר מספק טומאה לא הוי משום חזקת איסור שא"ז המתנגדת לחזקת טהרה רק לשי' הרשב"א לפי פירוש הגאון רעק"א לפמש"כ לפרש דהוי ספק במכשיר גם היכא דליכא חזקה מ"מ הוי חזקה שלא נעשה המכשיר עליך להביא ראי' ולהכי י"ל דטמא ודאי להמתניתא ולפמשנ"ת יתישב בזה משה"ק הש"ש בש"ד פ"ד עדהתו"ס בנדה די"ח בד"ה אחר הרוב דבט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה כתב התוס' דאיכא חזקה נגד הרוב דבהמה בחזקת איסור עומדת ממנחות דכ"ג דשחוטה אינה בטילה בנבילה ופירש"י דאם שתי חתיכות נבילה ואחת שחוטה ביניהם אינה בטילה ואם נגעה אחת מהן בתרומה אינה נשרפת עליה והתוס' פירשו ברה"ר ואינו יודע באיזה מהם נגע דספיקו טהור וקשה לפ"מ שמבואר דחתיכת נבילה שנתערבה חד בחד עם חתיכה כשירה הו"ל כל אחד ודאי איסור ומשום חזקת שא"ז, א"כ מאי נפק"ל דשחוטה אינה בטילה בנבילה כיון דאפילו חד בחד הוי נבילה ודאי מחמת חזקה שא"ז והא בלא בדק בסימנים קיי"ל דמטמא במשא וכ"כ הרי"ף שם ואפילו למ"ד שם דאינו מטמא במשא כתבו התוס' משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מדאורייתא לכך לא החמירו בו לעשות נבילה ודאי ומבואר דאם הי' ספק תורה הי' מטמאה לכו"ע במשא משום חזקת שא"ז וכל שא"ז מטמא במשא וא"כ מאי נפ"מ דשחוטה אינה בטילה בנבילה ואפילו ברה"ר כל שהוא ודאי משום חזקה הרי היא מטמאה עכתק"ו,

ולפי המתבאר דלענין טומאה נגד חזקת שא"ז בודאי איכא חזקה שלא היתה טמאה טומאת נבילה בחייה ואפילו בספק השקול בשחיטה בודאי דיותר מספק טומאה לא הוי א"ש בפשיטות הא דשחוטה אינה בטילה בנבילה דאפילו רוב נבילה מ"מ אינה בטילה וברה"ר ספיקו טהור, [ואף דלשי' הרשב"א כל דהספק במכשיר טמא להמתניתא איפשר דהתוס' בנדה די"ח לא ס"ל כשי' הרשב"א וגם להרשב"א י"ל דסוגיא דמנתות דכ"ג לא אתי כמתניתא דס"ל דמטמא במשא וא"ש] והש"ש לשיטתו שכתב בשמעתתא ד' פ"ג דלהכי מטמא במשא משום דאין הספק בא אלא מחמת שחיטתה שלא נשחטה

כהוגן וכיון דעל ספק שחיטה אנו דנין שלא נשחטה מחמת חזקה שא"ז ממילא מטמאה במשא והיינו דהטומאה מסתעף מדיני השחיטה יעוי"ש ולפמשנ"ת אף אי נימא כמ"ש מ"מ כיון דלגבי טומאה איכא חזקה שלא הי' לה טומאה מחיים כמש"כ הנוב"י דהוי חזקה נגד חזקה והוי ספק השקול וע"כ אינו מטמא אלא מספק ושיטת הנוב"י דס"ל דהוי ספק נבילה משום חזקה שאינה מקבלת טומאה אפילו אי נימא דס"ל כשי' הפר"ח דאין חצי צלע שפירש מכריע על חצי צלע הקבוע וה"נ אין חז"א של הב"מ מכריעים על שאר הבשר אבל עדיין יקשה דעכ"פ הב"מ ליהוי ודאי נבלה ויקשה ג"כ משה"ק הנוב"י דנילף דרובא עדיף מחזקה משחיטה עצמה דהא איכא חזקת שא"ז ואיך אכלינן בישרא דב"מ וגם קושיתו ע"ד הריב"ש דרובא לא עדיף מב' חזקות מהא דאיכא חזקת טמא וחזקת שח"ז עדיין יקשה כיון דהב"מ הוי נבלה שאי"ר לדין קרבן ולא הוי תמימה וגם ד' הרמב"ם שכ' דכל ספק בשחיטה הוי ספק נבלה לא יתורץ בזה דמשמע דכל הבשר וגם הב"מ בכלל הוי ספק נבלה אם לא דנימא דס"ל דכיון דהספק בשחיטה אם הוא מכשיר ומתיר את האיסור שא"ז או שאינו מתיר וגורם לטומאה שלא היה לה בחייה החזקות מתנגדות בעצם ספק היתר השחיטה על כל הבהמה אם נתחדש בה היתר או טומאה וממילא דגם הב"מ נגררים בזה אחרי איסור עצם הספק וצ"ע, ובאמת מה שהכריח הנוב"י לחדש דהוי ספק נבלה משום חזקה שאינה מקבלת טומאה בחייה מקושיתו ע"ד הריב"ש דס"ל ל דרובא לא עדיף מב' חזקות מפ"א דאיכא חזקת שא"ז וחזקת טמא י"ל בפשיטות עפמש"כ החו"ד בסי' ל"ג והש"ש ושארי אחרונים דספק נקובת הושט לא הוי ספק בשחיטה ול"ש בו חזקת שא"ז וה"נ בפ"א ל"ח משום חזקת שא"ז שמא ניקב הושט כיון דחיתה יב"ח ולא היתה נקובה מוקמינן אחזקתה שאחר השחיטה תהי' ניתרת עוי"ל דכיון דידעינן מפ"א דרובא עדיף מחזקה וע"כ דרוב הוי בירור ולהכי כיון שנתברר שאינה טרפה דהא רובא עדיף מחזקת שא"ז ממילא לא מהני חזקת טמא ול"ד לנידון הריב"ש דאנו דנין עכשיו על ב' חזקות כאחד ורק דאי נימא דרובא לא עדיף מחזקה דהא כן צ"ל בקושית התוס' בד"ה אתיא דילפא משום חזקה וממילא דרובא לא עדיף מחזקה דהא דרובא עדיף מחזקה ילפינן מפ"א כתירוץ רבינו חיים דאל"כ אין מקום לקוהתו"ס דילמא משום חזקה דכיון דידעינן חזקה הרי רובא עדיף מחזקה ולפי ההו"א י"ל דרוב לא הוי בירור ולהכי אף על פי שיש רוב שאינה טרפה מכל מקום לא הי' מהני נגד חזקת טמא אף על פי שהוא מסתעף אבל במסקנא בודאי שוב מהני גם לגבי חזקת טמא כיון שנתברר שהיא כשרה ויתישב בזה מה שתמה בשו"ת רעק"א סי' קצ"ח יעוי"ש.

וגם הא דאינו מוכיח דרובא עדיף מחזקה משחיטה עצמה דאיכא חזקת שא"ז י"ל ג"כ דס"ל דל"ח שמא במקום נקב שחיט אם לא היתה נקובה משנולדה ול"ח שמא נולדה נקובה דהוי מיעוטא דמיעוטא ועיקר הוכחת הנוב"י הוא מקושיתו ע"ד הריב"ש מפ"א]. ולפמש"כ לסתור ד' הנוב"י דל"א הך חזקה שאינה מקבלת טומאה בחייה בשפה שאנו דנין לגבי איסור ויקשה ד' הרמב"ם שפסק דכל ספק בשחיטה ה"ז ספק נבלה נראה לפמש"כ הטו"א דשי' הרמב"ם כד' רש"י דחז"א הוא אמה"ח דמחזיקין מאל"א וכ"ה דעת הרי"ף נראה דאין זו חזקה ודאית וכ"כ בס' תורת יקותיאל סי' כ"ה דהא דמחזיקין מאל"א היינו דאין כאן חזקת היתר וממילא דספק תורה לחומרא, ויותר נראה דבכה"ג כיון דאיתחזק מצד איסור אחר הו"ל כאיקבע איסורא וספק זה לחומרא מה"ת ולהכי בכל ספק בשחיטה הו"ל רק ספק נבלה משום דאין זו חזקת איסור ודאי ורק דאיקבע איסורא שהוחזקה באיסור אמה"ח והו"ל ספק נבלה בכל גוני דספק בשחיטה משא"כ בלא בדק בסימנים דאיכא חזקה שלא נעשה מעשה ולא שחט הרוב והוי כחזקת הגוף ולהכי הוי נבלה ודאי.

ט

ולפמשנ"ת בפי' הרמב"ם י"ל קוהתו"ס בחולין ד"י סכין אתרעי בהמה לא אתרעי דמ"ש מחקוה דמשום תרתי לריעותא הוי ודאי ול"א מקוה אתרע אדם לא אתרעי דדוקא היכא דהחזקת איסור אינה ודאית כמו בספק בשחיטה דלא הוי רק ספק נבלה מהני הך סברא דסכין אתרעי בהמה לא אתרעי ומוקמינן הסכין בחזקתו דכיון דהוי ספק השקול עדיף חזקה דמעיקרא של הסכין נגד הרי פגום לפניך משא"כ במקוה דלולי חזקת המקוה ואלו הי' טבל במקוה שלא נמדד הי' טמא בודאי ובע"כ הרי אתה צריך להסתייע חזקת המקוה וממילא גם ריעותא דהרי חסר לפניך מכריע בין החזקות ור"ה לא ס"ל דספק דסכין איתרע בהמה לא איתרע וע"כ הוי ספק השקול אבל גם לר"ח דוקא בספק השקול מהני הך ספק דסכין איתרע בהמה לא איתרע משא"כ בודאי כמו במקוה כמש"כ והתוס' שהשוו לשיטתם אזלי דחזקת איסור דשא"ז ונדידהו ספק בשחיטה הוי נבלה ודאי משום חזקת שא"ז וע"כ דמי שפיר למקוה ולהכי הקשו מ"ש ממקוה ולפמש"כ לשי' רש"י והרמב"ם דהוי ספק נבילה אף בספק השקול א"כ בשוחט בסכין ונמצא פגום אף א"נ כשי' התוס' והרשב"א דתר"ל ודאי מ"מ ל"ה אלא ספק נבילה דתר"ל לא עדיף מחזקה ודאית שאין חזקה אחרת מנגדתה כמו בטמא ספק טבל ספק לא טבל דלכו"ע טמא בודאי אף לר"ש ואלו בטבל במקוה שנמדד ונמצא חסר לר"ש א"א ספק א"כ בשוחט בסכין ונמצא פגום פשיטא דלא הוי אלא ספק נבילה דהא לא גרע מספק בשחיטה דלא הוי ג"כ אלא ספק

נבילה ומכש"כ בתר"ל דאיכא ג"כ העמד סכין על חזקתו ובכ"מ חזקה דמעיקרא עדיפא, ולפ"ז מה שמבואר בשו"ע סי' כ"ח דכל פסול בשחיטה שהוא ספק כגון האי דחיישינן שמא בעור נפגמה וכן כל כיו"ב דמכסה בלא ברכה ולפמ"ש גם לשי' הרשב"א דתר"ל ודאי ג"כ א"א ספק נבילה ולפ"ז ה"ה גם בשארי ספקות בשחיטה דלא הוי ג"כ אלא ספק נבילה דמכסה בלא ברכה דלא כהש"ש בש"ג שכ' דבספק שהה או דרס א"צ כסוי דהא להדיא מבואר בדברי הרמב"ם דכל ספק בשחיטה הר"ז ספק נבילה איך שיהי' בטעמו עכ"פ לא הוי אלא ספק נבילה ומחויב לכסות מספק אם לא דנאמר בשי' הרמב"ם דלהכי הוי ספק נבילה משום דבנמצא הסכין פגום איכא חזקת בדוק דסכין ובנמצא הסימן שמוט איכא חזקה שלא נשמט ובספק שהה או דרס אמרינן דרוב שוחטים אינם שוהים ודורסים ובספק איבעי דשהי' וחלדה לא מהני חזקה בספיקא דדינא עי' בפרמ"ג בפתיחה להל' שחיטה אבל מכללא דכייל הרמב"ם דבכל ספק שחיטה הוי ספק נבילה נראה דבכל ספק השקול דליכא חזקה ואיכא חזקת איסור הוי ספק נבילה כמש"כ.

ו

ומש"כ עוד בשם בנו שיחי' להביא ראי' מדברי התוס' ערובין ד' ל"ו דהמ"ל הרי חסר לפניך מבואר מדבריהם דבתר"ל לא אמרינן סד"ר להקל לר"י וה"ה דלא מהני ס"ס בדאורייתא בתר"ל ושוב כתב כת"ר דדבר זה תלוי בפלוגתת הרמב"ם והראשונים דלשי' הרמב"ם שפסק בפ"ה מה' תרומות בחבית ספק מהני גם ס"ס בתר"ל ולדידי' ל"ק קוהתו"ס בעירובין שם ולשי' התוס' והרשב"א דתר"ל ודאי לדדהו גם ס"ס לא מהני והתוס' לשיטתם שפיר הקשו דלפ"ז גם בדרבנן תר"ל כודאי עכת"ד, הנה גם לדברי התוס' והרשב"א י"ל דמהני ס"ס בתר"ל לשי' הש"ך בכללי ס"ס דג' ספיקות מהני נגד חזקת איסור וכמש"כ הש"ש בש"ג פ"ג דחזקת איסור נשתמש בספק הראשון ועל ספק השני מהני חזקת השוחט יעו"ש.

והכי נמי י"ל דנשתמש חז"א דבהמה וספק או הוי פגימה, וע"כ מהני נגד ספק השני חזקת הסכין דחזקה דמעיקרא עדיף מחזקה דהשתא דהרי פגום לפניך אבל בספק אחד בדרבנן שפיר כתב התוס' דהומ"ל דהרי חסר לפניך דבזה אאפ"ל הרי נשתמש חזקת טמא שבו ושוב נימא ספק דרבנן להקל דזה אינו דכיון דנשתמש חזקת טמא שבו על ספק זה שוב אין כאן ספק אחר דאומרים ע"י חזקת טמא שהמקוה הי' אסורה דע"י תר"ל הוי ודאי משא"כ בס"ס שפיר י"ל דנשתמש חזקת איסור שבו בספק הראשון ושוב מהני הספק השני אולם לכאורה גוף דברי התוס' צ"ע שהרי בעירובין שם מוכח דבספק עירוב כשר אף בתר"ל דהא בתרומה ונטמאת הוי תר"ל דהרי טמאה לפניך וחזקת תחום ביתו

אם לא דנימא דדוקא כמקוה דחסר ואתאי הוי תר"ל ועי' במהר"ם לובלין שם וראיתי במחנה אפרים פ"ג מה' אישות שתמה בזה ויעוין שעה"מ בפ"ה מהלכות תרומות מה שהשיג עליו בזה.

וכן ק"ל בדהתוס' ד' ל"ה שם בד"ה אמר ר"י וא"ת מאי קושי' דר"מ אדר"מ הא דלא אוקמי תרומה אחזקה לאו משום דהשתא היא טמאה אלא משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה דמוקמינן לגברא בחזקת שלא עירב וכו' והא עדיין יקשה דכיון דתר"ל כודאי משוינן לה א"כ בודאי אינו עירוב ואמאי הוי חמר גמל ונצטרך לומר דהתוס' ס"ל גם בזה בשיטה זו דדוקא היכא דאיכא סברא דחסר ואתאי אמרינן תר"ל ולפ"ז יהי' הכרח לשארי תי' שבתוס' דבכ"מ אמרינן תר"ל דבדרבנן אף תר"ל להקל מס' עירוב דכשר ולשי' הרמב"ם דס"ל דתר"ל הוי ספק א"ש אבל לשי' התוס' והרשב"א יקשה הא הוי תר"ל וכודאי משוינן ונראה דעד כאן לא מצינו בכה"ג תרתי לריעותא אלא במקוה דאין חזקת המקוה מועלת לגבי מקוה גופא דמאי נפ"מ להמקוה אם הוא חסר או לא ורק לטהר טמאים הוא בא מצרפינן להכי חזקת טמא לריעותא דחסר לפניך וכן בחבית דאין נפ"מ באו"ה לגבי היין אי הוי חומץ או יין רק בדין הפרשת תרומה דנגדו הוי חזקת טבל והוי תר"ל משא"כ היכא דאנו דנין על הנידון גופא כמו בתרומה ונטמאת דהספק אי הוי התרומה טמאה באותה שעה אי היתה מותרת לכהן ואי כהן טמא אכלה אינו במיתה וגם לענין טומאה נפ"מ מדרבנן דאוכל מטמא אוכל ולענין זה מוקמינן התרומה בחזקת טהרה דמעיקרא דעדיף מחזקה דהשתא וממילא טהורה היא בודאי לענין זה וכיון דהוחזקה בחזקה זו לאותו דבר אף כאשר המקרה הרכיבה לדון נגד חזקת תחום ביתו מ"מ אאפ"ל עוד דהוי ודאי טמאה משום דהוי תר"ל כיון דלגבי עצמה טהורה היא וכיו"ב כ' הריטב"א גבי שליא בבית דלא מוקמינן הטהרות בחזקתן וכ"כ בריש נדה וניהו דהתוס' לא ס"ל כן כנראה מדבריהם בחולין די"א שכ' לדון חזקת טמא אף דחזקה על הפרה גופא כבר הוחזקה ולעיל כתבתי לצדד דהתוס' הוא לפי ההו"א אי רובא וחזקה לא הוי בירור] היינו דעכ"פ בשעה שאנו דנין לטהר את הטמא הוי ספק ולא מהני אותה חזקה להחזיקה בתורת ודאי וכן אזלא שי' התוס' בערובין שכ' לדון חזקת תחום ביתו אף דהספק הוא על התרומה דלא כה"ר שניאור המובא בריטב"א לערובין שם אבל לענין תרתי לריעותא למשוי ודאי שמא אי אפשר כיון דהתרומה בפני עצמה ודאי טהורה משום חזקה דמעיקרא והוי תרתי דסתרי דהתרומה בעצמה ודאי טהורה ולענין עירוב אמרינן שהיא ודאי טמאה ואף דמצינו בשני שבילין דמוקמינן כל חד וחד על חזקתו אבל בגוף אחד ל"א תרתי דסתרי ולהכי הוי ספק.

ובזה י"ל בכתובות ד' ט' שהקשו דלוקי בחזקת היתר לכהונה ותירצו דאיכא חזקת הגוף כנגדה שלא נבעלה והא הוי תר"ל דהרי בעולה לפניך וחזקת היתר לכהונה ולפי"ז י"ל דכיון דהוחזקה לבתולה ע"י חזקת הגוף לעניין מאתים ומנה שוב אינו מצטרף חזקה דהשתא דהרי בעולה לפניך לתר"ל ובזה אפ"ל גם כן מה שהעיר הקצוה"ח בעדים שיפסלו למפרע לבלי להוציא ממון ע"י חזקה דהשתא דהרי פסולים לפניך בצירוף חזקת ממון כיון דהעדים באים להעיד גם להחזיק והוחזק חזקת כשרות שלהם שוב אינו מצטרף הרי פסולים לפניך לחזקת ממון ובזה י"ל ג"כ משה"ק הש"ש בש"ג ספ"ח דהא דתנן ס"פ מי שאחזו דאי הגט קודם למיתה ה"ז גט ואם המיתה קידם לגט אינו גט ואם אינו ידוע זהו שאמרו מגורשת ואינה מגורשת ובד' הר"ן שכתב ולא מוקמינן בחזקת חי כיון דמת לפניך דלוקמי בחזקת היתר ליבם דחזקת חי הרי מת לפניך וליהוי תר"ל ולמש"כ ח"ש כיון דבעת חלות הגט היו צריכין לדון אותה בחזקת א"א [ובלא"ה י"ל קושית הש"ש דחזקת אשת איש מתנגד לחזקת היתר ליבם משום דע"י חזקת א"א אנו דנין שלא ניתר חזקת א"א אף רגע אחד קודם חלות הגט ושלא מת מקודם ומש"כ הש"ש שם מתחלה משום דהתם איכא כנגדו חזקת א"א ולא נתגרשה משו"ה הוי ספק דבריו תמוהים דהרי אי אפ"ל דע"י חזקת א"א נאמר דמת מתחלה ולא נתגרשה דהא ע"י מיתה נפקע ג"כ איסור א"א ואם המיתה קודם לגט הרי נפקעה איסור אשת איש מקודם אלא דלהיפך ע"י חזקת א"ח צריכים להחזיק שחי ג"כ אח"כ עד שניתר האיסור ע"י הגט].

ובסברא זו יש לעמוד בדהתו"ס דקדושין ד' ע"ט בד"ה קידשה דבקידשה אביה לחוד מצרפינן חזקת פנוי' לחזקת הרי בוגרת לפניך יעו"ש דלפי הנראה כונתם משום תרתי לריעותא. ובמק"א כ' לפרש מש"כ התוס' שם דלא מוקמינן בחזקת פנויה משום דבין כך ובין כך הרי היא א"א והרי א"א לפניך אף דבכל מקום מוקמינן אחזקה כמו בגבינות וכיו"ב דהשתא הוא דנטרפה וה"נ נימא דהשתא נתקדשה ומוקמי לה בחזקת פנוי' עד זמן האחרון אולם נראה בכונתם דכיון דבשעתה לא הועילה חזקת פנוי' כלום לגבי חזקת נערות דמוקמינן לה בחזקתה אלא אחר שבגרה והרי היא בוגרת לפניך מהני חזקת פנוי' למשוי תר"ל ועכשיו הרי א"א ול"ש בה חזקת פנוי' ודוקא בשארי החזקות המועילים בשעתה מהני אח"כ לומר שלא נשתנה עד זמן האחרון, עכ"פ מבואר לכאורה מדהתו"ס דמצרפינן חזקה דהשתא דהרי בוגרת לפניך לחזקת פנוי' אף דחזקת נערות נידונית לגבי עצמה לשארי דברים ומדהתוס' בחולין ד"י ובריש נדה שהקשו בחסר הנגע דליהוי תר"ל הרי חסר לפניך וחזקת טהרה ילה"ע ג"כ דהא יש דינים על הבית י"ל דבהסגר ראשון

ושני בטרם הוחלט עיקר הנפ"מ לענין הנוגע אך לשי' התוס' לפי הך תירוץ שאינם מחלקים בין חסר ואתאי י"ל כנ"ל.

יא

עוד אפ"ל בישוב קושי' המחנ"א בספק עירוב דהא הוי תר"ל לשיטה זו שאינם מחלקין בין חסר ואתאי אי לאו דלפי מה דמשני רבא התם תרי חזקה לקולא והכא חדא חזקה וכמו שפרש"י שם דבנגע בא' בלילה גם בתרי ותרי טהור משום דאיכא תרי חזקי ויעוין בריטב"א שם שכתב דלהכי פירש"י כן דאל"כ גם חדא חזקה סגי ולמה מחמיר ר"מ בספק עירוב ולפי"ז פלוגתא דר"מ ור"י גם לרבא בתרי ותרי מירי וי"ל דהא דר"י ס"ל בספק עירוב כשר אף דרבה ור"י סתמא אמרו לכו"ע דתרי ותרי לא מוקמינן על חזקתו וכ"מ מדהתוס' שם ל"ו בד"ה הכא שהקשו מכתובות ומאי קושי' הא קיי"ל כר"י דספק עירוב כשר אלא הא דר"י ס"ל דספק עירוב כשר משום דס"ל תחומין דרבנן וספק דרבנן לקולא היכא דליכא חזקה ובתרי ותרי ל"ש לאוקמי אחזקה ואע"ג דבב' חזקות גם בתרי ותרי מהני והכא הא איכא חזקת תחום ביתו והרי טמא לפניך מ"מ כיון דחזקת תרומה מנגד לחזקת תחום ביתו שוב אין כאן אלא חזקה חדא דהרי טמא לפניך ובכה"ג גם לשינויא דרבא לא מהני ולר"מ דס"ל תחומין דאורייתא להכי מחמיר מספיקא אף דליכא כאן חזקה ולפי"ז שפיר משני רבא אליבא דר"י דשאני מקוה דהעמד טמא על חזקתו משא"כ בעירוב ואילה"ק עוד בעירוב דהא הוי תר"ל בכאן דחזקת תרומה מנגד לחזקת תחום ביתו ואין כאן אלא חזקה דהשתא והא חזקה חדא לא מהני להחמיר בספק דרבנן בתרי ותרי אולם כ"ז אינו לפי פרש"י שם דפי' דר"י ס"ל אוקי תרומה בחזקתו יעו"ש ולא זכיתי להבין מה דחקו לרש"י ז"ל לפרש וליכנס בפירצה דחוקה דבהא פליגי דהא בפשיטות י"ל דפליגי לטעמייהו דר"מ ס"ל תחומין דאורייתא וכמו שפירש"י שם דלר"מ הו"ל ספק דאורייתא לר"י ס"ל תחומין דרבנן, והנה התוס' שם בד"ה אמר ר"י כו' דניחא לי' לשנויי אפילו אי סבר ר"מ תחומין דרבנן כו' מש"ה מוקי מתני בב' כיתי עדים דל"ש למימר הכי כיון דאיכא כת דמפקע לה מחזקתה ביאור דבריהם צ"ל דאף דגם בתרי ותרי הוי ספיקו להקל דהו"ל ספק דדבריהם מ"מ לפי מש"כ התוס' בכתובות ד' כ"ו דלהכי לא מוקמינן בחזקת טהרה דתרומה לפי דהשתא הוי ודאי טמאה ינראה דס"ל דדוקא בחזקה דאיתרע לא מוקמינן אבל חזקת תחום ביתו דלא איתרע מוקמינן גם בתרי ותרי ולדבריהם צ"ל דר"י ס"ל דאף בכה"ג מוקמינן בחזקתו אבל לא אבין דהא ר"מ ס"ל גם במקוה דהוי נגד חזקת טמא ספק דדבריהם להקל א"כ גם נגד חזקת תחום ביתו הו"ל להקל בספק עירוב ואף דהוי תר"ל מ"מ הא תר"ל לא חמירא מחזקה חדא שאין חזקה

אחרת מנגדתו דבתר"ל פליגי ר"ש ורבנן וחדא חזקה לכו"ע מהני א"כ אי במקוה שלא נמדדה מקיל ר"מ מכש"כ בתר"ל וצ"ע.

יב

ומש"כ כת"ר לצדד עוד ולהוכיח דשי' התוס' דס"ס מהני במקום חזקת איסור מקושיתם מב"ק די"א ד"ה דקא מטהרת ודברי הש"מ שם ומדהתוס' חולין ד' כ"ח בדברי הר"ש שם ומדהתו"ס כתובות דף ט' דמוציאין ממון בס"ס מבואר דס"ס מהני נגד חזקת [איסור] עכת"ד ועי' בתשו' רעק"א סוס"י קס"ז שהרגיש מזה, והנה בדבור התוס' בב"ק ד' י"א לכאורה יש להעיר אף א"נ דס"ס מהני נגד חז"א מ"מ יקשה תירוצם שכתבו דהוי ס"ס דסתרי אהדדי ונראה דמחמירים ביום ט"ו ויום מ"א והא יום מ"א אפשר להיות ניתר עפ"י ספק אחד משום דחזקת טהרה מסייעתו דהא בראשון כיון דא"א לפה"ק בלא דם וא"כ הרי היא טמאה נדה בלא"ה אלא דנפ"מ אם ראתה דם ו' ימים מקודם היתה טובלת לערב וכמש"כ הגרע"א בת' סי' קנ"ח ובכה"ג אין כאן חזקת טהרה דטמאה היא אבל ביום מ"א דטהורה היא משום דם טהור וניהו דיצאה מקצת שליא ואיתרע בתחילתו אבל על גוף טהרת הדם טוהר לא איתרע והיתה בחזקת טהורה ודאית ואפשר דבכה"ג אין זה איתרע ועוד הא גם חזקה דאיתרע מהני מה"ת וא"כ לענין דסתרי אהדדי בדין שניזיל בתר של תורה וגם לספק אי יצא רובו בראשון חזקת מעוברת מסייעתו [כמש"כ התוס' בב"מ דף ק'] לטהר ביום מ"א וא"כ בדין הוא שנטהרו ביום מ"א דניתר בספק אחד ולטמא ביום ט"ו דחזקת טומאה מסייעתו ועיין בתוס' נדה ד' כ"ז ובמהרש"א ובמהרש"ל שם שכ' כיון דא"א להתיר מספק אחד אלא ע"י ס"ס ובספק השני סתרי אהדדי ע"כ אזלינן בתרווייהו לחומרא וגם שם יקשה דביום מ"א נתיר מספק אחד שמא נקיבה היא וחזקת טהרה מסייעתו ולא יצטרך לס"ס וספק זה לא איתרע כלל ולא יסתרו אהדדי כיון דביום ח' א"א להתיר משום ספק שמא זכר הוא כיון דחזקת טומאה מנגדתו ונראה דלהכי לא מהני החזקות לטהר אח"כ ולהמשיך ימי טוהר כיון דהספק נולד בהתחלת לידה והתחלת ימי טוהר ביום א' אי הוי זכר או נקבה ואז לא הי' חזקת טהרה דבעצם לידה טמאה היא בין זכר ובין נקבה ואיזה חזקה נחזיק בה בתחלת הלידה דנימא דילדה זכר או נקבה דבין כך ובין כך תהוי טמאה לידה בדינים מחולקים ואם נדון מצד חזקה א"כ ביום ח' כיון שהיא בחזקת טומאה הרי אנו מחזיקים שנקיבה ילדה ומה"ט גופא ראוי לתת לה ימי טוהר דנקבה אלא כיון שהספק נולד מתחלה לא תועיל עוד החזקה הבאה אח"כ אשר הטומאה גוררת אחרי' טהרה ואיך נימא שהיא בחזקת טמאה שתמשיך אחריה טהרה ארוכה וע"כ אנו דנין על שעת לידת הספק ואם בעצם תחלת הספק אין חזקה

שוב אין לדון על הדינים המסתעפים אח"כ מזה ואזלינן בזה בעת לידת הספק ולפי"ז גם אי נימא דס"ס לא מהני במקום חזקת איסור שפיר הקשו התוס' בב"ק דתהי' טהורה ביום ט"ו מס"ס דילמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפילו לא יצא דילמא הוא זכר ואי"ל דהיא בחזקת טמאה היינו להכריע שילדה נקיבה להמשיך לה ימי טומאה מה שתמשיך אח"כ טהרה ג"כ כיון דבשעת הלידה אין חזקה כלל להכריע שילדה זכר או נקיבה וכמ"כ בספק אם יצא ראשו או רובו אי"ל דמשום חזקת טומאה נחזוק שלא יצא ילוד ביום הראשון דאדרבה הא בשעת לידה אם היה לנו חזקת טומאה זו היינו מחזיקים שילדה ביום הראשון וע"כ כיון דשעת לידה גופא אין לנו חזקה המכרעת את הספק וחזקת טומאה של עכשיו לא הי' אז אין לדון משום חזקה זו אלא שיש לדון להחזיק בתחלת יציאת השליא בחזקת מעוברת שלא ילדה וחזקה זו נולדה בשעתה ומה"ט לא נטהר ביום ט"ו מס"ס וחזקה זו מתנגד לספק א' אם יצא ראשו או רובו או לא אך חזקה זו לא ברירא כ"כ ועיין בחי' רעק"א יו"ד סי' ט"ז וגם איתרע טובא ע"י יציאת השליא גם לפמש"כ דמיירי דכיון דא"א לפה"ק בלא דם א"כ הרי היא טמאה בין כך ובין כך ע"י יציאת השליא שוב רמינן עלה טומאת לידה ג"כ, עכ"פ משום חזקת טומאה אין לנו לטמאה ביום ט"ו כמש"כ.

יג

אולם לבד זה נראה דאין ראי' מכל הני עפימ"ש הריב"ש בסי' שע"ב הובא בש"מ לכתובות ד' ט' דמה שהוא בטבע גם מיעוט מצטרף לספק השקול והוי רוב וכמבואר בחולין ד' ע"ז במבכרת שליא ישליכנה לכלבים דכל היולדת מחצה זכרים ומחצה נקיבות ומיעוט מפילות דבר שאינו קדיש בבכורה וכה"ג ביבמות ס"ז וכ"כ התוס' בבכורות ד' ט' וכה"ג ביבמות ד' קי"ט וכן מבואר בדהתו"ס בנדה ד' י"ח גבי שליא גופא והבית מאיר בתשו' י"ג כתב דדהתו"ס בנדה הוא ג"כ משום דהוי בטבע כמ"ש הריב"ש יעו"ש כיון דהוי כרוב ע"כ מהני אף נגד חזקה דטעם הרשב"א דס"ל דס"ס מהני במקום חז"א הוא מטעם דס"ל דס"ס מהני מטעם רובא וה"נ מצטרף לרובא שלא יצא רוב נקבה ביום הראשון ויש רוב לטהר ביום ט"ו ומתורץ בזה ג"כ קושי' הש"ש והגאון רעק"א דמאי מייתי משליא שיצתה מקצתה דאסורה באכילה דשאני התם דלא מהני ס"ם נגד חזקת שאינה זבוחה [וע"פ דהתוס' בב"מ ד' ק' י"ל משום דחזקת מעוברת כנגדה וע"כ בדין שתועיל ס"ס] ולפמש"כ א"ש דעכ"פ מסייע הס"ס מכח רוב דלא הוי לידה במקצת שליא זו ורוב מהני נגד חזקה וכן נראה בכונת התוס' בחולין ד' כ"ח משום דהוי רוב צדדים להיתר ומהני גם נגד חזקה (וכבר הרגיש בדהתוס' הנ"ל הגרעק"א ובתשו' חמדת

שלמה ס' כ"ד כתב הנתיבות דלאו משום סרס הוא דאין בזה שום כלל מכללי הס"ס אלא לפי שאין ריעותא ברורה לפנינו יעו"ש] וביותר למש"כ השי"מ בכתובות ד' ט' שם דכל דהספיקות להיתר הם מטעם אחד הוי כרוב יעו"ש ובש"ש שמעתתא א' פי"ח וע"כ הוי כרוב שלא נשתייר רובא שלא נשחט ולהכי מהני גם נגד חזקת איסור ומ"מ צ"ל דניהו דס"ס יוכל להצטרף לרוב כנידון הריב"ש או כמש"כ השי"מ מ"מ לא הוי רוב גמור דאל"כ מאי הקשו התוס' בב"ק שם בד"ה דאין במאי קא מיירי אי ברה"י אפילו בס"ס נמי טמא ואי ברה"ר אפילו בספק אחד נמי טהור והא רוב מהני אפילו ברה"י כמבואר בתוספתא פ"ה דטהרות המובא בר"ש שם ובכתובות ד' ט"ו ובנדה ד' י"ח בנמצא הלך אחר הרוב ואפשר דלא הוי רק כרובא דליתא קמן ובשו"ת שאגת ארי' החדשות מסתפק ברובא דליתא קמן אי מהני ברה"י [ותמהני שם בדבריו שמקשה בכתובות ד' ט"ו דמדייק דקבוע כמע"מ מט' צפרדעים ושרץ א' דילמא שאני טומאה דס"ס לא מהני וע"כ גם רוב לא מהני ולאו משום דקבוע כמע"מ דמי יעוי"ש והלא ברייתא ערוכה היא בתוספתא פ"ו דטהרות ובנמצא הלך אחר הרוב אלמא דרובא מהני אף ברה"י ועי' בתשו' רעק"א החדשות סי' ק"ח ודבריו שם צ"ע] אולם מחולין ד' ט' במי חטאת שהניח מכוסה ובא ומצא מגולה טהור דאיכא למתלי באדם טהור ובשרצים ואף דאיכא למתלי ג"כ בתר טמא אזלינן בתר רובא ומבואר דאף ברובא דליתא קמן מטהרינן ברה"י ואפשר משום דבמי חטאת הוא רק מעלה בעלמא וכ"נ מפיה"מ להרמב"ם בפרה פי"א לפי שרוב אנשים אינם טהורים לחטאת ולא מטמאים גמורים ואפשר דדמי לספק ביאה כמש"כ התוס' בפסחים ד' ט' וידוקדק בזה לשון הרמב"ם בפ"ט מה' פרה ה' ט"ו מפני שיש כאן ב' ספיקות יעו"ש מבואר דמטהר משום ס"ם והא ברה"י לא מהני ס"ס ומש"כ התוס' בריש חולין ד' ב' ד"ה דליתא דרוב פעמים לא יוכל להזהר וע"כ טמא אף ברה"ר הוא דוקא ברה"ר דלשי' הרמב"ם טהור מדינא ככל הספקות וגם לשי' התוס' דוקא היכא דליכא חזקה טהור ברה"ר אבל היכא דחזקת טומאה מנגדתו טמא וה"ה רובא דעדיף מחזקה אבל ברה"י דגזיה"כ הוא דטמא אף נגד חזקת טהרה ה"ה נגד רובא דליתא קמן ולפי"ז י"ל דס"ס הוא כמו רובא דליתא קמן וע"כ טמא ברה"י אבל במקום חזקת איסור מהני הך ס"ס דגם רובא דליתא קמן מהני.

אולם גם א"נ דרובא דליתא קמן מהני לטהר ברה"י כמו שנראה פשטות הך שמעתא דצליחית בחולין שם מ"מ יש לחלק דדוקא לענין איסור מהני ס"ס בטבע כמש"כ הריב"ש אי מטעם אחר כמ"ש השי"מ נגד החזקה דהספיקות מצטרפין זל"ז ובפרט לד' הש"ך דג' ספיקות מהני והחזקה אינה פועלת נגד הס"ס רק למשוי ספק אבל בספק טומאה

ברה"י דגזיה"כ דספיקו כודאי ואפילו כמה ספיקות א"כ א"א שיצטרפו הספיקות כיון דכל ספק כודאי ועי' בתוס' פסחים ד"ט בד"ה ספק מבואר דלא מהני ס"ס ברה"ר אע"ג דהתם הוי כרוב צדדים ורק בספק הרגיל דהוי קרוב לודאי [ועי' בפרמ"ג סי' כ"ג בש"ד ס"ק א' עדהר"ם בפט"ז מהל' כלים בטבלא של חרס שהקשה דהא ס"ס לא מהני ברה"י והתם הוי רוב צדדים ואפ"ל כיון דא"א לצמצם הו"ל כדבר שאין בד"ל דספיקו טהור גם מדברי התוס' דכתיבות ד"ט דס"ס מוציאין ממון שהביא מהר"י בן לב כבר השיב עליו הש"ך בס' ת"כ ומה שתמה ע"ז הש"ש ש"א פכ"ג דניהו דמצד ספק רצון לא יוכל להפסידה כיון דסוף סוף מותרת לו אבל מספק דלאו תחתיו יוכל להפסידה ועוד מאי מייתי ראי' מדאית לה כתובה מנה דהתם שפיר מהני ס"ס מטעם דמותרת לו יעו"ש המעין בדהתו"ס שם יראה שזה באמת תירוצם לפי פי' הש"ך דלא חשיב ס"ס בכה"ג משום דספק אינם לא חשוב ספק כה"ג דאימר קודם שנתארסה נאנסה והש"ש בפי"ט נדחק בכונת תירוצם יעו"ש ובאמת ארש בפשיטות דכיון דאיכא ספק דקודם שנתארסה נאנסה דמפסידה כתובתה ואין זה שייך למה שמותרת לו פ"כ מפסדת כתובתה דבס"ס אין מוציאין ממון

יד

ובעיקר הדבר אם יש לסמוך על הוראת השבו"י ועל דבר מנהג השפשוף והחיכוך אשר דרש כת"ר הנה פה הי' מנהג השפשוף והחיכוך ואף שכבר צוחו על זה גדולי ההוראה הברית אברהם והחת"ס אך הגאון מוהר"ש קלוגער מצדד בזכות המנהג ולפי הנראה הי' יסוד המנהג בספק פגימה כנידון השבו"י ולא רצ לסמוך בזה על הוראתו על כן הוסיפו להחמיר בשפשוף וחיכוך והי' זה לסניף להקל שדבר זה מוכיח שלא הי' פגימה כלל ומקיימים חזקת הסכין וכן ראיתי בכמה מספרי המחברים שמקילים בספק פגימה שעוברת ע"י שפשוף וחלוק הזרוע אולם בהמשך הזמן נתקלקל הדבר עד כי ע"י השפשוף והחיכוך הקילו גם בודאי פגימה והתקנה להחמיר בספק פגימה הי' לקלקלה ועל כן עמדנו על זה מכבר ובאספת גדולי הרבנים דקהלתנו הוחלט לבטל את המנהג הרע והוסכם להקל בשעת הדחק על הוראת השבו"י בספק פגימה וחתך במפרקת שיש לצדד דאיכא חזקת סכין כנגד חזקת איסור ומהני הס"ס ובפרט למש"כ לצדד בשי' הרמב"ם

סימן ג

א

הרמב"ם פסק בפ"י מהל' מקואות מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"ר ובין ברה"י טמאות לפי שהטמא בחזקתו וגבי חבית בפ"ה מהל' תרומות כתב בהי' בודק את החבית להיות מפריש והולך ואח"כ נמצא חומץ כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק ותמהו ע"ז הרשב"א והריטב"א דהא בריש נדה אמרו מאן תנא חבית ר"ש היא דלגבי מקוה נמי ספיקא משוי לה דס"ל ברה"י תולין וא"כ פסקי הרמב"ם סותרים הדדי דפסק במקוה ודאי ובחבית ספק והמל"מ האריך בזה והעלה בישוב דהרמב"ם דסובר כתירוצא בתרא ואיבע"א דלפי הטעם דסוף טומאה לא גמרינן מתחילת טומאה גם ברה"ר בסוף טומאה עשאוהו כודאי אבל חבית דאיסורא אינו אלא ספק ולפ"ז בכל האיסורים תרתי לריעותא אינו אלא ספק כמו בחבית.

ונראה לתרץ שי' הרמב"ם גם אליבא דלישנא קמא דלכאורה קשה לפי המבואר בכתובות דע"ו בסוגי' דהיו בה מומין רבא אמר רישא כאן נמצא כאן הי' וסיפא נמי כאן נמצא כאן הי' וה"נ במחליף פרה בחמור דאין מחזיקים מרשות לרשות והנה לשי' הרא"ש שם במחליף פרה בחמור ומת החמור דבעל החמור צריך להביא ראי' שהי' חמורו קיים בשעת מכירה דאע"ג דעומדת הבהמה ברשות המוכר ממש מ"מ כיון שכבר קנה אותה באחד מדרכי הקני' יצתה מרשות מוכר ונכנסה לרשות לוקח כל היכא דאיתי' וכיון דהעיקר תלוי במעשה הקנין אף דע"י המומין יתבטל המקח אמרינן כ"נ וכ"ה ולפ"ז בהי' בודק את החבית להיות מפריש והולך דהפרשתו מקדשתו וברשות השבט הוי תיכף בהפרשתו א"כ מהראוי לדון בזה חזקת כ"נ וכ"ה וברשות הכהנים איחמוץ ומאי מקשה הש"ס ממקוה לחבית דלא הוי ודאי בחבית משום תר"ל דחזקת טבל והרי החמיץ לפניך דהא נגד זה איכא חזקת היין וחזקה דכ"נ וכ"ה דאין מחזיקים מרשות לרשות וברשות השבט איחמץ והא הנימוקי יוסף ביבמות פ' האשה שלום כ' על דברי הרמב"ן שפירש מטעם כ"נ וכ"ה דהא לא קיי"ל כרבא בהמדיר ומסיק דלגבי איסור מהני לכו"ע משום כ"נ וכ"ה ודוקא בממון פליגי יעוי"ש ואפ"ל דראיית הש"ס דסתמא קתני אף בכהן המפריש משלו ובזה הא לא נתחדש הרשות דמתחלה הי' ברשות בעלים וגם לכשהפריש הכהן עומד ברשותו ובדין שתהי' טבל ודאי כמו בחבית אולם הרמב"ם דקדק בלשונו הי' בודק את דבכל ספק בשחיטה הוי רק ספק נבילה ומהני ס"ס וגם יש להוסיף עפי"ד הרא"ש שכ' להקל בנאבד הסכין בלא בדיקה בטעם הראשון משום דחומרא יתירה לתלות בעור דהא יותר יש לתלות שנפגם בעצם המפרקת ולכן היכא דנאבד הסכין ונוסף עוד ספק

שרי ולהכי י"ל דגם כשנוסף עוד ספק שמא כדעת הפוסקים דפחות מחגורת צפורן לאו פגימה היא יש להכשיר ג"כ ואף דלטעם השני של הרא"ש לפי שיצא בהיתר ל"ש זה מ"מ יש לצדד מטעם הראשון ואם כי יש לפקפק בזה משום דרוב הפוסקים מחמורים דבפגימה, כ"ש פחות מחגורת צפורן הוי פגימה ועי' בס' ערוגת הבושם מ"מ הקיל בזה הרב התניא בשו"ע סי' י"ח ועי' בספר תורת יקותיאל וכן הורו כמה גאונים וע"כ הוסכם להקל בהוראה זו באופן שיבוא השו"ב להראות את הסכין בכל פעם להבחין את הפגימה ומש"כ כת"ר כי דבר זה מצוי אצלם דרשתי וחקרתי בזה והוגד לי כי אך מקרה הוא שיבוא לידם אם לא שיכוין מתחלה לחתוך במפרקת או איזה חסרון אומנות בדבר והנני ידידו הדוש"ת.

החבית להיות מפריש לתתו לכהן הרי דבזה קא מיירי ובכה"ג הא איכא חזקת כ"נ וכ"ה ועל כן הוי ספק, עוי"ל בישוב קו' הש"ס על פי שיטת הרא"ש לפמש"כ הרא"ש דלהכי בנולדו מומין ברשות האב צריך האב לה"ר אין הטעם משום דעומדת ברשותו ממש דכיון דנתקדשה הרי יצתה מרשותו דהא נעשה מעשה קנין אלא דבנולדו מומין ברשות האב לא הוי יציאה מרשותו לגמרי כיון דעדיין ברשותו היא לכמה דברים אבל משכנסה או בגרה אע"ג דעמדה ברשותו כיין דכבר יצתה מרשותו ע"י קידושין ונישואין הבעל צריך לה"ר ולפ"ז י"ל דלמ"ד טובת הנאה ממון חשוב דלא יצא מרשותו לגמרי ול"ש לומר כ"נ וכ"ה ובפרט למש"כ הישש"ש בחולין דקל"א דאם טוה"נ ממון אם תקפו כהן מוציאין חותי ממנו אף בודאי ולפ"ז י"ל דסוגיין דריש נדה קאי למ"ד טוה"נ ממון ול"ש חזקה כ"נ וכ"ה ולמש"פ הרמב"ם טוה"נ איני ממון ושייך חזקת כ"נ וכ"ה וע"כ הוי ספק. אולם כל זה לשי' הרא"ש אבל הא הרמב"ם תברא לנזיזי' דלשיטתו אאפ"ל כן דהרי שיטת הרמב"ם בכאן נמצא כאן הי' דתלוי ברשות ממש ובמחליף פרה בחמור חם עומדת הפרה ברשות מוכר אע"ג דכבר יצתה מרשותו במה שמכרה ללוקח בקנין חליפין מ"מ כיון דאיתרע רשותו ממש צריך המוכר להביא ראי' לא אמרו בטבח דצריך להביא ראי' אלא משום דעומד ברשות הלוקח אבל אם עומד ברשות מוכר אע"ג דכבר נקנית היא ללוקח כיון דרשיתו איתרע צריך לה"ר ובעומדת באגם צריך הטבח ראי' כיין דקנה אותו על ידו קנין ואינה עומדת ברשות המוכר ממש וכמבואר כ"ז בחו"מ סי' רכ"ד וח"כ תלוי ברשות ממש ובחבית כיון דעומדת ברשות הבעלים אמרינן כ"נ וכ"ה דהחמיץ מתחלה קודם הפרשה ובעוד שהי' ברשות בעלים וקשה בחבית אמאי הוי ספק וביותר יקשה במאי דמשני הש"ם מאן תנא חבית ר"ש דס"ל דלגבי מקוה נמי ספיקא משוי לה דאפילו לר"ש דס"ל במקוה ספק מ"מ לגבי חבית בדין שתהי' ודאי דהא במקוה ס"ל לר"ש כיון דהספק

נולד בהמקוה אם היה שלם מוקמינן להמקוה בחזקתו דמעיקרא היה שלם דעדיפא מחזקה דהשתא דהרי חסר לפניך ואע"פ דאנו דנין לגבי הטמא לטהרו לא מהני חזקת טמא לעשותו לודאי טמא רק דהוי חזקה נגד חזקת המקוה ותר"ל לא ס"ל משום דחזקה דהשתא דחסר לפניך בטילה לגבי חזקת המקוה שהיה שלם משא"כ בחבית דלחזקה דהחמיץ לפניך תצטרף חזקת כ"נ וכ"ה שהיתה חמוצה מקודם א"כ גם נגד חזקת היין יש חזקה דכ"נ כ"ה כמו במומין דיש שם חזה"ג שהיתה שלימה מ"מ מהני חזקה דכ"נ וכ"ה ומכש"כ בהצטרף לזה חזקת טבל ובדין שתהי' ודאי ואפילו אם נימא דסגיין דריש נדה קאי לרב אשי דלא ס"ל כ"נ כ"ה גם באיסור יקשה לרבא משנתינו דחבית אמאן תרמייה ומאי טעמא הוי ספק הא איכא חזקה דכ"נ וכ"ה עם חזקת טבל.

ב

ונראה בישוב הדברים עפמש"כ הב"י בבדק הבית בטואה"ע סי' ל"ט דדינים היוצאים מסוגי' דהי' בה מומין אם נמנאו המומין אחר אירוסין ואינו ידוע אימת נולדו אינם שייכים רק לעניני כתובה אבל לענין קידושין אם נמצאו בה מומין אחרי אירוסין והיא טוענת שנולדו אחר אירוסין לא אמרינן כ"נ וכ"ה לבטל הקידושין והאבני מלואים בסי' ל"ט ס"ק ח' נתקשה בדעת הב"י דלדעתו בחו"מ סי' רכ"ד בשי' הרי"ף והרמב"ם דתלוי ברשות ממש וכשמת החמור ברשות בעל החמור צריך בעל החמור לה"ר א"כ ה"נ כשנולדו המומין ברשות אב נימא דודאי נעשו המומין למפרע והו"ל קידושי טעות ודאי והו"ל פנוי' ונדחק בזה דמדרבנן כיון דאיתרע חזקתה לא מוקמינן לה בחזקת פנוי' וכמש"כ התוס' בכתובות דכ"ג יעו"ש, ונראה בשיטת הב"י דגם לשי' הרי"ף והרמב"ם דכ"נ וכ"ה תלוי ברשות ממש היינו בדברים שבממון הנוגעים לאותו רשות ממש כמו במחליף פרה בחמור או במומין הנוגעים לכתובה וכיו"ב ויעוי' בש"ש ש"ב פ"ה מה שהסביר לשיטתם בטעמא דרב אשי דלהכי כשנכנסה לרשות הבעל צריך הבעל ראי' שעד שלא תתארס הי' בה מומים אלו ולא סגי בראי' שהיו בה מומים משנתארסה דכיון דהכתובה לעצמה לא מרע לדידה רשות האב במה שהיתה ברשות האב כיון דהאב לית לי' בכתובה והו"ל לדידה כאילו עומדת באגם או ברשות אחרת כיון דאין הכתובה לאב הו"ל כאחר יעוי"ש ועפ"ז נראה דבאיסורין שאין הדבר נוגעים לעניני ממון כלל והם רק דיני אישות בזה לא נתבטל רשותה ממש ואין בזה רשות אחר חוץ מהבעל והאשה וע"כ אע"פ שהיא ברשות האב לגבי דין איסורים דמי לקיימא באגם ואע"פ דבקטנה ונערה מקבל אביה הקידושין והכסף קידושין מ"מ בעצם קיום הקידושין ודיני אישות התלוים בה אינם נכנסים לרשות ם

סימן ד

א

בחולין דל"א א"ל הוא דאמר כר' יונתן בן יוסף ומי אמר ריו"ח הכי והאמר ריו"ח הלכה כסתם משנה ותנן נפלה סכין ושחטה כו' הא הפילה כשרה אע"ג דלא מכוין בשחיטה אפילו ר' יונתן בן יוסף מודי מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים מכלל דשחיטת חולין לא בעי כונה וק"ל לפמש"כ התוס' בחולין די"ג בד"ה מנין ובזבחים מ"ז ועוד יש מתעסק אחר כגון של קדשים שסבור שהוא חולין ושחטו דפסול מטעם מתעסק ותרווייהו מושחט את בן הבקר נפקא יעוי"ש א"כ אפילו אי נימא דשחיטת חולין בעי כונה לשם זביחה מ"מ איצטריך קרא דמתעסק בקדשים שידע שהוא זביחת קדשים דאם כסבור שהוא חולין דפסול אין זה ענין כלל לכונה דשחיטת חולין וכיון דתרווייהו משחט בן הבקר נפקא ולא אייתר קרא מנ"ל דשחיטת חולין לא בעי כונה ונראה לפ"מ דאמר בחולין י"ג ובזבחים מ"ז מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את אחר ולהכי גם לשי' הרי"ף והרמב"ם אינו תלוי ברשות ממש רק תלוי במעשה הקנין כמש"כ הרא"ש וכיון שנתארסה ונעשה מעשה הקידושין אי אפשר לבטל הקידושין בלי ראי' שהי' המומים מקודם והב"ש דס"ל דמבטלין הקידושין ג"כ משום כ"נ וכ"ה דס"ל כיון דזכות כסף הקידושין שייך לאב חשוב רשות האב] ועפ"ז נראה בחבית דמפריש את התרומה ואח"כ נמצא חומץ כו'.

דהדבר נוגע לענין איסורים אם הוא תרומה או טבל ויחזור ויתרום ואין ענין של ממון רק אם הוא תרומה מצות משום נתינה עליו ואם הוא טבל צריך להפריש שנית וגם לפ"מ דקיי"ל דחומץ ויין הוי מין אחד רק לפי שהי' הפרשה בטעות שחשב שהוא יין אבל כעת יכול להפריש שנית וא"כ אין זה ענין של ממון שנאמר כ"נ וכ"ה לפי שהוא ברשות הבעלים ממש ותלוי רק במעשה הקנין לפי שקדשהו השם בהפרשתו לתרומה וברשות השבט קאי א"כ כיון שנעשה מעשה הפרשה ועומד ברשות השבט ואח"כ נולד הספק ברשות השבט אמרינן כ"נ וכ"ה שהחמיץ ברשות השבט ולהכי אע"פ דבמקוה הוי ודאי ובכל תר"ל אף באיסורים הוי ודאי מ"מ בחבית בדין שתהי' ספק משום חזקה דכ"נ וכ"ה, והש"ס דמקשה מחביות למקוה ס"ל כמשכ"ל דסתמא קתני אף אם הכהן הוא המפריש דאע"פ שנשתנה מטבל לתרומה מ"מ י"ל דלא חשוב נשתנה הרשות כיון דעומד ברשות הכה או די"ל דסוגין אזיל לרב אשי דלא ס"ל כ"נ וכ"ה ומש"כ הנימוק"י בשלהי יבמות דבאיסורים מודה עי' בש"ש ש"ז פי"ח דמדחה מד' הרמב"ן ביבמות שם בשיטתו בתרי יצחק משום כאן נמצא ומותיב לנפשי' דלפ"מ דקיי"ל כרבא בתרי יצחק

א"כ בההיא דשומשמין דאיפסק הלכתא דחיישינן שמא פינן והא לרבא לא חיישינן לכך כו'.

ומאי קושי' מממון לאיסור יעוי"ש והש"ש חידש דבאמת כ"נ וכ"ה שכ' הרמב"ן בתרי יצחק הוא ענין אחר למש"כ הרמב"ן בחי' לב"ב דכ"ג דאפי' לר"ח דס"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב מ"מ במקומו ממש אמרינן כ"נ וכ"ה ואין זה ענין לחזקה דכ"נ וכ"ה האמור בפ' המדיר יעוי"ש, וא"כ י"ל דסוגיין דריש נדה אזיל לרב אשי דלא ס"ל לכ"נ וכ"ה בכתובות אפילו להחזיק וה"ה באיסורים והרמב"ם שפ' בפכ"ה מהל' אישות הל' ד' כאוקימתא דרבא דכ"נ וכ"ה כמש"כ המ"מ שם לפיכך פסק בחבית דהוי ספק ולפ"ז רק בחבית הוי ספק משום חזקת כ"נ כ"ה אבל בשארי איסורים היכא דאיכא תר"ל הוי כודאי כמו במקוה.

ד בן הבקר שתהא שחיטה לשם בן בקר א"ל זו בידינו היא לעכב מנין א"ל לרצונכם תזבחוהו לדעתכם זבוחו ומבואר דילפינן מתרי קראי למצוה ולעכב ואם נאמר דעיקר ילפותא דמתעסק על דין מתעסק של קדשים שסבור שהוא חולין דפסול א"כ הא לא איצטריך קרא למצוה דהא למצוה הא בכל קדשים בעינן שיחשוב לשם זבח כמבואר במשנה דמ"ו ואף דאין זה לעיכובא כר"י שם דאף מי שלא הי' בלבו לשם אחד מכל אלו שחיטתו כשרה כו' מ"מ למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה, א"כ כמו ביודע שהוא קדשים ושחט לשם חולין דאין חולין מחללין קדשים מ"מ אינו מרצה כמבואר בזבחים דמ"ו וה"נ בטועה וכסבור שהיא חולין דהוי עקירה בטעות ושמה עקירה ואיני מרצה כמו ושוחט לשם חולין וע"כ למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה לא איצטריך קרא למצוה שידע שהוא של קדשים ותרי קראי למ"ל וע"כ דאיצטריך קרא לכונה דמכוין לשם זביחה וע"כ דשחיטת חולין לא בעי כונה וכל זה למ"ד דעקירה דטעות שמה עקירה אבל למ"ד דעקירה בטעות לא שמה עקירה אין ראיה מקרא דמתעסק בשחיטת חולין לא בעי כונה, ועפ"ז י"ל ד' הרמב"ם שפסק בפ"א מהל' מקואות דנדה שנאנסה וטבלה טהורה לביתה כרב בחולין דל"א והרשב"א בחידושיו שם תמה על זה דהא רב וריו"ח הלכה כרוי"ח ולפמש"כ י"ל דהא קיי"ל בשחיטת חולין לא בעי כונה ומוכח דלחולין לא בעי כונה דהא לפמש"פ הרמב"ם בפט"ו מהל' פסוהמו"ק דעקירה בטעות לא שמה עקירה א"כ הא איצטריך קרא דמתעסק לכסבר שהוא חולין ושחטו דפסול דצריך שידע שהוא שחיטת קדשים ושחיטת חולין בעי כונה ומדקיי"ל דשחיטת חולין לא בעי כונה וע"כ דחולין לא בעי כונה ולהכי פסק כרב דטהורה לביתה

ב

אולם יש להעיר על תירוצי דלמ"ד עקירה בטעות שמה עקירה לא אצטריך קרא למשום חולין למצוה שאינו מרצה למש"כ התוס' בריש זבחים ובב"מ דכל פיגול ופסול ומחשבת שלא לשמה הוא בדבור דוקא א"כ למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה בחטאת וכסבור שהוא שלמים וע"כ שאמר בפירוש ששחטו לשם שלמים דבלאו הכי ל"ה עקירה ולא עדיף עקירה בטעות מעקירה במזיד דבעינן שיאמר בפה ובזה נראה ג"כ ביאור דהתוס' בזבחים ד"ג בד"ה הכא נמי בתוך הדבור שכתבו ונראה לפרש דעביד קו"ח משום דמה קדשים שאין מחללין כגון בשוחט חטאת סתם וקסבר שהוא עולה דכשרה ואפ"ה מחללין קדשים בשוחט לשם עולה חולין שמחללין כגון בקסבור שהן חולין כו' ולכאורה דבריהם סותרים למה שכתבו לעיל ד"ב בד"ה אתנו אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וסבור שהוא קרבן אחר וכן המקבל ומוליך וזורק מבואר דס"ל דעקירה בטעות שמה עקירה ולמה שכתבנו א"ש דאפילו למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה מ"מ בשוחט חטאת סתם וכסבור שהוא עולה היינו דשחט סתם ולא אמר לשם עולה דבכה"ג אפילו למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה כיון דלא אמר לשם עילה אינו נפסל ואם כן שפיר כתבו דאדם השוחט קרבן וסבור שהוא קרבן אחר וחיישינן שיאמר בפה לשם אותו קרבן ולמ"ד דעקירה בטעות שמה עקירה חיישינן לזה ולפ"ז בכסבור שהוא חולין בעת שחיטת קדשים ולא אמר ששוחט לשם חולין לולא קרא דמתעסק לא הי' נפסל אפילו למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה דהא גם בלשם חולין במחשבה בלי הוצאת פה אינו נפסל וכן נראה להוכיח דבלשם חולין דאינו מרצה הוא רק בפה כמו בשארי שינוי קודש מדברי הרמב"ן במלחמות בפ"ג דראש השנה שכתב שם דכונה דמצוה בקדשים לא בעינן וז"ל ואע"ג דמתן דם לר' יהושע בלעבור לא בעי כונה דשוחט קדשים לשם חולין כשרים ועולים לבעלים לשם חובה ואפילו חטאת כדאיתא בפ"ק דזבחים ה"ה לזורק כו' והגאון רעק"א בהשמטות לדרוש וחדוש הניח דברי הרמב"ן בצ"ע שהרי להדיא מבואר בזבחים דמ"ו דבחטאת לשם חולין כשר ואינו מרצה ולמש"כ נראה כונת הרמב"ן להוכיח דלא בעינן כונת מצוה בקדשים דשוחט קדשים בכונה לשם חולין אעפ"י שנתכוין לשם שחיטת חולין כשרים ואם לא הוציא בפה אע"פ שנתכוין לשם שחיטת חולין עולה לבעלים לשם חובה ג"כ ולשי' הרמב"ם דנראה מדבריו בפי"ז מהל' פסוה"מ דכל מחשבה דקדשים הוי אפילו בלא הוצאה בפה כמש"כ המשנה למלך שם א"ש דהג"מ דלמ"ד עקירה בטעות שמה עקירה בכסבור שהוא חולין נפסל כמו בלשם חולין ושפיר דייק מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים דשחיטת חולין לא בעי כונה אבל לשי' התוס' דמחשבת

קדשים היינו בפה דוקא א"כ בכסבור שהוא חולין אפילו למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה כיון דלא הוציא בפה לשם חולין בדין שירצה לולא קרא דמתעסק

ג

ויש להביא ראי' דגם בעקירה בטעות למ"ד דשמה עקירה בעי שיוציא בפיו מדהג"מ מנחות דמ"ט בכסבור אלים ושחטן לשם אלים לא דעקירה בטעות כו' ומותבינן אשמעתין מהא דהכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבים ושוגגין פטורין ותני עלה פיגולן פיגול היכי דמי אילימא דידע דחטאת היא וקא מחשב בה לשם שלמים הא שוגגין מזידין הוא אלא לאו דכסבור שהיא שלמים וקא מחשב בה לשם שלמים (ופירש"י לאוכלן שני ימים ולילה אחד דהשתא חשב לאכול חטאת חוץ לזמנו] וקתני פיגולן פיגול אלמא עקירה בטעות הוי עקירה וק"ל דהא להדיא שנינו בזבחים דכ"ט דאין בעירוב מחשבות פיגול והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו זהו שלא קרב המתיר כמצותו ואין פיגולו פיגול וכיון דכסבר שהוא שלמים ועקירה בטעות הוי עקירה הרי נפסל כדין חטאת שלא לשמו וא"כ אע"פ שחישב לשם שלמים לאוכלן שני ימים ולילה אחד אין פיגולו פיגול דהא הוי לא קרב המתיר כמצותו ובפיגול במזיד בחטאת לשם שלמים י"ל דכונתו לאוכלן שני ימים ולילה אחד כשלמים אבל לא לשם שלמים אבל בשוגג דכסבור שהוא שלמים אי עקירה בטעות הוי עקירה הרי יש כאן עירוב מחשבות ולמש"כ דגם בעקירה בטעות בעי שיוציא בפיו כשארי שלא לשמה א"ש דאע"פ דכסבר שהוא שלמים אבל לא הוציא בפיו ששוחט לשם שלמים לא נפסל מצד דין דשלא לשמה ולהכי לכשחישב בפה לאוכלן שני ימים ולילה אחד [ולא אמר לשם שלמים] פיגולו פיגול ולפמש"כ המל"מ בשי' הרמב"ם והחינוך דבמחשבת פיגול ושל"ש נפסל בלי הוצאת פה קשה כיון דכסבור שהוא שלמים הרי נפסל בחטאת במחשבת של"ש דשלמים ולא קרב המתיר כמצותו ואמאי פיגולו פיגול ואין סברא לחלק דגם לשי' הרמב"ם דבמחשבה גרידא נפסל דוקא במחשבת זדון אבל בעקירה בטעות במחשבת טעות לאו כלום הוא ורק לכשהוציא בפיו נפסל למ"ד דעקירה בטעות שמה עקירה דמאי נפ"מ דכיון דעקירה בטעות שמה עקירה ודמי לעקירה במזיד א"כ נפסל במחשבה ג"כ והוי עירוב מחשבות ואמאי פיגולו פיגול

ד

ובירושלמי פ"ה דגיטין הלכה ה' הכהנים שפיגלו במקדש כו' מה אין קיימין אם כסבור שהוא חולין וכי יש פיגול בחולין ועי' בש"ק שם שתמה דהא בכסבור שהוא חולין הרי פסול מטעם מתעסק ול"ש בזה פיגול דהא לא קרב המתיר כמצותו יעוי"ש ונראה

דבאמת לא מצינו פסול מתעסק מפורש רק בשחיטה דילפינן מקראי משחט בן הבקר ומלרצונכם תזבחוהו אבל לא בשארי עבודות דליכא קראי על זה ומשחיטה לא ילפינן כמבואר בזבחים ד"ד דמשחיטה לא ילפינן לשאר עבודות ובתשו' רעק"א החדשות סי' ס"ד הקשה במשנה דבכורות דמ"ה דקתני גבי מומין דלא מחללי עבודה החרש והשוטה דיפסלו מטעם מתעסק דהא שוטה גרע מקטן כמש"כ התוס' בחולין די"ג והניח בצ"ע ובפשוטו נראה דמתניתין הא איירי בשאר עבודת ת דהא שחיטה לאו עבודה היא ובשארי עבודות באמת כשר מתעסק ויתישב ג"כ הא דאיצטריך קרא דאיש מזרעך לדורותם דקטן פסול לעבודה כמבואר בחולין דכ"ד דהא שחיטת קטן בקדשים פסולה משום דלאו בר כונה הוא והוי כמתעסק וכמבואר בחולין י"ג ובתוס' שם ולמ"ל קרא דפסול לעבודה אלא דאיצטריך קרא לשארי עבודות דמתעסק כשר ולפ"ז י"ל ד' הירוש' דמדקתני הכהנים שפיגלו במקדש ע"כ מיירי בשארי עבודות דשחיטה הא כשירה בזר ועי' בפירוש הרא"ש בנדרים דל"ו דמפרש בד' עבודות, וכ"כ הריטב"א בגיטין דלהכי הוי היזק שא"נ דבשחיטה הוי היזק ניכר (וזהו שלא כמש"כ הרמב"ן בב"ק דצ"ט בטבח אומן שקלקל דכיון דאין זה פסול בשחיטה הוי היזק שא"נ ומד' הרמב"ן נראה דמפרש הכהנים שפיגלו בשחיטה יעו"ש] וכן יש להוכיח מראיית הגמ' בנדרים דל"ו דהני כהני שלוחא דרחמנא נינהו דאי שלוחי דידן נינהו לימא לתקוני שדרתיך ולא לעותי והא למש"כ התוס' רי"ד בשחיטה לכו"ע שלוחי דידן נינהו משום דל"ש בשחיטה מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד כו' ואכתי יקשה בשחיטה לימא לתקוני שדרתיך ולא לעותי ומאי פשיט מכהנים שפגלו דהני כהני שלוחי דרחמנא נינהו אלא משום דהגמ' מפרש כהנים שפיגלו בשארי עבודות ולא בשחיטה ולפי המסקנא ילפינן מקרא דלא יחשב מכל מקום וגם בשחיטה מהני פיגול הכהן ולהכי כיון דהא דהכהנים שפיגלו מיירי בשאר עבודות דליכא בהו פסול מתעסק אע"פ דעקירה בטעות שמה עקירה אינו נפסל הזבח משום שלא לשמו דהא לשם חולין כשר ואינו מרצה וע"כ גם בחטאת כסבור שהוא חולין לא הוי עירוב מחשבות ורק דהירוש' מקשה וכי יש פיגול בחולין דכיון דכסבור שהוא חולין ל"ש בו פסול דמחשבת זמן דדוקא אם חישב לאכול חוץ לזמנו בתורת קדשים שייך דין פסול אבל בכסבור שהוא חולין דאין לו זמן לאכילה אף למ"ד עקירה בטעות הוי עקירה ל"ש פיגול דמחשבת זמן וא"ש.

אולם מאי דנקיט הירוש' בכסבור שהוא חולין והא בפשוטו משכח"ל בחטאת וכסבור שהוא שלמים כמבואר בש"ם דילן והי' נראה לישב משום דס"ל להירוש' דבכה"ג לא הוי עירוב מחשבות דהא חטאת לשם שלמים נפסל מצד שלא לשמו למ"ד דעקירה בטעות

שמה עקירה אלא דעדיין יקשה דהא משכח"ל בששחט אשם וכסבור שהוא שלמים לזמן אכילת שלמים דכשר מצד שלא לשמו ולא הוי עירוב מחשבות וצ"ע וראיתי במה"פ שם שכ' לרבא דאאפ"ל דמוקי מתניתין בששחט אשם לשם שלמים דהו"ל מחשבת פיגול דאשם נאכל ליום ולילה ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה דהא תנינן ריש זבחים כל הזבחים שנזבחו של לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אי הוו פיגול בכה"ג פסולים הם יעוי"ש ולק"מ דבודאי אי מחשב לשחוט לשם שלמים כל זמן שלא חישב לאכול שני ימים ולילה אחד לא הוי פיגול בכה"ג ורק לכשחשב על זמן אכילה שני ימים ולילה אחד הוי פגול וגם בכסבר שהוא שלמים ע"י עקירה בטעות כל זמן שלא חישב על זמן אכילה לא הוי פיגול וגוף ד' המה"פ שם תמוה שלא הביא ד' הגמרא דמנחות דמ"ט].

ה

ובן גיסי הרה"ג מר אלי' אליעזר דעסלער שי' העיר על עיקר תירוצי בשי' הרמב"ם דגם למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה וגם אי נימא דמחשבה בעלמא נפסל מ"מ בכסבור שהוא חולין ובשעת שחיטה לא חישב כלל ושחט סתמא אי נימא דמתעסק בכה"ג כשר ומרצה ג"כ דאע"פ דעקירה בטעות שמה עקירה מ"מ הא בעינן שיהי' עקירה ושיחשוב באותו שעה אבל בשחט סתם ולא חישב כלום כיון דסתמא לשמן ממילא דכשר וביאר בזה דהתוס' בזבחים ד"ג בד"ה הוא שכתבו דמה קדשים שאין מחללין כגון בשוחט חטאת סתם וכסבור שהוא עולה כו' היינו דגם למ"ד עקירה בטעות שמה עקירה מ"מ בכסבור שהוא עולה ושחט חטאת סתם בלא שום מחשבה דכשר בכה"ג וא"כ אף דבחישב לשם חולין כשר ואינו מרצה מ"מ בכסבור שהוא חולין ושחט סתם כשר ומרצה ג"כ ואיצטריך תרי קראי למצוה ולעכב ויפה העיר, אולם נראה דבכסבור שהוא עולה ושחט חטאת סתם בלי שום מחשבה שפיר י"ל דל"ש בזה כל העושה על דעת הראשונה הוא עושה דלא אמרינן רק אם פיגל בעבודה הראשונה אבל אם חישב לפני העבודה ל"ש כל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה אולם כ"ז שייך בקרבנות שיש בה דין כונה ולשמה ואע"פ שחשב בטעות שהוא קרבן אחר מ"מ אי לא חשב כלל הר"ז שחיטת קדשים וסתמא לשמן לשם אותו הזבח שהוקדש אבל בכסבור שהוא חולין ובשחיטת חולין שא"צ כונה ואין בו מחשבה.

לכששחט בטעות לשחיטת חולין הר"ז כשחט לשם חולין דזהו שחיטת חולין שא"צ כונה רק כח גברא של שחיטה ולהכי בכסבור שהוא חולין אף ששחט סתם בלי מחשבה הר"ז כשוחט לשם חולין ואם כנים הדברים י"ל הא דמנחות דמ"ט בשחט חטאת לשם

שלמים וכסבור שהוא שלמים היינו דמתחלה כסבור שהוא שלמים ובשעת שחיטה לא חישב לשם שלמים רק שחישב לאכול זמן שני ימים ולילה אחד דהוי חוץ לזמנו ובכהאי גוונא לא הוי עירוב מחשבות וא"ש. ולמש"כ אין ראי' מהא דמנחות דגם בעקירה בטעות בעינן שיוציא בשפתיו די"ל דמיירי דלא חישב כלום ואיפשר דגם לשי' התוס' בפיגול בדבור דוקא זהו בפיגול במזיד שאא"פ לשנותו מקדש לקדש ולפוסלו רק בדבור משא"כ בעקירה בטעות דכסבור שהוא קרבן אחר דכיון דעקירה בטעות מהני פוסל גם במחשבה ויתישב בזה הא דמוכיח מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים דשחיטת חולין לא בעי כונה למ"ד דעקירה בטעות שמה עקירה גם לש"י התוס' אלא שזהו נגד הסברא דמאי אולמא עקירה בטעות מאם חישב במזיד ולמש"כ האס"ז בב"מ דמ"ג דילפינן כל זה מלא תזבחנו כל דבר רע מכל דבור רע א"כ גם בעקירה בטעות בעינן דבור אם לא דנדחוק דקים להו דיש שני יתורים מהלמודים דושחט בן הבקר לדין כונה ולדין משום חולין או דנימא דעיקר הלימוד שבעינן שיהי' מתכון לשם זביחה וכיון דלפי המסקנא בחולין לא בעינן כונת זביחה רק בקדשים וזהו דין מיוחד בקדשים ממילא פשוט לחז"ל דבעינן שידע שהוא קדשים ומשום חולין פסולה וצ"ע.

והנה המהרש"ל ביש"ש כתב דאע"ג דקיי"ל הפיל סכין ושחט שחיטתו כשרה דלא בעינן כונה לשחיטה מ"מ אם כיון להדיא שלא לשחוט אלא לעשות נחירה וחניקה נראה דזה לא מיקרי שחיטה וגרע יותר מנפלה מעל הקורה שאינה זביחה כלל ותמהו בזה מהא דחולין דפ"ה כיצד יעשה נוחרו או עוקרו אמאי לא קתני תקנה מעלייתא לשחוט בכונה שלא לטהר מידי נבילה ועי' בשו"ת עונג יו"ט סי' נ"ז מה שהאריך בזה בד' המהרש"ל ונראה דחומרת המהרש"ל הוא למדס"ל דבטבילה בעי כונה כריו"ח וכדמסיק הש"ס דבשחיטת חולין אפילו רבי יונתן בן יוסף מודי מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים מכלל דשחיטת חולין לא בעינן כונה וא"כ ההוכחה הוא דלא בעינן כונה וכמו בקדשים אלמלא דגלי קרא מתעסק דסתמא כשר וה"נ בשחיטת חולין כיון דנעשה מעשה השחיטה די אבל בנתכוין שלא להתיר באכילה גרע כמו דמצינו במצות דאצ"כ דהיכי שנתכוין שלא לצאת לא יצא ומדגלי רחמנא מתעסק בקדשים מכלל דשחיטת חולין לא בעינן כונה אין ראי' שנתכוין שלא להתיר מהני אבל למדס"ל דנדה שנאנסה וטבלה לא בעי כונה וטבילה א"צ לדעת וה"נ בשחיטה וכ' בחידושי הר"ן משום דאין זה אלא הכשר מצוה ובהכשר לא בעינן כונה וכמו בהגעלה דזהו דין הכשר א"כ אף אי נתכוין שלא להתיר הטבילה והשחיטה מטהר ממילא ול"ק מהא דחולין בפ"ה די"ל דקאי לרב דס"ל דנדה

שנאנסה וטבלה עלתה לה טבילה ולהכי אף בנתכוין שלא להתיר מהני ולמש"פ הרמב"ם כרב ושחיטת חולין הוי דין הכשר מהני אף דנתכוין שלא לטהר

סימן ה

לחכם אחד ב"ה יום ב' ג' מנ"א עת"ר

א

מה שתמה ידידי שארי רומעכ"ת שי' ע"ד הרא"ש במו"ק דהרוגי ב"ד לא היו הקרובים מתאבלים עליהם משום דהוי כמו להכעיס דכיון שמוסרים א"ע למיתה ואומרים מ"מ כן אנו עושים ואילו לתיאבון לא הי' להם לומר ע"מ כן מחולין (דף פ"א) דלוקה משום אוא"ב והתרו א"ע למלקות והוי כמו להכעיס והרי מוכח שהי' עובר להכעיס מתחילה ויפסול שחיטתו אף אותה שחיטה שהרי המעשה מגלה שנעשה מומר להכעיס מדהתיר א"ע למלקות לפני המעשה והוסיף לומר דמאי דלוקה י"ל דבהכי חייבא רחמנא אף מ"ט כשר אוא"ב לאכילה כמבואר במשנה דר"פ אוא"ב הא היי שחיטת מומר זה תו"ק והנה בהכי חייבא רחמנא לא מצינו רק במקום שגלתה תורה חיוב כרת בשחו"ח או חיוב תשלומין אבל מלקות באוא"ב לא כתיבי ומנ"ל מקרא דליקה דנימא בהכי חייבא רחמנא ובעיקר קושיתו הי' נ"ל לתרץ דגם לדברי הרא"ש הוא דוקא בעובר עבירה להכעיס דבודאי בקבלת התראה גרידא אינו נעשה מומר כל זמן שלא עבר העבירה בפועל ורק לכשעבר העבירה בפועל ונתחייב בה מיתה או מלקות מצרפינן ההתראה לקבלת התראה שעשה להכעיס ולפ"ז באוא"ב אם נאמר שהוא מומר להכעיס ושחיטתו נבלה הרי בנחירה אינו עובר כלל על אוא"ב ומומר ששחט אוא"ב אי"ח מלקות משום דאין שחיטתו מטהרת מדי נבלה א"כ מתהפך הדבר כמו חומר חותם דאם נאמר דעבר על אוא"ב ונעשה מומר למפרע הרי לא עבר כלל א"כ אי אפשר לפסול את השחיטה דאם נפסול לא עבר ואחרי שיוכשר שחיטתו יהי' מומר מכאן ולהבא, ומה שהקשו התוס' בחולין דף י"ד בשוחט בשבת דהא הוי שחיטת מומר היינו משום דאף א"נ דשחיטתו נבלה חלל את השבת דתיקנו להוציא מידי אבמה"ח וכן משה"ק משוחט לעכו"ם אף דבודאי בעי שחיטת שני הסימנים כעין פנים והמנח"ח מסתפק דאפשר דפסולי שחיטה כמו שהי' פוסל ואי"ח משום שוחט לעכו"ם אבל כיון דגם עכו"ם חייב משום שוחט לעכו"ם וכמבואר בסנהדרין דנ"ז וברמב"ם דכל מה שישראל מוזהר העכו"ם חייבים עליהם וחייב בד עבודות ובודאי דגם חומר חייב משום שוחט לעכו"ם אף דהוי לאו בר זביחה ועוד נראה דלפי ההו"א שבתוס' דהוה מומר באותה שחיטה ונפסל באותו

מעשה י"ל דאא"פ להכשיר את השחיטה מטעם דאם נכשיר הרי הוא מומר ואע"ג דאם נפסל ל"ה מומר אבל סוף סוף א"א להכשיר את השחיטה ושיהי' מומר על ידה אבל לפי מה דמתרצים דבאותה שחיטה לא נעשה מומר א"כ גם בקבל עליו את ההתראה אאפ"ל שיהי' מומר למפרע אם יפסול שחיטתו ואע"ג דאם נכשירו הרי הוא מומר למפרע מ"מ כיון דגם כשרות השחיטה גורם שיהי' מומר למפרע שוב הוה כמעשה אחד שלא יופסל שחיטתו עי"ז.

אלא שיש להקשות לפ"ז בב"ק דע"א בגנב וטבח ביוה"כ דמקשה והא אין לוקה ומשלם ומשני הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם והא כיון שלוקה וקבל התראה והוי מומר להכעיס ושחיטתו נבלה והוי נוחר ומעקר ופטור חדו"ה והרמב"ם שפסק בטבח ביוה"כ דהתרו בו לחלקות פטור דאין לוקה ומשלם ויקשה ג"כ כנ"ל דהא הוי שחיטת מומר, וי"ל דסוגית הש"ם דב"ק כר"י דס"ל דמקב"ח פטור והרמב"ם פסק להלכה ג"כ כר"י ולפמ"ש התוס' בשבת ק"ו דבעינן שיהי' התיקון מיד בשעת הקלקול וכיון דשחיטתו נבלה א"נ בשעה שהיא מפרכסת אסורה ואין התיקון בא ופטור ונמצא דאם נימא דשחיטתו פסולה לא חלל יו"כ ולא הוי מומר ומאי דלא משני בתר הכי מ"ט דרבנן דפטרי גם למאי דמוקי לה אליבא דר"ש דס"ל מקב"ח חייב דלהכי פטור משום קבלת התראה דהוה מומר להכעיס משום דהא בכל אלו פטור אף בשלא התרו בהן משים חיי"מ שוגגין דפטורין.

הכלל לפ"ז דגם במומר להכעיס אפילו בפ"א פסולה שחיטתו אבל שיהי' הכשר השחיטה גורם שיהי' מומר על ידו אא"פ עי"ז לפסול אותה שחיטה, ובזה אמרתי בדקדוק לשון רש"י בחולין י"ד במשנה דהשוחט בשבת אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה שמחויב כרת ולא פי' אע"פ שהתרו בו וחייב סקילה דהוי רבותא ביותר דמ"מ שחיטתו כשירה דמדהתרו בו וקבל התראה והתיר א"ע למיתה דהוי מומר להכעיס ולמ"ד מקלקל בחבורה חייב גם אי שחיטתו נבלה מחויב מיתה ולדידי' מכיון דהוי מומר להכעיס שחיטתו פסולה וע"כ פירש"י אע"פ שמתחייב בנפשו קאי על כרת אלא דקושי' כת"ר יש להקשות לשי' הר"ן בחי' לחולין דשחיטת מומר הוי טרפה ולא נבלה ולרבנן דשחיטה שא"ר שמה שחיטה א"כ באוא"ב אף אם נפסול שחיטתו משום שחיטת מומר עדיין חייב מלקות משום אוא"ב ויקשה לפ"ז דאמאי שניהם כשרים לרבנן נאסור שחיטת השני משום שחיטת מומר כטרפה ולשי' זו בע"כ צ"ל דלא כמ"ש הרא"ש במו"ק בקבלת התראה הוי מומר להכעיס והרא"ש לשי' דשחיטת מומר נבלה וא"ש.

ובילדותי תמהתי ע"ד הרא"ש ממכות דף ה' דהוא והן נהרגין וכן הא דאמר רבא שם באו שנים ואמרו בחד בשבת הרג פלוני את הנפש כו' ולא עוד אלא אם באו ואמרו בערב

שבת כו' דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא והא כיון שהתיר א"ע למיתה והוי מומר להכעיס למפרע ומורידין ולא מעלין וגם אין זה אחיך וכמבואר בע"ז כ"ז ואין בזה כאשר זמם לעשות לאחיו ולמה הן נהרגין וגם דצלפחד שהי' הוראת שעה לפי שלא התרו אותו באיזה מיתה דעכ"פ הי' מצוה להורגו משום דנעשה מומר להכעיס ובכל חייבי מיחות דלפני גמ"ד אם הרגו אותם נהרגין אע"פ שקבלו התראה והתרו א"ע למיתה והא מדברי הרא"ש נראה דגם בעשה תשובה לא מהני דהא כל המומתין מתודין ואפ"ה אין מתעסקין בקבורתו משום דבאבוד רשעים רנה ועי' סנהדרין מ"ז דהוי זבח רשעים תועבה גם לאחר מיתה אע"פ שהתודו ונצטרך לחלק דמ"מ אין בו' דין דמורידין ולא מעלין דלכשעשה תשובה אחיך מיקחי אע"פ דלענין מלקות רק לכשלקה הרי זה אחיך ואע"פ דאין מתעסקין בקבורתו וכן העירותי מערכין דף ז' היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאת כו' א"ה אדתני חטא באותה שעה אין נזקקין לו ליפלוג וליתני בדידי' בד"א שהי' זבח זבוח באותה שעה כו' וקשה דילמא להכי לא קתני באופן שחטא מקודם דהא כיון דהוא יוצא ליהרג והתיר אדע למיתה והו"ל מומר להכעיס אף בפ"א ואי קתני חטא מקודם אין נזקקין לו הו"א משום דבעלי חיים נדחין ואכל חלב והפריש קרבן והמיר ואח"כ עשה תשובה נדחה משא"כ דחטא באותה שעה לאחר שעשה תשובה הו"א דנזקקין לו להכי תני חטא באותה שעה אין נזקקין לו [ונדפס בס' נאות יעקב בשמי] וכן יש להעיר מריש תמורה דסופג ארבעים וכשר וכמש"כ התוס' שם דארבעים בכתפי' וכשר והא הוי מומר ע"י קבלת התראה

ב

מש"כ מעכ"ת בחיבורו לסתור תירוצי מד' הרמב"ן בחולין ד"פ שדחה פרש"י דמשום דהוי מחוסר זמן הוי שחיטה שא"ר ולד' הרמב"ן הוי שחיטה ראוי' שאם תאמר שאין כאן שחיטה ואינו עובר עליו משום אוא"ב הרי אינו עוד מחו"ז והשחיטה ראוי' וחייב עליה משום אוא"ב ורק כשדבר אחר גרם לה שאין אותה שחיטה ראוי' אז הוא דפטור משום ששא"ר והרי זה הנידון לר"ש דומה ממש לנ"ד לרבנן וכמו דלר"ש חייב משום אוא"ב אע"ג דע"י חיוב אוא"ב הוי ששא"ר ה"נ לרבנן שמלקות אוא"ב מביא לידי כך ששחיטתה נבילה אין לפוטרו מחמת זה ממלקות דאוא"ב כיון דאין פסול שחיטתו מחמת דבר אחר זהו תו"ד נראה דלא דמי להא דריש דלר"ש הא דשחיטה שאי"ר ל"ש שחיטה אע"פ דהוי שחיטה לטהרה מידי נבילה ורק דילפינן מגזיה"כ דוטבות טבח והכן דבעינן שיהי' שחיטה ראוי' שאין עליה שום איסור אחר ואין על ששא"ר חיובים כלפי כל הדינים וכ"ז אם היא אינה ראוי' מצד איסור אחר אבל מאי דגוף השחיטה דחולין בעזרה או

דאוא"ב גורם שתהי' אינה ראוי' הרי אאפ"ל שמה"ט לא הי' עליו חיוב אוא"ב דהרי על זה אנו דנין ולולא איסור זה הרי היא שחיטה ראוי' עכ"פ ההיקש דוטבוח טבח והכן הוא שתהי' השחיטה ראוי' שתהי' עלה שם שחיטה לגרום הדינים המתחייבים והמסתעפים ע"י אותו שחיטה אף שנאסרת עי"ז כמו חובע"ז ואוא"ב בקדשים משא"כ לרבנן בשוחט ונתנבלה בידו דלא הוי שחיטה מצד הסברא והוי כנחירה בעלמא אאפ"ל שתהי' שחיטת אוא"ב נבילה ומ"מ יתחייב משום שחיטת אוא"ב דזהו שני דברים המתנגדים וזהו שאמר רבא בזבחים דס"ט אם הועילה לו שחו"ת לחייבו כרת לא תועיל לטהרה מידי נבילה דהוי שני הפכים בנושא אחד כיון דאמרינן דהוי שחיטה לחייבו כרת אא"פ שתהי' נבילה ולהכי באוא"ב אי נימא דהוי מומר ע"י מה שקיבל התראה למלקות ושחיטתו נבילה שוב אא"פ שיתחייב מלקות ומשה"ק ע"ד הרמב"ן מהא דאמרינן בחולין דפ"ה דלרבנן ילפינן דשחיטה שא"ר שמה שחיטה משחוטי חוץ והא מה דשחו"ח הוי שחיטה שא"ר הוא מצד דין שחו"ח ולא מצד דבר אחר ודמי לאוא"ב בקדשים דגם לר"ש הוי שחיטה ראוי' לס' הרמב"ן לק"מ דאיסור הנאה דשחוטי חוץ הוא מצד איסור קדשים שמתו דאע"פ דינא ידי מעילה יש בו איסוה"נ מן התורה כדמוכח בחולין דפ"ד דבקדשי בה"ב דבעינן העמדה והערכה הוי שחיטה שאי"ר אע"פ דהוי קדשים שמתו וכן מוכח מדהתו"ס זבחים דס"ט בתוד"ה לר' יהודא [ועדהתו"ס קידושין דנ"ז בד"ה מה דנראה מדבריהם דאיסור קדשים פקע הקשה המקנה דא"כ אמאי הוי שחו"ת שחיטה שא"ר ואפ"ל דלהכי הו"ל ששא"ר משום שאין עליה תורת קדשים לעלות למזבח ובזה אמרתי לישב קוהתו"ס בחולין דפ"ה בשוחט על הפסח בשלא לשמו דפטור לר"ש דהוי ששא"ר דנילף קדשים מקדשים משחו"ח דשמה שחיטה משום דששא"ר דשלא לשמו לא דמי לשא"ר דשחו"ח, דשחו"ח פקע איסור קודש דהוי קדשים שמתו ולהדיוט מותר משא"כ בשלא לשמו דהוי פסולו בקודש ואסור בהנאה אולם באמת גם לפי לשי' התוס' בקידושין לפי המסקנא שחו"ח אסור בהנאה ואיסור קודש לא פקע והארכתי בזה במקו"א] גם בעיקר הדבר מה שהעיר לסתור מד' הרמב"ן למשכ"ל לחלק דלפי' תי' התוס' בחולין די"ד דעל אותו שחיטה לא הוי מומר ולהכי גם בקיבל ההתראה אאפ"ל שיהי' מימר למפרע דאי נפסול שחיטתו לא חילל את השבת ורק ע"י הכשר השחיטה הוי מומר ולהכי הוי כמעשה אחד וממילא דעל אותו שחיטה לא הוי מומר לפסול את שחיטתו משא"כ באוא"ב שפיר כתב הרמב"ן דאא"פ להכשיר את השחיטה משום דאם נכשיר הרי הוא ממילא פסול מצד מחוסר זמן גם באותו שחיטה.

ג

מה שפלפל כת"ר בדין שוחט בשבת והתרו בו אי הוי שחיטת מומר מעת קבלת התראה כמו שאמרו בחולין דמ"א התרו א"ע למיתה אין לך מומר גדול מזה דנראה מדברי הפוסקים דלאו דוקא בדין לצעורי קא מיכוין רק לכל הדינים הוי מומר וה"ה בשבת דדמי לעכו"ם דהוה מומר מעת קבלת התראה והוי שחיטת מומר והביא שכ"כ בס' מגן אבות לפרש מתניתין ד"ד דאע"פ שמתחייב בנפשו דכשהתרו בו והתיר א"ע למיתה הוי שחיטת מומר ושוב דחה כת"ר דבשבת דהוי מומר רק במחלל שבת בפרהסיא כה"ג לא הוי בפרהסיא זהו ת"ד, לדעתי אין לבנות יסוד על מה שאמרו בחולין דמ"א במנסך כיון שהתיר א"ע למיתה אין לך מומר גדול מזה דה"ה לשבת דדמי לעכו"ם במחלל שבת בפרהסיא דהא באמת סברא זו צריכה ביאור דמה בכך דהתיר א"ע למיתה דהא לא עשה עבירה בפועל ואיך נעשה מומר למפרע לפני עשיית העבירה על כן נראה דדוקא במנסך לפ"ז דגם מחשבה לע"ז הוי עבירה כמו שאמרו בקידושין דל"ט דמחשבת עכו"ם מצטרפת למעשה וגדולה מזו מבואר בסנהדרין דס"א בניסת לעכו"ם דאמר אלך ואעבוד חייב ביחיד לרב יוסף ופי' התום שם גם על הניסת וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהל' ע"ז וכן אמרו שכן ישנן בלב וכ"פ הרמב"ם בהל' ע"ז דכל שקיבלו במחשבה אף על פי שלא עבד הר"ז מגדף ועל כן במנסך לעכו"ם או בעובד ע"ז לכשהתרו בו וקיבל התראה הרי הוא מומר לעכו"ם ואם דכל זמן שלא עבד עכו"ם או ניסך י"ל דלהשטות קא מתכוין ופטומי מילי נינהו אבל לכשעשה מעשה וניסך בודאי איגלאי מילתא למפרע שהי' מומר לע"ז במחשבתו לעבוד וכ"ז במנסך ועובד עו"ז משא"כ במחלל שבת ניהו דמחלל שבת בפרהסיא הוי מומר אבל הכנה לחלול שבת בפרהסיא דאין במחשבה והכנה שום עבירה ואינה מצטרפת למעשה ואיך נימא דהוי מומר למפרע דמומר הוי רק ע"י מעשה העבירה שחילל השבת בפרהסיא אבל לא על מה שהכין וקבל עליו התראה לעשות כיון דהכנה זו איננה מחלקי העבירה, ולפי דברי כת"ר דמדמה שבת לעכו"ם יש להשיב על תירוצו דקבלת התראה לא הוי בפרהסיא וכן יישב בזה דברי הר"ן דתחלת השחיטה הוי מקלקל דאף דהוי חלק מן החיוב מ"מ כיון דלא גמר לא הוי בפרהסיא ואפילו למש"כ התוס' בחולין דל"ט בשוחט ע"מ לזרוק דמה לעכו"ם דאנן סהדי דבודאי יזרוק ולא ימלך דמ"מ בשבת דבעינן בפרהסיא לא הוי פרהסיא דזה הוי רק ידיעה ולא ראי' וכל הידיעות שבעולם לא יועילו לעשותו בפרהסיא זהו ת"ד אינו נראה כן מדהתו"ס דאסתר בפרהסיא הוי שכתבו לפי דהוי ידיעה אף דהוי ידיעה בל"ר והתם דבעינן ונקדשתי בתוך בני ישראל בעשרה חשיב זה בפרהסיא ה"נ לחלול שבת בפרהסיא מה דאנן סהדי וידעינן שמחלל

שבת וכל המחלל שבת יודע שעשרה בני ישראל יודעים מעשייתו הוי ג"כ בפרהסיא ועיין בשמ"ח סי' ב' או שהדבר מפורסם וידע שיתפרסם ובתבויש שם הביא מסנהדרין דפ"ד ומד' המהרי"ק שרש ק"ס יעו"ש.

וגם מגוף דבהתו"ס בחולין דל"ט שכתבו בשוחט ע"מ לזרוק דמה לעכו"ם דאנן סהדי דבודאי יזרוק ולא ימלוך הי' נ"ל דזה דוקא בעכו"ם דאע"פ שאי"ח מיתה כל זמן שלא זרק לעכו"ם מ"מ הרי הוי עבירה כשחיטה עצמה דהא גם מחשבת עבירה בעכו"ם הוי עבירה אבל בשארי איסורים דהכנה לעבירה לא הוי עבירה אע"פ שאנו משערים שיעשה כן מ"מ לא אמרינן אנן סהדי בזה דמה בכך שאומר שיעשה דבודאי לא יעשה כיון דאמירה והכנה אין זה חלק העבירה ולכשיבוא לידי עבירה ימלוך ולא יפשה אבל בעכו"ם הר"ז גופא עבירה הוי וכיון דפקיר בודאי לא ימלוך.

וזה הי' נ"ל בסברת הגאון רעק"א ביו"ד סי' ד' דבמומר לעכו"ם שהתרו בו והתיר א"ע למיתה דהוי מומר אע"פ שלא עבד ע"ז ולא ניסך דכיון דקבלת התראה גופא הוי עבירה שמאמין בע"ז ומכין לעבוד ולנסך ל"ש על זה להשטות או פטומי מילי כמו דלא אמרינן בכל עבירות שאין לבו לזה דרק בכל מקום דהכנה לא הוי עבירה אמרינן דמה בכך שקבל התראה אבל העבירה לא יעשה אבל היכא שקבלת התראה גופא הוי עבירה וגידוף איך נאמר דפטומי מילי הוי ואין אדם משטה בזה שזהו עצמות העבירה [ועי' בתבו"ש סי' ב' בסעיף י"ח בטבח שיצא טריפה מתח"י דאם עדיין לא עשה רק נתברר שרצה לעשות ולא עשה הרי הוא כאלו עשה ונסתייע מד' תשו' הרשב"א ונראה דגם בשאר עבירות הכנה. מילתא ועי' בתשו' מהרי"ט סי' ט"ו שנראה שחולק על זה ועי' בסמ"ע סי' ל"ד ס"ק כ"ז לענין טבח ובס' אמרי בינה סי' ל"ד מחלק בזה דטבח שאני יעו"ש.

ד

וע"ד מה שהאריך כת"ר בהא דאמרינן בשוחט לע"ז ובמנסך לצעורי קא מכוין אע"פ שאומר בפירוש שכיון לשם ע"ז משום דאין אדם משים עצמו רשע והקשה דנימא פלגינן דבורו יעוי' בחי' רעק"א לגיטין נ"ג מש"כ בזה, והנה הרמב"ם כתב שאין אדם מישראל אוסר דבר שא"ש שלא כיון רק לצערו ותמה ע"ז הכו"פ דדבריו סותרים זא"ז דמעיקרא כ' שאין אדם אוסר דשא"ש וסיים שלא כיון אלא לצערו דמשמע דבידו לאסור וע"כ העלה בשי' הרמב"ם דמה דאוסר דשא"ש ע"י מעשה אאמד"ר ובדרבנן מקילים מספק יעו"ש ונראה בביאור הדבר עפמש"כ התוס' ביבמות דפ"ג דהא דאין אדם אוסר דשא"ש הוא רק בדבר התלוי במחשבה אבל באיסור שאינו תלוי במחשבה אוסר דשא"ש ולהכי י"ל בטעם הדבר דאדם אוסר דשא"ש על ידי מעשה אפילו בדבר התלוי במחשבה היכא

דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומוכח לכל כונתו במעשיו וע"כ אוסר המעשה ומהאי טעמא בישראל דלצעורי קא מכוין ואומדנא דמוכח וגלוי לכל שאין מחשבתו לשם ע"ז א"כ חין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ולהכי אע"פ שאמר בפיו שכיון לע"ז אבל הרי המעשה מצד עצמה אינה מוכיח בכה"ג לא הוי מעשה לאסור דבר שאינו שלו וזהו שכתב הרמב"ם שאין אדם מישראל אוסר דשא"א שלא כיון אלא לצערו היינו אע"פ שעשה בה מעשה מ"מ כיון דאמרינן שלא כיון אלא לצערו ואין המעשה מוכיח הדר דינא כמו שלא על ידי מעשה ואינו אוסר דשא"ש וייבן בזה שי' הרמב"ם ורש"י דבאית לי' שותפות בגוה לא אמרינן לצעורי קא מכוין ותמהו בזה דהא כיון דאמרינן דלצעורי קא מכוין ולא נאסר גם חלקו מ"ט לא אמרינן לצעורי ולמש"כ א"ש דחלקו הא אוסר במחשבה גם בלי מעשה וע"כ אם אומר שכיון לנסך הרי נאסר מצד הדין וממילא נאסר גם חלק חבירו מצד התערובות וכמש"כ התוס' בחולין מ"א דהיינו מדמע אולם כ"ז לשי' הרמב"ם ורש"י אבל בשי' התוס' דס"ל דאע"ג דאית לי' שותפות בגוה אמרינן לצעורי קא מכוין בעכצ"ל דמשום אומדנא דמוכח שמכוין לצעורי אינו נאמן גם בשלו דאין אמע"ר.

ה

ומה ששאלני על דבר מה ששמע קושי' בשמי בהא דהמנסך דמשני בחולין דאית לי' שותפות בגוה לשי' היש"ש דדוקא בגזלן יכול לומר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ולא בשומר ושומר חייב אפילו בהיזק שאינם ניכר ויקשה בהא דהמנסך כיון דקיי"ל דשותפים הס ש"ש זה לזה, א"כ אמאי פטור בשוגג דהא אף אם נתנסך על ידי אחר חייב שומר בהיזק שאינו ניכר וכש"כ אם הזיקו בעצמו ועל זה העיר דהא הוי שמירה בבעלים הנה תוכן קושייתי הי' דלשי' הראב"ד דס"ל מזיק בבעלים בכונה חייב ושלא בכונה פטור א"כ למה עריב ותני בהדי היזק שא"נ דהא גם בהיזק ניכר בכה"ג במתכוין חייב ושלא בכונה פטור משום דהוי בבעלים כמ"כ יקשה דלמ"ד פשיעה בבעלים חייב מאי איכ"ל דלדידי' יקשה משנתינו דגיטין דגם בשוגג יתחייב וגם לפי המבואר בב"מ דצ"ה דלמ"ד מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו לדידי' פשיעה בבעלים חייב ור"י ס"ל בר"ה ד"ט מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ויקשה הברייתא דגיטין דנ"ג דר"י ס"ל דבמזיד חייב ושוגג פטור דהא כיון דפשיעה בבעלים חייב א"כ בשותפים יתחייב מטעם שומר גם במזיק בשוגג דהא גם אם נסכו אחר בפשיעתו הי' חייב וישבתי די"ל דמיירי באמר שמור לי היום ואשמור לך למחר ובאופן שהשותף הניזק שמר היום והשותף השני הזיק וכיון שאינו שומר ורק מצד מזיק דשוגג פטור ופלפלתי בזה.

שוב התבוננתי די"ל דכיון דאגבי' קני' וכיון ששלח בה יד כלתה שמירתו יעוי' בקצוה"ח סי' שמ"ד מה שהביא דברי השימק"ו דהיכא דטבחוה בתורת גניבה דכלתה שאילתו ובהך שעתא רמי עליו חיובא ולא למפרע וה"נ במנסך דמדאגבי' קניא והוי גזלן וכלתה שמירתו ורק מטעם גזלן מחויב והדר דינא דבהיזק שא"נ יכול לומר הש"ל, והא דתני בשוגג פטור בעכצ"ל דאיירי ג"כ באופן שהגביה מקודם לשם שליחות יד וגזילה דאל"כ בל"ז פטור מטעם קלבד"מ ובמאי פליגי שם ר"י אי קנסו שוגג אטו מזיד דהא בגוני דקלבד"מ גם במזיד פטור ועכצ"ל דמיירי שנתחייב מתחילה ע"י הגבהה ורק בשעת ניסוך הי' שוגג וכיון שנתחייב מתורת גזילה אזלי לי' דין שמירה אלא דבעיקר ס' הקצוה"ח בטעמו של השימק"ו צריך טעם דהא דאמרינן דכיון ששלח בה יד כלתה שמירתו היינו לחומרא שיתחייב השומר בהשבה כמו גזלן אבל מהכ"ת שיופקע חיובי שומר וסברת השימק"ו נראה דדוקא היכא שהחיובים הם מדיני שמירה אמרינן דחל עליו החיוב למפרע דעל תנאי זה קיבל השמירה אבל אם החיובים הם מדין מזיק או גזלן וגם לולא קבל עליו השמירה הי' מחוייב על פי מעשיו לא נכנס בכלל קבלת השמירה ולא נתחייב למפרע דודאי עיקר חיוב השמירה הוא למה שיתחייב בתורת שומר או שואל ולא במה שיתחייב בתורת גנב או מזיק ולהכי אינו מחויב למפרע, ולפ"ז י"ל דעל מה שאינו מחויב בתורת מזיק בהיזק שאינו ניכר ומצד גזילה שיכול לומר הש"ל כמו בפירות שהרקיבו מקצתן כמש"כ התוס' בב"ק דנ"ו לחלק בין גזלן ושומר בזה ראוי שיתחייב מטעם שומר והדר יקשה דיתחייב גם בשוגג מצד שמירה לשי' המהרש"ל, אולם י"ל דמזה יהי' סייעתא לשי' הרמב"ם שפסק בפ"ג מהל' גניבה היתה פרה שאולה וטבחה בשבת דפטור ואע"פ שפסק בפ"א מהל' שאלה דאם הניח להם אביהם אחריות נכסים חייב לשלם וכמש"כ הרה"מ והכ"מ דלא גריס ופליגא בדר"פ דלכו"ע פטור בכה"ג דהוא בתורת תנאי דאם יתחייב באותו שעה מחויב למפרע ולהכי מצד שומר א"א לחייבו דהא קלבד"מ כיון דחיובו דשעת פשיעה וע"כ מחויב רק מצד גזלן משום מדאגבי' נתחייב וע"ז הא יכול לומר הרי שלך לפניך ומחויב רק מדין מזיק במזיד אבל בשוגג פטור ובאמת ד' המל"מ בפ"ג מהל' גזילה שכ' דכל היכא דנתחייב מצד גזילה ועשאו היזק שא"נ בידים אף בשוגג חייב תמוה מאד דהא מפורש במשנתינו דבשוגג פטור אף על פי שנתחייב מצד גזילה מדאגבי' קניא]

1

ומה שפלפל בהא דע"ז דנ"ט אמר ר"א האי עע"ז דנסכי לחמרא בכונה דשרי למשקל ממנו דמי' ובריטב"א ובתה"א ובב"י הביאו מחלוקת הראשונים אם הגירסא בכונה דוקא

דשלא בכונה גם ישראל פטור וגם מש"כ הב"י דאטו נכרי איתא בתקנתא דרבנן שיהי' חייב על היזק שא"נ אמרתי להעיר דאפ"ל דב"נ חייב על גרמא בנזקין והוא עפ"ד הגמ' דסנהדרין דע"ז דפליגי במצמצם ומאן דמחייב מצמצם מקו"ח מה רוצח שלא עשו בו שוגג כמזיד ואונס כרצון כו' נזקין שחייבו בו שוגג כמזיד כו' ומאן דפטר כו' וקיי"ל דחייב והיא מקו"ח [ועי' ברמב"ן בקונטרס גרמי דקרי ליה למצמצם גרמא ולפ"ז ב"נ שפסק הרמב"ם בהל' מלכים דחייב על גרמא כמו בהניחו ברעב ומת ואם הוא חייב מיתה על גרמא דלא עשו בו שוגג כמזיד דגם ב"נ פטור על השוגג כמש"כ הרמב"ם רק דא"צ התראה והי' לו ללמוד אבל בשגגת מעשה פטור ואם הוא חייב מיתה על גרמא על נזקין לא כ"ש. ולהנ"ל י"ל דהיזק שאי"נ לא גרע מגרמא עי' ברמב"ן בדיני דגרמי ומבואר ג"כ העושה מלאכה בפרת חטאת דהוי היזק שא"נ והיא גרמא דחייב ביד"ש ואם ב"נ חייב על גרמא חייב ג"כ על היזק שאי"נ מצד הדין ואין חילוק בין שוגג למזיד וא"ש ועפ"ז נסתפקתי דאפשר דנכרי חייב על פשיעה דאע"פ דעל דין שמירה נתמעט מרעהו כמש"כ הקצוה"ח בסי' ע"ב ובנתיבות שם ועי' במחנה אפרים בהל' שומרים ולפ"ז י"ל דניהו דנתמעט מדין שמירה מ"מ הא פשיעה לד' הרמב"ם הוי כמזיק והחולקים עליו ס"ל דמטעם מזיק לא יתחייב דהא הוי גרמא כמבואר בב"י סי' ס"ו בשם הראשונים החולקים עליו וגם לד' הרמב"ם דפשיעה מטעם מזיק הוא רק בשומר אבל אם אינו שומר אינו מחייב על פשיעה כמבואר בב"ק נטירותא דדהבא לא קבילת עלי ואי"ח אף בפשיעה משום דהוי גרמא בנזקין כנ"ל אבל אי נימא דנכרי חייב על גרמא א"כ בפשיעה דלא גרע מגרמא דבעל החפץ סמך על שמירתו ואף שאין לו דין שומר ג"כ חייב על פשיעה, אולם הוא דבר חדש ואפ"ל דבמצמצם דחייב בישראל דילפינן מקו"ח ל"ש לומר דהוי כמיתה ויפטור בשוגג לפי דמקו"ח ילפינן דמצמצם. ג"כ בכלל דמכה בהמה ישלמנה וממילא דנתרבה שוגג כמזיד ואונס כרצון כשאר נזקין אבל בנכרי אם נתחייב בגרמא אי אפ"ל דהוא בכלל מכה בהמה ישלמנה דהא ישראל פטור על גרמא וע"כ זה שהוא חייב על גרמא רק מדין קו"ח דהוא חייב על מיתה ע"ז אפ"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון דמה ממיתה פטור משוגג אף בנזקין כן ויש לעיין בזה

ז

ע"ד קושיית איזה מחברים לשי' רש"י בב"ק דל"ה דגם מקלקל פטור מטעם קלבד"מ וכתובות ד"ל בזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו דפטור דלפטור מצד קורע וחידש כת"ה בחבורו שם לפי דבקורע בעינן שיהי' ע"מ לתפור ושלא ע"מ לתפור לא הוי מלאכה כלל דלא הי' במשכן כמו שפירש"י בשבת ע"ג במשנה וחכם אחד תמה עליו מדרש"י בשבת

דל"א דמבואר דסותר שלא ע"מ לבנות וקורע שלא ע"מ לתפור פטור משום מקלקל ולא הוי מלאכת מחשבת עכ"ד הנה מכבר ראיתי שפלפלו בקושי' זו ויעוין בשאלות ופשובות מוהר"ל חיות ובספר ראשי בשמים ובעיקר הדבר בקורע שלא ע"מ לתפור ש"ם ערוך הוא בשבת דק"ה דקורע על מתו ובחמתו חייב הרי מפורש דכל היכא שמתקן בקורע חייב אף שלא ע"מ לתפור וכ"פ הרמב"ם וכבר תמה הגרע"א בגה"ש בדהתו"ס שבת דע"ג בד"ה וצריך שכ' דאפילו לר"י דמחייב במלאכה שאצל"ג בעינן שיהי' צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור יעוי"ש דהרי בקורע על מתו או בחמתו חייב יעוי"ש, ובישוב סתירת דרש"י שפירש בדע"ג דקורע שלא ע"מ לתפור לא הי' במשכן ובשבת דל"א פי' דלא הוי מלאכת מחשבת משום דהוי מקלקל נ"ל דבאמת הא דילפינן דגם תכלית המלאכה יהי' כמו במשכן זה אינו אלא למ"ד דמלאכה שאצל"ג פטור וס"ל דכל מלאכה שלא נעשית לתכליתה כמו שהי' במשכן לא הוי מלאכה כלל וזה נראה שי' רש"י בשבת דק"ה בקורע על מתו דלר"ש דס"ל מלאכה שאצל"ג פטור אינו חייב על הקריעה והתוס' שם בד"ה הא תמהו על זה דהא הוי מלאכה הצריכה לגופה כיון שהוא צורך מצה (ויעוי' בחידושי הרשב"א ובירושלמי) ולמש"כ סברת רש"י דכיון דקורע במשכן הי' רק לתכלית ע"מ לתפור א"כ עיקר מלאכה הצריכה לגופה בקריעה הוא ע"מ לתפור וכל שהוא לתכלית אחר מה שצריך לקרוע חשיב מלאכה שאצל"ג ולא הוי מלאכה כלל וזה נראה שי' הריב"ש הובא במג"א דבגוזז חייב אפילו מלאכה שאצל"ג שכן הי' מלאכת גוזז במשכן שלא לגופה ומשגחינן לפי התכלית שהי' במשכן, ומה"ט נראה הא דפטור במלאכה שאצל"ג לר"ש גם בחבורה והתוס' בשבת דע"ה בד"ה טפי בסוף הדבור תמהו בזה דבחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בי' מלאכה שאצל"ג ולמש"כ בשי' רש"י י"ל דשאני מלאכה שאצל"ג שלא הי' במשכן לתכלית זה לא הוי מלאכה כלל ולא דמי למקלקל דהפטור משום מלאכת מחשבת דהחסרון הוא במחשבה אבל מלאכה שאצל"ג שלא הי' במשכן לתכלית זה לא הוי מלאכה בעצם כלל ואין בחבורה חיוב וכל זה למאן דס"ל דמלאכה שאצל"ג פטור אבל למאן דס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב לא משגחינן כלל על התכלית שהי' במשכן.

ולפ"ז י"ל דמה שפירש"י בשבת דע"ג דקורע שלא ע"מ לתפור פטור לפי שלא הי' במשכן משום דמתניתין סתמא תני קורע ע"מ לתפור דמשמע דקורע שלא ע"מ לתפור פטור בכל גוני אף בקורע על מתו וחמתו וע"כ משום דס"ל כר"ש דמלאכה שאצל"ג פטור אבל בפירש"י בדל"א בד"ה לעולם כר"י ס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב ולדידי' אפילו שלא הי' לתכלית זה במשכן חייב ועכצ"ל הא דפטור בקורע שלא ע"מ לתפור ובסותר שלא

ע"מ לבנות משום מקלקל דלא הוי מלאכת מחשבת ולפ"ז י"ל לשי' רש"י דסוגיית הש"ס בכתובות דל"א בזורק חץ וקורע שיראין בהליכתו ד"א בעי למימר אפילו לר"ש דפוטר במלאכה שאצל"ג ולדידי' קורע שלא ע"מ לתפור שלא היה במשכן לא הוי מלאכה כלל ול"ש בו פטור דקלבד"מ דדוקא היכא דהחסרון מצד כונה דמלאכת מחשבת במקלקל פוטר רש"י משים קלבד"מ אבל במלאכה שאצל"ג דגם בחבורה פטור ולא הוי מלאכה כלל גם לשי' רש"י אינו פוטר משום קלבד"מ.

ח

ומה שתמה כת"ר בזבחים דמ"ב בד' פרים אמאי הוי חצי מתיר דהא הכשר הקרבן להתיר חלבו למזבח סגי בסדר הזאה אחת ומתחיל מסדר שפסק ורק שמעכב הכפרה והא פיגול שייך רק להתיתר ולא להכפרה עכתק"ו ולכאורה יפה הרגיש דהא מבואר בזבחים ד"ו אמר ר"ש לא כיפרו על מה שבחו אלא שבאו מכח לשמו ואפ"ה לענין פיגול ל"ה עירוב מחשבות רק בפסח וחטאת כמבואר בזבחים דכ"ח במשנה אלמא דאע"פ שלא כיפרו ולא עלו לבעלים לשם חובה מ"מ חשיב קרב המתיר כמצותו וכן נראה דבד' פרים מעלה האימורין מכל הפרים ע"ג המזבח דהא נחלקו ביומא דס"א רק לענין שריפת הבשר וראיתי שכ"כ המנחת חינוך בהגהותיו להרמב"ם בפ"ה מה' עבודת יו"כ שכן נראה פשוט מסברא וא"כ כיון שהזאת וזריקת הפר מתיר אימוריו לגבוה ליהוי מתיר שלם מ"מ נראה בפשיטות דלהכי חשיב חצי מתיר דהא הקטרת האימורין הוא אחר כל הזאת כולן כמבואר ברמב"ם בה' עבודת יו"כ דבחטאות הפנימיות אם חיסר אחת מן המתנות לא עשה ולא כלום כלשון הגמ' בזבחים דל"ח והוי כאלו לא הזה כלל ואי אפשר להקטיר אימורים קודם זריקת הדם ותנאי זה בכפרה דבעינן שיזה כל המתנות והוי כמתנה אחת ואם נשפך הדם בינתים ולא שחט פר אחר להשלים הזאות נראה בודאי דהוי כאילו נשפך הדם וע"כ מצטרפת דמה שמזה מדם פר אחר משום דהזאות הפרים מצטרפות לכפרה וחשוב זריקה אחת להתיר האימורין של כל פר ופר וכל זמן שלא נגמרו ההזאות אי אפשר להקטיר האימורין ועל כן חשיב חצי מתיר וא"ש

סימן ו

בענין זר שאכל מליקה

א

מש"כ כת"ר להקשות ביבמות דל"ג בזר שאכל מליקה דלחייב ג"כ משום טריפה כמבואר בחולין דכ"ח דכי תבר לה שדרה ומפרקת הוי טריפה כבר קדמו בס' חמדת

שלמה בקושי' זו בחיו"ד סי' י"ב יעו"ש והביא משמעות דהתוס' בחולין דל"ב בד"ה ורמינהו דמשמע מדבריהם דנטרפה ואח"כ נתנבלה חייב משום טריפה ונבילה ולכאורה אפ"ל דלהכי חייב משום טריפה ונבילה שכן מטמא וע"כ חל נבילה על טריפה ולפ"ז בחליקת העוף דאינו מטמא בבית הבליעה אין איסור נבילה חל על טריפה ומה שאמר דחייב משום נבילה ולא אמר משום טריפה דמשכח"ל בהחזיר סימנים לאחורי העורף ומשחותך הסימנים ע"י מליקתו הוי נבילה ולהכי לא נקיט בלא החזיר כיון דבלא"ה אינו חייב אלא אחת ומ"ל נבילה ומה לי טריפה אך אכתי אין זה מספיק לתרץ למש"כ רש"י ותוס' ביבמות שם דמשו"ה הוי זרות ומליקה בת אחת דשניהם אינם חלים עד אחר שנסתלק איסור מעילה והדר הו"ל טריפה ונבילה בבת אחת וילקה משום טריפה ג"כ ולמש"כ התוס' שם בד"ה אלא בתירוצם השני דבר קפרא סבר דר"ש לטעמי' דאית לי' איסור זרות לפני זריקה א"ש כמו שכתבתי דבע"כ מיירי דהחזיר סימנים לאחורי העורף דאל"כ יקשה האיך יחול זרות על טריפה דהא מכי תבר לה שדרה ומפרקת הו"ל טריפה וניהו דנבילה וזרות חיילי בבת אחת במליקתו אבל על טריפה איך יחול זרות אע"כ דבאופן דהחזיר סימנים לאחורי העורף מיירי ולהכי אין כאן משום טריפה כלל אבל למה שתירצו בתי' הראשון קשה.

והנה הא דמשמע מדהתוס' בחולין דל"ב שם דטריפה שנתנבלה חייב משום טריפה ונבילה ממש"כ דבעוף טמא אין במינו טריפה היינו טריפה לחודה דלקי גם משום נבילה צריך טעם למה יחול נבילה על איסור טריפה דמשום דמטמא אין זה מספיק דאינו לא כולל ולא מוסיף דנימא שנתוסף איסור על ידו ועי' בתשו' מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ו ונובי"ת חאו"ח סי' ק"כ ויו"ד סי' י"ג ולא זכרו ד' התוס' בחולין כלל עכ"פ לא מנינו שיהי' זה מוסיף מה שנתוסף טומאה על ידו ואין זה רק בגדר חומרא דאיסור זה חמיר שמטמא ולכאורה אפ"ל דנבילה חמורה שניתוסף בו איסור בשעה שהיא מפרכסת לבני נח דמצד טריפה שרי לב"נ משום מי איכא מידי כיון דהשחיטה הועילה לישראל להוציאה מידי אבר מן החי ע"י מה שמטהר מידי נבילה והוי שחיטה לגבי ישראל משא"כ בנתנבלה בשחיטה דלא הועילה השחיטה לגבי ישראל והוי אבמה"ח לבן נח בשעה שמפרכסת וגם אחר השחיטה הוי מוסיף על בני מעיים לפ"מ דקיי"ל מזמנים לישראל ואין מזמנים לנכרים על בני מעיים ורק דההיתר משום מי איכא מידי אבל בנתנבלה בשחיטה הב"מ אסור לב"נ ואע"פ דמה שנתוסף האיסור הוא משום אבמה"ח לב"נ ולא משום נבילה מ"מ הא איסור מוסיף חל אפילו בב' שמות כמש"כ התוס' ביבמות דל"ב וראי' מבת בתו שנעשית כלתו וכיון שהב"מ נאסר מצד נבילה נאסר כל הבשר מצד כולל ולפ"ז

לא משכח"ל שיחול נבלה על טריפה רק בשחיטה אבל אם מתה מאליה לא נתוסף על ב"מ איסור וגם בשחיטה תלוי במחלוקת הפר"ח והתבו"ש בסי' כ"ז דלמאי דקיי"ל דלא כר"ל בשחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה מ"מ בב' סימנים כו"ע מודים דכמאן דמנחי בדיקולא דמי ובזה הי' מקום לחדש דבעוף להחילוק המובא בתוס' חולין דפ"ד דלא אמרינן מפרכסת הרי היא כחיה ומתה מיד דזוטר חיותי' ונסתלק גם אבר מן החי לאחר חתיכת רוב סימנים מיד אין כאן מוסיף נבילה על טריפה ויתישב במליקה דאין כאן מוסיף (וגם אם חותך רוב בשר עמו הוי מתה קודם אלא דלפרש"י בחולין ד"כ חותך הסימן ואח"כ רוב בשר] אולם נראה דאין זה מוסיף דהא איסור אבמה"ח לא נתחדש ע"י הנבילה דהא מעיקרא אסור מצד אבמה"ח וגם אם בהמה בחייה לאו לאברים עומדת מ"מ אי הי' תולש מן החי הי' אסור גם מתחלה רק דע"י שחיטה יסתלק מעלי' האיסור בשעה שמפרכסת ג"כ ובנתנבלה שאין כאן שחיטה כל זמן שיש לה חיות הוי אבמה"ח ואיסור דאבר מן החי במקומה עומדת ואין כאן הוספת איסור חדש כלל (שוב העירוני לעיין בתשו' כתב סופר חיו"ד שהעיר במקצת מזה]

ב

ולכאורה הי' נראה דהתוס' קאי למ"ד דבהמה לאברים עומדת ומבואר בחולין איסור אבר למ"ד בהמה בחייה לאברים עומדת ורק כשנשחטה פקע איסור אבמה"ח וחל איסור טריפה וה"ה כשנתנבלה דפקע איסור אבהמ"ח חל איסור טריפה ונבילה בהדי הדדי ול"ק דאיך יחול איסור נבילה על טריפה דגם איסור טריפה לא חל בחיי' על איסור אבמה"ח אבל למ"ד בהמה בחיי' לאו לאברים עומדת וחל איסור טריפה מחיי' לכשמתה או נתנבלה אין איסור נבילה חל על איסור טריפה, ובזה הייתי מפרש ד' הירושלמי בפ"ו דנזיר טריפה שעשאן נבילה איתפלגין ריו"ח ור"ל וריו"ח אומר חייב שתים ורשב"ל אומר אינו חייב אלא אחת ולפלא על החמדת שלמה והנוב"י שלח זכרי ד' הירושלמי הנ"ל] דריו"ח ס"ל דבהמה בחייה לאברים עומדת ועיי' בחולין דק"ג לחד לישנא ולהכי איסור טריפה ונבילה בהדי הדדי קא אתי וחיילי ור"ל לטעמי' שם דבהמה בחיי' לאו לאברים עומדת ולא אתי חיסור נבילה וחייל על איסור טריפה ובזה יובן ג"כ מה דמייתי סיוע לדר' יוחנן וכל נפש אשר תאכל נבילה כו ואמר נבילה היא ולפי' המפרשים אינו מובן כ"כ ולפמש"כ הכי קאמר דאם איתא כר"ל דאינו חייב אלא משום טריפה יימר דנבילה היא היינו אע"פ שמתה והיא נבילה ומטמאת כנבילה מ"מ הא אינו חייב אלא משום טריפה ולהכי כתוב בקרא טריפה דהא בכה"ג חי"ח אלא משום טריפה לחוד אולם גם זה אינו מספיק כ"כ לפרש ד' התוס' אליבא דחד תנא ע"כ נראה דהתוס' לטעמייהו שכתבו

במעילה דט"ז בתוד"ה אמר רב דלוי ס"ל אע"ג דבעלמא אין חיסור חל על איסור הכא מודי דחל איסור נבילה על איסור טמאה דגלי קרא בנבילה דחל על איסור חלב וה"ה על חיסור טמאה ועי' בתוס' מכות דט"ז ובד' המהרש"ל חולין דק"א ואולי בזה פליגי ריו"ח ור"ל בירושלמי בפלוגתא דרב ולוי ועיין במה"פ שם ומה"ט ג"כ חייל איסור נבילה על איסור טריפה כיון דגלי קרא בנבילה חל על איסור אחר וכמו שחל נבלה על טמאה מה"ט חל נבילה על טריפה ואתיא סוגי' דשמעתין כלוי

ג

והנה ד' התוס' דמעילה תמוהים דהא להדיא מבואר בש"ס חולין ק"א לר"י דממעט עוף טמא מטומאת בית הבליעה יצא זה לפי שאינו מצוה בבל תאכל נבילה דמדייק מזה הגמ' דס"ל לר"י דאין איסור חל א איסור אלמא להדיא דר"י סובר דאין איסור נבילה חל על איסור טמאה וראיתי בשעה"מ בפי"ז מהל' איסו"ב שחמה בזה והיא חמי' גדולה יעו"ש שכ' לפלפל דדוקא למאן דלית לי' איסור חע"א כלל גם בכולל ומוסיף כ' החוס' דבע"כ גזיה"כ הוא בנבילה דחל על חלב וה"ה על טמאה אבל למאן דאית לי' איסור חע"א בכולל ומוסיף אין ראיה מנבילה על חלב דהוי כולל ונבילה על טמאה דאין כאן. כולל וע"ע בר"ש בפ"א דטהרות ובגליון רעק"א פסחים דל"ו] ולדעתי נראה לתרץ דבאמת הא דגלי רחמנא דנבילה חל על חלב כי התוס' ביבמוח דל"ג ובחולין דקי"ג בתוד"ה ושאני דאין למילף על בב"ח מנבילה על חלב שכן מטמא וכן עביד הגמ' זבחים ד"ע הצריכותא דלא ילפינן טריפה מנבילה שכן מטמא ומה"ט גם איסור נבילה חל על טמאה שכן מטמא היינו אע"פ דחלב נבילה אינו מטמא מ"מ נבילה בכלל מטמא וה"נ חל נבילה על טמאה אע"ג דטומאה כתיב בתרווייהו מ"מ הטומאה הוא משום שהיא נבילה וגם טמאה הוי נבילה וכיון שע"י מיחחה נוסף טומאה חל ג"כ איסור נבילה, ובזה יש להצדיק סברת הנוב"י מהדו"ק סי' ל"ו שמסתפק דנבילה על איסור אחר הוי ככולל ומוסיף לפי שמטמא והטעם המלך בפי"ז מהל' איסו"ב חמה עליו מדהתוס' דיבמות דל"ג דמבואר שם רק דהי חומרא שמטמא אבל אין זה מוסיף ולפמש"כ אין סתירה.

כלל דבנבילה על חלב דחלב אינו מטמא אין כאן מוסיף כלל וע"כ כ' החוס' לדון רק מצד חומר שבו אבל בנבילה על איסור אחר שמוסיף טומאה אפשר דדמי למוסיף. עכ"פ למדנו דעיקר מאי דגלי רחמנא דנבילה חל על חלב הוא לפי שחמור שמטמא ולהכי גם בנבילה על טמאה יש חומר טומאה במיחחה והנה כ"ז בנבילת בהמה כיון שבע"כ נתוסף על הבהמה טמאה במיחתה חומר טומאח נבילה ע"כ חל ג"כ איסור נבילה אבל בנבילת עוף טהור לר"י דס"ל כל שחייב משום בל תאכל נבילה מטמא יצא עוף טמא

שאין איסורו משום בל תאכל נבילה רק משום בל תאכל טמא א"כ גלי רחמנא דטומאתו תלוי' בחיוב נבילה שעליו ואם לא משכחת בו חיוב אין כאן טומאה א"כ איך נימא דחל איסור נבילה משום שמוסיף טומאה דהא אדרבא נימא שאינו חל ולא יהי' בו טומאה כלל דוגמא לזה נודע מש"כ הרמב"ם בפיה"מ בכריתות נקודה נפלאה דלהכי אין איסור הנאה דבשר בחלב מוסיף לפי דאיסור הנאה דבב"ח יליף מאכילה ואם אין חל איסור בשר בחלב אין כאן איסור הנאה כלל ולא דמי למוקדשין א"כ ה"נ דגלי רחמנא דטומאתו חלה בחיובו אא"פ לחייבו משום שמוסיף טומאה דהא אי נימא שפטור מחיוב מלקות דנבילה אין כאן טומאה כלל וא"ש דמדייק הש"ס בחולין דס"ל לר"י דאין איסור חל על איסור ולא שני דשאני החם דגלי קרא דבאמת אלמלא האי קרא הי' חל איסור נבילה על טמאה כמו שחל על טמאה בבהמה ללוי רק בחר דגלי קרא דטומאת בית הבליעה תלוי בחיוב נבילה וע"כ אין עליו חומר טומאה ואין זה מוסיף להכי לא חל איסור נבילה ומוכרח דס"ל לר"י אין איסור חל על איסור.

ומ"מ מה שכ' החוס' דחייב משום טריפה ונבילה גם בעוף הוא כמו שהביאו מעוף טמא שאין במינו טריפה דלקי משום נבילה ג"כ אע"ג דבעוף תלוי' הטומאה בחיוב ואין זה מוסיף אך ממה שנתמעט ידעינן שאין עוף טמא מטמא ולולא המיעוט הי' מטמא וע"כ הי' חל ג"כ איסור נבילה ובע"כ דכונת הש"ס שאין במינו טריפה הוא דכי נשחט לקי אף משום נבילה ודמי להא דאין במינו טריפה המוזכר מתחלה בבהמה ולפי מאי דילפינן מקרא בעוף טמא הלא מפורש לר"י אינו לוקה משום נבילה דאין איסור חל על איסור ומ"מ בעוף טהור שנטרפה ואח"כ נתנבלה גם לר"י חל איסור נבילה על טריפה כמו ללוי נבילה על טמאה בבהמה טמאה משום שמוסיף טומאה דאף דטומאח ביה"ב תלוי בחיוב נבילה היינו היכא דלא משכחת בשים אופן חיוב נבילה כמו עוף טמא שאין במינו חיוב נבילה משא"כ בטריפה וכ"כ החוס' בזבחים דס"ט בד"ה ר"י דדוקא עוף טמא שאין במינו בל תאכל נבילה קא ממעט, ולמש"כ יתיישב ג"כ מה שכתבו החוס' ביבמוח דאין איסור נבילה חל על מעילה והא ללוי גלי רחמנא דאיסור נבילה חל על שארי איסורים וצ"ל דסוגיא דשמעתין כרב ולפמש"כ אפ"ל דגם ללוי הא דחל נבילה על טמאה הוא רק משום שמטמא א"כ במליקה דאין כאן טומאת בית הבליעה לא חל נבילה על איסור מעילה והנה לפי המתבאר דנבילה המטמא דקא חל על איסור ובעוף טמא שאינו מטמא אינו חל נראה דדוקא איסור נבילה רינה חלה אבל איסור טריפה אם נטרפה חלה על עוף טמא דהא טעמא דטריפה שכן אסורה מחיים א"כ כמו שחל טריפה על חלב דאמרה תורה יבוא איסור טריפה ויחול על חיסור חלב ה"ה שחל חיסור

טרפה על טמאה דהא באיסור טרפה אין נפ"מ ושייכות לטומאה כלל וא"כ במליקה אי חבר לה שדרה ומפרקת מתחלה חל איסור טרפה על איסור מעילה כמו טרפה על חלב וא"כ איך יחול אח"כ איסור זרות ואיסור נבילה דהא נבילה במליקה אינה מטמאה בביה"ב ואין כאן אלא משום טרפה לחודא, ועפ"ז מיושב קושית החמד"ש דלמה לא קא חשיב במליקה אלא דליחייב נמי משום טרפה למש"כ רש"י ותוס' דאחר הזאה באו כל האיסורים כאחד ולפמש"כ אאפ"ל דחבר לה שדרה ומפרקת מתחלה דא"כ איסור טרפה חל על מעילה ולא יתחייב רק משום טרפה ואין איסור זרות ונבילה חל על טרפה ולא משכח"ל שיתחייב שתים רק בכשהחזיר סימנים לאחורי העורף דהוי נבילה מיד ואין איסור נבלה חל על מעילה רק לאחר הזאה וחייב משום זרות ונבלה וא"ש

ד

כל זה כחבתי לפלפל עפ"י היסוד בדהתוס' דמעילה דט"ו דללוי חל נבילה על טמאה וה"ה נבילה על טריפה משום דמטמא כמש"כ התוס' בחולין דקי"ג אבל מדהתוס' דמכות דט"ז בד"ה ריסק שכתבו בריסק ט' נמלים ושרץ אחד ביניהם דחייב משום נבילה דאע"ג דאין איסור חל על איסור אלא משום דגלי רחמנא דאתי איסור נבילה וחל על איסור חלב וה"ה על טמאה והא בריסק ט' נמלים ליכא טומאת נבילה דהא גם בח' שרצים שמטמאים במותם טומאתם משום טומאת שרץ ולא משום נבילה ומשום שרץ העוף הא גם בעוף טמא אין טומאת ביה"ב וא"כ איך יצטרפו לחיוב מלקות משום נבילה דהא אין כאן טומאת נבילה ויעוי' מהרש"ל ומהרש"א בחולין דק"א והמהרש"ל כ' משום דהתורה קראה לשרצים נבילה וע"ע בהגהות בך הנוב"י במהדו"ת חאו"ח סי' קכ"א ומה שמחלק שם בין עוף לבהמה נסתר ג"כ מדהתוס' במכות דט"ז [ושיטת הרמב"ם בפ"ב מהל' מאכ"א בנמלה דחייב משום נבילה אע"פ שפסק בפ"ד מהל' מאכ"א כרב דאין איסור נבילה חל על טמאה ועי' הה"מ שם שתמה על זה], ולמש"כ דללוי חל איסור נבילה על טמאה גם באופן שאינו מטמא ויקשה הא דר"י בחולין דק"א דמוכיח דאין איסור חל על איסור לר"י ואין איסור נבילה חל על טמאה ויקשה ללוי הא איסור נבילה חל על טמאה לכו"ע ועכצ"ל כמש"כ השעה"מ דלמדס"ל איסור כולל אין ראי' ממה שאמרה תורה דיבא איסור נבילה ויחול על איסור חלב ולהכי ר"י ס"ל איסור כולל אבל דהתוס' בחולין דל"ב שכ' דאיסור נבילה חל על איסור טריפה אם נפרש דללוי קאי תמוה מש"כ דיצא עוף טמא שאין במינו טריפה דלקי ג"כ משום נבילה והא התם קאי לר"י ג"כ דס"ל אין איסור חע"א ואיסור כולל אית לי' ולדידי' אין איסור נבילה חל על טמאה ומה"ט אין איסור נבילה חל על איסור טריפה ואיך כתבו אליבי' דלכי נשחט לקי אף משום נבילה [ובל"ז

צ"ע דהתוס' שמפרשים דיצא עוף טמא שאין במינו טריפה דלכי נשחט לקי אף משום נבילה דא"כ איך ממעט ר"י עוף טמא דהא י"ל ג"כ מי שאיסורו משום נבילה לבד יצא זה שיש בו ג"כ משום טמא כמ"ש הר"ש בפ"א דטהרות מ"ג וזהו דלא כסוגיות הש"ס בחולין דק"א אם לא דנחלק בין הדרשות ואפשר דסוגיית הש"ס בחולין כרב וללוי באמת יפרש כמש"כ הר"ש ואולי דהתוס' קאי לר"מ דבזבחים ד"ע ממעט אליבי' עוף טמא כמש"כ התוס' בד"ה וחד דר"מ לטעמו דס"ל איסור חל על איסור יעו"ש ולר"י באמת הטעם משום דאין איסור חע"א ועי' בשו"ת בית יצחק חאו"ח מש"כ בזה] ולכאורה י"ל למש"כ התוס' בשבועות דכ"ד דאיכא עשה שאינה זבוחה ולהכי אף לכשנתנבלה ביוהכ"פ פטור משום דאין איסור חל על איסור עשה דאינה זבוחה ועי' במהרש"א שם דמאי דחייל איסור טריפה על עשה שא"ז משום דלכשנשחטה פקע איסור שא"ז וחייל איסור טריפה ולפ"ז לכשנתנבלה בדין שלא יחול איסור טריפה על איסור שא"ז ואיסור נבילה חייל על עשה דשא"ז דאא"פ בענין אחר כמש"כ התוס' בחולין ד"צ בגה"נ אבל איסור טריפה דמשכח"ל שיחול לכשנשחטה איך יחול לכשנתנבלה אולם י"ל לכשנתנבלה דכיון דחייל איסור נבילה על עשה דשא"ז חייל ג"כ איסור טריפה כמבואר בחולין דק"ג ובתוס' ד"ה דאיסור ומה"ט איסור טריפה ונבילה קא אתי בהדי הדדי ומיושב בזה מש"כ התוס' בחולין דל"ב דהו"ל למיתני עיקר האיסור נבילה דמשום נבילה חל ג"כ טריפה ולכשנתנבלה הוי נבילה עיקר האיסור אולם בדהתו"ס שם שכ' לתמוה דילמא נקיט טריפה לאשמעינן שאם חתך כזית בשר מחיים דלקי משום טריפה מבואר דס"ל דאיסור טריפה חל מחיים על עשה דשאינה זבוחה גם למלקות ואפשר דהתוס' ס"ל כהריצב"א בשבועות דליכא עשה דשא"ז או דס"ל כיון שיש לעשה שא"ז היתר בשחיטה מתלי תלי' כמש"כ הרשב"א בר"פ גיה"נ דכיון דיש להעובר היתר בשחיטת אמו עדיין אין איסור גיד עליו ועי' בדהתו"ס יבמות דל"ג בד"ה אר"י בסוף הדבור

ה

ויותר נראה בשי' התוס' דלהכי איסור נבילה חל על איסור טריפה משום דנבילה וטריפה זהו מין איסור אחד וטריפה אתחלתא דנבילה וכמש"פ הרמב"ם פ"ד מהל' מאכ"א הל' י"ז דחצי זית טריפה וחצי זית נבילה מצטרפין הואיל וטריפה תחלת נבילה יעוי"ש. ועי' בחי' הרמב"ן חולין דל"ז שכ"כ דנבלה וטרפה ומסוכנת כולן איסור אחד הן ואין לך טרפה שאין איסור נבלה חל עליה, ומקור דהר"מ דנבילה וטריפה מצטרפים יעוי' בשאלות ותשובות הנספחות לאבני מלואים בסי' ד' שהביא ד' הספרי בפ' ראה לא תאכל כל נבלה אין לי אלא נבילה טריפה מנין ת"ל כל נבילה היינו דמכל נבלה מרבה דטריפה

הו"ל תחלת נבילה יעוי"ש וכ"ה בירושלמי בפ"ו דנזיר אזהרה לאוכל נבילות מנין ת"ל לא תאכלו כל נבילה עד כדין נבילה טריפה מנין אמר ריו"ח נבילה וכל נבילה לרבות הטריפה והמשך ד' הירוש' נראה דלענין צירוף קאי דמתחלה אמר מכל אשר יעשה מגפן היין כו' ומסיק ולמה מצטרפין ואח"כ מתחיל אזהרה לאוכל נבילות מנין ומבואר בירוש' שם דרשב"ל לא סבר בטריפה כריו"ח ולפי פי' הפ"מ שם דר"ל לא דריש מכל נבילה על טריפה ולהכי אתפלגין ריו"ח ור"ל בטריפה שעשאן נבילה דריו"ח אמר דחייב שתים ור"ל אמר דאינו חייב אלא אחת דלריו"ח דס"ל דטריפה הוי התחלת נבילה וזהו שם אחד להכי חייב משום טריפה ונבילה אבל לר"ל שהם שני איסורים אין איסור נבילה חל איסור טריפה וזהו דפליגי ריו"ח ור"ל בבשר מן החי דלריו"ח ילפינן מבשר בשדה טריפה לא תאכלו בשר מן החי ומן הטריפה ור"ל יליף מלא תאכל הנפש עם הבשר בשר מן החי כמבואר בחולין ק"ב והסביר רבינו הרמב"ם בפ"ד מהל' מאכ"א הל' י' וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים הרי אותו הבשר טריפה והאוכל ממנו כזית לוקה משום אוכל טריפה שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה מה לי טרפה אותה חיה מה לי חתכה בסכין כולה או מקצתה הרי הוא אומר בשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה עכ"ל מבואר בדברי רבנו דזהו טרפה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה היינו דעל אבר זה או כלו אם הוא טריפה אין לו היתר שחיטה לאכילה אע"פ שלא מתה דמתה הוי נבילה מ"מ זהו ענין אחד דאין היתר זביחה להתיר טריפה וטריפה בכולה הוי כמו מקצתה דמחד קרא נפקי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו ולהכי פסק הרמב"ם שם הלכה י"ז דאם צירף חצי זית מבשר נבילה וח"ז מבשר מן החי מן הטהורה ואכלו לוקה ויעוי"ש בלח"מ משום דהוי בכלל לאו דבשר בשדה טריפה לא תאכל וטריפה הוי התחלת נבילה וזהו לריו"ח אבל לר"ל דס"ל דמבשר בשדה טריפה לא תאכלו ידעינן טריפה ובשר מן החי ילפינן מלא תאכל הנפש עם הבשר הם שני ענינים דבטריפה שייך בו שחיטה לטהרו מידי נבילה והאיסור מיוחד משום לאו דטריפה ואינם מצטרפים ולהכי לר"ל אין איסור נבילה חל על איסור טריפה כשני איסורים ולפמש"כ בדהתו"ס בחולין דל"ב דאיסור נבילה חל על איסור טריפה משום דזהו ענין אחד דקיי"ל כריו"ח ומדוקדקים בזה דהתו"ס בחולין דנ"ו בד"ה נבילות בהא דמקשה נבילות והא שחוטות היא וא"ת הא שמעינן לר' יהודא דאמר דשחיטת העוף אינה מטהרת טריפתה מטומאתה ולכאורה מאי קשי' להו דלר' יהודה דס"ל דאין איסור חל על איסור א"כ אינו חייב משום נבילה ושפיר מקשה והא שחוטות הן לענין חיוב מלקות דאין בהן משום נבילה אע"פ דאיכא איסורא לקוברו בין רשעים גמורים וניהו

דר"י ס"ל דשחיטת העוף אינה מטהרת טריפתה מטומאתה ויש בה משום טומאת נבילה אבל על חיוב מלקות משום נבילה הא לר"י אין איסור חע"א ולמש"כ א"ש דלכו"ע חל איסור נבילה על טריפה משום שזהו ענין אחד וטריפה הו"ל התחלת נבילה ומה"ט א"ש בפשיטות הא דלר"י טריפה ששחטה מטמאה והא אין בהם משום לא תאכל כל נבילה כמו בעוף טמא דהא אין איסור נבילה חל על טריפה משום דבאמת נבילה חלה על טריפה והתוס' בזבחים דס"ט בד"ה ר"י בתוך הדבור שכתבו וכן צריך לפרש בגמרא גבי חלב נבילה דלא איצטריך טריפה לאשמעינן דחלב טריפה טהור ולא דרשינן מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא זה שאיסורו משום טריפה כי היכי דדרשינן גבי טמאה מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא בהמה טמאה עכ"ל הכריחו לזה לתרץ אף לר"ל דס"ל דטריפה שעשאה נבילה אינו חייב אלא אחת ולדידי' אין איסור נבילה חל על איסור טריפה וע"כ דהטעם דדוקא עוף טמא שאין במינו משום בל תאכל נבילה קא ממעטינן כמו שהכריחו כן מתחלה מקושיתם דאפילו נבילה גמורה לא תטמא לר"י דלא חייל אאיסור קדשים ולמש"כ דנבילה חל על טריפה צ"ל בסוגי' דיבמות דל"ג במליקה דנקיט משום נבילה דהא איכא נמי טריפה דהא אפילו לר"ל דס"ל דאינו חייב אלא משום טריפה דאין איסור חע"א אבל במליקה הא חלו בב"א אחר הזאות אלא משום דקאי למ"ד מחזיר סימנים לאחורי העורף דוקא ואי"ח רק משום נבילה

1

ובגוף דברי התוס' דמעילה דט"ז דלוי ס"ל דשאני נבילה דגלי בו קרא דחל על חלב ולהכי חל על טמאה ק"ל מחולין דק"א אר"י א"ר האוכל גיד הנשה של נבילה ר"מ מחייב שתים וחכ"א אינו חייב אלא אחת ומודים חכמים לר"מ באוכל גיה"נ של עולה ושור הנסקל דחייב שתים ומאן האי תנא דאיסור כולל באיסור חע"א ל"ל ואיסור חמור אית לי' ריוה"ג כו' והא ללוי נבלה חלה על טמאה כמו שחל על חלב א"כ אמאי לא ילקה ג"כ משום נבילה בגיה"נ ואמאי לא יחול איסור נבילה על גיד כמו שחל על חלב ובזה לא יועיל ג"כ תי' השער המלך שכ' דדוקא למאן דלית לי' איסור כולל אפשר למילף מנבילה על חלב משא"כ למאן דאי"ל איסור כולל אין למילף מנבילה על חלב דלהכי חל דהוי כולל והא לחכמים דר"מ ריוה"ג לית לי' איסור כולל [יעוי' בשעה"מ שם שהקשה מריוה"ג מפ' כל הבשר דקי"ד כנ"ל אך משם אינו מוכרח כמו שרמז השעה"מ] וא"כ כמו שחל נבילה על חלב למה לא יחול על גיה"נ ג"כ וניהו דרב לטעמי' דפליג על לוי אבל הא רב ברייתא תני וקשה ללוי ובפרט דלריוה"ג בדין שנילף דיחול נבילה על גיד כמו שחל על חלב ואין לחלק דשאני חלב שהותר מכללו כדקאמר בחולין דקי"ג ואידך אחלב הוא דחייל דהותר

מכללו דהא ריוה"ג בפסחים דכ"ב לא ס"ל דחלב הותר מכללו דאנן בבהמה קיימא ויעוי' בחולין דק"כ בד"ה חלב ובכ"ז אמרה תורה דחל נבילה על חלב מהכ"ת לא יחול גם על גיד וגם אין לומר דלריוה"ג דס"ל אין בגידין בנו"ט ואסור בהנאה כדמוכח בפסחים הוי נבילה קל על חמור יעוי' בטעה"מ בפ"ד מהל' מאכ"א דהא בסוגין דקאמר דהאוכל גיה"נ של עולה הוי איסור חמור משום דאסור בהנאה ע"כ ס"ל דגיה"נ מותר בהנאה דאל"כ אין זה חמור ובע"כ הטעם דיליף קו"ח מחלב ולא חשיב לחלב הותר מכללו א"כ כמו שחל נבילה על חלב מאותו טעם יחול על גיד דהא לענין היתר הנאה ג"כ יליף מקו"ח מחלב ולכאורה נראה דריוה"ג בע"כ לית לי' הא דאמרה תורה יבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב לפמשה"ק האו"ח למאי דאמר ביומא דל"ו דלריוה"ג לאו דנבילה לא הוי לאו מעליא ואין לוקין עליו א"כ למאי אמרה תורה דיחול איסור נבילה על חלב דהא לענין איסור בלא"ה חל לקברו בין רשעים גמורים ומלקות ליכא בנבילה א"כ למאי נפ"מ ואם נימא דלית לי' א"ש.

אך באמת זה אינו דהא מהך סוגיין דחולין גופא דקאמר מאן חכמים דפליגי על ר"מ ריוה"ג מוכח דעל נבילה לוקין דאל"כ אף אי איתי לי' איסור כולל ג"כ אין לוקין על נבילה ואין לומר דלר' ירמי' ביומא ל"ו באמת הא דאין לוקין בגיה"נ דנבילה הוא משום דהוי לאו הנל"ע וכן יפרש ג"כ לוי במעילה דמה"ט אין לוקין על נבילה לפי דלא הוי לאו מעליא וזה אינו דא"כ ליפלגי בנבילה דעלמא אי לוקין עליו ומאי שנא גיה"נ דנקט ולכאורה הי' נראה לישב למש"כ רש"י במעילה די"ז דחייב משום בל תשקצו על נבילה יעו"ש והרמב"ן בסה"מ בשרש תשיעי הקשה מחולין דק"ג דלילקי משים בל תשקצו וכן קשה מפסחים דמ"ז והרמב"ן כ' דהוי לאו שבכללות דאין לוקין עליו ויעוי' ברמב"ם סוף הל' מאכ"א ובטו"ז סוס"י קט"ז ולפ"ז י"ל דר' ירמי' דס"ל דלאו דנבילה לריוה"ג הוי כלאו הנל"ע ואין לוקין עליו ס"ל כמ"ד דלאו שבכללות לוקין עליו ולהכי א"ש הברייתא דחולין דק"ג דלוקה לריוה"ג באוכל נבילה משום דלאו דבל תשקצו דלא הו' ניתק לעשה ובזה י"ל גם ללוי דאע"פ דגלי קרא דנבילה חל על חלב היינו משום לאו דנבילה דכתיב גבי' ולהכי חל על טמאים, אבל משום בל תשקצו אינו לוקה משום דאין איסור בל תשקצו חל על איסור טמאה וה"ה בגיה"נ להכי אינו חייב משום בל תשקצו על גיה"נ של נבילה ואינו חייב אלא אחת אלא דפשטות הסוגי' אינו נראה כן ועוד נראה דהא דס"ל לריוה"ג דעל נבילה אין לוקין עליו לפי דהוי כלאו הנל"ע דלגר אשר בשעריך כו' ולפ"מ דמבואר בפסחים דכ"ג דלריוה"ג כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה לא הותרו וא"כ אין החלב והגיד בכלל העשה וע"כ לוקין על לאו דנבילה של חלב וגיד ולהכי ס"ל לריוה"ג דעל גיד

של נבילה היו לוקין משום נבילה רק משום דאין איסור חל על איסור וקושית האו"ח לק"מ לפ"ז דלהכי אמרה פורה דיבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב דעל חלב נבילה שפיר לוקין גם לריוה"ג דלא הוי לאו הנל"ע דל"ה בכלל לגר אשר בשעריך וא"כ אי נימא דס"ל דלאו שבכללות לוקין עליו ילקה ג"כ משום בל תשקצו ובאמת י"ל דרק בנבילה שמטמא איכא בל תשקצו וזהו החילוק שבין נבילה וטריפה דבטריפה ליכא משום בל תשקצו לפי שאינו מטמא ולפ"ז בחלב וגיה"נ שאינו מטמא כמבואר בחולין דע"ז ובר"פ העור והרוטב בנבלתה ולא בעצמית ועור וגידין ואפילו למ"ד יש בגידין בנ"ט אינו מטמא האוכלו אינו עובר משום בל תשקצו ויתישב קו' הרמב"ן מחולין דק"ג וכן יתישב הא דפסחים דמ"ז דאין בגיד וחלב משום בל תשקצו אלא דלא ניח"ל להרמב"ן לחלק בזה דהא בל תשקצו איכא גם בשארי שרצים שאינם מטמאים ומה"ט גם בנבילה שאינה מסמא ילקה משום בל תשקצו ועכצ"ל משום דהוי לאו שבכללות ונראה לישב דהא לריוה"ג דס"ל דחלבה וגידה לא הותרו והא ס"ל דיש בגידים בנ"ט מדלוקה בגיד של עולה ושוה"נ ואמאי לא הוי גיד בכלל היתר נבילה דהא בפסחים דכ"ב הא תלי' אי יש בגידין בנ"ט וצ"ל דאף דס"ל יש בגידין בנ"ט מ"מ לא הותר בכלל נבילה משום דס"ל אין איסור חע"א ואין כאן איסור נבילה דנימא שיהי בכלל ההיתר וכה"ג כ' השעה"מ בהל' מאכ"א והכו"פ.

או די"ל עפי"ד השעה"מ בשיטת הרמב"ם דאע"ג דאין בגידין בנ"ט מ"מ חייב משום נבילה לפי דמיגו דחייב על גיה"נ אחשבי' וחייב ג"כ על נבילה ולהכי לוקה גם על גיד של עולה ומאי דאמר הגמ' דלמ"ד אין בגידין בנ"ט אין הגידין בכלל ההיתר דנבילה אע"פ דמ"מ חייב משום נבילה מצד מיגו דהגמ' קאי לר"ש דס"ל אין איסור חע"א ואין כאן איסור נבילה אבל הרמב"ם שפ' דאיחע"א בכולל וחייב משום נבילה הוי בכלל ההיתר ובזה תירצו מש"פ הרמב"ם דאין בגידין בנ"ט וגיה"נ מותר בהנאה יעוי"ש וה"נ לריוה"ג י"ל דאע"ג דס"ל אין בגידין בנ"ט, מ"מ חייב משום מיגו ואפ"ה לא הוי בכלל ההיתר משום דכיון דאין איסור חל על איסור אין כאן חיוב נבילה כלל ועפ"ז יתישב משה"ק ללוי איך יפרנס הברייתא דגיה"נ של נבילה מ"ט לא יחול נבילה על גיה"נ כמו שחל על חלב ולפמש"כ י"ל דדוקא על חלב הוא דחל לפי שע"י הוספת נבילה יתחייב במלקות דנבילה דהא איסורא איכא בלאו הכי דגם באין איסור חע"א איסורא איכא וכל החידוש הוא מה שאמרה תורה שחל נבילה על חלב למלקות אבל בגיה"נ דהא דל"ה בכלל ההיתר דנבילה הוא משום דאין איסור נבילה חל על גיד אבל א"נ שיחול הדר דינא דהוי בכלל ההיתר דנבילה והוי לאו הנל"ע ולא דמי לנבילה שיחודש חיוב

מלקות דנבילה על חלב ועל טמאה וא"ש, עוד אפ"ל בישוב הקושי' ללוי מגיה"ק דלוי ס"ל כריוה"ג בפסחים דכ"ג דלא חשיב חלב הותר מכללו לחד לישנא ובזה פליגי בחולין דק"ב במיחול איסור טריפה אאיסור אבר קא מפלגי סו' מידי דהוה אחלב ואידך שאני חלב דהותר מכללו אבל להחולק על ריוה"ג גם ללוי אין ללמוד סמאה מחלב ולפ"ז צ"ל דמאי דקאמר שם דק"א מאן תנא דפליג על ר"מ ריוה"ג היינו דבדין איסור כולל ס"ל כותי' אבל בסברא דחלב הותר מכללו לא ס"ל כותי' ובלא"ה צ"ל כן לאידך לישנא בפסחים דלריוה"ג גיה"נ אסור בהנאה ובחולין, ע"כ ס"ל דגיה"נ מותר בהנאה מדמודה בעולה ובשור הנסקל ויתיישב ג"כ הקו' לר"י מיומא דל"ו דלריוה"ג אין לוקין בלאו דנבילה דלא אתי כריוה"ג ובזה י"ל ג"כ קו' השעה"מ מהא דר' יהודה בנבילת עוף טמא דאינו מטמא בביה"ב משים דאין איסור חע"א דר' יהודה ס"ל דחלב חשוב הותר מכללו וע"כ אין ללמוד מחלב על טמאה.

סימן ז

עוד בענין מליקה

א

בנזיר דכ"ט לא אם אמרת בזכר שכן איסור אחד תאמר בנקיבה שני איסורים איסור נבילה וחולין בעזרה וכבר תמהו מזה עדרש"י בכריתות דכ"ו שכ' דבנודע שלא ילדה מן הדין מותר בהנאה דאין זה חולין בעזרה דלא הוי שחיטה אלא מליקה יעוי"ש ויעוי' בפנים מאירות ובשעה"מ הל' שחיטה וכן הקשה השיטה מקובצת בכריתות שם וע"ע במקור חיים בחי' לכריתות וכיוצא בו תמהו ע"ד הרמב"ם בפ"א מהל' מחו"כ הל' ז' שכ' דחטאת העוף הבא על הספק נשרפת שמא אינה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה דהא הרמב"ם פסק דהנוחר והמעקר בעזרה מותר בהנאה ואם אינה חייבת הרי המליקה כנחירה ובאמת הא כד' הרמב"ם מבואר בגמ' איסור שנבילה וחולין בעזרה ומתחלת הסוגיי בנזיר דמקשה על מ"ד כדי לחנכו במצות והא הוי חולין בעזרה לא קשה דהתם קאי למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה ונחירתו זהו שחיטתו וע"כ חשוב שחיטה גם לענין דין חולין בעזרה ויעוי' בשושנת העמקים להפרמ"ג כלל י"א אבל ממאי דקאמר דהוי ב' איסורים נבילה וחולין בעזרה הרי מבואר דאע"פ דהוי נבילה מ"מ אסור מצד חולין בעזרה ובירושלמי נזיר שם למ"ד כדי לחנכו במצות אמר ר' מני ואפילו הכא ספק אחד הוא כהדא דתני' הנוחר והמעקר אין בו משום שחיטת חולין בעזרה וזהו כד' רש"י בכריתות רבנן דקיסרין בשם ריב"ח אפילו ספק אחד

אינו כמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה מבואר דלמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה אין על נחירה דין שחיטת חולין בעזרה להכי אין בו גם איסור אחד לא משום חולין בעזרה ולא משום נבילה וסותר לתלמודא דידן דמפורש דאיכא איסור נבילה וחולין בעזרה, ולכאורה י"ל דמאי דקאמר שני איסורים נבילה וחובע"ז לאו דוקא נבילה אלא טריפה דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה ומחזיר סימנים לאחורי העורף פסול ולהכי כי תבר לה שדרה ומפרקת הו"ל טריפה ויש בו משום שני איסורים דשחיטה שא"ר שמה שחיטה ומקשה הש"ס וסבר ר"י בר"י הכא היינו על מה דמתרץ דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה וע"כ ס"ל דמחזיר סימנים לאחורי העורף כשר דאל"כ הא אסור משום טריפה כמש"כ הרא"ש שם דהא מברייתא דר"י בר"י מוכח דמחזיר סימנים לאחורי העורף פסול דאל"כ משכח"ל דלא הוי טריפה כלל אבל זה דוחק דהא בברייתא מפורש שני איסורים איסור נבילה וחולין בעזרה ותמוה דהא באמת בהנוחר והמעקר אין בו משום חולין בעזרה וכמפורש בירושלמי במליקה וכמש"כ רש"י בכריתות כ"ו.

ב

ונראה דלכאורה ק"ל בהא דאמר תאמר בנקיבה שני איסורים איסור נבילה ותולין בעזרה דהא איכא תלתא איסורים דבאכילתו בעזרה הרי הוא מטמא בבית הבליעה ועובר משום לא יטמא את מחניהם דהא לפי הך צד ספק שלא ילדה והוי נבילה הרי הוא מטמא בביה"ב (ועל הכנסת הטומאה ל"ק כיון דאינו מטמא במגע ובמשא אינו עובר משום לא יטמא וכ"כ בס' בית הלוי סי' א' אבל על אכילתו קשה) והא דלא חשיב תלתא איסורא משום טריפה אפ"ל דס"ל מחזיר סימנים לאחורי העורף כשר והוו רק נבילה משמולק הסימנים אבל מ"ט לא קא חשיב לא יטמא על אכילתו ולכאורה אפ"ל כיון דעזרה הוי רה"ר וספיקו טהור וגם בספק במטמא טהור כמבואר בתוס' סוטה דכ"ח וכיון דהאדם לא נטמא ממילא דאין כאן טומאה כלל, אולם באמת הא דנין בזה לפי הך צד דהוי נבילה ומטמא ג"כ ולפי הך צד הרי עבר משום נא יטמא גם יש לדון דטומאת ביה"ב דלא דמי לסוטה וכמש"כ התוס' בריש נדה לענין טומאת ראי' כיון דאין טומאה זו מצד מגע ורק מטעם אכילה וגם י"ל דביה"ב דהוי מקום סתר ועיקר הטומאה שם הוי כרה"י וכמש"כ התוס' בכה"ג בסוטה ויש לחלק, עוד יש להסתפק אם שייך בטומאת ביה"ב ההלכה דרה"ר ורה"י כיון דכל הטומאה תלוי באיסור אכילה דנבילה וכל שמחויב משום נבילה יש עליו דין טומאת ביה"ב א"כ העיקר משום איסור אכילת נבילה עי"ז בא הטומאה ואפשר דתלוי באיסור עכ"פ כיון דלגבי איסור הרי נאסרה מספק משום חזקת איסור שאינה זבוחה הרי ממילא טמא ולא דמי לספק בשחיטה דפליגי אי מטמא

במשא די"ל דלענין טומאה הא בחזקת טהרה קאי משום דבבהמה הרי טומאת נבילה היא בפני עצמה ובחייה לא היתה מקבלת טומאה אבל בעוף הרי הטומאה תלוי באיסור וכל שלענין איסור נבילה היא ודאי ממילא נטמא טומאת בית הבליעה כאוכל נבילה ודאית אולם בעיקר הקושי' י"ל בפשיטות דמשכח"ל לאכול בלא איסור טומאת מקדש שיאכלו בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש שהיו שם בעזרה דמותר לאכול שם קדשי קדשים ואינו חייב משום טומאה וכמבואר בזבחים דנ"ו עוי"ל דהא בידו לאכול פחות מכשיעור או שלא בכדי אכילת פרס דאינו מטמא בביה"ב כמבואר בזבחים ד"ע.

ג

והנה בס' מחנה לוי תמה ביבמות דל"ג בזר שאכל מליקה דליחייב ג"כ משום לא יטמא את מחניהם ובס' ברוך טעם השיג עליו דהא ברייתא מפורשת היא בזבחים דס"ט דמליקה אינה מטמאה בבית הבליעה דילפינן מטריפה מה טריפה שאינה מתרת את האיסור אף כל שאינה מתרת את האיסור יצא מליקה שהיא לפנים הואיל והיא מתרת את האיסור אין מטמא בגדים בביה"ב עיי"ש אולם לכאורה אין הכרח מברייתא זו דהתוס' בדס"ח בד"ה מלק פירשו במליקת פסולים שמתרת את האיסור שאם עלה לא ירד וכן הוא בנוסחאות רש"י כת"י ובשימ"ק שם דבכל הפסולים שאם עלה לא ירד חשוב מתרת את האיסור וכיון דהותרה לכהנים רק שנפסלה והפסול חזי לגבוה שאם עלה לא ירד מהני מליקתו לגבי כהנים לטהר מטומאת ביה"ב אבל לזר דלא הותר כלל כמו שלוקה משום נבילה יש בו ג"כ טומאת ביה"ב גם לפירש"י שפירש דבעולה קאי ג"כ יש לחלק בין זר לכהנים דלכהנים הוי מליקה כשחיטה לגבי חטאת ורק איסור קדש דעולה איכא משא"כ לגבי זר וגם יש להסתפק דאפשר דלכהנים גם איסור נבילה ליכא והא דממעט לענין טומאת ביה"ב משום דקרא לגבי נבילת עוף טהור בטומאה קא מיירי ולענין חיוב נבילה בלא זה אינו חייב משום דאין איסור חע"א כמש"כ התוס' בדפ"ט.

אבל כיון שנתמעטה מליקה מדין טומאת ביה"ב אפשר דגם איסור נבילה ליכא ורק בזר דחייב משום נבילה כמבואר ביבמות דל"ג דלגבי' לא הותר כלל והוי כשארי נבילות דמטמא בביה"ב אולם הראב"ד בתו"כ מפרש הברייתא דמה טריפה שאינה מתרת את האיסור דלזה קאי דמטהר מטומאת ביה"ב אף שיש בו לאו דנבילה, ובאמת מוכרח דחלוק איסור נבילה מטומאה דהא שעיר המשתלח למאן דס"ל מותר בהנאה כמבואר ביומא דס"ז מ"מ אסור באכילה דזהו לאו מחמת איסור קדש דהא מותר בהנאה ואסור מדין נבילה ומ"מ מהני דחייתו לצוק לחייבו משום אוא"ב כמבואר ביומא דס"ד ועכצ"ל שאינו מטמא דאם מטמא ג"כ הוי כנחירה בעלמא וכן מוכח ממג"ע דעריפתו מטהרתו

מידי נבילה ומבואר בזבחים ד"ע משום דכפרה כתיב בה כקדשים ולכאורה צ"ל דהא גם בקדשים ממש במליקה איצטריך קרא שאינו מטמא בביה"ב ואי לאו קרא הו"א דמטמא א"כ בעג"ע דליכא קרא מהיכ"ת שלא יטמא וצ"ל דבאמת גלי קרא במליקה דכל דנעשה לשם מצות קדשים מטהרת מטומאת ביה"ב וזהו דכפרה כתיב בה כקדשים היינו במליקה וה"ה שעיר המשתלח כיון דדחייתו לצוק זהו שחיטתו ונעשה דרך הכשר מהני לטהרו מידי טומאתו ודמי למליקה ומדוקדק בזה לשון הרמב"ם בפ"ב מהל' אה"ט הל' י"ג המולק קדשים בפנים כו' הרי אלו טהורין כיוצא בו עג"ע שנערפה כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה כקדשים וכן אם נשחטה כו' הצילה אותה שחיטתה מידי נבילה עכ"ל וחלוקין עריפה משחיטה ובעריפה טהורה היינו טהורה מלטמא טומאת נבילה אבל איסור נבילה יש כאן אבל אם נשחטה הצילה אותה שחיטתה מידי נבילה לגמרי ומותרת גם באכילה ומבואר בד' הרמב"ם דמשוה עריפת עג"ע למליקה היינו דממליקה ידעינן גם בעג"ע דמטהרת מידי טומאת נבילה, ובזה אמרתי לישב מה שהשמיט הרמב"ם האיבעי דירושלמי בסוטה עריפתה מהו שתטהר טריפתה מטומאתה הובא במל"מ שם ומדקדוק לשון הרמב"ם כיו"ב עג"ע שנערפה כהלכתה דקדק כהלכתה נראה דטריפה אינה מטהר מטומאתה ודוקא אם נערפה כהלכתה ולמש"כ נראה דהא דעג"ע מטהר מטומאתה משום דכפרה כתיב בה כקדשים ילפינן ממליקה ובמליקה גופא פליגי ר"מ ור' יוסי אי מליקת טריפה מטהרת מידי נבילה וצ"ל דהאיבעי דירוש' הוא לר"מ דס"ל דמליקת טריפה ג"כ מטהרת מידי טומאת נבילה ואיבע"ל כיון דדמי למליקה א"כ כמו במליקה במלק ונמצא טריפה מטהר ה"נ בעריפה או דילמא שאני מליקת העוף דיליף ר"מ מהיקשא דזאת תורת הבהמה והעוף כו' לומר לך מה בהמה דבר שמכשירה לאכילה מטהר טריפתה מטומאתה אף עוף דבר שמכשיר באכילה מטהר טריפתו מטומאתו וההיקש אינו אלא במליקת העוף אבל בעג"ע דליכא הקישא אין עריפת טריפה מכשירתו וכל זה לר"מ דס"ל דמליקת טריפה מטהר מידי טומאה אבל לר' יוסי דס"ל דגם במליקת טריפה אינו מטהר פשיטא דבעג"ע אין עריפתה מטהר בטריפה ולמאי דקיי"ל כר' יוסי אין מקום להאיבעי בירוש' ולהכי מדוקדקים ד' הרמב"ם שם ואם מלק ונמצא טריפה אין המליקה מטהרתה המולק קדשים בפנים אם היו ראוין לקרבן ולא נמצא בהן מומין הרי אלו טהורין כיו"ב עג"ע שנערפה כהלכתה כו' היינו כמו במליקה בנמצא טריפה או מומים הפוסלים אינו מטהר ה"נ בעג"ע אינו מטהר עריפתה מטומאתה.

ד

ולמש"כ עיקר החילוק, דטומאה מאיסור משום דגלי קרא במליקה דכיון דנעשה דרך הכשר קרבן שמתרת את האיסור אינה מטמאה משום דבטומאה במותם אמר רחמנא וכל שנעשה דרך מתיר אינו מטמא אבל לטהר מידי נבילה בעינן זביחה והכשר סימנים דוקא ושום הכשר אחר ליכא להתיר באכילה ורק מגויה"כ דלכל חטאתם ילפינן בזבחים דמ"ד דמליקת העוף נאכל לכהנים ולא משום דמליקה הוי כשחיטה וכן מוכח ממה שאמרו במנחות דמ"ה שאני כהנים הואיל ואישתרי מליקה לגבייהו אישתרי נמי נבילה לגבייהו משום דאין על מליקה דין שחיטה לטהר מידי לאו דנבילה ורק דהותר לכהנים והו"א דהותר נבילה לגבייהו ורק בכהנים דמשולחן גבוה קא זכו כמבואר בחולין דק"כ ולהכי בזר שאכל מליקה לוקה משום נבילה כמבואר ביבמות דל"ג ומה"ט גם במליקת עולה ופסולים שלא הותר לכהנים לוקים ג"כ משום לאו דנבילה רק לגבי טומאה מטהר לכו"ע לפי שנעשה דרך הכשר [ומצינו הרבה חילוקים בין איסור נבילה וטומאה דהא נקובת הושט הוי נבילה מחיים ואינו מטמאן וכמש"כ התבו"ש בסי' נ"ז ובחלב גלי קרא דאינו מטמא וממעטינן מנבלתה ולא בקרנים וגידין ועצמות אף בגידין הרכין שאינו מטמא ואם כי חלוקים הדברים בטעמם אבל עכ"פ הא מצינו מה שאסורים משום לאו דנבילה ואינם מטמאים] ונראה דגם לשי' התוס' שפירשו דבמליקת פסולים מיירי מ"מ מודים דזר שאכל מליקה אינו מטמא בביה"ב כמו שפי' הראב"ד אלא דס"ל להתוס' דלהכי לא איצטריך קרא דבודאי במליקה כשירה, דאהני להתיר באכילה לכהנים גם לזר אין כאן טומאה וכן מליקת עולה כיון דנעשית בהכשר מסברא אין כאן טוחאת ביה"ב אלא דבמליקת פסולים הואיל דדמי למלק ונמצאת טריפה ילפינן מקרא דכיון דמתרת האיסור שאם עלו לא ירדו חשוב מתיר את האיסור ולפ"ז עריפת עגלה ושה"מ מסברא אמרינן דעריפתו זהו שחיטתו וכן דחייתו לצוק זו שחיטתו לטהר מידי טומאה והא דקאמר כפרה כתיב בה כקדשים היינו כיון דזהו דרך הכשר וכפרה כקרבן אין זה מיתה וגם לד' רש"י דס"ל דבעולה מיירי ואפ"ה איצטריך קרא דאינו מטמא בביה"ב י"ל ג"כ דעג"ע ושה"מ ידעינן מסברא דאינו מטמא והא דאיצטריך קרא במליקה שאינו מטמא בביה"ב משום דשאני טומאת ביה"ב דתלוי באיסור אכילה וכל שחייב עליו משום אכילתו מטמא וכדקיי"ל דגם בשיעור אכילת פרס מטמא טומאת ביה"ב וכמבואר בזבחים ד"ע והו"א כיון דעכ"פ אסורה לו משום איסור נבילה דרק בחטאת התירו הכתוב ומשולחן גבוה קא זכי אבל בעולה דיש בו משום איסור נבילה מטמא ג"כ טומאת ביה"ב להכי איצטריך קרא שאינו מטמא בביה"ב ועי' בביצה ד"ז האוכל מנבילת עוף טהור

בגידין טהור ופרש"י משום דקסבר אין בגידין בנו"ט וע"י בשעה"מ פ"ח מהל' מאכ"א שתמה על זה מדר"י אדר' יוסי דס"ל בר"פ העור והרוטב דגידין אינם מטמאים טומאת נבילות וס"ל דגיה"נ של בה"ט חייב משום דיש בגידין בנו"ט אלמא דגם למ"ד יש בגידין בנו"ט אין כאן טומאת נבילה והמאירי חולק באמת עפרש"י ולמש"כ י"ל דגם לשי' רש"י גידין של נבילת בהמה טמאה אינו מטמא דלאו בשר גמור הוא אף שיש בו טעם בשר דניהו דלגבי איסור סגי טעם בשר אבל לענין טומאה ל"ש טעם כעיקר כמש"כ התוס' בבכורות דכ"ב בד"ה הנך דלא איתמר טכ"ע לענין טומאה וכ"ז בנבילת בהמה אבל בנבילת עוף טהור דעיקר טומאה שבו מחמת איסור אכילה ס"ל לרש"י דלמ"ד יש בגידין בנו"ט בשר אף שאין זה בשר ממש מ"מ כיון דלענין איסור אכילה הוי בשר מטמא טומאת ביה"ב ולהכי גם במליקה הו"א כיון דיש בו איסור נבילה איתנהו בי' ג"כ טומאת ביה"ב אבל בעג"ע ושה"מ י"ל דמסברא אינו מטמא טומאת נבילות כיון דהוי דרך הכשר וראי' לזה דהא למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה ולדידי' לא משכח"ל במליקה רק טריפה ולא נבילה ונבילת עוף טהור דמטמא בביה"ב היינו כשמתה או שלא הי' נחירה במקום סימנים ובודאי דלא איצטריך קרא אליבי' במליקה שאינה מטמא בביה"ב דבלא"ה לא הוי נבילה א"כ מנ"ל דבעג"ע עריפה מטהרת מידי נבילה דמהא דכפרה כתיב בה כקדשים אין ראי' דהא בקדשים גופא היכא שלא נעשה הכשר שחיטה הוי נבילה כמו בזר שאכל מליקה ומה"ט בדין דעריפת עגלה לא תטהר ואי"ל דבאמת למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה אינו מטהר עריפת עגלה מיד' נבילה דהא גם בירוש' סוטה פליגי אי עריפת עגלה מטהר דא"כ מאי מקשה בזבחים ד"ע מהא דואכול לא תאכלהו דמרבה חלבו של עג"ע דמדחלבה טהור היא טמאה דילמא אתי כמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה ולדידי' באמתי מטמא ומוכח מתלמודא דידן דאין חולק בדבר ולכו"ע עריפה מטהרת מידי נבילה אעכצ"ל דלכו"ע מסברא ידעינן דעריפה מטהרת מידי נבילה כיון שנעשה בה מעשה הכשר קרינן והא דאיצטריך קרא לגבי מליקה משום דשאני טומאת ביה"ב דתלוי באיסור אכילה ולפ"ז יל"פ האיבעי דירוש' בסוטה עריפתה מהו שתטהר טריפתה מטומאתה גם אליבא דר' יוסי דס"ל דאין מליקת טריפה מטהר מידי נבילה דשאני טומאת ביה"ב דתלוי באיסור נבילה ורק מקרא דנבילה וטריפה ידעינן דכל שמתרת את האיסור אינו מטמא ולהכי בטריפה שאינה מתרת את האיסור אינו מטמא משא"כ טומאת נבילות כיון שנעשה בה מעשה הכשר קרבן עריפתה זהו שחיטתה וכמו דבכל הקרבנות שחיטה מטהרת מידי נבילה כן עריפה מטהר] ולפי המתבאר גם לשי' רש"י ותוס' זר שאכל מליקה אף שחייב משום נבילה כמבואר ביבמות מ"מ אינו מטמא

בבית הבליעה משום דכיון דנעשה בה מעשה הכשר קרבן ל"ש בה טומאה כמו בעג"ע ושה"מ דבודאי איכא בהו איסור נבילה כדמוכח ביומא דס"ז דאסור באכילה לכו"ע ומ"מ הוי
שחיטה לטהר מידי טומאה ויתישב בזה ד' התוס"י ביומא דס"ד דמאי דמקשים בהא דחולין דפ"א דילמא הא דתני השוחט היינו העורף ותירצו שם אלא אומר רבי דפשיטא לי' לתלמודא דאי מיירי בעריפה לא הי' צריך כלל למימר התם פטור דהא שחיטה שאינה ראוי' היא כו' יעוי"ש, ותמוה דהא תני התם כל הני דשחיטה שאי"ר כמו שור הנסקל אלא דכונתם דכל הני תני משום איסור הנאה שבה ויש בה חידושי דינים אבל בעג"ע אי מיירי בעורף הא אסורה בלא זה משום איסור נבילה והוי שחיטה שאי"ר משום איסור נבילה ולא משום איסוה"נ שבה, ובמש"כ מתורץ בזה קושיית המחברים יעוי' במנח"ח במנות שוה"נ ובהגהות הרש"ש בפסחים דכ"ב בהא דב"ק דמ"א בשוה"נ דפריך איני יודע שהיא נבילה ונבילה אסורה באכילה וקרא דלא יאכל למ"ל דהא כיון דאתעביד מצותו על ידי סקילה הו"א דמטהר מידי נבילה כמו דאמרינן דחיתו לצוק זהו שחיטתו ולהכי איצטריך קרא דלא יאכל ולמשנ"ת הרי גם בשה"מ ועג"ע אינו ניתר איסור נבילה ואסורה באכילה, שו"מ שהעיר בזה במנח"ח בהשמטות יעוי"ש אלא דבלא זה ל"ש סקילתו זהו שחיטתו כיון שאין זה ענין קרבן כמו עג"ע דכפרה כתיב בי' כקדשים וכן שה"מ דדמי למליקה אבל מצות סקילה הוא רק מדיני התורה דאתעביד בי' מצוה בגדר עונש וכן בעי"ה"נ מספק"ל בסנהדרין דקי"ג להיפוך שלא יועיל גם השחיטה].
ולמש"כ דאיסור נבילה איכא בשה"מ ובעג"ע מ"מ אוא"ב הוי שחיטה צ"ל משום דכל דמהני לטהר מידי טומאת נבילה לא דמי לנוחר ומעקר והוי שחיטה לכל הדינים כיון דששא"ר שמה שחיטה ויעוי' בפרמ"ג בסי' כ"ה בש"ד ס"ק א' בספק בשחיטה דהוי נבילה בודאי דבחזקת איסור עומדת ואינה מטמאה דאסור לשחוט אחריו אע"פ דאסורה משום נבילה כיון דעכ"פ אינה מטמאה יעוי"ש שהשיג על התבו"ש דס"ל דמותר לשחוט אחריו כיון דבחז"א עומדת והוי נבילה ודאי יעו"ש ובודאי מוכרח הדבר דכל שחיטה דמהני לטהר מידי טומאה אע"פ דלענין איסור הוי נבילה חשוב שחיטה לענין אוא"ב כמו בשה"מ דדחייתו לצוק זהו שחיטתו והוי מחו"ז אע"פ דאסור באכילה משום נבילה ומה שהשיג בהגהות יד אברהם שם והוכיח מד' הרמב"ם דמשמע דהעורף עגלה אי"ח משום אוא"ב מדלא הזכיר העורף אין זה ראי' דאין דרכו של הרמב"ם להביא דינים שאינם מפורשים.

אבל הא בשה"מ מפורש דחייב משום אוא"ב אלמא דהוי שחיטה וה"ה בעורף עגלה ונראה דגם התבו"ש מידה בעיקר הסברא דכי היכי דהוי שחיטה לטהר מיד טומאה חייב משום אוא"ב אלא דבספק בשחיטה דאנו דנין לענין איסורים אי מותר לשחוט אחריו אמרינן כיון דספק בשחיטה הוי נבילה ודאי משום חזקת איסור ולפי הך צד אם נשחטה שלא כהוגן הרי היא מטמאה ג"כ אלא דבשעה שאנו דנין לענין טומאה בחזקת טומאה לא אמרינן ואינה מטמאה אבל הא אין זה בירור שאינה טמאה ולהכי כיון דאנו דנין לגבי איסור שהיא נבילה ודאית ונשחטה בפסול להכי ס"ל להתבו"ש דמותר לשחוט אחריו אבל באופן שאנו דנין בתורת ודאי דהשחיטה מהני לטהר מידי טומאה אע"פ דלגבי איסור נבילה לא מהני הוי שחיטה וחייב משום אוא"ב כדמוכח ביומא.

ה

ולמשנ"ת דכל שנעשה לשם הכשר קרבן אינו מטמא והוי שחיטה נראה דגם בחטאת העוף הבא על הספק שאינו נאכל מ"מ כל זמן שלא נודע ספיקו והוי קרבן ומזין את דמה ויש תועלת והכשר במליקתה אינו תטמא בביה"ב כמו במליקת פסולים ועולה וכמו עג"ע ושה"מ דכל שנעשה דרך קרבן אינו מטמא בביה"ב ולהכי אינו עובר באכילתה משום לא יטמא את מחניהם ועפ"ז מיושב מה שהקשו בהא דאמר תרי איסורי נבילה וחולין בעזרה לפי מה שפירש"י בכריתות דכ"ו דבנודע שלא ילדה לא הוי חולין בעזרה דדוקא בנודע שלא ילדה דאיגלאי מילתא למפרע שלא הי' חייב כלום והוי כנוחר ומעקר ולא הוי שחיטת חולין בעזרה אבל בחטאת העוף הבא על הספק דלא נתברר הספק כיון דגלי קרא דמביא הקרבן מספק ומזה דמה ואהני מליקתה שוב לא הוי כנוחר בעלמא ומהני לטהר מידי טומאת נבילה וע"כ הוי כשחיטת חולין בעזרה גם להך צד הספק שלא ילדה ואסור משום שחיטת חולין בעזרה ומה דמבואר בירושלמי נזיר דהוי נוחר ומעקר ואין בו משום חולין בעזרה אין סתירה לזה דהתם מיירי באב מדיר את בנו בנזיר כדי לחנכו במצות מדרבנן ומן התורה הוי נבילה גמורה ומטמא בביה"ב כיון שא"צ להזות דמה מה"ת אבל בחטאת העוף הבא על הספק דקרב מן התורה ומועיל מליקתו להזות דמה אינו מטמא בביה"ב ושוב הוי שחיטה ולא הוי כנוחר ומעקר ולא מיבעי למשכ"ל ד' הפרמ"ג דגם בספק בשחיטה שאינו מטמא הוי שחיטה לענין אוא"ב וה"ה לשארי דיני שחיטה ומה"ט גם בחטאת העוף הבא על הספק כיון שאינו מטמא הרי הוא שחיטה אלא אף לד' התבו"ש דבכה"ג לא הוי שחיטה מ"מ במליקת חטאת עוף הבא על הספק שנעשה בדרך הכשר והוי קרבן ואינו מטמא בתורת ודאי בזה הוי שחיטה כשארי מליקה וכדאמרינן בעג"ע ובשה"מ דהוי שחיטה [אולם אין זה מספיק לתרץ ד'

הרמב"ם שפסק בפ"א מהל' מחו"כ דאינה נאכל ונשרף כדין חולין בעזרה דניהו דלא הוי כנחירה משום דמהני מליקה לטהר מידי טומאה מ"מ למש"פ הרמב"ם השוחט חולין בעזרה ונמצא טריפה אינו נאסר דששא"ר לגבי חובע"ז לא הוי שחיטה א"כ כיון דלענין איסור הוי נבילה שוב הוי לגבי חולין שחיטה שאינה ראוי' וי"ל].

1

וחכם אחד השיג עמש"כ דחטאת העוף הבא על הספק אינו מטמא טומאת בית הבליעה מתוספתא מפורשת בפ"ז דזבחים דחטאת העוף הבא על הספק מטמא טומאת ביה"ב מספק, אולם הרמב"ם השמיט להלכה תוספתא זו ומסתימת דבריו בפ"ג מהל' שאה"ט הל' י"ג המולק קדשים בפנים אם היו ראוין לקרבן ולא נמצא בהן מומין הרי אלו טהורין עכ"ל ומשמע בכל קדשים טהורים וכ"נ מסדור לשונו בפ"ז מהל' פסוהמ"ק הל' ט' וי' חטאת העוף הבא על הספק נעשית כמצותה ואינה נאכלת אלא תשרף ככל פסולי המוקדשין והא כללא כייל הרחב"ם שם בהל' ט' כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן או מפני שימי מעשיהן או שינוי שמן אינן כנבילת העוף לטומאה וכן חטאת העוף או עולת העוף שנפגלה או מתה יעו' במהרש"א שם דכוונתו עם שדרה ומפרקת ורוב בשר בודאי מתה אבל בלא רוב בשר אף דבחד סימן מתה מ"מ הוי כמפרכסת ואינו מטמא ופי' ברשב"א דעיקר החילוק הוא משום דמטמא מחיים ל"ה עומד ומולק ואף דהרשב"א לא פי' כן בכונת רש"י אבל לד' המהרש"א יל"פ ג"כ בדרש"י א"כ ה"ה בעולת העוף כיון דבחד סימן אחרי מפרקת בלא רוב בשר אינו מטמא מהני שפיר מליקת הסימן השני ואם נפשה בפסול פסול ולהכי איצטריך שפיר לטעמא שהרי עשה מעשה חטאת דלא נגמר כל המליקה, ואולם בפרש"י בזבחים דס"ה בהא דאמר רבא שהי' בין סימן לסימן בעולת העוף איכא בינייהו ומבואר ברש"י שם דלהכי לרבן לא פסלו שהי' לפי דבעוף נפיק חיותי' בסימן הראשון והסימן השני הוא כדי לקיים מצות הבדלה ושם מליקה אינו חל אלא על סימן הראשון ואם כוונת רש"י בשדרה ומפרקת ורוב בשר בל"ז הוי נבילה ואף בבהמה הוי נבילה ובלא רוב בשר גם בעוף ל"ה מתה לגמרי ולכאורה נראה דטעם רש"י כדברי התוס' בחולין דפ"ד שכתבו ודוחק לחלק בין עוף לבהמה, ואולי י"ל דאף בלא רוב בשר מ"מ ע"י שבירת המפרקת גרע וכמו שפירש הבעל המאור הא דהותזו ראשיהן בשבירת מפרקת בלא רוב בשר ואמ"ג דבשנים או רוב שנים ששחטו ומפרכסת הרי הוא כחי מ"מ הותזו ראשיהן גרע דאל"כ הא לזעירי בל"ז מטמא משום דנשברה מפרקת ורוב בשר עמה וחזינן דע"י שבירת המפרקת ורוב שנים בבהמה למאן דמפרש התזו כראב"ש בעולת העוף וה"ה לרוב סימן א' או כולו לרבנן בעוף עם שבירת

המפרקת מסמא אף בלא רוב בשר וה"ה במליקה אחרי שבירת המפרקת גם בחד סימן מתה ובע"כ הסימן השני הוא רק כדי לקיים מצות הבדלה ולהכי שפיר פירש"י מה"ט דאין שהי' פוסלת בסימן שני לרבנן א"כ אי מחזיר סימנים לאחורי העוף כשר משכח"ל למליקת הסימנים בלא שבירת המפרקת ובכה"ג גם סימן השני כדי לקיים מצות מליקה ובכה"ג צריך לטעמא שהרי עשה מעשה חטאת העוף ומאי דמקשה וכי מתה עומד מולק היינו לפי דאף מחזיר ס"ל וגם בלא החזיר כשר ועוד דהא כתבו התוס' דהא דפליגי בני ר' חייא היינו לכתחלה אבל בדיעבד לכ"ע אם לא החזיר כשר וקשה וכי מתה עומד ומולק, ועוד י"ל אף לד' הרשב"א דכונת רש"י דבחד סימן מתה ונימא דכוונתו עפ"מ שכתב התוס' בחולין דפ"ד לחלק בין עוף לבהמה וזכורני שכ"כ בשו"ת ברית אברהם מ"מ למאי דאמר רבא שהי' בין סי' לסי' בעולת העוף איכא בינייהו מבואר דלראב"ש גם על הבדלת הסימן השני דין מליקה וכולה חדא מליקה היא ולהכי אמר רבה הכל מודים והנ"מ אליבא דראב"ש אך יש לחלק קצת משהי' לשי' רש"י דשהי' במעוט סימנים היינו במיעוט בתרא ועי' ביו"ד סי' כ"ג בפ"ת סק"ט דאף דכל הסימן כן א"כ גם בשחיטה בכה"ג אחרי שחיטה סימן הראשון לחד צד דשהה במיעוט סימנים פסול ולהכי גם במליקה כן ות"ק ס"ל דמליקת סימן השני דהוא כדי לקיים מצות הבדלה חלוק מסי' הראשון, ובל"ז לשי' רש"י דמפרש כגון ששחט סימן אחד בעוף אף בקדשים ואע"פ דעשה כל ההכשר וה"נ במליקה אע"ג דנפיק חיותי' בסימן הראשון מ"מ כיון דמולק גם השני לא עדיף משחיטה

סימן ח

בין המצרים תרס"ז בענין נקובת הושט בעוף.

א

מה שנסתפק מעכ"ת שי' בנקובת הושט בעוף אי הוי נבילה די"ל דדוקא בבהמה דבעי ב' סימנים ואין מכשיר משא"כ בעוף דהכשירו בסימן אחד הרי נשאר הגרגרת והאריך בזה אי לכתחלה בעינן בעוף ב' סימנים מן התורה ואם אין זה לעיכובא אך דכיון דבעינן לכתחלה ב' סימנים בעינן שיהי' ראוי לבילה וכל שאי"ר לבילה בילה מעכבת בו ולהכי כיון שאין א' מהב' סימנים ראוים לשחיטה מעכבים זה את זה, הנה כבר קדמוהו בחקירה זו השואל בשו"ת ברית אברהם חיו"ד סי' כ"ד והברי"א דחה אותו מד' הבה"ג המובא בראשונים דשמוטה אינה טריפה רק שאי"ר לשחיטה מ"מ גם בעוף שנשמט סימן אחד לא מהני שחיטת השני וכמש"כ התוס' בחולין, ד"ט וכמש"כ הכ"מ בפ"ג מהל'

שחיטה בשם הרשב"א אלמא דכל שסימן אחד אי"ר לסחיטה בעוף לא מהני שחיטת השני ועוד הביא מדברי הרמב"ם שכ' מפורש בפ"ג מהל' שחיטה הל' י"ט דעל מה שכתב בפסו"ה ונקו"ה דהוי נבילה סיים שם אחד בהמה ואחד עוף בכל הדברים האלו הרי דבריו ברור מללו שאין חילוק בין בהמה ועוף זהו תו"ד

ב

והנה מה שהביא הברי"א מד' הרמב"ם נראה דאין ראי' דהרמב"ם לשיטתו דס"ל דנקו"ה הוי נבילה מחיים וא"כ ע"כ אין הטעם משום שאי"ר לשחיטה דהא מה"ט בהשמוטה לבה"ג לא הוי טרפה ג"כ וחלבה מותר דנקובת הושט הוי טריפה רק דאם נשחטה הוי נבילה שאין שחיטה מועלת בנקובת הושט בזה יש מקום לספיקת דרק בבהמה לא מהני שחיטה לפי שאין כאן מכשיר כלל אבל בעוף הרי נשאר הגרגרת ובזה י"ל ג"כ מאי דמבואר באשכול מהל' שחיטה דגם בעוף נקו"ה נבילה ולא מהני שחיטת הקנה משום דס"ל כשי' הרמב"ם דנקו"ה נבילה מחיים אבל לשי' החולקים ע"ד הר"מ דל"ה נבילה מחיים מהני שחיטת הקנה וכן כ' באמת הג' מוהר"מ בנעט בשו"ת הר המור לדינא [ורק לד' הש"ך בנקוה"ש לפי שי' הרמב"ם ג"כ דוקא לאחר שחיטה נבילה יהי' מד' הרמב"ם ראי' גם מה שהביא ראי' משמוטה י"ל דאין ראי' שכן הל"מ בשמוטה שאינה מועלת שחיטה גם השני ודוקא בשמוטה הוי הלכה כן אבל לא בטריפה אחרת שאירע בהסימן והרי כן נראה ממשנה דל"ב דשחט את הושט ופסק הגרגרת או שפסק הגרגרת ואח"כ שחט את הושט דרע"ק ס"ל דטריפה והי' ס"ל דמועיל שחיטת הסימן השני לטהרה מידי נבילה אע"ג שאין הסימן השני ראוי לשחיטה וניהו דחזר רע"ק דהוי נבילה דצריך ב' סימנים בבהמה אבל מ"מ בזה דבעינן שיהי' ב' סימנים ראוים לשחיטה אין הכרח לזה דרע"ק חזר בו, ובספר הרגיש בזה ועפ"ז נסתפק ג"כ בספק מושכל הא דנקובת אחר השחיטה לפרש"י אם הוא משום דכן בא בבלכה דאע"ג דידעינן דטריפה שנשחטה טהורה מקרא מ"מ זה או דנאמר דההלכה בא דלא נאמר תורת שחיטה רק בסימן שלם וכשר ולא בנקוב ולפ"ז יש לומר דבעוף אם שאין תורת שחיטה על הושט נקוב מ"מ יכול להיות נשחט ע"י הקנה שיטהרו מידי נבילה ואעפי"כ בפסו"ה אי הוי טריפה לא מהני שחיטת הושט משום דכשנפסק הגרגרת ברובו הרי נעשה בו מעשה שחיטה שלימה ואם הי' נעשית כשיעור זו בשחיטה כשרה היתה שחיטה א"כ האיך יועיל שחיטת הושט דשני שחיטות בעוף לא מצינו ואם נשחט סימן אחד בפסול הרי ודאי לא מהני שחיטת השני בהכשר אבל בנקובת הושט שאין כאן שיעור שחיטה שפיר מהני שחיטת הסימן השני.

ג

ויש מקום ספק לפ"ז בנקובת הושט שעלה בו קרום ונסתם דכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואין טריפה חוזרת להכשירה דמ"מ כיון דנקו"ה הוי רק טריפה ומה שמתנבלת ע"י שחיטה הוא משום דההלכה דבושט נקוב לא מהני שחיטה וי"ל דלענין זה לא הוי ושט נקוב דהא נסתם הנקב ויש בו שחיטה והוי רק טריפה ולא נבילה אבל אם נימא דהא דנקו"ה לא מהני שחיטה משום דשחיטה אינה מטהרת טריפה בסימנים וא"כ כיון דטריפה אי"ח להכשירה והוי טריפה מחמת סימנים לא מהני שחיטתה לטהרה מידי נבילה ומדהר"מ בפ"ג מהל"ש הלכה כ"א דמבואר דגם בעלה קרום הוי נבילה אין ראי' דלשיטתו נקו"ה נבילה מחיים והקרום כמי שאינו והא דלא משני בחולין דל"ב דמתניתין דאלו טריפות מיירי בעלה קרום ונסתם משום דבגרגרת שנפסק ברובו בודאי לא מהני סתימה כיון שנפסק ברובו ואין לו מתיר לשחיטה והי' בו שיעור שחיטה בפסול בכה"ג לא מהני הסתימה להכשירו ורק בנקובת הושט שיש לו רוב הסימן להכשר שחיטה וההלכה דבושט נקוב לא מהני שחיטה, י"ל דנסתם מהני.

ועפי"ז לפי הך צד דמהני סתימה לענין זה יתיישב מה שהקשיתי בילדותי בב"ק דע"ז לדברי ר"ש המוכר את הטריפה מהו לפי שאינו בטביחה והא גם לרבנן איכא נפ"מ בנקו"ה לשי' רש"י דאין שחיסתו מטהרתו והוי כנוחר ומעקר דפטור מדו"ה אי איתא במכירה ולשי' הרמב"ם דס"ל דנקו"ה הוי נבילה מחיים א"ש דא"כ הוי כמתה ול"ש בו דו"ה בנבילה מחיים אבל לשי' רש"י דהוי טריפה א"כ גם לרבנן איכא נפ"מ אי איתא במכירה כיון דליתא בטביחה לכו"ע ומנאתי אח"כ בחמדת שלמה שהעיר מזה. ולמש"כ י"ל דדוקא טריפה שאינה חוזרת להכשירה חשוב ליתא בטביחה לר"ש דששא"ר לא שחה שחיטה משא"כ לרבנן דנקו"ה איתא בטביחה לכשיתרפא מבחוץ ויסתם הנקב ואז תועיל השחיטה לטהר מידי נבילה ובמקום שנסתם הנקב י"ל דאין זה מקום שחיטה דניהו שעלה בו קרום אבל אין זה ושט, ולפ"מ שנודד הגאון רעק"א בחי' ליו"ד סי' כ"ז דאם השלים הרוב במקום הנקב דפסיק לחיותי' קודם גמר שחיטה בכה"ג לכו"ע הוי נבילה וזהו דלא כמש"כ המהרש"א בבכורות ד"כ דנקו"ה שחיטתו מטהרתו דהא התם במקום נקב קא שחיט ולדבריו צ"ל דהוי כחצי קנה פגום דמשלים לרוב להכשירה וה"נ חצי ושש פגום משלים הרוב לטהר מידי נבילה אבל מצד הסברא נראה דל"מ בזה השלמת הרוב דדוקא בח"ק פגום דכשר והלכה הי' דרובו של אחד כמוהו בע"כ השלמת הרוב הוי כרוב משא"כ בושט דעכ"פ נקובת משהו טריפה ואף דרובו של אחד כמוהו היינו רוב בשחיטה דהא ההלכה היה להתיר באכילה ולא לטהר מידי נבילה בהשלמת

הרוב דאל"כ ל"ל קרא דוכי ימות מן הבהמה דמקצת בהמה אינה מטמאה וזהו טריפה ששחטה דהא מהשלמת שיעור שחיטה ידעינן ששחיטת טריפה מטהר מידי נבילה אלא דהלל"מ על שיעור שחיטה להתיר באכילה וא"כ צריך שיעור רוב בשחיטה ולפ"ז י"ל דבעלה בו קרום ונסתם דסוף סוף אין זה ושט רק **קרום** אחר ואותו מקום אינו מצורף לשחיטה ואם ישחוט בו נמצא נקו"ה קודם לשחיטה וגם קודם שיגמור רוב שחיטה יהי' פסוקת הושט ברובו דהוי נבילה לכו"ע אלא דאכתי איתנייהו בטביחה במקום אחר למטה

ד

ולמש"כ יש לומר ולהסביר ביותר הטעם דלא מהני שחיטה בנקו"ה לטהר מידי נבילה משום דבעינן שיהי' כל הסימן ראוי לשחיטה וכיון דבמקום הנקב לכו"ע הוי נבילה משום דיצא חיותו ברוב קודם גמר השחיטה שוב נפסל כל הושט לשחיטה ואם ניחא כן א"כ גם בנסתם ע"י קרום מ"מ כיון דאותו מקום אי"ר לשחיטה שוב כל הושט אי"ר לשחיטה ולא נטהר מידי נבילה ויעוי' בתבו"ש סי' י"ג ס"ק ט"ז בולד ולד של ב"פ דבעינן שיהי' כל הסימן ראוי לשחיטה. ועפי"ז נראה להסביר מה שחידשו האחרונים דניקב הושט כעד מה ששחט לא הוי רק טריפה ולא נבילה כלשון התוס' בחולין ד"ח בד"ה והאיכא ובשו"ע סי' כ"ו משום דכיון דכבר שחט באותו חלק הושט לא בעינן עוד בו שיהי' ראוי לשחיטה והוי רק טריפה כשאר טריפות כאלו נקבו המעיים לפני גמר השחיטה דהוי טריפה ולא נבילה.

ועפ"ז י"ל ג"כ ד' התוספתא שהביא הגרעק"א דניקב בושט שחיטתו מטהרתו דמיירי באופן שניקב כנגד מה ששחט כבר] ויש לי מקום עיון לדון להיפוך במה שנסתפק הפרח"ג בניקב קרום אחד ונתרפא ואח"כ ניקב הקרום השני בושט דבכה"ג שלא הגיע לשיעור טריפות מהני סתימה דמ"מ ניהו דטריפה לא הוי אבל אותו מקום אינו ראוי לשחיטה דל"ה ושט רק קרום אחר ואותו קרום שעל הנקב אינו מצטרף לשיעור שחיטה ומה"ט כל הושט אי"ר לשחיטה אם לא דנימא כיון דהוא בריא הוי זה גוף הושט, ועפ"ז יש לעורר בדי התבו"ש סי' מ"ו שהקשה להרמב"ם דס"ל דסתימת בשר באבר אחר מהני א"כ בושט שניקב נגד הבשר מהני סתימת הבשר שכנגדו דהוי סתימה דחעיקרא וא"כ אמאי בישב לה קוץ בושט הו"ל להכשיר במקום הדבוק בבשר ובזה היה לו להושט להיות גם בדיקה מבחוץ לראות אם הבשר שלם כנגדו ולכאורה כראה דע"כ לא מהני סתימה רק לטריפה אבל להרמב"ם הא נקו"ה נבילה אלא דלפ"ז לשי' הראשונים דנקו"ה הוי טריפה מחיים הרי מוכח דלא מהני סתימה ולמשנ"ת נראה ניהו

דהוי סתימה לטריפות שיכול לחיות בכה"ג אבל הא הבשר והעור שמבחוץ אין זה גוף הושט ואיך יוכשר שחיטתו כיון דבושט נקוב הא לרש"י ל"מ שחיטה וא"כ מה יועיל השחיטה שמבחוץ סוף סוף הא הושט נקוב ובכה"ג יהי' דמי לשמוטה לבה"ג דמחיים אין זה טריפה דהא הוי סתימה ומ"מ אין שחיטה מועלת בו אולם אם נימא דהא דל"מ שחיטת ושט נקוב לטהר מידי נבילה דדוקא שחיטת טריפה מאבר אחר מהני אבל טריפת הסימנים אינה נטהרת ע"י שחיטה א"כ בכה"ג שנסתם הקרום ע"י בשר ועור ואין כאן טריפה כלל שוב הוי שחיטה כשירה ומותרת רק אם ישחוט במקום הסתימה כיון דבעינן שישחוט בהושט וכיון שהבשר הסותם אין זה גוף הושט א"כ אזיל חיותי' לפני שחיטת הרוב אבל אם ישחוט במקום אחר למטה שפיר מהני השחיטה כדין כל שחיטה כשירה, אך לפי"ז יחודש בנקו"ה בעוף שהי' סתימה דמעיקרא מעור ובשר בזה מהני שחיטת הקנה ממנפ"ש דאם נימא הטעם דבטריפת הסימנים לא ילפינן ממקצת בהמה שאינה מטמאה שחיטתה מטהרת טריפתה הרי כיון דהוי' סתימה דמעיקרא לא נטרפה כלל והוי שחיטת בהמה כשרה ואם נאמר משום דושט נקוב אינו ראוי לשחיטה או כפי ההסבר דבעינן שיהיו כל הושט ראוי לשחיטה א"כ עכ"פ הקנה ראוי לשחיטה ומהני שחיטה הקנה ומד' הרמב"ם שכ' דאין הבדל בין בהמה ועוף אין רא' לשיטתו דס"ל דהוי נבילה מחיים ולדידי' אין לנו הכרח כלל לדין דושט נקוב אי"ר לשחיטה מן ההלכה והא דאינו סותם הבשר משום דבנבילה ל"ה סתימה ולפ"ז באופן שנסתפק הפרמ"ג שניקב קרום אחד נסתם ואח"כ ניקב הקרום השני ראוי לשחיטה ג"כ כיון שהיא כשרה] אבל לדידן אם נימא דסתימת הבשר הוי סתימה לענין טריפות רק דמ"מ אין זה ושט ראוי לשחיטה ולפ"ז בעוף מהני שפיר שחיטת הקנה כאמור.

ה

ויש מקום ספק לפ"ז במליקה לר"מ בזבחים דס"ט דמטהר מליקת טריפה מידי נבילה בטריפה דנקובת הושט אי מטהר והנה למיד דאין עיקור סימנים במליקה בזה בודאי תטהר מליקה מידי טריפתה דהא מה שמתנבלת בנקו"ה אחר שחיטה הוא לפי שאין שחיטה מועלת בושט נקוב והא במליקה אין פסולי שחיטה וכמו בעיקור סימנים אין מונע מליקתה ה"ה הנקב אינו מונע מלטהר שחיטתה אלא גם אם יש עיקור סימנים במליקה ומ"מ בנקו"ה כיון דהא דאין שחיטה מועלת הוא לפי שאין ושט נקוב מטהר מידי נבילה ולפ"ז במליקה בעולת העוף למאי דמשני רבא בחולין ד"כ דמשום מצות הבדלה הוא וא"כ מה בכך דהושט נקוב דהא כבר מתה ע"י שדרה ומפרקת ורוב בשר ומליקתה זהו שחיטתה ורק משום מצות הבדלה מבדיל הסימנים לשחיטה והא כבר

הועילה מליקת השדרה ומפרקת ורוב בשר וכ"ז אם נימא דמשום דבסימן נקוב אין בו דין שחיטה לפיכך הוי נבילה אחר שחיטתה משא"כ אם נימא דהא דנקורה הוי נבילה לפי שאין שחיטת טריפה מטהרת טריפת סימנים א"כ ה"ה במליקה אינו בדין שתטהר טריפת הסימנים דלא עדיף מליקה משחיטה וכמו דשחיטה אינה מטהרת טריפת הסימנים ה"נ המליקה אלא דכ"ז אם ניחא דחתיכת הסימנים הוא משום מצות הבדלה אבל למאי דמסיק דחותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר וחתיכת הסימנים ישנו לפ"ז ג"כ בתורת מליקה א"כ י"ל דגם בושט נקוב אין דין מליקה כמו דאין בו דין שחיטה] וכן יש להסתפק לפ"ז בעג"ע למאי דמיבעי הירוש' בסוטה אי עריפתה מטהר טריפתה בנקו"ה דאם נימא דבושט נקוב ליכא שחיטה והא בעג"ע אין בה שחיטת הסימנים משח"כ אם נימא דבטריפת הסימנים אין שחיטה מועלת לטהר מידי נבילה י"ל דעריפה לא עדיפא משחיטה וכן יש לעורר בשעיר המשתלח טריפה אי נימא דדחיתו לצוק מטהר מידי נבילה דה"נ בטריפת הסימנים וכ"נ מדהגמ' יומא דס"ד דדחיתו לצוק זהו שחיטתו וחייב משום אוא"ב והוי מחו"ז אלמא דאע"פ דנפסל משום מחו"ז מ"מ אמרינן דדחיתו לצוק זהו שחיטתו וה"נ בטריפה ומדהגמ' גופא אין ראי' כ"כ דלהכי אי"ק דמחו"ז פסול אבל לפי האמת דפסול אין זה שחיטה אבל מדהר"מ מבואר דחייב וה"נ בטריפה ויש לחלק די"ל דתלוי בדין חליקת טריפה] כיין שא"נ לשחיטת הסימנים ונראה לד' הבה"ג בשמוטה ל"ה טריפה רק שאי"ר לשחיטה בעג"ע כשירה דא"ל שחיטה חלא פריפה והא טריפה לא הוי ואף דכפרה כתיב בה כקדשים היינו לענין טריפות חבל שמוטה שתלוי בשחיטה וכיון דעג"ע א"צ שחיטה אלא עריפה מה בכך דהוי שמוטה ובזה י"ל קו' הלח"מ ע"ד הש"ס בחולין ד"ט דיליף בשה"מ דטריפה. פסול מטעם שאין הגורל קובע ולא סגי בקרא דיעמד חי דנפ"מ בשמוטה ולפי המסקנא אם נשמט לאחר הגרלה לבה"ג כשירה.

י' ובעיקר הספק נראה דממקומו הוא מוכרע דבהא דמשני הגמ' בחולין דל"ב אלא אמר רבא אלו אסורות קתני יש מהם נבילות ויש מהם טריפות ופירש"י כגון נקובת הושט ופסו"ה לכאורה צ"ע מנ"ל לרש"י לחדש דגם נקו"ה הוי נבילה דמפסו"ה אין ראי' שאין לו סימן להתיר משא"כ נקו"ה דראוי לשחיטת הושט ברובו וראיתי בביה"ל שכ' לפרש דמדתני אלו טריפות בבהמה נקו"ה ופסו"ה וניקב קרום של מוח כו' הרי מוכרח דנקו"ה הוי נבילה דאל"כ פתח בטריפה דנקובת הושט ואח"כ נבילה דפסו"ה ואח"כ טריפות דניקב קרום של מוח והלב וה"ל להתחיל מנבילה דפסו"ה ואח"כ ליתני סדרא דטריפות ומזה מוכרח לרבא דנקו"ה דמי לפסו"ה דאיתרע מקום שחיטה דידהו והוי נבילה, ולפ"ז

הרי דמשנתנו בדנ"ו תני ואלו טריפות בעוף ניקב הושט ונפסק הגרגרת כו' וקשה ג"כ ורמינהו כו' וצ"ל כשינויא דרבא יש מהם נבילות א"כ מסדר המשנה דמסדר בעוף כמו בבהמה הרי מוכרח דנקו"ה הוי נבילה דאל"כ דנקו"ה יש לו תקנה בעוף בשחיטת הקנה הו"ל למיתני פסו"ה וליתני נקו"ה בהדי טריפות דעוף ואין לומר דלהכי יש מהם נבילות דהא הם שחט את הושט מתחילה בנקו"ה הוי נבילה ולהכי תני לה בהדי דפסו"ה דא"כ גם בבהמה משכח"ל דהוי נבילה כגון ששחט במקום החתך ובמקום נקב דלכו"ע חין השחיטה מטהרת וכמוש"כ באות ג' בשם הג' רעק"א ומנ"ל דגם אם שחט שלא במקום נקב הוי נבילה ובעכצ"ל דמדקתני בין הנבילות כפסו"ה סתמא הוי נבילה בכל אנפי ח"כ בעוף נמי מדקתני סתמא בכל אנפי הוי נבילה אף בשחט הגרגרת.

1

ולפמש"כ דמוכרח דנקו"ה בעוף נבילה ולא מהני שחיטת הקנה עכנ"ל כמש"כ בטעם הדבר משום דטריפה ששחטה דמטהר הוא רק בטריפות בשארי איברים אבל לא בטריפות הסימנים ועפ"ז לא מהני סתימה כמו דלח מהני סתימה לטריפות ושחיטתו אינה מטהרת ויקשה משה"ק בב"ק דע"ז במאי דפליגי ריו"ח ור"ל לדברי ר"ש בהמוכר את הטריפה דהא גם לרבנן משכח"ל בנקובת הושט דליתא בטביחה כמשכ"ל באות ג' ונראה עפ"י המבואר בחולין שם בשינוי' דר"ל כאן ששחט במקום חתך כאן ששחט שלא במקום חתך כו' ומי אמר רשב"ל הכי והאמר ר"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשירה אלמא כמאן דמנחא בדיקולא דמיא כו' ופירש"י דפסו"ה ברובא הוי ג"כ כמאן דמנחי בדיקולא ולפ"ז רק בפסו"ה ברובא אבל בנקו"ה דהוא במיעוטו דלא הוי כמאן דמנחי בדיקולא הדר דינא דר"ל דשלא במקום חתך הוי שחיטה ולר"ל בודאי מהני שחיטה בנקו"ה לטהר מידי נבילה וגם שינוי' דריו"ח ל"ק כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה הרי לריו"ח אלו טריפות דנקו"ה דוקא נינהו דבפסו"ה מצינו דחזר רע"ק אבל בנקו"ה הא לא מצינו ומסברא הא אין לדמות נקו"ה לפסו"ה וכן מצאתי שכ"כ הביה"ל דלריו"ת נקו"ה הוי טריפה והא דקיי"ל דנקו"ה נבילה כרבא משום דהלכה כבתראי ולפ"ז לריו"ח ור"ל דס"ל דנקו"ה הוי טריפה ושחיטתו מטהרתו מידי נבילה א"ש לשיטתייהו דפליגי במוכר את הטריפה דלא משכח"ל בנקובה אבל אם נימא דגם בפסו"ה הוי מחיים טריפה קשה דאכתי הו"ל לאפלוגי בפסו"ה דמחיים הוי טריפה וליתא בטביחה דאחר שחיטה הוי נבילה וצ"ע ומה שפלפל ידידי בחכמה לתרץ ד' הנוב"י שכ' דנדה הוי מוסיף בשביל טומאה שהשיג עליו העמ"א מנבילה דלא חל על טומאה דמוסיף טומאה משום דאין הטומאה והאיסור באים כאחד ובשעה שהיא מפרכסת לא ירדה

עדיין טומאת נבילה אע"פ שאסורה משום נבילה יפה העיר אלא דלפ"מ שהביא ד' הרשב"א דבעוף בחד סימן מתה ומטמאה מחיים א"כ אכתי יקשה מחולין דק"א דלר"י אין איסור נבילה חל על איסור טמאה בעוף משום דאין איסור חל על איסור והא מוסיף טומאת ביה"ב והא בעוף מטמא ביה"ב במפרכסת ועוד ילה"ע דבנבילת בהמה כתיב במותם ובנבילת עוף טהור לא כתיב רק האוכל מנבלתה ותלוי הטומאה באיסור וכיון דבשעה שהיא מפרכסת אסורה משום נבילה ממילא גם טומאת ביה"ב יש כאן וכן צידד בשו"ת ברית אברהם א"כ הד"ק דהוי מוסיף משום טומאה אולם י"ל דלר"י דיליף מקרא דכל שאין איסורו משום נבילה רק משום טומאה דאין איסור חל על איסור ע"כ אינו מטמא טומאת ביה"ב נמצא דטומאת ביה"ב תלוי באיסור נבילה א"כ לפמש"כ הרמב"ם בכריתות בנקודה הנפלאה דלהכי אין איסור דבב"ח מוסיף לפי דאיסוה"נ דבב"ח יליף מאכילה ואם אין חל איסור דבב"ח אין כאן איסוה"נ כלל ולא דמי למוקדשין וה"נ כיון דגלי קרא גזיה"כ דטומאת ביה"ב תלוי באיסור לאו וכל שאי"ח משום לאו דנבילה אין כאן טומאה א"כ אאפ"ל דהוי מוסיף משום טומאת ביה"ב דהא אי נימא דאי"ח משום נבילה א"כ לא נתוסף בו טומאה כלל.

ז

כל זה כתבתי לפי הבנת מעכ"ת בד' הרשב"א וכמו שהביא כן בשם החת"ם יו"ד סי' כ"ג דלדעתו בעוף בחד סימן מתה ומטמאה מחיים והחת"ס הקשה ע"ז דא"כ יקשה קו' הש"ס דליתנינהו בעוף ניטל הירך והחלל שלה ושינויא דנבילה דמטמא מחיים לא קתני דהא קתני פסו"ה אבל תמיהני דבודאי גם הרשב"א מודה דבעוף בחד סימן מפרכסת כחי' ומאי דמפרש וכי מתה עומד ומולק וכן תקשי לך עולת העוף דבעי ב' סימנים דמתה בחד סימן ומטמא היינו עם המפרקת ורוב בשר וכמש"כ כן המהרש"א בד"כ בפירש"י וכן כתב שם הרשב"א בד"כ מפורש דמשום המפרקת ורוב בשר עם חד סימן מטמא מחיים ולהדיא מבואר בד' הרשב"א שם דבחד סימן בלא מפרקת ורוב בשר ומפרכסת אינו מטמא יעושה"ט, ובאמת הרי סוגיא ערוכה וגמ' מפורשת כן בחולין דק"ב אכל אבמה"ח ממנה אינו סופג את ארבעים ואין שחיטה מטהרתה כו' אלא לאו בב"נ מכלל דאסור ועי' בפירש"י ותוס' שם הרי מפורש דבעוף טמא כשהיא מפרכסת אחר שחיטתה ב"נ מוזהר עליה משום אבמה"ח הרי דחי' היא והרי גם לחזקי' דס"ל בדקכ"א דאינה לאברים מסיק הגמ' שם דיצתה מכלל חיה שאינו חייב משום אבמה"ח ולכלל מתה לא באה שאינה מטמאה, א"כ בזה שמפורש דחייב משום אבמה"ח בודאי דלכלל מתה לא באה ואינה מטמאה משום נבילה ותמיהני ע"ד התוס' בדפ"ד בד"ה בעינן שכתבו

ודוחק לומר דהכא איירי בעוף דאין חיות כ"כ דהכשירו בסימן אחד דהא ש"ס ערוך הוא וראיתי שהרגישו בזה ודוחק לחלק דאעפ"י דחיה היא לענין אבמה"ח מ"מ איננה בהעמדה והערכה.

והא מפשטות הש"ס בחולין ד"ל ובתוד"ה והתנן שם מבואר דאין חילוק בזה דהא דייק ממאי דאינו מטמא טומאת נבילות דהוי בר העמדה והערכה וצע"ק, ומהא דדקכ"א שם דמשני אמר חזקי' הואיל ויכול לגוררה על פחות מכזית כו' אין ראי' דהא לא הו"מ לשנויי דשאני עוף שאין בו דין מפרכסת משום דאכתי קשה הא סופו לטמא טומאה חמורה אחר שתפסק מלפרכס ועל כן שני הואיל ויכול לגוררה על פחות מכזית ולא יבא לידי טומאה חמורה כלל ואפשר דבאמת בעוף היא מתה מיד ובכל גוני א"צ הכשר ורק מפירש"י שם שפי' אבל נבילת עוף טהור שכבר מתה הא רש"י לס"ל כהרשב"א בחולין ד"כ אבל מדק"ב ראי' מפורשת, ובאמת גם לחזקי' דס"ל אינה לאברים תמוה מהא דדק"ב דמשנה הוא בטהרות בנבילת עוף טמא דמבואר דב"נ חייב משום אבמה"ח דמפרכסת וכבר תמה בזה הגרעק"א בתוספותיו לטהרות ואולי נחלק דדוקא בבהמה ברוב שנים ס"ל דאינה לאברים אבל בסימן אחד בעוף חשוב אבהמ"ח דאעפ"י דלענין דין שחיטה הל"מ דבעוף סגי בסימן אחד מ"מ לענין מציאות דפירכוס בסימן אחד חשובה מפרכסת וב"נ חייב עליה משום אבמה"ח וגם חזקי' מודה בזה רק בשחט שנים או רוב שנים בבהמה ס"ל לחזקי' דיצתה כלל חי' משא"כ בסימן אחד בין בבהמה ובין בעוף וכן נראה מוכרח דאין חילוק בין בהמה ועוף ומפרכסת אינה מקבלת טומאה מסוגית הש"ס במקומו דאר"ת אף אנן נמי תנינא מלק בסכין מטמא

ח

בגדים אביה"ב ואי אמרת טריפה הוא מליקתה זו היא שחיטתה תיהני לה סכין כו' ומאי ראי' מייתי מעוף לבהמה מעוף דזוטר חיותי' דמיית מיד בנשבר מפרקת ורוב בשר לבהמה דהוי כחי' אחר שחיטת ב' סימנים וה"ה בנשברה מפרקת ורוב בשר וגם מבואר מד' הש"ס דאין חלוק בין טומאת ביה"ב דכל זמן שהיא חי' ומפרכסת אינה מטמאה כמו בטומאת נבילות אע"ג דלא כתיב בטומאת ביה"ב מיתה דאל"כ מאי ראי' מטומאת ביה"ב דמטמאה מיד לטומאת נבילות וזהו דלא כמש"כ הברי"א שם ומש"כ לתרץ דהש"ס מייתי ראי' דאם נימא דאינה מקבלת טומאת נבילות ורק.

איסור נבילה איכא כמו בנקו"ה ולענין טומאת ביה"ב סגי איסור נבילה אכתי תיהני להסכין לטהר מידי טומאתו בביה"ב דכל שאינה מקבלת טומאה מחיים הרי יש ביד השחיטה לטהר את הטומאה הדברים תמוהים וזרים דכיון דאיסור נבילה איכא ומה

שאינה מקבלת טומאה הוא לפי שיש בה איזה חיות כמו מפרכסת מאי שייך שחיטה לזה דהא גם אחר השחיטה אם מפרכסת אינה מקבלת טומאה ואיך תטהר הסכין ועכצ"ל דהש"ס ס"ל דאין חילוק בין בהמה לעוף וגם לענין טומאת ביה"ב אין חילוק ובמפרכסת ובנקו"ה אינו מטמא ג"כ בביה"ב.

ט

ומה שנסתפק לפי ספקו של בית הלוי בטעם הדבר דלא מהני שחיטה דנקובת הושט לפי זה בשני ושטים או בשני קנים אם מהני שחיטה לטהר מידי נבילה אם נימא דהטעם משום דהושט נקוב לא מהני שחיטה אם כן יש לומר בשני ושטים דניהו דיתר כנטול דמי לענין טריפות מ"מ אין בו נקב בפועל אבל אם נימא דבטריפות סימנים לא מהני שחיטה לטהר מידי נבילה סוף סוף הלא נטרפה בסימנים מטעם יתר, יפה העיר ולשי' הרמב"ם דנקו"ה הוי נבילה מחיים ומ"מ בשני ושטים דיתרת חיה כמש"כ הרשב"א בודאי דל"ה נבילה מחיים ודברי הפמ"ג תמוהים] ולדידי' הא אין הלכה כלל דבפסול סימנים לא מהני שחיטה כיון דבל"ז הוי נבילה מחיים וא"כ ביתרת דשני ושטים או שני קנים דל"ה רק טריפה הא בודאי מהני שחיטה לטהרה מידי נבילה כמו בשאר טריפות דמהני שחיטה לטהר מידי נבילה דהא להרמב"ם לא מצינו חלוק בין טריפות דסימנים משארי טריפות ונקו"ה ופסוה"ג מצד עצמו הוי נבילה מחיים ולפ"ז י"ל דלהכי כ' הרמ"א דבשני ושטים הוי טריפה משום דלשי' הרמב"ם הא בודאי לא הוי רק טריפה ושחיטה מועלת בו לטהר מידי נבילה.

ולדינא כבר העירני בזה חכם אחד בדין של שני ושטים אם מהני שחיטתו לטהר מידי נבילה ובאמת אי אמרינן דיתר כנטול דמי לבד מן טריפות מבואר בדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' איסורי מזבח בבהמה שיש לה שני טחולים פסולה להקרבה מטעם יתר כחסר הרי אף שאין בה טריפות אמרינן יתר כחסר ועי' בפליתי ובפמ"ג סי' מ"ד ועי' בראש אפרים סי' ל"ה מה שהביא דברי היבין שמועה והרשב"ץ שנחלקו בזה ואולי יש לומר דילפינן משתי הכליות בבכורות דף מ' ולא בעל ג' כליות וילפינן לפסול לגבוה יתר כחסר ולא כן בהדיוט ואולם י"ל דלענין שחיטה דתלוי ג"כ בחיות כמו בטריפות אמרינן ג"כ יתר כנטול דמי ולא דמי למומין.

אולם נראה דאף על פי דלא אמרינן יתר כנטול לענין שחיטה מ"מ אין השחיטה מטהרת מידי נבילה מצד אחר דאם שחט ושט אחד משני הושטים הא לא מצינו שחיטת מתרת בבהמה שנשאר לה ושט או בעוף שנשארו ב' סימנים ושט וקנה דלא פסקה חיותו וגם אם ישחוט הושט השני הא לא מצינו שחיטה אחר שחיטת הקנה והושט דאין לומר

דשני ושטים הוי כושט אחד דכל אחד הוא ושט שלם בפני עצמו גם אם נימא כמו שצידדו הפוסקים דיתר כנטול האחד הוא עקרי והשני איננו עקרי א"כ יש לומר דבהיתר אין נקב פוסל כלל ומהני שחיטת שני הושטים דהא שוחט אחד משניהם העקרי ובהשני היתר אין הנקב פוסל מ"מ כיון דאמרינן דל"א יתר כנטול רק לענין טריפות ולא לענין שחיטה אם כן לענין שחיטה שני הושטים שוים ואין שחיטת הושט האחד מטהר גם אין שחיטה בושט השני אחרי שחיטת הושט הראשון ואין עוד עליו שם שחיטה, וביותר יש להסביר למש"כ רש"י בחולין ד"כ דבכל שחיטה משנקב הושט יש כאן מעשה טריפה וכי גמר שחיטתו מתכשר ונראה דבהכי אכשרה רחמנא וזהו דין שחיטה דע"י גמר הרוב יש על המיעוט ג"כ שם שחיטה משא"כ בשני ושטים דע"י גמר רוב אחד לא מתכשר עדיין על ידי שחיטת הושט השני א"כ נמצא דשחיטת הושט הראשון הוי נקב בעלמא ועל זה אין לומר דבהכי אכשרה רחמנא וזה דין שחיטה דהא בכל מקום שחיטת הושט לבד או בצירוף הקנה מכשירתו ולא שיהי' צריך שחיטת ושט שני וגם בשני קנים כיון שנטרפה ע"י פסוקת הגרגרת ברובו ולא נשלם שיעור שחיטה דהא צריך לשחוט הקנה השני בכה"ג כבר נטרפה ואין שם שחיטה עליו ולא מהני שחיטת הקנה השני ולפ"ז מש"כ הרמ"א בסי' ל"ג בשני ושטים דהוי טריפה היינו מחיים ל"ה רק טריפה לכ"ע.

ובעיקר ספיקו של ביה"ל נראה מדהתוס' חולין ד"ט ד"ה כולהי וא"ת פשיטא דלא מהני בהו שחיטה שכבר נטרף כו', ולכאורה צ"ע שהרי בכל טריפות מהני שחיטה נטהר מידי נבילה וגם הא אין זה ספק בשחיטה ונראה בטעמם משום דהוי טריפות בסימנים להכי לא מהני שחיטה לטהרה מידי נבילה כמו נקובת הושט והוי ספק בשחיטה אבל אם נימא דרק בושט נקוב לא מהני שחיטה א"כ מאי הקשו התוס' בפשיטות כ"כ דהא איצטריך ההלכתא דבסימן שמיט ל"מ שחיטה אף דשחיטת טריפה מטהרת מידי נבילה.

ו

ומשה"ק בב"ק דע"ז בהמוכר את הטריפה לר"ש דהא משכח"ל שמוטה לרבנן יפה הקשה וכן הרגיש מזה החמדת שלמה שם וראיתי שתי' שם עפי"ד הפליתי סי' כ"ב דלד' הבה"ג יש לשמוטה רפואה כיון דל"ה טריפה אבל אכתי קשה לרש"י ותוס' דשמוטה הוי טריפה מחיים ואין שחיטה מטהרתו וטריפה אינה חוזרת להכשירו, ולפי חומר הנושא הי' נ"ל לתרץ עפי"ד התוס' בחולין ר"פ אוא"ב דהא דלא יליף שור שור משבת משום דא"א לכלול בהמה טמאה וכבר נודע הקו' מב"ק דס"ז דמקשה ולילף שור שור משבת והא טביחה ומכירה ליתא בבה"ט וצ"ל בקו' הש"ס ממכירה לריו"ח דלא ס"ל כל דליתא בטביחה ליתא במכירה ואכתי קשה לפ"מ דמשני הש"ס דאיכא יתיר לר"ל למ"ל

קרא דהא א"א למילף שור שור משבת וע"כ נראה ההכרח לחלק דדוקא בטריפה לר"ש דאעפ"י דס"ל ששא"ר ל"ש שחיטה היינו שאי"ח על שחיטה זו משום אוא"ב וטו"מ מ"מ שם שחיטה עלה דהא מטהרה מידי נבילה וגם בשחו"ח חייב עלה ויקוים בו וטבחו אלא שאי"ח על טביחה זו שאי"ר לאכילה וילפינן היקישא דכל שאינו בדין חיוב טביחה שאי"ח על מכירה ג"כ, אבל לרבנן דס"ל ששא"ר שמה שחיטה ורק בבה"ט דאין זה שחיטה כלל דהוי נחירה בעלמא ל"ש למילף דליכא בטביחה כיון דא"א בו טביחה ואין בו טביחה במציאות אין דנין אפשר משא"א ומה"ט א"כ ג"כ בנקו"ה ופסוה"ג ושמוטה דאין בו סימנים לשחיטה והוי נבילה וא"כ אין בו מציאות טביחה ול"ש למילף מזה כל שאינו בטביחה ומה"ט נראה ג"כ בבן פקועה למ"ד דכיון דרהיט ואזיל שה קרינן בי' ל"ש בו ליתא בטביחה דהוא שחוט מתחלה ואין לו סימנים לשחיטה ועי' בחת"ס חיו"ד סי' ד' ואין להקשות לפי"ז מדע"ז דחשיב קדשים לייתנהו במכירה אף דבקדשים אין בו מציאות מכירה כלל לפי שהוא של קדשים נראה דהא התם לר"ל קאי דס"ל דחיובו במכירה הוא לפני יאוש, אבל לאחר יאוש פטור א"כ אין שום מכירה של גנב בפועל והא דחייביה רחמנא לפי דשנה בחטא ועשה צורת מכירה דאלו הי' שלו הי' עליו חל שם מכירה וא"כ מאי דכתיב ומכרו הוא על צורת המכירה ולא על מכירה בפועל ובקדשים דפטור על מכירה זו משום דאפילו הי' של הגנב ליתנייהו במכירה שפיר אמרינן דליתנייהו במכירה וא"ש.

יא

ומה שתי' כת"ר קושי' הש"ך בסי' ל"ג עמש"כ הרמ"א בס"ד ולענין נקב אין לושט בדיקה מבחוץ תיפ"ל דאף אי יש לו בדיקה מבחוץ מ"מ שמא הבריא ותי' עפי"ד הט"ז בסי' מ"ט שהקשה בספק ע"י חולי או ע"י קוץ בושט הוי ס"ס וצ"ל כמש"כ הנקוה"כ דבקוץ שכיח טפי שינקוב לחוץ ול"ה ספק השקול משא"כ בספק דשמא הבריא גם שמא הבריא ל"ה ספק השקול וע"כ הוי ס"ס יפה העיר וכ"כ בתשו' חוט השני לדינא בסי' ס"ב בקצרה דד' הרמ"א בספק קוץ או חולי מיירי ובכה"ג ל"ח שמא הבריא ובזה יש לכווין דהתוס' בחולין (כח:) שכתב דאי אין לושט בדיקה מבחוץ ניקבו זה בל"ז כשר היכי משכח"ל ודוח"ל שנקב פ"י חולי ובחיצון אינו בניכר שום חולי ואכתי קשה דאפילו יש לושט בדיקה מבחוץ לענין ניקב מ"מ ניחוש שמא הבריא ונתרפא וכבר הרגיש בזה החבו"ש ולמש"כ י"ל הא דחשבו לדוחק דמיירי שניקב ע"י חולי ובחיצון אינו ניכר שום חולי דכל כי האי לא הו"ל למסתם אבל לענין נמצא נקב סתמא ל"ה מצי לתרץ דבכה"ג חוששין ותלינן במצוי כדין ס' ע"י קוץ ספק ע"י חולי אבל אי יש לנקב בדיקה מבחוץ רק מחשש

דשמא נתרפא הא בזה בנקב סתם דהוי ספק ע"י חולי שפיר אנו מקילין ע"י ס"ס וא"כ י"ל דמיירי בנמצא נקב בושט ולא נודע אם ע"י קוץ או ע"י חולי.

אמנם בעיקר הדבר שתי' הנקוה"כ דשכיח שינקוב לחוץ כמש"כ התוס' ביבמות (דף ל:) ול"ה ספק השקול ואינו מצטרף לס"ס וצ"ל לפי"ז דהוי רוב גמור דנקוב לחוץ דהא ברוב שאינו גמור הוי ס"ס וכמש"כ התוס' בכתובות (ד"ט) דספק אונס מצטרף לס"ס דרובא דרצון ל"ה רוב גמור מדרבנן וק"ל לפ"ז דא"כ בחולין דמ"ג:

בישב לה קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ומקשה ומאי שנא מספק דרוסה ומשני קסבר אין חוששין לספק דרוסה והא כאן דהוי רוב גמור שניקב לחוץ דאין לושט בדיקה מבחוץ לשי' רש"י א"כ מ"ט לא נחוש לרוב ודוקא בספק דרוסה אין חוששין אבל לא כן ברוב גמור ועוד דלדידן דחוששין שמא הבריא משום דחוששין לספק דרוסה והא בספק דרוסה מהני ס"ס והא התוס' ביבמות שם כתבו דשכיח שינקוב לחוץ כמו ספק דרוסה אבל יותר מספק דרוסה ל"ה והא התם מצטרף ספק דרוסה לס"ס ואמאי יהי' חמור ספק דשמא הבריא וגם לפי שני ברש"י דחוששין שמא הבריא ונתרפא ועכצ"ל דהא בלא"ה לשי' רש"י אין לנקב בדיקה מבחוץ וצ"ל דנפ"מ לענין פור הפנימי אם לא ניקב כל העור חוששין שמא נתרפא כמש"כ הש"ך או היכא דעור החיצון לבן במקצת ויש בדיקה במקום הלובן ולמאן דחייש לספק דרוסה חייש גם בכה"ג דהא הס"ס מדמי להדדי ואי נימא דספק הבריא אינו ספק השקול א"כ מאי מקשה מ"ש מספק דרוסה שאני ספק דרוסה דשכיח ולפיכך חיישינן משא"כ ספק דשמא הבריא ונתרפא לא חיישינן.

הן אמת דמד' הש"ך בסי' נ"ג ס"ק י"ד בשם הב"ח דכל מה דאנו מקילין ע"י ס"ס היינו רק היכא דהאיסור וההיתר שווין לא כן היכא דשכיח לאיסור טפי מלהיתר וכ"כ בסי' ק"י בכללי ס"ס סי' ל"ג אבל באמת הדבר צ"ע דהא בדהתו"ס כתובות מבואר רק היכא דאיכא רוב בצד אחד ל"ה ס"ס או מוכ"ע דלא שכיח כלל אבל בשכיח לאיסור גרידא לא מהני והא בספק דרוסה שנתערב מתיר ר"ת משום ס"ס וכמבואר בדהתו"ס בר"פ כל הזבחים ובסנהדרין אעפ"י דספק דרוסה שכיח א"כ גם נקובת הקוץ לא גרע מדרוסה ונראה בכוונת נקוה"כ.

והש"ך דהיכא דב' הספיקות אינם שקולים ושכיחי לאיסור יותר יש להחמיר ובקוצים שכיחי טפי וגם שינקב חוץ וכ"נ מד' הפליתי ומש"כ התוס' בכתובות דספק שאינו שקול מצטרף לס"ס היינו שמצטרף לספק השקול דתחתיו ואינו תחתיו דהיכא דהספק א' הוי רוב גמור מיעוטא כמאן דליתא ואינו מצטרף אבל ברוב שאינו גמור מצטרף לס"ס אבל היכא שב' הספיקות אינם שקולים ושכיחי יותר לאיסור בכה"ג ל"ה דן ס"ס אלא דצ"ע

בטעמא דבודאי היכא דהספק שכיח יותר לאיסור ומ"מ ל"ה בגדר רוב ודין ספק עליו ולשי' הרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"ת להקל גם בכה"ג הוי ספק להקל דכל זמן דלא נכנס תחת סוג רוב הוי בגדר ספק וא"כ לשי' הרמב"ם בטעמא דמהני ס"ס משום דע"י ספק הראשון הוי דרבנן וע"י ספק השני סד"ר לקולא שייך גם בזה וגם לשי' הרשב"א דס"ס מטעם רוב יצטרפו הספיקות בגדר רוב ודוקא היכא דספק אחד הוי מיעוט מיעוטא כמאן דליתא דמי כמש"כ הפנ"י והש"ש אבל כיון דל"ה בגדר מיעוט ראוי שיצטרפו וע"י בפנ"י כתובות ובש"ש ש"א י"ט].

יב

ולכאורה הי' אפ"ל בזה דבאמת בעיקר קושי' הט"ז מסי' מ"ט לסי' ל"ג כ' הפליתי לחלק דשאני ספק נקובת הושט דלא מהני ס"ס נגד חזקת איסור דנקובת הושט נבלה והשב שמעתתא בשמעתתא ה' פ"ו השיג על הפליתי דגם בספק נקובת הושט מתחלה בחזקת היתר קיימא לכשישחטנה דרוב בהמות כשרות וכיון שנשחטה כהוגן א"א לאוסרה מפני ספק נקובת הושט דבחזקת היתר דמעיקרא קיימא ויעוי"ש שה"ר לזה מיבמות ד"ל דא"ה בקדושין נמי דאפילו באותו איסור ממש חשיב חזקת היתר דמעיקרא דהא התם ע"י קדושין אסורה עליו באיסור אשת אח ואפי"ה אמרינן דלא נפקעה חזקת היתר דמעיקרא לכשימות, ומ"מ נראה דזה דוקא לפי דאיכא חזקה דמעיקרא וע"כ אף שנתחדשה עליו ספק איסור דנבילה ואינה זבוחה מ"מ לא נתבטלה החזקת היתר דמעיקרא שהיתה עומדת מתחלה לכשישחטנה, אבל בספק נקובת הקוץ דישב לה קוץ בושט שכ' התוס' דשכיחי לאיסור כמו דרוסה ולא אמרינן נשחטה הותרה אלמא דשכיחי לאיסור מבטל החזקה דנשחטה הותרה דיצאה מכלל רוב בהמות כשירות בכה"ג יתבטל החזקת היתר דמעיקרא כמו בספק דרוסה דמחמרינן ולא מוקמינן בחזקת היתר ולפי"ז בספק דרוסה נהי דחזקת היתר אין כאן לפי דשכיחי לאיסור ואיתרע הרוב אבל גם חזקת איסור אין כאן שהרי עכ"פ שחיטתה מטהרתה מידי נבלה ואין בזה רק איסור טרפות ואין מחזיקין מאל"א ולהכי מהני ס"ס משא"כ בספק נקובת הושט כיון דנקובת הקוץ שכיחי כמו ספק דרוסה שיצאו וניקבו לחוץ ובטל חזקת היתר דמעיקרא ולא היתה עומדת להיות ניתר אחר שחיטה מאיסור שא"ז ושוב חוזר וניעור חזקת איסור שאינה זבוחה דדוקא בספק השקול שלא יצאה מחז"ה דמעיקרא אין זה ב"ה ז' מכת תרמ"ט.

ספק בשחיטה דהא מתחילה בהיתר זה קיימא לכשישחטנה אבל בזה דחזקת היתר בטל משום דשכיח לאיסור ושוב הוי חזקת איסור שאינה זבוחה ובמקום חזקת איסור לא מהני ס"ס ומתורץ קושי' הט"ז דלהכי בספק ע"י חולי או קוץ מחמרינן בושט ולא

בשארי אברים דבושט בישב לו קוץ הוי חזק"א כאמור, ולמש"כ י"ל דדוקא בחשש שמא ניקב דאיתרע חזקת היתר כיון דשכיחי קוץ שינקוב לחוץ ואין בדיקה מבחוץ ויצא מכלל הרוב בהמות כשרות וגם מחזקה שלא נשתנה חזקת הגוף שהרי ישב בה קוץ אבל היכא דחזינן דלא נקוב לחוץ רק לחוש שמא נתרפא הא בזה עכ"פ חזקה דהשתא איכא שהרי חזינן עכשיו שלא ניקב לחוץ וראוי להחזיק שגם מקודם לא ניקב לחוץ וחזקה זו לא איתרע ולא נתבטל והא כל היכא דליכא חזקה דמעיקרא מועיל חזקה דהשתא ג"כ וע"כ נגד חזקת אינה זבוחה חזקה הבא מן הדין מהני שפיר חזקה דהשתא שלא נשתנה מקודם כמו שהוא עכשיו והוי חזקה נגד חזקה ולהכי מהני בזה ס"ס כמו בדרוסה דליכא חזקה כלל ה"נ כחשש דשמא הבריא דאיכא חזקה נגד חזקה וחזקת איסור כמאן דליתא ומועיל שפיר ס"ס ומיושב קושי' הש"ך, [וכל זה לד' הש"ש דאתי עלה מדין חזקה גם בספק נקובת הושט אבל למש"כ החו"ד והחת"ס לחלק דגם בספק נקובת הושט כיון דהשחיטה הי' כהוגן חלא דהספק בא מצד אחר א"כ מה"ט גם בספק ע"י חולי או ע"י קוץ בושט בדין שיהני ס"ס].

יג

ובפשיטות נראה ליישב קו' הט"ז מסי' מ"ט ונ"א וסי' ל"ג דהא כבר כתב הרשב"א בתוה"א דהא דחיישינן שמא הבריא וכן בכל נקב שבפנים שצריך בדיקה מבחוץ לפי שכבר התחיל האוסר והטורף אלא שאנו מסופקים אם נגמר מעשה הטורף משו"ה חוששין דכבר איתרע רובא וחזקה, משא"כ בספק אם הי' טורף כלל כמו בספק כלבא דמכשירין אף בספק השקול ולא מחזקינן ריעותא כלל מעתה א"ש דברי הרמ"א דבסי' מ"ט ונ"א לא דיינינן כלל על הקורקבן השלם מבפנים רק על שארי אברים. וא"כ אם הנקב שנמצא בקורקבן ע"י חולי נעשה ודאי לאו ריעותא הוא כלל לגבי שאר אברים וא"צ בדיקה כלל ומשו"ה גם בספק ע"י חולי מכשירין ולא מחזקינן ריעותא כלל דעל שאר אברים הפנימיים אתכשרי מטעם רובא משא"כ בושט שאנו דנין על אותו אבר גופא שנמצא בו נקב אם ניקב בחוץ וכיון דבהאי חששא אף אם ע"י חולי נעשה מחזקינן ריעותא בהאי אבר כל שלא נבדק ויצתה מהרוב והחזקה ובחזקת נקובה היא כ"ז שלא נבדקה להכי לא מתכשר רק ע"י בדיקה מבוררת שנעשה ע"י חולי וניכר כן אבל בספק ע"י חולי וספק ע"י קוץ אין זה בדיקה מבוררת כיון שכבר התחיל באותו אבר הטורף ובעי בדיקה מבוררת וז"פ.

סימן ט

בענין מליחה

א

ע"ד שאלתו בהדורא דכנתא עם שומנה שנשרה יותר ממעל"ע במים שלא הי' ס' נגד השרוי ודעתו נוטה להקל לפי שהקילו האחרונים בשומן שנתבשל בלי הדחה אחרונה משום דיש ס' בשומן נגד הדם שבו וגם למאי דמשמע מד' הש"ך וחוו"ד ורעק"א דבכבוש מועיל מליחה דעתו להתיר לערב ברוב שומן אחר כפי הוראת רעק"א בשומן ששהה ג"י בלא מליחה ולמלוח ולערב ברוב עכ"ד, הנה מש"כ דבכבוש מהני מליחה לא דק בזה ודבר הש"ך ורע"א שם הוא רק דמהני מליחא להוציא מידי דמו אבל לא מה שבלע ולפיכך באין ס' במי הכבישה אסור דפלט והדר בלע ודמי לבלע דם מחתיכה אחרת דלא מהני לי' מליחה, וגם מה שהקילו בשומן שנתבשל בלי הדחה לפי שיש ס' נגד הדם שע"ג המלח שכבר נמס הדם אבל בודאי אם נתבשל בלא מליחה אסור וכמבואר בסי' ע"ה ברמ"א שם, גם מש"כ לערב ברוב אינו נכון דרוב לא מהני ובעי ס' כמפורש בש"ך סי', ע"ה סק"ח דצריך ס' נגד כל השומן ולא כמש"כ בתשו' שמש צדקה הובא בפ"ת סי' ס"ט סק"ח וה"נ בנאסר ע"י כבישה דעוד חמור מבישול לגבי דם כמש"כ הפרמ"ג בפתיחה לה' מליחה ובסי' ק"ה דיש בזה איסור תורה אע"ג דדם שבשלו אינו עובר עליו ולא מצינו שהקילו בשומן רק לגבי נמלח מצד אחד ובלא הדחה אחרונה ובס' שמותרת גם חתיכה זו אבל בנתבשל וכן בנכבש בלא מליחה צריך ס' נגד כל השומן, וגם להורות לערב בס' עפ"י הוראת רעק"א בשומן ששהה ג"י בלא מליחה אינו נראה דמתחלה מצדדים הפרמ"ג ורעק"א דכיון דדם שלא פירש מותר אין זה מבטל איסור לכתחלה וזה ל"ש בנכבש דכבר פירש הדם ובלע והוה איסור ממש וגם למאי דמסיק רע"א להקל עפ"י שי' הרשב"א בסי' צ"ט דבאיסור דרבנן מותר להוסיף לבטל כיון דהדם כבר מעורב בשומן וא"א להכירו ולהוציאו ע"י מליחה וגם בצלי א"א וה"נ הי' אפ"ל דאע"פ דכבוש דאורייתא מכ"מ אחר המליחה נהי שאינו מוציא המליחה מה שבלע הדם מ"מ משוי לי' לרותח ואינו עובר עליו ובדרבנן מותר להוסיף מ"מ אינו נראה להלכה דלפמש"פ הרמ"א גם באיד"ר אין לבטל ולהוסיף עליו כמו בדאורייתא ורק בדין שהה ג"י בלא מליחה דהוא אסור מצד חומרת הגאונים סמך הגרע"א על שי. הרשב"א אבל לא באיסור דם שמלחו דהוי איסד"ר ממש ולקצת ראשונים גם איסור דאורייתא בודאי שאין לבטל לכתחלה

ב

ולכאורה הי' נראה לצדד בזה דבאמת הא דלא מהני בנכבש מליחה אף דמליחה מהני להוציא הבלוע שבתוכו הוא דחיישינן שמא יצא כל הדם וחזר ולמה שבלע ממק"א לא מהני מליחה כמש"כ רעק"א ומה"ט גם בשומן שיש בו דם מעט חיישינן אבל עכ"פ אין זה אלא ספק דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיני וכמה בלע ומאי דמחמרינן מספיקא לאחר שמלחו אע"ג דדם שמלחו אינו אלא מדרבנן וסד"ר להקל י"ל משום דאתחזק איסורו ואפילו נימא דלא מיקרי אתחזיק במליחה כמי בנדון הט"ז בספק אם מלחה י"ל שאני התם דדם שלא פירש מותר ולא אתחזק כלל ועוד י"ל כיון דיוצא ע"י מליחה לא חשיב אתחזק כלל דהדם הוא מעורב בבשר ואפשר לבררו ולהוציא ודמי לתערובות דל"ש בו חזקה יעוי' ש"ש שמעת' ג'.

אבל בנכבש שכבר נאסר ע"י כבישה ופירש הדם וגם מה שבלע א"א שהמליחה תיציאו שוב הוי חזקה מעלייתא ול"א גבי ספק דרבנן להקל, ולפ"ז י"ל דמותר לערב לכתחלה אף לשי' הרמ"א דאין מבטלין איסור לבתחילה אף איסור של דבריהם י"ל דדוקא באיסור וודאי החמירו אבל לא באיסור ספק וגדולה מזו שי הב"י ביו"ד סי' קט"ו דבספק איסור דאורייתא מותר לבטל והפרמ"ג תמה ע"ז משום דהספק נולד בדאוריתא, אבל באיסור דרבנן י"ל דבספקו דאתחזק לא החמירו ואם כי הראי' מהב"י יש לדחות דלשי' המחבר דדוקא באיסור תורה אין להוסיף להקל בספקא דסד"א מה"ת להקל נשי' הרמב"ם או במקום דאיכא חזקה להיתר לכו"ע להקל ממילא דל"ה אלא איד"ר ובאיד"ר מותר להוסיף משא"כ לשי.

הרמ"א דגם באי' דרבנן אסור להוסיף י"ל דאף בספקא כיון דאתחזק איסור שוב הוי כוודאי איסור דרבנן ואין להוסיף עליו לבטל לכתחלה כשאר איסור דרבנן מכ"מ י"ל אף שאין ראי' מדברי הב"י בם איסור תורה אבל מצד עצמו י"ל דלא החמירו רק באיסור ודאי ולא בספיקו ועי' הש"ך בסי' פ"ד סק"מ ובסי' ק"ד ס"ק כ"א וסי' קט"ו ס"ק כ"ח דאין מבטלין איסור לכתחלה רק באיסור ודאי ולא בספק והיכא שיש ספק אם יש כאן איסור כלל שרי לבטלו אף לכתחלה ועי בחוו"ד סי' צ"ב בבאורים סק"ו שכ' לחלק בין אם נקרא על הדבר שם איסור או לא דבלא נקרא עדיין שם איסור שרי לבטלו לכתחלה אבל אם כבר נקרא על הדבר שם איסור אעפ"י שהוא באמת רק ספק איסור אסור לבטל לכתחלה ולא דמי לד' הש"ך בכל הני מקומות שיש ספק אם הי' בהם איסור כלל כמו בתולעים וכרכים וחמאה משא"כ בנ"ד דנאסר בודאי ע"י כבישה ואנו מסתפקים אם ע"י

מליחה יצא מידי איסורו בכה"ג אסור לבטל לכתחלה, שו"ר במטה יהונתן בגליון היו"ד סי' צ"ט שמחדש ג"כ לחלק בין איסור ודאי לספק אף ספק דאיתחזק יעוי"ש.

ג

גם יש לעיין בזה דלשי' הפרמ"ג דע"י כבישה הוי דאורייתא ואסור לבטלו ולהוסיף עליו רק שמולחו ועי"ז הוה דרבנן למען לבטלו אי שרי בכה"ג דזה הוי כמבטל לכתחלה ודוקא אם נפל איסור דרבנן בשוגג מותר להוסיף עליו אבל אם נפל איסור דאורייתא לעשות מזה איד"ר ע"מ להוסיף זה הוה כמבטל לכתחילה וצ"ע, ושמעתי מאאמו"ר הרב ז"ל שנסתפק בזה אי אין מבטלין איסור לכתחילה איסור דאורייתא באופן שגם אחרי הביטול יהי' אסור מדרבנן כיון דהא דאין מבטלים איסור לכתחילה אאמד"ר ובדרבנן הא לא יתבטל והביא ראי' לזה מב"מ דנ"ג דפריך לחזקי' דאמר מע"ש שאין בו שו"פ אומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות מהא דתניא דמעשר בטיל ברובא שאין בו שו"פ כו' ומקשה וניתני ב' פרוטות ונחלל האי על האיך יתירא ומשני מי סברת פרוטה ומחצה תפסה ב' פרוטות לא פרוטה תפסה פרוטה חצי פרוטה לא תפסה הדר הו"ל דאורייתא ודרבנן ולא מצטרפי וקשה הא חצי פרוטה דלא תפסה הו"ל ג"כ דרבנן דהא מן התורה מתבטלת בפרוטה השלימה שנתחללה והו"ל דרבנן ודרבנן ויצטרפו ועכצ"ל משום דאין מבטלין איסור לכתחילה דמתחלה הי' לו קדושת מעשר מן התורה ואע"פ דמדרבנן לא יתבטל ויצטרף לחצי פרוטה השני ויתחלל מ"מ כיון דאין החילול אלא מדרבנן חשוב מבטל איסור לכתחילה ואסור לבטל איסור תורה באופן שגם אחרי הביטול יהי' אסור מדרבנן וזו ראי' נכונה, ואפ"ל לפמש"כ האבני מלואים בתשובה סי' י"א דאע"ג דאין מבטלין איסור לכתחילה אאמד"ר מ"מ תרומה אסור לבטל מן התורה משום דאנו מיזהרין על התרומה שלח יפסידנה כדכתיב ושמרתם את תרומותי ומן התורה צריך שימור וכשמבטל תרומה בתוך חולין הרי נהפך האיסור להיתר ונעשה מתרומה חולין והו"ל כמאבד תרומה בידים יעוי"ש ומה"ט י"ל גם במעשר דבעי שימור וכמבואר בסוכה דל"ה מפני שמכשירה מפני שמפסידה יעו"ש ולהכי אסור לבטל מע"ש ברוב חולין מן התורה כמו בתרומה ואע"ג דאיפשר להביא ב' פרוטות מע"ש שנטמא והא באיזה מע"ש אמרו שאין בו שו"פ מיירי בנטמא דלא חזי לאכילה וטמאה לא בעי שימור כמו בתרומה טמאה דרק בתלוי' פליגי אפ"ל דשאני מע"ש כיון דגם טמאה ראוי' לחילול על טהורה ויש בזה קדושת מעשר מן התורה ולא דמי לתרומה שאי"ר לחלול וכיון דע"י ביטול נהפך לחולין מן התורה מפסיד בזה המעשר ועובר על עשה דמשמרת תרומות, וילה"ע על דברי הא"מ מגיטין דנ"ג:

כי קניס בדרבנן במטמא ובמדמע ובמטמא י"ל דמיירי בחולין אבל מדמע קשה דהא מפסיד את התרומה ועובר על משמרת תרומתי אך י"ל דמיירי בתרומה בזמן הזה דאאמד"ר וכ"כ המהר"ם שי"ף שם] ויש לי מקום עיון אם נימא דע"י המליחה מתמעט הדם שבתוכו ומתבטל בס' הדם שבלע ממקו"א אי שרי בכה"ג למלוח אם ל"ה כמבטל איסור לכתחילה ועמ"ש הט"ז סי' צ"ט ס"ק ט"ו דאף לפגום את האיסור אסור ובירושלמי פ"ב דכלאים ה"א אף אם פוחת מרובא ובירוש' ספ"ה דתרומות דע"י שטוחן פוחת האיסור נראה דבכה"ג אסור, אולם מתשו' הרשב"א סי' תנ"ה הובא באחרונים שכ' שלא אמרו א"מ האיסור אלא כשמבטלו ואוכלו אבל לסחוט האיסור מההיתר אין זה מבטל איסור אלא מכשיר את ההיתר מותר דאל"כ בטלת כל הגעלה ועי' בש"ג ע"ז וקצת יש לחלק מהגעלה שפולט לגמרי אלא שבולע אח"כ ממי הגעלה משא"כ באופן שמשאיר קצת מהאיסור הקודם ואכ"מ).

ד

ולבד זה יש לעיין בשומן למש"כ הפלתי בסי' ק"ד סק"ג דבש ושמן כיון דנקרש מקרי יבש ונעשה נבילה וכל היכא דחנ"נ לא חשיב כתערובות דכל החתיכה אסורה ואסור להוסיף עליו עי' בכרו"פ ובפרמ"ג סי' צ"ט דלדידן דקיי"ל חנ"נ אסור להוסיף ובנדון רע"א בבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה דדם שלא פירש לא נ"נ משא"כ בזה שנאסר ע"י כבישה ונ"נ הוה ככולו אסור אין זה מוסיף על התערובת אלא מבטל לכתחלה אולם רבים מן האחרונים חולקים על הפלתי דשומן הוה לח ועיי' בפרמ"ג סי' צ"ט ס"ק י"ג, אולם לפ"ז לערב השומן ברוב א"א אפי' לשי' הנקוה"כ בסי' ס"ט בדין בשר ששהה ג"י בלי מליחה דכיון דדם שמלחו אאמד"ר אפילו באינו מינו בטל ברוב ביבש לשי' הש"ך בעצמו דבאיסור דרבנן יבש ביבש בטל ברוב דלא כהרמ"א יעוי"ש דממנ"פ אם הוי יבש ביבש א"כ חנ"נ ונאסר כל השומן ואסור לבשל לכתחלה דאין זה מוסיף אלא מבטל ואם שומן חשיב כלח בלח כשי' הפרמ"ג א"כ לא מהני רוב בדרבנן בלח אפי' לשי' הש"ך וכבר נתבאר דגם לבטל בששים אין להורות לכתחלה.

אולם חכם המורה לבטל את השומן לכתחילה בששים אין מזניחים איתו דיש בזה כמה צדדים להקל שי' קצת פוסקים דדוקא בשר המלוכלך בדם לא מהני מליחה בנכבש ועי' פלתי סי' ס"ט שם וגם יש הסוברים דכבוש בעינן ג' ימים ובשערי דורא שער ד' מכשיר גם בבשר הנכבש בלי מליחה ויש שם כמה תי' לתי' א' במקום הפ"מ יש להקל ונהי דלא קיי"ל הכי מ"מ בשומן שיש בו מעט דם י"ל דלא דמי לבשר דבודאי אין ס' גם אחר המליחה נגד הדם שבלע ממה שפירש אבל בשומן אין זה אלא ספק ויש פוסקים דס"ל

דסד"ר להקל אפילו באתחזק וגם בגוף דברי הפרמ"ג דס"ל דע"י כבוש הוי דאורייתא חולקין עליו החוו"ד בסי' ע' וס"ל כיון דנתערב במים ואינו ראוי לזריקה אין איסור תורה דכבוש במים כמו בבישלו ומלחו (וד' הפרמ"ג בסי' ק"ה שנסתייע מהאו"ה דס"ל דבכבוש הוי דאורייתא תמוה דהאו"ה מיירי בנכבש הבשר בדם ונהי דל"ה כמבושל גם בכבוש במים אבל אי"ר לזריקה משא"כ בכבוש בדם דראוי לזריקה), וראיתי בס' מנחת חינוך סי' קמ"ח שתמה ע"ד החוו"ד מגמ' ערוכה בפסחים דכ"ב והרי דם דרחמנא אמר לא תאכלו ותנן אלו ואלו מתערבין באמה ויוצא לנחל קדרון ונמכרים לגננים לזבל בו דמאי מקשה לשי' החוו"ד כיון דנתערב במים הרי אינו ראוי לזריקה ודמי לדם שבשלו דחינו עובר עליו ולכאורה היא קושיא גדולה וראי' מזה לשי' הפרמ"ג דכבוש במים הוה דאורייתא ונראה דבודאי שירי דם שכבר נזרק אע"ג שאי"ר לזריקה עוד מ"מ עובר עליו דנהי דבעינן שיהי' ראוי לזריקה אבל בזה שהי' כבר נראה לזריקה בפועל וזרק את הדם אין לך נראה לזריקה גדולה מזו ומה"ט נראה דדם שזרקו וגם השיריים אעפ"י שבשלו אח"כ עובר עליו דדוקא דם חולין וקדשים שלא נראו לזריקה בפועל ובישלו או מלחו ונפסל מידי זריקה אינו עובר עליו משא"כ בנתקיים בדם זה בפועל זריקה והשיריים נראו לזריקה בפועל אין הבישול מוציאו מידי חיובו ועי' במנחות דכ"א מה שמחלק בין חטאות החצוניות והפנימיות ובתוס' שם דבבשול אין נפ"מ מ"מ כל זה בשלא נראה לזריקה בפועל ויש לפלפל עוד בזה דלפי הו"א דדם אסור בהנאה ה"ה דם שבשלו אסיר כיוצא מן האיסור וכגדולי איסור וכמש"כ התוס' בע"ז דמ"ט בד"ה שאם נטע שחילקו בתירוצם דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא ודמי לשארי איסוה"נ וכמו בב"ח דהוי מן הנקברין וגם אפרן אסור, ולהכי גם לכשבישלו אסור אבל באיסור אכילת אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו ויש לחלק בזה.

ה

וע"ד שאלתו באווזים שהודחו בעודם שלמים עם העור שלהם ולא נפתחו בפנים ועבר ג' ימים אם יש למצוא היתר להשומן שבפנים לבטלם ע"כ שאלתו הנה בעיקר הדין אם לערב שומן ששהה ג"י בלי מליחה כבר התיר הגאון רעק"א בתשובה סי' ל"ח בהפ"מ לערב עפי"ד הרשב"א המובא ביו"ד סי' צ"ט דבדרבנן מותר להוסיף לבטלו ודוקא בבשר דיש לו תקנה בצלי לא סמך המחבר ע"ד הרשב"א יעוי"ש ויעוי' בסי' ס"ט בפ"ת ס"ק כ"א ויש מן האחרונים המפקפקים בהיתר זה ובהפ"מ כתב בס' יהושע חיו"ד סי' נ' להתיר לשרות ב' או ג' שעות בפושרין כפי המבואר בב"י סי' ס"ט בשם הגש"ד שכ' כי במקום הגאונים נהגו כששהה בשר ג"י או ד' ימים בלא מליחה לשרותו בפושרין כדי שיתעורר

דמו לצאת ויפלוט ע"י המלח ולא הביא הב"י חולק ע"ז ואף שהש"ך בס"ק מ"ט כתב דלא מהני מ"מ כ' בס' יהושע להקל בשומן ולסמוך על מהר"י טרושין דבשומן שאין בו דם כ"כ כדאי לסמוך בהפ"מ ע"ז יעוי"ש שהאריך בזה.

וע"כ יש להורות לשרות בפושרין ב' שעות ולמלוח אח"כ ולערב בשומן אחר שנמלח כדינו דכיון דאפשר תקנה להוציא הדם ע"י שרייה בפושרין א"כ אין לבטל איסור לכתחלה דהוה כניכר האיסור וכמש"כ הגרע"א לענין בשר ונהי שאין אנו סומכין לכתחלה ע"ד המהר"י טרושין לשרות בפושרין להקל אבל להחמיר בודאי צריך לעשות כן דכיון שיש תקנה להוציא האיסור בודאי עליו להוציא דהוי כתחלת ביטול, ובפרט בשאלתו דהמנ"י מקיל בזה ועי' בפרמ"ג או"ח סי' תצ"ח ובנובי"ת חאו"ח סי' כ"ו ובנוב"י חיו"ד סי' י"ב וגם י"ל דע"י בית השחיטה נכנס ההדחה עכ"פ בודאי יש להקל ולשרות בפושרין ולמלוח ולערב בשומן שנמלח כדינו כנ"ל, וע"ע בס' ערוגת הבושם סי' ס"ט שכתב להתיר למלוח ולהניח אח"כ ברותחין להתיר בהפ"מ בשעת הדחק מצד חליטה, וע"ד האברים הפנימים אם הי' ההדחה מצד הראש הנוב"י מחמיר בזה וגם לד' המנחת יעקב שכ' דעור יש בו נקבים וחלחולי מחלחל מהני ההדחה רק להבשר שתחת העור והפרמ"ג פקפק בהוראת מנחת יעקב וסותר א"ע מש"כ באו"ח סי' תצ"ט סק"ד שצידד להקל (ושם מחלק בין שהעור ע"ג בשר או שהופשט העור ואז נסתתמו הנקבים ודבריו צ"ע דהא מקושיית הש"ס בחולין דקי"ט אלא מעתה תפילין היכי כתבינן מבואר דגם אחר שהופשט העיר יש בו נקבים דהא תפילין כתבינן על העור שהופשט] ומה שצירף כת"ר סברת תשו' עמק הלכה דג' ימים שכתבו הגאונים היינו משעה שהופשט העור זהו נגד ד' הפוסקים ומה שדומה זה לדין גלודה דשליט בה אוירא ומשבת דקט"ז דהעור מעכב האויר שלא ישלוט בו לא אדע מה ענין זה אצל זה דאדרבא כיון דהעור מפסיק ואין האויר שולט בו מתיבש הדם שבתוכו, אולם היכא שהי' הדחה, מצד הראש יש מצדדים להקל יעוי' בשו"ת תשובה מאהבה ובכרם שלמה חיו"ד סי' ס"ט ובשו"ת נחלת שבעה מחמיר בזה ובדיעבד במקום צו"ג יש לסמוך ע"ד המקילים בצירוף חליטה לבשל ברותחין אבל ודאי שאין לסמוך על זה לכתחילה, וע"ד הכלים בבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה הנה דעת הפרמ"ג ביו"ד סי' ק"ג ס"ק י"ז לאסור אפילו באיסור דרבנן באב"י, וכ"כ בפתיחה לאו"ח וזהו דלא כהמנ"י בכלל פ"ה וראי' מפינכא דר"א דתברה אע"ג דדם שמלחו א"א מדרבנן ויעוי' בסי' צ"א סס"י ד' ברמ"א בציר מבשר שנפל על כ"ח צריך שבירה אף דקיי"ל להלכה דדם שמלחו אאמד"ר (דרב אמי י"ל דס"ל דדם שמלחו דאורייתא] אולם בנד"ד ג"כ הורה בס' יהושע סי' פ"א להשהותן מעל"ע ולהגעילן אף

בכ"ח שא"י מידי דופניו מ"מ מה יש להוציא הטעם צריך להוציא וכבר נחלקו בזה רבותינו אם באיסור דרבנן מהני הגעלה בכ"ח ויעוי' ברשב"א בעבוה"ק ואף דלהלכה קיי"ל דרק באיסור דרבנן שאין לו עיקר מהני הגעלה מ"מ בשהה ג"י בלא מליחה שהוא רק מתקנת הגאונים יש לסמוך ע"ד העיטור ולהגעיל ג"פ וכמבואר בשו"ע סי' קי"ג סט"ז בבישול עכו"ם

1

ומה שהעיר ע"ד קושית הגרעק"א בזבחים דמ"ה בגה"ש שהק' עדהתוס' שם שהקשו למ"ל קרא למעוט דם מנותר תיפ"ל דאין איסור חע"א וע"ז הקשה דהא אי"ק לכשבישלו הדם דאי"ע עליו נפקע איסור דם והו"א דחל איסור נותר וע"ז תי' עפמש"כ באבן העזר להעיר דהא דם ל"ה בכלל בשר והא דאי"ק משום דראוי לזריקה לגבוה ול"ג מלבונה אבל בשבישלו הא אי"ר לזריקה ולא איצטריך קרא להכי עכת"ד, אין זה מעלה ארוכה דאכתי איצטריך קרא לכשנעשה נותר מתחלה שחל עליו איסור נותר ואח"כ בישלו דבזה הא חל עליו איסור נותר כיון שהי' ראוי לזריקה בשעתו וגם גוף ד' אבן העוזר תמוה דאטו בנותר בעינן בשר דוקא הא גם במנחות איכא דין נותר ומה דמבואר בפסחים דפ"ג דבגידין ליכא דין נותר היינו בגידין הקשין שאי"ר לאכילה אבל בגידין הרכין שראוין לאכילה אף דל"ה בשר ממש יש בו משום נותר ונראה דאף בגה"נ למ"ד אין בגידין בנ"ט ג"כ יש בו משום נותר כמבואר שם ובחולין ד"צ דספוקי מספק"ל אי בשל ימין ומשמע דלכו"ע הוא אף למ"ד דאין בגידין בנו"ט בשר ועי' בפסחים דמ"ז בל' רש"י אין בגידין בנו"ט בשר] ועי' בשעה"מ מה שהביא מד' רש"י ביצה ד"ז ובמנחת חינוך במצות לא תותירו מה שרוצה לחדש דבאמת זה תלוי אי יש בגידין בנו"ט עכ"פ נראה דדין בשר לא בעינן וא"כ הדם שראוי לאכילה בדין שיהי' בו משום נותר אלא דבל"ז הי' אפ"ל מצד אחר דהא מבואר בחולין ד"צ שם ובדצ"א בשמנו של גיד ובפירש"י שם דהאסור באכילה אין בו משום נותר ורק בשמנו של גיד שראוי לאכילה מן התורה וכן מבואר בכריתות די"ד דפיגול ונותר בחדא בהמה לא משכח"ל בצל"ח פסחים דכ"ח יחדש דאיכא גם בפסול מלא תותירו ובנובי"ת מתרץ להא דכריתות דהוא לענין כרת אבל מהא דחולין מבואר דמה שאסור מן התורה אינו טעון שריפה ואכמ"ל] והא דהו"א דיש בדם משום נותר הוא לפי שראוי לגבוה לזריקה א"כ בכשבישלו הא אי"ר לזריקה ואין בו משום אכילת אדם ואכילת מזבח אבל אינו מספיק לפמש"כ באם נתותר ואח"כ נתבשל שכבר עליו איסור נותר לפי שהי' ראוי לגבוה.

ובעיקר קו' הגאון רעק"א י"ל דנראה מדהתוס' זבחים דכ"ו בד"ה ש"מ שפירשו שלא לחייבו משום פיגול ונותר וא"כ לפ"מ דדחי לא משום שמנונית מבואר דבדם האברים איכא משום מותר ואף דהתוס' נקטו בדבריהם פיגול מ"מ ה"ה נותר ועוד נראה דבפיגול דאינו בדם משום דדם מתיר הוא א"כ דם האברים שאינו מתיר חייב משום פיגול כהדדי נינהו גם לפ"מ דילפינן לכפרה נתתיו וכו' דוקא בדם הראוי לכפרה מיירי אבל דם האברים אי"ר לכפרה וא"כ עיקר המיעוט הוא בדם הנפש ובדם הנפש יש לדון דהוי דם מן החי ויש לו דין יוצא מן החי ולא מהני בישול והא דאין הנכרי מצוה על דם מן החי לרבנן לפי דלא הוי אבר ובשר ועל יוצא מן החי אינו מצוה אבל ישראל הא אסור מהטמאים אף יוצא מן החי כמו שארי שמנינות היוצא מן החי ועל זה לא מהני בישול ושפיר הקשו התוס' דתיפ"ל דאין איסור חע"א, ועוד יש להוסיף נפך בזה גם א"נ דבדם האברים ג"כ ליכא משום נותר מ"מ הא בדם האברים שאי"ר לזריקה ואי"ר לאכילה א"כ בל"ה לא איצטריך קרא דליכא משום נותר דהא אי"ר לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח אלא שיש לדון בזה כיון דדם שבישלו אי"ע עליו א"כ שוב ראוי לאכילת אדם ע"י בישול אלא שי"ל דבעינן שיהי' בעצמו ראוי לאכילה וכיון דדם בעצם אסור באכילה לא חל עליו מצות אכילת קדשים אף שיש לו תיקון ע"י בישול ובאמת צ"ע בדם האברים שאי"ר לזריקה ואפ"ה עובר עליו א"כ מה"ט כשבישלו יעבור ג"כ וכן בדם הנפש לכשבישלו הא לא גרע מדם האברים שאי"ר לזריקה וראיתי בשו"ת שאג"א החדשות סי' ט"ז שהרגיש בזה ויעוי"ש מה שה"ר מהא דאיצטריך קרא למעוטי דם מנותר וטומאה, הא אין איסור חל על איסור אעכצ"ל דלכשבישלו אינו עובר עליו וליכא איסור ולא שם עינו הבדולח לפי שעה שכבר תמהו כן התוס' בזבחים דמ"ה

סימן י

בהלכות תערובות

א

בזבחים דע"ח אמר ר"ל הפיגול והנותר שבללן זב"ז ואכלן פטור כו' ש"מ נו"ט ברוב לאו דאורייתא ובגה"ש הק' הגרע"א לשי' הר"י מאוריינש דעל טעם כעיקר איכא עשה ואין לוקה עליו, א"כ מאי ראיה מייתי דילמא נו"ט ברוב דאורייתא ואפ"ה אין לוקין עליו כדין טעכע"ק ומה"ט קאמר ר"ל הפיגול והנותר שבללן זב"ז ואכלן פטור והניח בצ"ע ובפירש"י ש"מ נו"ט ברוב לאו דאורייתא ללקות עליו ויתיישב לפ"ז שי' הר"י דאוריינש דמדייק דליכא בטעם כעיקר מלקות אבל לפ"ז יקשה דמאי מקשה אח"כ מעשה עיסה

מן החיטים ומן האורז חייב בחלה ומשני מדרבנן דהא אף מדאורייתא חייב בחלה וגם מאי מקשה א"ה אימא סיפא ויוצא בה יד"ח בפסח הא שפיר יוצא בה יד"ח כיון דאיכא ל"ת דחמץ מדאורייתא וקצת י"ל דבעינן שיהא חיוב מלקות דל"ת חמץ ומ"ע יוצא בה יד"ח דפסח אבל איסור גרידא לא מהני כמו דא"י יד"ח בטבל לר"ש בפסחים דל"ו משום דאין איסור חל על איסור ואע"ג דאיסורא איכא וכמבואר ביבמות ל"ב ואפ"ה לא מהני ויש לחלק בין איסורים הללו] גם י"ל כיון דאין מלקות על טעכ"ע ממילא לא הוי ותלוי בזה בשי' הראשונים ואכ"מ והנראה בישוב קושית גה"ש עפמשה"ק התוס' שם בד"ה הפיגול דהא מבואר במעילה ט"ז ל"ש אלא לטומאת ידים אבל לאכילה מצטרפים משום לאו דכל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לאו על אכילתו ואם מצטרפות לכ"ש שלא יתבטל ותירצו הא' התם בדלא מיערב הכא בדמיערב הב' דהכא לא מיירי מלאו דכל שבקדש פסול לא יאכל הג' דהוי לאו שבכללות ונראה דמה שכ' התוס' דהכא לא מיירי בלאו דל"י כי קודש דחוק דהא ר"ל קאמר בסתמא פטור ומש"כ עוד דהוי לאו שבכללות סותר דבריהם בפסחים דכ"ד ד"ה הא דפיגול דכתיב גביה לא יאכל כי קדש כל שבקודש פסול לוקין עליו ודוקא כל הפסולין הנכללין בלאו זה אין לוקין עליהם ונותר דילפינן מגז"ש מפיגול גם והד"ק בפיגול ונותר גופא ילקה עליהן משום לאו דכל שבקדש פסול וכיון שמצטרפים ממילא דכל שכן שלא יתבטל בהם.

וע"כ צ"ל כתירוץ הא' דהתם בדלא מיערב הכא במיערב וביאור דבריהם נראה דכל שבקדש פסול אינו לאו עצמו אלא אם אני קורא עליו שם פסול שוב חל עליו איסור לא יאכל וכיון דאיסור פיגול נתבטל ממילא אין אני קורא עליו שם פסול וסובר התוס' דאם נתערב מעט פיגול ברוב נותר לא יצורף לשיעור כזית דכיון דהלאו של פיגול נתבטל ברוב נותר אין אני קורא עליו כל שבקדש פסול מצד הלאו המיוחד של פיגול דאין כאן פיגול כלל כיון שנתבטל ומצטרפים רק בדלא מיערוב דאז אני קורא כל שבקדש פסול על פיגול לבד ועל נותר לבד ולפ"ז אי נימא דטעם כעיקר דאורייתא כשי' הר"י דאורליינש וחל עליו שם פסול מצד הטעם ממילא חל עליו הלאו דל"י כי קודש הם ומצטרפים זל"ז וכ"ש שאינם מתבטלים ושפיר מדייק דנו"ט ברוב לאו דאורייתא דאם איתא דהכא מדאורייתא ילקה ג"כ משום לאו דלא יאכל כי קדש דמצד טעכ"ע כל שבקודש פסול קרינן ביה.

ב

ו באבני מילואים בשו"ת הנספחות סי' ד' הרגיש בד' התוס' שתי' דהיכא דמיערב בטל וממילא ליכא צירוף מע"ז דס"ו אביי אמר בתר טעמא ורבא בתר שמא אמר אביי מנא

אמינא לה כו' דתנן תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד או ג' מינין אסורין ומצטרפין ואמר חזקי' הכא במיני מתיקה עסקינן כו' ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא דאמר ר"מ מנין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל עיי"ש וכיון שאיסורין שנכללו בלאו אחד מבטלין זא"ז כד' התוס' בזבחים קשה איך מהני לאו דכל תועבה לאצטרופי לאסור הקדירה אעכצ"ל דכיון שנכללו בלאו אחד הוי לה כאיסור אחד לגמרי ומצטרפין אפי' ע"י תערובות וע"כ פי' הא"מ דהתוס' בזבחים דמיירי לענין מלקות דהוי ס"ד דהתו' דלוקין על לאו דל"י כי קדש הם אע"ג דהוי לאו שבכללות משום דאיכא בכל חדא וחדא לאו האחד דידיה וכמ"ש התוס' בע"ז דס"ו בד"ה כל שתעבתי לר"מ דמצטרפין משום לאו דל"ת כל תועבה ולוקין ג"כ על זה תירצו התוס' דהכא דמיערב בטילי וכונתם דכל לאו המיוחד בדוכתי' מתבטל ולא נשאר רק לאו הכולל והיינו לאו דלא יאכל כי קדש הם ואין לוקין עליו משום דהוי לאו שבכללות כיון דלאו המיוחד נתבטל אבל לענין איסור איה"נ דלאוין חלוקין כל שנכללו בלאו אחד מצטרפין לאסור ע"י תערובות ופירש ג"כ עפ"ז מש"כ התוס' בזבחים לתרץ עוד דאין לוקין על לאו שבכללות דכונתם לזה דאפילו את"ל דאינן מתבטלות אפילו עירבן היינו אותו לאו הכולל אינו מתבטל וא"כ לא לקו עליו משום דהוי לאו שבכללות ולפי"ד הא"מ נסתר מ"ש לתרץ לשי' הר"י דאורליינש דהא אע"ג דטכע"ק דאורייתא מצד איסור עשה מ"מ כיון דאותו לאו דגבי' נתבטל ורק לאו דכולל והוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו והד"ק מנ"ל דטכע"ק לאו דאורייתא כקושית גה"ש.

אורם עיקר ד' הא"מ אינם נראים בהבנת דהתוס' בזבחים שכולל שני תירוצי התוס' דמיערב ולאו שבכללות לתירוץ אחד וגם לדבריו יחודש דלר"מ דס"ל דמצטרפין בתערובות אין לוקין וצ"ל דמש"כ התוס' בשבת דפ"ט ובע"ז דס"ו דמצטרפין למלקות שלא פ"י תערובות כמו שהעיר שם הרב המגיה לא"מ יעוי"ש אבל מה שהכריח להא"מ לחדש דגם ע"י תערובות נתבטל רק לאו המיוחד בדוכתי' ולא הלאו הכולל מהא דמבואר מע"ז דלר"מ מצטרפין ואסור התערובות משום לאו דל"ת כל תועבה ונראה דאין ראי' מע"ז ואדרבא יש להסתייע משם דכל היכא דמיערב ומתבטל אין גם איסור דהלאו הכולל דהא התוס' בע"ז שם בד"ה ורבא הקשו וא"ת א"כ מאי אריא מיני מתיקה דאמר חזקי' אפילו בלא מיני מתיקה נמי מצטרפין משום דכל מה שתיעבתי לך כו' וכתבו לתרץ לכן נראה דלרבא נמי דמוקי לה כר"מ איתא לחזקי' ואע"ג דאמר ר"מ כל איסורין בתורה מצטרפין ואפי' בלא מיני מתיקה משום דדריש כל מה שתופבתי לך כו' הנ"מ כשהאיסורין בעין ואז ודאי מצטרפין חצי זית מזה וחצי זית מזה לחייב אפי' אינם שוים

אבל כשהן מעורבין בתבשיל שאינם בעין כההיא דתבלין שנים וכו' ומיירי שמתבל בהם הקדירה אפי' ר"מ מודה לחזקי' דדוקא במיני מתיקה מצטרפין כיון שהם שוים למתק הקדירה אבל אם אינם שוין במיני מתיקה לא מצטרפין כיון שאינם שוים בנתינת טעם בקדירה שזה בא למתק וזה בא לחזק עכ"ל ולכאורה דהתוס' צ"ב בתירוצם דכשהם מעורבים בתבשיל אפילו רבי מאיר מודה לחזקי' דדוקא במיני מתיקה אם כן מאי תירץ רבא והדר קשה מה שהקשה אביי אא"ב בתר טעמא אזלינן כו' אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד וצריך לומר בביאור דברי התוספות דודאי לרבי מאיר דסבירא לי' דכל איסורין שבתורה מצטרפין לשיעור אף איסורין מיוחדין דלא שוי בטעמא ושמא ואין חילוק המינים אלא דבתערובות אם אין בכל אחד שיעור לתבל יבטול לגמרי וממילא דאין כאן תיעוב כלל דאין שום איסור מצד איסור המיוחד שבו ואין כאן גם איסור הכולל דלא תאכל כל תועבה אבל בתערובות שיש בו טעם כעיקר כיון דטעכ"ע אסור ממילא דאם נתערבו שני איסורים שיש טכ"ע האיסור נפגשים ונרגשים מצטרפים גם לשיעור לר"מ כמו בבעין וע"כ במיני מתיקה כיון שהם שוים למתק הקדירה ושניהם באו למתק ומחזיקים זה את זה ונרגש טעמם למתק ממילא הוי ככעין ומצטרפים לאיסור כמו בטעם כעיקר אבל אם אינם שוים במיני מתיקה בנתינת טעם בקדירה שזה בא למתק וזה בא לחזק אינו אוסר משום דכיון דנתבטל כל אחד אין כאן תיעוב כלל כדמוכח מדהתוס' דאפי' לר"מ בתערובות שאינם של מיני מתיקה שאינם שוין אינם אוסרים ואינם מצטרפים משום לאו הכללי ומה"ט גם בתי' התוס' בזבחים ע"ח לר"ל דס"ל נו"ט לאו דאורייתא ואין על טעם כעיקר איסור דאורייתא ומתבטל לגמרי הלאו המיוחד שבו תבטל ג"כ הלאו הכלל כמ"ש התוס' דלא יאכל כי קדש לר"מ בע"ז בתערובות שאינם של מיני מתיקה וכל זה אם אין טעם כעיקר איסור תורה אבל לשי' הרי' דאורליינש דטעם כעיקר אסור מה"ת ממילא דאאפ"ל אין כאן תיעוב ואין דין פסול כלל דהא יש בו פסול טעכ"ע ראוי שילקה משום לאו דלא יאכל כי קדש הם כמש"כ דמצטרפין למלקות ונראה גם לדידן לפי המסקנא דמסיק דר"ל במב"מ מיירי ובמין בשא"מ נו"ט ברוב דאורייתא אם נתערב פיגול בנותר מין בשא"מ מצטרף לכזית אפי' אם אין בו שיעור מ"מ מצטרפין זל"ז כמו שמצטרפין פיגול ונותר בעינא.

ובמ"ש מיושב מ"ש האו"ה בכלל כ"ז איסורין שאינן שוין בטעם אף ששניהם מלאו אחד או משני לאוין שמצטרפין למלקות כמש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מאכ"א מ"מ בטעם לא שייך צירוף עכ"ל והא"מ סתר דבריו מהא דע"ז ס"ו דמוכח דלאוין שנכללו בלאו אחד הוי כאיסור אחד ומצטרפין יחד לאסור הקדירה ולמ"ש הרי מוכח מדהתוס' דכל שאינם

שוים בטעמם למתק הקדירה ל"ש צירוף בטעם ורק היכא דשוים בטעם מחזיקים זא"ז מצטרפים לאסור כמו בעין אלא דהוכחה זו אינה רק בשני לאוין שמצטרפין למלקות דכיון שאין טעמם שוה ובטל הלאו הפרטי שוב אין כאן תיעוב אין לאו כלל אבל בשניהם מלאו אחד שהם איסור אחד ממש אפשר שמצטרפין לאסור אפילו אין טעמם שוה.

ג

והרמב"ם בפ"ד מהל' מאכ"א הל' ו' כתב יראה לי שכל החייב בתרומות ומעשרות מצטרפות לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד הא למה זה דומה לנבלת השור ונבלת השה והצבי שהן מצטרפין לכזית כמו שבארנו והראב"ד כ' על זה בעינן טעמן שוין כדאמרינן בעלמא ג' שמות והם מין אחד שלשה מינים והם שם אחד אסור ומצטרפין ובירושלמי ניחא ג' שמות והם מין אחד ג' מינין והם שם אחד אמר חזקי' במיני מתיקה אלמא אפילו באיסור אחד דהיינו שם אחד בעינן טעם אחד והני שבעה מיני טבל לאו חד טעמא נינהו עכ"ל והרדב"ז כ' לתרץ דלפ"מ דמשני בע"ז דס"ו ורבא אמר ל"ק הא מני ר"מ היא כו' וכפרש"י אע"ג דלא שוי לא בשמא ולא בטעמא הא אמר דמצטרפין ודחזקי' ליתא וזה דעת רבינו כו' ולכאורה ד' הרדב"ז תמוהים דהא לשי' רש"י דוקא אליבא דר"מ לא בעינן שוי לא בשמא ולא בטעמא אבל אליבא דרבנן אפילו באיסור אחד בעינן שוי בטעמא דהא רש"י מפרש שני שמות באיסור אחד ואפ"ה בעינן מיני מתיקה א"כ למאי דקיי"ל דלא כר"מ הא בעינן שיהי' שוים בטעמם כמש"כ הראב"ד אבל באמת ד' הרמב"ם פשוטים דאפילו לשי' התוס' דגם לר"מ בעינן שוים בטעמם כדחזקי' הוא בתערובות בתבשיל אבל כשהאיסורים בעין מצטרפין שני איסורים חצי זית מזה וחצי זית מזה לחייב אפילו אינם שוים במתיקה כמש"כ התוס' משום כיון דלר"מ עובר על כל האיסורים בלאו דלא תאכל כל תועבה והרי הם לאו אחד מצטרפין למלקות אפילו אינם שוים בשמא ובטעמא ומיני' דלרבנן בלאו אחד ממש כמו בנבלה או בטבל מינים שונים מצטרפין לכזית אף שאינם שוים בשמא ובטעמא דלרבנן בלאו אחד כמו לר"מ בשני לאוין ומאי דמתמה הראב"ד דהא מירושלמי מוכח דאפילו באיסור אחד דהיינו שם אחד בעינן טעם אחד שאני בתבלין דהוא בא בתערובות ולא בטיל אפילו ביותר מששים שאינו נו"ט רק שמתבל וע"כ מקשה הירושלמי דג' מינים והם שם אחד אמאי מתבל כיון דאין בכל אחד המינים שיעור כדי לתבל וממילא בטל ואמאי יצטרפו לאסור כיון שהם ב' מינים מיוחדים ואינם טעם אחד מהכ"ת יצטרפו ומשני חזקי' במיני מתיקה כיון דכולם באו למתק להכי מצטרפין לאסור הקדירה אבל באם שאין טעמיהם שוה והם מינים מפורדים מתבטלים וכל זה בדין תערובות בתבלין בעינן שיהיו שוים בטעמם

אפילו באיסור אחד אבל היכא שהאיסורים הם בעין בלי תערובות מה לי אם שוים בטעמם או אינם שוים בטעמם כיון דהם מלאו אחד מהיכי תיתי לא יצטרפו למלקוח.

ד

אולם ק"ל ע"ד הרמב"ם בהא דמשני בע"ז הא מני ר"מ היא דס"ל דכל איסורים שבתורה מצטרפים ובפשוטו נראה משום דלר"מ בודאי מצטרפים איסורים דלא שוי בשמא ובטעמא כמו שפירש"י דמאי אריא ר"מ הא גם לרבנן בלאו אחד מצטרפים אעפ"י דלא שוי לא בשמא ולא בטעמא וכמש"פ הרמב"ם והא שני שמות דמשנתינו בתבלין מפרש הרמב"ם בפיה"מ ערלה וברמב"ם פט"ז מהל' מאכ"א כמו שפירש"י ובאיסור אחד קא מיירי שלא כמו שפירש הר"ת והראב"ד דהני שמות איסורים נינהו וכיון דבתבלין באיסור לאו אחד קא מיירי ובעין מצטרפין לשיעור אפילו בדלא שוי בשמא ובטעמא ומ"מ מקשה לרבא מדחזקי' דמפרש משנתינו דתבלין במיני מתיקה בע"כ דס"ל דאעפ"י דבעין מצטרפים אעפ"י שאינם שוים בשמא ובטעמא מ"מ בתערובות בתבשיל אינם מצטרפים לאסור ובעינן שיהיו שוים בטעמם ממיני מתיקה ושאני תערובות מבעין ומזה מייתי ראי' דאזלינן בתר טעמא ולא בתר שמא, א"כ מאי משני הא מני ר"מ היא דס"ל דכל איסורים שבתורה מצטרפים אעפ"י שאינם שוים ובשמא ובטפמא דאכתי מנ"ל לר"מ דבתערובות מצטרפים.

ג"כ לאסור אעפ"י דלא שוי בשמא דהא אין חילוק בין ר"מ ובין רבנן אלא דר"מ דס"ל דעל כל איסורים שבתורה ישנו לאו כללי אחד דלא תאכל כל התערובות מצטרפי רק מין במינו גם באיסור אחד גם תועבה ולהכי מצטרפין, עכ"פ לא עדיף שני איסורים לר"מ מאיסור אחד לרבנן וכיוון דס"ל להש"ס דלרבנן לאסור לר"מ כן בשני איסורים. ונראה דבאמת הרמב"ם מפרש פירוש אחר בהא הא תני היא דהא צריך ביאור איסורים או אפילו אם נימא דהשמות מינים נינהו מ"מ מפרש סתם משנתינו בתבלין דמיירי בכל גוני בין שהם מאיסור אחד או משני איסורים מצטרפים לתבל וכל זה לר"מ דס"ל דכל איסורים שבתורה מצטרפים בעין משום לאו הכללי דלא תאכל כל תועבה ולהכי מצטרפים לאסור הקדירה, ג"כ משום לאו הכללי דאיסור אחד.

ולהכי אמר חזקי' במיני מתיקה שנו כאן ושני איסורים בעינן שיהיו שוים בטעמם דאם אינם שוים בטעמם הרי מתבטל הלאו המיוחד של כל אחד וממילא דאין כאן תיעוב ואין כאן גם לאו הכללי לצרפם אבל בלאו אחד לרבנן לא בעינן מיני מתיקה ואעפ"י שאינם שוים בטעמם מצטרפים לאסור וזה נראה שיטת הרמב"ם בפט"ז מהל' מאכ"א הל' י"ד תבלין שהם שנים או שלשה שמות ממין אחד או שלשה מינים משם אחד מצטרפין

לתבל ולאסור וכן לחמץ כיצד שאור כו' ובהלכה ט"ו שלשה שמות ממין אחד כיצד כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גינה אעפ"י שכל אחד מהם שם אחד בפני עצמו הואיל והם מין אחד מצטרפים לתבל עכ"ל ויעוי' בהשגות הראב"ד שם והרדב"ז והכ"מ הוסיף להקשות שם דהרי רבא דהלכתא כותי' לגבי אביי אמר דבתר שמא אזלינן ומתניתין דפ"ב דערלה מוקי לה כר"מ ומשמע דסבר רבא דלית הלכתא כר"מ והאיך פסק כותי' ועוד דהרמב"ם גבי יי"נ שנפל ע"ג ענבים פסק כרבא דאמר בתר טעמא אזלינן ולרבא אתי' מתניתין כותי' דר"מ ולית הלכתא כותי' ונמצא רבינו כמזכי שטרא לבי תרי ויפוי' בלח"מ שם.

ולמשנ"ת מיושב קושיית הכ"מ בפשיטות דאעפ"י דקיי"ל כרבנן דר"מ מ"מ מצטרפים לאסור בלאו אחד כמו לר' מאיר בשני איסורים ובאיסור אחד ואין זה ענין לפלוגתא דר"מ ורבנן, אלא דצ"ע מש"כ הרמב"ם בכרפס של נהרות כו' הואיל והם מין אחד הא לענין צירוף בלאו אחד מצטרפים שני מינים אעפ"י שאינם שוים בשמו ובטעמא כמו בטבל ובנבילה, וצ"ל דס"ל להרמב"ם דאפילו לרבנן חלוק בזה תערובות מצירוף דבצירוף בלי תערובות כיון דעובר בלאו אחד אינם צריכים שם משותף כלל אבל בתערובות תבלין לאסור הקדירה דתבלין אוסר בכל שהו במין במינו בעינן שיהיו להתבלין שם כללי משותף כיון דאין בכל אחד כדי לתבל וכל מר מינייהו בטיל בקדירה ורק הצירוף אוסר בעינן צירוף מין אחד ואעפ"י שהם חלוקים בשמם הפרטי מ"מ כיון דמצורפים בשם כרפס מצטרפים ולמד כן ממשנתינו אבל תנאי דחזקי' דמיני מתיקה לא התנה דלא בעינן שיהיו שוים בטעמם דהא חזקי' באיסורים שונים קא מיירי, ועוד דהא הר"מ לא פסק כחזקי' וכמבואר בדבריו בפי"ח מהל' שבת הל' ה' המוציא תבלין כדי לתבל ביצה ומצטרפין זה עם זה ולא הזכיר התנאי דמיני מתיקה וכמש"כ הרדב"ז בפ"ד מהל' מאכ"א דהר"מ פ' דלא כחזקי' ואיפשר דס"ל להרמב"ם כיון דיש להם שם כללי כרפס אעפ"י שהם חלוקים בשם אזי חשיב שוים בשמא וחשיב מב"מ כדקיי"ל כרבא וצייר הרמב"ם אופן שיהיו שוים בשמא וקו' הש"ס הוא מחזקי' דס"ל במיני מתיקה שנו ובעינן שיהיו שים בטעמם אבל למאי דמשני דחזקי' אל דר"מ קאי באיסורים שונים בעינן שיהיו שוים בטעמם דאזלינן בתר טעמא משום דאם חלוקים בטעמם אין כאן איסור המיוחד כאמור אבל בלאו אחד לא בעינן צירוף טעם מ"מ שם כללי שיהי' משם אחד בעינן כדי שיהי' חשוב מין במינו

ה

והנה לשי' הראב"ד דס"ל דלצירוף בעין בעינן ג"כ שיהי' שוים בטעמים אפילו באיסור אחד כמו שהוכיח מהירושלמי ואינו מחלק בין בעין ובין תערובות וא"כ לפ"ז ה"ה לר"מ דס"ל דכל איסורים שבתורה מצטרפים משום לאו דלא תאכל כל תועבה מ"מ הא לא עדיף מאיסור אחד בעין דבעינן שיהי' שוים בטעמם וצ"ע מאי דמשני הא מני ר"מ היא ועדיין יקשה לרבא הא האי שמא לחוד והאי שמא לחוד, וצ"ל דלר"מ דיליף מדרשא דל"ת כל תועבה שכל איסורים שבתורה מצטרפים זהו בתורת דרשא על צירוף איסורים דלכך כללן הכתוב בלאו אחד ללמוד חזה שמצטרפים וכיון דילפינן דמצטרפים הא מוכרח מזה דכל האיסורים גם שאינם שוים בטעמם מצטרפים דלא בעינן טעמים שוים. וע"כ לר"מ לא ס"ל הא דחזקי' ומ"מ י"ל דגם לר"מ בתערובות דתבלין כיון דלאו המיוחד מתבטל ואין כאן תיעוב להכי בעינן שיהיו הטעמים שוים כמש"כ התוס' דבתערובות איצטריך להא דחזקי' וכל זה לר"מ דיליף דאיסורים מצטרפים מקרא אבל לרבנן גם בלאו אחד איתא להא דחזקי' ובעינן שיהיו הטעמים שוים. אולם ק"ל למאי דקיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן א"כ לשי' הראב"ד גם בלאו אחד מאי מהני צירוף טעמים כדחזקי' בין בעין ובין בתערובות דהא האי שמא לחוד והאי שמא לחוד. וראיתי בחידושי הרמב"ן לע"ז דס"ו אחר שהביא פי' הר"ח דשנים שלשה שמות איסורין הן כתב וז"ל ופריק רבא הא מני ר"מ היא דאמר כל איסורים שבתורה מצטרפים זה עם זה שלכך כללן הכתוב בלאו אחד ולדידי' אפילו שני מינים מצטרפים ומיהו מפרש חזקי' דלא אמר ר"מ הכי אלא במיני מתיקה משום דהו"ל דומיא דמין אחד דכל דדמי להדדי בחד צד מצטרפים לר"מ אבל אם הי' ב' מינים לגמרי בשמא ובטעמא כיון דב' שמות הן אינם מצטרפים והא דקאמר רבא הא מני ר"מ היא לאו למימרא דלאביי לאו ר"מ היא אלא ה"ק כיון דמתניתין ודאי ר"מ היא אין צירוף ראי' דאיהו מרבה בצירוף טובה ולהאי פירושא הא דאר"מ בחלב ודם שאין מצטרפין משום דהוי ב' לאוין שאינם שוים לא בטעם ולא בשם ולית לי' לר"מ צירוף בשני לאוין אלא במין אחד דהיינו שוים בטעם ול"נ דקס"ד דמצטרפים דקתני מתניתין אפילו לרבנן היא דאע"ג דשני לאוין לא מצטרפי למלקות לאסור את הקדירה מצטרפים ופריש חזקי' במיני מתיקה דג' איסורים וג' מינים חלוקים לגמרי הן ואין טעם מין זה כטעמו של זה הואיל וראוין למתק את הקדירה וכשירדו לתוכה חזרו להיות טעם אחד מצטרפים דכחד מינא הוי ומתרץ הא מני ר"מ היא דכיון דלאו אחד הן מצטרפין הן למלקות כו' וליתא לדחזקי' עכ"ל, מבואר בד' הרמב"ן לפי פירוש הראשון דלחזקי' גם לדברי ר"מ בעינן שיהי' טעמים שוים ומיושב משה"ק לשי' הראב"ד דס"ל

דגם בלאו אחד בעינן שיהי' טעמים שוים דמאי משני הא מני ר"מ היא דבאמת גם לר"מ בעינן שיהי' טעמים שוים אלא דמשני דמדר"מ אין צירוף ראי' דאיהו מרבה בצירוף טובה ונראה מוכרח מד' הרמב"ן דהא דלר"מ ילפינן מלאו דל"ת כל תועבה דכל האיסורים מצטרפים זהו מתורת דרשא דילפינן דאיסורים מצטרפים ולא משום שנכללים בלאו אחד בלבד דהא מבואר בשי' הרמב"ן דלר"מ בדין שיצורפו לקרבן גם בשני מינים רק לפי שאין טעמם שוה, ולמש"כ הרמב"ן בפירוש השני דלר"מ ליתא לחזקי' צ"ל הא דאינם מצטרפים לקרבן משום שיעורם שוה כמש"כ הרמב"ן התחלה לפירש"י דלהכי חלב ודם אינם מצטרפים לקרבן בכריתות משום דאין שיעורם שוה יעוי"ש והרמב"ן לשיטתו בחי' לשבת דע"א דבלאו דלא יאכל כי קדש הם דמצטרפים פיגול ונותר גם לקרבן מצטרפים דלא כמש"כ התוס' בשבת דפ"ט בד"ה ומצטרפים דמצטרפים רק למלקות דלענין חיוב חטאת אמרינן דחלב ודם פיגול ונותר אין מצטרפים לקרבן יעוי"ש דשי' התוס' דכיון דהחיוב הוא מחמת הלאו גרידא אין בו כרת מחמת הצירוף ולהכי אינם מצטרפים לקרבן אבל לשי' הרמב"ן זהו בגדר ילפותא דילפינן מזה שמצטרפים פיגול ונותר וממילא דחייב קרבן ג"כ וכן בלאו דלא תאכל כל תועבה אין הצירוף רק מחמת הלאו דל"ת כל תועבה רק ר"מ דריש ומפיק מקרא דל"ת כל תועבה על צירוף איסורים וממילא דאיכא קרבן ג"כ.

ולוקה ג"כ מחמת עצם האיסורים המצטרפים כמו דילפינן בנזיר שמצטרפים למלקות מכל היוצא מגפן היין כל איסורי נזיר ולוקה מחמת הלאוין, אולם בדהתו"ס בע"ז נראה דלוקה משום לאו דל"ת כל תועבה גרידא ודנו בזה דהוי לאו שבכללות אלא כיון דכל חד בדוכתי' איכא לאו לוקה על לאו דל"ת כ"ת יעוי"ש, ולפמש"כ בביאור ד' הרמב"ן אין ראי' מדר"מ דס"ל דמצטרפים איסורים שונים גם שאינם שוים בשמא ובטעמא שזהו מגזיה"כ לרבנן בלאו אחד דלרבנן בעינן שיהיו שוים בטעמם כדחזקי' וכמש"פ הראב"ד. אבל יותר נראה בשי' הראב"ד דגם לר"מ בעינן שיהיו שוים בטעמם כמש"כ הרמב"ן בפירוש הראשון ואע"פ דלר"מ זהו בתורת ילפותא מ"מ הלימוד הוא מדכללם בלאו אחד דל"ת כל תועבה ש"מ דבלאו אחד מצטרפים לכ"ע בכה"ג ואין לעשות פלוגתא רחוקה בין רבנן ור"מ ולהכי לפי המסקנא לרבנן מצטרפים לאו אחד ששוים בטעמם אע"פ שאינם שוים בשמם גם לרבא והראב"ד יפרש הסוגי' דקס"ד דמצטרפים ב' איסורים בתערובות גם לרבנן כמש"כ הרמב"ן בפירוש השני או דהראב"ד מפרש דלאביי מצטרפים מין אחד גם ב' איסורים למלקות כמש"כ התוס' בשבת דפ"ט ולהכי מקשה לרבא דאיך יצטרפו הא חלוקין בלאוין וגם בשמות ומשני הא מני ר"מ היא ולחזקי' גם לר"מ בעינן טעמים שוים

ואיתא לדחזקי' דכיון דנכללים בלאו אחד סגי בצירוף טעם לחוד אף דחלוקים בשמות ולהכי לדידן לרבנן בלאו אחד סגי ג"כ צירוף הטעמים אף לרבא וא"ש ד' הראב"ד ונפ"מ איכא לשי' הראב"ד בין ב' האופנים לר"מ אי מצטרפים האיסורים אע"פ שאינם שוים בשמא ובטעמא בין אי נימא דלר"מ בעינן ג"כ שיהי' שוים בטעמם גם לדידן דקיי"ל כרבנן בפיגול ונותר דמצטרפים זע"ז משום לאו דל"י כי קדש הם דאי נימא דלר"מ מצטרפים גם בשאינם שוים בשמא ובטעמא משום גזיה"כ אע"פ דבלאו אחד בעינן שיהיו שוים בטעמם מה"ט גם בפיגול ונותר דאיכא גזיה"כ דל"י כי קדש הם מצטרפים גם בשאינם שוים בשמא ובטעמא משא"כ אי נימא דגם לר"מ בעינן שיהיו שוים בטעמם כמו בלאו אחד א"כ גם בפיגול ונותר מצטרפין רק לכששיים בטעמם.

ולשי' הרמב"ם בפיגול ונותר בודאי מצטרפים אף בשני מינים כמו בלאו אחד ועי' בתוס' רי"ד בע"ז דס"ו דמפרש הא דפיגול ונותר בשני מינים דאלו במין אחד מצטרפים בודאי נראה אף לענין טומאת ידים יעוי"ש ואלה"ק למש"כ בשי' הרמב"ן דכל שכללם התורה בלאו אחד זהו גילוי מילתא שמצטרפים זע"ז ולוקה ג"כ משום לאוין המיוחדים לר"מ ובלאו דל"י כי קדש מצטרפים ג"כ לקרבן אע"ג דלא שוי בשמא ובטעמא וכן לשי' הרמב"ם דבלאו אחד מצטרפים למלקות אף שאינם שוים בשמא ובטעמא וממשמעות דבריו בפי"ח מהל' פסוהמ"ק נראה דמצטרפים פיגול ונותר לקרבן כמו שכל הפגולין מצטרפים זע"ז לקרבן וא"כ למ"ל קרא באיסורי נזיר שמצטרפים הא נכללים בלאו אחד דלא יחל דברו, ולשי' התוס' א"ש דאיצטריך קרא דלוקה באיסורי נזיר משום לאוין המיוחדין ג"כ ואלמלא דרשא דאיסורי נזיר מצטרפין הי' לוקה רק מתמת בל יחל אבל לשי' הרמב"ן יקשה, אפ"ל דבל יחל דאיתניהו גם בטומאה ל"ש למידרש הלאו על צירוף איסור אכילה וגם י"ל דבל יחל הוא איסור גברא ולהכי לא יצטרפו איסורי נזיר המיוחדים ולא דמי ללאו דל"ת כל תועבה לר"מ ולאו דל"י כי קדש הם לרבנן דכל שבקדש פסול הוי איסור חפצא.

וביותר ל דאיסור דבל יחל הוא על חלות הנזירות כפי דיני התורה וכמו בחצי שיעור דאע"פ שחילל דברו מ"מ אין לו רק דין חצי שיעור ומה"ט אלמלא גזרה תורה דאיסורי נזיר מצטרפים לא חילל דברו לגבי שיעור שלם דדין דבל יחל הוא על יסוד דיני הנזירות ופי' כיוב"ז באבני מלואים בתשו' סי' ט"ו דהיכא דלא חייל עליו לאו דכל משרת ענבים לא ישתה ממילא ליכא בל יחל דכל גופו של בל יחל אינו אלא שעבר על לאוי דנזיר והיכא דליכא לאוי דגופי' תו ליכא בל יחל שהרי לא אסר א"ע מן היין יעוי"ש וה"נ כיון שאינם מצטרפים לשיעור שלם ליכא דין בל יחל עליו לחייבו מלקות

1

ולולא דברי רבותינו הייתי מפרש דהג"מ דפ"ז דעיקר הא דחזקי' דאמר במיני מתיקה הואיל וראוי למתק את הקדירה ביבש ביבש קא מיירי דמדאמר חזקי' הואיל וראוי למתק את הקדירה ולא אמר הואיל וממתקין כמו שדקדקו התוס' בשבת ד"צ צ"ל דביבש ביבש קא מיירי וטעמא דמילתא דלקדירה כיון דנו"ט אע"פ שאין הטעמים שוים אוסר ואם אינו נו"ט ואינו נרגש כשאין הטעמים שוים בודאי אינו אוסר וכיון דקתני ב' מינים משם אחד בע"כ מיירי דנרגש הטעם וראוי לתבל ובודאי אוסר ומאי נפ"מ בין אם הוא מב"מ אי בשאינו מינו וגם מאי מקשה לרבא הא שמא לחוד והא שמא לחוד כיון דנרגש הטעם כמש"כ הש"ך בסי' צ"ח ס"ק ו' לחלוק על הרמ"א דהיכא דנרגש הטעם גם לרבא אוסר אלא ביבש ביבש דמצטרף לשיעור מאתים שאין הרגשת טעם וכיון דהם ב' מינים למה יצטרפו לאסור והר"ת מפרש דאסורין ומצטרפין אסורין בנ"ט אם יפלו בקדירה ומצטרפין לאסור בתערובות יבש בלי נ"ט וביבש ביבש למה יצטרפו ועל זה אמר חזקי' דבמיני מתוקה שנו כאן הואיל וראוי למתק את הקדירה וחשובים מין במינו אפילו ביבש ביבש ולהכי מקשה לרבא דהא האי שמא לחוד והא האי שמא לחוד (והתוס' בשבת שם הקשו וא"ת היכי מיירי אי בנו"ט אפילו בשאר מינים ואי אין בהם נו"ט אפילו מיני מתיקה נמי לא ושיפור דבריהם לפי מה שהקדימו דהואיל וממתקין הו"ל למימר משום דלקדירה מיירי א"כ העיקר תלוי בנתינת טעם ותירצו דשארי מינים נוטל"פ, וצ"ע לפ"ז הסוגי' דע"ז דא"כ איצטריך הא דחזקי' כדי שיהי' טעם לשבח ומאי מוכיח אביי מזה אולם נראה פשטות דהתו"ס דהא הומ"ל שארי מינים שוים העשוים לחזק ולמ"ל לחזקי' לומר דוקא מיני מתיקה וע"ז תירצו דשארי מינים שלא ממיני מתיקה הוי נוטל"פ) ומשני הא מני ר"מ היא והכי קאמר דהא דקתני מצטרפים קאי על מלקות ולר"מ דס"ל דכל איסורים שבתורה מצטרפים למלקות ואפילו ב' שמות מצטרפים למלקות אבל ביבש ביבש אינו מצטרף כיון דלא הוי מין במינו ולמלקות שפיר מצטרף אע"פ שאינם שוים בשמא ובטעמא לר"מ כמו לרבנן בלאו אחד ולקדירה לפי דנו"ט ומתבל אוסר והמקשה הוה ס"ל דאא"פ לפרש הא דמצטרפים למלקות דאיך יצטרפי ב' שמות לרבנן וע"כ פירש המקשה דביבש ביבש קא מיירי וע"ז אמר חזקי' הואיל וראוי למתק את הקדירה ומשני רבא דהא מני ר"מ היא ומצטרפים גם לרבא מצטרף לאסור אבל ביבש ביבש באמת אינו אוסר כל היכא דלא שוי בשמא וא"ש דהר"מ בפשיטות, ובשי' התוס' דמפרשים קושית הש"ס לרבא הא האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ואמאי אוסר התערובות וצ"ע דמאי מקשה כיון דנרגש הטעם ובטכ"ע אזלינן בתר הטעם כמש"כ הש"ך ובפרט לשי' התוס'

בע"ז דתבלין ביורה גדולה בטל ובעי, שיהי' נרגש טעם התבלין וכמש"כ הש"ך בסי' צ"ח ס"ק כ"ח דאינם בטלים באלף לפי שנו"ט והעיקר תלוי בנתינת טעם ומאי מקשה, נראה דבודאי צ"ל דאפילו בשאינם הטעמים שוים כגון זה בא למתק וזה בא לחזק מ"מ נרגש התיבול דאל"כ הא אין זה מתבל כלל כיון דאין בו שיעור כדי לתבל והרי במשנתינו מבואר דאין בזה כדי לתבל ואין בזה כדי לתבל לבד.

ולכשנצטרפו בודאי יש בהם שיעור תיבול שיהי' נרגש התיבול וגם לאביי דס"ל דאזיל בתר טעמא אע"פ שאין הטעמים שוים נותן טעם ומ"מ ס"ל לחזקי' דבעינן מיני מתיקה, דא"א שיצטרפו יחד רק שיהיו מין במינו וע"כ בשוים בטעמם הוי מב"מ ולהכי מקשה לרבא ניהו דהטעמים שוים מ"מ אין השמות שוים ולא הוי מב"מ ולא דמי לטכ"ע במין בשא"מ בטעם. ומב"מ בשמא דהתם תלוי העיקר בנתינת טעם האיסור בהיתר וכל שנרגש טעם האיסור בהיתר הוי טכ"ע ואוסר משא"כ בזה שאין אנו דנים לגבי ההיתר ורק כלפי הצירוף שיצטרפו זל"ז דהא התבלין כלפי הקדירה הוי מב"מ כמו מים ומלח לגבי עיסה כמבואר בשלהי ביצה וגם ב' שמות של תבלין הוי נגד הקדירה מב"מ דשניהם צריכים לקדרה וראוים לתבל והעיקר שאנו דנים בזה דס"ל לחזקי' דאין התבלין מצטרפים זה אם זה רק שיהיו ממין אחד ובמיני מתיקה דטעמיהם שוים חשיב מין אחד ולהכי מקשה לרבא דס"ל דבתר שמא אזלינן ולא הוי מב"מ ואא"פ שיצטרפו (כל זה כתבתי בהיותי מחוסר ספרים וכעת ראיתי שנתכוונתי במקצת דברים ובאיזה הערות להפליתי בסי' צ"ח שתמה על הש"ך מסוגי' זו ולהחת"ס בחי' פ"ז יעוי"ש)

ז

וראיתי בחוות דעת סי' צ"ח ס"ק ג' שהביא קושית הפליתי על הש"ך במאי דמקשה לרבא הא האי שמא לחוד והא האי שמא לחוד דהא מ"מ נרגש הטעם ותמה החו"ד ג"כ על ד' הש"ס התמוהים דמאי משני הא מני ר"מ היא דאמר דכל איסורים שבתורה מצטרפים דהא אפילו לרבנן באיסור אחד מצטרפים למלקות אפילו בשלשה שמות ואפ"ה פריך הש"ס שלא יצטרף לקדירה ומאי משני ר"מ היא ותירץ עפ"י המבואר בזבחים דפ"ח דפיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור והתוס' בד"ה הפיגול כתבו שם ועו"ק למ"ל שירבה מין על חבירו הא ודאי יש כאן שנים המבטלים את השלישי ואכולהי ליפטר דכל אחד הי בסל ומבטלו ותירוו דמיירי שלא עירב רק שני איסורין דאו ליכא ביטול נגד כל חד ובזה א"ש דכשעירב שלשה מוני תבלין משלשה מיני איסורים בסל כל אחד בחבירו דכל אחד בטל ומבטל ואזיל לי' האיסור מכל אחד דאיסור של ערלה נתבטל בשנים הנשארים כמו שנתבטל בשנים של היתר.

וכן כל האיסור בשנים האחרים ואזיל לי' האיסור של כל אחד כמש"כ התוס' גבי פיגול ונותר וטמא דהא נתבטל כל אחד בב' הנשארים, ובודאי דאזיל האיסור מכל וכל ודומה כאלו כל אחד נתבסל ברוב היתר דאי לא נתבטל מילקי נמי לקי דזה אין סברא כלל שנתבטל, לענין מלקות ולא לענין איסור דאיסור ומלקות מחד קרא דלא יאכל נפקא וא"כ אמאי יאסרו לקדירה וכן נמי אפילו באיסור אחד יתבטל כל מין בשנים הנשארים דהא מבא"מ בטל דהא איסרים מבטלים זא"ז והא דשני מינים של איסר אחר מצטרף היינו בדליכא רק שני מינים אחד מרבה על חבירו ונעשה הכל כעין מרובה אבל בג' מינים כל אחד נתבטל מב' האחרים שהם רוב כנגדו כמש"כ התוס' שם זה קשה לרבא דלדידי' ג' מינים הן אבל לאביי דהכל מין אחד של איסור ודאי דאין מין אחד של איסור בטל קצתו בקצתו ועוי"ל דלאביי אתי כר"י דס"ל דמב"מ לא בטיל ומתרץ דהא מני ר"מ היא דאמר כל איסורים שבתורה מצטרפים וע"כ לאו משום דל"ת כל תועבה דהא לאו שבכללות הוא כדמוכח בפסחים דכ"ד רק שזהו גילוי מילתא דאין איסורין מבטלין זא"ז וכר"א בזבחים וה"ה דהומ"ל ר"א היא דס"ל אין איסורין מבטלין זא"ז א"נ משום דמשמע ליה דהא מצטרפים למלקות כמש"כ התוס' שבת דפ"ט והוצרך לומר ר"מ היא עכת"ד החו"ד, וכל דבריו תמוהים בעיני דמאי שייך בתבלין ג' שמות בטול בקדירה משום דמבטלים זא"ז דהא נרגש טעם התבלין בהקדירה והא לר"ל דס"ל דמבטלין זא"ז מוכיח הש"ס דס"ל נו"ט ברוב לאו דאורייתא ומסיק דמיירי במין במינו ובודאי דכוונת החו"ד דתבלין ג' שמות נתבטלו מתחלה מדין יבש ביבש דנתבטל ברוב מתחלה מ"מ הא לדינא מבואר בסי' ק"ט ס"ב דאם בישלן כולן כאחד אסור אם אין בו ששים ועכ"פ מדרבנן בודאי אסור, וגם גוף היסוד שכתב דאיסורין מבטלין זא"ז גם לענין איסור והוכיח כן מדהתוס' בזבחים שם דאין חילוק בין מלקות ואיסור תמוה דאיך יהי' היתר לג' איסורים מעורבים דכל מה שאוכל איסורא הוא והתוס' לא כתבו כן רק לענין מלקות דלהכי כשעירב שלשה בטל כל אחד ברוב ואי אפשר להתרותו משום שום איסור ולא נדע גם עכשיו מאיזה איסור אכל כזית כמו שהסביר התוס' שם אבל איך יתהפך איסור מעורב באיסור להיות היתר ובב"י סי' צ"ח מפורש דאיסורים מבטלים זא"ז הוא רק לענין מלקות אבל אסור באכילה, והחו"ד בס"ק ח' הכפיל הדברים שכ' לתרץ קושית הפליתי שם ביבש ביבש דאיך משכח"ל להיות איסורים מבטלים זא"ז דהא מ"מ איסורא איכא וכתב לפרש כגון שנתערב איסור ערלה ואיסור כלאים עם עוד חתיכה אחת של היתר דפרח שם ערלה שנתבטל בהשנים שאינם של ערלה וכן איסור כלאי הכרם עפי"ד התוס' בזבחים הנ"ל ומסיק דמדרבנן מיהו אסור יעושה"ט ומצייר החו"ד שם באופן שנתערב עם עוד חתיכה

אחת של היתר דבכה"ג בטל כל איסור ברוב אבל באם הם שלשה איסורים מודה שאינו מתבטל לענין איסורא דמ"מ איסורא איכא והיכן פרח, ודבריו סותרים זא"ז וגם אם נתערב בחתיכה של היתר אין נראה סברתו לדינא דיתבטל איסור תורה משום דאיסורים מבטלים זא"ז דהא כל ביטול בהיתר הטעם משום דאמרינן דאוכל מן ההיתר ומן הרוב וכיון דהרוב הוא איסור ול"ש לומר דאוכל מרוב היתר איך מותר האיסור אלא שאינו מבורר איזה איסור הוא אוכל אם ערלה או כלאי הכרם אבל עכ"פ שלשתן הם של איסור ואין מקום לביטול שיתהפך תערובות של איסור ע"י תערובתם להיתר גמור מן התורה, ועוד דבודאי אם אין רק חתיכה אחת של היתר ואחת של איסור מעורב דאסור מן התורה כדין חד בחד ואם יצורף חתיכה שלישית של איסור יתבטל על ידי זה וזהו דבר זר, וכן מש"כ דגם באיסור אחד בשלשה מינים יתבטל ברוב לפי שהם מין בשא"מ תמוה מאד דכיון דמינים שונים ומין בשאינו מינו מאיסור אחד מצטרפים למלקות מאי נפ"מ אם הם מין במינו או בשא"מ ואיך אפשר שיתהפך האיסור ממין אחד להיות היתר, ועד כאן לא שמענו לר"ל רק דאיסורים מבטלים זא"ז כיון דהאיסורים חלוקים הוי לגבי כל חדא כהיתר ושייך ביטול דעכ"פ הנותר איננו פיגול אבל שיהיו שלשה מינים של נותר מבטלים זה את זה רק לפי שהם מן בסא"מ אין מקום בסברא כלל דמאי נפ"מ שה אם הוא מין בשא"מ כיון דכל התערובות אסורים שאיסור אחד.

ומש"כ החרד דלפי"מ דמתרץ הש"ס הא מני ר"מ הא דאמר כל איסרים שבתורה מצטרפים וע"כ לאו משום דל"ת כל תועבה דהוי לאו שככללות רק שזהו גילוי מילתא דאין איסורים מבטלים זא"ז אין זה ראי' דאפשר דמצטרפין היינו שלא פ"י תערובות אבל ע"י תערובות לשי' החו"ד דמתבטלין איסורים זב"ז אף לאיסורא ממילא אין כאן לאו דל"ת כל תועבה, וגם מש"כ דלר"מ הוי לאו שבכללות לא הביא ד' התוס' בפ"ז שם דכיון דבכל חד איכא לאו מיוחד לא הוי לאו שבכללות ובעיקר מה שחידש דלר"מ הוי גילוי מילתא שמצטרפים כתבתי לעיל לפרש כן בשי' הרמב"ן דלוקה באמת על הלאוין המיוחדים אף דבאמת בכל אחד הוי רק חצי שיעור כמו באיסורי נזיר דמצטרפין למלקות משום הלאוים המיוחדים אבל בשי' התוס' מפורש דלוקה משום ל"ת כל תועבה אבל משום לאוין המיוחדין הוי רק חצי שיעור ואי אפשר שיצטרפו וכל דברי החו"ד אינם מתחוורים בזה.

ח

וראיתי במה"פ בירושלמי נזיר פ"ו מש"כ בענין זה על מש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מאכ"א כל האיסורים שבתורה אין מצטרפין זע"ז חוץ מאיסורי נזיר וכ' המ"מ מתבאר

במס' מפילה בפ' קדשי מזבח והמה"פ תמה פ"ז דלא נמצא במעילה שם רק בנבילת בהמה טהורה וטמאה אין מצטרפין משום דאין איסור חע"א ובפיגול ונותר מצטרפין לאכילה משום דר"א דלא יאכל כי קדש הוא וכ"פ הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוהמ"ק ומאי נפ"מ בין פיגול ונותר משום לאו דל"י כל קדש בין שאר איסורים דאיכא בהו ל"ת כל תועבה דלאו שבכללות לא הוי כמש"כ התוס' בע"ז שם ומאי שנא פיגול ונותר משארי איסורים ותירץ המה"פ דלהכי בפיגול ונותר מצטרפים מטעמא דר"א דפליג על ר"ל וס"ל בזבחים שם דאין איסורים מבטלים זא"ז וס"ל דכשם שאין מבטלין זא"ז אם יש בכל אחד כשיעור כן מצטרפין זא"ז לכשיעור דזיל בתר טעמא ושאר איסורין לא ילפינן מעולין כדאמר במנחות דכ"ב לרבנן דר"י ולא ילפינן דשארי איסורים מצטרפים זע"ז לפיכך דם וחלב כשם שאינם מצטרפין לשיעור כן אינם מצטרפין לאסור הקדירה ומסיק לבסוף דיש לדון איפכא דאף דפסק הרמב"ם בפיגול דפיגול ונותר אין מבטלין זא"ז כר"א מ"מ בשאר איסורים מבטלין זא"ז זהו תו"ד, וכל דבריו תמוהים מאד דבאמת בודאי מוכח ומפורש במעילה דשני איסורים אין מצטרפין [ובנבילות באמת מצטרף כמש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מאכ"א ורק דפליגי דגמ' שם מצד איסור חע"א] דהא מדקאמר דפיגול ונותר דמצטרפים משום הלאו דל"י כי קדש הם מבואר דדוקא בפיגול ונותר דאיכא בהו הלאו ותיפ"ל משום לאו דל"ת כל תועבה דאיתנהו בכל איסורים אלא דרק לר"מ אמרינן הכי ורבנן פליגי עליה ולאו דל"ת כל תועבה לא דרשי על זה ורק פיגול ונותר מצטרפים, ומה שתי' דלהכי פיגול ונותר מצטרפים משים דקי"ל כר"א דאין מבטלין זא"ז ולפיכך מצטרפין הנה בדהתוס' בזבחים דפ"ח מבואר דגם ר"ל ס"ל דפיגול ונותר מצטרפין לגבי הלאו דל"י כי קדש רק דהתם בדלא מיערב והכא בדמיערב וגם לתי' השני משום דהוי לאו שבכללות אין לוקין עליו עכ"פ מבואר דאע"ג דמצטרפין, מ"מ מתבטל הלאו המיוחד ולהתירוץ כל דמיערב ובטיל ממילא ל"ש צירוף כיון דנתבטל הלאו המיוחד וגם להיפוך לר"א דס"ל אין איסורים מבטלים זא"ז בפיגול ונותר מ"מ אין ראי' שיצטרפו לכשיעור דהא בכל חדא וחדא ליכא שיעור ורק דמצטרפין משום לאו דל"י כל קדש שהוא לאו כללי וממילא לר"א דס"ל דאין איסורים מבטלין זא"ז אפילו בדמיערב ולא נתבטל הלאו המיוחד מצטרפין למלקות גם בדמיערב אבל בשארי איסורים שאין לאו כללי אע"פ שאינם מבטלים זא"ז כמש"פ הרמב"ם מ"מ אינם מצטרפים לכשיעור דהא עכ"פ שיעור שילקה משום לאו אחד אין בו, ומה שרצה לחלק אליבא דר"א בין פיגול ונותר לשארי איסורים הלא ר"א סתמא קאמר וכל האיסורים שוים בדין ביטול שאין מבטלים זא"ז.

דהתוספות בשבת דפ"ט בר"ה תבלין כתבו דלאביי אפילו לרבנן דר"מ מצטרפין שני איסורים בלאו אחד למלקות והא דאמר ר"ל הפיגול והנותר כו' פטור א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ולמלקות איירי ומדמבטלין זא"ז משמע דשני איסורים לרבנן אין מצטרפין צ"ל דאע"פ שמבטלין זא"ז כשבללן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה די"ז הפיגול כו' וקאמר בגמ' לא שנו אלא לטומאת ידים אבל אכילה מצטרפים והא דאצטריך ר"א לאתויי קרא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לאו על אכילתו פירוש מדנאמרו בלאו אחד דמצטרפין לא איצטריך אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה אבל לרבנן בעלמא מצטרפין והא דתנן בפ' קדשי מזבח דהערלה וכה"כ מצטרפין אתי שפיר כרבנן אליבא דאביי כו'.

ומדהתוס' נדחה ראית המ"מ ממעילה שאין איסורים מצטרפים מדאצטריך קרא דכל שבקדש פסול, אולם התוס' נדחקו בזה לפי שיטתם שם אליבא דאביי דשני איסורים במין אחד מצטרפים אפילו לרבנן דר"מ לפ"מ דמוכיח אביי מחזקי' למאי דמפרש מצטרף למלקות אבל למאי דמסיק הר"ת דמצטרפים לאסור הקדירה ולא למלקות בודאי גם לאביי אינו מצורף למלקות וד' הגמ' במעילה אתי כפשוטו דבאמת לרבנן אינם מצטרפים איסורים שונים גם במין במינו רק בפסולי קדש וכ"ה שי' הרמב"ם, ובאמת בעיקר קוהתו"ס לאביי למ"ל קרא שמצטרפין פסילי קדש דהא לאביי גם בשארי איסורים מצטרפים צ"ע דהא אי"ק על צירוף מין בשאינו מינו שאינם שוים בשמא ובטעמא דלאביי אינם מצטרפים רק בפסולי קדש מגזיה"כ, וצ"ל דשי' התוס' כד' הראב"ד דאפילו באיסור אחד אינם מצטרפים מין בשאינו מינו ולאביי תלוי דוקא במין במינו דאם הוא מב"מ מצטרפים גם איסורים שונים לרבנן ומין בשא"מ אינו מצטרף אף בלאו אחד וכן נראה מלשון התוס' דלאביי לא פליגי רבנן ור"מ אלא בב' מינים ולא בב' איסורים ומשמע דבב' מינים ואיסור אחד פליגי ג"כ, וביאור דהתו"ס שכתבו וכן מוכח במעילה ולכאורה הביאו ראי' לסתור דממעילה הא מוכח דלרבנן אין מצטרפים מדאיצטריך קרא דלא יאכל כי קדש והא התוס' הקשו מזה אח"כ ותירצו דאי"ק לר"ש ואיזה הוכחה יש ממעילה, ונראה ביאור דהתו"ס שהוכיחו על מה שחילקו מקודם דאע"פ שמבטלים זא"ז כשבללן מ"מ מצטרפין הן למלקות בלא תערובות ועל זה הוכיחו ממעילה דלענין אכילה מצטרפים משום ל"י כי קדש הם ומ"מ מבטלים זא"ז כקושיית התוס' בזבחים ועכצ"ל משום דבלול ומיערב שאני וכמו שתירצו התוס' בזבחים דשאני מיערב הרי מוכרח שיש חילוק בין צירוף בעין ובין בלול מהאי טעמא גם לאביי אליבא דרבנן דמין במינו מצטרפים למלקות מ"מ בלול שאני וזהו שהוכיחו ממעילה דיש חלוק בין בעין

ובין בלול ואח"כ הקשו כיון דהא דמעילה מיירי בבעין א"כ לאביי ל"ל קרא דל"י כי קדש כו'.

אלא שיש להעיר על הוכחת התוס' משם דהא דמוכח בזבחים דיש חילוק בין מיערב או לא מיערב היינו משום דבמיערב נתבטל הלאו המיוחד ואין כאן פסול כלל ול"ש לומר כל שבקדש פסול כמשכ"ל או כמש"כ הא"מ לפרש משום דנתבטל הלאו המיוחד ולאו דל"י כל קדש הוי לאו שבכללות אבל במב"מ לאביי דמצטרפים איסורים שונים מצד שהם מין אחד מאי חילוק יש בין בעין ובין בלול וצ"ל דהחילוק לאביי לדהתוס' בין בעין ובין בלול דבבעין שכל איסור ניכר בפ"ע מצטרפים מב"מ משא"כ בבלול שנתבטל איסורו העצמי וגם לא נתהפך לאיסור אחר אינו מצטרף אבל הוכחה לחילוק זה מהא דמעילה וזבחים אין כאן כמש"כ, ואפשר דכונת התוס' דלאביי גם רבנן ס"ל הא דל"ת כל תועבה ונכללו בלאו אחד מ"מ בעינן שיהי' גם מין אחד דגם בלאו אחד בעינן שיהי' ממין אחד כמשכ"ל דאם אין לאו כללי איך יצטרפו ב' איסורים לחיוב מלקות לרבנן כיון דאין בכל אחד כשיעור ולהכי בבלול דמתבטל השיעור

מהלאו המיוחד אינו מצטרף לרבנן ומתאים פי' התוס' בשבת עם תירוצם בזבחים דע"ח ודהתוס' בע"ז דט"ו ור"מ ס"ל דכל איסורים שבתורה מצטרפים אף בב' מינים ויובן בזה מה שחילקו התוס' אליבא דאביי לרבנן בין מלקות וקרבן דמלקות מצטרפים מין אחד ולקרבן אינו מצטרף כיון דהטעם משום מין במינו מה לי מלקות מה לי קרבן אבל אי נימא דלאביי גם רבנן ס"ל הלאו דל"ת כל תועבה ומב"מ מצטרף א"ש דמצטרף רק מחמת הלאו למלקות ולא לקרבן כמו בלאו דל"י כי קדש אלא דמפשטות דהתוס' נראה דמצטרפים לרבנן שני איסורים במין אחד מצד מכ"מ דהא דרשא דל"ת כל תועבה שאיסורים מצטרפים זה לזה לא מצינו רק לר"מ ולא לרבנן וצ"ע אולם גם לפמש"כ דפשטות דהתו"ס לחלק לאביי בין בלול ובעין במין אחד בשני איסורים דמצטרף רק בעין ולא בבלול מ"מ נראה דזהו דוקא בשני איסורים דכיון דמתבטל ואינו מתהפך לאיסור אחר אינו מצטרף לשיעור כזית למלקות אבל בלאו אחד ומין במינו מאי נפ"מ בין בלול ובין בעין דהא ל"ש ענין ביטול בלאו אחד וא"כ דלפי המסקנא בזבחים דע"ח דמיירי ר"ל במין במינו יקשה והא פיגול ונותר מצטרפים משום לאו אחד ואיך יתבטל דהא ל"ש שם תי' התוס' בשבת לאביי לחלק דבלול שאני הא הוי לאו אחד ועכצ"ל כמו שחילקו התוס' בזבחים דע"ח דמיערב שאני וכמש"כ באות א' להסביר דכיון דבטל איסור המיוחד ואין כאן פסול קדש ממילא דאין כאן לאו כלל ועי' בר"ש בפ"ב דערלה משנה י'.

ט

והנה שי' התוס' בשבת דלאביי מצטרפים שני איסורים במב"מ למלקות לרבנן אבל לרבא דמשני הא מני ר"מ היא נראה דלרבנן אינם מצטרפים שני לאוין למלקות בשוין בשמא אבל בדי התוס' ריי"ד בע"ז דס"ו מפורש דלרבנן אף לפי המסקנא שני שמות משני לאוין כמו ערלה וכה"כ מצטרפים למלקות ורק במין אחד כמו יין של ערלה ושל כה"כ אבל שני מינים אינם מצטרפים מדמבואר בכריתות דשני מינים ושני שמות חלב ודם פטור והתוס' ריי"ד אינו מחלק בין מלקות וקרבן ובפי' דהגמ' בע"ז פירש דקו' וזהו הפרזה גדולה שהרי שנינו בכריתות דשני מינים משני שמות אינם מצטרפים משו"ה איצטריך חזקי' לומר במיני מתיקה, אלמא דאזלינן בתר טעמא ורבא תירץ לעולם בתר שמא אזלינן וא"ת א"כ הו"ל ג' שמות וג' מינים ואיך מצטרפים הא מני ר"מ היא דאמר כל איסורים שבתורה מצטרפים ואפילו חלב ודם ופליג על מתניתין דכריתות דשני מינים פטור ואח"כ הוסיף להביא ראי' דשני מינים משם אחד מצטרפים מהא דמעילה חמשה דברים בעולה מצטרפים הבשר והחלב והסולת והיין והשמן, וכל הנותרים והפגולים מצטרפים וכל הנבלות וכל השרצים מצטרפים זע"ז מכל הני משמע דשני מינים ושם אחד מצטרפין ותנן נמי התם הפיגול והנותר אינם מצטרפים זה עם זה, ונ"ל דבשני מינים מיירי כגון בשר ולחם אבל בשר פיגול ובשר נותר שהן מין אחד אע"פ שהן שני שמות מצטרפים דמ"ש מערלה וכה"כ דתני בההיא פירקא דמצטרפים אלא ודאי הא במין אחד והא בשני מינים ואמרינן בגמרא ל"ש אלא לטומאת ידים דרבנן אבל לענין אכילה מצטרפים דתני ר"א אומר ל"י כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו פי' אע"ג דכל איסורים שבתורה לא מצטרפי פסול הקדשים מצטרפי דלאו אחד נכתב על כולן וכסברא דר"מ דס"ל דכל האיסורים כו' עכ"ל, מבואר מד' התוס' ריי"ד דגם לרבא במין אחד מצטרפים שני איסורים כמו ששנינו בערלה וכה"כ דמצטרפים ופיגול ונותר דאינם מצטרפים לטומאת ידים בב' מינים קאי מיירי ולהכי איצטריך קרא דלא יאכל כי קדש הם לצרף ב' מינים למלקות ולקרבן אבל מין אחד מצטרפים שני לאוין בכל האיסורים גם לרבנן וזהו דלא כמש"כ התוס' בשבת דפ"ט).

ולפי המתבאר יש בזה כמה שיטות לענין צירוף למלקות ולקרבן בלאו אחד שי' הרמב"ם דמצטרפים למלקות אע"ג דלא שוי בשמא ובטעמא וכפשטות הסוגי' דמעילה דכל הנבלות והשרצים והפיגולים והנותרות מצטרפות זל"ז וכמו שהוכיח התוס' ריי"ד מחמשה דברים בעולה דמצטרפים זל"ז וכן נראה לשי' הרמב"ם דפיגול ונותר דמצטרפים זל"ז משום לאו כללי דל"י כי קדש כדין לאו אחד וגם בב' מינים מצטרפים ומה"ט השמיט

הרמב"ם בפ"ו מהל' שגגות בב' מינים בפיגול ונותר דס"ל כשי' הרמב"ן דמצטרפים גם לקרבן וגם בב' מינים מצטרפים כלאו אחד ולר"מ בכה"ג מצטרפים כל האיסורים אע"ג דלא שוי בשמא ובטעמא וגם חלב ודם מצטרפים לקרבן, ועי' בתוס' רי"ד שבת דפ"ט דר"מ חולק על הא דכריתות וגם לקרבן מצטרפים יעוי"ש ובשני לאוין קיי"ל כרבנן דאינם מצטרפים וגם במין אחד בשוה בשמא ובטעמא וכמש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מאכ"א דכל האיסורים אינם מצטרפים זל"ז לבד איסורי נזיר.

והא דערלה וכה"כ דמצטרפים היינו לאסור התערובות דוקא אבל לא למלקות, ושי' הראב"ד דגם בלאו אחד מצטרפים למלקות רק בשוי בטעמא ואע"ג דקי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן מיהו לענין צירוף למלקות סגי בשוי בטעמא והוכיח זה מהא דר"מ דמצטרפים למלקות כל האיסורים בשוי בטעמא וכמש"כ הרמב"ן בפי' הראשון לשי' הר"ח ומיהו בודאי בשוי בשמא סגי ג"כ להצטרף דהוי מין אחד דהא קיי"ל כרבא, וצ"ל דהא דכל הנבלות והשקצים והפיגולים והנותרות דמצטרפות זל"ז מיירי בשוי בשמא או בטעמא והא דחמשה דברים בעולה מצטרפים זל"ז במעילה שהק' התוס' רי"ד צ"ל דמעילה שאני דהאיסור משום הנאה, וא"כ אם נהנה מכמה מינים עכ"פ הרי נהנה בפרוטה ונראה דלפ"ז גם בשארי איסורי הנאה אם נהנה מכמה מינים בלאו אחד דערלה מצטרפים ג"כ למלקות לשי' הסוברים דלוקה על איסורי הנאה דהרי נהנה עכ"פ בשוה פרוטה.

ובשני לאוין בודאי אינם מצטרפים למלקות גם במין אחד והראב"ד דמפרש שני שמות איסורים נינהו היינו לאסור התערובות ולא למלקות. ושי הרמב"ן דהא דלר"מ מצטרפים כל הלאוין לפי פירש"י כשהי' שיעורן שוה כגון ערלה וכה"כ ואפילו ב' מינים דלא פליג ר"מ על מתניתין דאין ערלה ותרומה מצטרפים וה"נ תניא בכריתות דחלב ודם אינם מצטרפים לר"מ (כונתו דלא פליג ר"מ כמו דפליג שם ברישא ובסיפא בפ' אמרו לו ועכצ"ל, דר"מ מודה בהא) מפני שאין שיעורם שוה, ולפי פי' הר"ח פירוש דחזקי' פירש הא דר"מ ג"כ במיני מתיקה דוקא כששוים בטעם ולהכי חלב ודם אינם מצטרפים משום דהוי ב' לאוין וב' מינים שאינם שוים לא בשמא ולא בטעמא ולית לי' לר"מ צירוף לאוין רק בששוים בטעמם, ולפ"ז נפ"מ לדידן גם לרבנן בפיגול ונותר שאינם מצטרפים לכשאינו שוים בטעמם וצ"ל לפ"ז דמה שפי' הרמב"ן בשבת דע"א דשני מינים פטור הוא בחלב ודם ולא בפיגול ונותר דמצטרפים ג"כ לקרבן זהו לא לפי' הר"ח דלדידי' גם בפיגול ונותר פטור לכשאינם שוים בטעמם ורק דהרמב"ן קאי למש"כ מתחלה לחלק דדוקא היכא דשיעורים שווים מצטרפים משא"כ בחלב ודם ופיגול ונותר הוי שיעורים שוים,

ומפורש ג"כ בד' הרמב"ן דבשני לאוין אינם מצטרפים לרבנן אפילו לאביי במין אחד דגם לאביי צ"ל דמתניתין דתבלין שני שמות כר"מ היא או כמש"כ בפי' השני דלאסור את הקדירה אפילו לרבנן מצטרפים ולא למלקות ובלאו אחד נראה לפי מסקנת הרמב"ן דמצטרפים למלקות אע"ג דלא שוי בשמא ובטעמא, ושי' התוס' בשבת דפ"ט דלאביי מצטרפים שני איסורים ממין אחד למלקות וכן פיגול ונותר מצטרפים למלקות ולא לקרבן ושי' ר"ת שם נראה דאינם מצטרפים למלקות ורק לאסור הקדירה וביבש ביבש מצטרפים לאסור ושי' התוס' רי"ד דמין אחד מצטרפים שני לאוין גם לרבנן למלקות ולקרבן ולר"מ מצטרפים גם שני מינים למלקות ולקרבן וכמי כן בפיגול ונותר מצטרפים שני מינים גם לרבנן וכן בלאו אחד מצטרפים ב' מינים אע"ג דלא שוי בשמא ובטעמא כשי' הרמב"ם.

ו

ולדינא בנידון האו"ה באיסורים שאינם שוים בטעם בלאו אחד שכ' דאינם מצטרפים לאסור את הקדירה ותמהו עליו האחרונים בזה נראה דלא מיבעי לשי' הראב"ד בפי"ד מהל' מאכ"א דאפילו בעין אינם מצטרפים למלקות בלאו בחד אם אין הטעמים שוים ומדמה לתערובות בתבלין דגם בשם אחד בעינן מיני מתיקה כדחזקי' כמבואר בירושלמי ואינו מחלק בין בעין ובין בתערובות וכל שאינם שוים בטעמם אינו אוסר וזהו כד' האו"ה אלא אפילו לשי' הרמב"ם דס"ל דבבעין מצטרף בלאו אחד מ"מ י"ל דכל שאינו נרגש הטעם כיון שאין הטעמים שוים אינו אוסר, ובתבלין בעכצ"ל דנרגש התיבול אע"פ שאינם שוים בטעמם אבל היכא שאינו נותן טעם מפני שינוי הטעמים איך יצטרפו לאסור, ובהגהות יד אברהם יו"ד סי' צ"ח תמה על דברי האו"ה מהא דקתני שנים או שלשה שמות ממין אחד או ב' מינים משם אחד אסור ומצטרפים זע"ז וכיון דמצטרף לאיסור ולמלקות אי אפשר שיתבטל, ולק"מ דהא חזקי' מוקי לה במיני מתיקה דוקא דשוים בטעמם ומצטרפים וגם להרמב"ם שלא הביא הא דחזקי' אפשר דתבלין דכרפס הנם שוים בטעמם ועכ"פ התיבול נרגש ולהכי מצטרפים, אבל בנידן האו"ה כיון שאינו נרגש הטעם אף באיסור מלאו אחד בטל מן התורה וגם מדרבנן י"ל דלא החמירו ולא דמי למב"מ דגזרו שמא יבשל בשאינו מינו ויתן טעם אבל בשא"מ כיון דבטעם ל"ש צירוף ואינו נרגש לא גזרו וממילא נתבטל ועי' בתשו' אבני מלואים סי' ד' מה שתירץ קו' הפרמ"ג על האו"ה מבב"ח יעוי"ש, ומה שתמה ביד אברהם שם מלשון הרע"ב בפ"ג דערלה דערלה מעלה את הכלאים והערלה דהיינו שאין איסורן משם אחד כמו ערלה ונ"ר דאי איסורן משם אחד אי אפשר שיבטל קצתו לקצתו י"ל דכונתו ביבש ביבש ולהכי

בשם אחד אאפ"ל שיבטל קצתו לקצתו ומצטרפים זע"ז משא"כ היכא דתלוי בנתינת טעם י"ל דכל שאינו נרגש הטעם מותר כמש"כ האו"ה, ובב' איסורים משני לאוין היכא דשוים בטעמם אע"פ דאין מצטרפים למלקות מ"מ לקדירה אוסר כיון דנרגש הטעם כמש"כ התוס' דמפרשים ב' שמות ב' איסורים לאסור את הקדירה, וגם לשי' רש"י והרמב"ם דמפרשים ב' שמות מאיסור אחד מ"מ אוסר כמו שמבואר ברמב"ם בפט"ז מה' מאכ"א הל' י"ג שאור של כה"כ ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה ולא בזה כדי לחמץ כו' וכן תבלין של תרומה וכה"כ כו' אותה קדירה אסורה לישראל דהלכה כחכמים דכל שיש בהם כדי לתבל אוסר אפילו ב' איסורים אלא דבשאור ותבלין הם שוים בשמא ובטעמא. אבל בשני מינים וב' איסורים אע"פ ששוים בטעם כמיני מתיקה למאי דקיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן הלא בדין שלא יאסרו. אלא די"ל דדוקא בהנך דלטעמא עבידי דהא דאינו בטל לשי' האו"ה אאמד"ר בעינן צירוף מין במינו אבל בפחות מששים משני מינים ושני איסורים השוים בטעמם כיון דנרגש הטעם ואסור מן התורה מצטרפים לאסור, אולם לד' הפר"ח גם מילתא דלטעמא עבידי אינו בטל מן התורה, אלא די"ל דקושיית הגמ' לרבא האי שמא לחוד והאי שמא לחוד קאי על יבש ביבש שאינו נרגש הטעם אבל היכא שנרגש הטעם מצטרפים לאסור דבכה"ג גם לרבא דאזיל בתר שמא בשא"מ אוסר בנ"ט כמש"כ הש"ך בסי' צ"ח לחלוק על הרמ"א כמש"ל אבל מד' התוס' והראשונים שאינם מפרשים כן נראה דלרבא בכה"ג אינם מצטרפים לאסור ורק היכא שנו"ט בעצמו בקדירה אוסר ואזלינן בתר טעמא משא"כ היכא שאין בו כד לתבל רק על יד צירוף כיון דלא שר בשמא למאי דקי"ל כרבא בדין שלא יאסור

יא

ובעיקר קו' גה"ש בזבחים דע"ח שהובא באות א' לשיטת הר"י דאורליניש דה"ל דטכ"ע דאוריתא אסור דילפינן מגעולי מדין אבל אין לוקין על זה דא"כ מאי מוכיח הש"ס דלר"ל נו"ט ברוב לא דאורייתא דילמא ס"ל דאסור ואפ"ה, אין לוקין, ראיתי שכבר קדמוהו התוס' רי"ד בע"ז דס"ז שכתב ומיכן מוכח שאם טעמו ולא חמשו הוא אסור מן התורה לוקין ואין לומר שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו יעוי"ש. וראיתי בס' חקור מים חיים בסי' צ"ח שכתב לחדש דהא דט"ע להר"י מאורליניש אינו אלא בעשה ולא אמרינן הדרא לאיסורא קמא כמו שהקשו התוס' משום דהא טעם המעורב לא הוי רק חצי שיעור דאסור מן התורה ואין לוקין אינו לוקה, וסבור הייתי לחלק דגם לשי' הר"י דאורליניש אינו לוקה רק בטעמו ולא ממשו, דלהכי לא אמרין אהדרא לאיסורא קמא משום דמה שאסור הטעם בלבד זהו חדוש דהוי כיוצא מן הטחא דילפינן מהטמאים לאסור צירן

ורוטבן ועי' ברמב"ם פ"ג מהל' מאכ"א הל' א' והל' ו' דכל מאכל היוצא ממין מן המינים האסורים שלוקין על אכילתן הרי אותו מאכל אסור באכילה מן התורה ואעפ"י שחלב טמאה וביצי עוף סמא אסורין מה"ת אין לוקין עליהם כו' והרי האוכל אותן כאוכל חצי שיעור שהוא אסור מה"ת ויעוי' בהה"מ שם דכ"ז מהיסוד דאתרבי מהטמאים דאתרבי לאיסורא ולא למלקות אבל בטעמו וממשו רק שמעורב ואינו ניכר ובמין במינו בטל מן התורה ובשאינו מינו אסור מן התורה, מצד טכ"ע, ובזה י"ל דהדרא לאיסורא קמא דממשו של איסור לוקין עליו וטעמו וממשו המעורב גם לשי' רש"י אסור חה"ת יעוי' ברמב"ן חולין דצ"ח ובר"ן שם וע"ע בב"י סי' צ"ח] ולפ"ז בפיגול ונותר וטמא דהוי טעמו וממשו רק שמעורב לוקין גם לשי' הר"י מאורלייניש וא"ש בפשיטות קו' התוס' ובזה מיושב מאי דק"ל טובא לשי' הר"י מאורלייניש בהא דעשה עיסה מן החסים ומן האורז דאם יש בו טעם דגן חייב בחלה ויוצא בה יד"ח בפסח דאפילו אית בה כזית בכדי אכילת פרס מ"מ כיון דעל טכ"ע לא הוי אלא עשה בעלמא א"כ אין זו מצה, וצ"ל דס"ל כשי' הרמב"ן בהל' חלה דמשום גרירה קא אתינן עלה (ובאות א' הרגשתי מזה ויצא טעות מביהד"פ וכצ"ל די"ל כיון דאין מלקות על טכ"ע ממילא מצה לא הר ומוכח דעל טכ"ע לוקין ותלוי בזה בשי' הראשונים היינו דלהרמב"ן דמשום גרירה הוא א"ש ולמש"כ מיושב אפילו בלא גרירה דטעם גרירה הא אינו מבואר בש"ס דילן אלא דבעשה עיסה מן החטים ומן האורז דהוי טעמו וממשו רק שמעורב בזה היכא דאיכא כזית בכא"פ לוקין עליו גם לשי' הר"י דאורלייניש, אולם החו"ד בסי' ק"ה האריך להוכיח דמאי דאסור טכ"ע אף בטעמו ולא ממשו הוי כיוצא מן האיסור ככל האיסורים דמשקין כמותן לחייב מלקות ג"כ ואין כל חידוש בזה והחידוש הוא דילפינן שאינו בטל ברוב ולדבריו אין חילוק בין טעמו ולא ממשו אי טעמו וממשו, וא"כ אי בטעמו ולא ממשו לשי' הר"י מאורלייניש אין לוקין עליו ה"ה בטעמו וממשו (ומה שחודש הח"ד שם דבאיסורין שאין משקין היוצא כמותן אין טכ"ע אוסר ובתרומה אין טכ"ע אוסר תמוה מזבחים דל"ו דמבואר דפליטת כלים של תרומה אוסר, ועי' בכ"מ פר מהל' מאכ"א לענין יוצא מן ההקדש שאדמ"ר ואפי"ה עכ"ע אסור מן התורה וכבר הרגישו בזה ואכמ"ל] גם מלשון התוס' בע"ז לשי' ר"י מאורלייש רש נראה דאין חילוק וכל שמעורב ברוב לשי' הר"י דאורליניש ירש אין לוקין על טכ"ע והד"ק קושיית התוס' רי"ד דמנ"ל להכיח דר"ל ס"ל דמ"ט ברוב לאו דאורייתא דילמא דאורייתא ואין לוקין עליו,

ונראה לישב אפילו אי נימא דגם כטעמו וממשו ס"ל להר"י מאורלייניש דאין לוקין על טכ"ע בכזית בכא"פ דהא דאינו לוקה משום דמעורב ברוב היתר ואע"פ דילפינן מגעולי

מדין דאסור קמא משום דמעורב ברוב היתר אלא דאסור מדין טכ"ע מגעולי מדין, אבל אם הי' ההיתר נאסר ג"כ ואין כאן עוד דין בטול ברוב שוב בודאי אמרינן בזה הדרא לאיסורא קמא, ולפ"ז בנדר וקדשים דהיתר מצטרף לאיסור א"כ כל דאמרינן דאסור המעורב משום טכ"ע הרי רוב ההיתר מצטרף לאיסור הטכ"פ [וכ"כ בתוס' רי"ד ג"כ דכל שאסור משום טכ"ע הוי כבעין וההיתר מצטרף לאיסור יעוי"ש והרי כלו אסור תשים היתר מצטרף לאיסור וממילא דאין כאן ריב היתר כלל ובכה"ג בודאי הדרא לאיסורא קמא דהוי ככולו איסור ולוקה עליו אף שאין בו כזית בכד אכ"פ, ובזה מיושב ד' הירוש' בפ"ב דערלה שהובא בתוס' דאמר ריו"ח כל נותני טעם אין לוקין עליהם חוץ מאיסורי נדר ומזה הקשו על שי' ר"ת דס"ל דלוקין על טכ"ע וראי' להר"י מאורלייניש ותמהו המפרשים דהא גם לר"י מאורלייניש קשה דהא לריו"ח גם באיסורי נזיר ילפינן מגעולי מדין, ולמש"כ א"ש רבאיסורי נדר דהיתר מצטרף לאיסור א"כ כיון שאסור משום טכ"ע הרי גם ההיתר מצטרף לאיסור והוי כולו איסור ובכה"ג הדרא לאיסורא קמא ולוקין על טכ"ע שאין בזה ביטול ברוב ולפ"ז מיושב קו' התוס' רי"ד על הר"י מאורלייניש מזבחים דבפיגול ונותר וטמא דבקדשים היתר מצטרף לאיסור ועכצ"ל הא דאינו לוקה לר"ל משום דהתראת ספק לא שמא התראה וכשאכל רוב פיגול ומיעוט נותר היתר מצטרף לאיסור ולוקה משום פיגול במין במינו, ואם הרוב נותר והמיעוט פיגול לוקה משום נותר והוי התראת ספק דלא ידעינן להתרות משום איזה לאו אבל בשאינו מינו אי נו"ט ברוב דאורייתא ויש כדת בהמיעוט אעפ"כ הי' לוקה גם משום המיעוט דהא הרוב איסור אחר הוי בהיתר ומצטרף לאיסור דהיכא דאיכא נתינת טעם אפילו הרוב היתר מצטרף לאיסור וכמש"כ התוס' בנזיר דל"ז בד"ה ב' קופות וממילא דאין כאן ביטול ברוב וגם לשי' הר"י דאורלייניש לוקה, [והתוס' שם בזבחים בד"ה הפיגול כתבו ועו"ק היכי מחייב כלל משום חד מינייהו דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרף עם הרוב להשלימו לכשיעור דאפילו היתר לא מצטרף לאיסור כש"כ איסור לא מצטרף לאיסור ותמוה דהרי בקדשים לכו"ע היתר מצטרף לאיסור, וראיתי בם טהרת הקדש שהרגיש בזה וגם מש"כ התוס' דאפילו היתר אינו מצטרף לאיסור כש"כ איסור דלא מצטרף תמוה דהא בפסחים ובנזיר מבואר להיפוך דהשתא איסור והיתר מצטרפים איסור ואיסור לא כש"כ ומשני דאיסור ואיסור מצטרפים בזה אחר זה וצ"ע, ובמש"כ יש לפלפל לישב מאי שהקשיתי לעיל שי' הר"י דאורלייניש אם נימא דאפילו נתערב ממשו של איסור ברוב ויש בו כדת בכא"פ ג"כ אינו לוקה א"כ בעשה עיסה מן החטים ומן האורז אמאי יוצא בזה ידי חובתו

בפסח כיון דלגבי איסורים לא אמרינן שזהו גוף האיסור רק שזהו דין מיוחד דילפינן מגעולי מדין וזה ילפינן לגבי איסורים ומנ"ל שיוצא בזה ידי"ח בפסח.
ונראה דלכאורה קשה דהא דטכ"ע לאו דאורייתא פירש"י בחולין דצ"ח משום דבטל ברוב א"כ בעשה עיסה מן החטים ומן האורז לשי' הפוסקים דהיתר בהיתר לא בטל מה בכך דטכ"ע לאו דאורייתא הא היתר בהיתר לא בטל ומאי מקשה לר"ל דס"ל דאיסורים מבטלים זא"ז ונו"ט ברוב לאו דאורייתא דשאני איסורים שונים שיש להם דינים מיוחדים מבטלים זה את זה ולהכי נו"ט ברוב לאו דאורייתא משא"כ בהיתר בהיתר דלא בטל שפיר יוצא יד"ח בפסח, וראיתי שהתעוררו בזה וצ"ל דקושיית הש"ס הוא דהא במצה בעינן שיהי' חייב עליו משום בל תאכל חמץ ולהכי בעיסה מעורבת מחטים ואורז לא היה חייב משום ב"ת חמץ ומוכרח מזה דנו"ט ברוב דאורייתא ולפ"ז ב"ה בחדש אדר תרע"ב:
י"ל לשי' הר"י מאוריניש דהא דתני דיוצא ידי"ח בפסח אתי כר"א כפסחים דמ"ג דס"ל דעירובו בלאו והיתר מצטרף לאיסור בחמץ וממילא לוקה גם משום ב"ת חמץ ג"כ וגם סתם משנתינו דר"פ אלו עוברין כר"א יעוי' במאור וכ"פ הרחב"ם בפ"א מחו"מ דעירובי בלאו דאיתרבי מכל מחמצת ולוקה ואתי מתניתין דחלה דעשה עיסה מן החיטים ומן האורז יוצא יד"ח בפסח כר"א, כל זה כתבתי לפלפולא בעלמא לשי' הפוסקים דהיתר בהיתר לא בטיל אבל לפי האמת צ"ל לשי' הר"י דאוריניש או דמודה היכא דאיכא ממשו וטעמו דלוקה או דס"ל דא דיוצא במצה יד"ח הוא משום גרירה כמש"כ הרמב"ן בהל' חלה.

סימן יא

ע"ד אשר נשאלתי אודת מין אבק דק המובא מחו"ל הנעשה משמרים סתם יינם בתערובת סיד שרוף אם מותרים לעשות מזה ציטראן זאלץ

א

לכאורה נראה דאם נתיבשו בכה"ג ע"י תערובות דברים השורפים עדיף מיב"ח ותמד וכאפרן וכמש"כ דהנ"מ להשיג על הש"ך בסי' קכ"ג ס"ק כ"ו דלהכי כ' הב"י בחרצנים דאפרן מותר דכיון שלא נשאר בו לחלוחית יין ועדיף מנתמדו ושהו יב"ח, ועי' בפ"ת שם סק"י ולא דמי לאפר יי"נ וכ"כ התשב"ץ בח"ג סי רצ"א ובחדושי בית מאיר ליו"ד הרגיש בזה וכבר קדמוהו התשב"ץ שם מדין המבואר בסט"ז שם דתמצית היין הנקרש על דופני החביות והקנקנים נהגו בו היתר כו' שכיון שנתייבש כ"כ כבר כלה כל לחלוחית יין

שבו וכעפר בעלמא הוא עכ"ל והא התם ביין מיירי דהוי גופו של איסור וא"כ הא מפורש בגמרא דאפרן אסור ובתשב"ק לא תי' כלום ע"ז, וצ"ל דגם בתמצית היין הנקרש הוא רק משמרי יין וכיון שנתייבש ולא נשאר בו רק שמרי יין דמי לנתמדו ושהו יב"ח אבל עצם יין אף אם ותיבש ויעשה לעפר אסור רלא עדיף מאפרן, ובאמת לדברי הש"ך שאינו מחלק וס"ל דאפרן אסור בחרצנים דהוי כגופי של איסור כיין תמיהני שלא השיג על השו"ע בסעי' ט"ז בדין תמצית היין הנקרש דמה בכך שנתיבש הא מ"מ גם אפרן אסור וצ"ע והחת"ס בתשובה הובא בפ"ת שם מקיים דברי הש"ך והביא סיוע מע"ז דס"ה בהא דלא נצטרי זיקי דרוצה בקיומו של הכלי אסור משום דהוה בסים לדבר האיסור וכגופו של איסור ולהכי גם בחרצנים ושמרי יין תוך יב"ח הוי כגופו של איסור יעוי"ש.

ולא אדע איזה דמיון יש לזה דשאני התם דכל זמן שיש הבלוע בגוף הכלי, הכלי ג"כ אסורה והוי כגופו של איסור ויש בזה ענין רוצה בקיומו משא"כ בחרצנים ושמרי יין שנפשו אפר כיון דמועיל נתיבשו ונתמדו יב"ח מהכ"ת שיאסור אפרן ואף דבב"ח דהוא מן הנקברין ואפרן אסור כמבואר ברמב"ם ואע"ג דאפשר לסוחטן אם הי' מציאות לסחוט הי' מותר לכו"ע, וכבר הרגיש בזה הכו"פ בסי' פ"ז ובפתיחה לפרמ"ג בב"ח וכ' דאפשר דא"א מדרבנן (ועי' בבאורי הגר"א יו"ד סי' קנ"ה דס"ל דאסור מדאורייתא אפר של בב"ה דאסור שלכדה"נ ומקורו מדברי המרדכי יעוי"ש) וה"נ נאמר בחרצנים ושמרי יין מ"מ עכ"פ הא מהני תמד ויב"ח משום דנתיבש מה"ט גם בנעשה אפר תוך יב"ח מותר כיון דאין עוד שום שנתיבשו שהחמירו בזה כדעת ר"ת היכא שלא נתמדו הי' נראה לדון דבסתם יינם בזה"ז דבטל בס' והרי חזינן שאין בהם טעם ין ומותרין ורק היכא שאוסר במשהו י"ל דתוך יב"ח יש בו לחלוחית יין משא"כ בזה"ז דתלוי בטעם כיון שאין בו טעם יין שרי אלא דמד' הר"ת דס"ל דסתם יינם בס' וממחלוקתו עם ר אפרים נראה דאף בסתם יינם החמיר הר"ת ואפשר דאעפ"י שאין בו טעם יין הוא כבלוע בכלים ושיפלוט אח"כ ע"י שרי' והעמדה].

אולם גם לדעת הש"ך דס"ל בחרצנים ושמרי יין דאפרן אסור כדין אפרן של סתם יינם נראה דלמה שהקיל הרמ"א בסתם יינם בזה"ז דמותר בהנאה דגם אפרן מותר דדמי לכל איסורי אכילה וכשרץ שרוף דמותר ומה שהחמיר הריב"ש בסי' רנ"ה בסתם יינם אזיל לשי' שם דס"ל דסתם יינם איסור בהנאה אבל לדידן בסתם יינם בזה"ז דמותר בהנאה נראה פשוט דאפרו מותר ותמיהני על הרמ"א בסי' קכ"ג סכ"ד כדין אנואה ארדיינטו של נכרים דאסור בהנאה כיין עצמו ובהגה פי' שרוף שעושין מיי"נ אעפ"י שאינו רק זיעה מן הוא כאיסור עצמו עכ"ל שלא הגיה דלדידן בסתם יינם דמותר בהנאה דמותר.

ואולי שכל הרמ"א את לשונו שעושין מיין נסך היינו מעצם היין נסך אבל לא מסתם יינם ואפ"ל עוד דהריב"ש דן שם מתורת ק"ו וז"ל אם בחטים של שכר הבאת סתם יינם אסור האפר אחר שרפה כש"כ בסתם יינם עצמו שאסור בהנאה ואפילו לאחר שנשתנה לצורה אחרת במראיתו וטעמו ומה שאמרת שאין כאן עצמות היין אלא הזיעה שלו זה הי' בזיעה היוצאת מחמת הליחות שלא ע"י חום כו' אבל היוצאת מן המשקין הרי הוא כמשקין כו', וי"ל דהריב"ש הוסיף לחזק את האיסור בתורת ק"ו דאם אפרן אסור כש"כ הזיעה אבל לטמש"כ אח"כ דהזיעה הרי הוא כגוף המשקה ולהכי אפילו אי מותר מ"מ הזיעה אסור להכי גם בסתם יינם לדידן דמותר בהנאה מ"מ זיעת המשקין דיין שרוף מסתם יינם אסור וכן מבואר בד' התשב"ץ שם שכתב ג"כ בדין זה האגואה ארדיינטו דלא דמי לאפרן דהרי הוא משקה יעוי"ש ונראה שכן החזיק הרמ"א בשיטתו, אולם סי' ל"ו מפרש ד' הריב"ש לעפר ופנים חדשות באו לכאן בזה"ז דסתם יינם מותר בהנאה מותר גם לדעת הש"ך.

ב

אולם גם היכא שלא נעשה לעפר גמור יש לי מקום עיון בסתם יינם בזה"ז, דהנה הא דחרצנים יבשים שלא נתמדו לשי' הר"ת דאסורים משום דעדיין יש בזה איזה לחלוחית של יין אף דבודאי אינו ראוי גם לאכילת כלב וכן בתוך יב"ח דלכו"ע אסורים אף שאור לאכילה ולא פקע איסורן אף דכל שאור לאכילת כלב פקע כל איסור לכו"ע אפשר לומר דשאני איסור הנאה דיי"נ דהוא מן הנקברין ואפרן אסור דבודאי אי"ר לשום אכילה מ"מ חשיב זה גרם הנאה וכמו שחילקו התוס' בע"ז דמ"ט גבי גדולין דאף בדבר שזרעו כלה אסורין באיה"נ ולא באיסורי אכילה עיי"ש, (ומה"ט ילה"ע ע"ד החוו"ד סי' ק"ג שכתב דבכה"כ ובב"ח דאם נסרח דהו"ל אי"ר לאכילה פקע איסורו כמו נבילה שאי"ר לגר אף אם תיקן המאכל ג"כ פטור יעוי"ש דלהכי השמיט הרמב"ם בבא דנסרח בכה"כ, ולפמש"כ ז"א כיון דאסור בהנאה ומצותו בשרפה ובב"ח דאף אפרן אסור בודאי לא פקע איסורו לאחר שנאסר משום בב"ח והרמב"ם שהשמיט בבא זו י"ל משום דמ"מ אין לוקין על אכילה ורק דהוי בתורת הנאה ועל הנאה אין לוקין) וכ"ז בייי"נ דאסור בהנאה להכי אסורים החרצנים והשמרים אף שנפסלו מאכילת כלב משא"כ בסתם יינם דמותר בהנאה ואינו אסור אלא בשתי' כיון דנפסל מאכילת כלב ואי"ר לאכילה פקע איסור מיני'., ולכאורה יש להשיב בשמרי יין דלא נפקע אוכל ממנו אף שאי"ר לאכילת כלב משום שראוי להעמיד בשמריו עיסה, וכ"כ החו"ד סי' ק"ג ססק"א אולם בחרצנים יחודש הדין בסתם יינם דמותר דאינם ראוים לכלום.

ג

ויש לי לדון גם בשמרים דאע"ג דבודאי מה שראוי לחמץ בו עיסות אחרות מהני גם בשאר איסורים דלא גלי קרא כמו בשאור דחמץ דהא שאור דתרומה וטבל דלא פקע איסורי' מיני' אע"פ שאי"ר לאכילת כלב (כמבואר בתוספתא דביצה גבי שאור דחמץ שאי"ר לאכילת כלב) ובע"כ צ"ל משום שראוי להחמיץ בו עיסה מ"מ נראה דדוקא בשאור דמה שהי' אוכל מתחלה לא נתבטל ע"י מה שנפסל שהרי ראוי לחמע בו עיסה והי' נאכל עם העיסה והא דנתמעט מנבלה שאי"ר לגר דאינה קרוי' נבלה דאינה ראוי' עוד בשום פעם והאיסור מטעם נבלה, משא"כ בשאור אעפ"י שנתקשה הוא עומד לחמע ולהיות ראוי לאכילה כפי איסורו משא"כ בשמרי יין דאנו באים לאסור מצד תערובת היין כיון שנתיבשו ונתבטל היין הבלוע מתורת אוכל ומשקה האם ע"י שיהי' בכח השמרים להעמיד את העיסה עי"ז יתהפך למשקה היין והא כבר כתבו הפוסקים בקיבה שנתיבשה דפירשא בעלמא הוא ואין לו דין בשר אע"פ שראוי להעמיד את הגבינות אלמא דמה שראוי להעמדה אינו משוה את הקיבה לבשר וה"נ לא משוה לשמרים למשקה מן המעורב בו מה שיש בכחו להעמיד, ולא דמי לפלפלין שחייב בערלה אעפ"י דביבשתא אי"ר לאכילה אלא שראוי לתבל את הקדירה משא"כ בשמרי יין שנתהוו שמרים מדבר אחר ומפסולת של אוכל אחר ומה שיש בו כח העמדה לא משוי לי' לאוכל ומשקה וע"כ פקע איסורו ועוד נראה דבשמרי יין מה שיש בכח השמרים העמדה הוא רק בהשמרים וכיון דכל איסורו הוא משום היין והא היין אין בו כח העמדה ופקע איסורו עי"ז ובכה"ג גם החוו"ד מודה, וזה נראה דעת המשכנות יעקב בסי' ס"ה שהשיג על הט"ז ביו"ד דעיסה שנתחמצה בשמרי שכר חדש דאסורה והקשה המשכנ"י דהא שמרים אי"ר לאכילת כלבים ופקע איסורן.

ולכאורה תמוה דהא השמרים ראוים להעמיד את העיסה וכמש"כ החוו"ד בסי' ק"ג ולמש"כ א"ש דלא דמי לשאור שראוי לחמע את העיסה ויהי' תערובות עיסה ונשאר כמו שהי' מתחלה ולא נתבטל מתורת אוכל מה שהי' אבל בשמרים אין בו רק כח העמדה ולא יתהפך למה שהי' מקודם רק פנים חדשות יבוא לכאן ודמי לקיבה.

ד

והנה בדברי המשכנ"י שם מתיר במעמיד בשמרי תרומה וכתב ולא דמי לשמרי יי"נ שהחמיר ר"ת הרבה דשאני יי"נ דאפילו פירשא בעלמא אסור ואפי' שמרים שיבשו אסורין כל יב"ח אבל הך דתרומה דמי למעמיד בקיבת נבלה כו' ואם הן בעצמן אינן אסורין מכש"כ להעמיד ולחמץ בהן דלאו איסורי הנאה נינהו כו' יעוי"ש. ולפי"ז לפי

דעתו מכש"כ בסתם יינם דרבנן דמותר בהנאה ואפרן מותר בדין שיהי' שמרים שיבשו מותרין אפילו תוך יב"ח, ותמיהני לפי"ז בדברי הרמ"א שלא הגיה בסי' קכ"ג סעי' י"ד בדין שמרי יין שיבשו דגם בתוך יב"ח ולאחר ב"ח שלא נתמדו מותרין דכיון דאי"ר לאכילת כלבים בדין שתהי' מותר בזה"ז וכן בסעי ט"ו בדין המחמץ בשמרי יין של עכו"ם תוך זמן איסורם דכל העיסה אסורה בהנאה שלא הגיה דבזה"ז מותר ובסעיף י"ד י"ל דאין נפ"מ דלאכילה הא אינו ראוי ובהנאה בלא"ה מותר אבל בדין המחמיץ בשמרי יין של עכו"ם דאסור יקשה דהא כבר פקע איסורא משמרים כיון דאי"ר לאכילה, ומסתימת הרמ"א נראה שלא כד' המשכנ"י וצ"ע בטעמא דהא גם לד' החוו"ד דס"ל דשמרים לא נפקעו איסורן משום דראוין להעמדה מ"מ זהו רק היכא דהאיסור בגוף הכמרים י"ל דדמי לשאור אבל בשמרי יין שהאיסור משום תערובות יין והא היין אין בי כח העמדה, אלא דבאמת גוף הדין דהמחמיץ בשמרי יין דהעיסה אסורה המובא בתוס' ורא"ש משום דלטעמא עבידי ואפילו באלף לא בטיל וקשה דהא דלטעמא עבידי היינו השמרים שיש בו כח העמדה אבל היין הא אין בו כח העמדה כלל א"כ מהיכ"ת תיאסר ובהגהות אשר"י בע"ז מתיר שם מהאי טעמא, וכבר נתקשה בזה בשו"ת פני יהושע סי' י"ב וכתב דצ"ל בשי' ר"ת דס"ל דהשמרים נעשים נבלה וס"ל כהני רבוותא דמלח ותבלין שבלעו איסור אוסרין והנאסר חמור מן האוסר כמבואר בטור סימן ק"ה ומה"ט תמה על הב"י שפי' כר"ת, ולכאורה נראה מזה סייעתא לד' הש"ך בחרצנים דאפרן אסור וצ"ל דס"ל דעשאוהו חכמים בחרצנים ושמרים תוך יב"ח כגופו של איסור יי"נ ולא מחמת הבלוע שבו לפיכך גם אפרן אסור ולהכי כיון דגוף השמרים אסורים מה"ט העיסה נאסרת דלטעמא עבידי ואפילו באלף לא בטיל משום דגוף השמרים אסורים וכיון שכן אף שנתיבשו לא פקעי איסורן משום דראוים להעמדה כמש"כ החו"ד, אולם א"א לתרץ כן ד' המחבר שהרי הב"י פי' דאפר חרצנים מותר ולא ס"ל דחרצנים הם כגופו של איסור ורק מחמת הבלוע נאסר כמש"כ התשב"ץ והדג"מ וגם גוף הסברא דחרצנים הוי כגופו של איסור הוא כהלכתא בלא טעמא ויותר נראה כמו דמסיק הפנ"י בתשו' שם דטעם האוסרין דס"ל דיין מחמיץ ג"כ דהא בהעיסה יש תערובות מים ומי פירות עם מים מחמיצים והמתירים ס"ל דמי פירות עם מים אינם מחמיצין יעוי"ש, וצ"ל דאע"ג דגם השמרים מחמיצים מ"מ ל"ה זוז"ג משום דהיין לבד מחמיץ ג"כ.

וכמו שנראה כן מד' הש"ך סוס"י פ"ז, ומה שהמים שבעיסה גורם שיהי' היין מחמיץ עם מי פירות לא חשיב זוז"ג דזהו רק גורם שתהי' כח להיין להחמיץ כמו בכל שאור שמחמיץ בשיש בו תערובות מים, ולפמש"כ דהיין מחמיץ ג"כ והשמרים ראוים להעמדה

לפיכך ס"ל להרמ"א דלא נפקע איסורן כמש"ש החו"ד משום דראוין להעמדה, ועוד נראה להוסיף דאע"פ שנפסלו השמרים ואי"ר לאכילה מ"מ כיון דכל איסורם מחמת הבלוע א"כ מה בכך שנתיבשו ואי"ר לאכילה הא כל בלוע בקדרה אי"ר לאכילה אלא שהבלוע יוצא פ"י בישול וכמו בחרסים המבואר בסי"ג דאם כששורין אותם במים פולטים יינם אסורין בהנאה.

ולהכי קים להו לחז"ל בחרצנים ושמרי יין תוך יב"ח אף שנתיבשו עוד יש בהם בלוע הראוי להפליט ע"י שרי' והעמדה ולהכי לא נתבטל הבלוע מתורת אוכל ומשקה כשאר בלועי קדירה ולפיכך לא הגיה הרמ"א בסתם יינם בזה"ז דאף דמותרין בהנאה מ"מ לא נפקע איסור שתי' מיני'. על הבלוע שראוי לפליטה ע"י העמדה.

ה

אולם אם נימא כן כיון שנתערבו השמרים בסיד שרוף ואלים דברים השורפים והפוגמים טעם היין הבלוע ואי"ר עוד לפליטת טעם יין משובח בודאי דבכה"ג פקע תורת אוכל גם מהבלוע ואעפ"י דגם ע"י תערובות דברים השורפים עדיין יש תקנה לעשות מזה ע"י כימי ציטראן זאלץ ולפי סברת החו"ד בשמרים משום דעומדים להעמדה נימא ג"כ בזה דעומדים לציטראן זאלץ מ"מ נראה כיון דהפליטה בעצמה מצד עצמה א"א שתיאסר לפי שהוא פגום ושרוף א"א שתיאסר מה שבאפשר לעשות מזה ע"י תחבולות כימיים להפך לד"א ופנים חדשות וזהו כשנשתנה לדבר המותר וכמש"כ הר"ן בע"ז (דל"ט) בטעם ההיתר מהמוסק בנבלה שנתהפכה לדבש לפי שנעשית מתחלה פגום קודם שנתהפך לדבש וזהו כמו שאמרו בתמורה (דל"א) בביצת טרפה דלכי גביל הוי עפרא בעלמא ואין זה יוצא מן האיסור ולא דמי לשארי איסורי אכילה ושתי' האוסרת לשי' הרמ"א להט"ז בחדש אעפ"י שאינן ראוין מצד עצמן לאכילה מ"מ אוסר בהעמדה משום דחשיב כתערובות איסור בעין ואין זה נשתנה לדבר המותר כמו בכל תערובות איסור דנותן טעם ברוב היתר ול"ש נשתנה לדבר המותר אחרי דנרגש טעם האיסור בדבר המותר וכיון דשמרים עומדים להעמדה לא נפקע גם מתחלה איסורן מה שאינם ראוים לאכילה וכ"ז בשמרי איסור העומדים מצד עצמם לכך ויש בכחם בעצמם להעמידו ולתת טעם אבל מה שצריכין צירוף פעולות כימיות להפ' לד"א וא"א שתתהפך לד"א רק ע"י שיופגם מתחלה בתערובות דברים הפוגמים ושורפים בכה"ג שפיר דמי לד' הר"ן דבמוסק דא"א שתתהפך לדבש כ"ז שלא יופגם מתחלה, וכן נראה לדון בפעולות הכימיים המבדילים כל מורכב ומוצאים כח אחד כמו מיץ הקיבה הנקרא פעפסין ואף דבודאי נראה דבכל איסור תורה כל כח איסור שבו אסור כמו חלק מן האיסור מ"מ כיון דאי אפשר להוציא

את הכח רק ע"י שנתיבש ויופגם האיסור דינו כפגום ואעפ"י שע"י תחבולות כימיות ותערובות דברים אחרים יהי' הטעם שבו משובח מ"מ זהו כפנים חדשות באו לכאן ודמי למוסק לפי טעם הר"ן משום דנפגם מתחלה.

1

ועוד נ"ל דגם לשי' החו"ד בשמרים שיש עליהם תורת איסור ודין אוכל אף שנפסל מאכילה משום שראוי להעמדה ודמי לשאור זהו דוקא לפי שעומד לכך אבל היכא שאינו עומד לכך אף שבקל יכול לתקנו מ"מ נפקע איסורו מדין תורה ויש לה"ר לזה מהא דפסחים דט"ו ודמ"ה הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאוכלה מטמא טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח ופירש"י שם דכיון דלא חזי לאדם מותר לטמאה בידים אלמא אעפ"י שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות ודמי לשאור מ"מ כגון דאינה עומדת לכך פקע קדושת תרומה ומותר לטמאה בידים, ולכאורה צ"ע מאי שנא מאיסור חמץ דנשרפת משום אסור חמץ שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות והא הר"ן הקשה שם דהא הוי נבלה שאי"ר לגר ול"ה נבלה הא נטל"פ מותר גם בחמץ ותי' דלפי שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות דמי לשאור עיי"ש א"כ מה"ט לא יפקע בו קדושת תרומה דהא בשאור יש טבל ותרומה כמבואר בכמה משניות וברייתות ומ"ט נשרפת עם הטמאה בפסח ואי"ל משום דהולך לאיבוד משום איסור חמץ דהא בדט"ו מדחי לה שאני התם דהוי כעפרא בעלמא דמשום איסור חמץ אסור לטמאותה ורק לפי' שאי"ר לאכילת אדם הוי כעפרא (ומש"כ שם בהגהות יפה עינים דהא והא גרמי אינם מדוקדקים שהרי בתוספתא פי"ט דתרומות ר"ח סגה"כ אומר תרומה שנפסלה מאכילה מטמא טו"א ונשרפת עם הטמאה כ"ה גירסת הגר"א מפורש דנשרפת בכל השנה והא בתוספתא מבואר בדברי ר"ת סגה"כ דפליגי ר"ח ור"י אליבי' ומשמע בכל תרומה אף בפת שעיפשה שבידו לחמע כמה עיסות וע"ע בפסחים כ:) בתוס' ד"ה מי אמר דמשמע דאין לומר דהא והא גרמי ולשיטת הראב"ד בפ"א מהלכות חו"מ דמפרש הברייתא דפת שעיפשה חייב לבער מפני שיכול לשוחקה בפת דשאור ולכשנפסלה מאכילת כלבים דאילו בחמץ ונפסלה מאכילת אדם בלא טעם שיכול לחמע כמה עיסות חייב לבער ולפי"ז ברייתא דפת שעיפשה והכלב יכול לאוכלה ולא נזכר בה מפני שיכול לשוחקה בחמץ מיירי וא"ש בפשוטו די"ל דבחמץ מיירי באופן שאי"ר לחמע בה כמה עיסות אבל לד' הרמב"ם בה' חו"מ שם וכמ"ש הה"מ לפרש דבריו דהא דפת שעיפשה חייב לבער בחמץ מיירי ולכשנפסלה מאכילת אדם גרידא הרי דגם בחמץ חייב לבער מפני שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות ודמי לשאור א"כ קשה מ"ט נשרפת עם

הטמאה הא בשאור לא פקע קדושת תרומה, ולכאורה י"ל עפ"י מש"כ הצל"ח בדט"ו לפרש שי' הרמב"ם בפ"ב מה' טו"א דכל שנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה דהא דתני בפת שעיפשה דמטמאה טומאת אוכלין היינו באם קבלה טו"א לא נפקע והא דתני נשרפת עם הטמאה לפ"מ דמשני שם דהוא כעפרא בעלמא משום דבאמת אינו מקבל טומאה ולפי הו"א הי' סובר כשי' הראב"ד יעוי"ש ולפי זה להרמב"ם לשיטתו יל"פ דאף על פי שלא נפקע קדושת תרומה כיון שיכול לחמע בה כמה עיסות מ"מ נשרפת עם הטמאה לפי שאינו מקבל טומאה, אולם ז"א דגם על מה שאינו מקבל טומאה קשה דמאי שנא משאור והא שאור בודאי מקבל טומאה כמבואר במס' כלים פ"ח ובפ"ב דערלה דפליגי בשאור ב"ש וב"ה בשיעורו ומהתם אין ראי' כ"כ דנטמא מקודם ולא פקע] דאע"פ שאי"ר לאכילה מ"מ מקבל טומאה גם לדברי הרמב"ם וגם בעיקר דברי הצל"ח אינו נראה כן פשטות דברי הגמרא.

ז

ונראה ליישב לשי' הרמב"ם דבאמת הך סברא דמפני שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות ל"א רק בחמץ וטעמו של דבר דשאני חמץ דגלי בה קרא בשאור דחייב על אכילתו אע"פ שאי"ר לאכילה ובשארי איסורים אף דבשאור לא נפקע האיסור מ"מ האוכלו בודאי פטור לכו"ע אפילו לר"מ דס"ל דבנבלה שאי"ר נגר הוה נבלה מ"מ האוכלה פטור דהוי אוכל שאי"ר לאכילה ובטלה דעתו אצל כל אדם אלמא דבשאור לא בעינן שיהי' עליו דין אוכל ובהכי חייבה רחמנא ומה"ט גם בפת שעיפשה הואיל ויכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות והוי כשאור וכ"כ הר"ן דכיון שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות הוי כשאור יעוי"ש, ועי' בפרמ"ג סי' תמ"ב באשל אברהם ס"ק י"ד שכתב בפת שעיפשה דחמץ שראוי לחמע בה עיסות האוכלה חייב מלקות וכרת כשאור.

ומאי דאמר בביצה אילו כתיב חמץ לא ידעינן שאור מיני' דחמץ ראוי לאכילה משא"כ שאור שאי"ר לאכילה אע"ג דגם חמץ שאי"ר לאכילת אדם חייב היינו משום דגלי קרא בשאור אבל אי לא גלי קרא בשאור לא הי' חייב לבער יעוישה"ט, ואעפ"י דגם בשאר איסורים דטבל ותרומה לא פקע איסורן שבו ממה שנעשה שאור ואי"ר לאכילה שאני שארי איסורין שאסורין מחמת עצמן והעיקר תלוי אם הוא אוכל ובעינן שתהי' ראוי לגר לאכילת אדם וכיון דשאור הוי ג"כ אוכל שעומדת להחמיץ ולאכילה לא פקע איסורן משא"כ בחמץ דכל איסורו לפי שנתחמץ ויש בו חמוץ ובשאור שחמוצו קשה הוי ילפינן מדין ק"ו שחל עליו לפני הפסח דין חמץ מפני שחימצו קשה וע"ז משני דהו"א דלפי שאי"ר בעצמו לאכילה לא ילפינן מק"ו מחמץ.

ולפ"מ דגלי קרא דחייב בשאור כיון שחמוצו קשה ויש פ"ז דין ק"ג מה"ט גם פת שעיפשה שחמוצו קשה דיש בו כח השאור להחמיץ דבר אחר חייב גם על אכילתה, וכ"ז באיסור חמץ ושאור דגלי רחמנא שיהי' חייב על אכילתו מפני שחמוצו קשה ולא בעינן בהו דין אוכל כלל ומה דאמרינן שיכול לשוחקה כדי לחמע עיסות אחרות לא להורות שיש ע"ז דין אוכל רק שיש על זה דין שאור כיון דחמוצו קשה ויש בו כח השאור חייב לבער אעפ"י שנפסל מאכילת אדם ומה"ט חייב ג"כ על אכילתו וע"כ אעפ"י שצריך תיקון לשוחקה מ"מ הא כח החימוץ הקשה כדי להחמיץ יש בו, משא"כ בשארי איסורין שאיסורן מצד הויתם כמו טבל ותרומה ונפסל מאכילת אדם ע"י עפוש דאי"ר לגר ובטל תורת אוכל מיני' פ"כ אף דאפשר לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות מ"מ כיון שאינו עוחד לכך להחמיץ את העיסה וכמו נבילה שאי"ר לגר אינו קרוי' נבילה אף שאפשר לתקנה ע"י תבלין מ"מ כיון דאינה עומדת לתקון אינה קרוי' נבילה, ולהכי גבי פת שעפשה אף שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות מ"מ כיון דאינה עומדת לכך רק בחמץ חייב לבער דאינו תלוי אם הוא עומד לאכילה רק לפי שיש בו חימוץ קשה כשאור אבל בתרומה כיון שאי"ר לאכילת אדם אעפ"י שיכול לשוחקה כיון דאינה עומדת לכך פקע איסור תרומה ולפיכך נשרפת עם הטמאה וא"ש.

הרי ראי' מפורשת מזה גם בכל האיסורים דכל שנפסל מאכילת אדם אעפ"י שיש לתקנו בקל ויהי' ראוי מ"מ כיון שאינו עומד לכך נפקע איסורו כמו שנפקע איסור תרומה וכן מוכרח מהברייתא מדין טומאה דפת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם דמטמא טו"א כו' משום ר' נתן אמרו אינה מטמאה כמאן אזלא הא דתנן כלל אמרו בטהרות כל המיוחד למאכל אדם טמא כמאן דלא כר"נ והא בשאור תנינן במס' כלים פ"ח דמטמא ובודאי לא פליגי בזה דאע"פ דשאור נפסל מאכילת כלב מ"מ דין אוכל אדם עליו בכל האיסורים דטבל ותרומה לפי דהוי אוכל כיון שעומד להחמיץ ומה"ט טמא בודאי א"כ מ"ט דר' נתן דס"ל דאינו מטמא מ"ש פת שעיפשה משאור כיון דיכול לשוחקה ולחמע בו עיסות וע"כ צ"ל כיון דאינו עומד לחמע עיסות אין לו דין שאור וכיון שנפסל מאכילת אדם אינו טמא ומה"ט גם באיסורים כיון שאינו עומד לכך נפקע איסורו.

ח

אולם אחרי העיון יש לסתור ראי' זו ואפשר דבדין נבילה שאי"ר לגר קרוי' נבילה בכל האיסורים דפקע איסורו הוא היכא שאין בידו לתקן אבל היכא שבידו לתקן כמו בפת שעיפשה אם הי' פת של איסור טבל וכיו"ב לא נפקע איסורו לפי שיכול לשוחקה משום דחשיב ראוי לגר פ"י תיקון מ"מ בתרומה פת שעיפשה מותר לטמא דילפינן מונתתי לך

משמרת תרומתי דבעינן שיהי' ראוי' לאכילה ושתהי' עומדת לאכילה ועי' בפ"ב דמ"ש משנה ד' כרשיני תרומה אף שהיא ראוי' למאכל אדם כמש"כ הר"ש בפ"א דתרומות מ"ט דאל"כ אינו נוהג בו תרומה בכ"ז כיון דעומד לבהמה ואינו עומד למאכל אדם מותר לסמאותה וכ"פ הרמב"ם בה' תרומות וכן בחבית שנשברה כר דכל שהתרומה הולך לאיבוד ואינה אכילה אין דילפינן מנבילה שאי"ר לגר כיון שיכול לשוחקה ולחמע בה עיסות לא פקע מיני' ומה"ט ג"כ אין ראי' מדין טומאה דלר"נ אינה מטמאה דס"ל דבעינן שיהי' ראוי' לאכילת אדם דבטומאה דהעיקר תלוי בדעת האדם ויחוד דעתו ומחשבתו אם מחשיבו לאוכל כיון שאינו עומד לכך לחמע את העיסות כמו שאור אינו חשוב אוכל אדם ואינו מטמא ובאמת הא לענין טומאה כל מילתא דלטעמא עבידא אינו מטמא והא דשאור מטמא הוא לפי שנאכל בתערובות ועומד לכך כמו שאמרו בנדה (דנ"א) בשבת דעומד לכותח וכדאמרינן שם סתם שבת לכמך עשוי' אבל אי נימא סתם שבת לקדירה תו אינו מקבל טומאה אא"כ כשיחדו לכותח ולהכי בפת שעיפשה אע"פ שנאכל בתערובות אם יחמע עיסה אבל כיון שאינו עומד לשאור בודאי אינו מקבל טומאה וכ"ז לענין טומאה משא"כ באיסורים דילפינן מגזיה"כ דנבילה שאי"ר לגר ל"ה נבילה ופרח איסורי' מיני' י"ל דהגזיה"כ הוא באופן שאין בידו לתקנו אבל כיון שיכול לשוחקה ולחמע בה עיסות הוי ראוי' לגר ע"י תיקון לא פקע איסורו ויתישב בזה שי' הראב"ד שכ' לפרש הא דפת שעיפשה חייב לבער לפי שיכול לשוחקה כו' בנפסל מאכילת כלב ובפת דשאור דאילו בפת דחמץ לא בעינן לטעמא שראוי לחמע בה עיסות ומפרש הברייתא דהפת שעיפשה וכלב יכול לאוכלה ולא מכר בה מפני שיכול לשוחקה ולחמע בחמץ וחייב לבערה מצד הדין אף שאי"ר לחמע בה עיסות ועי' בד' הראב"ד שם.

וס"ל דאע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם לא פקע איסורו מיני' וקשה לפ"ז הברייתא דהפת שעיפשה וכלב יכול לאוכלה כו' דנשרפת עם הטמאה והא לפ"מ דס"ל להראב"ד דבנבילה שאי"ר לגר קרוי' נבילה א"כ גם איסור תרומה שבו לא פקע ומאיזה טעם מותר לטמאותה. ולפמש"כ א"ש דהא דמותר לטמאותה לכו"ע אף דלא פקע איסור תרומה מ"מ כיון דילפינן מלך שיהי' ראוי' לאכילה וכיון שאינה ראוי' לאכילת אדם מותר לטמאות את התרומה אע"ג דלר"מ בודאי לא פקע איסורו וה"ה לדידן היכא שיכול לשוחקה ולחמע בה עיסות אע"פ דמותר לטמאותה מ"מ איסור תרומה לא פקע, [אלא שאין הכרח לזה די"ל דהראב"ד ס"ל ג"כ להלכה כרבנן דנבילה שאי"ר לגר אינו קרוי' נבילה והא דס"ל דחייב בביעור באינו ראוי לאכילת אדם משום דס"ל דחיוב השבתה אינו תלוי בדיני מאכלות אסורות ודוקא בדין אכילה ילפינן מקרא דאיני ראוי לגר אינו

קרוי' נבילה משא"כ באיסור שאינו תלוי באכילה דמי לטומאה דקיי"ל כריו"ח דטומאה חמירה עד לכלב וכמש"פ כן הרמב"ם מפ"א מהל' אה"ט ולהכי בפת שעיפשה שאי"ר לאכילת אד חייב בביעור אף לר"ש דס"ל דנבילה שאי"ר לנר אינו קרוי' נבילה אף היכי שאי"ר לחמע בו עיסות וזהו שהכריח להראב"ד לפרש הא דפת שעיפשה דקתני דחייב לבער מפני שיכול לחמע בו כמה עיסות דמיירי בנפסלה מאכילת כלב ובפת דשאור דאילו בנפסלה מאכילת אדם חייב לבער אף באופן שאינו יכול לחמע בו כמה עיסות. והארכתי בזה במק"א ולפ"ז דווקא בענין דין ביעור חייב לבער אע"פ שאי"ר לגר כמו בטומאה אבל בתרומה כיון שאינו ראוי לאכילה פקע ממנה דין תרומה כמו בשאר איסורים ולהכי נשרפת עם הטמאה וא"ש ולפמש"כ צ"ל דמאי דמסיק הר"ן דכיון דיכול לשוחקה ולחמע בה עיסות ובחמץ דמי לשאור אע"פ שאי"ר לאכילה והא למש"כ גם בכל האיסורים שאינו חייב באי"ר לאכילה וע"מ לא פקע איסורו מצד שאי"ר לגר כיון דאפשר לתקן אפשר דכונתו דהא יש לחלק ולומר דבכל האיסורים הא כבר נאסרו וע"כ לא פקע משא"כ בחמץ שצריך לחול עליו איסור וכיון שנפסל מאכילת אדם אפשר דלא חל עליו כלל איסור חמץ וע"כ הוצרך להביא ראי' משאור דחל עליו איסור שאור אעפ"י שאינו ראוי לאכילה, ולמש"כ דאין חילוק בזה בין חמץ לשארי איסורים אפשר דבחמץ שנפסל מאכילת אדם אינו חייב על אכילתו ולא דמי לשאור וכן דעת הצל"ח ברישׁ ביצה דלא כהפרמ"ג ומ"מ לשון הר"ן קצ"ע, ובמש"כ לצדד בנפסל מאכילת אדם היכא שיכול לתקנו אף שאינו עומד לכך לא ילפינן מגזיה"כ דנבילה שאי"ר לגר אינה קרוי' נבילה די"ל דהגזיה"כ הוא באופן שאין בידו לתקן נראה דכ"ז בנפסל מאכילת אדם דילפינן מגזיה"כ אבל בנפסל מאכילת כלב דהוי כעפרא בעלמא מסברא כיון שאיננו עומד לתיקון ולחמע בה עיסות בכה"ג בודאי פקע איסורו לכו"ע כיון שאין זה מגזיה"כ רק מסברא שתלוי בדעת האדם וכיון שנפסל מאכילת כלב פקע איסורו ודוקא בשאור אעפ"י שאי"ר לאכילת כלב מ"מ כיון דעומד לחמץ את העיסות הוי כאוכל אדם אבל באינו עומד לכך כיון שאי"ר לאכילת כלב פקע איסורא, ובזה מובנים דברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בדין פת שעיפשה דהא דתני' הפת שעיפשה חייב לבער מפני שיכול לשוחקה ולחמע בה עיסות מיירי בראוי' לכלב אבל באי"ר לכלב הוי כעפרא בעלמא ולכאורה צ"ע דהא שאור מבואר בתוספתא שאי"ר לאכילת כלבים מ"מ כיון דראוי לחמע בה עיסות חייב בביעור ובאכילה, והנוב"ת חיו"ד סי' נ"ד ע"ד הבאדאשין שעושים מן לויג של בורית חידש שם מה"ט דבנפסל מאכילת הכלב לא מהני מה שיכול לחמע ושאור ראוי לאכילת כלב, ותמוה שזהו נגד התוספתא [וגם מש"כ שם בסו"ד דרק גבי חמץ מהני הך

סברא דיכול לחמע עיסה אחרת ולא בשארי איסורים תמוה דהא איסור שאור יש בטבל ותרומה] וגם עיקר הסברא תמוה דמה נפ"מ בין נפסל מאכילת אדם או כלב כיון שיכול לחמע בה עיסות אחרות והוי אוכל אדם ודוח"ל דפת שעיפשה ונפסלה מאכילת כלב אי"ר לחמע בו עיסות כמו שאור דמאי פסקא ועוד דלא הו"ל להברייתא לתלות הדין בראוי לאכילת כלב רק אם יכול לשוחקה ולחמע בה עיסות וכבר הרגיש הנוב"י שם מזה, ולמש"כ מאירים דבריהם דבודאי שאור אעפ"י שנפסל מאכילת כלב כיון שעומד להחמיץ הוי כשארי אוכל אדם לתבל ולהחמיץ אולם בפת שעיפשה שאינו עומד לחמע בה עיסות אעפ"י שיכול לשוחקה בזה בנפסלה מאכילת אדם דילפינן מדין נבלה שאי"ר לגר מגזיה"כ כל שיכול לשוחקה לא נתמעט וצריך ביעור אבל בנפסלה מאכילת כלבים דילפינן מסברא דהוי כעפרא בעלמא כיון שאינו עומד לתקון א"צ ביעור

ט

ובמש"ב דחילוק גדול יש בין אי ילפינן מקרא דל"ה נבלה או מסברא דהוי כעפרא בעלמא נראה ליישב בזה ג"כ מה שתמה הצל"ח ע"ד הרמב"ם שפסק בפ"ד מה' טומ"א דכל שנפסל מאוכל אדם דאינו מקבל עומאה מברייתא דפת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם והכלב יכול לאוכלה דמטמא טומאת אוכלין ונשרפת עם הטמאה הרי מפורש דמקבל טומאה. ונראה לבאר מתחלה דברי הרמב"ם והראב"ד וז"ל שם ה' י"ד כל אוכל שנפסד ונסרח עד שאי"ר למאכל אדם אינו מקבל טומאה וכן משקה שנסרח ונפסד ואי"ר לשתיית אדם אינו מקבל טומאה כדרך שאינו מכשיר שנאמר אשר ישתה והראב"ד שם והלא משנה שלמה היא בטהרות כלל אמרו בטהרות כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסול מלאכול הכלב כו' והוא שיהי' ראוי מתחלה לאדם וכן הוא שנוי במדרש ספרא אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי ר"א אמרו לו אין משקין יוצאין לא ע"י פרה כו' הואיל וראוין הוא מתחלה לאדם אבל אם היו סרוחין מתחלתן כו' טהורים ובכ"מ שם בפ"ג דבכורות אמרינן דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא ועפרא בעלמא כו' ועפי"ד הכ"מ נראה בהבנת דבריהם דהרמב"ם ס"ל בבאור סרוחה דמעיקרא היינו אם נפסד האוכל קודם שחל עליו האיסור בפועל הוי כעפרא בעלמא ולא חל עליו האיסור וה"נ כיון שנפסד מאכילת אדם קודם שחלה עליו הטומאה בפועל לא ירד עליו טומאה והראב"ד ס"ל הא דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא דהוי עפרא היינו בהוית הדבר לעולם ולא הי' עליו דין אוכל לענין איסור כלל לפיכך לא חל עליו האיסור וכן בטומאה שנסרחה מתחלת הויתו לא חל עליו תורת טומאה אבל כיון שהי' אוכל בהויתו והיה עליו אז דין חלות איסור וטומאה לא חשיב סרוחה מעיקרא (ובזה הי' נראה לבאר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד

בפ"ד מהלכות חו"מ הלכה י"א במלוגמא שנסרחה דאינו צריך לבער שכתב הראב"ד הך דירושלמי דמיירי בנסרחה ולבסוף נתחמצה והלחם משנה מפרש בנפסלה מאכילת אדם, ועי' במקו"ח ה' פסח סי' תמ"ב סק"ב משום דהוי סרוחה מעיקרא דאפילו בטומאה דלא כתיב בה אכילה מ"מ בסרוחה מעיקרא ליכא טומאה עיי"ש ולפי"ז י"ל דהראב"ד לשיטתו דס"ל דסרוחה מעיקרא הוא קודם שירדה עליו תורת טומאה וה"נ הוי סרוחה מעיקרא דוקא לכשנסרחה קודם שנתחמצה אבל הרמב"ם דס"ל דסרוחה מעיקרא קודם שהי' עליו הטומאה או האיסור בפועל א"כ ה"נ קודם הפסח ל"ה עליו איסור חמץ וע"כ אף שנתחמצה ואח"כ נסרחה א"צ לבער ומפרש דברי הירושלמי בפסח דוקא אבל לפני הפסח אין נפ"מ וגם אם נתחמצה ואח"כ נסרחה א"צ לבער].

והנה הנוב"י מהדו"ק סי' כ"ו תמה על דברי הכ"מ בהל' י"ד שכתב דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא שהרי הרמב"ם פסק בפ"א מה' אה"ט הל' י"ג כריו"ח בבכורות (דכ"ג) דטומאה חמורה עד לכלב וקרא דל"ת כל נבילה לגר אשר בשעריך וגו' הראוי לגר קרוי' נבילה ושאי"ר לגר אינה קרוי' נבילה מוקי למעוטי סרוחה מעיקרא הרי מבואר מד' הרמב"ם דאיצטריך קרא לסרוחה מעיקרא בטומאה. אולם באמת דברי הכ"מ א"ש בפשיטות דהתוס' בבכורות שם דכ"ג בד"ה ואידך הקשו דהא ריו"ח בע"ז (דס"ח) ס"ל כר"ש דנטל"פ מותר וסרוחה מעיקרא ל"צ קרא ותירצו דלענין איסור ודאי סרוחה מעיקרא ל"צ קרא דעפרא בעלמא אבל טומאה הו"א דמטמא אע"ג דלא חזי לאכילה מידי דהוי אשרץ וש"ז עכ"ל הא דאיצטריך קרא לענין טומאת נבילה משום דהו"א דמטמא אע"ג דלא חזי לאכילה מידי דהוי אשרץ וש"ז והיינו במטמא דלא בעינן בי' דין אוכל בטומאת נבילות דדמי לשרץ וש"ז וע"כ איצטריך קרא לסרוחה מעיקרא משא"כ בטומאת אוכלין במקבל הטומאה דבעינן שיהי' אוכל בודאי דסרוחה מעיקרא לא אצטריך קרא כמו באיסור דסרוחה מעיקרא הוי כעפרא,) ולפי"ד הגה"ה והנוב"י בתשו' שם תמה ע"ד התוס' דאיך אפשר למיפסק קראי דנבילה לתרתי פסקי דחד נבילה החכרה כאן ואיך נימא דלענין טומאה מיירי בסרוחה מעיקרא ולענין איסור איירי בנסרחה אחר שנתנבלה וכיון דאיצטריך קרא לענין סומאה לכשנסרחה מעיקרא איך נילף מיניה לענין איסור לכשנסרחה אחר שנתנבלה מותרת, ועל יסוד קי' זו הסיב הנוב"י דברי התוס' מפשוטן יעויין שם ולדעתי נראה לפרש דבריהם, עפ"מ שנתקשיתי מכבר ומצאתי אח"כ בס' מקור מים חיים ובס' באר יצחק לשי' התוס' דאיכא איסור עשה דאינה זבוחה מחיים, וא"כ איך קאמר בע"ז דסרוחה מעיקרא לא איצטריך קרא דעפרא בעלמא הוא ופירש"י שהתליע מחיים והא כבר נאסרה באיסור עשה דשאינה זבוחה ולגבי איסור שאינה

זבוחה הר כנאסרה ואח"כ נסרחה ומוכח גם מסרוחה מעיקרא דנטל"פ מותר, וסבור הייתי לומר דעל לאו דלא תאכל כל נבילה אמרינן דכל שאינה לגר אינה קרוי' נבילה ואסור עשה דשא"ז מיהו איכא, אולם משבועות (דכ"ד) דאיתא בלאו והן בנבילה מוסרחת משמע דמותר, ואם ש"ל אבל פשטות הדברים מורה דאינה קרוי' נבילה ומותרת לגמרי וע"כ נראה דמה שאמרו בע"ז סרוחה מעיקרא ל"צ קרא דעפרא בעלמא הוא היינו סרוחה.

מעיקרא גם לענין איסור דשאי"ז דקודם שחל האיסור דשא"ז לא נראית לגר ול"צ קרא דעפרא בעלמא הוא היינו שהיתה בבטן כבר סרוחה אם נימא דעל עובר חל ג"כ איסור שא"ז שהיתה גם האם מוכה שחין, והנה סרוחה דמעיקרא בבכורות דכ"ג לענין טומאה היינו שהתליעה מחיים הכ"מ דלהכי בנפסד האוכל מאכילת אדם קודם קבלת הטומאה טהור משום דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא והוי כעפרא בעלמא הי' נראה לפי"ז דכ"ז לר"ש דס"ל דנטל"פ מותר ולא איצטרך קרא לסרוחה מעיקרא אבל לר"מ בע"ז דס"ל דאי"ק לסרוחה מעיקרא ממילא גם בנפסד האוכל מקבל טומאה, והי' אפשר ליישב בזה בקל סתם משנה דטהרות כלל אמרו וכו' והא דפסחים הפת שעיפשה דמטמא טו"א דסת"מ ר"מ ובריייתא אתי ג"כ כר"ח דאי"ק לסרוחה מעיקרא, ור' נתן דס"ל דאינו מטמא ס"ל כר"ש ולהלכה דקיי"ל כר"ש דנטל"פ מותר וסרוחה מעיקרא לא איצטריך קרא אינו מקבל טומאה.

ובזה מיושב מה שהשמיט הרמב"ם בפי"א מה' תרומות הדין דפת שעיפשה או כלשון התוספתא דתרומות פ"ט דנפסלה מאכילת אדם נשרפת עם הטמאה דלשי' הרמב"ם אין רבותא כלל דנשרפת עם הטמאה דאינו מקבל טומאה כלל והתוספתא אתי' כר"מ

ו

אולם דברי הכ"מ לא הבינותי וצ"ע מש"כ דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא דעפרא בעלמא, ונראה מדבריו דלהכי שי' הרמב"ם בנפסד מאכילת אדם שאינו מקבל טומאה מסברא לפי שהוא כעפרא בעלמא שהרי דברי הרמב"ם ברור מללו בסוף ה' י"ד שנאמר אשר ישתה וכן בפיה"מ להרמב"ם בפ"ת מה' טהרות ובתוי"ט שם גבי אוכל מאשר יאכל פרט לאוכל סרוח וכ"ז מבואר בתו"כ המיעוטים דאשר יאכל ואשר ישתה מבואר דאין זה מסברא אלא מקרא מפורש ועי' בירושלמי פי"א מתרומות הל"ב וד' הירושלמי אפשר דהמיעוטים הוא לענין קבלת הכשר אבל בד' הרמב"ם בפיה"מ מבואר לענין טומאתן.

ונראה בהבנת דהכ"מ שמודה לסברת הראב"ד דהא דסרוחה מעיקרו ל"צ קרא מסברא דעפרא בעלמא היינו סרוחה מתחלת הווייתו שלא הי' אוכל מעולם ולא משום דנסרח

מקודם שחל עליו האיסור או הטומאה בפועל דבכה"ג ל"ש לומר עפרא בעלמא, כיון שהי' עליו תורת אוכל אלא די"ל להרמב"ם כיון דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא והוי כעפרא בעלמא בע"כ אאפ"ל דמיעוטים דאשר יאכל ואשר ישתה ממעטים סרוחים מעיקרא מתחלתם דהא ע"ז לא איצטריך קרא וע"כ צ"ל דממעט על סרוחה קודם קבלת הטומאה ואעפ"י שהי' אוכל וירדה עליו דין קבלת טומאה מ"מ כיון שלא חלה עליו הטומאה בפועל ממעט דבכה"ג אינו מקבל טומאה ולא ממעטינן בזה ביטול הטומאה שחלה כמו בנבילה שאי"ר לגר לר"ש משום דקרא בקבלת טומאה מיירי ועוד דתלינן במסתברא למעוטי סרוחה לפני קבלת טומאה אחרי שהי' אוכל וירדה עליו דין תורת טומאה ונראה שלזה כיון רבינו הכ"מ דבבכורות (דכ"ג) אמרינן דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא וע"כ הא דאיצטריך קרא לסרוחה אח"כ אעפ"י שהי' אוכל מתחלה כמו דאמרינן כן בנבילה שאי"ר לגר והראב"ד לשיטתו שפ' כר"מ דנבילה שא"ר לגר קרוי' נבילה ולהכי ס"ל בחמץ שאעפ"י שאינה ראוי' לשוחקה ולחמע בה עיסות שצריכה ביעור] ואיצטריך קרא לסרוחה מעיקרא גם באיסורי אכילה ולא ס"ל סברא דסרוחה מעיקרא הוי עפרא בעלמא ולהכי אי"ק למעוטי גם בטומאה שיהי' אוכל ומשקה סרוחין מעיקרא, ובזה יש לכוין קצת ד' הירושלמי בתרומות פי"א הל"ב אלא כך משיב ר"א לחכמים מה דאית לכון אשר יאכל פרט לאוכלי סרוח כן אית לי' אשר ישתה פרט למשקה סרוח אמרו לו אין דומין אוכלין למשקין לא אם אמרת באוכלין שכן אוכל סרוח מעיקרא טהור תאמר במשקין שכן משקין סרוח מעיקרא טמא ד"א אמרו לו כו' לא אם אמרת באוכלין שכן אוכלין כו' ד"א אמרו לו לא אם אמרת באוכלין שכן אוכלי בהמה לאדם אינם באים במחשבה תאמר במשקין שכן משקה בהמה לאדם בא במחשבה כו' ותני חברייא בשם ר"א ולפי גירסת הגר"א] מודים חכמים לר"א במשקה סרוח מעיקרא שהוא טהור, ועיין במרה"פ שם בד"ה ותני דמאי דקאמר תאמר במשקין שכן משקין סרוחה מעיקרא טמא א"א לכוין בין לשי' הרמב"ם ובין לש' הראב"ד יעוש"ה, ולמש"כ יל"פ דהא דקאמר לא אם אמרת באוכלין שכן אוכל סרוח מעיקרא טהור היינו דאוכל סרוח מעיקרו מצד הסברא טהור דהו"ל כעפרא בעלמא תאמר במשקין דס"ל להירושלמי דיש לחלק בסברא בין אוכלין ומשקין וכדמסיק דכיון שראוי לשתיית בהמה הרי משקה בהמה לאדם בא במחשבה לפיכך באוכלין דמצד הסברא סרוח מעיקרא טהור, ע"כ קרא דאשר יאכל ממעט בסרוח אח"כ משא"כ במשקה הא איצטריך קרא דאשר ישתה למעט סרוח מעיקרא וכדמסיק הירושלמי דמודים חכמים לר"א במשקה סרוח מעיקרא שהוא טהור, והרמב"ם שהשוה

משקין לאוכלין לפי שפ' כר"א וקרא דאשר יאכל ואשר ישתה בא למעוטי בסרוח לפני קבלת טומאה בין באוכלין בין במשקין

יא

ולמשנ"ת ש הרמב"ם דאוכל שנפסד מאכילת אדם אחר שהי' אוכל ל"ה סרוח מעיקרא מסברא רק דנתמעט מגזיה"כ דאשר יאכל ואשר ישתה ודמי לדין נבילה שאי"ר לגר דכל היכא שבידו לתקן שתהא ראוי' לגר לא פקע איסורו ה"נ דילפינן מאשר יאכל ואשר ישתה כיון דע"י תיקון תוכל להיות ראוי' לידי אכילה ולידי שתי חשוב מאכל אדם ומקבל טומאה, וא"ש הברייתא דפת שעיפשה והכלב יכול לאוכלה דהרמב"ם לשיטתו מפרש כפי' הרי"ף והרא"ש דמיירי ביכול לשוחקה ולחמע את העיסה ולהכי צריך ביעור ול"ה נבילה שאי"ר לגר ומה"ט מקבל טומאה ג"כ דאין עליו דין סרוחה מעיקרא כיון דבידו לשוחקה ולעשותה לאוכל אדם כמו שהיתה ואע"ג דאינה קודם שירדה עליה טומאת נבילות ולגבי איסור דשא"ז נאסרה ואח"כ נסרחה וממילא אף דאיצטריך קרא לגבי טומאה בסרוחה מעיקרא שאינה קרויה נבילה מ"מ מיני' נשמע דנאסרה ולבסוף נשרפה מותר ונטל"פ מותר כר"ש וממילא לא פסקי קראי ומדין סרוחה מעיקרא לגבי סומאה ילפינן לגבי איסור שאינו קרויה נבילה ומותרת משום אינה זבוחה דנטל"ש מותר [וגם לגבי לאו דנבילה יש חילוק זמן חלות האיסור מטומאה דבשעה שהיא מפרכסת אסורה משום נבילה ולא ירדה לידי טומאת נבילה ואם נסרחה באותו שינה שמפרכסת לגבי טומאה הוי סרוחה מעיקרא ולגבי איסור חל עליה איסור נבילה מעיקרא] ומשה"ק הנוב"י שם בסתירת דברי התוס' בכורות דכ"ג מדבריהם בד"ז ד"ה דג טמא שבלע דג טהור שהקשו ממשנה דאהלות בעופות ודגים כדי שתפול לאור כו' וכתב דיש לחלק בין איסור לטומאה ומשמע מדבריהם שם דאיסור חמור מטומאה, ובדכ"ג משמע דאיסור קיל דלאיסור ל"צ קרא ולטומאה צריך קרא יעו"ש שהאריך בזה.

בפשוטו נראה דדוקא לענין דין זה אי בעינן אוכל שפיר מחלק התוס' דלסומאה הו"א מידי דהוה אשרץ וש"ז משא"כ לענין איסורין דבעינן תנאים שיהי' כדרך אכילתן ובודאי שיהי' אוכל הראוי לאכילה דלא חייבה רחמנא רק על הנאת האיסור. משא"כ בדין עיכול שפיר יש לחלק מטומאה לאיסור, דלטומאה העיכול מטהר מידי מחטאתו כמו שמצינו שארי טהרות השקה וכיו"ב ולהכי י"ל דע"י העיכול נטהר מטומאהו שבו, אבל לענין איסור כיון שיש בו טעם איסור מהכ"ת יפקע ע"י עיכול. והנה בדברי הרשב"א בתהו"א ובהראשונים ובד' הר"ן בע"ז מבואר דנטל"פ מותר שאי"ר לגר (רק שנחלקו הרא"ה והרשב"א אם הבלוע נפסל מאכילת אדם או שאין הנאה לגר מזה ואולי לא הי' טעם

הפגום היה יותר נהנה] ומדברי כולם נלמד דנטל"פ מותר מצד קרא דנבילה שא"ר לגר אינו קרוי' נבילה כר"ש וסרוחה מעיקרא ל"צ קרא ובודאי דגם דעת הרמב"ם כן ומ"ש בפ"א מה' אה"ט הלי"ג כריו"ח דטומאת נבילות עד לכלב הוא כפי תי התוס' אליבא דריו"ח משום דא"ק לטומאה בסרוחה מעיקרא ולאיסור לא אצטריך קרא דעפרא בעלמא וכשנ"ת לישב תמיהת מב"י וה"ה לענין טומאת אוכלין דבעינן שהמקבל הטומאה יהי' אוכל בודאי דכל שנסרח ונפסד קודם קבלת הסומאה דהוה כעפרא ול"צ קרא שאינו מטמא כמש"כ הכ"ת טומאה.

והא דאמר משום ר"נ אמרו אינה מטמאה כמאן אזלא הא דתנן כלל אמרו בטהרות כו' דלא כר"נ דלפי פי' הרמב"ם משנתינו דטהרות קאי לאפוקי טומאה עד שיפסול מאכילת כלב ולאחותי סגי שיפסול מאכילת אדם אך הא דמשום ר"נ אמרו דאינה מטמאה הכונה ג"כ שאינו מטמא אחרים ג"כ וע"כ דס"ל לר"נ דגם לאפוקי טומאה מיני' סגי שיפסול מאכילת אדם, ואם בפת שעיפשה כן שראוי לשוחקה ואינו מטמא מכש"כ בשארי אוכלים שנפסלו מאכילת אדם שאין להם תיקון שאינה מטמאים וע"כ דמתני' דטהרות דלא כר' נתן (וראיתי בהגהות הרש"ש בטהרות פ"ח שהביא סיוע לשי' הרמב"ם מברייתא דפת שעיפשה כו' דמטמא טומאת אוכלין בכביצה כו' דמדקתני לשון ומטמא ולא ומיטמא וגם בכביצה ולא תני סתם משום דלטמא אחרים בעינן כביצה ולקבל טומאה סגי בכ"ש ומזה סיוע לשי' הרמב"ם דכיון שנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה יעוי"ש ולא הרגיש דמהא דקתני ונשרפת עם הטמאה מוכח דמק"ט דאל"כ איזה רבותא יש ומה שדקדק על הא דבעינן כביצה דהא לקבל המומאה סגי בכ"ש לא ראה שכבר הרגיש בזה הרמב"ן בחדושיו לחולין דל"ד וכתב כיון שאינו ראוי לאוכל אדם לא גזרו בפחות מכביצה ומד' הרמב"ן מבואר שמפרש דלקבל הטומאה קאי וזהו כד' הראב"ד ועי' בחדושי הרמב"ן וברשב"א חולין דע"א שהביאו ג"כ סיוע מברייתא דפסחים דפת שעיפשה דמקבל טומאה כל זמן שלא נפסל מאכילת כלב יעוי"ש דקיי"ל כרבנן ולא כר"נ ולפמש"כ אף לד' הרמב"ם יפורש כן דמודה בפת שעיפשה שראוי לחמע בה עיסות דמקבל טומאה וא"ש) ובמש"כ לבאר דהרמב"ם והראב"ד דגם הרמב"ם ס"ל דהא דסרוחה מעיקרא היינו בתחלת הוייתו ולא הי' אוכל מעולם ולא חלה עליו תורת טומאה ולא משום דנסרח קודם שנאסר או שנטמא בפועל, יתישב ג"כ הא דפת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם שצריכה ביעור מפני שיכול לשוחקה ונפסלה מאכילת כלבים א"צ ביעור ונתבאר משום דנפסלה מאכילת כלבים הוי כעפרא מצד הסברא וכיון שאינו פעמד לשוחקה.

לא דמי לשאור ועדיין קשה לפי"ז בנפסלה מאכילת אדם קודם הפסח קודם שהגיע זמן איסורו דהוי כסרוחה מעיקרא דהא נסרח קודם שנאסר בפועל והא סרוחה מעיקרא לר"ש דמי לנפסלה מאכילת כלב ואמאי צריכה ביעור משום בכה"ג לא הוי סרוחה מעיקרא כיון דהי' אוכל מתחלה וירדה עליו דין חמץ אע"פ שהי' קודם פסח. ובמה שכתבתי יתישב קו' המקו"ח בסי' תמ"ז ס"ק י"ב ובתשו' רע"א סי' קפ"ח דאמאי קדרות בפסח ישברו דהא למ"ד נטל"פ אסור גם קדירה ב"י פגמה וסובר ג"כ דסרוחה מעיקרא מותר וא"כ בקדרות שנשתמשו בהם קודם פסח קודם שהגיעו לכלל איסור הוי סרוח מעיקרא ולמשנ"ת גם לשי' הרמב"ם ל"ה סרוחה מעיקרא ומדין פת שעיפשה מוכרח כן דל"ה סרוחה מעיקרא ואין התחלה לקושייתם, וראיתי במנחת ברוך שהרגיש במקצת דברים ויש לי לדון גם בד' המקו"ח סי' תמ"ב הובא לעיל שבאר ד' הראב"ד בפ"ד מה' תו"מ הי"א דמלוגמא שנסרחה דא"צ לבער בנסרחה ולבסוף נתחמצה דוקא דהוי כסרוחה מעיקרא ויש להסתפק בזה דאפשר דסרוחה מעיקרא היינו בעת הוית האוכל מתחלתו ואע"פ שנסרחה אח"כ ולא פקע תורת אוכל מיני' שיחול עליו החימוץ ואיסורו דלכשיהי' אוכל ראוי הי' שיחול עליו החמוץ בזמן שיאסור דאע"פ דבחמץ הוי החמוץ סבת האסור כמו בטומאה שהאוכל סבת הטומאה מ"מ אפשר דהא דבסרוחה מעיקרא הוי כעפרא בעלמא היינו דוקא באופן שבתחלת הויתו נסרחה ולא הי' אוכל כלל ומהא דבכורות דכ"ג בהפילה חררת דם דלפי שהיא חזיא אגב אמן ל"ה סרוחה מעיקרא אין ראי' דבעינן שתהי' סרוחה מתחלת הוית ויצירת הדבר דאפ"ל דבעינן שתהי' סרוחה קודם חלות הטומאה או האיסור ולא בבת אחת ובמלוגמא שנסרחה ואח"כ נתחמצה מ"מ קודם שנסרחה הי' אוכל הראוי לחימוץ ולאיסור אפשר דאין זה סרוחה מעיקרא ול"ה עפרא בעלמא וצ"ע, ולשי' הנוב"י בדעת הרמב"ם שפ' בפ"ב מה' אה"ט כר' יוחנן דאיצטריך קרא לסרוחה מעיקרא והא דנטל"פ מותר מסברא ואי"ק דאשר יאכל ואשר ישתה למעט טומאת אוכלין בנפסל מאכילת אדם גם בסרוח מעיקרא וצ"ל לפי"ז בפלוגתת הראב"ד והרמב"ם דפליגי בסברא מה נקרא סרוחה מעיקרא אם בעת חלות האיסור והטומאה בפועל או בעת שירדה עליו דין איסור ודין טומאה כשנ"ת.

ויתישב ג"כ הא דפת שעיפשה דטמא טומאת אוכלין דכיון דסרוח מעיקרא נתמעט מגזיה"כ ולהכי באוכל שראוי לחמע בו עיסות ולהיות שאור לא נתמעט ומטמא ולפ"ז פליגי ג"כ הרמב"ם והראב"ד בפ"ד מה' חו"מ דמלוגמא שנסרחה לפני הפסח ג"כ בזה כשנ"ת ולדידי' צ"ל דהא דפת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם צריכה ביעור אע"ג דלשי' הרמב"ם לפני הפסח הו"ל סרוחה מעיקרא מ"מ כיון דסרוחה מעיקרא צריכי קרא לא

נתמעט רק מה שאין לו תיקון אבל פת שעיפשה שראוי לחמע בה עיסות לא נתמעט אבל נפסלה מאכילת כלב דמסברא הוי כעפרא בעלמא א"צ ביעור דלא דמי לשאור דעומד לכך ומלוגמא שנסרחה שא"צ לבער הוא משום דמלוגמא אינה ראוי' לחמע בה עיסות ולשי' זו שפיר יקשה קושי' המקו"ח בסי' תמ"ז בקדירות בפסח לשי' הרמב"ם דלפני הפסח דהו"ל סרוחה מעיקרא באופן שטעם החמוץ שבו אינו ראוי לחמע את העיסות אבל אם ראוי טעם הבלוע להחמיץ גם בסרוחה מעיקרא צריכה ביעור והרמב"ם בפ"א מה' אה"ט הט"ז כ' בהמה שהפילה חררת דם שאינה מטמאה לא במגע ולא במשא לפי שבטלה ברוב אעפ"י דמעיקרא חזי אגב אמן וקשה אמאי אינה מטמאה במשא דהא הרמב"ם פסק דבטל ברוב מטומאת מגע וטומאת משא מטמא ויעוי' בכ"מ מה שהביא ד' המהר"י קורקס שם ועי' במה"פ בירושלמי תרומות פ"ה מש"כ דאעפ"י דחזי אגב אמו מ"מ כיון דבטל ברוב מדין טומאה הוי לגבי טומאת משא כסרוחה מעיקרא יעוי"ש היינו כיון דמצד הדין בטלה ברוב ואעפ"י דמטמא טומאת משא הוא משום דבעת המשא דנושא יחד הוי כחוזר וניעור אח"כ וכיון דעצם הטומאה נתבטלה ברוב וכיון שנסרחה מתחלה קודם שחזרה וניערה ע"י המשא הוי כסרוחה מעיקרא קודם שירדה עליה הטומאה בפועל וזהו כמש"כ דלפי ד' הנוב"י לשי' הרמב"ם חשוב בכה"ג סרוחה מעיקרא קודם שירד עליו הדין מ"מ זה אינו דכיון דאמרינן דטומאה כמאן דאיתא לא נתבטל המציאות מתחלה לגבי טומאת משא ולא הוי לגבי טומאת משא סרוחה מעיקרא וד' המה"פ תמוהים ונשוב להמכוון מזה דאם בדין שאינו ראוי לגר יש לדון בזה דמה דאיפשר ע"י תיקון חשוב ראוי לגר אבל בנפסל מאכילת כלב דהוי כעפרא בעלמא ל"א בזה כיון שאפשר לתקן והעיקר תלוי בין אם הוא עומד לכך או שאינו עומד לכך וזהו החילוק בין שאור ובין פת שעיפשה.

ומה"ט גם בשמרים הנפסלים מאכילת כלב דוקא אם עומדים ומיוחדים להעמיד העיסה חשוב אוכל, אבל היכא שאינם עומדים לכך אעפ"י שאפשר לתקן פקע איסורן ומה"ט נראה במיץ הקיבה ובשארי פעולות הכימיים שמבדילים שח עד שיפסול מאכילת כלב אף שראוים ע"י התיקון לתת טעם משובח מ"מ היכא דאינו עומד לכך מתחלה נפקע איסורו היוצא מזה לדינא באבק דק של שמרי יין די"ל כיון דנתיבש כ"כ ונעשה דק כאפר וע"י תערובות דברים השורפים דעדיף מיב"ח ותמד וכאפרן דמי ואפרן מותר כמש"כ התשב"ץ והדג"מ ואף לד' הש"ך דאוסר בחרצנים מ"מ בסתם יינם דמותר בהנאה בודאי מותר אפרן גם אי נימא דלא הגיע היובש כ"כ ויש להסתפק דדמי לשמרי יין שנתיבשו ולא נתמדו או תוך יב"ח מ"מ לשי' המשכנ"י בסתם יינם בזהמ"ז דמותר בהנאה כיון

דנפסלו באכילה מותר והמשכנ"י מתיר ג"כ באיסור תורה ומכש"כ באיסור סתם יינם, וגם לדעת הרמ"א שלא הגיה ונראה דחולק ע"ז מ"מ כיון דיש בזה תערובות דברים הפוגמים והשורפים פקע איסורו ואעפ"י שיש בכחו ע"י תחבולות כימיים ותערובות דברים להפך לד"א ולאוכל מ"מ כיון דא"א רק ע"י שיופגם דמי למוסק וגם בעינן שיהי' עומד ומיוחד לכך ובגוף השמרים אין שום איסור רק היין הבלוע שנפגם ואם גם השמרים עומדים להעמיד מעמידים מחמת עצמן ולא מצד הבלוע שבו אף שיש בכח הבלוע להחמיץ וגם נראה דהכח להשתנות ולהתהפך לציטראן זאלץ היא בהשמרים ולא מצד בליעת היין ועכ"פ היין הבלוע בודאי אינו עומד לכך ומכל הלין טעמי נראה דאין לחוש אף לכתחלה ויש להתיר לעשות מהפולווטר ציטראן זלאץ.

סימן יב

ב"ה בחדש טבת תרע"ב.

א

מה שהקשה רומעכ"ת בזבחים דע"ז דפריק לי' היכא אי בגואי קא מעייל חולין לעזרה והא יבטל הפורתא בלוג שמן וביותר בדהתו"ס מנחות דף פ' שתירצו דלהכי מותר להכניס כעין עבודה משום דבטיל בשמן הקודש קדוה"ג דא"כ גם לאחר הפדיון יבטול ואף לדעת האחרונים דאין הבטל משיג תועלת המבטל מ"מ לגבי איסור דחולין לעזרה שפיר יבטל וגם אין דברי האחרונים מוכרחים ואף די"ל דדמי למשא דלא בטיל מ"מ הא דעת התוס' בבכורות דכ"ג דא"א מדרבנן ולתקוני גברא שרי ועוד דלדעת הר"י קורקוס בלח בלח אף במשא בטל ושמן בשמן הוי לח בלח זהו תו"ד מעכ"ת, ונראה דמש"כ התוס' בבכורות דכ"ג בד"ה נבלה בסוה"ד דטומאת משא אאמד"ר דהא נתבטל ברוב ולא גזרו לענין איסור משום דס"ל דהמיעוט האיסור נתהפך להיות היתר והרי הוא כמו שאינו וכ"נ מד' הרא"ש בפ' גיה"נ סס"י ל"ז דלהכי מותר לאכלם ביחד דאמרה תורה אחרי רבים להטות ונעשה המיעוט כרוב ולא נשאר בו שום איסור ומותר לאכלם כאחד ולבשלו בקדרה וטומאה לא דמי לאיסור כמש"כ מתחלה ומבואר בד' הרא"ש דאי אמרינן דהמיעוט כמי שאינו גם גבי טומאה אין כאן טומאת משא יעוי"ש ולפי"ז התוס' דס"ל דגם לענין טומאה נתבטל ברוב צ"ל דס"ל דהמיעוט נהפך כמו הרוב גם לענין טומאה ורק מדרבנן החמירו ולא גזרו רק בטומאת משא, ונראה עוד דאף לשי' התוס' בב"מ דף ו. גבי קפץ אחד מן המנויים שהקשו דיבוטל ברוב כונת התוס' להקשות דלמה פטורין הן אפילו אלף אבל אם היו עשר ואחד פטור מהם אין סברא שיחויב במעשר ע"י ביטול

ברוב דהא אין כאן עשר מחויבים ובודאי אם הי' אחד מהם טרפה או שאר פטור ולא נשארו רק ט' דפטורין מן המעשר ורק דקוהתו"ס דלמה פטורין כולן דיבטלו ברוב ונימא דכל העשר הן מן הרוב וחיובא ברובא איתא ותירצו דבע"ח לא בטלי והוה קבוע והוי עשירי ספק ובודאי אפילו לדעת האחרונים דאין הבטל משיג מעלת המבטל מ"מ כל דפריש מרובא פריש איכא דהא בזה אין אנו דנין על המיעוט כלל אולם היכא שאנו צריכים לדין ביטול בתערובות דבאופן דאין דין ביטול הוי קבוע ס"ל דכיון דאין הבטל משיג מעלת המבטל הוי קבוע וקושית התוס' בתחלה דנימא דחיובא ברובא איתא בכה"ג אבל באם אין כאן רק עשר הלא אין כאן רק ט' דחייבים ואי אפשר שיתחייבו במעשר ע"י צירוף העשירי הפטור, ולפ"ז נראה דבכה"ג דאמרינן דחיובא ברובא איתא בודאי אאפ"ל ם דהמיעוט הרי הוא כמי שאינו כיון דאין הפטור נעשה מחויב כמו שנהפך האיסור להיות היתר ובזה המיעוט במקומו עומד והיכא שצריכים לדון על כלו כמו בטומאת משא בכה"ג הוי שפיר מה"ת.

ועפ"ז בתערובות שמן של חול בשל קודש שמכניסו לעזרה כיון דאי אפשר שיהי' להמיעוט החול מעלת המבטל ניהו דשפיר בטל לגבי הזאה כמש"כ התוס' במנחות ד"פ אבל לגבי דין הכנסת חולין לעזרה דהוי כטומאת משא וכיון דאין המיעוט נהפך לקדש והרי הוא חולין בכה"ג גם לשי' התוס' בבכורות דכ"ג הוי מה"ת דרק באופן היכא דהמיעוט כמי שאינו דאיסור נהפך להיתר וטומאה לטהרה בכה"ג טומאת משא אאמד"ר משא"כ היכא דהמיעוט נשאר חולין ומכניסו לעזרה שפיר יש בזה איסור תורה אפילו לשי' התוס' וגם לשי' הר"י קורקוס דס"ל דבלח בלח הרי הוא כמי שאינו הוא רק לענין טומאה ואיסור אבל לא כן בפטור וחיוב שבע"כ הפטור אינו נהפך למחויב.

ב

אולם לכאורה ק"ל במאי דמקשה בזבחים דע"ז הא קא מעייל חולין לעזרה דהא באמת הא דפריק להו נראה דעל הפדיון אינו נתפס רק קדושה מדרבנן דהא מדאורייתא בטל הקדש ברוב וכמו ששנינו בנדרים דנ"ח דהקדש הוה דשיל"מ ומדאורייתא ברובא בטיל וכן מבואר בב"מ דנ"ג גבי מעשר דמדאורייתא ודרבנן לא מיצטרפי דעל תערובות מעשר ברוב דבטיל מה"ת אינו נתפס רק מדרבנן וכמו שפירש""י שם וכן בטבל שנתערב ברוב תורם מדרבנן כמבואר במנחות דל"א ובפירוש הרא"ש לנדרים שם מ"מ שפיר מהני הא דפריק להו משום דקושי' הש"ם דהא איכא חד פורתא דלא קמיץ עלי' דאע"פ דהך פורתא בטיל מה"ת, מ"מ מדרבנן אוסרת דהוי דשיל"מ ע"י פדיון ומשני דפריק להו ולגבי איסור דרבנן מהני הפדיון מדרבנן ולפ"ז מאי מקשה הא קא מעייל חולין לעזרה משום

דדמי לטומאת משא דמעלה גם המיעוט הא לגבי המיעוט דהוי מה"ת שלא נהפך להרוב דקדוה"ג לא מהני כלל פדיון הפרוטה שאינה נתפסת רק מדרבנן משום דמדאורייתא הא מותר ליהנות בלוג השמן ובטל ברוב והמיעוט במקומו אלו הי' ניכר בלבדו הי' קודש קדושת דמים דהפדיון לא הועיל רק מדרבנן בשעה שהוא בתערובתו א"כ ל"ש לומר דהוי כטומאת משא דמעלהו לחולין בעזרה דהא גם אחר הפדיון המיעוט קדוש מה"ת לגבי טומאת משא.

אלא דבל"ז קשה קשה בדהג"מ דהא דמקשה הא קא מעייל חולין בעורא דהא השמן וא"כ קשה הא גם קודם הפדיון הוי חול מה"ת אין בו לא קדוה"ג דכ"ש ולא קדושת שהרי מותר ליהנות ולכאורה י"ל דלהכי לא הוי חלין בעזרה דלא דמי לתערובות הקדש בחולין דכיון דנתערב קדושת דמים בקדושת הגוף הרי השמן דמצורע ומנחות והוקדש מתחלה קדו"ד ואח"כ שקידשן בכלי הוי קדושת הגוף יש בכלל מאתים מנה וקדו"ד איתנייהו ג"כ בו וא"א שע"י הרוב של קדוה"ג יחשב המיעוט דקדושת דמים לחולין וע"כ ל"ה חולין בעזרה וא"ש ג"כ מאי דמהני הפדיון מה"ת דלא פקע קדו"ד מה"ת מן המיעוט הבטל ברוב קדוה"ג, מ"מ נראה דאין זה מספיק דמה בכך דהרוב הוי קדוה"ג מ"מ כיון דהמועט לא נתקדש בכ"ש ואין לו דין שמן מצורע ושירי מנחות ומ"מ חותר ליהנות ממנו כיון דהרוב ניתר מן הדין ואע"פ דהמיעוט לא ניתר ונאסר מצד קדו"ד מ"מ בטל וכיון דאין על המיעוט קדוה"ג ולא ניתר מ"מ מותר ליהנות מאיסור הקדש הרי דנפקע ממנו קדושת דמים דכל דלא חזי לדמיו פקע קדו"ד והכא הרי מותר ליהנות ממנו גם בלא פדיון מה"ת כמו שנתערב בחולין ומתחלה לגבי מעשה העבודה של הזאות שפיר י"ל דל"ה חולין בעזרה דלא נפקע קדו"ד דהא אסור ליהנות ממנו והמבטל יש בו קדוה"ג וקדו"ד והבטל הוי קדו"ד וא"ש דהתוס' במנחות ד"פ דלהכי מהני להכניסו לעזרה משום הרוב דקדוה"ג דגם מהמיעוט לא פקע קדו"ד אבל אחרי מעשה הזאת שניתר השמן ליהנות גם המיעוט אע"פ דהמיעוט לא הותר מדין שירי מנחות הרי דקדושת דמים שבו פקע ושוב הוי חולין בעזרה גם לפני הפדיון, ונראה כיון דעיקר איסור הבאת חולין לעזרה בלי עבודה אאמד"ר וכיון דגם הקדש שנתערב בחולין לא בטיל מדרבנן שי"ל פדיון ממילא בנתערב בקדשים דקדוה"ג דלא בטיל מדרבנן וצריך פדיון הרי יש להקדש גם בהמיפוט קדו"ד מדרבנן ולהכי ל"ה חולין בעזרה ולאחר הפדיון דנפקע ממנו קדו"ד מדרבנן ג"כ שפיר מקשה דהוי חולין בעזרה, אולם לפמש"כ דלגבי טומאת משא בכה"ג היכא שהמיעוט לא נהפך להרוב הוי מן התורה ודמי לניכר האיסור ויקשה קושיתי דהא מה"ת לא נתפס הפדיון ול"ה חולין בעזרה על מיעוט הניכר, ונראה לפמשכ"ל דכיון

דמותר ליהנות מה"ת פ"י ביטול ברוב וגם מדרבנן אחר הפדיון הרי אין להקדש בו דמים כלל וממילא דפקע קדושת דמים שבו לגמרי כמו חמץ של הקדש במועד ולהכי גם לענין דין משא אין עליו שם הקדש מה"ת גם על המיעוט שבו כיון דאין להקדש דמים וגם אי ניכר אח"כ ההקדש אחר הפדיון הנני מסתפק דאפשר דכיון דלא הי' להקדש דמים בתערובות מדרבנן אחר הפדיון פקע איסור הקדש שבו ולא דמי לשארי איסורים שאינם תלוים בדין ממון משא"כ בהקדש דכיון דאין להקדש דמים בתערובות שוב פקע לגמרי מה"ת וע"כ שפיר מקשה דהא הוי תולין בעזרה.

ג

והנה בעיקר היסוד שכתבתי דהיכא דפודה תערובות הקדש בחולין אינו נתפס על הפדיון רק קדושה מדרבנן דהא מדאורייתא בטל ברוב כמו במפ"ש (ב"מ דנ"ג) ראיתי שכ"כ הברוך טעם בשער התערובות. אבל התבוננתי בזה דאפשר דגם חל מה"ת דהא באמת ממונא לא בטיל כמבואר בביצה ומ"מ לגבי דין איסור הקדש בטיל מה"ת כמבואר בנדרים דנ"ח דתשב בין וביבמות דפ"א ובתוס' מעילה דכ"א וכמש"כ הש"ש דלהוציא מן ההקדש הוי דין איסור ועכ"פ מבואר דלגבי דין מעילה ואיסור הקדש בטיל מה"ת וכל זה לענין איסר הקדש אבל בדין תשלומין כמו במזיק הקדש מבעי לשלומי וכמו בתרומה צריך להשיב מפני גזל השבט וכיון דממון הקדש מעורב אצלו צריך לשלם להקדש וכיון דיש עליו חוב לשלם להקדש ומשלם בדין להקדש גם מה"ת ממילא גם הפדיון מה"ת וקדיש מה"ת הפרוטה שמשלם להקדש ושפיר נתפס קדושתן מה"ת והוי גם חילול מה"ת התערובות אף אם ניכר אח"כ התערובות וא"ש, ומיושב בזה מאי דמלי קומץ ולכאורה הא אין מבטלין איסור לכתחלה ואף דפריק להו הא לא מהני פדיון מה"ת דהא מה"ת בטיל ברוב, ולמש"כ א"ש דגם הפדיון מהני מה"ת דהוי חילול מה"ת ע"י החוב ונתפס קדושה מה"ת ואין ביטול איסור הקדש כיון שמחללו ולא דמי למע"ש בב"מ נ"ג דאמר דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי ומבואר דאינו חל על הפדיון קדושת מעשר רק מדרבנן, שאני מע"ש דאפילו למ"ד ממון גבוה היינו שיש עליו קדושת השם, אבל לבעלים הרשות ליהנות ממנו כל הנאות ולעכב לאחרים דרק שם רשות גבוה עליו והפדיון אין זה תשלומין רק כן גזרה התורה שהפדיון נתפס בקדושה משא"כ בקדשי בה"ב שהוא קנין גבוה ממש ולא גרע קנין גבוה מקנין הדיוט וע"כ אם נתערב דבר של הקדש ברוב של הדיוט על ההדיוט לשלם להקדש וכיון דיש עליו חוב ממש ממילא נתפס על התשלומין קדושת הקדש מה"ת.

אולם הנני מסופק בזה דדוקא היכא שנתערב הקדש בחולין שייך ממונא לא בטיל וצריך לשלם להקדש כמו דאמרינן בביצה דל"ט משום דמשתרשי לי' דנוסף קב חטין של חבירו וכיון שנתערב ההקדש בשלו יש עליו חוב לשלם להקדש שהרי נוסף קנינו בזה משא"כ היכא שנתערב קדשי בה"ב בקה"ג אעפ"י דקדשי הגוף יש עליו שם בעלים כמו דאמרינן בב"ק דפ"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן מ"מ זה חשוב ממון גבוה ורק קדשים קלים לריה"ג בחיים הוי ממון בעלים א"כ בלוג שמן של מצורע אע"פ שמותר ליהנות ממנו כדין קרבן מצורע או מדין שירי מנחות באם שאיננו מצורע ומשלחן גבוה קא זכי ונתערב ממון בה"ב בממון גבוה ולא נוסף על ידי התערובות קנין ההדיוט רק שרשאי ליהנות מה"ת מדין בטל ברוב.

אבל כיון שלא נוסף קנינו ל"ש בזה שיש עליו חיוב תשלומין רק עבור הנאה מן ההקדש וכיון דאין איסור הקדש ע"ז מצד ביטול ברוב שוב אין עליו דין תשלומין ושוב אין הפרוטה נתפסת בקדושה מה"ת (ובעיקר קושייתו אפ"ל ג"כ דמקשה האיך מעייל חולין לעזרה דהוי כמבטל איסור לכתחלה ואף דלא דמי להתם בכונתו ליהנות מ"מ הא מביא לידי איסור לכתחלה אלא די"ל דהא הבאת חולין בעזרה אאמד"ר ואוד"ר הא שרי גם לבטל לכתחלה).

ד

ומה שהקשה מעכ"ת בדהתו"ס בזבחים דפ"ו בד"ה לוג שכתבו תימא האיך נותן מהן ז' ועל הבהונות מההיא פורתא שקדוש קדו"ד שמא אינו מצורע וזורק לאיבוד שמן הקודש ועל זה תמה דהא בטיל ברוב ואף דהקדש לא בטיל משום דעומד לפדי' אבל לפ"מ דלא אסיק אדעתי' התירוץ דחולין בעזרה ממילא הוי הא אינו עומד לפדי', וגם פדי' אינה מתרת דנשאר אח"כ הקדש שמא מצורע הוא אבל לא אדע למה ביאר קוהתו"ס לפי הס"ד ובאמת קוהתו"ס לפי המסקנא ג"כ דבודאי נותן מתן ז' ועל הבהונות קודם דפריק. שמא אינו מצורע וזורק לאיבוד שמן הקדש דעומד לפדי', דאל"כ אסור ליהנות משירי מנחות מתפרובות הקדש ויבוא לידי פסול, נראה לישב דבריהם בפשיטות דהא אין מבטלין איסור לכתחלה ואיך יערב שמן קודש מקדו"ד ולזרוק לאיבוד מצד ביטול דבודאי זורק לאיבוד שמן קדש יש בו איסור תורה דאפילו א"נ דל"ש בזה לאו דלא תעשון כיון דאינו עושה דרך השחתה מ"מ הרי יש בזה הפסד קדשים וכמבואר בתולין דקל"ה דאסור משום כחש ויש בזה איסור תורה ואין מבטלין איסור לכתחלה ובעמדי בזה העירותי דמדהג"מ דזבחים פ"ז מבואר דמהני פדיון בקדשים בתערובות לח בלח וזהו דלא כמש"כ האבני מלואים בתשו' סי' ד' ביסוד דבריו ע"ד הר"ש בפ"ק דמע"ש (וע"ע בתוס' רי"ד

בע"ז במהדו"ת שכ' ג"כ דלא מהני פדיון וחלול וגם תרומה אינה חלה על תערובות לח בלח המתערב) ולולא דברי הא"מ על דברי הר"ש בעצמו יש לחלק דדוקא בתבלין דל"ה רק טעם בלוע לא מהני פדיון משא"כ בדבר בעין המתערב בלח מהני פדיון אבל הא"מ משוה להדדי דלא מהני פדיון בתערובות לח בלח צריך עיון מזבחים דע"ז גם בדברי הר"ש י"ל דרק במעשר שני לא מהני חילול לפי דבמע"ש אין זה קנין שווי ממון רק חילול קדושה של הפירות וי"ל דעל הבלוע אינו חל החילול משא"כ בהקדש שהיא פדיון וקנין של שיווי ממון כל שיש לו שיווי חל החילול אבל הא"מ דמשווי הקדש למע"ש וכן בד התוס' רי"ד בע"ז שכתב דלא מהני פדיון וחילול וחלות תרומה על תערובות לח בלח קשה דהא מבואר בזבחים דע"ז דמהני פדיון וצ"ע.

ה

ומש"כ ידידי רומעכ"ת בדברות שניות להשיב עמש"כ בדהתוס' בב"מ ד"ו שהקשו דליבטול ברובא דכונתם למה פטורין אפילו הן אלף נימא דהעשר הן של רוב וחיובא ברובא איכא וע"ז השיב מלשון התוס' וליכא למימר דליכא רוב בעדר כי אם אחד דלשון קפץ לתוכן לא משמע הכי הרי איכ"ל דליכא כ"א תשעה ושייך בזה לשון קפץ לתוכן מ"מ לא בטיל משום דאין הפטור נעשה מחויב בדבר עכ"ד, הנה גם לדבריו באם ליכא רק ח' דל"ש דליבטל ברוב ויהיו מחויבין במעשר דהא ביחד ל"ה רק ט' ושייך לשון קפץ לתוכן אלא דכונת התוס' דיתחייבו במעשר שיצטרפו לגורן אחר כיון דהרוב ראוין לצירוף ויבוטל ברוב ויצורף לגורן ויפריש מאתם עשרה ונאמר דחיובא ברובא איתא וע"כ כ' התוס' דליכ"ל דליכא רוב בעדר כי אם אחד ול"ש ביטול ברוב כלל ואא"פ לצרפם לגורן אחר ולבטלם לכתחלה דהוי כמבטל איסור לכתחלה (אף דאין זה איסור מ"מ בודאי אין לקלקל לכתחלה ולערב עשירי ספק שיכול לבוא לידי איסור אח"כ) וע"ז כתבו התוס' דלשון קפץ לתוכן לא משמע הכי וזה פשוט.

ו

ומה שתמה ע"ד האחרונים דאין הביטול משיג מעלת המבטל ממנחות דכ"ג דשחוטה בטלה בנבילה ופירש"י דשורפין על נגיעת א' מהן תרומה ואיך ישיג השחוטה דין טומאה של נבילה כבר תמה בזה בס' עונג יו"ט סי' ד' ותירץ דאעפ"י דאין בשר השחוטה משיג טומאה אחר שנתבטל מ"מ תלינן דנגע בנבילה דאזלינן בתר רובא ורק אי נימא דשחוטה אינה בטילה בנבילה משום דהוה מב"מ הו"ל קבוע כמע"מ משא"כ לר"ח דשחוטה בטילה בנבילה וכדבריו מבואר בשמק"ו במנחות שם וא"ת ניהו דלא בטלה מ"מ זיל בתר רובא כי' והכא ל"ש קבוע שאין הקבוע ניכר י"ל דהתם היינו טעמא משום

דמין בשא"מ בטיל ומיעוטא כמאן דליתא אבל מבב"מ דלא בטילו הוה כמפ"מ עכ"ל, דס"ל בתירוצו דהא דקבוע שאינו ניכר דהו"ל קבוע בביטול תליא, אבל לכאורה צריך באור דכיון דחמרינן דאין הבטל משיג מעלת המבטל ואין בשר השחוטה משיג טומאה אחר שנתבטל שוב הו"ל קבוע דכמע"מ דמי ומה לי אם אינו בטל משום דמב"מ אינו בטיל או משום דאין הבטל משיג מעלת המבטל סוף כל סוף כל שאינו בטל מה"ת הו"ל קבוע מה"ת, אולם באמת הדברים נכונים דבדין ביטול יש שני טעמים טעם הרא"ש דהאיסור נהפך להיות היתר וטעם הרשב"א דעל כל אחד מן התערובות אומרים שזה מן הרוב ואע"פ דהמיעוט לא נתהפך להיות היתר מ"מ אין זה קבוע כיון דגם המיעוט.

מותר מצד שאומרים שהוא מן הרוב וכל חתיכה בפ"ע מותרת. והנה במין במינו לר"י דלא בטיל אף דבודאי גם לר"י במב"מ אמרינן כל דפריש מרובא פריש מ"מ בתערובות של קבוע פ"כ דאין בו דין ביטול של ב' טעמים דאין האיסור נהפך להיות היתר וגם דלא אמרינן על כל חתיכה שהיא מן הרוב והמיעוט בודאי נאסר וממילא דהר קבוע כמע"מ וכ"ז במב"מ לר"י דהוי גזיה"כ דמב"מ לא בטיל וע"כ דל"ש במב"מ טעם הרשב"א והו"ל קבוע מה"ט אבל בדין דאין הבטל משיג מעלת המבטל דזהו רק מן הסברא שאי אפשר לשחוטה שישיג מעלת המבטל הנבילה וזהו רק שאין המיעוט נהפך להיות כרוב אבל סברת הרשב"א בודאי דשייך גם בזה דעל כל חתיכה וחתיכה אומרים שהיא מן הרוב דבזה א"צ להשיג מעלת המבטל רק שאומרים שזהו מן הרוב וכיון דשייך בזה ביטול ברוב מטעם הרשב"א ועל כל חד וחד אומרים שזהו מן הרוב ממילא דל"ה קבוע וא"ש הא דשחוטה בטלה בנבילה ושורפין על כל חדא וחדא וא"ש קוהתו"ס בב"מ ד"ו במעשר דליבטיל ברובא היינו דנימא על הי' טלאים שהם מן הרוב ומדויקים דהתו"ס שם שכתבו וקבוע נמי אין שייך אלא בדבר שהאיסור וההיתר ניכרים וידועים ולא ידע מאיזה לקח היינו דבודאי היכא דהאיסור נתהפך להיות היתר ל"ש לדון משום קבוע כיון דאין כאן איסור כלל אבל בזה שאין המיעוט נתהפך להיות רוב שחין הפטור נעשה מחויב בדבר הוא דהו"ל קבוע וע"ז כתבו התוס' דמ"מ גם בכה"ג ל"ה קבוע דל"א קבוע רק בדבר שהאיסור והיתר ניכרים וידועים אבל היכא שאינו ניכר וי"ל על כל או"א שהוא מן הרוב ל"ש קבוע וע"י באס"ז שם דעיקר הקושיא דנכבשינהו דניידי מצד כל דפריש.

ומש"כ ע"ד הרמב"ם בפ"י מהל' איסר"מ דאיבעי דמנחות דפ"ה סולת וחיטים שהתליעו רובן פסולות שפסק הרמב"ם שאם יש רוב חטה א' מתולעת בסאה פסולה מספק ואפילו אם טחנן אח"כ החיטים ועשאן סולת פסולים ותמה למה יבטל ותירץ לפי דאין המיעוט משיג מעלת הרוב והוי מנחה חסרה עכ"ד דבריו ישרים ונכונים אולם לפ"מ שנתבאר

אין זה מספיק לפסול כל הסאה ועל כל חלק הנצרך להמנחה נימא שזהו מן הרוב רק אם נתערב בכמות המנחה א"א להקריבה דהוי מנחה חסירה ולא אמרינן ביה ביטול ברוב

ז

ומש"כ להעיר ע"ד האחרונים דאין הביטול משיג מעלת המבטל מקושית הש"ס בר"פ כל הזבחים דמקשה וליבטל ברובא ולקרבו כולם הלא שוה"נ פסול להקרבה ואם עלה ירד ולא נתפסה בו קדוה"ג כמו בטרפה בתמורה י"ז מאי דפשיטא ל' דבשוה"נ לא נתפסה קדוה"ג דדמי לטרפה מספ"ל טובא דהרי גמרא ערוכה בדכ"א רובע ונרבע מחיר כלאים וטרפה הרי הוא כקדשים שקדם מום עובר להקדישן וצריכין מום קבוע לפדות עליו ובטרפה פליגי בדי"ז שמואל ור' אושעיא ולהלכה פסק הרמב"ם בטרפה כר' אושעיא וברובע מוקצה ונעבד ואתנן ומחיר כ' בפ"ג מאיסו"ב דהרי הוא כמקדיש בע"מ עובר דס"ל דר' אושעיא מודה בזה ובודאי דנוגח דמי לרובע ונרבע.

וראיתי בד' השמק"ו בב"ק דמ"ה שכ' דעליו לפדות דמיו לבה"ב שהרי לא ירדה עליו קדושת מזבח דנוגח פסול להקרבה מבואר דלא חל עליו קדוה"ג ואפשר דכונת השמק"ו באופן דהקדיש זכר לדמיו דקדיש קדוה"ג משום דראוי למזבח משא"כ בנוגח דפסול להקרבה לא ירדה עליו קדושת מזבח וכן במתפיס תמימים לבה"ב דס"ל לר"י דכל הראוי למזבח א"י מדי מזבח בנוגח הא אי"ר למזבח אבל במקדיש קדוה"ג הא אמרינן בתמורה דכ"ח דצריך מום קבוע לפדות עליו ואולי כונת השימ"ק בב' עדים שעומד ליסקל לא חל עליו קדושת הגוף גם לפני גמ"ד. מ"מ תמוה בלפני גמ"ד דאינו נאסר בהנאה גם בב' עדים למה לא יקדש קדוה"ג וצ"ע, אולם כ"ז בשוה"נ שלא נתערב אבל בשוה"נ שנתערב אפילו אחר גמ"ד כיון דלפי הס"ד בטיל ברובא ומותר בהנאה מצד איסור שוה"נ והקדישו מוקדש ואינו עומד עוד ליסקל ממילא מצד פסול נוגח דמי לע"א ועפ"י הבעלים דחל עליו קדוה"ג וצריך מום קבוע לפדות וכמבואר בתמורה דכ"ח, ובפשוטו הא י"ל דמיירי דהקדישו ואח"כ נגח, ומש"כ כיון דחייב מיתה כרבנן דר"י בשור ההקדש פקע הקדישו כחטאות המתות, לחטאות המתות דהוי מן הלכה לא דמי', אלא די"ל דהוי כקדשים שמתו כיון דעומדת להסקל ובקדשים שמתו לא פקע ג"כ איסור קודש רק מידי מעילה וכמבואר בתוס' קדושין דצ"ז ובמהרש"א ובתוס' זבחים דס"ט אך לפני גמ"ד אינה עומדת להסקל וגם לאחר גמ"ד לשי' ר"ת לא נאסרה מחיים וגם כיון דבטל ברוב היתר ופקע איסור הנאה דשוה"נ שוב חזי להקדש, אלא דבעיקר הדבר שחשב דכיון דראוי להקדש יש לו להשיג מעלת המבטל זה אינו כיון דהוי חולין איך ישיג מעלת המבקל בלי קדושת פה אלא די"ל שיקדישנו כמו בנתערב בחולין דאפשר למוכרו לצרכי מין זבח, אולם עיקר

קושיתו מאי מקשה ליבטיל ברובא דהא קולין לא ישיג מעלת המבטל לק"מ דגם לפי ההו"א ראויים להקריב אחד אחד, אלא על מאי דמשני דבע"ח חשיבי ולא בטלי מקשה דנכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש דאמרינן גם בבע"ח אבל גם לפי הו"א אין כונתו שיקריבו כולן בבת אחת דהא גם בביטול ברוב דעת הרשב"א והר"ן ביו"ד סי' ק"ט דאסור ואוכלם בב"א ומה"ט בודאי אסור להקריבם בב"א אבל בזה אחר זה אע"פ שאין הבטל מסיג מעלת המבטל מ"מ על כל אחד ואחד אחרינן כל דפריש מרובא פריש כמשכ"ל ומאי דמבואר בגמ' שם אלא מעתה מגיסא אסורה דמשמע דאפילו בב"א מותר י"ל כיון דדייניגן מצד כל דפריש מרובא פריש שנים האחרונים אסורים ואע"ג דאיסורא ברובא איתא מ"מ כיון שהותרו כל אחד מדין כל דפריש מרובא פריש איני נאסר.

ובאמת לא זכיתי להבין ד' הרא"ש בחולין בפ' גיה"נ שהביא ראי' מזבחים אלא מעתה מגיסא אסורה דמותר לאוכלן בב"א ואחרי שהותרו ביבש שוב אינו חוזר להאסר ע"י בישול וכ"ה בשימק"ו לזבחים שם דשאני בזבחים די"ל דהשנים האחרונים נאסרים וכיון שניתר מדין כל דפריש מרובא פריש מותר להקריבן בב"א דעכ"פ במציאות י"ל שהאיסור נמצא במיעוט שנים האחרונים משא"כ לאוכלן בב"א או להתירן ע"י בישול שיתן טעם האיסור שישנו במציאות מנ"ל שנהפך להיות היתר לגמרי. וצ"ל בשי' הרא"ש דס"ל דגם ב' האחרונים מותרים ואמרינן דאיסורא ברובא איתא ויהי' שרי לפ"ז להקריב כולן בב"א מה"ט משום שכל או"א נדון בדין כל דפריש מרובא פריש ואינו חוזר ונאסר, (וזהו דלא כמבואר ביו"ד סי' ק"י דשנים האחרונים נאסרים) אבל באמת זהו נגד הסברא דניהו דאפשר לומר כל דפריש מרובא פריש ולהתיר בזה אח"ז גם חד הנשאר משום דנאמר אח"כ דאיסורא ברובא איתנייהו אבל איך אפשר להקריב כולן בב"א משום סברא דכל דפריש מרובא פריש ואפילו לשי' הרא"ש דס"ל איסור נהפך להיות להיתר דז"א אלא בתערובות של ביטול דנתבטל האיסור לגמרי משא"כ בדין כל דפריש דעל כל אחד אומרים שזהו מן הרוב ואיך אפשר להקריב כולם בב"א כיון דהאיסור בעצמו אינו ניתר ורק דאמרינן על כל אחד שהוא מן הרוב אבל בב"א אי אפשר וצ"ע, וצ"ל בהבנת דברי הרא"ש שהביא ראי' על דרך הדוגמא דכמו שמצינו להתיר מצד מה משום כל דפריש מרובא פריש להקריב אח"כ רובו למזבח אף דאיסורא ברובא איתנייהו משום שכבר ניתר מצד כל דפריש ה"נ היכא שניתר מצד דין ביטול ברוב אינו ונאסר עוד ולפ"ז גם לד' הרא"ש שנים האחרונים אסורים (שו"ר במקור מים חיים סי' ק"ט שהרגיש במקצת ולפלא שנעלם ממנו ד' הנ"ל) פכ"פ בשי' הרשב"א והר"ן דס"ל דאסור לאוכלם בב"א

שפיר יש לחלק ולומר דלהכי מותר להקריב בב"א משום דשנים האחרונים נאסרים ואיך שיהי' לפי ההו"א דמקשה דליבטל ברוב אין כונת הש"ס שיקריבו כולן בב"א

ח

ומש"כ בד' הלח"מ ע"ד הרמב"ם בפ"ו מה' פסוהמ"ק ה"א שכתב ואם הקריב הורצה לפי שבע"ח אינם נדחים והלח"מ תמה ע"ז דהא כשלקחן ממקום הקביעות אסורים מדין קבוע כמע"מ וע"ז תירץ דבקבוע שאינו ניכר שאאמד"ר ומן התורה בטיל הורצה בדיעבד זהו תו"ד, ולדבריו צ"ל דלמ"ד בע"ח נדחין אעפ"י שאינו נדחה רק מדרבנן מ"מ כיון דנדחה מיהו נפסל אח"כ מה"ת דהא מבואר מדהג"מ דלמ"ד בע"ח נדחין לא הורצה, אבל בשימק"ו בהשמטות בזבחים שם מבואר דנדחה רק מדרבנן כיון דמה"ת לא נדחה והקשה שם מ"ט לא הורצה וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע כדמקשי ביבמות שם ותירץ משום דהפקר בי"ד הפקר יעוישה"ט ומבואר בדבריו דאפילו משום דרבנן לא הורצה.

אולם בל"ז ד' הלח"מ תמוהים ודברי הרמב"ם פשוטים דאפילו בתערובות חד בחד כיון דמקריב כל התערובות אם זרק הורצה כמו בתערובות דמים הנתנים כו' דהא מקריב כולו ויש בו מה שראוי להקריב ומרצה רק דלכתחלה אסור להקריב תערובות פסולים אבל אי קרב מרצה ורק למ"ד בע"ח נדחין נדחו גם הכשרים מספק אבל למ"ד בע"ח אינן נדחים אפילו לא נייד והוי קבוע כמע"מ מ"מ הא מקריב ג"כ הכשרים ומרצה ולפיכך סתם הרמב"ם דבכל גווני מרצה וד' הלח"מ תמוהים. וראיתי במקור מים חיים סי' ק"י שהרגיש מזה ולכאורה הי' מקום לישב ד' הלח"מ דבתערובות פסולים כמו בתערובות דמים הניתנין למעלה למטה שפיר מרצה כיון דמקריב הכשרות משא"כ בתערובות איסור של שוה"נ וחטאות המתות דסוף סוף אסור מספק מצד תערובות ול"ה משקה ישראל מן המותר לישראל דהא לישראל אסיר אלא דקשה לפי"ז דא"כ למה אם זרק הורצה למ"ד בע"ח אינם נדחין דהא מדרבנן מיהו אסור להדיוט משום תערובות והא מבואר בזבחים דפ"ח שאין מביאים מנחות ונסכים מן המדומע אע"פ דמדאורייתא בטל ברוב וי"ל לפי שי' ר"ת דבהדיוט אמרינן דנכבשינהו דניידו וכל דפריש מרובא פריש ורק בגבוה גזרו ולפ"ז הא הוי מותר לישראל היכא דנאיד דהא להדיוט שרי, וכ"ז היכא דנאיד משא"כ היכא דלא נאיד דהוי קבוע כמע"מ אע"פ דהוה קבוע שאינו ניכר ואאמד"ר מ"מ הא אסור מיהו להדיוט מדרבנן ול"ה ממשקה ישראל וכל התערובות פסול וא"ש ד' הלח"מ, אלא דהא להחולקים על ר"ת וס"ל דגם להדיוט אסור אף היכא דנאיד מ"מ הא מבואר בגמ' דאם זרק הורצה וע"כ צ"ל דכיון דמקריב כולן וקמי שמיא גליא דרובן

כשרין חשיב מן המותר לישראל א"כ ה"ה בקבוע דכמחצה ע"מ דמי ואפ"ל דאפילו אי אזלינן בתר ספיקא דידן דאסור משום גזירה שמא יקח מן הקבוע מ"מ לא דמי למדומע דלא הוי מן המותר לישראל דבמדומע.

הוי גופו של איסור שאסרוהו חכמים שאינה מתבטלת ברוב ויש בו גוף תערובות איסור משא"כ בפריש בבע"ח דכל דפריש מרובא פריש וכל חד וחד מן הרוב ואין בו גוף תערובות איסור ורק חכמים גזרו על האדם שמא יקח חן הקבוע ואין זה רק איסור גברא מגזירת חז"ל ולא גופו של איסור והא מבואר בפסחים דמ"ח בדין משקה ישראל מן המותר לישראל דאי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מ"ל איסור ד"א מבואר דאי מוקצה דרבנן חשיב מן המותר לישראל משום דאין זה גופו איסור אלא איסור ד"א משום דהוי איסור גברא וה"נ דהוי איסור גברא גזירה שמא יקח מן הקבוע וכ"ז בנאיד אבל בקבוע דהוי כמע"מ בזה ל"ה מן המותר לישראל וא"ש ד' הלח"מ בתערובות חטאת העוף ושוה"נ וכ"ז כתבתי להצדיק ס' הלח"מ אבל בשי' הרמב"ם נראה דאפי' דלא נאיד וקבוע כיון דקמי שמיא גליא המותר חשיב מן המותר לישראל ב"ה טבת תרס"ט

סימן יג

א

ע"ד קושיתו בזבחים דע"ד דמקשה לרב ממתניתין דריש בפרקין דימותו כולן ומשני אנא דאמרי כר"א ומסיק דשנים שנים קאמר וא"כ י"ל דגם מתניתין אתי כר"א אלא דלהכי ימותו לפי דשחיטה א"א להיות שנים שנים דאין שוחטין שני זבחים כאחד ראיתי שכבר קדמוהו בקושי זו בס' תורת חטאת, הנה בפשוטו י"ל דהא דאין שוחטין שני זבחים כאחד אין זה רק למצוה ולא לעכובא כמבואר בחולין דכ"ט ובזה דאין לו תקנה כדיעבד דמי ושפיר מקשה אמאי ימותו כולן הא כיון דמית חד מינייהו ישחוט שנים שנים אולם מדרש"י בזבחים דע"ג בד"ה אמר רבא גזירה שמא יבואו י' כהנים בב"א ויקריבו כו' עד ששחטו י' והם רוב יבואו י' כהנים ויזרקו דמיהן ויקטירו אמוריהן כאחד כו' מבואר דאין החשש רק על הזריקה והקטרה ולא על השחיטה, ולפה"נ דהכריח רש"י לפרש כן לשון הגמ' שמא יבואו י' כהנים בב"א דשחיטה כשרה בזר גם ויקרבו משמע על עבודת הזריקה והקטרה וקשה באמת בד' רבא מ"ט לא אמר דחיישינן שמא ישחטו בב"א וביותר דהא על השחיטה יותר ראוי לחוש דאם השחיטה מותרת שוב אחר השחיטה לתי' דרב אשי משום דבע"ח חשיבי בטל אח"כ וצ"ל דהשחיטה הוי כמבטל איסור לכתחלה או דקאי לאידך תירוצא והא על עצם השחיטה הו"ל לחוש שמא ישחטו בב"א.

ולכאורה נראה דעל עצם השחיטה בתערובות רוב בנתערב שוה"נ וחטאות המתות אין שום איסור מה"ת אפילו אם נימא דאיסור שחיטת חולין בעזרה דאורייתא עפ"י המבואר בתמורה די"ג בהיא שלמים ולדה חולין מי הוי חולין בעזרה א"ל מי קרינן בי' כו' ירחק המקום וזבחת דכיון דא"י לשחוט הולד חוץ לעזרה אינו אסור משום חובע"ז וה"נ י"ל כיון דמה"ת בטיל ברובא וחייב עליו משום שחו"ח לא קרינן בי' כי ירחק המקום וזבחת, ואע"ג דבנזיר דכ"ח ובגיטין דכ"ח חשוב חולין בעזרה אעפ"י שאי אפשר לשוחטו בחוץ שאני התם דא"א מספיקא משא"כ בזה דאזלינן בתר רובא מה"ת.

מ"מ יש לחלק דלא דמי להא דתמורה דבתערובות הא דאסור לשחוט בריחוק מקום משום ספק קדשים וי"ל דבעזרה אסור משום ספק חולין ונראה לישב דהכא כיון שיעלהו על המזבח אח"כ שנים שנים ויהי' ראוי להקטרה גם מדרבנן אין לאסור שחיטתו מדרבנן מספיקא דחולין בעזרה אחרי שסוף סוף יהי' נקטר וחולין כזה שראוי להעלותו פ"י שנים שנים אין בזה חובע"ז וע"כ אמר רבא גזירה שמא יבואו י' כהנים ויקרבו דאלו לא הי' חשש על הזריקה ועל ההקטרה והי' מותר לזרוק ולהקטיר שוב לא הי' איסור לשחוט בב"א כל הי' משום דאין בזה שחיטת חולין בעזרה דאי"ר לשחוט חוץ לעזרה וגם מותר להעלותן אח"כ על המזבח ובכה"ג ל"ש איסור שחיטה ומשום תערובות דשוה"נ דלית בי' איסור שחיטה אמר גזירה שמא יבואו י' כהנים ויקרבו משום חשש דזריקה והקטרה וגם בנתערב א' מחטאות המתות נראה דאין בזה איסור בשחיטה לא מיבעי לשי' הרמב"ם בהל' איסורי מזבח פ"ה דגם ברובע ונרבע וכל הפסולין למזבח דאין לאו מפורש בהקרבתן ולא ירצה אין זה לאו רק דין פסול כמבואר בכ"מ שם וא"כ גם בחטאות המתות כן וגם בשחיטה דבשארי פסולין כמי רובע ונרבע.

י"ל דהר מטיל מום דאין לך מום גדול מזה כמבואר בחולין ד"ל ואע"ג דלא חזי לא לגופי' ולא לדמי כמבואר בע"ז די"ג י"ל דשאני רובע ונרבע דניהו דאינו נפדה משום פסול זה אבל לכשיפול בו מום הא חזי לדמי ופי' בתמורה דכ"א דאיבעי לי' בהמטיל מום בתמורת ומעשר מהו לגופי' ולא לדמי דאין בו פדיון כיון דלא קריבה לא מחייב משא"כ ברובע ונרבע], מ"מ נראה דהא עצם השחיטה לא הוי מום דמתיר להדיוט ולגבוה ורק בשחיטת פסולין או בשוחט קדשים בחוץ יש בזה משום מטיל מום ג"כ אבל בנתערבו דראוי אח"כ לגבוה ע"י הקטרת שנים והשחיטה הועילה שיהי' ראוי להקטירן בהכשר אין זה מטיל מום כלל וגם ברובע ונרבע ושארי פסולין אין איסור שחיטה בתערובתו אולם לשי' רש"י בחולין ד"פ דבכל הפסולין איכא בלא ירצה וכפשט השמועה שם דמקשה ולילקי נמי משום מחו"ז (ומל' רש"י נראה שכן הגירסא בתמורה ד"ו אבל אינו שם ורק

בתוספתא מכות מבואר דבכל הפסולין יש בו משום שמות הללו) ולפ"ז ברובע ונרבע ומוקצה ונעבד יש בו בשחיטה ובשארי עבודות הלאו שישנו בבעל מום וחייב משום שוחט בעל מום ואפילו בתערובות כיון דא"א לשחוט שנים הד"ק קושיתו

ב

אולם נראה דדוקא בכל הפסולין יש בו משום לא ירצה וחייב על השחיטה אבל בחטאות המתות דקדושת הגוף שבו פקע ולא נהנין ולא מופלין והא דלא נהנין אאמד"ר כמו שפירש"י בריש מעילה ודמי לקדשים שמתו דלא חזי לכלום וכיון דפקע קדוה"ג שבו אין בו משום לא ירצה דהוי כחולין בעלמא (דרק במעלה אברי בהמה טמאה מזבחים דל"ד פליגי אי יש בו משום לאו ושי' הרמב"ם דיש בו משום לאו והכ"מ מפרש משום דבע"מ הוא בלשון הכתוב בהמה טמאה) ואין בשחיטתו שום איסור וגם להטיל מום בחטאות המתות נראה דאין בזה משום איסור ואפי' לשי' הרמב"ם דמטיל מום בזה"ז יש בו איסור תורה שאני חטאות המתות דקדושה שבו פקע ולהעלותו ע"ג המזבח יש בו איסור עשה וכמבואר בתמורה די"ח דאי עבר ואקריב קאי בעשה ודוקא בהעלאה דגלי אבל בשחיטה דלא גלי אין בו איסור לאו דשוחט בע"מ, וראי' לזה מדהגמ' דתמורה הנ"ל דמקשה כיון דלמיתה אזלי כו' ולבסוף משני דאיצטריך קרא דאי עבר ואקריב קאי בעשה ולמ"ל קרא להכי דהא כיון דלמיתה אזלי ממילא דינו ככל הפסולין דרובע ונרבע ומחו"ז דאיתנייהו בלא ירצה ואי מקריב קאי בלאו, ולמש"כ א"ש דשאני חטאות המתות דלמיתה אזלי ואין בו קדוה"ג כלל ולית בי' לאו דלא ירצה ולפ"ז צ"ל דעיקר תי' הש"ס דאי קרב קאי בעשה הוא על חטאות המתות ולא על אשם, ובזה מיושב דהגמ' שם אליבא דרמ"ק דיליף מקרא דאשם דהוא קרב ואין תמורתו קריבה ל"ל קרא והא הלכתא גמירי לה כו' ותמהו התוס' שם דאמאי לא משני גם אליבא דרע"ק כמו אליבא דרי"ש דאיצטרך קרא דאי עבר ואקריב קאי בעשה, ולפמש"כ א"ש דבאשם דההלכתא כל שבחטאת מתה באשם רועה ולכשיפול בו מום פודין אותו ויהי' כשאר בעלי מומין ויש בו קדוה"ג רק שאינו קרב ודמי לכל פסולי מזבח שאי"ר להקרבה דאיתנייהו בלא ירצה לשי' רש"י ואאפ"ל דאיצטריך א לעשה ולשי' ר"ת דס"ל דמדאורייתא קרב עולה בל"ז ל"ק קוהתו"ס כמש"כ בשיטה מקובצת בהשמטות שם משום דבל"ה ילפינן ממוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת דאסור לשנות מקדש לקדש יעו"ש ורק א"נ דניתק לרעי' מן התורה ואסור להקרבה דקשה דאי"ק לעשה אבל לשי' רש"י א"ש משום דאיתנייהו בלא ירצה ורק בחטאת שפיר משני משום דפקע קדושתו.

והנה בס' אורח מישור לנזיר נתקשה בדהג"מ דתמורה דהא בבכורות דט"ז ילפינן ממפרסת פרסה דיש לאו גבי חטאות המתות, ובפשוטו לק"מ דהא התם קאי אי עבר ואכל דיש בזה איסור לאו באכילה מן התורה ולא לגבוא קא מיירי, וראיתי בפי' רבינו גרשום דמביא לישנא אחרינא למוקם עלה בעשה דכתיב אותה תאכלו ויש לך אחרת שהיא מפרסת פרסה דאית בי' לאו אי אקרבה והיינו חמש חטאות ולאו הבא מכלל עשה עשה וה"נ מסתברא כלישנא בתרא דה"נ גרסינן בתמורה בפ' אלו קדשים וכי אי"ק דאי מקריב לי' קאי עלי' בעשה עכ"ל רגמ"ה, ול"ז להבין דבריו דאדרבה משם ראי' כלישנא קמא דלל"ב יליף ממפרסת פרסה בעשה דאי אקרבה, א"כ אמאי איצטריך קרא דרק קדשך לעשה אבל לל"ק דגרים דאי עבר ואכל קאי בלאו אין זה ענין להקרבה וצ"ע, אולם לכאורה קשה כיון דילפינן מקרא דממפרסת פרסה דאסורה באכילה ממילא אסורה להקרבה מדין תורה משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואמאי אי"ק בתמורה דאי אקריב קאי עלה בעשה ולשי' הרמב"ם א"ש דכל הפסולין אין בהם איסור לאו אבל לשי' רש"י הא איתא בלא ירצה, ולמש"כ א"ש דשאני חטאות המתות דדמי לחולין ואי אקריב בהמת חולין טריפה אין בזה משום לאו דלא ירצה וכן ילה"ר מגיטין דכ"ח אבל בחטאת העוף אימא מספיקא לא ליעול חולין בעזרה ואמאי קרי לי' חולין בעזרה ולמש"כ דאין בו קדושה והוי כחולין בעלמא ואין בו איסור דלא ירצה, וק"ק דהא בלא"ה איסור עשה יש בו כדנפיק בתמורה די"ח ואפ"ל כיון דלרע"ק מסיק הש"ס דקרא מיבע"ל לכדרב הונא לא נפיק מהכי וע"כ בחר הש"ס איסור חולין בעזרה ואולי יש לחלק בזה בין עוף לבהמה דאין בזה הקרבה ואין למזבח אלא דמה וכה"ג מחלק רש"י בכריתות ד"ז במשנה אולם הא הש"ס בגיטין לא מחלק בהכי לענין חובע"ז.

ויש לי מקום ספק גם בלאו דלא ירצה אי איתנייהו בעוף כיון דעיקר קרא לגבי בעלי מומים כתיב ואין תו"ז בעופות ואולי גם במחוסר אבר בעוף ליכא לאו דלא ירצה] ויש לדחות ראי' זו לפי דברי המפרש בנזיר דכ"א דבחטאת העוף לא גמירי דלמיתה אזלי' ויעוי' בשעה"מ בפ"א מהל' פסוהמ"ק שתמה ג"כ מסוגיין דגיטין דבחטאת העוף קא מוקי לה, ונראה עפ"י המבואר בב"ק דק"י אלא מעתה חטאת שמתו בעלי' תצא לחולין דאדעתא דהכי לא אקדשה ומשני חטאת שמתו בעליה הלכתא גמירי לה דלמיתה אזלי' [ותמיהני בשבועות די"א דמקשה בפר ושעיר של יוכ"פ וכן שעירי עו"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהם דימותו לר"י ואמאי לימא לב בי"ד מתנה עליהם דמאי מקשה מי עדיף מחטאת שמתו בעליה דאיכא ג"כ אומדנא דאדעתא דהכי לא אקדשה ואפי"ה הוי הלכה דמתה א"כ גם בציבור כן, ואולי שאני לב בי"ד מתנה דהוי כתנאי גמור ועי'

בר"ח דמפרש קושיית הש"ס בין למ"ד ימותו ובין למ"ד ירעו וכ"כ בחי' הר"י מיגאש יעוי"ש, אולם בחי' הריטב"א מבואר דמקשה לר"א דהא דר"ש לית לי' לב ב"ד מתנה עליהן ונראה מדבריו דלר' יהודא לא מקשי ואיפשר דהוא משום דלמ"ד ימותו זהו מן הלכה] ולפ"ז בחטאת העוף דאין הלכתא הד"ק קו' הש"ם דתיפוק לחולין ולהכי אין בזה שום איסור אחר רק חולין בעזרה ולית בה משום לא ירצה וכן אין בה איסור עשה דתמורה די"ח בחטאת העוף דלא גמיר ההלכתא ולפ"ז אדרבא סייעתא מדהג"מ דנקיט חולין בעזרה ולא איסור אחר משום דבחטאת העוף שמתו בעליה אין איסור אחר רק משום דהקדש טעות לא הוי הקדש ואדעתא דהכי לא אקדשה ויצתה לחולין וכ"ז א"ש לשי' המפרש בנזיר, אבל לשי' החולקים על זה הרי עכ"פ מוכרח מדהג"מ דגיטין דהוי חולין בעזרה וצ"ל משום דחטאות המתות פקע קדושתן ודמי לחולין בעזרה ועי' בחת"ס חיו"ד סי' י"ב.

וגם לשי' המפרש י"ל דבחטאת העוף שמתו בעליה דלא גמירי דלמיתה אזלא וקריבה דמי לעולה שמקריבין לאחר מיתה וכמו שאמרו בריש זבחים דקרבים לאחר מיתה דכשרים ואינם מרצים ובכה"ג לא יצא לחולין כלל ורק בחטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלי אמרינן דתיפוק לחולין ולזה העירני גדול א' ויקשה באמת לשי' המפרש אמאי קרי לי' חולין בעזרה כיון דהוי עולה וצ"ע, ולפמשנ"ת אין שום איסור תורה בשחיטת חטאות המתות בעזרה רק משום חולין בעזרה ורק בהעלאה ע"ג המזבח יש בו איסור עשה כמו דילפינן בתמורה די"ח ובתערובות דראוי להעלאה ע"י שנים שנים ל"ש איסור דחולין בעזרה על השחיטה וקו' הש"ס הא ראוי להעלאה לר"א, וע"כ דמתניתין דריש פרקין דלא כר"א ומיושב קושיתו וצלע"ק בדרש"י דריש מעילה בחטאות המתות דלא נהנין מדרבנן ופירש"י מוכרח שם מדהג"מ דמדייק דאין מועלין אפילו מדרבנן עי"ש שהרי בבכורות דט"ז אמר אי מהלכתא הוא היכי דעבד איקרי ואכל איסורא איכא לאו ליכא ולפה"נ דיש בזה איסור תורה ואין נפ"מ בין לאכילה ובין הנאה דאיזה איסור יש בזה ע"כ משום איסור קדש דלא נפקע לגמרי גם בקדשים שמתו עי' בתוס' קדושין דנ"ז ובמהר"מ ובאלגזי פ"ה מבכורות ובמק"א הארכתי בזה בכמה ראיות דגם בקדשים שמתו יש איסוה"נ וצ"ע.

סימן יד

בענין דבר שיש לו מתירים

א

הרמב"ם בפי"א מהל' מאכ"א הל' י"ב כתב יראה לי דאפילו דשיל"מ אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם מותר לא יהי' זה שי"ל מתירים חמור מן הטבל שהרי איפשר לתקנו ואעפי"כ שלא במינו בנו"ט ואל תתמה על חמץ כו' והראב"ד כ' על זה משנה שלימה היא והכ"מ כ' מתחילה בכונת הראב"ד להא דביצה דמשני רב אשי משום דשיל"מ ותמוה דלפ"ז מביא ראי' לסתור שהרי משם מוכיח הרשב"א דגם בשא"מ דשיל"מ לא בטיל ותירץ דמים ומלח לגבי עיסה הוי כמב"מ אבל ראי' אין משם והעיקר מש"כ הכ"מ להוסיף דכונתו למשנתינו דנדרים דנ"ב בהנודר מן היין ונתערב אם יש בו דנו"ט אסור וכמבואר בירושלמי הלין נדרי כי' ובאמת כן מבואר בנדרים נ"ט דקונמת הו"ל שיל"מ משום דמצוה לאתשולי ובס' ברוך טעם שער התערובות ובמנחת חנוך התעוררו בנודר מן הדבר ונתערב כלו דדמי כמו נשרף כלו שאין נשאלין עליו דהא אפילו למדס"ל דאכלה כולה נשאלין עליו משום דמחוסר קרבן ומלקות שבועות דכ"ח אבל בנשרף ובנתערב כלו דאין מה לתקן אין על מה לשאול, וגדולה מזו נסתפק בס' שער אפרים דבזה"ז דליכא קרבן ומלקות ל"ש סברת אמימר דאין נשאלין עליו וכיון אכן דאם נימא דנתבטל אין לו היתר כלל ומן התורה אין לו שאלה ואין לו מתירים א"כ מהכ"ת נחמיר ונאמר דהוי דשיל"מ ולא בטיל ולא נחמיר ולא נאסור ולא יהי' לו מתירים והא מדאורייתא אין לו היתר כלל ומאי שייך לומר בזה עד שתאכלנו באיסור תאכלם בהיתר כיון דנתבטל ולא דמי לשארי דשיל"מ כמו חדש דניתר בודאי גם אם נתבטל משא"כ בזה דאם יתבטל אין לו היתר כלל והביאו ראי' מזה לשי' הר"ן דס"ל דדשיל"מ לא בטיל משום מין במינו ובזה י"ל דכיון דקודם התערובות הי' לו היתר ע"י שאלה חשוב מב"מ אעפ"י שעכשיו אחר התערובות אין לו היתר חשוב מב"מ ולפ"מ שהסביר הר"ן בדשיל"מ משום מב"מ דהוי מב"מ בעצם ומצד ההיתר וכ"כ בשאינו מינו בטיל כיון דאין מב"מ ממש א"כ אין זה רק בנודר ונתערב כולו אבל באיסור חדש וכיו"ב דשייך בו סברת רש"י עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, וא"כ גם במין בשאינו מינו שייך סברא זו איפשר דלא בטל גם בשא"מ ואין ראי' ממשנתינו דנדרים לשארי איסורים ולהכי כתב הרמב"ם יראה לי וכללא כייל דכל דשיל"מ בטל מין בשאינו מינו.

אולם לפ"ז מוקשים ד' הרמב"ם שכתב ולא יהיה זה חמור מן הטבל דהא גם תערובות טבל אין בידו לתקן מן התורה דבטיל ברוב ורק דמפריש מדרבנן כמבואר במנחות דל"א וברא"ש נדרים דנ"ח דאי אפשר להפריש מן החיוב על הפטור. וא"כ איסור דאורייתא המעורב בו אין לו היתר ורק למה שאסרו והחמירו מדרבנן י"ל היתר שלולא האיסור לא

הי' שום היתר ול"ש הטעם דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ועכצ"ל משום מב"מ לפי דקודם התערובות י"ל היתר ול"ש בו רק טעם הר"ן ולהכי בשא"מ מותר משא"כ בשארי איסורים דשייך עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר מנ"ל דבשא"מ מותר ועי מנ"ח מ' טבל.ל

ב

והנה בגוף היסוד שהניחו הגאונים דלשי' הר"ן כל שהי' לו מתירים קודם התערובות חשוב מין במינו ואעפ"י שעכשיו אין לו היתר לא בטיל תמיהני שזה נסתר מגמ' מפורשת בב"מ דנ"ג באיזה מעשר אמרו במע"ש שאין בו שוה פרוטה דאין לו מתירים דאי איפשר לצרף משום דדאורייתא ודרבנן לא מצטרפי כמבואר שם והא לפני התערובות יש לו מתירים דאיפשר לצרף חצי פרוטה אחרת דהוי דאורייתא ודאורייתא ומצרפי לפדותו, הרי מפורש דאעפ"י דקודם התערובות הי' לו מתירים אזלינן בתר עכשיו וכיון דאין לו מתירים אחר התערובות מתבטל. וגם בעיקר הסברא שכתבו דכל דלפני התערובות הי' מין במינו אעפ"י שע"י תערובות הוי בשא"מ חשוב מב"מ יש לדון בזה וצ"ע דלפ"ז לשי' האומרים דהיתר בהיתר לא בטיל אם נתערב היתר בהיתר ונאסר לא יתבטל (ומכבר אמרתי לישב עפ"י הנחה זו בתמורה דט"ו ובהוריות ד"ו דיליף שאין הציבור מתים משעירי רגלים ור"ח דילמא מת חד מיניהו והקשו המחברים דיתבטל מעות חטאת שמתו בעליה ברוב דאעפ"י דממונא לא בטיל האיסור מתבטל, ובזה י"ל כיון דבעת התערובות הי' היתר בהיתר ודין ממון דלא בטיל אעפ"י שנאסר אח"כ מצד שמתו בעליה לא נתבטל האיסור, ומה ילה"ע ג"כ בדהתו"ס במעילה דכ"א בתירוצם שעדיין יקשה באומר פרוטה בכיס זה הקדש דיתבטל דנולד האיסור בתוך התערובות מתבטל גם בדשיל"מ ודבר חשוב יעוי' פרמ"ג משבצות סי' ק"ב משום דבטרם שהקדיש הוי היתר בהיתר ולא נתבטל ובזה ילה"ע במש"כ השעה"מ ובמקו"ח הל' פסת סי' תמ"ח ביומא דנ"ה בשופרות ובתמורה ד"ל דמדאורייתא בטיל ולהכי בדרבנן יש ברירה דהא מתחלה הוי היתר בהיתר) ובודאי נראה לדינא דאזלינן אחר התערובות וכיון שנעשה איסור נתבטל (ע"י ביו"ד סי' ק"א ס"ו בהגר"ל אם נחתכו או נתרסקו ונאבדו צורתן אחרי התערובות נתבטל ויש לחלק) ויש לומר דשאני היתר שנעשה איסור בתוך התערובות או איזה שינוי אחר שנשתנה עצה התערובות דעכשיו הוי בעצם מין בשאינו מינו משא"כ בדשיל"מ לא נשתנה עצם המעורב ואם יוכר האיסור המעורב יש לו היתר ורק התערובות גרם שעי"ז אין לו היתר.

ובזה י"ל שפיר דאזלינן קודם התערובות, וכל דמתחלה י"ל מתירים חשוב מין במינו אבל כשנ"ת נסתר מגמ' דב"מ דמבואר דאזלינן בתר עכשיו וכיון דעכשיו אין לו מתירים בשביל התערובות בטל, שו"מ בשו"ת שאג"א החדשות סי' י"ב שה"ר מב"מ דנ"ג דבדשיל"מ אזלינן בתר עכשיו כן מה שהניחו ליסוד מוסד דבנודר ונתערב כלו חשוב אין לו מתירים דדמי בודאי אם נימא דאיסור חוזר וניעור י"ל דלא דמי לנשרף. אבל גם אם נימא דאינו חו"נ או דאאמד"ר מ"מ י"ל דחשוב יש לו מתירים דאעפ"י דבאכלה כולה מבואר דשייר כזית נשאלין מליו ודקדקו מזה דפחות מכזית אין נשאלין עליו עי' בתשו' רעק"א סי' קנ"ד די"ל דפחות מכשיעור דשבועה בכה"ג דלא שייך חזי לאיצטרופי גם איסור דרבנן ליכא (וע"ע באבני מלואים בתשו' הנספחות סי' י"ד מש"כ בזה דאיסור חצי שיעור אינו מצד הנודר שהרי לא נדר אלא משיפור שלם, אלא דממילא רמי' רחמנא עלי' איסור משהו וכיון שאינו מחמת הנודר ל"ש בו שאלה היכא שנשאר פחות מכזית יעו"ש), אבל אפילו אם נימא דבעינן שיעור איסור תורה וכל דלא נשאר רק איסור מדרבנן אין נשאלין עליו זהו למ"ד דאכלה כולה אין נשאלין עליו אבל הא קיי"ל כאמימר דאכלה כולה נשאלין עליו ואע"פ שאין לו שיור מן הנדר מ"מ כיון שיש לו תיקון למפרע יש מקום לשאלה א"כ מכש"כ היכא שיש לו תועלת להבא כיון דנאסר התערובות מדרבנן וממילא דיש לו שאלה וניתר האיסור גם מן התורה דהא לא בעינן שיור כזית בפועל לאמימר ורק תקון לשעבר מהני וכש"כ תקון להבא שיש לו על כל פנים צורך ע"י האיסור שאסרו מדבריהם התערובות ולא דמי למש"כ הר"ן בתשו' סי' נ"א באין מתירים את הנדר עד שיחול דבה"ש למ"ד סד"א מן התורה להקל וא"א מדרבנן לא חשיב חל הנדר שאני התם דדין אין מתירים את הנדר עד שיחול הוא מגזיה"כ כמבואר בנדרים ד"צ ובר"ן שם משא"כ באכלה כולה דאין לנו מקרא וגזיה"כ רק מסברא ידעינן דכל היכא שאין צורך עוד להתרת הנדר גם למפרע אין מקום על מה שיחול הפתח וע"כ בתערובות שיש צורך מדבריהם ויש על מה שיחול הפתח שוב ההיתר מועיל גם מן התורה וכיון דיתוקן האיסור מן התורה על ידי שאלה ושייך שפיר עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דההחמירו מדבריהם כדי שיהי' לו היתר מן התורה ויאכלנו בהיתר.

ולמש"כ דלמ"ד דבעינן שיור כזית איפשר דבעינן שיהי' שיור מעצם הנדר מן התורה אבל למ"ד אכלה כולה נשאלין עליו כל שיש תועלת למפרע מהני וע"כ גם בתערובות כיון דאיכא צורך ותועלת נשאלין עליו ידוקדק בזה לשון הירושלמי בנדרים הלין נדרא כדשיל"מ לפי שהזקן עוקר הנדר מעיקרו, ולכאורה גם אי מיגז גייז להבא חשוב י"ל מתירים. ולמש"כ א"ש דנפ"מ גם בנתערב כלו לפי דאכלה כולה נשאלין עליו וזהו משום

דעוקר הנדר מעיקרו דהפרה במיגז גייז בודאי ל"ש באכלה כולה. וכמדומה שהברוך טעם הרגיש בזה ואינו לפני לעין בו ולמש"כ א"ש בנודר וגם בנתערב כלו חשוב יש לו מתירים אבל בטבל קשה דהא גם אחרי שהחמירו חכמים ואסרו דלא בטיל א"א להפריש מחוייב דרבנן וטבל דאורייתא המעורב בו אין לו היתר גם עכשיו א"כ אחר התערובות אין לי מתירים כלל.

ג

וכיו"ב יש להקשות בהקדש ובמע"ש דחשוב בשיל"מ משום דאיפשר לחללו ולפדותו והא החלול והפדיון אינו נתפס בו קדושה רק מדרבנן וכמבואר בב"מ דנ"ג דמדאורייתא ורבנן לא מצטרפי משום דמדאורייתא בטיל ברוב א"כ אין לאיסור הקדש ומעשר המעורב היתר מן התורה ולולא האיסור מדבריהם שהחמירו דלא בטיל לא היו להם מתירים כלל ובהקדש יש לדון כיון דבאמת ממונא לא בטיל ומה דחשיב הקדש דשיל"מ היינו, משום דאיסור הקדש בטיל וכ"כ הש"ש לפרש דהתו"ס במעילה דכ"א שהקשו דליבטל הפרוטה של הקדש שנתערבה בכיסו ולא יהי' בו דין מעילה משום דאעפ"י דממונא לא בטיל איסור בטיל כמו שנתערב איסור טריפה של חבירו בשלו ודהתו"ס מוכרחים מהברייתא דנדרים נ"ח דחשיב הקדש בדשיל"מ וע"כ דמן התורה בטיל האיסור מ"מ הא בודאי צריך לשלם להקדש הפרוטה שנתערב בכיסו דמשתרשי לי' וכמו שאמרו בביצה הרי שנתערב כו' יאכל הלה וחדי ויש בכיסו שותפות ממון הקדש שצריך לשלם להקדש וכיון דמחויב לשלם להקדש ממילא חלה קדושת הקדש מן התורה על התשלומין והפרוטה המעורבת מתחללת, וגדולה מזו מבואר בריטב"א חולין דקל"ט הא דאמר עלי הא דאמר זו פי' דכשאמר עלי מכיון שמרדו נתחייב מקדיש באחריותן והו"ל כחלול ומפקע לחולין אבל אמר הרי זו שלא נתחייב זה המקדיש באחריותן אעפ"י שירדה דין קדושה עליו משום לד' הארץ ומלואה ופטור מלשלם עכ"ל, ומבואר מדבריו דע"י חיוב אחריות גרידא הוי כחלול ואעפ"י דהוי רק חוב מלוה מבואר בשקלים פ"ד המקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראוים למזבח יתנו לאומנים בשכרם מבואר דהקדש מתחלל על המלאכה אעפ"י דהוי מלוה (ועי' בא"מ סי' כ"ח ס"ק ט"ז דהקדש מתחלל על מלוה) ולשי' הריטב"א צ"ל בנתערב פרוטה של הקדש בכיסו אעפ"י שמחויב לשלם להקדש משום דמשתרשי לי' מ"מ אינו מתחלל ע"י זה דאם הי' מתחלל אין כאן מעילה משום דהא לא קיבל עליו אחריות כמו בהרי עלי והא הקדש איתא בעינא וברשות הקדש קאי ואין חיוב אחריות עליו אבל כיון שממון הקדש יש אצלו לכשמשלם להקדש עבור הפרוטה המעורבת ממילא דנתפס בהפרוטה הקדש מן התורה ומתחלל על ידה

הפרוטה המעורבת אצלו וחשיב י"ל מתירים מן התורה, ולא דמי למעשר שני דאעפ"י שהוא ממון גבוה מ"מ דין איסור עליו ובודאי דל"ש בו ממונא לא בטיל והפדיון הוא רק להפקיע קדושת מעשר ומשנתבטל בתערובות מן התורה אין שום חיוב תשלומין וגם למש"כ הר"נ בסנהדרין ד"ל דאין ע"א נאמן להוציא מרשות לרשות מעשר משום דיש עליו דין ממון גבוה מ"מ כיון דהמעשר ניתן לכל צרכיו ל"ש בזה שום חיוב תשלומין ול"ש לומר במע"ש מה שנאמר בהקדש דמחויב לשלם להקדש ואי איפשר שיותפס על פדיון הפרוטה קדושת תורה כיון דהמע"ש נתבטל מן התורה ואין היתר לתערובות איסור מן התורה והד"ק מ"ט חשוב מע"ש בדשיל"מ הא אין פדיון והיתר כלל מן התורה [ועי, מש"כ בזה בסי' י"ב אות ג"] ונראה דהא דאמרינן לשי' רש"י עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דהא דקרי לי' תאכלנו באיסור אעפ"י שנתבטל מן הדין מ"מ הא במציאות איכא איסור וכמו שאמרו בבכורות רכ"ג דמטמא במשא דטומאה כמאן דאיתא דמי וישנו במציאות ובבת אחת אסור לאוכלם ואם יוכר או יורגש האיסור בנתינת טעם יהי' איסור תורה דכלפי המציאות אמרינן עד שתאכלנו באיסור שישנו במציאות תאכלנו בהיתר ולהכי בפדיון מעשר וחליל הקדש דמצד עצם הפדיון הלא הפרוטה ראוי' להתפסת קדושת תורה וחלול אלא שהתערובות גרמה שמצד המעורב שנתבטל מן התורה אין כאן מה לפדות אבל כלפי המציאות הוי הפדיון והחלול מן התורה ואיפשר דאפילו אם תוכר האיסור מעשר המעורב תחול קדושת תורה על הפדיון דהרי פדה אותו במעשר המעורב בכל מקום שהוא.

אלא שנתבטל מן התורה ואין עליו קדושת מעשר מה"ת לפי שעה ממילא דעל הפדיון אין כאן קדושת מעשר מה"ת אבל הפדיון הי' כלפי המציאות ולכשתוכר ממילא חלה קדושת מעשר מה"ת וכיון דהא דער שתאכלנו באיסור הוא מצד המציאות כלפי זה אנו דנין תאכלנו בהיתר דמהני הפדיון והחילול להתיר גם המציאות וחשוב דשיל"מ. וכל זה בהקדש ומע"ש אבל בטבל דאין לו תקנה להפריש רק מחיוב דרבנן שאינו מועיל לפטור רק דרבנן וכלפי המציאות של איסור תורה טבל המעורב אין לו מתירים כלל יקשה מ"ט הוי טבל דשיל"מ, ולכאורה הי' נראה דמה שאמרו בטבל הוי דשיל"מ היינו בלח בלח דיש בילה, ואעפ"י דבטל מן התורה על פי דין מ"מ מיני' ובי' איפשר לפשר (וכמש"כ הר"ן דאם אין לו פרנסה ממקום אחר דמפריש מיני' ובי' לפי החשבון) דמפריש מטבל המעורב על המעורב וכלפי המציאות בכה"ג בודאי י"ל היתר דהא מפריש מטבל המעורב על המעורב וביבש ביבש הצריכו בשלהי ע"ז להטעם דכהיתרו כך איסורו אולם למש"כ התוס' רי"ד בשלהי ע"ז דבלח בלח ליכא פדיון מע"ש וגם התפסת תרומה

וכמש"כ האבני מלואים עפי"ד הר"ש דלא מהני פדיון לדבר שאינו בעין והא דחשוב מע"ש והקדש בדשיל"מ עכצ"ל דביבש ביבש קא מיירי ויקשה דביבש ביבש הא אין בילה ועוד דסתמא תני הטבל והקדש כו' דהוי דשיל"מ.

ד

ולכאורה הי' נראה דלהכי אמרו בשלהי ע"ז בטבל משום כהתירו כך איסורו ולא סגי לו בטעם דשיל"מ (שכתבו הראשונים לתרץ דמיירי באופן דל"ה דשיל"מ כשאין הבעלים בעיר) משום דס"ל דטבל לא הוי דשיל"מ כיון דאחר התערובות אין לו היתר והירוש' דנקיט דהו"ל דשיל"מ משום דס"ל דאזלינן בתר מעיקרא וקודם התערובות הי' לו מתירים והברייתא דמע"ש באיזה מעשר אמרו במע"ש שאין בו שוה פרוטה מוקי לה כדמשני בב"מ דנ"ג שם באוקימתא דמע"ש שאין בו שו"פ ושנכנסו לירושלים ויצא וכ"נ מד' הירושלמי פ"ב בכורים הל"ב וכ"פ הרמב"ם בהל' מע"ש פ"ה ומשגחינן בדשיל"מ קודם התערובות שהי' לו היתר וחשוב מב"מ ובזה י"ל מאי דפליגי בירושלמי פ"ד מהל' תרומות בכמה מקומות חזקי' ור' יוחנן דחזקי' ס"ל דטבל בטל ברוב וריו"ח ס"ל דלא בטיל ובחי' הרמב"ן שלהי ע"ז הביאו ועי' במהרי"ט סי' י"ח הובא שם בהגהות ציון ירושלים שתמה מ"ט דחזקי' הא הו"ל דשיל"מ וי"ל דחזקי' ס"ל דהא דדשיל"מ לא בטיל כסברת רש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וכיון דבאמת אין לו היתר אחר התערובות בטיל וריו"ח הא מוכח דס"ל בבכורות דכ"ב דטומאה כמאן דליתא וע"כ הא דדשיל"מ לא בטיל משום מין במינו וכיון דלפני התערובות הי' מב"מ לא בטיל ויתישב בזה גם ד' הרמב"ן בפסחים ד"ל דריו"ח דס"ל דחמץ בנו"ט דלא ס"ל הא דדשיל"מ וקשה מהירושלמי דס"ל דטבל לא בטיל, ובזה י"ל דהא הרמב"ן כתב דלהכי הוי חמץ דשיל"מ משום דמן התורה בטיל ואעפ"י דאסור מדרבנן לאחה"פ מ"מ כיון דמה"ת בטיל תשוב דשיל"מ וי"ל דכל זה אי נימא עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דיצא מידי איסור תורה.

אבל מטעם מין במינו כיון דעכ"פ אסור מדרבנן לא הוי מב"מ דהא גם חיסור דרבנן כלפי היתר הוי מבשא"מ וריו"ח דס"ל דטומאה כמאן דליתא ועכצ"ל שיל"מ חשוב מב"מ להכי בחמץ בטיל כיון דאסור מיהו מדרבנן ובטבל דלפני התערובות יש לו מתירים ס"ל לריו"ח דהוי מב"מ לא בטיל, אולם לפ"ז יהי' נסתר הברייתא דנדרים דנ"ח דחשוב טבל לדבר שי"ל מתירים לסוגיית הש"ס בב"מ דנ"ג לשינויא קמא דמע"ש שאין בו שוה פרוטה דבטיל דאזלינן בתר עכשיו וגם יקשה לשי' רש"י דס"ל מטעם דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר והא אחר התערובות אין לו היתר ותקנה, ולכאורה י"ל דמפריש

דמאי כמו שאמרו במנחות דל"א אעפ"י דרוב עם הארץ מעשרין הם מ"מ הא איכא מיעוט שאינם מעשרים ויש בזה צד חיוב וע"כ אמרינן עד שתאכלנו באיסור מצד המיעוט שנתבטל הא י"ל תקנה להפריש מדמאי ועי"ז לא יהי' האיסור המועט איסור ודאי דהא יש בהפרשה צד תקון ועי' מל"מ בפ"ה מהל' תרומות, ובזה יובן קצת מש"כ הריטב"א בב"מ דנ"ח במאי שמקשים אמאי איצטריך בשילהי ע"ז לטעמא דכהתירו כך איסורו תיפ"ל דהוי דבר שי"ל מתירים וז"ל וי"ל דכיון שנתערבו לאו דבר שי"ל מתירים הוא דקאמר מדאורייתא חד בתרי בטל וא"א לעשר עליו ממקום אחר ודאי דהוי מן החיוב על הפטור ולא מדמאי דילמא אתי לאתויי ודאי כדאמרינן הכא ולא מידי דפדי' היא דנימא שיפדנו מדרבנן כדהכא גבי מעשר עכ"ל, ולכאורה צ"ע דהא איכא שארי חיובי דרבנן כמו עציץ שא"נ ונכרי וכדומה וצ"ל דגם בהו איכא גזירה דילמא יפרוש מחיוב דאורייתא וכן צ"ל במאי דמשני דילמא אתי לאתויי ודאי דאכתי איכא שארי חיובי דרבנן שראוים להצטרף ובאמת צריך ביאור מאי טעמא לא אסיק הש"ס בקושי' ולשנות דגם בהו איכא גזירה, ולמש"כ יובן שפיר דדמאי הוי יש לו מתירים משום דיש בהו צד חיוב דאורייתא ויתוקן גם איסור דאורייתא המעורב, וכמ"כ במעשר אם יצורף דמאי ויחולל על הפרוטה יותפס בהפרוטה צד חיוב דאורייתא משא"כ אם יצורף דרבנן.

הלא לכשיחולל לא יהי' ע"י החילול היתר לדאורייתא דעל הפרוטה א"א שיותפס קדושת תורה כיון דחצי פרוטה המחוללת היא דרבנן ודאי משא"כ בדמאי הא איכא בה צד חיוב דאורייתא אלא דלמש"כ דטבל אין לו מתירים רק ע"י דמאי יקשה בטבל לתרומה גדולה דאין בה דמאי ונצטרך לומר דטבל לתרומה גדולה אסור משום כהיתירו כך איסורו כמש"כ הראשונים דתרומה אין לה שיעור אולם מקושיית הש"ס במנחות דל"א דמקשה ולימא לי' קח מן הנכרי אעפ"י דלמ"ד יש קנין לנכרי הוי פטור ודאי מן התורה ולא יתוקן איסור תורה במציאות ומבואר דיש לו מתירים שלא פ"י דמאי וגם משל נכרי איפשר להפריש ואפ"ל דלכתחילה חשוב י"ל מתירים שי"ל היתר פ"י צד חיוב מדמאי ולהכי החמירו מדרבנן דהוי דשיל"מ ולא בטיל וכיון דסוף סוף א"א מדרבנן איפשר להפריש משל נכרי דהוי מחיוב דרבנן על חיוב דרבנן וזה דוחק דמאי מקשה דהא פכ"פ עדיף להפריש מדמאי שיש בזה צד חיוב להוציאו מידי ודאי איסור תורה ויותר נראה בד' הריטב"א דס"ל לפי סוגיין דב"מ דא"א להפריש מדמאי דמשארי חיוב דרבנן א"א להפריש דדמי יותר לחיוב וכמש"כ התוס' במנחות שם דיה קסבר דמירוח נכרי ותבואת חו"ל ולקוח ועציץ שאינו נקוב דמי לחיוב (ודבריהם סותרים למש"כ הרא"ש בנדרים דנ"ח פי' מל"מ שם) ומן הנכרי ס"ל דאין קנין לנכרי ובדמאי חיישינן

דילמא אתוי' ודאי לפי סוגיין דב"מ ולהכי אין לטבל מתירים, אבל זה סותר להא דמנחות דל"א וכמש"כ הריטב"א שם בתחלת הסוגי' ואפ"ל עוד בטבל דתרומה בזה"ז אאמד"ר ולשי' הרמב"ם דפ"א מהל' תרומות גם בימי עזרא ל"ה אלא מדרבנן א"כ חשוב יש לו מתירים דהאיסור דטבל מדרבנן יתוקן על ידי דרבנן ואעפ"י שאין מפרישין מתרי דרבנן על חד דרבנן מ"מ הא על פי דין הוי התערובות תרי דרבנן וכלפי הטבל המעורב כיון דסוף סוף אאמד"ר יתוקן ע"י דרבנן ושייך האיסור דרבנן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וביותר י"ל דאיפשר בזה"ז רשאי להפריש מלקוח דא"א מדרבנן על תערובות גם למש"כ התוס' בב"מ דפ"ח ובמנחות דל"א דלקוח דמי לחיוב כיון דלגבי הבעה"ב תבואת זרעך קרינן בי' מ"מ בזמן הזה דגוף התרומה אאמד"ר ונוגע זה רק לדין הפרשה מתרי דרבנן על תרי דרבנן בזה איפשר דחד דרבנן דמי לחיוב אין קפידא בדבר, ואם הנחה זו צודקת י"ל למש"כ המנחת חנוך במצוה שצ"ה דאעפ"י דהלקוח פטור מן המעשר ואין הלוקח חייב אלא מדרבנן אם פישר הלוקח ואח"כ חזר המוכר וקנה דהוא חייב מן התורה דמ"מ א"צ לחזור ולעשר כיון שהקונה עישר אף דלכאורה איך יפטור הפרשה דרבנן החיוב דאורייתא זה אינו אף דאי"ח אלא מדבריהם מ"מ כל דין תרומה עליו ועי' בפ"א דתרומות קודם שנגמרו מלאכתן וכן קודם שראה פני הבית דלא הוי טבל מ"מ מהני הפרשה מן התורה וה"נ מהני הפרשת הקונה, וחוץ לזה יש עליו חיוב תורה לענין בעה"ב ולפ"ז כיון דאם יפריש מלקוח בזה"ז הפרשת תרומה בזה"ב הוי מה"ת ממילא בזה"ז הוי חד דרבנן ומתוקן גם הטבל המעורב ולכתחילה חשוב תרי דרבנן לפי שאינו מחויב להפריש מן התורה אבל לכשמפריש וחל עליו תרומה הוי חד דרבנן [ולהפריש מדבר שלא נגמרה מלאכתן שאינו מחויב ומהני הפרשתו אין תקנה דהא אין מפרישין מדבר שלא נגמרה מלאכתו כמבואר בפ"ק דתרומות וגם מקודם שראה פה"ב אין תקנה דהא אח"כ לכשראה פה"ב יתחייב דבר תורה] והנה מה שנסתייע המנחת חנוך מלפני גמר מלאכה וקודם ראיית פה"ב דלא הוי טבל ומהני הפרשה ללקוח תמוה דהתם גזיה"כ הוא דהמפריש בשבלים חל עליו שם תרומה אף דלא טבילי מן התורה משא"כ בלקוח ובפרט לשי' הרמב"ם דאחר מירוח כבר נתחייב אצל המוכר ונפטר מדין לקוח ודמי לשארי פטורים ומהכ"ת יתקדש קדושת תרומה מן התורה וכן מה שה"ר מדהתוס' גיטין ד"מ דאפטרופס תורם בשום דהוי הפקר בי"ד הפקר מהני הפרשתו לגבי היתומים ואצלם הוי תבואת זרעך מדאורייתא ועכצ"ל שנפטרו ע"י הפרשה מדרבנן ולק"מ דהא המפקיר כרמו ובצרו ולמחר השכים וזכה בו פטור מן המעשר וא"כ י"ל כיון דהפקר ב"ד הפקר נפטרו היתומים מדין תורה אף לכשחזר אצלם,

אולם מצד הסברא יש מקום לחדש כן כיון דאין הלקוח פטור בעצם התבואה רק דהלוקח פטור מן התורה לפי שאינו תבואת זרעך ומועיל הפרשת הלוקח לגבי המוכר שתהי' התרומה דבר תורה, ויש לה"ר לזה מב"מ דמ"ו הי' עומד בגורן ואין בידו מעות מעשר אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה וחוזר ואומר הרי הן מחוללין על המעות שיש לי בבית והאס"ז תמה איך נותנו במתנה הא מע"ש ממון גבוה ותירץ דמיירי שנותן בעודם בטבלייהו ועוד תירץ דאתי כמ"ד ממון הדיוט יעוי"ש, ולפי תירוצם הראשון דנותן בטבלייהו וע"כ דמקבל המתנה מפרישן דלפדות בעודן בטבלייהו הא אי איפשר והא דין מעשר שני כדין תרומות ומעשרות כמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' מע"ש הל' י"ב וממילא דחיוב הפרשת מע"ש בלקוח אינו אלא מדרבנן ולפ"ז יקשה דלכשחזרו הפירות ליד בעלים הראשונים דנתחייבו מן התורה והוי תבו"ז כמש"כ התוס' בב"מ דפ"ח וא"כ מן התורה הא צריך לעשרן מחדש ולפדותן וכיון שעל הבעלים לפדותו יתחייב גם בחומש מן התורה והנה שיטות חלוקות בדין לקוח כמבואר בתוס' ב"מ שם אם לקוח דוקא לפני מרוח פטור או לאחר מירוח פטור ושי' הרמב"ם דדוקא אחר מירוח פטור ולדידהו יש לתרץ דמיירי באופן דלא נפטר מדין לקוח אבל לשי' הראב"ד כמש"כ הכ"מ נראה דבין לפני מרוח ובין לאחר מרוח לקות פטור ולכשיגיע ליד הבעלים יתחייב מן התורה ויקשה כנ"ל ולכאורה י"ל דלפי' הראב"ד צ"ל דאתי כמ"ד מע"ש ממון הדיוט (ופי' בשימ"ק שם בקושי' השני') ומיירי שהפריש ונתן לו המעשר אולם בד' הרמב"ם בפ"ה מהל' מע"ש הל' י' וכן מערים ונותן המתנה כשהוא בטבלו ואומר הנותן הרי הפירות הללו מחוללים על המעות שבבית ודייק הרמב"ם בטבלו לפי דמע"ש ממון גבוה וקשה לדידי' איך יועיל הפרשת המקבל לגבי הנותן והו"ל להרמב"ם לפרש דנותנו לפני מרוח דוקא וגם הראב"ד הא שתק לי' ולשי' הראב"ד בין לפני מרוח או אחר מרוח אי איפשר לומר שנותנו בטבלו וגם לישב דאיירי בזה"ז כדמוקים לה בגיטין דס"ד מתניתין דמערימין דאאמד"ר ונאמר דלגבי דרבנן חשוב כהופרש גם מה שהופרש ע"י תרי דרבנן הא מבואר בד' הרמב"ם שם בהלכה ט' נתן לשפחתו העברי, אם הי' מעשר זה מדבריהם כגון בעציץ שאינו נקוב מבואר דשארי הדינים בדאורייתא קא מיירי (ויעוי' מקור חיים הל' פסח סי' תמ"ח מה שמשיג על התבו"ש בדין הערמה בדאורייתא) ומזה סיוע למש"כ המנח"ח דכיון דמפריש הלוקח אעפ"י שאינו מחויב מן התורה מ"מ כיון דלגבי המוכר יש בזה חיוב תורה חלה עליו קדושת תרומה ומעשר מן התורה ולפיכך גם לכשחזרו לבעלים הראשונים דהוי תבואת זרעך נפטר ג"כ וח"א העירני שי"ל הא דב"מ דמ"ו וד' הרמב"ם בפ"ה מהל' מע"ש עפמש"כ הרמב"ן הובא בשימק"ו לב"מ דפ"ח

דדוקא בשמרחן על דעת למכור דבאותו מירוח לא נתחייבו וקרינן בי' ואכלת ולא מוכר ולוקח לא מיחייב כיון שכבר נפטרו בשעת מירוח אבל מרחן המוכר על דעת לאכול חל עליהן חובת מעשר לאלתר ואע"פ שנמלך למוכרן חייב והלוקח ממנו חייב לעשר וכ"כ בחי' הר"ן לב"מ שם ולשי' זו א"ש הא דמע"ש דנותן ממנה כשהוא בטבלו דהנותן מירחו לעצמו ובכה"ג כיון שנתחייב הנותן מן התורה לא נפטר מקבל המתנה מצד הלוקח והוא חי' נכון לשי' הרמב"ן, וע"ע בדו"ח שבת דכ"ב בהא דאמרו הדמאי מפרישין אותו ערום ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברוכי כי קאי ערום היכי מברך על הפרשה והקשה בדו"ח לשי' ר"ת בב"מ דלוקח אחר מירוח פטור מתרו"מ מן התורה א"כ מאי אריא דמאי אפילו ודאי הוי מדרבנן ויהי' יכול להפריש ערום יעו"ש, ולמש"כ י"ל עפמש"כ הטו"ז ביו"ד סי' א' דהברכה הוא על מצות הפרשת התרומה וכיון דהפרשה מקדש את התרומה מן התורה אף דאין עליו חיוב אקרקפתא מן התורה מ"מ הא אח"כ יקיים מצוה מן התורה וגם מתקן את הטבל אצל הבעלים מן התורה להכי בעי ברוכי משא"כ בדמאי] אלא דלשון הרמב"ם שכתב לא יהי' חמור מן הטבל לא ידוקדק לפ"ז דהא טבל בזה"ז אינו אלא מדרבנן ושארי איסורים הם איסורי תורה והם חמורים מן הטבל ועכצ"ל דכונתו דגם טבל שהוא מן התורה בשאינו מינו בנו"ט א' והיותר מחוור בזה לשי' הר"ן דס"ל דדשיל"מ לא בטיל משום מב"מ אין כונתו משום מב"מ גרידא דא"כ ענין דבר שי"ל מתירים ל"ש רק בתערובות והא בריש ביצה מבואר דדשיל"מ אפילו ספיקו אסור ובתשו' ר' עקיבא איגר הרגיש בזה וגם החילוקים בדשיל"מ דכל שיש לו טורח והוצאה וכיו"ב דלא חשיב דשיל"מ דאם הי' מין במינו ממש לא היו מחלקים בדבר אלא דגם הר"ן מודה לסברא דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר רק דסמכו על דין זה והחמירו משום מין במינו דמב"מ כזה כו"ע מודים דלא בטיל ואמרינן עד שתאכלנו באיסור כזה שיש בו משום מב"מ תאכלנו בהיתר וכל היכא שיש צד איסור החמירו בדשיל"מ לפיכך בספיקא בדרבנן שיש בו צד איסור החמירו בדשיל"מ ובתערובות שיש בו צד מין במינו החמירו היכא שבקל יכול לתקן ולהכי במע"ש שאין בו שוה פרוטה אעפ"י דהוי מין במינו קודם התערובות מ"מ כיון דאי אפשר לתקנו כעת ואין לו מתירים עכשיו לא החמירו ואפ"ל גם לשי' רש"י דהא דעד שתאכלנו באיסור הוא כמו שאמרו בבכורות דכ"ג דטומאה כמאן דאיתא ובתוס' שם בד"ה נבילה בסוה"ד דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס לבית הבליעה קמא קמא בטיל אע"ג דממנפ"ש עביד איסור ולענין טומאה החמירו ולא לענין איסור אעפ"י שבודאי אוכל האיסור ובבת אחת אסור וי"ל דמדרבנן ישנו,

לאיסור זה במציאות כמו בטומאת משא וכלפי איסור זה אמרינן עד שתאכלנו באיסור שישנו במציאות מדרבנן תאכלנו בהיתר פ"י תקנה בדבר שיש לו מתירים ועל כן כל דמהני הפרשה ותקון דרבנן לאיסור דרבנן די בזה ולהכי גם בטבל חשוב דשיל"מ לפי שבידו לתקן איסור דרבנן ומש"כ הרמב"ן בפסחים דחמץ הוי דשיל"מ אע"פ דאסור מדרבנן לאחה"פ מ"מ הא מן התורה מותר לאחה"פ אע"פ דעד שתאכלנו באיסור אינו אלא מדבריהם כמש"כ דדמי לטומאת משא ומדרבנן הא אסור לאחר הפסח ואין לו מתירים צ"ל דמ"מ עד שתאכלנו באיסור דרבנן כטומאת משא מתערובות איסור תורה תאכלנו בהיתר של תערובות איסור מדבריהם, ובשו"ת שאג"א החדשות תמה ע"ד הרמב"ן מב"מ דנ"ג דמע"ש שקלטוהו מחיצות לא הוי דשיל"מ אף דמחיצה לקלוט אאמד"ר ומן התורה הא יש לו היתר ולמשנ"ת דבטבל ומע"ש כיון דלא נתפס הפרוטה מדאורייתא הא מן התורה אין להתערובות היתר ורק דמ"מ אנו אוסרים משום דאמרינן עד שתאכלנו באיסור מדבריהם של בת אחת תאכלנו בהיתר וגם חמץ בפסח הא מ"מ יופקע איסור תורה אבל במפ"ש דלא יופקע איסור תורה על ידי חילול מדבריהם ורק לאסור מדרבנן יש לו היתר וכיון דמדרבנן אין פודין אין לו היתר ועל כן בקלטוהו מחיצות דאין פודין מדרבנן ולכשיפדה לא יחול על הפרוטה רק קדושה מדבריהם אין לו היתר קרינן בי', אבל אחר התבוננות אין עיקר הסברא לשי' רש"י מספיק דגם אם נימא דעד שתאכלנו באיסור קאי על יסוד דמיון טומאת משא מ"מ האיסור דרבנן נוסד על התערובות איסור תורה דאעפ"י דמדאורייתא כלו היתר מ"מ בבת אחת שאוכל איסור תורה החמירו מדרבנן.

וא"כ כיון דלאיסור תורה המעורב אין לו היתר גם אם יתוקן האיסור דרבנן לא יועיל להיתר בת אחת כיון דסוף סוף לאיסור תורה המעורב אין לו תיקון ראוי שנאסור בבת אחת ונפ"מ לפ"ז לדינא בטבל ביבש שנתערב ברוב דאסור לאוכלו ביחד כמבואר ביו"ד סי' ק"ט, דאפילו תקנו הטבל המעורב בטבל טבול מדרבנן מ"מ אסור לאוכלו ביחד דאעפ"י דאיסור זה אאמד"ר מ"מ האיסור דרבנן הוא לפי שאוכל בכך האיסור של תורה, ואיסור זה הא לא נתקן על ידי הפרשה זו, וצ"ל לשי' רש"י דהא דטבל הוי דשיל"מ בלח בלח מירי דיש בילה וביבש ביבש לא בטיל מטעם כהיתרו כך איסורו ולפ"ז מש"כ הרמב"ם בדשיל"מ דבאינו מינו בנו"ט לא יהא חמור זה מן הטבל דהא טבל בשא"מ בנו"ט בין ביבש ביבש ובין לח בלח דיש בילה ושייך בו סברא דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר מ"מ בשא"מ בנו"ט ה"ה בשארי איסורים, ובד' הרמב"ם מהשגת הראב"ד דמשנתינו היא ולפ"מ שמפרש הכ"מ על הא דנדרים י"ל בפשיטות עפמש"כ

האס"ז בב"מ דנ"ג דסיימו בסו"ד ומיהו יש לדחות דילמא שאני קונמת דאין דעתו של אדם לאסור אלא בנו"ט כדקתני רישא התם הנודר מיין ישן מותר בתבשיל שיש בו טעם יין והטעם שלא הי' דפתו אלא על היין שהוא בעין ונינהו דכי אסר יין אוסר אפילו בנו"ט משהו אסור לפי שדעתו עד נו"ט אבל בלא טעמא אין דעתו כלל, א"כ ממשנתינו דנדרים אין ראי' כ"ה י' ניסן תרס"ב.

סימן טו

א

ראיתי את דברי גיסי הרב שיח ועל דבר הקושיא המפורסמת בפסחים דפ"ח בחמשה שנתערבו עורות פסחיהם דלבטל ברובא שכבר התעוררו בזה המהרי"ט אלגאזי בס' קהלת יעקב והחוות דעת בסי' ק"א ובס' בית אפרים חיו"ד סי' ל"ג ומה שהוכיח החו"ד מזה דכבש שלם הוי חתהר"ל תמה כתר"ה דמ"ט אם נתערבו לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני הא מה"ת הוי חזי לאכילה וביותר יש להקשות דא"ה מאי קאמר הש"ס מאן דתני אמתני' כש"כ אברייתא מאי כש"כ הוא די"ל דדוקא במתני' דהוי חד בחד ואי"ר לאכילה מה"ת חייבינן בפסח שני משא"כ בברייתא בה' שנתערבו דמה"ת בטל ברובא ומדאורייתא מחזי חזי פטור מפסח שני והקהלת יעקב הרגיש בזה ומה שתירץ כתר"ה בסוף מכתבו לפי שהפסח אינו נאכל אלא למנויו נמצא דרוב הפסחים אסורים לבעל הפסח וא"כ לכ"א יש רוב של איסור ואיך נימא דיתבטל ברוב כבר תירצו כן המחברים בס' גליא מסכת ובס' בית הלוי ח"ב דבודאי דאפילו למ"ד איסורים מבטלים זא"ז אינו להתיר באכילה אלא לפטור ממלקות ואיך נימא דיהיה מותר באכילה ע"י תערובות של איסור זהו תו"ד.

ב

ומאי דפשיטא להו להמחברים הנ"ל מספקא לי טובא דהא בודאי מיירי דמכיר את הפסח שלו אלא שנתערבו העורות שנמצא יבלת באחד מהם וא"כ על כל חד וחד נימא דהוא מן הרוב כדין כל דפריש מרובא פריש ואף דהוא קבוע מ"מ ד' הר"ש דקבוע שאינו ניכר אאמד"ר אף היכא דל"ש דין ביטול כמש"כ לתרץ דלהכי לא נאסרו כל השדות לזריעה משום נחל אימן משום דהוי קבוע שאינו ניכר אף דבקרקע ל"ש ביטול וכ"ה דעת התוס' בנזיר (די"ב) דא"א משום קנס דהתם ל"ש ג"כ ביטול דקבוע חידוש הוא ואין לך בו אלא חדושו היכא שניכר האיסור ואף שזהו מחלוקת בין הפוסקים מ"מ לשי' הפוסקים דקבוע שאינו ניכר אאמד"ר אף היכא דל"ש ביטול וא"כ על כ"א מן הפסחים אמרינן

שהוא מן הרוב שלא נמצא בו היבלת ונהי שאינו מתבטל ברוב איסורים לדון מתורת ביטול אבל לשתרי מטעם כל דפריש דהוה קבוע שאינו ניכר ובודאי מה שתי' הענג יו"ט אינו מספיק ג"כ כמו שהשיג כתר"ה ויפה העיר דנהי שאין המתבטל משיג מעלת הביטול הוא דוקא היכא דבעינן להתיר התערובות ולהכשירו בתורת המבטל שיהי' כשר לקרבן אבל בזה בעינן רק היתר אכילה ואין אנו באים לחדש על המתבטל איזה מעלה רק להתירו באכילה, אלא דלפמש"כ דהקו' היא מצד קבוע שאינו ניכר ושייך בזה כל דפריש נסתר תירוצו מצד אחר.

דע"כ לא חידשו שאין הביטול משיג מעלת המבטל רק היכא דבעינן להתיר כל התערובות מתורת ביטול ובזה אמרינן נהי דהאיסור נהפך להיות היתר אבל מהכ"ת ישיג מעלת המבטל דסוף סוף הא לא נטוה לשמה ולא נאפו המצות לשמה משא"כ אם אנו דנין מצד כל דפריש מרובא פריש בזה בודאי אמרינן גם להשיג מעלת המבטל כיון דאנו דנין דהוא מן הרוב ואין אנו דנין ע"ד מיעוט המתבטל, ומה"ט דנתי למעשה באופה שאפה מצות שמורה והיו בתוך העורכות א"י דאדעתא דנפשייהו קא עבדי ודנתי בזה לצרף דמ"מ הוי קבוע שאינו ניכר ואמרינן בזה כל דפריש מרובא פריש לגבי הקונים והוא מן הרוב שנאפו לשמה וה"ר לזה מקוהתו"ס ב"מ (דף ו) בקפץ אחד מן המנויין לתוך כו' שהקשו דליבטלו ברובא ולכאורה אין מקום לקושייתם דאיך ישיג מעלת המבטל כיון דהמנוי נפטר ואיך יבוא לידי חיוב ע"י ביטול ברוב וסוף סוף ספיקא הוי, ולמש"כ י"ל דסמכו בעיקר קושייתם דנימא דניכבשינהו דניידו וכל דפריש מרובא פריש וכמש"כ התוס' דקבוע ל"ש כיון שאינו ניכר ובס' אה"ז מבואר ביותר שתירצו מתחלה דבע"ח לא בטיל ואח"כ הקשו דנימא דנכבשינהו דניידו ונימא כל דפריש מרובא פריש יעוי"ש ולפ"ז שפיר הקשו דנימא כל דפריש וזהו מן רוב המבטל המחויבים במעשר וא"כ גם בנתערב לפני זריקה דהוה קבוע שאינו ניכר ועל כל אחד נימא שזהו מן הרוב בודאי ראוים לזריקה ולהקטרה כל החמשה פסחים בזאח"ז דעל כ"א אמרינן שזה מן הרוב עכ"פ תירוצם אינו מעלה ארוכה דמה לנו מה שהפסחים הנשארים אסורים לו לפי שאינו נאכל אלא למנויו מ"מ הפסח שהוא מכיר שהוא שלו אמרינן שהוא מן הרוב שאינם מבעלי מומין ואף דהרוב אינם ניתרים לו הא מ"מ אינם בע"מ דאטו דין רוב הוא דוקא להתיר הא על עצם המעשה באיזה מעשה שיהי' דנינן רוב א"כ הא הפסח שלו הוא מן הרוב שאינם בעלי מומים (ואף דנימא דהוי כבא לשאול עליו ועל חברו מ"מ אין זה אלא מדרבנן ומה"ת מותר גם בכה"ג, ועוד נראה דהיכא דאיכא רובא ל"ש לומר דהוי כבא לשאול עליו ועל חבירו דהרי כל רובא מותר אף שיאכל אח"כ המיעוט).

ולא עוד אלא דבגוף היסוד שכתבו דאין בזה דין ביטול כיון דהרוב אסור לו הנני מסופק בזה, דע"כ ל"א דאין איסורים מבטלים זא"ז היינו היכא דכל האיסורים שוים כמו פיגול נותר וטמא דפסולם בקדש ואסורים לכו"ע משא"כ אם נתערבו איסורים איסור שאסור לזה ומותר לזה כמו בנודר מן הדבר בקונם פרטי ונתערב בו חלב ודם בודאי די"ל דבכה"ג נתבטל החלב והדם בהיתר של הנודר דנהי דלדידיה הוה איסור באיסור אבל לגבי אחר הוי איסור בהיתר וכיון דלגבי אחר נתבטל ממילא דלגבי הנודר בעצמו נתבטל ואם אכלו כולו אינו לוקה משום חלב ודם וה"נ כיון דאיסור שלא למנויו אין זה פסול בגוף הפסח ולבעליו הוא מותר בודאי ראוי שיבטל וחשוב בע"מ איסור בהיתר וה"נ היכא שהוא מכיר את הפסח שלו שאין בזה ספק שלא למנויו והספק הוא מתערובות בע"מ וא"כ מהכ"ת לא יתבטל והוי שפיר איסור בהיתר וע"כ ל"א דאין איסורין מבטלין זא"א להתיר באכילה רק משום דעל כל משהו ומשהו יש איזה איסור שיהי' אבל בזה שבודאי אין איסור אלא למנויו רק ספק תערובות בע"מ ולגבי זה הוי איסור בהיתר ובודאי דלמ"ד דאיסורין מבטלין זא"ז בכה"ג מתבטל אלא אפי' למ"ד דאין איסורין מבטלין זא"ז וא"כ צ"ל משום דהוה מין במינו גמור וכמו היתר בהיתר אבל באיסורים החלוקים ואיסור פרטי לאדם אחד ואיסור כללי לכו"ע הוי מין בשא"מ ובטל.

ובזה נדחה ג"כ מה שפלפל בס' בית הלוי ח"ב בקו' הש"ס בזבחים דע"ב וליבטלינהו ברובא דהא למ"ד אין איסורין מבטלין זא"ז ממילא בנתערב בו שוה"נ אסור להדיוט משום דאין איסור הקרש מבטל איסור שוה"נ וכיון דאסור להדיוט ממילא אסור לגבוה משום דאינו מן המותר וכמו בערלה שנתערב בפחות ממאתים. ולפמש"כ אין מקום לזה כיון דהקדש מותר לגבוה ושוה"נ אסור גם לגבוה ממילא הוי איסור בהיתר ובטל ובפשוטו מוכרח מקושי' הש"ם ליבטלינהו ברובא והא בע"ח בחיותן אסורין משום אבמה"ח ואינה זבוחה ול"א אין איסורין מבטלין זא"ז וע"כ צ"ל משום דאיסור זה יש לו היתר בשחיטה וה"נ בקדשים ניתרין בזריקה משא"כ איסור שוה"נ שאין לו היתר מבואר דכל דהאיסורים חלוקים הוי איסור בהיתר ובטל [שו"ר ביד המלך ה' מאכלות אסורות שחידש שם באמת דבנודר מכל הבהבות ל"ש לדון רוכ כיון שאין הרוב ההיתר וישב כזה ויעוי' בהנהות יד איתן ביו"ד סי' ק"א, ולדעתי כל זה אינו ומה"ט נדחה ג"כ מה שתירצו המחברים וחידשו דלהכי לא בטיל בשום דבעת התערובות אסורין לאכול מבעו"י ואין איסורין מבטלין זא"ז ובערב הוי כתחלת ביאתן בתערובות ולפמש"כ ז"א דגם ביום הוה איסור בהיתר כיון דאיסור זה יש לו היתר אח"כ

ג

והמחוור בזה דבאמת מוכרח מד' הגמ' סברא זו דמדרבנן אסור מיהו משום תערובות איסור ואינו ראוי לאכילה בפועל לא עדיף משחט לזקן וחולה שאי"ר לאכילה כיון דסוף סוף אי אפשר לקיים איש לפי אכלו ואע"ג דבדף ס"ט מחלק הש"ס בהזאה דגברי חזי שאני התם דהוי איסור מצד אחר דיומא קא גרים ואילו היזה בדיעבד הוי ראוי לאכילה משא"כ היכא דהפסח מצד עצמו אסור באכילה מיהו מדרבנן ודברי התוס' בפסחים דס"ב בד"ה כי לרב חסדא כתבו לכו"ע אף לרב דס"ל כר"נ דאכילת פסחים לא מעכבא ואף בנטמא הבשר יזרוק הדם וכמו שהרגיש בזה מעכת"ר שי', ואולי יש להוסיף ולחדש דכיון שאי"ר לאכילה מצד תערובות איסור של בע"מ ממילא נפסלים מה"ת משום פסול דהיסח הדעת דמשמרת תרומותי בקדשים בעי שימור.

ויעוי' בירשולמי סוף פסחים למה הפסח אחר חצות מטמא את הידים מפני היסח הדעת ובפ"מ שם כיון דמדרבנן אסור באכילה אחר חצות ממילא מסיח דעתו ממנו ואינו שומרו וגזרו בי רבנן טומאה ובפסחים דל"ד בגדולי תרומה ששתלן טהורין מלטמא ואסורין באכילה למ"ד היסה"ד פסול הגוף ואע"ג דבשארי איסורי דרבנן כמו שמנו של גיד נראה דאינו אסור אלא מדרבנן ולא נפסל מצד היסח הדעת מן התורה יעוי' בחולין דצ"א ובפירש"י שם נראה עפמש"כ התוס' בחגיגה דכ"א בשם הר"ר אלחנן דכל היכא שאינו בידו ל"ש היסה"ד אבל פסח אחר חצות שבא על ידי פשיעתו הוי היסה"ד וה"נ בתערובות שבא בפשיעתו אולם יש לחלק מד' הירוש' דמסיח דעתו בשעה שאין לו עוד אוכלין אע"פ שבידו הוא משא"כ בתערובות של עורות ל"ש זה ובמק"א הארכתי בזה בענין היסה"ד (עי' בסי' א') והעיקר בזה כמש"כ בתחלה כיון דאי"ר לאכילה מדרבנן הוי כשוחט לזקן וחולה

ד

ומה שהק' בפסחים (דף ל') וכי מאחר דאיתותב רבא אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו לפמש"כ התוס' בד"ה דילמא דשומן של החרס א"י לקנח יפה וע"כ ל"ה נ"ט בר נ"ט א"כ אין ראי' מהברייתא רק דהיסק התנור מועיל להסיר הבעין וממילא מותר משום נ"ט בר נ"ט אבל להפליט את הבלוע מהכלי אינו מועיל היסק ושפיר קאמר רב קדירות בפסח ישברו עכ"ד, נראה לישב בפשיטות דהא רב ס"ל נ"ט בר נ"ט אסור, וא"כ לדידי' אין לומר דהא דהוסק התנור מיהו שרי משום דהוסר הבעין דגם הבליעה מועיל להסיר וע"כ דההיסק מוציא ומפליט הבלוע ג"כ וא"כ אמאי אמר רב קדירות בפסח ישברו, ומשה"ק עוד ע"ד הצל"ח דאכתי קשה לתי' הראשון שבתוס' דע"י חום התנור בלעי טפי

ודמי לבשול ואסור נ"ט בר נ"ט דאמאי לא מתרץ גם לרבא כאן בשל חרס ואינו מועיל היסק והא דתני עד שיסיק את התנור בשל מתכת כדמשני לרב, כבר תמהו בזה ואפ"ל דהא דמשני בקדרה של חרם ישברו אין הכונה שאינו פולט כלל אלא דפולט ונשאר טעם קלוש ובחמץ ישברו דהא בחמץ נ"ט בר נ"ט אסור, ועוד דהא רב ס"ל נ"ט בר נ"ט אסור (ויעוי' בישוע"י סי תס"ז סק"ז שהקשה מ"ט לא משני לרב דהא דהוסק התנור מיהו שרי משום דנשאר טעם קלוש דהיתרא בלע משא"כ בחמץ דשמו עליו ותי' ג"כ דלרב נ"ט בר נ"ט אסור א"כ גם בטעם קלוש דהיתרא בלע אסור), אבל לדידן דנ"ט בר נ"ט מותר בשארי איסורים דהיתרא בלע א"כ אין לתרץ דבשל חרס אינו מועיל היסק דמהיכ"ת כיון דההיסק פולט והטעם קלוש שנשאר מותר משום נ"ט בר נ"ט וע"כ בדין דרבא ב"א דטחא בה טיחא לדידן דנ"ט בר נ"ט מותר אם בשל מתכת מועיל היסק גם בשל חרס מועיל למשוי טעם קלוש ואף דלכתחלה בלעי ע"י חום התנור כמו פ"י בישול הא משהוסק מיהו לא נשאר רק טעם קלוש ישרי עוד נראה לישב הקושי' דלכאורה קשה מאי מקשה לרב הא י"ל דנהי דמהני היסק היינו להפליט מבלוע עד שלא ישאר בו שיעור נ"ט ולהכי בקדרות של חמץ דהוא במשהו לא מהני היסק וצ"ל דקו' הגמ' מדקתני עד שיוסק התנור ומשיוסק התנור מיהו שרי לאפות הפת ולאוכלו עם חלב לא מבעי לשי' הרי"ף דהוי דשיל"מ בפת שאפאו עם צלי דאסור לאכלו בכותח (ואף דלפי הגזירה מפני הרגל עבירה אסור גם עם חלב מ"מ י"ל כמש"כ הר"ן בחמץ דכיון דמה"ת מותר לאחה"פ חשוב דשיל"מ) אלא בל"ז הא אין מבטלין איסור לכתחלה ואם איפור משהו מיהא איכא ובלע הפת מבשר ע"י היסק משהו בשר איך שרי לאכול עם חלב, ולפ"ז גם לפ"מ דמשני כאן בשל מתכת כאן בשל חרס דהא דאמר רב קדרות בפסח ישברו הוא בשל חרם והא דבשל חרם אסור משום דהתורה העידה דכלי חרם שא"י מדי דופיו אין ראי' רק דמשהו מיהו איכא, ויעוין בחי' הרמב"ן בלקוטי פסחים ד"ל דדבר ברור שכלי חרם ג"כ שאם אדם מדיחו יפה ומקרקר ושוטפו בחמין ומפליטו יפה לא ישאר בו כדי נו"ט ולהכי מקשה אמאי ישברו וליעבד בהו שלא במינם ע"י הגעלה ובאיסורא בלע אסור משום דאין מבטלין איסור לכתחלה משא"כ בהיתרא בלע יעוי"ש, ועי' בצ"ק בזבחים דצ"ו בשי' הרמב"ם שהצריך שבירה בכ"ח בחטאת דוקא לפי דהוי במשהו יעוי"ש ועי' בפליתי וגם די"ל דלהכי צריך שבירה משום דאין מבטלין איסור לכתחלה ואסור להשתמש בכלי שבלע מנותר דקדשים ואף דאין מבטלין איסור לכתחלה אאמד"ר מ"מ י"ל דבקדשים הוי מה"ת משום דהא קדשים אסור בהנאה ובזה נהנה מהבליעה והוספת הביטול וכ"כ החוות דפת בסי' צ"ט ועיין בחולין דצ"ח זה היתר הבא מכלל איסורו וקדירות בפסח

ישברו דלרב דחמץ במשהו כיון דמשהו מיהא איכא ואסור ולהכי לא מהני הסקה אבל דרבא דנאסרה למיכלה לריפתא לעולם אפילו במילחא ואפילו חזר והוסק ובזה אין לומר לפי דבכ"ח א"י מידי דופיו ונשאר משהו דא"כ אמאי אסור במילחא דהא בזה ל"ה דשיל"מ כלל, וגם מטעם אין מבטלין איסור לכתחלה ל"ש בזה כמו שהאריך בזה הפ"ת ביו"ד סי' צ"ז בנחלת צבי דכיון שאף אם יאכל כחלב לא יבוא לידי איסור לא גזרו וכ"כ המהרי"ט ח"ב סי' י"ח הובא שם יעוישה"ט, וא"כ אין ראי' מהא דהצריכה תורה שבירה דכ"ח שא"י מידי דופיו רק לפי דנשאר טעם משהו אבל בזה דלאכול במילחא הא לא איכפת לן טעם משהו וע"כ שפיר אתותב רבא.

ה

ומה שתמה ע"ד הגר"א ביו"ד סי' ק"ב שה"ר דחמץ ל"ה דשיל"מ מע"ז (דע"ד) דמקשה וליתני חמץ בפסח הא הוי דשיל"מ פ"ז תמה דהא מתני' קחשיב פט"ח שיש לו היתר בפדיה עכ"ד. יעוי' בלח"מ מפט"ו מהל' מאכ"א שהקשה ג"כ כמשה"ק הגר"א ותי' דהא תני לה פט"ח, אולם בפשוטו נראה דפט"ח י"ל דמיירי לאחר עריפה ודברי הכל וכדקאמר בקדושין (דנ"ז) ולאחר פריפה אין לו היתר עוד וכן מבואר בירושלמי ע"ז שם ופט"ח עריפה עריפה מה להלן קוברו ואסור בהנאה אף כאן קוברו ואסור בהנאה הרי דמוקים לה בלאחר עריפה ועי' מה"פ שם ופי' בתוס' זבחים דע"ב ד"ה אלא שכ"כ דבחתיכות קא מיירי, אולם ראיתי שהרמב"ם בפט"ז מה' מאכ"א הל"ז כ' וכן כל בע"ח חשובים הן ואינן בטלין לפיכך שור הנסקל שנתערב כו' א פט"ח באלף חמרים כולן אסורין וכ"כ בפיה"מ להרמב"ם בע"ז שם שיהרגו כולן הרי דמפרש דמחיים קא מיירי והנה הרמב"ם שם מנה גם צפור מצורע השחוטה והא הרמב"ם פסק דצפורי מצורע נאסרין משעת שחיטה דוקא ולפני שחיטתו אין בו איה"נ ואחר שחיטתן הא אין בו דין בע"ח וצ"ל שנתערבו בחיים ואעפ"י שנשחטו אח"כ במזיד אסורין (ודוקא בשוגג מותרין כמבואר ביו"ד סי' ק"י) ולפ"ז י"ל גם בפט"ח כן שאסורין במיתתן דאעפ"י דאין להם מתירין אז דלא מהני פדיה [ובדשיל"מ משגיחינן בתר עכשיו דסו"ס אין לו היתר כעת כמו דמוכח מב"מ נ"ג במעשר שאין בו ש"פ דאף דקודם התערובות הי' לו מתירין פ"י צירוף חצי פרוטה מ"מ ל"ה דשיל"מ כיון דעכשיו ע"י תערובות אין לו מתירין משום דדאורייתא ודרבנן לא מצטרפי] דמ"מ אין לו ביטול מצד מה שהי' מתחלה תערובות בע"ח ובמש"כ דהרמב"ם מיירי ג"כ לאחר עריפה ילה"ע בזה בהשגת הראב"ד שם שכתב דכיון דקיי"ל כר"א וכרשב"ג דיוליך הנאה לים המלח והשאר מותר בהנאה שהרי הלך חשיבותו ולכאורה י"ל בשטת הרמב"ם דדוקא בייי"נ מהני הולכת הנאה ליה"מ כמו בעכו"ם דתופס דמיה אבל בשארי

איה"נ לא מהני הולכת הנאה ליה"מ כמו שכן הוא דעת הרבה מהראשונים אולם הראב"ד משיג על הרמב"ם בפט"ח והא בפט"ח גופא ד' הרמב"ם בפי"ב מה' בכורים הל' ד' דאם מכרו קודם פדיון דמיו אסורין והראב"ד משיג שם וכי מאיה"נ שתופסין את דמיהן הוא זה יעוי"ש ולשי' הרמב"ם בפט"ח תופס דמיו משיג הראב"ד שפיר דיוליך הנאה לים המלח ונראה בשיטת הרמב"ם בפט"ח דדמיו אסורים לפי שיש לו בעלים דמהני פדיה וחזי לביני וביני ותשוב זה דמיהם משא"כ בשארי איה"נ דאין זה דמיהם וכמבואר בירושלמי בקדושין דמכרן וקדש בדמיהן מקודשת לפי שאין זה דמיהן וכמבואר בר"ן בריש חולין ובפט"ח דחשיב בעלים שיש בידו לפדותו בשה או בשויו תופס דמיו והוי חליפי איה"נ וכ"כ הריטב"א בנדרים דמ"ז לגבי חליפיהן וגדוליהן דלהכי בנדרים תופס דמיו לפי שיש לו בעלים וה"ה בפס"ח ומיושב מה דמקשים מפ"ב דקידושין דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת (יעוי' בשו"ת רעק"א סי' ק"מ) דלפי מאי דמוקים לה לאחר עריפה ודברי הכל ולאחר עריפה דאין בו פדי' ואין בו דין בעלים הוי כשארי איסורי הנאה שאינם תופסים דמיהם ממילא דיש להם דין שארי חליפי איסורי הנאה דלא מהני בהו יוליך הנאה לים המלח וא"ש שי' הרמב"ם דמיירי בלאחר עריפה כמש"כ ובאמת תמיהני בד' הכ"מ שהשוה בזה שי' הרמב"ם והראב"ד דבאמת י"ל דשי' הרמב"ם דדוקא בייי"נ מהני מה שיוליך הנאה ליה"מ דתופס את דמיו משא"כ בשארי איה"נ וה"נ בפט"ח אחר עריפה וא"ש שי' הרמב"ם דמיירי לאחר עריפה כמשכ"ל

1

וע"ד השאלה מהתערובות בבית המטבחים ספק טריפה משומן הדרא דכנתא בשומן כשירות יש לצדד להקל עפ"י מש"כ הנוב"י מהדו"ק ח' יו"ד סי' ל"ג שצדד דבספק טרפה יש להכשיר בחתיכה חי' וגדולה אף בחהר"ל יעוי"ש ובשומן הנפרד מן המעיים דל"ה חתיכה הר"ל ורק יש בזה חומרת הגאונים (הרשב"א) במקולין והא חומרת הרשב"א המובא בסי' ק"י אינו אלא לשי' זו דבחתיכה חי' הוי ג"כ חהר"ל דלשי' המחבר בסי' ק"א לפי דעה הראשונה ל"ש חי' לא כלל וכבר העיר מזה בפרמ"ג ובתרעק"א סי' ק"י וא"כ נהי שחשש המחבר בסי' ק"י לחומרת הרשב"א לפי הך שיטה עכ"פ לא עדיף חומרת מקולין מחהר"ל שמקיל הנוב"י בספק טרפה בחתיכה חי' ול"ש הגירה שיקילו בחהר"ל בספק טרפה דגם בחהר"ל מקולין בספק טרפה.

עוד יש להפיר לפ"מ שנראה מד' הט"ז והש"ך בס' ק"י וכן פ' במנחת יעקב הובא בפרמ"ג שם דדוקא היכא דאיכא בזה תערובות חהר"ל איכא גדרה דמקילין שיטעו אבל היכא דליכא תערובות חהר"ל לא גזרינן יעוי"ש א"כ בנד"ד שלא הי' כאן רק תערובות הכנתא

ולא שום תערובות אחר ולא הוי רק תערובות חתיכה שא"ר להתכבד בזה ליכא כאן גזרה דמקולין ואף שהפנים מאירות חולק ע"ז מובא בפמ"ג שם מכל מקום יש להקל בחומרא דמקולין שאין לזה מקור ושורש בגמ' ובגוף הדבר אי זה חשוב מקולין הנני מסופק דניהו דבשו"ע מבואר מקולין פי' בית מטבחיים היינו לפי שהי' נהוג ששם קונים בשר ושם שוחטים וכנהוג כן גם עכשו בערים הקטנות אבל בכרכים שבית המטבחיים הוא מקום שחיטה והמקולין הוא מקום מכירת הבשר וניהו דגם בבית המטבחים באים איזה יחידים לקנות חלקים גדולים אבל שם אין קונים רבים ורחוק הדבר מלטעות [ובפרט שיש שם ממונים הרושמים והמשגיחים אשר יורו וירשמו להבדיל בין המותר והאסור וגם לכשיהי' תערובות על פי רוב ידעו להבדיל והא ע"כ החשש הוא רק אחרי שיהי' הידיעה מהתערובות דבלא נודע התערובות מותר מה שפירש מקודם] ויש מקום לומר דלא דמי מקום בית המטבחיים למקים המקולין כמו שכתבתי ויש לומר על חומרת הרשב"א הבו לה דלא להוסיף עלה, וע"ד מה שכתב הרמ"א דספק חהר"ל אזלינן לקולא שהביא מה שתמה המנחת יעקב דהא הוי ס' חסרון ידיעה הי' נ"ל דבחתיכה הר"ל בעינן שיהי' ראוי' באמת בתורת ודאי אבל מה שהוא ספק אצל בנ"א אם ראוי' להתכבד שרוב אינם מכבדים בו ולא מחתי נפשייהו לספיקא ולפי"ז ממילא הוי אי"ר להתכבד ובזה מיושב מה שתמה ע"ד הרמ"א שפסק בחתיכה חי' וגדולה כשי' הראשונים דחשוב ראוי' להתכבד נראה דהא התם פליגי בסברא לפי שהוא מחוסר תקון דבודאי אינם מכבדים בחתיכה חי' אלא לפי שראויה לבשלה ולתקנה חשוב ראוי' להתכבד ולא אזלינן בתר עכשיו וע"כ החמיר בזה מספיקא דדינא משא"כ בספק אם החתיכה בעצמה ראוי' להתכבד ממילא אינם מתכבדים בה בפועל וחשוב כאי"ר להתכבד, ומש"כ מעכת"ר על חשש מקולין שצוה לערב השומן ברוב לדעתי על חשש הרשב"א במקולין אינו מועיל תערובות דהא בלא"ה יש בזה תערובות איסור ומה"ת בטל ברוב אלא דגזרו שמא יקילו בחהר"ל והא בודאי חהר"ל לא יועיל רוב לבטל כדין חהר"ל שאינה בטלה ואם נימא דאסור בלי תערובות משום מקולין הלא אסור לבטל איסור לכתחלה אפילו באיסור של דבריהם כמבואר בסי' צ"ט, ומשה"ק מעכ"ת בשי' הרשב"א, דס"ל דבחתיכה חי' ל"ה ר"ל ובטל דמ"מ אם חזר ובישלו תהי' חו"נ דהא לאחר הבישול הוי ר"ל כשי' הרשב"א בתערובית מין במינו יבש ביבש דאם חזר ובשלן אסור כמובא שי' בשו"ע ססי' קדם, ומה שתי' כת"ר דגם בחתיכה חי' אינו מתיר הרשב"א רק לאכלן בזאח"ז כמו דס"ל להרשב"א בתערובות חד בתרי ביבש זהו תו"ד ואין זה מספיק כלל דלפי קושייתו דתהי' חו"ר ותהי' אסור כדין חתהר"ל דלא בטיל אפילו באלף א"כ מה יועיל מה שיאכלן בזאח"ז סו"ס.

הוי חרה"ל אחר הבישול ולא בטיל ותהי' חו"נ, אולם לדעתי א"ש בפשיטות ולק"מ דבאמת גם הרשב"א מודה באיסור דרבנן דאינו חזר ונעור ועי' בבאורי הגר"א סי' צ"ט ס"ק ט"ו שהאריך בזה (ובפרט באיסור האיסר יותר מכדי נו"ט כמו איסור דאפילו באלף לא בטיל)

ז

וע"ד מש"כ הש"ך בסי' ק"י סי"ט דאין אומרים ספק דרבנן להקל אלא אם הספק הוא בעצמו ומצד עצמו מדרבנן, אבל. אם האיסור מצד עצמו איסור תורה ומצד אחד בא שהוא מדרבנן אין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא, וכיו"ב כ' המהריב"ל דספק טריפה ורק על יד גלגול הוא מדרבנן לא אמרינן סד"ר לקולא, וכבר האריכו בזה האחרונים המל"מ בפ"ד מהל' בכורות ובשעה"מ ובתשו' רעק"א יעוי"ש והקשה ממשנה מפורשת בתרומות פ"ג בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע כו' ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום ראשונה אינה מדמעת בפ"ע ואין חייבין עליה חומש וכן השני' והא דאינה מדמעת לפי דספק דרבנן לקולא והא התם הוי איסור תורה אלא ע"י גלגול בא לו שהוא מדרבנן שנתערב ברוב ממש כנידון הש"ך מ"מ אמרינן דהוי ספק דמוע ולקולא ראיתי בס' תורת חסד שתמה בזה.

ונראה דבאמת טעם ד' הש"ך דמצד אחר שהוא מדרבנן אין אומרים גבי' ספק דרבנן לקולא, דאמרינן דספק טריפה שנתערבה ברוב כיון דספק דאורייתא לחומרא אעפ"י שאאמד"ר מ"מ הוי כגופו של איסור ודאי מדרבנן דלא מהני בי' ביטול ברוב וכמ"כ בנידון המהריב"ל דספק טריפה אסור מדרבנן בודאי וממילא דאסור גם באינו בן יומו, ולפ"ז נראה דדוקא היכי שאיפשר להחזיק האיסור בתורת ודאי מדרבנן ממילא דאסור מדרבנן בודאי ולא מהני ביטול ברוב. משא"כ בתורם חבית של יין ונמצא חומץ דתרומה ויחזור ויתרום ועל כל אחד הוי ספק תרומה אא"פ לומר על כל אחד שהוא ודאי תרומה מדרבנן דהא אם הראשונה תרומה השני' חולין ואם השניה תרומה הראשונה טבל או חולין, א"כ אאפ"ל על כל חדא שהוא ודאי תרומה ועל כן בספיקו עומד והו"ל ספק דמוע לקולא.

ואין להקשות דמ"מ עד שלא תרמה השני' הא איפשר להחזיק הראשונה בתורת ודאי תרומה דלא הוי תרתי דסתרי נראה דכל זמן שלא הופרש הרי הראשונה ספק תרומה וספק טבל וא"כ הספק בין שני איסורים ואאפ"ל דספק לחומרא והוי ודאי תרומה דהא איפשר לומר להיפוך דספק איסור טבל לחומרא והוי ודאי טבל, וכל שהוא ספק בין שני איסורים אאפ"ל דמספק הוי ודאי איסור זה, ועוד דכל זמן שלא הופרש השני' והו"ל ספק

טבל וספק תרומה, א"כ ל"ש לומר דאינה מדמעת מספק דהא טבל אסור במשהו ורק לכשנתקנה השניה מינה ובה מהיין על החומץ דקיי"ל דהוי מין אחד ומפריש לכתחילה ומתוקן גם הראשונה וגם לרבי דס"ל דיין וחומץ שני מינים וכדמסיק בתוספתא בתרומות שם ע"כ דיפריש מהיין בפ"ע והחבית שנמצא חומץ בפ"ע ומתוקן גם הראשונה ע"י הפרשה זו וא"כ הראשונה והשני' בספיקו עומד דהוי תרתי דסתרי ואא"פ להפריש בתורת ודאי וע"כ ל"א גבי' ספק דרבנן להקל, והאחרונים הקשו על דין זה מד' הרי"ף בפסחים בב' לישנא וספק נתבקעו שכ' הרי"ף דכיון דהוי בתערובות ומשהו אאמד"ר הוי ספק דרבנן לקולא והא התם ע"י גלגול בא והספק בדאורייתא וחצד אחר של התערובות בא לו שהוא מדרבנן ואין אומרים גבי' ספק דרבנן להקל, ושמעתי מהגאון ר' מאיר מיכל ז"ל לתרץ דהא הטעם דמהריב"ל דלא בטיל ברוב משום דספק תורה הוי כנופו של איסור ודאי מדרבנן ולא בטיל ברוב והנה בחמץ חומרת משהו כ' המ"א בסי' תמ"ז דלהכי החמירו לפי שהוא בכרת משא"כ בנוקשה שאינו אלא בלאו בטיל בששים יעו"ש, ולפ"ז ספק איסור תורה שאאמד"ר לא חמיר מנוקשה ודאי ויש לו דין שארי איסורים להתבטל בששים ושפיר כ' הרי"ף דתרנגולת שנמצאת בה חטה מבוקעת דהתרנגולת מותרת כיון דעל ידי ספק חמץ לא הוי רק ודאי איסור מדרבנן אין בו חומרת משהו, אולם בדהתו"ס חולין דצ"ז בד"ה אמר רבא בתוך הדבור ומ"מ לא הי' ר"ת פוסק הלכה למעשה בחמץ בפסח וכשהיו מוצאים חטה בתרנגולת בפסח הי' מצריך להשהותה עד אחה"פ ואור"ת דאע"ג כו' דפליגי בעיכול בשל תורה הלך אחר המחמיר ומבואר מדהתו"ס כד' הש"ך ומהריב"ל ועי' בהגהות רעק"א או"ח סי' תס"ז שהביא דהתו"ס, עכ"פ מפורש דגם בספק משהו ס"ל דהוי כשל תורה כיון דהספק הוא בשל תורה ומצד אחר בא לו שהוא מדרבנן וצ"ע ואולי י"ל דהר"ת החמיר בחמץ לשי' רש"י דמין במינו לא בטיל ובחמץ גזרינן משום אינו מינו משום דלא בדילי אינשי מיני' ואתי לזלזולי בי' ועוי"ש בדהתו"ס, ולפ"ז הוי כשארי איסור דרבנן ספק עיכול דהוי כודאי חמץ מדרבנן ואסור משא"כ לשי' הרי"ף שפסק דמב"מ בטיל כרבנן וצ"ל משום חומרא דכרת החמירו במשהו אבל בנוקשה שהוא בלאו לא החמירו כמש"כ המג"א מה"ט גם בספק מבוקעת דאסור מדבריהם והוי רק חמץ דרבנן אין בו חומרת משהו וע"כ פסק הר"יף דהתרנגולת מותרת וא"ש.

סימן טז

הערות בענינים שונים

א

בירושלמי פ"ק דע"ז באתרא דר"ל לא הוי שרי לזבוני על ידי ספסירא, וצריך טעם ונראה דרב אדא דשרי לזביני חמרא אידא דספסירא אי משום נסיוני הא לא ידעה לקלי' דאזלא מחמתי' ואי משום שאלה ושכירות כיון דלא דידי' לא מושיל ולא מוגיר כדאמר בע"ז ע"ו שם והנה התוס' שם בד"ה ושמעי' הקשו וא"ת ל"ל טעמא דמחמר תיפ"ל משום שביתת בהמתו לחוד ואור"י דמשום שביתת בהמתו לחוד לא הוי אסרינן מכירה כו' אי לאו טעמא דמחמר דחמיר טפי והר"ן שם הוסיף בקושייתו עוד דאאפ"ל דנקיט מחמר דהא משום דחמירא טפי דמ"מ נפ"מ בסרסרא דטעם דמחמר ליכא וטעם דשביתת בהמתו איכא ותירץ הר"ן עפ"י המבואר בב"ב פ"ז וב"מ פ"א מימרא דשמואל דהנוטל כלי מבית האומן ע"מ לבקרו אם הי' דמיו קצובים ונאנס בידו בהליכה חייב דמעת שהגביהו נעשה ברשותו ולהכי בלוקח ע"מ נסיוני ופסק הדמים הוי שלו מיד והבהמה של לוקח ואין כאן שביתת בהמתו לגבי המוכר וכתרוץ הר"ן מבואר בירוש' ע"ז שם, והנה כ"ז למאי דקי"ל דמעות קונה מן התורה ולעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה לפיכך מיד שפסק הדמים ומשך הנכרי הקונה לנסיוני קונה ואין כאן שביתת בהמתו לגבי ישראל אבל לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מה"ת ולעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף א"כ ניהו שמשך אחרי פסיקת הדמים מ"מ כל זמן שלא נתן הדמים לא קנהו ואיכא שביתת בהמתו לגבי ישראל המוכר ושייך גזירה גם בספסירא אעפ"י דלא שמעה לקלא וליכא משום מחמר אבל הא איכא שביתת ולנכרי בכסף ואיכא גזירה דשביתת בהמתו לא הוי שרי לזבוני ע"י ספסרא, ולפ"ז למאי שהחמירו הפוסקים במחלוקת דרש"י ור"ת אי הלכה כריו"ח או כר"ל ובבכור מצריכים כסף ומשיכה הי' לחוש גם נמכור בהמה גסה ע"י ספסרא אנא די"ל דכיון דהעיקר הוא משום גזירה לא החמירו לחוש בזה כמו בבכור דהוי איסור תורה, אולם ראוי לדקדק במכירת בהמה גסה גם באופן שמותר שתהי' ע"י קנין מעות ומשיכה דאל"כ הלא יש ספק איסור תורה אם תהי' המכירה בקביעות ע"י אחד הקנינים ומספק הוי הבהמה של ישראל ויש בזה שביתת בהמתו וברמב"ם פ"ו מהלכות עירכין הלכה כ"ה מי שהי' מוכר דלועין כו', ובא לוקח ונטל אחת מהן אם הי' דמי כל אחת קצובים הר"ז כמו שפסק ואין המוכר יכול להקדיש דלפת זו שהרי אינה ברשותו עכ"ל ושנה הרמב"ם מלשון הש"ס בב"ב לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וכתב שהרי אינה ברשותו וצ"ע שהרי הדלועין אינם שלו ולזה העירני רב אחד והשבתיו דבאמת כיון שלא נתן דמים ואין כאן רק קנין משיכה שאאמד"ר א"כ מן התורה הרי הם של המוכר

דהוי שלו מ"מ כיון דהלוקח קנהו בקנין דרבנן הרי אינו יכול להוציאו בדיינים ואינו ברשותו מן התורה].

ב

בהגהת אשרי פ"ד דע"ז והיכא שיש לישראל שותפות בהעכו"ם מבטל חלקו אבל לא חלק ישראל משהוברר חלקו של עכו"ם מותר בהנאה דהא בטליה ואפי' למאן דלית ליה ברירה הכא יש ברירה דכל איסורי עכו"ם דרבנן נינהו וכך פי' רשב"ם בשם רש"י עכ"ל ותמוה דהא עכו"ם של ישראל אין לו ביטול מה"ת וילפינן מושם. בסתר ובדאורייתא אין ברירה ועי' בשעה"מ פ"ד מהל' גירושין שתמה בזה, ונראה דבע"ז דנ"ב לא נצרכה שיש לו בה שותפות בילדותו סבר ישראל אדעתא דעכו"ם פלח וכיון דעכו"ם מבטל דנפשי' דישראל נמי מבטלה ובזקנותו סבר ישראל אדעתא דנפשי' פלח כי מבטל עכו"ם דנפשי' דישראל לא בטיל וצ"ע בהא דס"ל בילדותו כיון דנכרי מבטל ישראל נמי מבטלה משום דישראל אדעתא דנכרי פלח דהא ניהו דהוי פ"ז של נכרי מ"מ כיון דיש להישראל חלק הוי ממון של ישראל דלא מהני ביטול כמבואר בע"ז דמ"ב דילמא אגבה לה והדר מבטל לה ומפורש דכל שזכה הישראל לא מהני ביטול וא"כ איך יתבטל חלק הישראל ניהו דאדעתא דנכרי פלח מ"מ הא הוי ממון של ישראל ולא מהני ביטול, ואם כי שי' הראשונים הריטב"א בשם הרמב"ן והסמ"ג והיראים והאשכול דממון של ישראל לא מהני ביטול אינו אלא מדרבנן וי"ל דספק דרבנן לקולא על כל חלק וחלק מ"מ הא מד' הגמ' נראה דאפילו קודם החלוקה מותר וההכרח לומר דהא דישראל אדעתא דנכרי קא פלח הוא בגדר תנאי היינו דכיון דהנכרי מבטל חלקו ממילא בטיל חלק הישראל שלא עבדוהו על כך והנה במאי דמסיק בזקנותו סבר.

כי מבטל עכו"ם דנפשיה דישראל לא בטיל משום דישראל אדעתא דנפשי' פלח לכאורה י"ל דכיון דנתבטל חלק הנכרי ממילא אין כאן ע"ז שלימה. והא דע"ז של ישראל לא מהני ביטול הוא דוקא דהוי כולו של הישראל משא"כ בזה כיון דעכ"פ חלק הנכרי מתבטל הא ממילא מתבטל הע"ז דאין ע"ז לחצאין וגרע מעכו"ם שנשתברה מאליה, ואפ"ל דבאמת מצד דין זה שהוא עכו"ם שעבדו ישראל כיון דנתבטל חלק הנכרי אין פ"ז לחצאין ובכה"ג גם עכו"ם של ישראל ממילא בטילה אלא דמ"מ הוא ממון של ישראל ובזה הא גם עכו"ם של עכו"ם שזכה בה ישראל לא מהני ביטול של הנכרי וניהו דנתבטל חלק הנכרי אבל חלק הישראל אין לו ביטול ולהכי אסור חלק הישראל וכיון דהא דממון של ישראל אינו בטל אינו אמד"ר כמשכ"ל בשם הראשונים ולהכי פסק בהגהת אשרי דאחר החלוקה מותר חלקו של נכרי משום דבדרבנן יש ברירה, והכרח הי' להגהת אשרי מגוף הברייתא

דרבי סבר דעכו"ם מבטל שלו והא רבי ס"ל בגיטין דמ"ז דאין ברירה והריטב"א הרגיש בזה דמה מועיל ביטול זה דהא מתסרא מפני חלקו של ישראל דהא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה ויעוי"ש מה שהביא מהרמב"ן והרשב"א ומה שפי' הריטב"א שם, ולדברי הגהת אשרי לפימש"כ בביאורו דבאמת נתבטל גם עכו"ם של ישראל על ידי עכו"ם רק לפי שהוא ממון של ישראל ואיסור זה מדרבנן ויש ברירה.

ג') אולם מדברי הראשונים הרמב"ן והרשב"א המובא בריטב"א שם שהקשו דהא מדאורייתא אין ברירה נראה דמדאורייתא הוא דאע"פ שביטל הנכרי את הע"ז לא נתבטל עי"ז מה שעבד הישראל ונשאר עדיין ע"ז של ישראל משום דהא הישראל עובד בכולו ואינו מברר חלק מיוחד מן הע"ז והא דמהני ביטול לחלק הנכרי משום דגילוי דעת של הנכרי הוי כמי ע"ז של נכרי כמש"כ הריטב"א בע"ז דנ"ג, אבל חלק הישראל הוי כמו ע"ז שלימה ולא מהני ביטול מן התורה ונראה לדבריהם לפרש הא דבילדותו סבר רבי דעכו"ם מבטל שלו ושל ישראל משום דישראל אדעתא דנכרי קא פלח.

היינו דמבטל מה שעבד הישראל ואין בו עוד איסור תורה ורק מדרבנן נאסר ולפיכך לכשחלקו מותר חלק הנכרי משום דבדרבנן יש ברירה ובזקנותי' סבר ישראל אדעתא דנפשי' קא פלח כי מבטל עכו"ם דנפשי' דישראל לא מבטל ולפיכך גם לכשחלקו אסור משום דמדאורייתא אין ברירה, והנפ"מ מאי דביטל דנפשי' הוא לענין הדמים כמש"כ הריטב"א שם דלכשנתן הנכרי את חלקו לישראל ומכר הישראל לנכרי מותרים הדמים משום דיש ברירה מדרבנן, ומדוקדק בזה לשון הרמב"ם דפ"ז של ישראל אינה בטילה לעולם ואפי' הי' לעכו"ם בה שותפות אין ביטולו מועיל כלום ועי' בלח"מ שם שהרגיש בזה דלגבי חלק הנכרי הא מועיל הביטול כמבואר בגמ' ולמש"כ מדוקדקים בזה דהא באמת למאי דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה א"כ לגבי עצם הע"ז אין ביטולו מועיל כלום ואפי' חלק הנכרי נאסר [ורק שיש נפ"מ לגבי הדמים כמש"כ הריטב"א].

ואף למש"פ הרמב"ם בעיה"נ דחציו של עיר אחרת מותרת והשאג"א הקשה דהא אין ברירה ותי' המקו"ח בסי' תמ"ח עפי"ד הר"ן בנדרים דמ"ז דאפילו בחצר שיש בו דין חלוקה מותרים אחר החלוקה אע"ג דמדאורייתא אין ברירה אפ"ה אנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל אחד לאסור על חבירו שתהא נאסרת לאחר חלוקה, ואפי' לדעת הרשב"א שלא כד' הר"ן נראה דבעיה"נ גמר דינו של הבי"ד אוסרתו וגמ"ד הוא על מה שיבוא אחר החלוקה יעוי"ש במקו"ח נראה דכל זה בעיה"נ אבל באיסור עכו"ם דלא בעי גמ"ד והאיסור של ע"ז נאסר מאליה ול"ש לומר אדעתא דהכי נשתתפו שהרי באמת נתרצו שניהם לעבוד עכו"ם ובשעת עבודה לעכו"ם הא אין דעתם לבטלה ורק שאחר כן

חזר וביטל וממילא דגם לאחר החלוקה נאסר וזה פשוט ולהכי כתב הרמב"ם דאפילו הי' לעכו"ם בה שותפות אין ביטולו מועיל דגם חלק הנכרי נאסר מצד אין ברירה.

ד' אמנם לשיטת הראשונים דגם ע"ז של עכו"ם שזכה בה ישראל לא מהני ביטול מן התורה וכן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ח מהל' ע"ז הל' ט' שאינו מחלק בין ע"ז שעבד ישראל דאסורה או שזכה בה ישראל אחרי כן ובחד גוני הוי מבואר דלא מהני ביטול מן התורה (ועי' בפני יהושע סוכה דל"ה דדעתו בשי' הרמב"ם דגם עכו"ם שעבד ישראל אין זה אלא מדרבנן ולהכי כ' דטעון גניזה אבל זהו נגד כל הראשונים כמפורש בדבריהם וגמ' ערוכה בע"ז ישראל שזקף לבינה ובא עכו"ם והשתחוה לה אסרה כתחלתה של א"י כו' ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי הרי מפורש דלהכי אשיריהם תשרפו באש משום דהוי כעכו"ם של ישראל מדפלחי ישראל לעגל דניחא להו בע"ז ועי' בריטב"א בחידושיו מנין לע"ז של ישראל שטעונה גניזה מש"כ להקשות ותופ"ל מדכתיב ואשריהם תשרפון באש והביא בשם הראב"ד די"ל דהוראת שעה היתה ובשם הרמב"ן תירץ דשאני התם דליכא מאן דמבטל לה דאלו נכרים דפלחוה לא הוה דידהו וישראל דהוי דידהו לא פלחוה ממש ואילו לנכרים למיסר עשאוהו שלוחים ולא להתירם להכי איצטריך קרא דאפילו פלחה ישראל ממש ורוצה בבטולה אין לה בטילה עולמית עכ"פ מפורש גם לפי דבריהם שזהו מן התורה ובודאי דעכו"ם של ישראל לא מהני ביטול מן התורה רק בע"ז של עכו"ם שזכה בה ישראל מבואר בריטב"א בשם הרמב"ן דמהני ביטול מן התורה והשער המלך בפ"ח מהל' לולב מוכיח מדהר"ן בשם הרמב"ן דלא מהני ביטול מן התורה ולא ראה שבריטב"א מפורש משם הרמב"ן דמן התורה מהני ביטול דתירץ שם דמאי קאמר דאי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי דהא זכה א"א וזרעו וקנאום אחרי כן ועל זה תירץ דמאורייתא מהני ביטול כמו שהקשה השעה"מ שם והביא אח"כ מהתורת חיים שהק' כן וזהו קושית הרמב"ן ותירוצו שם) וכ"ה שי' הטור כמש"כ השעה"מ בפ"ח מהל' לולב ועי' בספר מקור מים חיים שמדייק ג"כ שכן הוא שי' רש"י והרמב"ם דלא מהני ביטול מן התורה לדידהו צ"ע מאי דמתחלה קא סבר דאדעתא דנכרי פלח דהא ממון של ישראל לא מהני ביטול מן התורה ובדאורייתא אין ברירה ועכצ"ל כמשכ"ל דכל היכי דפלח אדעתא דנכרי כיון שהנכרי מבטל הוי כמו שלא עבד כלל וצ"ע.

ה

ועל דבר מש"כ רומעכת"ר לתרץ קו' הכ"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת דאפילו היכי דלא שייך סברת מאי חזית מ"מ יהרג ואל יעבור דהדר יליף רוצח מנערה המאורסה דבריו נכונים

וכבר קדמוהו בזה בשו"ת חמדת שלמה סי' ל"ח עיי"ש וילה"ר לד' הרמב"ם שפסק כר"ל דאף ביחדוהו דל"ש הסברא דמאי חזית אסור למסור מפלוגתא דר' עקיבא ובן פטורא בב"מ דס"ב דלבן פטורא אל ישתה אחד מהם שלא יראה במיתתו של חבירו וגם לרע"ק דדריש וחי אחיך עמך חייך קודמים והא התם מי שאין לו קיתון של מים כיחדוהו דמי וא"כ אמאי איצטריך קרא דחייך קודמים תיפ"ל דגם בידו מותר למסור כיון דליש ם מאי חדת דהא ימותו שניהם וכיון שרשאי לעשות כן בקום ועשה כדי להציל א"ע מכש"כ בשוא"ת וממאי דגלי רחמנא דחייך קודמים אין ראי' דהא התם בשוא"ת ובשוא"ח הא אינו מחויב למסור את נפשו כמש"כ התוס' בכ"ד בש"ד ובג"ע, ובאמת לבן פטורא יהי' חידוש דין דאף בשוא"ת מחויב למסור את נפשו אבל לרע"ק אין לנו ללמוד מזה רק בשוא"ת אבל בקו"ע אפי' היכי דימותו שניהם מ"מ מחויב למסור את נפשו דאל"כ קרא דוחי אחיך למ"ל, ומסוגית הש"ס דב"מ דקאמר ריו"ח האי וחי אחיך מאי עביד לי' מיבע"ל כו' מבואר דגם ריו"ח איצטריך להאי דוחי אחיך להא דרע"ק אלמא דהדר בי' ממאי דס"ל בירושלמי דביחדוהו מותר למסור בידים, שוב ראיתי במנחת חינוך במצוה רצ"ו שהרגיש מהא דבן פטורא לענין מש"כ התוס' דאינו מחרב למסור את נפשם בשוא"ת ואולי י"ל דלא דמי דמש"כ התום' באונסין אותו למעך את התינוק שאינו עושה מעשה בעצמו ואמרינן מאי חזית דדמו דתינוק סומק ספי ומותר משא"כ בהא דבן פטורא דכיון דלא דריש חייך קודמים והא איסור גזל נדחה מפני פ"נ והא דאסור להציל בממון חבירו היינו שמחויב לשלם וא"כ שניהם שוין בזכות הקיתון וא"כ מה ששותה מעצמו הוי כקום ועשה ויעוי' בחמ"ש שמחלק ג"כ בכה"ג בדהר"מ שכ' כדרך שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים ויעוי' באס"ז שכ' לרע"ק אם חטף חבירו ושתה חייב מיתה בידי"ש היינו כיון דדריש דחייך קודמים הדר דינו וזכותו בהקיתון וממילא דהשני חייב מיתה וגוף פלוגתא דרפ"ק ובן פטורא לא ראיתי מובא ברמב"ם וראיתי בשו"ת בית אפרים חאה"ע שהרגיש ע"ד השמטת הרמב"ם ועי' מנ"ח שם.

ובדבר השאלה אשר שאל מעכ"ת בחולה והרופאים המומחים אומרים כי בלא אפעראציאן לא יחי' יותר מששה חדשים וע"י נתוח אפשר שיחי' אך הנתוח מסוכן מאוד וקרוב יותר שימות מהרה לכאורה נראה מע"ז דכ"ז דודאי מת מתרפאין דלחיי שעה לא חיישינן היכא דאפשר שיתרפא אף באופן רחוק כל שנתיאשו מרפואתו שוב ראיתי שכן הוא בשבו"י סי' ע"ה הובא בפ"ת יו"ד סי' של"ט ובגליון הרש"א סי' של"ו וכן הוא בתשובת בנין ציון ח"ר להג' ר"י עטלינגער ובתפארת ישראל ביומא והסברא פשוטה דאין חילוק בין חיי שעה לזמן מועט של יום או יומים או איזה חדשים ויעוי'

בס' משנת חכמים בדק"ח בהל' עכו"ם שנסתפק ברופא ישראל אי שרי דהא דלחיי שעה לא חיישינן היינו להתרפא מרופא נכרי.
ולכאורה י"ל במכה פנימית שהוא בגדר טריפה ואם לא יעשו הנתוח בודאי ימות וכמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' רוצח הל"ח בהורג את הטריפה דפטור אם ידוע בודאי שזהו טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובזה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר א"כ אין בזה דין רציחה בטריפה ולפ"ז י"ל דבישראל קילא דהא הרמב"ם כ' בפ"ט מהל' מלכים דב"נ חייב בהורג את הטריפה אולם בעקור הדבר נראה כיון דלחיי שעה לא חיישינן היכא שיש בזה ספק הצלת נפשות וספק פקו"נ דוחה חיי שעה א"כ אין נפ"מ בין רופא ישראל ונכרי ובס' משנת חכמים נסתפק והעלה שם דצריך שיהי' ספק השקול שיחי' כמו ספק שימות מיד אולם מהא דלחיי שעה לא חיישינן משמע דאין חילוק בדבר ובאופן שימות בודאי בלי הנתוח לא חיישינן לחיי שעה כמש"כ השבו"י ויעו"ש עוד מה שהעלה במשנ"ח שצריך רשות בי"ד בכל פעם ובודאי שראוי להתבונן בזה ולסמוך על דעת הרופאים היותר מומחים ולפי דברי מעכ"ת שגדולי הרופאים בקאניגסבערג הכריעו כן בלי חלוקי דיעות ההכרח לסמוך עליהם.

סימן יז

איזה הערות בנדה

א

נדה די"ח בתוד"ה כאן ס' ופי' דכיון דתלי אביי טעמא בחששא איכא למיחש אפילו בקרקע פרוזדור לדם עליה וקשה לפירושו דנמצא על שלה או על שלו אמאי חייבין בקרבן מי עדיף מנמצא מן הלול ולפנים דלא הוי אלא ספק אפילו בקרקע פרוזדור כו', ונראה דראוי להתבונן להך לישנא דאמר אביי בתר חששא אזיל דאידי ואידי ספק דהא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב כדמסייע בב"ב דכ"ד ממתניתין דחזקתו מן המקור והתוס' די"ז בד"ה מן הלול הרגישו בזה ונדחקו בטעם הדבר וגם במאי פליגי הנך לישני דבתר חששא וחזקה ואפ"ל עפימש"כ הש"ש ששש"ד פ"א לישב הא דאמר רבא בב"ב שם רוב ומצוי קאמרת רוב ומצוי ליכא למ"ד דתני ר"ח דם הנמצא בפרוזדור חייבין על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה, ובתוס' שם תמהו היכי מייתי ראי' מהא דרוב ומטי דילמא הא דשורפין עליו אה"ת משום דרו"ק הולכין אחר הרוב כר"ח יעוי"ש.
ותירץ הש"ש משום דהא קיי"ל כשמואל בנדה דנ"ז דאין האשה טמאה מה"ת עד שתרגיש בבשרה ואם נולד הספק במקום הקביעות כגון שראינו שלקח נכרי לפנינו

מאחת החנויות קבוע כמש"כ התוס' בחולין דצ"ה וכיון דתני ר"ח דחייבין עליו על ביא"מ ע"כ בטומאה דאורייתא היא דבטומאה דרבנן ליכא חיוב קרבן וא"א בלא הרגשה וכיון שהרגישה ביציאת דמים מבשרה אלא שלא נודע לה אם הוא מן המקור או מן העליה הו"ל נולד הספק במקום הקביעות וכל קבוע כמפ"מ דמי ואאפ"ל דהוא מטעם רוב וע"כ משום דהוא רוב ומצוי זהו תו"ד אולם באמת זה אינו מכוין להלכה דהא קי"ל דמקור מקומו טמא ומקיר שהזיע ב' טיפי מרגליות טמאה טומאת ערב כרשב"ג בנדה דמ"א והכי קיי"ל וא"כ אף שלא בהרגשה היא טמאה טומאת ערב מה"ת וחייבין על ביא"מ ושורפין עליו אה"ת ואין ראי' מר"ח דהוא משום רוב ומצוי ואפשר דמשום רו"ק הוא דהולכין אחר הרוב ולפ"ז י"ל בטעם אביי להך לישנא דבתר חששא דאידי ואידי ספק משום דבראתה בהרגשה ונולד הספק במקום הקביעות הוי קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי ואם ראתה שלא בהרגשה י"ל דלהכי הוי ספק כיון דרוב דמים הבאים מן המקור באים בהרגשה כמש"כ הרמב"ם והפוסקים וזו שלא הרגישה הרי איתרע לה רובא ואפשר דבא מן העליה דאע"פ דבמרגשת הוי ספק אם הוא מן המקור או מן העליה מ"מ הא הטבע נשאר דרוב דמים מן המקור שמצוי לזוב אלא דקבוע גזיה"כ הוא דכמע"מ דמי וכיון דטבע המקום לזוב בהרגשה וזו שלא הרגישה איתרע לה רובא, ועי' בשו"ת שמן רוקח ח"ב סי' כ"א שכ' סברא זו דבראי' שלא בהרגשה כיון דאיתרע רובא דרוב דמים הבאים מן המקור באים בהרגשה י"ל שהוא בא שלא מן המקור והנה בהא דנמצא על שלו או על שלה דחייבים בקרבן מקשה הש"ס בנדה דנ"ז לשמואל דס"ל דאין האשה טמאה עד שתרגיש בבשרה מה"ת רק מדרבנן מהא דנמצא על שלו טמאים וחייבין בקרבן ה"ד אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורין אלא לאו דלא ארגשה וקתני וחייבין בקרבן ומשני לעולם דארגשה ואימור הרגשת שמש הוא ולפ"ז כיון דע"כ מיירי שהי' הרגשה וכסבורה הרגשת שמש א"כ לא נולד לה הספק במקום הקביעות דכסבורה שהוא הרגשת שמש וגם לא יצתה מן הרוב שדם בא בהרגשה ובודאי דחזקתו מן המקור וע"כ אפילו למ"ד דאזלינן בתר חששא חייבין בקרבן ומיושב קוהתו"ס ולפי"ז י"ל דלמ"ד בתר חששא גם בהרגשת עד דמשני דאימור הרגשת עד הוא ודנו האחרונים דהרגשת עד הוי מה"ת וגם בהרגשת עד טמאה מן התורה וכיון דלא נולד הספק במקום הקביעות וקבוע אין כאן לא יצתה מן הרוב.

ב

וכל זה למ"ד דבתר חששא אזלינן אבל למ"ד דבתר חזקה אזלינן י"ל בטעמא דמילתא דבהרגשה ל"ש לדון מצד קבוע דקבוע לא אמרינן רק בסתם רוב. אבל רוב שהוא בטבע

דרוב דמים באים בהרגשה ל"ש לדון י מתורת קבוע. וביותר י"ל דזהו מה שאמרו בב"ב שם רוב ומצוי קאמרת וכמו שפירש"י שם דהמקור מצוי שיזוב דם הימנו ורוב הוא שבהמקור יותר מן דם מן העלי' ושלא בהרגשה ס"ל דאע"פ דאין כאן רוב הטבע דהא רוב דמים הבאים מן המקור באים בהרגשה מ"מ הא בהמקור יש דם רב יותר מן העליה וכל דפריש מרובא פריש ורוב וקרוב הולכין אחר הרוב ומאן דאזיל בתר חששא ס"ל דרוב וקרוב הוי ספק מ"מ בהרגשה דהוי רוב ומצוי דהוי רוב הטבע אזלינן בתר רובא כדמשני רבא בב"ב דשאני התם דהוי רוב ומצוי דבהרגשה הוי מצוי אלא דס"ל דבהרגשה הוי ספק מצד קבוע דכמע"מ דמי ובזה יל"פ במאי דמביא אבייי ראי' לר"ח דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב ממתני' דחזקתו מן המקור משום דסתמא קתני אף שלא בהרגשה דטמא והתם לא הוי רוב ומצוי כי אם רוב גרידא דמה שמצוי שהמקור יזוב דם בא בהרגשה ורבא דחי לה דשאני רוב ומצוי דמיירי בהרגשה ומייתי ראי' מר"ח דחייבים על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה וי"ל דמוכיח דאע"פ דשלא בהרגשה ג"כ טמא טומאת ערב למ"ד מקור מקומו טמא מ"מ מה דפליגי רב קטינא וס"ל דאי"ח על ביא"מ והתוס' בנדה די"ז בד"ה ואין נתקשו דבמאי מיירי אי ברה"ר ספיקו טהור ואי ברה"י ספיקו טמא ותירצו משום דהוי ספק ראי' ולא ילפינן מסוטה וקשה הי נימא דס"ל מקור מקומו טמא ע"כ עדיין הוי ספק מגע וברה"ר ספיקו טהור וברה"י ספיקו טמא וע"כ דס"ל דמקור מקומו טהור וא"כ בפלוגתא דר"ח ור"ק אי חייבין על ביאת מקדש ואי שורפין עליו את התרומה עכצ"ל דס"ל דמקור מקומו טהור ולר"ח דמחייב על ביאת מקדש ע"כ דבהרגשה מיירי ולפ"ז מפרש רבא דהא דתני ר"ח קאי על מתניתין דחזקתו מן המקור ושורפין עליו את התרומה ומפרש מתניתין בהרגשה ואין ראי' מזה דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב ולמש"כ מיושב ג"כ ד' הש"ש דמוכח דס"ל דמקור מקומו טהור דאל"כ הוי ספק מגע.

ג

תמהני בד' הרשב"א בנדה ד"ט שכ' לפרש האיבעיא דראתה ואח"כ הוכר עוברה אי מטמאה מעל"ע בעידנא דקחזאי לא הוכר א"ד כיון דסמוך לה חזאי לא מטמאה שתמה דהא דברי חכמים לשיעורים נאמרו וכתב לישב דהכי קאמר וקא מיבעי ליה מי אמרינן דהא משהוכר עוברה דיה שעתה היינו דאיגלאי מילתא דהיא מסולקת דמים מעל"ע למפרע דאל"כ הו"ל ליטמא למפרע כיון דאז לא היתה מסולקת דמים (יעוי' בגיה"ש להגרע"א שהעיר בזה והרשב"א הרגיש זה ופי' כן האיבעי) וכיון דהיא מסולקת דמים

מעל"ע למפרע ממילא גם אי חזאי סמוך להכרת העובר לא מטמיא כיון דבאותה שעה היתה מסולקת דמים ג"כ או דלמא כו' עי"ש היטב.
ולא אוכל להבין דהא גם סמוך להכרת העובר איך נטהר מעל"ע למפרע דהא אי נחשוב מעל"ע למפרע לא היתה מסולקת בדמים ותטמא למפרע דאדרבה כיון שכעת היא מסולקת בדמים נימא שראתה בשעה שלא היתה מסולקת בדמים וכמש"כ הרשב"א גופא ואיך כתב דסמוך להכרת העובר שעה או שתים הרי היא מסולקת בדמים דהא באותה שעה מעל"ע למפרע לא היתה מסולקת בדמים וצ"ע.

סימן יח

ב"ה י"א לחדש כסלו תרע"ג.

א

הנה שדר לי ידידי רומעכ"ת חורפי' דמר הוא ניהו רבא דעמי' הגאון מו"ה אלי ברוך הי"ו האב"ד ור"מ דק"ק מיר בנוגע למה שזכר כת"ר להשיג בשמי על תירוץ הגאונים בקושית טו"א ע"ד הר"ן דהנאה בפס"ר שרי דמ"ט אסור מודר הנאה לסבול בימות החמה ותירצו לפי דשאני מעילה דשאינו מתכוין כמתכוין כמבואר בפסחים דל"ג וע"ז תמהתי דהא אין מעילה במחובר לקרקע ואם יש גם איסור דאורייתא אין זה מדין מעילה וכשארי איסור תורה דאינו מתכוין מותר בהנאה אף בפס"ר לשי' הר"ן ע"ז השיב הגאון מוהרא"ב נ"י דבקונם שמתפיס בדבר תלוש יש בו מעילה אף במחובר עפמש"כ המל"מ להסתפק דהא דיש מעילה בקונמות הוא רק בהתפסה וכיון שמתפיס בתלוש יש מעילה גם במחובר ונסתייע לזה מב"מ ד"ו דפרשו רבנן ממסותא לפ"מ שפי' התוס' במנחות דע"א דמיירי ע"י קונם והא אין מעילה במחובר ולפמש"כ השעה"מ גם איסור תורה ליכא ולמה פרשי רבנן מספיקא דהא סד"ר לקולא ושוב דחה דלשי' הרמב"ם והראב"ד יש בזה איסור תורה משום לאו דמעילה דל"ת לאכול בשעריך והגז"ש דחטא חטא מתרומה אינו אלא למעט מקרבן מעילה ועפ"ז פלפל ליישב ד' השאג"א דס"ל דמעילה אסור בשלכדה"נ וקשה מדהג"מ דפסחים דכ"ו דשאני היכל דלתוכו עשוי משום דההיכל הוי מחובר וכמשה"ק השעה"מ אלא דמ"מ אסור באיסור תורה משום לאו דל"ת לאכול בשעריך אבל משום לאו זה אינו אסור בשלכדה"נ ורק מעילה דיליף חטא חטא מתרומה דלא כתיב אכילה בגופי' אסור משום שלכדה"נ אבל דמחובר דאין בו מעילה דחטא חטא מתרומה רק מאיסור לאו דלא תוכל לאכול בשעריך בזה שלכדה"נ מותר אולם לשי' התוס' דגם איסור מעילה ילפינן חטא חטא מתרומה א"כ במחובר גם איסר תורה ליכא וקשה ממסותא דפרשי

רבנן וע"כ צ"ל דיש מעילה בקונמות שע"י התפסה בתלוש אף במחובר זהו תו"ד אולם סברא זו דקונם שע"י התפסה בתלוש יש מעילה במחובר אין מקום בסברא ולא אוכל להבינה דאטו בקונמות יש דין מעילה מיוחדת רק מדין מעילה דהקדש ילפינן וכיון דגזיה"כ הוא במעילה דילפינן חטא חטא מתרומה שאין מעילה במחובר מהכ"ת יהי' מעילה בקונמות במחובר ועוד דאטו ברצון המקדיש הדבר תלוי ואם יקדיש שיתפוס קדושת מעילה הרי מעל ומאי מהני התפסתו בדבר תלוש ואין זה אלא מצד משפטי התורה בדיני מעילה ומהכ"ת ימעול ע"י התפסתו כיון דאינו תלוי ברצון המקדיש והנודר

ב

ומה שנסתייע הגאון מוהרא"ב נ"י מב"מ ד"ו ממסותא עפ"י דהתו"ס במנחות דבקונם מיירי לא אדע למה הצטרך להביא ראי' ממסותא די"ל דהא דפרשי רבנן מיני' משום דס"ל כרב במעילה די"ט דהמשתחוה לבית אסרו משום דהוי תלוש ולבסוף חברו יותר הי' לו להביא ראי' ממתני' דנדרים ר"פ השותפין דאסורים זל"ז לכנוס לחצר ומקו' הר"ן והראשונים שם דאין ברירה בדאורייתא מבואר דהוי איסור דאורייתא וכן מוכח מכמה מקומות דיש איסור דאורייתא בהנאת קרקע בקונם אולם פשוט הדבר שאין מזה ראי' כלל ואפילו לדעת השעה"מ דלא נהנין ולא מועלין במחובר אאמד"ר מ"מ בנדר בודאי יש בזה איסור דאורייתא דהא דאמרינן דיש מעילה היינו דגם מעילה איכא אבל בודאי באיסור נדר ג"כ איכא לאו דלא יחל דברו וכל היוצא מפיו יעשה ולהכי גם בדבר שאין בו מפילה כמו במחובר או בנהנה ולא פגם בקדו"ד [דבקונם כללי די"ל פדיון הוי' קדו"ד] מ"מ עבר על איסור תורה דנדר דלא יחל ולהכי בשותפים אסורים זל"ז לכנוס בחצר מדין תורה וכן במסותא פרשי רבנן מדין משום איסור נדר וגם לשי' הרמב"ם דס"ל דאין בל יחל על המודר מ"מ אסור מיהו המודר משום לפני עור דמכשיל להמדיר ועי' רשב"א נדרים ט"ו ובמקו"א כתבתי לפלפל בזה דעל המודר איכא כל היוצא מפיו יעשה דקרי בו יפשה דמזה ידעינן דנתפס האיסור על החפץ] ואי נימא דלשי' הרמב"ם אין איסור תורה על המודר פ"כ אאפ"ל במסותא בקונם, והא דשותפין בנדרו הנאה זמ"ז מיירי עכ"פ בודאי בקונם אסור מדין נדר ולא מדין מפילה ולפיכך גם בכ"ד שאין בו איסור מעילה מה"ת אסור מדין נדר

ג

ולכאורה יש לה"ע לפי"ז ע"ד השעה"מ דגם בהקדש יהי' מחובר אסור מדין תורה כמבואר בנדה דמ"ו דבהקדיש הוא ואכלו אחרים לוקה משום בל יחל הרי דגם בהקדש איכא משום בל יחל ועי' במל"מ בה' מעילה ובקהלת יעקב לאלגאזי אות מ' מה שנתקשו

על מוני המצות וגם במתני' דיש חורש תלם אחד יעוי"ש אולם נראה בפשיטות דהא דבמעילה עובר משום בל ג"כ היינו לפ"מ דגלי רחמנא איסור מעילה מחטא חטא מתרומה או מל"ת לאכול בשעריך הרי דרחמנא גלתה דאסור ליהנות מן הקדש ולפיכך כל שהקדיש הרי הקדיש על כל דיני הקדש וממילא הנהנה עובר ג"כ משום בל יחל אבל בכל דבר שאין בו מעילה משום חטא חטא' מתרומה גם משום בל יחל דברו ליכא שהרי לא חילל דברו ולא פירש כלל ודין לא יחל דברו בהקדש תלוי בדיני מעילה וכיון דילפינן חטא חטא מתרומה שאין במחובר ושארי דינים דיני מעילה גם משום בל יחל דברו ליכא משא"כ בקונמות שפי' בפירוש ואסר הנאת פלוני והרי חילל דברו בפועל בודאי עובר משום בל יחל אף בדברים שאין בהם מעילה וכל זה בדין בל יחל בנדרים אבל בדין מעילה בקונמות שוה להקדש וכל שבהקדש אין בו מעילה גם בקונמות אין בו מעילה דמעילה דקונמות נכלל גם בגזי"ש דחטא חטא מתרומה, ולכאורה ילה"ר דאין מעילה בקונמות במחובר מד' התוס' דמנתות דע"א דפירשו בגמזיות של הקדש דבקונם מיירי והא פליגי שם בפסחים דנ"ו אי אין מעילה בגדולין ואיסורא איכא ולפמש"פ הרמב"ן בב"ב דע"ט דלהכי אין מעילה בגדולין משום דלא נתקדש בקדושת פה ועי' בקצוה"ח סי' ר' דלא עדיף מקדשי עכו"ם דבעינן שיהי' קדושת פה ע"י ישראל והטעם דילפינן חטא חטא מתרומה ובקדשי בדק הבית דזכה ומעל כמו בקדשי נכרים יעו"ש.

הרי מוכח דגם בקונמות אין מעילה בגדולין משום חטא חטא מתרומה הרי מוכרח דגם בקונמות ילפינן מגזי"ש דחטא חטא וה"ה במחובר אלא די"ל דבקונמות גם הרמב"ן מודה לשי' הרשב"ם דאין מעילה בגדולין דלא זכה הקדש כלל דרק בהקדש שיש להקדש קנין ממון אמרינן שזכתה בהגדולין אבל בקונם שאין זה קנין ממון של הקדש ורק איסורא דהקדש רכיב עלי' מהכ"ת יהי' שייך הגדולין להקדש כיון שגם עצם הקונמות אינו קנין הקדש ויתיישב בזה לשי' הרמב"ן מה שנטלו גמזיות של הקרש ניהו דמעילה ליכא אבל מ"מ הגדולים שייכים להקדש ויש בזה גזל הקדש, ולפמש"כ יפרש הרמב"ן בקונמות דאין זה קנין הקדש ואין בזה דין גזל וכיון שאין מעילה בגדולין להכי נטלו גמזיות של הקדש וא"ש ואולם ק"ל מאי דקאמר שם וקסברי אין מעילה בגדולין דמשמע דלמ"ד יש מעילה בגדולין דקונמות והא בין לפירוש הרשב"ם דאין מעילה בגדולין לפי שלא זכה בה הקדש מעולם ובין לשי' הרמב"ן לפי שלא הוקדש ע"י אדם ע"כ מאן דס"ל דיש מעילה בגדולי הקדש ס"ל דהקדש זכה בו ולא בעינן קדושת פה וכ"ז בגידולי הקדש אבל בקונמות שאין זה קנין הקדש ולא זכה הקדש בגדולים מהכ"ת ימעלו בו והא דתנינן

בנדרים דנ"ז דקונם פירות אלו אסור בחלופיהן ובגדוליהן הריטב"א בחדושיו להלכות הרמב"ן מפרש שכן הי' דעתו מתחלה לאסור עליו דמיו וחלופיו והבא מחמתו.
ולפי טעם זה בודאי יש מעילה על גדוליו לכו"ע שהרי אין זה גדולי הקדש אלא הקדש ממש ובודאי לדעת הריטב"א אא"פ לפרש הא דפסחים כמו שפי' התו"י במנחות בקונם, ולד' התוס' צ"ל דהא דאסור בחלופיהן ובגדוליהן היינו דאיסורא איכא אבל מעילה ליכא וכמבואר בפסחים שם ועי' ברשב"א נדרים דמ"ז שהקשה שם ג"כ דהא אין מעילה בגדולין וכתב דקונמות אינו כהקדש דגדולין אסורים אפילו בדבר שזרעו כלה שעשו בגדולי תרומה ובדברי הרשב"א יל"ד, ג"כ בקושיתו דהא דאין מעילה בגדולין הא איסורא איכא אלא דכונתו דמאי פשוט לו בגדולין יותר מבחליפין וגם מאי דתלה הרשב"א באין מעילה בגדולין קשה דהא אף למ"ד יש מעילה בגדולין בקונמות שאין הגדולים שייכים להקדש הא לכו"ע אין מעילה בגדולין.
אולם נראה דבקונם כללי דיש לו פדיון הוי ממון הקדש ממש כמו שארי הקדשות ושפיר זכה הקדש בהגדולין ומה שתי' התו' דמנחות דע"א דמיירי בקונם היינו בקונם כללי אולם קשה לפ"ז מאי הועילו בתירוצם על מה שלא פדו דמיירי בקונם הא קונם כללי י"ל פדיון ובודאי דדמי להקדש דגם אחר יש בידו לפדותו ופדיונו פדוי לפודה ובודאי דגם שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל דאע"פ שהוא מדין אין אונאה להקדש מ"מ גם קונם כללי הוי כהקדש ולא יהי' חמוך מן ההקדש עי' בבכורות די"א בפט"ח ובטורי אבן.
ואין לומר דס"ל להתוס' דמיירי שלא ע"י התפסה דליכא מעילה לפ"מ שמצדד המל"מ וכמש"כ הנה"מ בסי' קי"ז דאין בו פדיון דא"כ קשה מאי דקאמר קא סבר אין מעילה תיפ"ל דבל"ז ליכא מעילה ועוד הא נתבאר דבקונם פרטי דלית בי' פדיון לא שייך לומר שזכו בגדולין דהא אין בזה קנין להקדש.
ונראה בשיטת התוס' דמנחות דע"א דגם בקונם פרטי שאין לו פדיון מ"מ חשוב בזה זכות ממון להקדש לפי דיש מעילה בקונמות וכיון שאסר הנאתו מזה והוי כהפקר וכמבואר בנדרים דפ"ה ולהקדש יש זכות ואם יהנה המודר מזה מעל חשוב כגול"מ לגבי הקדש וחשוב הקדש בעליו לזכות בגדולין. ועיין באס"ז כתובות דנ"ט בשם הרשב"א ורש"י במהדו"ק שכתב דגם בקונם פרטי כיון דאי יש מעילה בקונמות ונפיק לחולין הוי קדושת דמים ודמי לקונם כללי שאינו מפקיע מידי שעבוד ומה"ט נראה דיש להקדש בזה זכות ממון וזכה בגדולין כיון דאין לזה בעלים אחרים. (וכ"נ מדהתוס' כתובות דל"ג:
בד"ה גנב כו' שהקשו דהא שוה"נ אינו במכירה ותירצו דימכרנו לנכרי וכבר תמהו בזה דהא שוה"נ הקדישו אינו מוקדש ומכרו אינו מכור ומה לי שהלוקח נכרי הא אינו

במכירה מצד המוכר ואמרתי בבאור דבריהם דבשוה"נ דאסור לכל העולם ואין לו שום בעלים ורק להשומר יש בו גורם לממון חשוב בעליו למכירה ורק דקושיתם הי' דאין זכי' באיסור הנאה מצד הקונה ומה בכך שהשומר בעליו מצד גורם לממון אבל הא אין לו קונה לקנות וע"ז תירצו דימכרנו לנכרי ומה שהוסיפו בדבריהם לפי שאינו תופס דמיו נראה דאם הי' תופס דמים לר"ל והא התוס' שם מקשה לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה ולנכרי במעות כיון דדמיו היו נתפסים ואסורים בהנאה א"כ אין כאן קנין מעות כלל דהא המעות אסורים ואין בהם פרוטה וליתא במכירה וע"כ כתבו לפי שאינו תופס דמיו].

ואעפ"י דבגמזיות של הקדש נראה דגם בעת שאסרו בקונם הי' מחובר לקרקע ואין מעילה במחובר מ"מ יש להקדש בו זכות ממון לכשיתלוש וגם במחובר אעפ"י דאין בו מעילה בשוגג דילפינן מחטא חטא מתרומה מ"מ במזיד באזהרה נראה שצריך לשלם הקרן להקדש דהא גם מחובר הוי ממון הקדש וה"נ אם יש מעילה בקונמות צריך לשלם הקרן ויש להקדש זכות בו וע"כ זכה ההקדש על ידי קונמות בגדוליו ורק לפי שאין מעילה בגדולין ולשי' הרמב"ן לפי דלא הוי ע"י קדושת פה דילפינן חטא חטא מתרומה ומבואר דגם בקונמות הדין כן אולם אינו מוכרח דהרמב"ן יפרש כתי' התוס' בקונמות.

ובמשכ"ל ד' האס"ז בשם הרשב"א ורש"י דאי יש מעילה בקונמת נפיק לחולין הר"ן בנדרים דף ל"ה מסתפק בזה אי בקונמות יצא לחולין ובד' הרשב"א ורש"י מהדו"ק מבואר דגם בקונם פרטי יצא לחולין ואעפ"י דבקונם פרטי אין לו פדיון וכל שאין בו פדיון יש בו מועל אחר מועל כמבואר במעילה די"ז צ"ל דדוקא היכא שאין לו פדיון מצד קדוה"ג כמו בהמה וכלי שרת משא"כ בדבר שאין בו פדיון מצד אחר כמו בגיזי קדשי בה"ב שאין בו העמדה והערכה וכיו"ב שפיר יצא לחולין ע"י מעילה ולפיכך גם בקונם פרטי מה שאין לו פדיון לאו משום חומר הקדושה רק משום דקלישא קדושתו שאסור לזה ומותר לזה יצא לחולין ע"י מעילה וכן נראה לכאורה בשי' התוס' שכתבו בקדושין דנ"ד דבכל מקום שאינו מתחלל לא מעל בשינוי רשות וכמו דאמר דלר"מ אינו חייב אלא באכילה בלבד וה"ה שארי הנאות ולא משום שינוי רשות יעו"ש והרי בקונמות מבואר בדל"ה בככרי עליך ונתנו במתנה דיש מעילה בשנוי רשות וכן בדל"ד בהא דאמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר מפרשים התוס' שם דבקונמות מיירי מבואר דיש מעילה בשנוי רשות ועכצ"ל דיוצא לחולין ומתחלל דאל"כ ל"ש שנוי רשות והנה שי' הרמב"ם בפ"י מהל' מעילה מבואר דס"ל דנתנו לחברו וחברו לחברו מעל אף בקדוה"ג שאינו מתחלל ולשיטתו אף שא"י לחולין שייך מעילה בשנוי רשות מ"מ גם בשיטתו י"ל דדוקא

בקדוה"ג דנהנה ולא פגם חייב וע"כ אף שאינו מתחלף ולא נפגם מ"מ נהנה משנוי רשות אבל בקדושת דמים כמו קונמות שי"ל פדיון גם הרמב"ם מודה שאין מעילה דשנוי רשות היכא שאינו מתחלל דהא לא פגם כלל וצ"ל לפי"ז בשי' הר"ן דמספק"ל אי בקונמות יצא לחולין דמ"מ מעל מצד שנוי רשות דלא דמי להקדש שהקדש הוא הבעלים ול"ש שנוי רשות היכא שאינו מתחלף וכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא משא"כ בקונמות אעפ"י דאסור בהנאה ויש בו מעילה מ"מ יש לו שם בעלים וחשיב שנוי רשות אעפ"י שאינו מתחלף וצ"ע עכ"פ גם לשי' הר"ן דלא יצא לחולין אבל כיון דיש מעילה בזה ובמזיד צריך לשלם הקרן חשוב הקדש בעלים ויש לו בזה זכות ממון לזכות בגדולין כמשכ"ל דא ומש"כ הגאון מוהרא"ב נ"י דלשי' הרמב"ם והראב"ד דאזהרה דמעילה וחיוב קרבן למודים נפרדים בודאי דמחובר לקרקע יש בו אזהרה דמעילה דהא מבואר בנדרים דף י"ז דילפינן מתרי קראי לפטור מקרבן וממלקות וכת"ר השיג על זה דלא דמי להא דנדרים ובמעילה כל שפטור מקרבן אין בו אזהרה.

ג"כ לכאורה ש"ס ערוך הוא בזבחים דמ"ה דאמרינן שם דקדשי עכו"ם לא נהנין מדרבנן ולא מועלין משום דילפינן חטא חטא מתרומה הרי מפורש דלא נהנין מדרבנן ומן התורה אין בו איסור אלמא דהגז"ש דחטא חטא מתרומה ממעט ג"כ מאזהרה, שו"ר במנחת חינוך הלכות מעילה שהרגיש בזה אולם יש להעיר ע"ז מדהתוס' תמורה ד"ג בד"ה לא נהנין מדרבנן הר' יעקב מה לנו לומר דמדרבנן הוא דילמא מדאורייתא הוא כיון דמרבינן מאיש איש כו' דכה"ג אמר בשלמי ישראל דלא נהנין מדאורייתא אע"ג דאין מועלין וצ"ל כיון דאין לענין פיגול ונותר וטמא אין בו קדושה נמי לענין הנאה דאורייתא עכ"ל.

וביאור דבריהם בקושיתם נראה דאע"ג דילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה תרומת נכרי לא מהני אפ"ל דרק לענין מעילה נתמעט מגז"ש אבל איסור דאורייתא איכא ותירוצם שתירצו כיון דאין בהם קדושה לענין פיגול ונותר אין בו קדושה נמי לענין הנאה מדאורייתא צ"ל דמ"מ לולא הגזי"ש דחטא חטא מתרומה לא הי' ידעינן שאין בו מעילה מצד שאין בו פיגול ונותר ורק כיון דידעינן מהגזי"ש שאין בו מעילה ידעינן ג"כ מסברא כיון דאין בו קדושה לענין פיגול ונותר אין בו קדושה נמי לעניין הנאה דאורייתא עכ"פ מבואר מד' התוס' בקושיתם דאפשר להיות אסור מדאורייי' כמו בשלמים ורק קדשי נכרים דנתמעטו מפיגול ונותר אין בו קדושה משא"כ שארי דברים שאין בהם מעילה שאין בהם ראי' שנקלשו קדושתם כמו קרקע ומחובר לקרקע יש בו איסור דאורייתא כמו שלמים, אמנם מדהתוס' בזבחים דמ"ה בד"ה והשוחטין בסוה"ד שתירצו ועוי"ל בכריתות מוכח דטעמא דר"ש משום דאין איסור חל על איסור וקדשי עכו"ם

שרי מדאורייתא כדתניא בגמרא לא נהנין מדרבנן ולא מעילין דגמר חטא חטא מתרומה עכ"ל, מבואר בדבריהם דבלא קרא דאי"מ משום פיגול ונותר הו"א דחייב משום פיגול בקדשי נכרים דשרי מדאורייתא הרי דס"ל דאעפ"י דחייב משום פיגול ונותר מגזי"ש דחטא חטא מתרומה ידעינן ג"כ דאין בו איסור מדאורייתא ולכאורה דבריהם סותרים למש"כ בתמורה ד"ג ואפ"ל דהתוס' בתמורה אזלי בשי' הרמב"ם והראב"ד דיש אזהרה מיוחדת למעילה וע"כ לא ילפינן מגזי"ש דחטא חטא רק לחיוב מעילה והתוס' בזבחים אזלי בשיטתם דגם איסור מעילה ידעינן מגזרה שוה דחטא חטא וע"כ כל מה שנתמעט מגזי"ש אין בו איסור ג"כ.

ה

עוד הי' נראה לצדד גם לשי' התוס' בזבחים דאין ראי' מקדשי נכרים למחובר עפמש"כ לצדד מתחלה דאפשר לומר דכמו בנדרים איכא בודאי איסור בל יחל במחובר כמ"כ בהקדש דאמרינן בנדה ד' מ"ו דהמקדיש הוא ואכלו אחרים לוקה משום בל יחל ולהכי אף שנתמעט מחובר מגזי"ש דחטא חטא מתרומה מ"מ בל יחל איתנייהו בו כמו בנדרים והא דבקדשי נכרים לא נהנין מדרבנן משום דבל יחל ליתנייהו בנדרי עכו"ם וכמבואר בדהתוס' נזיר דכ"ב ויעוי' במל"מ פ"ט מהל' מלכים מה שהביא פלוגתא דירו' וי"ל דכמו הנכרי מצוה בבל יחל כמו כן המודר שהוא ישראל אינו מצוה לחלל דברי הנכרי דכיון דבל יחל לא קאי על נדר נכרי ולהכי בקדשי נכרים דאין בהם בל יחל רק איסורא דמעילה לא נהנין מדרבנן משא"כ במחובר.

וברשב"א נדרים דמ"ז ובשימק"ו שם מבואר דגדולי הקדש אאמד"ר, ועי' בראב"ד פ"י הלכות נדרים ובכ"מ שם לענין גדולי הקדש וקונם. ולכאורה א"נ דמחובר יש בו איסור תורה גם גדולי הקדש כן הוא. וי"ל דס"ל כשי' הרשב"ם, דלא זכה הקדש כלל בגדולים, א"כ מהכ"ת יהי' בו איסור תורה, אבל לשי' הרמב"ן דס"ל דהקדש זכה בו, רק שאין בו מעילה, לפי שלא הוקדש ע"י ישראל, יש בו איסור תורה. אולם מפשט השמועה בפסחים דנ"ו שהי' מתירין גמזיות של הקדש אי יש בזה איסור תורה קשה מ"ט התירו, דניהו דאין מעילה בגדולין ונתמעט מגזי"ש דחטא חטא אבל מ"מ אזהרה יש בו ולכאורה יש ראיה מזה, דאף במחובר אין איסור תורה, דכל דנתמעט מהגז"ש דאאמד"ר כמו קדשי עכו"ם, ולמש"כ דעיקר האיסור במחובר משום אזהרה דבל יחל דברו, יש לומר דלהכי בגדולי הקדש מה שזכה הקדש מאליו לא ע"י קדושת פה לית בו משום בל יחל, מה שא"כ במחובר י"ל דהקדש דמי לנדרים, דאתנייהו משום בל יחל.

(וגדול אחד העירני מד' השימק"ו במנחות ד"ד בהשמטות שכתב דבשלמים איכא איסורא דאורייתא מידי דהוי אקונמות שהרי מתפיס ככר בשלמים ואכלו עובר משום בל יחל כן בשלמים גופייהו עובר משום בל יחל ויעי"ש עוד מה שהביא בשם תו"ח דעובר משום בל יחל ומבואר דאע"פ דאין דין מעילה בשלמים מ"מ איסורא דבל יחל איכא וה"ה במחובר אע"פ דאין בו דין מעילה מ"מ איכא משום בל יחל וזהו דלא כמש"כ באות ב' דבל יחל תלוי בדין מעילה, עוד הקשה לד' השימק"ו דא"כ בבכור דליכא משום בל יחל יהי' מותר בהנאה, ובפשוטו הי' נראה דבודאי איכא איסוה"נ בקדושת הגוף בשלמים תמימים, דהא גם לאחר שהוממו יש עליו דין פסוהמ"ק ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, וגם בקדשים שמתו דאין בו דין מעילה מ"מ אסור בהנאה ומהכ"ת דקדשים תמימים כבכור לא יהי' בו איסור הנאה וכיון דאסור מיהו בהנאה אע"פ דליכא אזהרה מ"מ הוי קדש לאיסור הנאה ממילא יש בשלמים גם כן לאו דבל יחל, אבל במחובר בקדושת דמים כיון דנתמעט מחטא חטא מתרומה ואין בו מעילה אפשר דגם איסור הנאה מן התורה אין בו ושוב גם משום בל יחל ליכא ג"כ, וילה"ע על זה מבכורות ד"ט דיש לך דבר שצריך פדי' ומותר דמה"ט ללישנא קמא לר"י פט"ח אסור בהנאה וגם לר"ש דמתיר בהנאה משום דיש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור אבל בקדושת דמים שצריך פדיון והפדיון נתפס בקדושה אסור בהנאה לכו"ע וה"נ י"ל דמחובר אע"פ שאין בו מעילה מ"מ כיון שצריך פדיון אסור בהנאה ללישנא קמא וללישנא בתרא דפליגי בקראי בבכורות שם אין הכרח לזה).

עכ"פ איך שיהי' גם א"נ דמחובר איכא איסור תורה, משום בל יחל מ"מ הא דאמרינן בפסחים דל"ג דאינו מתכוין כמתכוין, היינו רק בדין קרבן מעילה. דנתרבה מבשגגה כל דהוא. כמו שפירש"י שם, משא"כ בלאו דבל יחל דמי נשארי לאוין דדבר שא"מ מותר וגם מצד איסור הנאה דאיסור קדש דבר שאינו מתכוין מותר. וכן נראה לה"ר מדהתוס' בפסחים דכ"ו בד"ה והא הכא הומ"ל אביי מוקי לה כר"ש והא במעילה דבר שא"מ כמתכוין, אעכצ"ל כיון דאין בו קרבן מעילה ורק על איסור מעילה דמי לכל התירה, ויש לדחות דדוקא לר"י דדבר שא"מ אסור בכל התורה, ס"ל בין להחמיר בין להקל והיכי דלא איפשר שרי, משא"כ לר"ש דבכל התורה יש חילוק בין מתכוין לשאינו מתכוין אע"ג דבמעילה גם דבר שא"מ אסור מ"מ לא אמרינן זה להקל, אולם בהא דמקשה מריב"ז דישב בצלו של היכל דלא איפשר וקא מכוין ושרי משמע מלשון הש"ס דאי לא הי' מכוין ניחא, והא ללישנא קמא דכ"ה, כתבו התוס' דלא איפשר ולא קא מיכוין כו"ע שרי, היינו בין לאביי ובין לרבא אליבא דר"ש.

אבל אליבא דר"י דס"ל דשא"מ אסור, והא לפ"ז במעילה דדשא"מ כמתכוין גם לר"ש אסור אעכצ"ל כיון דאין במחובר קרבן מעילה רק איסורא בעלמא כמש"כ השעה"מ ועל איסור מעילה דשא"מ לר"ש שרי, כמו דס"ל בכל התורה כולה, ורק לגבי קרבן מעילה אמרינן דאינו מתכוין כמתכוין וא"ש (נדפס בשמי בס' שערי תודה בקצת שינוים).

סימן יט

בחדש אייר תרס"ב. בענין נדרים וחרמים ע"ד שאלת מעכ"ת שהי' אצלם חבורה קטנה של ח"ק אשר התנהגו שלא כשורה והכבידו עולם על בני העניים ולא התעסקו לצרכי העיר, ועתה קמו בני העיר רוב מנין ורוב בנין ויסדו להם ח"ק עם תקנות טובות ומעכ"ת הסתפק בזה כמה ספיקות.

א

בנידון חזקת הראשונים שלו יקבלו כל תקנות החדשים כמו תמיכה לאלמנה אשר זה עני אחר הנוגע לצדקה ולא לח"ק ואחרי שמקבלים מהיום. והלאה לבלי להכבוד המכס ושארי הוצאות א"כ הם עומדים בחזקתם הראשונה, ואם החרם שנכתב בפנקסם לבלי לעשות ח' כמתכונתם הוא כעין גדר וסיג לתורה שלא תהא מחלוקת "בעיר שחל עליהם ועל זרעם כסי' רי"ד ס"ב שהחברים החדשים אינם יכולים להתירו כסי' רכ"ח ס' כ"א או כאשר יבינוהו החדשים שנעשה רק לטובת הכנסת הח' או הפיר לבלי תתבטל הכנסתם ודינו כסי' הנ"ל סי' ל"א להולכין אחר רוב העיר והמה החדשים רוב מנין ורוב בנין העיר, אם יעלה בידו שהראשונים יקבלו כל המתעסקים החדשים בחברתם מסתפק אם כדאי לבטל תקנותיהם הטובות ונדר עד"ר במקום מצוה גם כל החברים אינם מרשים להם להתפרד מהם איך לעשות במשמרות נושאי המטה וחופרי הקבר ומלוים אשר לא החזיקו בזה, ועוד הי' הדבר לא לפי כבודם ותמיד הניחו זאת לבני הפיר ולשמשים ועתה יאמרו כי גם זה שייך להם ולא לאחרים ולכן לא ירצו להרשות לאחרים עכת"ד שאלתו.
א' והבה מתחלה אבאר מה שנסתפק אם הח' שנכתב בפנקס לבלי לעשות ח' כמתכונתם הוא סיג נתורה ושהחברים החדשים א"י להתירו כמבואר בסי' רכ"ח ס' כ"א כבר התעורר הפר"ח בסי' רצ"ו בדין זה שסותר להמבואר בסי' רי"ד, ונראה דשאני סיג לדבר ממה שהוא בעצמו מצוה ואיסור כמו בנדר משחוק שהשחוק בעצמו איסור או בדומה לזה, אבל בס' רי"ד מיירי באופן שהחמירו מעצמם בכה"ג מהני שאלה וכ"כ בס' זית רענן חיו"ד סי' כ"ב ועי' עוד בחדושי רעק"א ליו"ד שם גדר לרבים היינו לדבר מצוה שלא תתבטל וכן נדר שלא יתירו דבר איסור אבל הסכמה לעשות דבר מצוה מחדש

דינו כנודר דבר לצדקה שי"ל התרה א"כ ה"נ בתקנות התיסדות חברה מחדש דינו כנודר לצדקה דאף שהוא מצוה על צדקה ח"מ על הקבלה מחדש יש לו היתר, והנה גם בנדר של שחוק גופא אם יש לו התרה בדיעבד חולקים בסי' ט"ו וד' הרח"א דהיכא שרואים שיש מכשול בשבועו יכולים להתיר ויעוי' בש"ך ס"ק כ"ו וכל זה היכא שהתקנה הוא לדבר מצוה משום סיג איסור משא"כ בתקנת הקהל וחרמיהם שנעשה לטובת העיר והחברה כמו שיכולים לתקן כן יכולים להתירו וכ"כ תשו"ת מהריב"ל בחרם שנעשה בעיר שלא ילכו בעצמם לבית השר רק אם יקרא אותם מחמת שרבו המלשינים שהלשינו בני העיר אחד על חבירו לפני השר וחשבו שפל ידי שימנעו לבוא לבית השר בלתי קרואים יגדרו בעד המלשינים ואח"ז הוצרכו שיבואו מעצמם לבית השר על עסקיהם והתיר מהריב"ל שיתירו החרם כיון דגוף הענין אינו דבר מצוה רק תקנת הקהלה דחשוב דבר מצוה וכשרואים אח"כ שיותר טוב לאנשי הקהלה לבטל החרם זהו תקנת הקהלה לבטל החרם וע"ע בשו"ת שער אפרים סי' ס"ג שהביא ד' תומת ישרים שכ' בדבר התקנה שתקנו בקושטנדינא שלא יכנוס שום אדם לבית ארוסתו ואח"כ ברבות הזמן ראו שיש יותר קלקול בזה וכ' הרב שיש יכילת ביד בי"ד לבטל תקנה הראשונה אף שנעשה בחרם דבאופן שנולד דבר חדש שגם ב"ד אלו הי' לפנינו הין מתירים החרם יכולים גם ב"ד אחר לבטל והובא כ"ו בישועת יעקב חיו"ד בתשו' להל' נדרים יעו"ש, וכמו כן ברד זהו החרם הנכתב בפנקס שהוא מתקנות הקהל וניתר כשארי חרמי צבור דאפילו אם המיעוט מוחים הולכים אחר הרוב כמבואר בסעיף ל"א.

ב

וגדולה מז יש לדון דכיון שפירשו רוב הקהל ויסדו חברה בפני עצמם, בזה ביטלו התקנה הקדומה וא"צ עוד היתר מחדש, והנה מבואר בקדמונים ובשו"ע דחרמי צבור דמי להפרת בעל א"כ לכאורה כמו הפרת בעל בלב אינו מופר כמו כן חרמי צבור אלא די"ל דהא דהיפר בלבו אינו מופר משום דברים שבלב אינם דברים אמנם היכא דאיכא אומדנא דמוכח מהני כמו דמהני אומדנא במברחת ובהפקר בשבת ד"כ נר וגיגית אפקורי מפקיר להו ומה"ט אמרו ד' נדרים א"צ היתר חכם נדרי זרוזין דשניהם רוצין בג' דינרין דל"ה דברים שבלב לפי שדרכן של מוכר ולוקח בכך (ובזה אמרתי להעיר באיבעי דש"ס שם אמר לו טפי מסלע והלה אמר בציר משקל נדרא הוי או זרוזין הוי והגמ' מסיק תיבעי ובטוש"ע סתם הדין דנדרא הוי משמע ודאי נדר יעוי' בסי' רל"ב והרמב"ם השמיטו והו"ל לפרש דבכה"ג הוי ספק נדרים להחמיר, עפמש"כ הרא"ש באיבעי דהקדיש כל נכסיו בב"ב דאם עמד חוזר וכ' הקצוה"ח ושארי אחרונים בטעמו לפי דספק אומדנא דמוכח

אין זה אומדנא דמוכח וממילא הוי דברים שבלב, א"כ מה"ט כיון דאיבע"ל להש"ס ויש מקום להסתפק דנדרא הוי ממילא ל"ה אומדנא דמוכח והוי דברים שבלב ולהכי נקיט הרמב"ם דינו בסלע ושקל למימר דדוקא בכה"ג הוי נדר זרוזין, אבל בא"ל טפי מסלע נדרא הוי ולא ספק ולהכי כ' הטוש"ע דין זה בפשיטות ואכ"מ) וכמ"כ כיון דרוב הקהל פירשו ויסדו להם חברה מתוך מעשיהם שרצונם לבטל התקנה הישנה והוי אומדנא דמוכח שרצונם להפר ולבטל התקנה ממילא מופר.

ומצאתי להמהרי"ט בח"א סי' ס"ט שהתעורר בזה וז"ל ועוד יש לי ללמוד מדבריהם שאין צריך לבטא בפיהם לשון התרה כדין התרת חכם אלא משהסכימו לבטל את הדבר ואמרו לרבים עשו כן הרי הוא בטל דגבי הפרה דבעל נמי אמרינן בס"פ נערה המאורסה כו' בין בחול ובין בשבת מבטל בלבו וא"צ שיוציא בשפתיו ובלבד שיאמר לה טלי ואכלי סלי ושתי מיהו הרא"ש ז"ל בתשובה מוכח דס"ל דכל שלא התירו בלשון התרה אעפ"י שעשו הסכמה היפוך ממנה אין יכולים לעבור על הראשונה ואן השני' כלום (ויעו' בשו"ע בהג"ה סי' כ"ח סל"ה הובא ד' תשו' הרא"ש יעו"ש).

והמהרי"ט נדחק בזה בטעם הרא"ש דס"ל דחרם ונדוי חמור מנדר ושבועה דזה ענין גזירה יעו"ש שכ' שזהו רק לשי' הרא"ש ולדעתי נראה דאפ"ל דהרא"ש בתשו' אזיל בשי' הר"א ממיץ המובא בפי' הרא"ש ובפרקיו בנדרים דע"ז וז"ל והר"א ממיץ פי' דטלי ואכלי לאו הפרה היא אלא להודיע שהפר בלבו כו' ולכך אריו"ח וצריך שיבטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך, אבל בשפתיו לא יוציא בקול רם כההיא דפ' הי' קורא לא יברך ברהמ"ז בלבו ואם ברך יצא ויעוי' ברא"ש ובק"נ שם ס"ק ג' ולפ"ז לשי' הר"א ממיץ דגם טלי ואכלי לא מהני כל זמן שלא חתך בשפתיו בלחש מופר ליכי ושפיר דמי היתר חרמי ציבור להפרת בעל דכמו דהתם בעינן שיוציא ע"פ שי' הר"א ממיץ.

אבל לפ"מ דקיי"ל בסי' רל"ד בהפרה דטלי ואכלי וחושב בלבו מהני וא"צ להוציא בשפתיו ה"נ בחרמי צבור סגי אומדנא גרידא וכיון שפירשו רוב הקהל ועברו ניתר החרס מאליו ג ולכאורה יש לשדות בזה נרגא מד' הר"ן בנדרים דע"ט שכ' דלהכי קיים בלבו קיים דילפינן משתיקה ביום שמעו דטעמא מאי כיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי דעתי' שהוא רוצה בקיומו של נדר אלמא כל שבלבו לקיום. סגי ומיני' דבכה"ג בהפרה אינו מופר אף באופן שיש הוכחה לבטול הנדר כמו בקיום דהא הר"ן מדמה לה קיום בלבו לשתיקה ביום שמעו ודוקא בא"ל טל ואכלי וחישב בלבו הוי כמו שאומר מופר ליכי, אבל היכא שאינו אומר כלום אלא דאומדנא מוכיח על מחשבתו לא מהני בהפרה,

אולם באמת ד' צ"ע וכבר הרגיש בזה הגאון רע"א בגליון דהא קיי"ל דאף דדברים שבלב ל"ה דברים מ"מ היכי דמוכח וגלוי לכל הוי דברים.

א"כ מאי ראי' משתק כל יום השמיעה דאנו דנין דמוכח שהוא רוצה בקיומו של נדר וגלוי לנו כונתו משו"ה הוי קיום אבל בקיים בלבו שאינו גלוי לכל הוי דברים שבלב ואינם דברים ונראה בכונת. הר"ן עפמש"כ הרשב"א בקידושין ד"נ וז"ל והא דתנן האומר אהא הר"ז נזיר ואוקימנא בפ"ק דנזיר בשהי' נזיר עובר לפניו ואע"ג דלא פירש דאלמא דברים שבלב הוי דברים שאני התם כיון דאמר אהא ונזיר עובר לפניו כאלו פירש אהא כמוהו שאלו הן ידות נזירות שרבתה תורה והאי תירוצא לא מחור לי דמ"מ דברים שבלב הן דהא אפשר דאהא בתענית קאמר וכדאקשינן לה התם ואפילו לשמואל דמוקי לה כו' ועוד ק"ל נידון מתרומה דקי"ל דנוטלת במחשבה כו' אלמא דברים שבלב הוי דברים וליכ"ל דשא"ה דרחמנא רבי' מדכתב ונחשב לכם תרומתכם וכדאמרן דא"כ היכי אתי למפשט ממקריב אותו אלא דכל כי האי לא דייקי כלל לדברים שבלב, דכי אמרינן דברים שבלב אינם דברים היינו שאינם דברים לבטל מה שאמר בפיו כו' אבל כל שהדברים שבלבו אינם מבטלים מעשיו אלא מקיימין כנזיר שאמר בלבו להיות כזה שהי' עובר לפניו או מחשב בתרומה שאין דברי לבו מבטלים שום דבר הוי תרומה והוי דברים ודברי הרשב"א נפלאים דא"כ תקשה למ"ל נזיר עובר לפניו כיון דבכה"ג ל"ה דברים שבלב ועוד דמאי מקשה מתרומה דנטלת במחשבה הלא זהו קושית הש"ס בשבועות דכ"ו דנילף מתרומה ומשני משום דהוי שני כתובים תרומה וקדשים וכבר התעורר בכל זה השער משפט בסי', נ"ח יעו"ש.

ונראה ליישב שי' הרשב"א דס"ל דע"כ הא דאמרינן דנדרים ושבועות דצריך שיוציא בשפתיו וכן להיפוך הא דתרומה נטלת במחשבה אין זה ענין לדברים שבלב דאם איתא משום דברים שבלב אינם דברים א"כ באומדנא דמוכח וכדומה יועיל בנדרים ובשבועות ובאמת זה אינו שהרי בהי' מסרב לחברו שיאכל אצלו ואמר קונם לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם מותר לכנוס לביתו ולשתות ממנו טפת צונן שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתיה מרובה וכ' הר"ן והרא"ש דאף באכילה ושתי' מותר כיון שלא הוציא בשפתיו (ויעוי' ביו"ד סי' רט"ו בט"ז. ס"ק ג' בד' הרמ"א והרשב"ץ ובמהרי"ט סי' ז' ובמחנה אפרים הל' נדרים סי' י"ח יעושה"ט] דכיון דכתיב לבטא בשפתיו ניהו דאומדנא דמוכח ל"ה דברים שבלב מ"מ ביטוי שפתים לא הוי (ולפ"ז י"ל קצת מה שהרגישו בתוס' שבועות שם בד"ה צריך דמפשטא דקרא נפיק ולא מיתורא ש איצטרך קרא להכי דהא ש"כ הב"כ אין מלמדים מש"כ י"ל דממיעוט תרומה וקדשים אפ"ל דדברים שבלב בכה"ג

לא מהני, אבל אומדנא דמוכח מהני ואיצטריך לבטא בשפתים למימר דגם אומדנא דמוכח לא מהני) וכתרומה וקדשים דילפין דמהני מחשבה שבלב ונחשב לכם תרומתכם ונדיב לב אלו הי' בזה דין דברים שבלב אכתי הו"א דאי"ק שא"צ להוציא בשפתיו כמו בנדרים ושבועות ומיירי במחשבה שע"י אומדנא המוכח על מחשבתו כמו בנותן עיניו בצד זהו ואוכל בצד אחר דמוכיח שמחשבתו לתקן דל"ה דברים שבלב, אלא עכצ"ל דל"ש בזה ענין דברים שבלב כיון שאינו סותר למה שאמר בפיו רק דהו"א צריך להוציא בשפתיו ילפינן דא"צ להוניא בשפתיו וממילא דבמחשבה בעלמא סגי ודברים שבלב הוי דברים בכה"ג ומיני' דבנדרים ושבועות אלו הי' שייך בזה דברים שבלב אינן דברים אע"פ שאינו סותר למה שאמר בפיו לא הי' מועיל גם נזיר עובר לפניו דניהו דרבי רחמנא ידות נדרים כנדרים דהוי כאלו ביטא בשפתיו ונתקיים בזה לבטא בשפתים כמ"ש הרא"ש בריש נדרים מ"מ אם אינו מוכיח לגמרי וצריך לבאור מחשבתו א"כ כמו דבכל קנינים בד"מ הוי דברים שבלב שאינם דברים לא הי' מועיל גם בנדרים ושבועות דרבוי ידות אינו אלא על דין לבטא בשפתים, אבל הא לא עדיף נדרים משארי קנינים דמהני בהו אומדנא דמוכח מ"מ לא מהני ידות היכא שאין מוכיח והוי דברים שבלב (אלא דצ"ע לד' הרשב"א בהא דמיבע"ל אי יש יד לקידושין דניהו דיש יד מ"מ כיון שאינו מוכיח לגמרי הא העדים אינם יודעים אם נתכוין לקידושין ומאי מהני הא דאתרבי דיש יד לקידושין וצ"ע) ומזה הכריח הרשב"א דכל שאינו סותר מחשבתו למה שאמר בפיו דברים שבלב דברים גם בקנינים וכיו"ב.

אבל בל"ה נזיר עובר לפניו לא מהני דניהו דהוי דברים הא לא עדיף מאומדנא דמוכח דמהני בכ"מ ובנדרים ושבועות לא מהני דהא בעינן לבטא בשפתים וע"כ בעינן נזיר עובר לפניו זהו שי' הרשב"א, ולפ"ז בקיום הבעל שמקיים נדרי אשתו הי' מקום לומר דכמו דעל חלות הנדרים בעינן לבטא בשפתים וגמר בלבו לא מהני ה"נ בקיום הבעל נדרה בעינן שיוציא הקיום בשפתיו וע"ז מביא הר"ן ראי' מיום שמעו דלא בעינן בקיום לבטא בשפתים דאלו הי' בעינן לבטא בשפתים לא הוי מועיל אף אומדנא דמוכח דשמיעת הבעל וכיון דלא בעינן לבטא בשפתים ממילא דקיום שאינו סותר לנדרה הוי דברים שבלב דברים בכה"ג אבל הפרה שרצונו לחדש ולסתור את נדרה הוי דברים שבלב ואינם דברים ולפ"ז באיכא אומדנא דמוכח שמפיר לה סגי וכמו בטלי ואכלי ה"ה בשארי אמדנות המוכיחים אף שלא פירש בפיו סגי ולפ"ז גם בחרמי צבור מהני באומדנא ולא בעי היתר בפיו וכמש"כ המהרי"ט, והנה בעיקר החרם שנכתב בפנקס ולא נחתם יש להסתפק אי נעשה כדין דהא הסכמת הקהל בעינן רובו מתיך כולו באופן שיהי' כל

הקהל באספה וכמש"כ המהרי"ק להמהרי"ט בסי' ס"ח ומי יודע אם נעשה כדין ואין זה אלא ספק, וא"כ הי' מקום לדון מצד ס"ס ספק בעיקר החרם וספק אם ניתר מאליו ע"י תקנת הח' החדשה אך בזה י"ל דהוי ס"ס בדבר שי"ל מתירים (ומצד חזקת איסור י"ל דהוי ס"ס דהא ספק זה אם ניתר מאליו הוא ס' דרבוותא וכמש"כ המהרי"ט דרק הרא"ש מחמיר בזה ובספיקא דדינא ל"מ חזקה להכריע כמש"כ המל"מ בהל' טומאת צרעת וספק בעיקר החרם לא הוי חזקת איסור כלל אדרבא דהא איכא חזקת היתר) כיון דקהל יוכלו להתיר וע"כ מצד החרם הכתוב בהתקנות יכריזו שהוא בטל כדין התרת חרמי צבור ואין בזה שום חשש כמו שנתבאר.

ד

וע"ד חזקת הראשונים המג"א כ' בסי' קנ"ג ס"ק מ"ט דהיכא שיש טענה רבה להמערער אבד חזקתו והחת"ס כ' בסי' שכ"ט דהיינו שגם הח"ק רוצים לעשות בחנם ובמצות גמ"ח אז הקדימה להם, אבל כל שהם רוצים לעשות בשכר שקצבו להם ואחרים רוצים לעשות בחנם או בזול יותר פשיטא דלא כל כמיניהו כו' וקורא תגר על המנהג בערים קטנות שנהגו לטול מכס שאין לו קצבה ויעוי' בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ב סי' קנ"א בעובדא כיוצא בו שהי' חברה קטנה ורבה המכשלה ע"י שהטילו עול יותר מדאי ועוד הרבה קלקולים ונתעוררו מכובדים ויסדו חברה גדולה ומסיק דיפה עשו במה שעשו להם חבורה חדשה והביא ד' התשב"ץ ח"ג סי' י"ג שפלפל אי מותר לטול שכר דקבורה הוא מצוה ומה אני בחנם ורק משום שכר בטלה מותר ליטול שכר קבורה עכ"פ לבלי להכביד על העניים, ומזה נראה דבאמת ראוי לתקן אשר הקברנים יטלו שכרם מקופת החברה ולא מהאבלים דהא שכר מצוה אסור ליטול, אבל היכא שמקבלים אנרייהו מהעיר הרי ניכר לפי שאין עוסקין בשום מלאכה אחרת.

וכמש"כ התוס' בכתובות דק"ה בד"ה גוזרי ורבי מפרש להכא לאו בתור שכר היו נוטלין אלא כל שעה היו יושבין בדין ולא הי' עוסקין בשום מלאכה ולא הי' להם במה להתפרנס והי' מוטל על הצבור לפרנסן כו' ומה"ט נמי א"ש הא דקאמר לקמן מלמדי הלכות שחיטה והלכות קמיצה היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אעפ"י ששכר ת"ת אסור יעו"ש, ויש להוסיף עוד עפמשה"ק הגרעק"א להחו"ד הובא בחת"ס חאו"ח סי' קכ"ח דאיך הותר ליקח שכר מקבורת מתים דאסור בהנאה והוי משתכר באיסורי הנאה, ומש"כ החו"ד לתרץ דקבורת המת הוי כלמעט בתפלה תמוה דבמת ל"ש סברא דלמעט בתפלה דהא אינו רשאי לאבדו ועוד דה נוטלין שכר שמירת המת, וגם תי' החת"ס אינו רק אם נימא דדוקא בעכו"ם וי"נ וחמץ שייך רוצה בקיומו, אבל לא בשארי איסורי הנאה

ועו"ק מב"מ דנ"ח דנשבעין ליטול שכרן דהא הקדש אסיר בהנאה והוי משתכר באיסורי הנאה (ולתי' החת"ס א"ש), אולם י"ל כיון דבאמת באלו ששמירתן מצוה אסור ליטול שכר ורק שכר בטלה ול"ש משתכר באיסוה"נ דרק דמי היזיקא קא שקיל דגם בי"נ רשאי למשקל דמי הזיקא וכדמבואר בע"ז וכדקיי"ל ביו"ד סי' קל"ב ואף דמבואר בע"ז דס"ד ישראל שהי' נושה בנכרי מנה ומכר אליל והביא לו כו', אבל אם א"ל המתן עד שאמכור אליל אסור משום דהו"ל רוצה בקיומו דאף שהוא רוצה בקיומו כדי להנצל מן ההפסד חסור שאני התם שאינו מחויב לקבל דמי האליל רק שרוצה להנצל מן ההפסד להציל חובו, אבל באופן שמחויב לעשות כן כמו במת שמחוייב לקוברו או בי"נ לאבדו וכן הקדש בשמירתו ומתבטל ע"י חיוב זה ממלאכתו שרי ליטול דמי הפסד שכר בטילה ועי' בס' יהושע ואכמ"ל, אבל עכ"פ בודאי יסוד נכון ותקנה טובה שיקבל הקברן דמי קבורה מקופת העיר שהוא שכר משמש בקדש שאינו עוסק בשום מלאכה אחרת ולא למרר אח האבלים ולהטיל כל אחד על מרי נפש ובודאי כל התקנות המבוארות בשאלתו ראויות הן למלאות אחריהן בכל קהלה חשובה והראשונים שנהגו שלא כשורה אבדו חזקתם ואף אם ירצו כעת לתקן ולהטיב חזקתם כבר אבדו והאחרונים הם הראשונים לגמול גמ"ח של אמת בחנם כתורה ובודאי דבמשמרות נושאי המטה וחופרי הקבר והמלוים אשר לא החזיקו הראשונים אין ספק שהחדשים זכו בזה, ובעיקר הדבר חזקה של הראשונים לא אדע מה טיבה האם בני הח"ק מורישים הזכות לבניהם אחריהם הלא כל בני הקהלה יוכלו להמנות בני החברה להתעסק במצות גחש"א ורוב בני החברה הם הבוחרים את הגבאים והמנהלים והמיעוט נגרר אחר הרוב והנה אם יתרצו החדשים להתחבר להישנה על פי התקנות הטובות שתקנו הם ורק שחוששים מצד הנדר ואו"ש לבלי להתחבר להראשונים בזה יש לדון דגדול השלום והוי לצורך מצוה דיש להתיר כמבואר בסי' רכ"ח סי' כ"א ובפרט בשבועה בכתב שרבים מקילים בזה, וגם י"ל שבעיקר הדבר שנדרו לבלי לשוב מדעתם ולהתחבר להישנה היינו על פי התקנות הישנות, אבל אם יקבלו כל התקנות הטובות שיסדו החדשים והם החברים הנמנים אם כן הרי היא חברה חדשה והראשונים הלא יוכלו להמנות בחברתם והאם הפנקס גורם, כל זה כתבתי מה שיש לצדד בדינא שכח רוב בני העיר גדול ושהתקנות שיסדו ראוים הם לחזקם ולבלי לזלזל במנות גחש"א ויאשר כוחם וחילם אבל בודאי אם כונתם לשם שמים חלילה להם להחזיק במחלוקת ולהבעיר אש זרה וטוב יעשו לבלי לעמוד על קו הנצחון וראוי להשתדל להתפשר ולהביא השלום והמנוחה בעירם ולפי דעתי היה נכון אשר יתאחדו כל בני הקהלה הישנים והחדשים ולתקן כל התקנות הטובות שיש בראשונה ואחרונה

ויבחרו גבאים ומנהלים אשר ינהיגו בשלום ובמישור ולטובת עניי העיר וד' יגדור פרצות עמו בית ישראל ויברך חותם בשלו' אמת.

סימן כ

ב"ה ועש"ק בין המצרים רמת"ה ווילנא. בענין אב מדיר את בנו בנזיר

א

מה שהעיר כת"ר למ"ש התוס' בנזיר דהא דאב מדיר את בנו בנזיר הוא רק עד גדלות הבן ולדבריהם איך יתישבו דברי הירושלמי בנזיר פ"ז בכה"ג ונזיר שיטמא נזיר ואל יטמא כה"ג דנזיר קדושתו קדושת שעה וכהן קדושתו קדושת עולם ומקשה הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם, הא אב מדיר את בנו בנ"ש ולשי' התוס' אכתי ל"ה קדושת עולם דבגדלות הבן נפקע עכת"ד, נראה דמה שלא הקשה הירושלמי מנזיר עולם משום דהא עד שלא הגיע לעונת נדרים לא הוי נזיר, אבל באב שהדירו מרחם משכח"ל שקבל הבן חירות עולם בהגיעו לעונת נדרים ופי' בתוס' יו"ט בנזיר שם שהביא הקו' בשם בנו וביאר הקו' בכה"ג (וכבר העיר בשירי קרבן להירו' שנעלם מהתוי"ט דברי הירושלמי וכן העירו הג' רעק"א ובתוס' חדשים במשניות שם) וביותר יתישב למש"כ הברכת ראש לבאר דגם לשי' התוס' אם לא מיחה הבן כשנתגדל יתקיים נזירות אביו והוי נזיר עולם כל שלא מיחה בשעה שנתגדל ולא מהני גם מחאתו אחרי כן.

אולם לכאורה יש להעיר עוד דהא אף בנזיר עולם קילא שישנו בשאלה (ולאיזה שי' פירשו הא דיש היתר לאיסורו בנזירות בפסחים דמ"ד ובקדושין משום שישנו בשאלה עיי"ש) ואם נדחה הלאו והע' דנזירות שכן ישנו בשאלה כמבואר ביבמות ד"ה מה"ט גם לענין טומאה יטמא נזיר ועי' בלח"מ בפ"ז הלכה י"ג מהל' נזירות שפי' בד' הרמב"ם דמשום דישנו בשאלה לא הוי קדושתו קדושת עולם יעו"ש, ולכאורה י"ל דלר"א דס"ל אין שאלה בהקדש כמבואר בערכין דכ"ג ומה"ט אין שאלה גם בנזירות כמבואר בנזיר ד"ט ולדידי' אאפ"ל דיטמא נזיר משום שישנו בשאלה וע"כ הא דהשיבו רבנן לדברי ר"א דיטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם משום דנזירות ל' יום הוא וע"ז פריך הירוש' שפיר הרי שנזר מרחם, ועפ"ז אפ"ל גם פסק הרמב"ם שפ' כחכמים אע"ג דבתדיר ומקודש קיי"ל דאיזה שירצה ובירוש' קאמר דר"א אזיל בשי' ב"ש לענין תדיר ומקודש עי"ש בשי"ק, אולם לפי הנ"ל דוקא לר"א א"א לפרש הקולא שישנו בשאלה ורק משום שאינו תדיר והוי כהן תדיר ונזיר מקודש משא"כ למאי דקיי"ל דיש שאלה בהקדש ובנזירות וקילא מה"ט וקדושתו קלה נגד כהן כיון שאפשר לבטל הקדושה ע"י שאלה,

אבל ז"א לפ"מ שהוכיח הטורי אבן בחגיגה ד"י דר"א בע"כ ס"ל דיש שאלה בנזירות אע"ג דס"ל אין שאלה בהקדש והכריח זה בראי' מוכרחת מנזיר דל"ב יעו"ש, ועי' בפסחים מ"ו ר"א סבר הואיל א"ב מתשיל עלה ובתוי"ט שם, ולפ"ז הד"ק מאי פריך הירוש' הא אפשר לפרש דנזיר קילא משום שישנו בשאלה, והנה אי"ל דנזיר מרחם היינו בנזיר שמשון וכמש"כ מעכ"ת בתוך דבריו ונטה בזה אחרי המפרש פני משה אבל הוא תמוה דהא נ"ש מטמא למתים וגם שי' הירוש' בריש נזיר כן הוא והא דתני אינו מביא קרבן על טומאתו ה"ה לכתחלה מטמא למתים, ועוד דהא ל"ש טעם ר"א דיטמא כהן ואל יטמא נזיר שמביא קרבן על טומאתו כיון דקרבן בנ"ש ליכא לכ"ע (וי"ל ד' מעכת"ר דהא דנ"ש מטמא למתים מוכיח הש"ם בריש נזיר מהא דשמשון טימא למתים ודחי לה דילמא גוססין הוי אלא גמרא גמירי לה ופי' התוס' דגמרינן דקטלינהו ממש ואפילו למ"ד דקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל במגע מיהו מטמאין עכ"ל וכל זה לרבינא דס"ל כן ביבמות דס"א וכ"פ הרמב"ם אבל לסתמא דגמרא דאינו מטמא אף במגע וכמו שפסק כן היראים אין ראי' ולפ"ז לרשב"י דאין העכו"ם מטמא באהל יל"פ קו' הירוש' בנזיר שמשון אולם מד' הרמב"ם נראה שמפרש דגמרא גמירי לה דנ"ש מטמא למתים ונסתר כל זה) וכיון דלאו בנזיר שמשון מיירי הדר קשה כנ"ל דהא נזיר ישנו בשאלה, והנה במשנה למלך נסתפק בפ"ב מהל' נזירות הל' י"ג באב שמדיר את בנו אי מצי הבן לאתשולי בעוד שהוא קטן ולדעת האומרים דלא נתבטלה הנזירות אף אם הגדיל גם לכשהגדיל א"א להבן לשאול עליו ומביא דרש"י במכות כ"ב דמבואר דהבן א"י לשאול ואם מת האב א"א בשאלה ולפ"ז תתישב יפה קו' הירוש' דהא בכה"ג באם הדירו מרחם משכח"ל אם מת האב דאינו בשאלה כלל ובכה"ג יטמא כהן ואל יטמא נזיר וכ"ז אם נימא דלא נתבטלה הנזירות כשהגדיל משא"כ אם נאמר כשי' התוס' דמשהגדיל בטלה הנזירות ולא משכח"ל כ"א כשקבל ע"ע נזירות מחדש וע"ז פשיטא דיכול לשאול עליו כיון שפיו קבל נזירות והפה שאסר יכול להתיר ע"י שאלה והד"ק מ"ט לא יטמא נזיר שישנו בשאלה לשי' התוס' אף באופן שהדירו אביו מרחם כיון דמשהגדיל בטלה נזירות אביו ונזירות שלו ישנו בשאלה לגביה

ב

והנראה בזה למש"כ הרמב"ם בספ"ז מהל' נזירות דע"כ דוחה מ"ע דתגלחת מצורע עול"ת דנזירות מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת והרי אינו קדוש בהן ובטיל מאליו העשה דקדוש יהי' והראב"ד תמה אני שונה ביבמות משום דהו"ל לאו ועשה שישנו בשאלה עי"ש ומלבד זה תמוה דלפי חידוש ט' הרמב"ם ולס"ל הא דישנו בשאלה יקשה דהא

איתקש נזירות לנדרים ונזיר שטימא כתב הרמב"ם בספ"ה מה' נזירות דלוקה ארבע מלקות משום בל יטמא בל יחל בל תאחר ובל יבוא וממילא דה"ה דאיכא ע' דכל היוצא מפיו יפשה ואיך דוחה הע' דתגלחת לה"ע דכל היוצא מפיו וע"כ משום דישנו בשאלה והאבני מילואים בתשו' בסי' כ"ב תירץ עפ"י מ"ש המהרי"ט לפלפל עם הר"י באסאן מהו נזירות אי' חפצא או גברא וד' המהרי"ט דנר' היא א' חפצא ואינה שום שייכות אל האדם האוסר ושבועה הוא רק על האדם משא"כ נזיר הוא עצמו נתפס בנדר ונתקדש גופו דומי' דכהן והמהר"י באסאן חולק ע"ז והעלה הא"מ דאי לאו דנזיר הוי לאו השוה בכל ואי אמרינן בי' איתנייהו בשאלה תלוי במחלקותם וכ' דסוגיות חלוקות בזה, ואם נימא דנתקדש גופו ונאסר ביין הוי יין עליו כמו חלב ודם ול"ש לומר ישנו בשאלה כמו דל"א בשריפת קדשים דישנו בשאלה ועי' בדבריו הנעימים שם ולמדתי מדבריו דלאו דבל יחל והע' דכל היוצא מפיו הם הציווים השייכים לדין נדר ולא נתקדש גופו בם ואיתנייהו בשאלה וגם הוי שוי בכל משא"כ הדינים הקבועים לנזיר לא יטמא וקדוש יהי' הם איתנייהו בשאלה דעכ"פ עתה נתקדש גופו ואם ישאל יהי' איש אחר, ודברי הרמב"ם יתישבו דהא דמשני הג' שישנו בשאלה היינו על לאו וע' דכל היוצא מפיו ובל יחל אבל לא יספיק על העשה דקדוש יהי' ולהכי חידש דאין כאן ע' דכיון שנצטרע בטלה קדושתו וכ"ז בתגלחת מצורע אבל בכהן ונזיר אאפ"ל דיטמא נזיר משום שישנו בשאלה דעל עשה דקדוש יהי' א"א להקל ולחלל קדושתו מצד שישנו בשאלה כמו שנתבאר, ובזה יתישב מה שהקשה השער המלך בהל' מאכלות אסורות דהא דפליגי, ר"א ורבנן אי יטמא כהן או נזיר וחכמים ס"ל דיטמא נזיר והכי קי"ל והא להדיא כ' הרמב"ם דנזיר שטימא א"ע לוקה ד' כמש"ל והכי מתבאר בנדרים ד"ד וא"כ איך יטמא נזיר דעובר משום בל יחל ובל תאחר מה שאין בכהן והא דעת הר"ן ורא"ש בשם הראב"ד ביומא דשוחטין בשבת לחולה ולא לאכילו נבילה שעובר על כל כזית אף דמחלל שבת בסקילה אלמא דרבוי איסורים גרע, ולמש"כ אפ"ל דבל יחל ובל תאחר גם ע' דכל היוצא מפיו אשר דין נדר עליהם וישנם בשאלה נדחים מפני הע' כדין כמו דילפינן ממצורע ופשיטא דיטמא נזיר וכל עיקר מחלקותו של ר"א וחכמים הוא רק מפני הע' דקדוש יהי' השוה בכהן ונזיר איזה קדושה עדיפא אבל רבוי הלאוין אינם מעלים בזה כיון שאותם הלאוין ישנם בשאלה, ועפ"י מש"כ א"ש ג"כ משה"ק ועי' בשירי קרבן בד' הירושלמי בד"ה אתיא) דהא גם בתדיר ומקודש יכול לעשות כמה שירצה ולמש"כ אם נימא דקדושת כהן וניר שוים הם במעלה ראוי שיטמא כהן ואל יטמא נזיר דעובר בב"י ובל תאחר וממש"כ יתבאר לכאורה ראי' לשי' התוס' דהנזירות מתבטל לכשהגדיל דאם נימא כשי' רש"י (וכמו

שהביא התוי"ט בפ"ג דסוטה המחלוקת בזה) דאותה הנזירות קיימת וממילא ליתנייהו בשאלה אם מת האב וכמש"ל, שוב יקשה מ"ט פריך הירוש' מנזיר מרחם דהוי קדושת עולם תיפ"ל אף אי יכלה הנזירות מ"מ כיון דליתנייהו בשאלה ראוי שיטמא.

כהן משיטמא נזיר שיתוסף בו ב' לאוין דבל יחל ובל תאחר וע' דכל היוצא מפיו יעשה, אולם מה שנ"ל בישוב קו' השעה"מ ובשי' הרמב"ם עפמש"כ האבני מלואים בתשובה סי' ט"ו ובאר עפי"ד המהרי"ט דנזירות הוא איסור תורה דרמי רחמנא על הנזיר בהנך שלשה דברים האסורים בנזיר והוא ענין תואר נזיר שהוא קדוש ויין דאסור בנזיר אין זה איסור הבא על ידי עצמו אלא איסור תורה שאסרה על תואר קדושתו וכשהוא עובר על ג' איסורים אלו עובר ג"כ משום בל יחל ואמנם איסור בל יחל אינו בשביל מעשה התגלחת והטומאה או שתיית היין שהרי לא קיבל עליו בנדר איסורים אלו אלא כיון שהתורה גזרה על נזיר להשמר מכל אלה והוא כבר קבל על עצמו להיות נזיר וכשעובר על זה הוא עובר על תורת נזיר ומחלל דברו שנדר בנזיר ועפ"ז העלה דבנשבע שלא לשתות יין ואח"כ נדר בנזיר לא מהני כולל על לאו דבל יחל דכיון דלא חייל לאו דכל משרת ענבים לא ישתה ממילא ליכא נמי משום בל יחל יעו"ש, (ועל זה יש לפקפק דניהו דלא חל לאו דלא ישתה משום אין איסור חל על איסור לחיוב מלקות מ"מ הא איסורא איכא וממילא דאיכא נמי משום בל יחל וביותר י"ל דבאמת כיון שאמר הריני נזיר והתורה הטילה עליו דיני נזיר ממילא לשון הריני נזיר לא גרע מיד והוי כמפרש שמקבל עליו כל דיני נזיר ועובר משום בל יחל, וניהו שאין איסור חל על איסור אבל כיון דאיסורא איכא הרי הוא נכלל בקבלתו מדין יד) ולפ"ז י"ל דכיון דמדין לאו דלא יטמא בנזיר מותר לסמא ולא חולל קדושת נזיר ממילא ליכא לאו דבל יחל שהרי לא נדר מטומאה ותלוי רק בדין נזיר, ומש"כ הראב"ד דשוחטים לחולה בשבת ולא נאכילנו נבילה משום רבוי איסורים דכל כזית משום דהאיסורים יהיו במציאות על כל כזית משא"כ בזה דאם ניתר הלאו דלא יטמא בנזיר ממילא אין איסור בל יחל והעשה במציאות שהם תלוים בדין לאו דלא יטמא וכל שאין כאן הלאו ולא חילל קדושת נזיר לא עבר כלל משום בל יחל וכל היוצא מפיו יעשה ואע"פ שיש בהריני נזיר מדין יד מ"מ היד מוכיח הוי רק על קבלת נזירות מדיני התורה, ולהכי גם לכשכלה נזירותו ולא הביא קרבנותיו ושתה יין לוקה משום בל יחל ג"כ כיון דעל פי דיני התורה הרי הוא נזיר אבל כל שמדיני נזיר מיתר לטמא שוב אין כאן בל יחל שלא קיבל עליו רק לקיים דיני התורה, ועפ"ז נ"ל בישוב ד' הרמב"ם ספ"ז מהל' נזירות דלהכי דוחה תגלחת מצורע עשה ול"ת דנזירות מפני שכבר נטמא ואינו קדוש ואין בו עשה דקדוש יהי' דאכתי קשה הא איכא עשה דכל היוצא

מפיו יעשה ולמשנ"ת א"ש משום דכיון דאין בו עשה דנזירות והלאו נדחה מדיני מ"ע דתגלחת של מצורע הרי לא חלל נזירותו ולא עבר כלל משום בל יחל וכל היוצא מפיו יעשה, ומה שאמרו בריש יבמות שכן ישנו בשאלה והא בלא זה ליכא כלל העשה דכל היוצא מפיו יעשה נראה בשי' הרמב"ם דבודאי אם נדחה הלאו דנזירות אין כאן הל"ת ועשה של בל יחל דברו וכל היוצא מפיו יעשה,

אבל בשעה שאנו דנין לכתחילה אם ידחה ואם נאמר שאינו דוחה הרי יש בו לאו ועשה דכל היוצא מפיו יעשה, והנה לשי' הריב"א בחולין דקמא דכל היכי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אם עבר אינו לוקה משום דהל"ת דוחה י"ל דכל דבכח העשה לדחות דוחה וכיון דדוחה הל"ת דנזירות ממילא דאין כאן עשה דכל היוצא מפיו יעשה אבל לשי' הר"ר יוסף בקידושין דל"ד בתוד"ה מעקה דכל לאו שיש בה עמה עשה גם הלאו אלים, ואע"פ דאין האשה מחויבת במ"ע דשביתת יו"ט דהוי זמן גרמא מ"מ לא תוכל האשה להדליק בשמן שרפה ביו"ט ואין עשה דוחה ל"ת משום דלאו שיש עמה עשה אף הלאו אלים וכבר הוכיחו מזה דהר"ר יוסף חולק על הריב"א דהא ס"ל דכל לאו שיש בו עשה גם הלאו אלים אע"פ דלאשה אין פשה כלל ואינו דוחה ל"ת גרידא מכש"כ היכי דאיכא ל"ת ועשה שאינו דוחה הל"ת ולגבי דין זה דאלים הל"ת י"ל דהיכי דהל"ת קילא מצד אחר שישנו בשאלה וכדומה נדחה מפני העשה, ובשי' הרמב"ם הוכיח השעה"מ בהל' נדרים דלא ס"ל כהריב"א דהא פסק דנדר חל על דבר מצוה ולוקה משום בל יחל אע"פ דעשה דוחה ל"ת כמש"כ הרשב"א והחנוך דרק משום עשה דכל היוצא מפיו יעשה אין עשה דול"ת ועשה מ"מ אין הכרח מזה דס"ל כהר"ר יוסף דהיכי דליכא עשה כלל כמו בנשים הלאו אלים, אלא דס"ל דהיכי דאיכא ל"ת ועשה הלאו אלים ואינו נדחה מפני העשה ולהכי לא הי' נדחה לאו דנזירות דאלים שיש בו ג"כ עשה דכל היוצא מפיו יעשה ועל זה אמרינן שישנו בשאלה וקילא ונדחה הלאו דנזירות וממילא דאין כאן עשה דכל היוצא מפיו יעשה ויתישב בזה הא דאמרינן בנזיר דנ"ת כהן מנזיר לא יליף שכן ישנו בשאלה נזיר מכהן לא יליף שכן לאו שאינו שוה בכל ובעלמא לא יליף מינייהו דאיכא למיפרך כדאמרן ובתוס' יבמות תמהו בזה דהא איכא למילף במה הצד אולם למש"כ א"ש דהא שאני נזיר דאם אין ל"ת אין כאן עשה כלל ורק שאנו דנין מה שהלאו אלים ולהכי אפר שכן ישנן בשאלה ול"ש למילף במה הצד בשארי דוכתא דאיכא בהו ל"ת ועשה עכ"פ לא מצינו הקולא שישנו בשאלה רק היכי דעשה תלוי בלאו ואם אין לאו דנזירות גם עשה דכל היוצא מפיו יעשה ליכא, אבל אם ישנן הלאו והעשה שגם היכא שיודחה הלאו יהי' העשה בכה"ג אינו דוחה ומיושב בזה משה"ק המל"מ ע' ד'

החנוך שכל בנדרים דחלים על דבר מצוה דלהכי אין העשה דוחה הלאו דלא יחל משום דאין עשה דול"ת ועשה דכל היוצא מפיו יעשה מהא דיבמות ד"ה דאמרינן דלפי שישנו בשאלה נדחה הל"ת ועשה דשאני התם דאם נימא דהל"ת נדחית אין כאן עשה כלל משא"כ בקונם סוכה ומצה עלי דאע"פ שידחה העשה הל"ת מ"מ העשה דכל היוצא מפיו יעשה לא תהי' נדחית ובכה"ג לא מצינו דקילא דישנו בשאלה מהני לדחות עשה ול"ת, ולמש"כ י"ל ג"כ הא דיבמות ד"ה דמשני שכן ישנו השאלה ואכתי קשה בנזירות שמשון שאינו בשאלה מאי איכ"ל וכן בהדירו האב לשי' רש"י דאין הנזירות מתבטלת לכשיגדל ואם מת האב ליתניהו בשאלה יקשה ובשלמא לשי' התוס' דס"ל דההחירות מתבטלת לכשהגדיל ובעודו קטן אף אם מת האב ואינו בשאלה מ"מ הא קטן אוכל נבילות אין בי"ד מצוין להפרישו ואף למ"ד דמצ"ל וגם אי אסור לספוי בידים מ"מ שרי כיון דטעם האיסור כמש"כ התרוה"ד משום דאתי למיסרך לכשיגדל וכל שיהי' מותר לכשיגדל מותר גם בקטנות ומה"ט שרי להלביש כלאים בציצית לקטן אף דאסור לספוי בידים מן התורה ולשי' הרמב"ם המלביש כלאים לוקה וחנוך דמצוה אאמד"ר אפי"ה שרי כיון דלכשיגדל אתי פשה ודחי ל"ת,

אבל לשי' רש"י דההחירות קיימת לכשיגדל ואז הוא בר עונשין ואינו בשאלה לכשמת האב ואיך אתי עשה ודחי ל"ת ועשה שאינם בשאלה, ולמש"כ דכיון דנדחה הלאו דנזירות ליכא ל"ת ועשה רק דאנו דנין מצד דהלאו אלים י"ל כיון דעיקר נזירות איתניהו בשאלה אף בנ"ש דליתא בשאלה ג"כ קליש הלאו, ולשיטת הראב"ד דס"ל דגם עשה דקדוש יהי' איכא במצורע ורק לפי ששנינו ביבמות דעשה ול"ת שישנן בשאלה נדחים מפני עשה ויקשה בנזירות שמשון מאי איכ"ל וכן הקשה ברדב"ז שם ע"ד הראב"ד דטעם דישנו בשאלה אינו מספיק על נ"ש, י"ל דס"ל דכיון דנ"ש מטמא למתים גם לדברי הראב"ד אין בו עשה דקדוש יהי' וכיון שנדחה הלאו דנזירות אין כאן ל"ת ועשה דכל היוצא מפיו מעשה כמשכ"ל ובלא זה י"ל למש"כ החות יאיר בתשובה דהא דנזיר שמשון ליתא בשאלה דאינו מובן הטעם אם אמר הריני כשמשון כו' הא גם אם נשבע שלא ישאל שואל גם על אותו שבועה ומהכ"ת לא יהי' בכחו לשאול אם אמר הריני כשמשון וחידש החו"י דאאמד"ר וא"כ מה"ת שפיר קא דחי שכן ישנו בשאלה דהא מה"ת יכול לשאול אלא דעדיין קשה דהא שמשון גופי' שהוא נזיר מרחם ע"י מלאך דבכה"ג אף מה"ת ליכא שאלה אך בזה נראה דכל שלא יצא הנזירות מפיו לא קרינן בו לא יחל דברו וכל היוצא מפיו יעשה, ולד' הרמב"ם דהמדיר עובר משום בל יחל ולא המודר כמ"ש הר"ן בנדרים דט"ו כיון שהוא לא נדר מה"ט אינו עובר נ"ש ורק האיסורים שאסרה התורה לנזיר יין

ותגלחת ישנן בו אבל לא מכח דבורו וע"כ אינו לוקה משום בל יחל, ולפ"ז י"ל גם בהזיר אביו מרחם אין בכחו רק להתפיס הקדושה על בנו אבל בל יחל אינו עובר ואפשר דה"ה בל תאחר כיון דאיתקש לקרבנות ומה"ט עובר בב"ת והא בקרבנות קי"ל מעמך פרט ליורש ומה"ט כל שלא הקדיש ושלא נדר בפיו אינו עובר בכ"ז ולכן א"ש גם לשי' רש"י דלא יתבטל נזירות האב ואינו בשאלה ואפי"ה ל"א דיטמא כהן משום דהנזיר עובר בב"י ובב"ת כיון דבכה"ג ליכא בל יחל כלל כאמור

ג

ומש"כ מעכ"ת בדברות שניות להעיר על דברי דא"א לצמצם שיהי' נזיר בלי הפסק דהא אי מופלא הסל"א דאורייתא נזירות האב נפקע משבא לכלל מופלא, בפשוטו י"ל דמשכח"ל כשמקבל עליו נזירות מיד בכניסת ליל שנת י"ג או מיד לכשהגיע לכלל הפלאה ובדהתו"ס נזיר ד"ל בד"ה הניחא נראה דאע"ג דאין האב יכול להדיר את בנו בנזיר מופלא מ"מ לא פקע עד שיביא ב"ש אולם מד' הר"ת נראה דזהו למ"ד מופלא הסל"א דרבנן אבל למ"ד דאורייתא לא נפקע ופי' בהג"ה שם, אולם לשי' הרמב"ם שפסק דמופלא הסל"א דאורייתא והאב מדיר את בנו בנזיר עד שיהי' איש א"ש בפשיטות דבשעה שהוא מופלא יכול לקבל נזירות על עצמו לכשיכלה נזירות האב ולפ"ז ילה"ר מד' הירוש' לשיטת הרמב"ם ואיפשר דגם לשי' התוס' דמתבטל הנזירות לכשיגדל מ"מ במדירו מרחם שאני כמו נזיר שמואל דהוי נזיר עולם ואין לו הפסק ואסור לטמא למתים, והנה כת"ר תמה עדהר"מ שפסק דמופלא הסל"א דאורייתא ופסק כרבי דהאב מדיר את בנו בנזיר עד שיביא ב"ש וזהו סותר לסוגי' דנזיר דמבואר דלמ"ד מופלא הסל"א דאורייתא מדיר את בנו בנזיר עד שיגיע לעונת נדרים כבר התפלא על זה הלח"מ שם בפ"ב מהל' נזירות הלכה י"ג, ולכאורה אפ"ל דחילי' דהרמב"ם מהסוגי' דנדה דמ"ו דריו"ח ור"ל ס"ל מופלא הסל"א דאורייתא ולא אקשי תלמודא ממחלוקת דרבי וריבר"י בנזיר דהא ע"כ אליבא דריו"ח ור"ל ס"ל לרבי דמופלא הסל"א לאו דאורייתא וגם בנדה מקשה מברייתא ולא משני הא מני רבי היא ועי' בשיטה מקובצת לנזיר שם ולד' הרמב"ם אפ"ל דס"ל דע"כ גם סוגי' דנדה ס"ל דאין הכרח מהא דרבי ואע"ג דמופלא הסל"א דאורייתא מ"מ אי הלכה היא בנזיר דהאב מדיר את בנו כן היא הלכה דמדיר עד שיביא ב"ש ואף דלר"ל דס"ל כדי לחנכו במצות ל"ש זה צ"ל לר"ל דפליגי אי הלכה היא בנזיר ורבי ס"ל דהלכה היא וריב"י ס"ל כדי לחנכו במצות כדהוי בפי למימר בנזיר ומה"ט הכריע לפסוק כסתמא דתלמודא דנדה, ומה שנ"ל בישוב קי' הלח"מ דהר"מ לשי' אזיל ודבריו מאירים דהא הרמב"ם כ' בפי"א מהל' נדרים הל' ג' דאחר הזמן הזה שנמצא הבן י"ג שנה ויום א' והבת

י"ב שנה ויום א' אעפ"י שאמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו דבריהם קיימים והקדישן הקדש ונדריהן נדרים ואעפ"י של"ה ב' שערות ובהל' ד' כתב וזו היא עונת נדרים האמורה בכל מקום הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהם קימין אעפ"י של"ה סימנים ועדיין לא נעשו גדולים לכ"ד ודבר זה מד"ת שהמופלא הסל"א הקדישו ונדרו נדר פ"כ וכן הוא ד' הטוש"ע בסי' רל"ג עי' בש"ך שם והמל"מ תמה ע"ז מהש"ס דנדה מ"ה מ"ו אי דלא אתי ב"ש קטן הוא דמבואר היפוך ד' הרמב"ם (ופי' בביאור הגר"א יו"ד סי' רל"ג) ולא ראה שכבר קדמהו הסמ"ג לאוין רמ"ב בהל' נדרים שתמה כן ע"ד הבה"ג שדעתו כד' הרמב"ם יעוי"ש וע' בש"ש ש"ה פי"א מש"כ לישב דתלוי אי תו"ז כלפני זמן או כלאחר זמן עיי"ש ופי' בקהלת יעקב להאלגזי אות מ' מה שהאריך בזה דרבא ורב המנונא פליגי בזה ורבא לשיטתו בפ' התקבל דעונת נדרים היינו בן י"ג ולא הביא ב"ש נדרו נדר אע"פ שאינו יודע להפלות כמש"כ הבה"ג יעוי"ש.

ולדעתי אפ"ל דט' הרמב"ם שמצא לחדש מין מופלא הסל"א שאף שא"י להפלות נדריו קיימים הוא דלמד"ל דמופלא הסמל"א מה"ת וילפינן מאיש כי יפליא ובקראי מצינו איש כי יפליא בפ' בחקותי ואיש כי ידור נדר בפ' מטות (ועי' בנזיר דס"ב דאיש כי יפליא דפ' נשא איצטריך לעכו"ם ואחרי דידעינן מאיש כי יפליא דמופלא הסל"א מדאורייתא ידעינן דאיש דנדרים אף סמוך לאיש חשוב איש וע' רש"י נדה מ"ו סוף העמוד בד"ה ולא יחל ומופלא סמוך לאיש בכלל איש וסמך לי' ולא יחל דברו עכ"ל ומב' קראי ילפינן ב' מיני מופלא הסל"א מופלא הסמוך בזמן ומופלא הסמוך לב"ש כשהגיע לכלל שנים ול"ה ב' שפרות ומוקמינן איש כי יפליא במופלא הסל"א בשנים ובעי כי יפליא שיהי' יודע להפלות מקרא כי ידור נדר דאיש קרוי סמוך לאיש (דלמעט קטן לא איצטריך איש דכבר ידעינן מאיש כי יפליא) ילפינן מופלא הסל"א שהוא סמוך להבאת ב"ש, וכבר הגיע לשני הגדלות ולרבות באם שהוא יודע להפלות לא איצטריך דהא ידעינן מקו"ח ממופלא הסל"א שלא הגיע לכלל שנים ג"כ וע"כ דאף אם א"י להפלות נדרו נדר ומה"ט לא כתיב גבי' איש כי ידור נדר כי יפליא והוא טעם נכון מה שראו הבה"ג והרמב"ם לחדש מין מופלא הסל"א שאף שא"י לשם מי נדר נדרו קיים. אולם כ"ז אי מופלא סל"א מה"ת ומצינו החילוק בקראי כאמור אבל למ"ד דמופלא הסל"א מדרבנן וראו חכמים לתקן שיהי' נדר קטן היודע להפלות נדר קיים אין מקום לחלק בין קטן שלא הגיע לכלל שניו או של"ה ב"ש דעדיין קטן הוא ואם אינו יודע להפלות במה כחו גדול מקטן שלא הגיע לשנים ועפ"ז יתישב קו' הגמ' בנדה דמ"ה ממשנתנו אי דלא אתי ב"ש קטן הוא דהא לעיל מיני' קאמר אלו דברי רבי כו' ואתי מתניתין כרבי ובחיר דכ"ט מבואר דס"ל

לרבי דמופלא הסל"א לאו דאורייתא ולדידי' אף אם הגיע לכלל שני הגדלות אי דלא אתי ב"ש קטן הוא ובעינן שיהי' יודע להפלות וקו' הש"ס מברייתא דאיש כי יפליא לנדור נדר דבן י"ג שנה ויום א' אעפ"י שא"י להפלות דבריו קיימים אי דלא אתי ב"ש קטן הוא יתפרש הכא דע"כ כונת הברייתא דאיש לא בעי הפלאה דכי יפליא ומופלא לא בעי איש ומיני' נשמע דהאיש יחולק מכי יפליא וע"כ דלא מוקמינן לאיש בסמוך לאיש, אלא הקרוי איש בכה"ת כולה וגם למלקות אתרבי ואי דלא אתי ב"ש קטן הוא הא מי שהגיע לכלל שנים ול"ה ב"ש מקרא דאיש כי ידור נדר איתרבי דלא כתיב בי' הפלאה כחש"ל או די"ל דר"ז המקשה ס"ל דמופלא הסל"א לאו דאורייתא ולדידי' אין לחלק ודרשת המקרא אסמכתא כמבואר שם למדס"ל מופלא הסל"א לאו דאורייתא, ועי' בתו"כ פ' בחקותי דיליף גזי"ש. מה איש האמור בפ' בחקותי כי יפליא אף איש האמור בפ' מטות כי יפליא ולשי' הרמב"ם פירושו דאיש כי ידור נדר מיירי ג"כ בסמוך לאיש היינו שלא הביא ב"ש וע"ע בספרי פ' נשא (שו"מ בעצי לבונה ביו"ד סי' רל"ג בשם ש"ב שהרגיש במקצת הדברים שכתבתי) עכ"פ מבואר שי' הרמב"ם דאי מופלא הסל"א מה"ת כשהוא בן י"ג ול"ה ב"ש נדרו קיים אעפ"י שא"י לשם מי נדר וזו היא עונת נדרים האמורה בכל מקום כמש"ל לשון הר"מ וכמו שמפרש הבה"ג עונת נדרים בגיטין בפ' התקבל ולפ"ז מה שאמר ר"י בר"י בנזיר עד שיגיע לעונת נדרים, וכאב מדיר את בני, לפי פי' הרמב"ם עונת נדרים קרוי בן י"ג של"ה ב"ש דלא בעי הפלאה וס"ל לר"י בר"י דבשעה שהוא מופלא של"ה לכלל שני גדלות אף דמה"ת נדרו קיים מ"מ כיון דבעי הפלאה לא יצא מרשות אב ואף שיודע להפלות מ"מ אין שם גדול עליו דהא גדול לא בעי תנאי הפלאה ורבי דס"ל עד שיביא ב"ש אף שהגיע לשני גדלות מ"מ הנהו קטן דהא ס"ל מופלא הסל"א לאו דאורייתא והרמב"ם שפ' דמופלא הסל"א מדאורייתא כריו"ח ור"ל בנדה פסק באמת כר' יוסי דהאב מדיר את בנו עד שיגיע לעונת נדרים ובדקדוק כ' הר"מ בפ"ב מה"נ ועד מתי יש לו להדירו פד שינדיל ויעשה איש עכ"ל, ולא הזכיר עד שיביא ב"ש כדברי רבי הוא הדבר אשר דברתי דהרמב"ם פ' כר"י והכונה שיעשה איש הוא איש לנדרים התלוי בשנים דאז לא בעי הפלאה ויצא מרשות אביו (וזהו דלא כמש"כ הכ"מ שם בפירוש ד' הרמב"ם עד שיגדל ואשה איש היינו ב' שערות) ולדעת הרמב"ם צ"ל בסוגי' דנזיר שם לימא הני תנאי כהני תנאי דתניא מעשה בר' חנינא כו' ור' יוסף אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים כו' ומבואר שם בדהג"מ דקאי בשנת הפלאה ויקשה לר' יוסי בר"י ג"כ לא יתבטל הנזירות כל זמן שצריך הפלאה ולא הגיע לכלל שנת י"ג משום דקאי אליבא דהאיבע"א דלכו"ע ס"ל דמופלא הסל"א מדרבנן והא דקאמר

ריבר"י עד שיגיע לעונת נדרים היינו משנעשה מופלא דלמ"ד מופלא הסל"א דרבנן אין חילוק בין י"ב ובין י"ג שלא הביא ב"ש וכן צ"ל לדהתו"ס שם בד"ל בד"ה הניחא לפי' ר"ת דאינו נתבטל הנזירות דגם לריבר"י מופלא הסל"א מדרבנן (ולריו"ח ור"ל דס"ל מופלא הסל"א דאורייתא צ"ל בפירוש דברי ר' יוסי לידע אם הגיע לעונת נדרים שלא ידעו מספר שנותיו ודרשו

סימן כא

ב"ה ז' תשובה תרפ"א ווילנא.

א

מה שתמה הדר"ג מסתירת הסוגיות דבנזיר דכ"ב מבואר דלמ"ד מיגז גייז באשה שנדרה בנזיר ונטמאת ואח"כ הפר לה בעלה מייתא נמי עולת העוף ואילו בנדרים דפ"ג מבואר דאינו מביא רק חטאת העוף כר"א בן הקפר משום דאין קרבן לחצי נזירות ויפה תמה וקדמוהו המפרשים בזה, והנה הרא"ש בנזיר דכ"ב שם כתב דלא פליגי הברייתות דאע"ג דמיגז גייז אינו מביא עול העוף משום דכתיב והזיר והביא אימתי והביא כשצריך להזיר יעו"ש. אבל הרמב"ם פסק בפ"ט מהל' נזירות הי"א דמביאה קרבן טומאה ומפורש שפסק דלמ"ד מיגז גייז מביא עולת העוף וכמש"כ המל"מ שם וזהו נגד הסוגיא דנדרים, אולם יותר קשה לי מאי דפשיטא להש"ס בנזיר דאי מיגז גייז מייתי נמי עולת העוף הא להדיא שנינו בנזיר דכ"ח במשנה נזרק עליה אחד מן הדמים כו' ורע"ק אומר אפילו נשחטה א"י להפר והטעם משום הפסד קדשים ומבואר דאחר הפרה אינו ראוי לשחיטה וזריקה ואי איתא הא מיגז גייז וצריך להביא הקרבנות וכן מפשטות המשנה בדכ"ד האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה ואח"כ היפר כו' אם שלה היתה הבהמה החטאת תמות כו' ואם איתא הא למ"ד מיגז גייז הא צריך להביא הקרבן לכתחילה ואם שיש לישב באשה שנדרה בנזיר והפרישה כו' מיירי שהפרה היתה קודם שהתחילה בנזירות ובכה"ג בודאי ל"ש קרבן אבל הא מסתימות המשנה נראה דאין חילוק ואף ששלמה הנזירות ואח"כ הפר לה בעלה ג"כ הדין כן עכ"פ במשנה דנזיר דכ"ח הרי מפורש כן וכ"פ הרמב"ם שם, ועל כן נראה דבודאי גם הש"ס דנזיר דכ"ב פשיטא ליה דאין קרבן לחצי נזירות וכמבואר בנדרים ובנזירות טהרה דכל זמן שלא הקריבה הקרבנות אסורה ביין הוי חצי נזירות ועוד דקרבנות גופא הוי חלק מן הנזירות ולהכי כיון שמפר הנזירות אע"פ דמיגז גייז מ"מ הא מכאן ולהבא אין עליה שום חיוב נזירות וחיוב הקרבנות, אולם כ"ז בנזירות טהרה אבל בנזיר טמא דלכשנטמא סותר נזירותו ומחויב

להביא קרבן טומאה ע"י הטומאה שהיתה לו וכיון דמיגז גייז ולוקה על מה שנטמא ה"ה מה שנתחייב קרבן על ידי טומאתו ככל חיובי קרבן של כפרה וכיון שנתחייב קרבן טומאה על ידי טומאתו לא הוי חצי נזירות וזהו שאמרו בנזיר דאי מיגז גייז מייתי נמי עולת העוף וכמש"כ כן הרמב"ם, ומאי דמקשה בנדרים דפ"ג ואי אמרת אין קרבן לחצי נזירות אמאי מביא חטאת העוף ואלא מאי יש קרבן לחצי נזירות שלש בהמות בעי לאתויי כו' אלא מאתו אם הגיע לשנת י"ג דנתבטל נזירות אביו והשיב דאם קטן אני אהי' בשביל אבא ואם גדול אני אהי' בשביל עצמי וזהו דוחק דלשון אל תצטער לבודקני אינו משמע כן), ודע שהפיה"מ להרמב"ם בנזיר ג"כ כ' עד מתי האב מדיר עד שיביא ב' שערות וזה סותר למש"כ אולם מפיה"מ להרמב"ם בנדה מבואר דגם בן י"ג שנה ויום א' של"ה ב' שערות קטן הוא וצריך שיהי' יודע להפלות וזה סותר למש"כ ביד החזקה וא"כ אין להוכיח מפיה"מ דס"ל עונת נדרים היינו תוך שנת י"ג, אבל למש"פ בספר הלכות דעונת נדרים הוא בן י"ג שנ"ה ב"ש כמש"כ הבה"ג פ' כריבר"י כאמור.

כא לעולם אין קרבן לחצי נזירות דמבואר דבנזיר טמא קא מיירי כיון דקתני חטאת העוף כמבואר בר"ן שם, נראה דהרמב"ם מפרש הך סוגיא דס"ל ג"כ דע"כ קאי למדס"ל דמיעקר עקר כמבואר בנזיר דכ"ב (דאילו למ"ד מיגז גייז גם עולת העוף בעי לאתויי) ומפרש כמש"כ השימק"ו שם דקס"ד השתא דלטומאת מת אינו מתענה ואע"ג דנתבטל נזירות לענין שתית יין מביא קרבן על טומאה ולהכי מקשה אי יש קרבן לחצי נזירות שלש בהמות בעי לאתויי בין בנזיר טהור ובין בנזיר טמא דבכה"ג דהוי נזיר גם עכשו לענין טומאה יש קרבן לחצי נזירות ובודאי דגם למדס"ל דמיעקר עקר מ"מ ס"ל לריו"ח דמיפר למתענה ואינו מיפר לשאינו מתענה, וכ"כ שם השימק"ו בתחלה אליבא דריו"ח דגם למ"ד מיעקר עקר אינו מיפר לשאינו מתענה מגזיה"כ ובאמת י"ל גם מסברא דלא דמי לנדר שהותר מקצתו הותר כולו דניתר ע"י פתח ומשוי להנדר טעות לגמרי, משא"כ בהפרת הבעל דאינו בידה ולא משוי לנדר טעות וכן מוכח מקושית הש"ס בתחילה ואי אמרת מימר למתענה ואינו מיפר לשאינו מתענה מהא שנטמאת דמייתי חטאת העוף ולא עולת העוף דהא בנזיר מוקמי לה למ"ד דמיעקר עקר א"כ הוי נדר שהותר מקצתו הותר כולו וע' בידות נדרים סי' קכ"ט שהרגיש מזה ומוכח כמש"כ בשימק"ו דגם למ"ד מיעקר עקר אינו מיפר כולו) ומקשה שפיר דשלש בהמות בעי לאתויי משום דיש קרבן לחצי נזירות דנזירות של טומאה דלמ"ד מיעקר עקר גם בנזיר טמא הוי חצי נזירות כיון דנעקר מעיקרו לענין שתיית יין ולפירוש זה מאיר הסוגי' הא דיש קרבן לחצי נזירות ולאין נזירות לחצאין והמשך קושית הש"ם להא דמיפר למתענה ואינו מיפר לשאינו

מתענה דלפי פירוש הר"ן אין לו המשך כלל, וגם סתירת הסוגיות מנזיר דהא לפי מאי דמוקמי לה בנזיר דכ"ב דקאי למ"ד דמיעקר עקר א"כ אין כאן חצי נזירות כלל אבל לפמש"כ בשימק"ו א"ש, ויתיישב ג"כ מאי דלא מקשה מנזיר דכ"ד האשה שנדרה בנזיר והפרישה בהמתה ט' אם שלה היתה הבהמה החטאת תמות וכן ממשנה דכ"ח דמפורש דאין קרבן לחצי נזירות ולמש"כ השימק"ו מיושב שפיר דלחצי מנין נזירות אין קרבן נזירות וגם אי נימא דמיעקר עקר לא הוי חצי נזירות כלל ורק דמקשה דהא הוי חצי נזירות למאי דאינו מתענה ומה שאינו מוכיח הש"ס דכיון דאינו מיפר לשאינו מתענה א"כ לפי הס"ד דאינו מיפר לטומאת מת, א"כ הרי מוכח ממשנתינו דנזיר דכ"ד ודכ"ח דאין קרבן לחצי נזירות דהא לטומאת מת אינו מיפר י"ל דנזירות טהרה אין ראי' דמה שמביא הקרבן לפי שנתחייב בכל הנזירות, אבל כיון שהופר חלק מן הנזירות לא חייבה תורה קרבן ורק בנזירות טומאה שסותר הנזירות טהרה וחייב להביא קרבן טומאה על טומאתו בזה ס"ל להש"ס דאע"פ דמיעקר עקר מ"מ כיון דאינו מיפר לשאינו מתענה ונמצא שנתחייב על טומאתו מתחילה קרבן יש קרבן לחצי נזירות על טומאת מת ולהכי מקשה אי יש קרבן לחצי נזירות שלש בהמות בעי לאתויי ולפי המסקנא בנדרים בנזירות טהרה כיון שמיפר הוי חצי נזירות גם למ"ד מיגז גייז ואין קרבן לחצי נזירות ובנזיר טמא למדס"ל מיעקר עקר ולענין טומאה ג"כ מיפר משום עינוי נפש הרי לענין טומאה ג"כ מיעקר עקר ולא נתחייב קרבן כלל אבל למאי דקי"ל דמיגז גייז הרי נתחייב על ידי טומאתו ולא הוי חצי נזירות כלל וא"ש שי' הרמב"ם בפ"ט מהל' נזירות הי"א דמביאה קרבן טומאה למאי דקיי"ל דמיגז גייז והסוגיות לא סתרי אהדדי כלל,

ב

אולם לשי' הר"ן והרא"ש דמפרשים הסוגיא דנדרים דפ"ג למ"ד מיגז גייז ומפרשים ג"כ בנזיר טמא וצ"ל גם לדבריהם הא דאינו מביא ראי' מנזיר דכ"ד ודכ"ח דאין קרבן לחצי נזירות דבודאי בקרבן טהרה אין נזירות לחצאין, אולם הסוגי' מוכיח דגם בנזיר טמא הוי חצי נזירות דמה שמביא קרבן טמא הוא להכשיר כדי שיותחל אח"כ נזירות טהרה וכיון שמפיר ואין עוד נזירות טהרה אין גם קרבן טומאה דאין נזירות לחצאין וסוגי' דנזיר דכ"ד ס"ל דכיון דנתחייב הקרבן ע"י טומאתו חשוב נזירות שלם ולפי"ז הסוגיות סתרי אהדדי, ונראה לדבריהם בישוב סתירת הסוגיות דהא דמשני הגמ' בחרצנים וזג דאין נזירות לחצאין דוקא למ"ד דמיפר למתענה ואינו מיפר לשאינו מתענה, אבל למ"ד דמיפר לשאינו מתענה ג"כ הרי מועיל הפרה גם לחרצנים וזג וטומאת מת, וממילא דמיפר גם על חיוב קרבנות טהרה שהקרבנות ג"כ חלק מן הנזירות ומועיל הפרה על זה

ואין צ"ל דאין נזירות לחצאין, ויתבאר בזה דהג"מ אין נזירות לחצאין אבל יש קרבן לחצי נזירות כיון דאינו מיפר לשאינו מתענה ואינו מועיל הפרה לגבי הקרבנות שאינו מתענה והו"א שיש קרבנות ומשני אין קרבן לחצי נזירות דגם זהו חלק מן הנזירות וגם בנזיר טמא הוי חצי נזירות ואין נזירות לחצאין, וכ"ז למ"ד שאינו מיפר לשאינו מתענה אבל למ"ד דמיפר לשאינו מתענה א"כ מועיל הפרה גם לענין הקרבנות ואין צ"ל דאין נזירות לחצאין דהפרה חלה על כל החיובים שלהבא וגם על הקרבנות, ולפ"ז י"ל דהסוגיא דנזיר אזלא למ"ד דמיפר לשאינו מתענה ג"כ ומועיל הפרה על הכל ובנזירות טהרה כיון שמיפר אין עוד קרבנות כמבואר במשנתינו דכ"ד ודכ"ח, אבל בנזיר טמא כיון דהפרה מיגז גייז ואם שתתה יין סופגת את הארבעים, וכמ"כ אם נטמאה בטומאת מת כמו דחייבת מלקות כן חייבת בקרבן על מה שנטמאת לשעבר דהא מיגז גייז כיון דלא אמרינן אין נזירות לחצאין, אלא דהפרה מועלת ג"כ לגבי קרבנות זהו על הקרבנות שנתחייבה מחמת נזירות טהרה וקבלת הנזירות אבל קרבן טומאה שנתחייבה מחמת שנטמאת חייבת כמו שחייבת במלקות ולהכי למ"ד מיגז גייז מביאה קרבנות טומאה וא"ש.

ג

ומה שפלפל במשה"ק בס' אבני מלואים בסי' י"ד בדברי הטור יו"ד סי' רל"ח שכתב שבועה שלא אוכלנה ואח"כ אמר שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שני' ג"כ חלה שמתחלה לא נשבע אלא על כולה והא באומר שלא אוכלנה אסור מצד חצי שיעור ואמאי חלה שבועה שני' והא"מ מוכיח מזה דשי' הטור כשי' התוס' דשבועה חלה על חצי שיעור דלא כשי' הרשב"א יעוי"ש, ונראה דביומא דע"ד שם אמרו דריו"ח ס"ל דח"ש אסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי וגם ילפינן שם מכל חלב ובתוס' שם נתקשו בזה דכיון דילפינן מכל חלב למה איצטריך להטעם דחזי לאיצטרופי.

ונראה דמכל חלב לא ידעינן שיש רק איסור מריבוי דכל חלב אבל מנ"ל לכל איסורי חצי שיעור שיש עליו איסור עצמות של אותו איסור ואיסור שיש בו עשה ול"ת יש גם על חצי שיעור אותו עשה ול"ת ועל זה איצטריך להטעם דחזי לאיצטרופי וכיון שע"י צירוף יחויב משום אותו איסור גם על חצי שיעור יש אותו איסור דנבילה וטריפה וכיו"ב, ולא משום איסור ריבוי דכל חלב לבד וריבוי דכל חלב הוא רק ילפותא לדין חצי שיעור דאסור בכל איסורים כמו שיעור שלם רק שאין לוקין עליו וכל זה באיסורים כמו טריפה ונבילה שיש לו איסור עצמית הלאו, אבל בשבועה שנשבע שלא יאכל דאכילה הוי בכזית ודמי כמו שנשבע על כזית א"כ אי אפשר לומר דעובר על לאו דלא יחל דברו וככל היוצא מפיו יעשה שהרי לא חלל דברו כלל שלא נשבע רק על כזית, ומ"מ אסור בחצי שיעור

לאו משום הלאו שבו רק מצד רבוי דכל חלב דמיני' ידעינן דכל שבשיעור שלם יש לאו או עשה גם חצי שיעור שבו אסור ואיסורו מצד ריבוי דכל חלב ולאו מצד לאו דבל יחל. ולפי"ז י"ל בשי' הטור דמודה להרשב"א דאין שבועה חל על חצי שיעור נבילה וטריפה כדמוכח פשטא דשמעתא ביומא דכיון דאסור מה"ת מלאו דנבילה וטריפה הרי הוא מושבע ועומד מהר סיני כמו בשיעור שלם, וכל זה באיסורי נבילה וטריפה, אבל בנשבע שלא יאכלנה דהשבועה היא על כל הככר ועל כזית שבו לא חלל דברו ולא עבר על בל יחל ורק שיש בו איסור דכל חלב דהוא מצד ריבוי דכל שאינו מפורש בתורה להכי חל שבועתו. ולמש"כ דאין באיסור חצי שיעור בשבועה רק ריבוי דכל ולא משום לאו ועשה שבו, י"ל בזה משה"ק הגאון מוהר"י אייבשיץ במאי דאמר רב במגילה דט"ז ויעבור מרדכי שהעביר יום ראשון של פסח בתענית דהלא הי' עבירה גדולה מזו שביטל מ"ע דמצה ובס' ערוך לנר יבמות דקכ"א תירץ דכיון דשיעור עינוי בככותבת י"ל דאכלו כזית מצה, ונדחק בזה דהא חצי שיעור אסור מן התורה דצ"ל דמתחלה לא קבלו שלא לאכול חצי שיעור אבל זה אינו דכיון דבככותבת אסור ממילא גם בפחות אסור משום חצי שיעור ול"ש בזה תנאי כמו בנדרים ושבועות, ולמש"כ דהא דאסור בנדר ובשבועה חצי שיעור משום ריבוי דכל ולא משום לאוי דנדרים, י"ל דאתי עשה דמצה ודחי לאיסור דח"ש דהא דנדרים חלים עד"מ כ' החינוך דלהכי לא דחי משום דהוי לאו ול"ת, כל היוצא מפיו יעשה, אבל בח"ש דלא נדר ולא שייך כל היוצא מפיו יעשה ורק דאסור מריבוי דכל אתי עשה דמצה ודחי לה, ואעפ"י דאכלו כזית מצה מ"מ כיון שלא אכלו ככותבת הוי עינוי ולהכי אמרו שהעביר מרדכי יום ראשון של פסח בתענית.

ולמשנ"ת י"ל גם ביוהכ"פ דאסור חצי שיעור רק משום ריבוי דכל חלב לאו משום עינוי דהא עינוי תלוי ביתובא דעתא וכל שאין בו שיעור ככותבת הרי הוא מעונה וכמש"כ הרא"ה הובא בר"ן בפ"ק דתענית ע"ד הירושלמי דבאכל בתעניתו דאבד תעניתו דוקא באכל בשיעור ככותבת ויעו' בריב"ש סי' רפ"ז דדוקא באכל בכדי אכילת פרס דאע"פ דח"ש אסור מן התורה מ"מ לגבי יוהכ"פ הוי עינוי ומבואר דהוי מתענה אלא דאסור מצד חצי שיעור ועי' במג"א סי' תקס"ח ס"ק ב' ובאלי' רבה שם, ובזה האיסור דח"ש משום ריבוי דכל ולא משום עצם דין עינוי דיוהכ"פ, ולהכי נראה דהנשבע שלא לאכול ח"ש ביוכ"פ שבועה חלה עליו כיון דהאיסור רק מצד ריבוי דכל ולא משום עצמות האיסור, וכן נראה במש"כ האחרונים לדון דהיכי דל"ש חזי לאיצטרופי דמ"מ אסור מצד ח"ש מריבוי דכל בכה"ג חלה השבועה, ולהכי בחיר שנשבע שלא לאכול חרצן ח"ש ברגע האחרון של הנזירות באופן דל"ש חזי לאצטרופי בכה"ג חלה השבועה, וכן בנשבע

שלא יאכל חמץ חצי שיעור ברגע האחרון של פסח באופן דל"ש חזי לאצטרופי הי' חל השבועה רק דבחמץ לשי' הרמב"ם אסור ח"ש מצד לא יאכל כמ"ש הרמב"ם ואיצטריך קרא בכה"ג ונפ"מ לענין שבועה ואכמ"ל.

סימן כב

בענין צוואת צדקה

ע"ד צוואת האשה המנוחה ח"ש שטיין אשר בחליה בקשה לכתוב צותה עברית וקצבה חלוקתה לקרוביה ולצדקות. ועל המותר שישאר מכספה צותה לתת לצדקות העיר ווידז ואח"כ התישבה לבקש נאטאריוס להעריך צוואה כנמוס וכתבה כל הפרטים כמו שאמרה קודם, אך ע"ד המותר שישאר לצדקות ווידז לא הזכירה. והשאלה בזה אם שכ"מ שהקדיש או שחילק לעניים יכול לחזור בעודו בחליו. ואם מה שלא הזכירה בצוואתה ע"ד המותר אם חשוב זה חזרה, והרבנים הגדולים בווידז וליוועניהאף פלפלו בזה בתשובותיהם. ובאשר עלי לעשות מעשה בזה בהיותי השליש אמרתי לרשום את אשר אחזה אני בזה:

א

והנה בדין שכ"מ שהקדיש או שחילק לעניים אם יכול לחזור בחליו נחלקו הסמ"ע והנתיבות וד' הסמ"ע בסי' ר"נ ס"ק י"א שיכול לחזור ופירש כן בדעת הרמ"א ככל מתנת שכ"מ דכל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו והנתיבות שם ובסי' רנ"ה חולק ע"ז ונסתייע מד' הנמוק"י שכ"כ להדיא וכוונתו לד' הנמוק"י בדין שכל שחוזר אם עמד חוזר במתנתו שכתב שם אמר המחבר כל שאילו עמד חוזר אינו כלל גמור בכל מקום שהרי אם נתן כל נכסיו בקנין מעכשיו והוא שכ"מ או מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר דוקא. אבל אינו בענין אחר וה"ה למכר והקדיש כל נכסיו כדלעיל כו' הרי דבריו ברור מללו דבהקדש כל נכסיו א"י לחזור בחליו, אולם ממה שהביא הנמוק"י בפ' גט פשוט בדין דר"ה שכ"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני כו' קו' הראשונים תיפ"ל כיון דשכ"מ הי' כשהקדיש כל נכסיו אם עמד חוזר דהא לעיל סלקא בתיקו כו' נראה דעתו דיכול לחזור וד' הנמוק"י סותרים זא"ז ומצאתי בכתונת פסים שהרגיש בזה.

ובאמת מחלוקת הסמ"ע והנתיבות זהו שאילת הראשונים ונחלקו בזה הרא"ה והרשב"א והדברים מפורשים בנמוק"י לנדרים דכ"ט בהא דאמרינן דאמל"ג כמסירתו להדיוט ומעכשיו ומכאן דן הרא"ה דשכ"מ שהקדיש כל נכסיו לאח"מ דא"י לחזור דהרי הוא כמו שהקדיש מעכשו אם ימות והרשב"א חולק ע"ז כיון דסתם מתנת שכ"מ לאח"מ והא

מדינא אין קנין לאח"מ רק תק"ח שיועיל וע"כ יכול לחזור והדברים מאירים בטעמם דלהרא"ה כיון דאמל"ג כמסל"ה מעכשיו דמי אם ימות וכל שמת ונתקיים התנאי לא מהני חזרתו בחליו ורק אם עמד חוזר שלא נתקיים התנאי ושי' הרשב"א דוקא לאחר ל' הוי כמעכשיו משא"כ במתנת שכ"מ כיון דסתם מתנת שכ"מ היא רק לאח"מ גם בהקדש להך צד דאם עמד חוזר בהקדיש כל נכסיו וגם בהקדש האומדנא כן דמקדיש לאח"מ ורק מדין מתנת שכ"מ מועיל וע"כ מהני חזרתו ובשי' הרשב"א הדברים יותר מפורשים בתשו' הרשב"א ח"ג סי' קכ"ב שהתוכח בזה עם השואל שהעיד בשם הרמב"ן דבהקדיש כל נכסיו דאם עמד חוזר אבל כל היכא דלא עמד א"י לחזור בחליו והרשב"א מכחישו דלא אמר אדם מעולם דהא שמואל כללא כייל דכל מקום שאם עמד חוזר חוזר במתנתו וכיון שאם עמד חוזר בהקדישו חוזר הוא בו אע"ג דמית ומה שאמר בשם הרמב"ן תלה במה שאינו ואדרבה בפירוש כתב שחוזר בהקדישו גבי מימרא דר"ה דשכ"מ שהקדיש כל נכסיו שפי' שהקדיש כשהוא בריא דאם שהקדיש כשהוא שכ"מ בעא דלא איפשיטא היא אם עמד חוזר וקיי"ל כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו כו' וכן נסתייע מד' הראב"ד שהוכיח מהא דר"ה להלכה דאם עמד אינו חוזר והאריך הרשב"א בסוגיא בנדרים ובירושלמי בדין דלאחר ל' ומסיק וכלל הדברים אלו שאמרנו דוקא בבריא שהקדיש לאחר ל' יום אבל שכ"מ שהקדיש לאח"מ אפילו רצה לחזור בו חוזר ואפילו מת חוזר בהקדישו דהא לא חייל הקדש מהשתא ואפילו הקדיש סתם ועמד בעאי דלא איפשיטא וקיי"ל דחוזר דתיקו דממונא הוא וכל שעמד חוזר חוזר במתנתו ולא שנא מתנת הדיוט ול"ש לעניים ול"ש להקדש גבוה עכ"ל

ב

ולכאורה נראה לפי"ד הרשב"א דהא כללא כייל שמואל כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו תלוי דין זה גם במחלוקת שנחלקו הראשונים במהיום ומעכשיו אם עמד חוזר דשי' הרמב"ם בפ"ח מה' זכי' דמעכשיו בקנין הרי הוא כמתנת בריא וא"י לחזור וכ"פ בטוש"ע סי' ר"נ סע"ט והנמוק"י ב"ב שם והתוס' בגיטין ד"ט והריטב"א בגיטין ד"ט ודס"ו ובקדושין ד"נ דעתם דגם במעכשיו אם עמד חוזר ולשי' הרמב"ם בודאי כללא כייל שמואל דמעכשיו א"י לחזור, אבל לשי' החולקים דמעכשיו אם עמד חוזר ובודאי דבחליו אינו יכול לחזור כיון שכבר חל הקנין מעכשיו ודוקא בעמד איכא אומדנא דהא דחוזר בחליו לפי שלא חל הקנין מעכשיו רק לאח"מ אבל במפרש מעכשיו שחל הקנין מיד מאיזה טעם יחזור, ואין לומר דאיכא אומדנא בשכ"מ שאם רוצה לחזור יחזור דהרי מבואר בגיטין דס"ו ודע"ב לפירש"י דר"ה ס"ל דגיטו כמתנתו ואם עמד חוזר ודוקא אם

עמד ובחליו אינו חוזר מגיטו הרי דע"ז ליכא אומדנא ורק מה שחוזר בחליו הוא לפי שלא כיון להקנות רק לאח"מ משא"כ בגט שחל מחיים.

וא"כ במעכשיו שאינו חוזר בחליו ואפי"ה אם עמד חוזר והדברים מבוארים בחי' הריטב"א בגיטין דס"ו דגט למתנת שכ"מ כדין איכא לדמויי ומה שמקנה כ"א כדין לא אמרינן כל שעמד חוזר חוזר במתנתו דלא אמרינן הכי אלא במה שמקנה באמירה בעלמא דמן הדין לא מהני אלא מתק"ח, אבל במה שמקנה מן הדין וכראוי בכי הא לא אמרינן דחוזר במתנתו דאם עמד חוזר משום דאומדן דעת הוא דלא יהיב אלא עד מיתה, אבל אינו חוזר במתנתו כו' ויעוי"ש עוד שהאריך בהא דמתקיף ר' אבא דאף גט יהי' לאח"מ שיכול לחזור בו ומשני כו' אבל גט דא"א לחול לאח"מ אלא מחיים אי איכא לדמויי למתנה דחל מחיים איכא לדמויי והלכך אם לא עמד אינו חוזר יעוישה"ט.

ובדברי הריטב"א בתחלת הדבור אר"ה גיטו כמתנתו מה שהביא בשם רבנו מה מתנתו אם עמד חוזר אפילו באותו שאילו לא עמד אינו חוזר כגון בקנין דמיפה את כחו א"כ במצוה מח"מ במתנה בקנין וכמהיום דבריא ודאי אם עמד חוזר ואם לא עמד אינו חוזר כיון דאמר מהיום יעוי"ש ולשיטתם דלאו כללא כייל ובמעכשיו חוזר אם עמד ואינו חוזר בחליו וה"ה בהקדיש דאמל"ג כמל"ה דמי מעכשיו וקונה באמירתו מצד הדין אעפ"י שאם עמד חוזר אינו חוזר בחליו, אבל לשי' הרמב"ם במעכשו גם אם עמד אינו חוזר לדידי' כללא דשמואל דוקא הוא כמש"כ הרשב"א.

ובפשוטו הא לשיטתם דבמעכשו אם עמד אינו חוזר ממילא אאפ"ל דבמקדיש כל נכסיו בשכ"מ הוי כמעכשיו בקנין דא"כ אמאי אם עמד חוזר דהא במעכשיו א"י לחזור כלל וע"כ צ"ל כשי' הרשב"א דבשכ"מ גם בהקדש דעתו כשאר מתנות שכ"מ לאח"מ. אולם מצד הסברא אין זה מוכרח דאפשר דדוקא במפרש עכשיו ושינה משארי צוואות שכ"מ כוונתו למתנת בריא בין יחי' ובין ימות וארכבי' אתרי רוכשי דהא דקיי"ל כשמואל שמא גמר להקנותו בשטר ואי שטר לאח"מ ל"ש זה במפרש מעכשיו דגם שמואל מודה והוה כמתנת בריא ובודאי כוונתו לבטל האומדנא ושגם אם יעמוד יהי' המתנה קיימת, אבל בהקדש שלא פירש מעכשיו ורק שאנו מפרשים דעת המקדיש כמסירה להדיוט מעכשיו ומצדו אין שום סתירה וביטול להאומדנא הדר דינא גם לשי' הרמב"ם דאם עמד חוזר משום האומדנא אבל באליו כיון דאין כאן אומדנא אינו חוזר אך לשי' התוס' בגיטין דע"ב ד"ה אר"ה בשיטת ר"ת שפירש דהא דאם עמד חוזר במתנה אינה חלה כלל הלא לאח"מ משא"כ בגט בע"כ רצונו שיחול מחיים להכי אם עמד אינו חוזר ואף דהתם לא פירש מעכשיו רק דמוכרחים אנו לפרש כונתו ורצונו שיחול הגט מחיים דאין גט לאח"מ,

ואין בזה ביטול אומדנא כלל ומ"מ ס"ל לר"ת דבכה"ג אם עמד אינו חוזר אלמא דס"ל דכל שחל מחיים יש לו דין מתנת בריא, א"כ לדידי' אאפ"ל דבמקדיש כל נכסיו דאמל"ג כמסל"ה דמי מעכשיו בשכ"מ דא"כ אמאי אם עמד חוזר וע"כ צ"ל דבמקדיש ג"כ כוונתו שיחול לאח"מ ולהכי אם עמד חוזר א"כ מה"ט גם בחליו חוזר ולשי' הר"ת מוכרחים אנו לומר כשי' הרשב"א ובשי' זו אזלא ג"כ קו' התוס' בב"ב קע"ה שהקשו בדינא דר"ה שכ"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני דתיפ"ל דאם עמד חוזר וכל שחוזר אם עמד חוזר ממתנתו (וביותר י"ל דהר"ת דייק בגיטין בהא דאר"ה גיטו כמתנתו ולא אמר גט כמתנה דאמתני' דאם מתי קאמר אבל סתם שכ"מ אם עמד אינו חוזר הרי דר"ה ס"ל דבגט שכ"מ אם עמד אינו חוזר מטעם דכוונתו שיחול מחיים ולרב הונא לטעמו שפיר הקשו).

ג

אולם דברי התוס' בגיטין דע"ב בתי' ר"ת סותרים דברי התוס' בגיטין ד"ט בד"ה ואינו חוזר שהקשו דאיך מהני השחרור דהא אין גט לאח"מ ותירצו בדכתב מהיום, מבואר בדבריהם דגם מהיום הוא חוזר בנכסים וגם בעבד הי' חוזר לולא הטעם שכבר יצא עליו שם בן חורין ולא עוד דגם לפי תירוץ השני שם א"נ אפילו סתמא כיון דדעת שכ"מ לשחררו דעתו שיקנה בשעה שראוי' לשחרר דהיינו מחיים קשה לפי שי' ר"ת דכאן דדעתו מחיים א"כ אמאי הי' חוזר בעבד עפ"י דין וכיון דבע"כ צ"ל דמשחררו מחיים א"כ איך יפרנס הר"ת סוגיא דגיטין ד"ט וכבר תמה בזה הגאון רע"א בחי' לגיטין ונדחק לתרץ דשאני התם כיון שכלנו עם הנכסים שאין רצונו לתת מחיים להכי הי' חוזר בעבד, ולכאורה הי' נראה דכונת התוס' בד' ע"ב דהא דגיטו כמתנתו הוא בע"כ כמתנה במקצת בקנין דהא גיטו מתנה במקצת היא וכ"כ הפנ"י וכ"נ מד' הריטב"א לפרש דבמצוה מח"מ הוא דאל"כ הא מתנה במקצת בקנין אם עמד אינו חוזר וכיון דבמתנה במקצת אם ימות ואם מת קאי דאין בזה אומדנא רק מחמת שהוא מצוה מח"מ בזה ס"ל לר"ת דדוקא באופן שאינו חל כלל אלא לאח"מ אם עמד חוזר משא"כ היכא שכונתו שיחול מחיים אין בו דין מצוה מח"מ (וזהו שלא כד' הט"ז בחו"מ סי' ר"נ שכ' דאף במעכשיו במצוה מח"מ אם עמד חוזר וכ"נ מד' הריטב"א) להכי בגט דדעתו שיחול מיד אם עמד אינו חוזר משא"כ במתנת שכ"מ בכולה דמצד עצמו הוי אומדנא ודאית שלא יתן כל נכסיו לאחרים ויהי' ערטילאי בזה גם ר"ת מודה דאם עמד חוזר ולהכי בד"ט דמיירי במתנת שכ"מ בכולה גם שרנו שיחול השחרור מחיים מ"מ אם עמד חוזר ואין מזה הכרח לד' הרשב"א אבל מסתימות דהתו"ס שכתבו ולא דמי למתנת שכ"מ דאם עמד חוזר דמתנה אינה חל כלל אלא לאח"מ משמע דבכל מתנת שכ"מ כן הוא ולאו דוקא במצוה מח"מ.

ד

והנה כשי' התוס' בגיטין דע"ב כן הוא שי' הרשב"ם בב"ב דקנ"ו שכתב דאליבא דר"א דלית לי' דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין ובעי קנין כדין מתנת בריא דה"ה דאם עמד אינו חוזר ונראה בטעמו דהא דאם עמד חוזר לרבנן אף בקנין משים שלא חלה המתנה מחיים אבל לר"א דבעי קנין כמתנת בריא ואין קנין לאח"מ וע"כ מקנהו בחיים וכיון שחלה המתנה מחיים חם עמד אינו חוזר ולא אמרינן אומדנא שנתן מעכשיו ע"ת אם ימות. ובאמח קשה לדבריהם (כמשה"ק בס' דברי אמת בדיני קנינים סי' ד' וכבר קדמהו בזה השי' מקובצת בב"ב דק"נ) מסוגי' ערוכה בגיטין דט"ו דמוקי לה לת"ק ור"נ ור' יעקב ור"מ כר"א דשכ"מ בעי קנין ואפי"ה נחלקו בב"ב דקנ"ג ר"נ ור' יעקב בדין שכ"מ הייתי והם אומרים בריא היית כו' ומאי נפ"מ בין שכ"מ ובין בריא כיון דמתנת שכ"מ בעי קנין ואם עמד אינו חוזר כמתנת בריא ח"כ אפילו אם הי' שכ"מ ג"כ אינו חוזר לכשעמד לר"א והשימק"ו נסתייע מזה דבאמת אם עמד חוזר גם לר"ת דנהי דהוי בקנין מ"מ הא איכא אומדנא דלכשיעמוד יתבטל מתנתו אבל לשי' הרמב"ם ור"ת דכל שחל מחיים איני חוזר א"כ באמת תמוה דבמאי נפ"מ אם הי' שכ"מ או בריא (ומשה"ק בס' דברי חמת שם לשי' הפוסקים דמעכשיו אם עמד אינו חוזר דבמאי פליגי דע"כ הי' בקנין דאל"כ גם לכשהי' בריא אין מתנתו מתנה בלא קנין לק"מ דמיירי בסתם שהי' קנין ולהכי בבריא סתם קנין מעכשיו ומועיל משא"כ אם הי' שכ"מ בקנין דעתו לאח"מ ואם עמד חוזר ורק אם פירש מעכשיו בזה אינו חוזר דביטל האומדנא וזה פשוט) והיא קו' חמורה לשי' הרשב"ם והר"ת.

ה

ונראה בישוב שיטתם עפ"י המבואר בירושלמי פיאה פ"ג הל"ז כתב לזה וחזר לזה, רב אמר אינו יכול לחזור ור"י אמר יכול לחזור ויעוי' בפ"מ שם דבמתנת שכ"מ בלא קנין מיירי, ולרב א"י לחזור ולתת לשני וע"כ דלא ס"ל הא דשמואל דכל שאם עמד חוזר במתנתו ונ"ל דס"ל דגם שכ"מ מקנהו מעכשיו אם ימות וכיון שנתקיים התנאי לא יכול לחזור בחליו ואם עמד שלא נתקיים התנאי חוזר דאילו נימא דמקנהו רק לאח"מ אמאי א"י לחזור בתוך הזמן בחליו (ועי' באחיעזר חאה"ע סי' ל"ג חות ו'). ולפי"ז פליגי רב ושמואל בעיקר הדין דמתנת שכ"מ דלשמואל סתם מתנת שכ"מ לאח"מ היא ולכשעמד חוזר לפי שלח הגיע זמן הקנין ומה"ט חוזר במתנתו וגם במתנת שכ"מ בקנין כונתו לאח"מ ותקנת חז"ל הי' שיועיל מתנה לאח"מ מדין מתנת שכ"מ מה שאין במתנת בריא ודרב סתם מתנת שכ"מ דעתו מעכשיו אם ימות ומהני בקנין מצד הדין אם ימות

רק דתק"ח דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי דדברים בעלמא מהני ואם עמד חוזר דאומדנא דמוכח הוא כאילו פירש מעכשיו ונתקיים התנאי הרי היא של המקבל למפרע ולא מהני חזרתו בחליו ובזה יש לבאר פשט השמועה בכתובות דנ"ה דמקשה ורב לא אזיל בתר אומדנא והא אתמר מתנת שכ"מ שכתוב בה קנין רב אמר ארכבא אתרי ריכשי שאם עמד אי"ח ושמואל אמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ כו' וכבר הרגישו רבותינו בעלי התוס' דמאי ענין פלוגתא דרב ושמואל לאומדנא ועי' שימ"ק שם ולפמש"כ יבואר יפה דהש"ס ס"ל בפלוגתתם דלהכי לא חייש רב שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ משום דלרב באמת כל מתנת שכ"מ מעכשו הוא והא דאם עמד חוזר בקנין (דבלא קנין הוא חוזר מצד הדין דתקנת חז"ל דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי הוא אם ימות) משום אומדנא ובדין גם אם פירש מעכשיו חוזר משום אומדנא דבודאי לא נתן רק על תנאי אם ימות ורק בשטר שכתוב בו קנין ופירש הקנין בשטר וביטל האומדנא ואדרבה ארכבא אתרי רכשי ושמואל לטעמי' דכל שחוזר אם עמד חוזר במתנתו ס"ל דדעת שכ"מ להקנות לאח"מ דוקא ואם עמד חוזר לפי שלא הגיע זמן המחנה ע"כ שפיר חייש שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ וגם מספק שמא לא גמר כו' די דהוה ספק בעיקר הקנין וכ"כ השימ"ק בדברי שמואל דמספיקא מוקמינן בחזקת היורשים ולא מהני תפיסת המקבל דאילו בקנין ודאי וספק אומדנא הא דעת הרא"ש בב"ב בהקדיש כל נכסיו דאין ספק אומדנא מבטל הקנין) וס"ל להש"ס דמאי דאמרינן אליבא דשמואל בשכ"מ שאינו מקנה רק לאח"מ אין זה רק הגבלת זמן דקנין ככל דברי שכ"מ שמחלק נכסיו לאח"מ ומסתמא כפירושו ולא נעשה כלל התחלת מעשה הקנין ואין מזה בירור על דין אומדנא לבטל קנין ודאי שחל מיד לפיכך לשמואל אם פירש השכ"מ מעכשו בקנין אף בלא שטר אם עמד אינו חוזר לשמואל ואין מדינו דשמואל ראי' לדין אומדנא לבטל קנין שחל מעכשיו ע"י אומדנא לומר שסתמא כאילו התנה ככל דיני התנאים לבטל המעשה ולהכי מוכיח הש"ס מרב דלא חייש שמא גמר להקנותו בשטר ואין שטר לאח"מ משום דס"ל דסתם מתנת שכ"מ מעכשיו ולשיטתו בירוש' דאינו חוזר בחליו) וע"כ הא דאם עמד חוזר הוא משום אומדנא לבטל הקנין שכבר נעשה מעכשיו וע"כ משום אומדנא וס"ל להש"ס גם בדין דראב"ע שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה הוא גם אם פירש מעכשיו ומ"מ אמרינן שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה וכאילו התנה בכל דיני התנאים ולהכי משוה להדדי ומקשה ורב לא אזיל בתר אומדנא כו'.

ואיך שיהי' בפירוש השמועה דתלמודא דילן אבל בירושלמי הרי מפורש דלרב אינו חוזר בחליו גם אם נפרש בהירושלמי דלא כהפ"מ והא דלרב אינו חוזר מיירי בקנין (ויעוי' ב"ב דקנ"ב כתב לזה וחזר וכתב לזה ובפי' התוס' שם) עכ"פ הרי מוכרח לרב דבקנין אינו חוזר בחליו ואם עמד חוזר מצד אומדנא ומוכרח דס"ל דדעת שכ"מ להקנות מעכשיו מחיים ואם עמד חוזר מצד אומדנא ור"ת בגיטין דע"ב דס"ל דכל שחל מחיים אם עמד אי"ח היינו למאי דקיי"ל כשמואל דכל שחוזר אם עמד חוזר במתנתו וכן קיי"ל כשמואל דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ וע"כ היכא שחלה מתנתו מעכשו אם עמד אי"ח וזהו ג"כ שי' הרשב"ם בב"ב דקנ"ו אליבא דר"א דס"ל דמתנת שכ"מ בעי קנין כדין מתנת בריא מחיים אם עמד אינו חוזר אבל אליבא דרב דס"ל דכל מתנת שכ"מ מחיים ואם עמד חוזר מצד אומדנא א"כ גם הר"ת והרשב"ם מודה דלדידי' אם עמד חוזר בכל גווני אף מעכשו וגם לר"א משום דאזיל בתר אומדנא

ו

ועפ"ז יש ליישב הסוגיא דגיטין י"ד וט"ו אוקימתא דמוקי לה בשכ"מ ובפלוגתא דר"א ורבנן וס"ל לר' נתן ור' יעקב ור"מ כר"א דמתנת שכ"מ בעי' קנין אתי כרב דאזיל בתר אומדנא וא"ש פלוגתתם בב"ב דקנ"ג דזה אמר שכ"מ הי' וזה אמר בריא הי' דלרב אף לר"א דבעי קנין וחל מחיים אם עמד חוזר משום אומדנא דהוי כמתנה מעכשיו אם ימות יהי' חל ואם יעמוד יתבטל ומיושב ד' הרשב"ם, ועפ"ז י"ל ג"כ קושיתי לדבריהם איך יפרנסו הא דרב נחמן בגיטין ד"ט ע"א דחוזר בנכסים ואי"ח בעבד משום שיצא עליו שם ב"ח הא לא"ה הי' חוזר בעבד אע"פ שבודאי כונתו הי' שישתחררו מחיים דאין גט לאח"מ די"ל דר"נ ס"ל כרב דאזיל בתר אומדנא ואם עמד חוזר גם באופן שחל מחיים אבל למאי דקיי"ל כשמואל דכל שחוזר אם עמד חוזר במתנתו ושמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ כל היכא שחל מחיים אם עמד אינו חוזר ומיושב דברי ר"ת בגיטין ד' ע"ב ולפ"ז י"ל גם אם נימא כשי' הנמוק"י דבמעכשו אם עמד חוזר מ"מ כללא דשמואל דוקא משום דשמואל לטעמי' דלא אזיל בתר אומדנא במעכשיו אם עמד אינו חוזר ולשיטתו כללא דוקא ולדידן דאזלינן בתר אומדנא חוזר אפילו במעכשיו משום אומדנא

ז

ולדינא לפמש"פ הרמב"ם בפ"ז מה' עבדים וביו"ד סי' רס"ז ובחו"מ סי' ר"נ כרב נחמן דשכ"מ שכתב כל נכסיו חוזר בנכסים ואי"ח בעבד לפי שכבר יצא עליו שם בן חורין וקשה קושי' התוס' הא אין גט לאח"מ וצ"ל בשי' הרמב"ם כתי' השני דהא אאפ"ל

כתי' הא' דאמר מהיום דהא לשיטתו במעכשיו אם עמד אינו חוזר כמש"פ בפ"ח מה' זכי' ורק לתי' הב' דע"כ כונתו שיחול מחיים י"ל דבכה"ג לא דמי למעכשיו לפי שלא ביטל האומדנא בזה כמש"כ באות א' אבל עכ"פ הרי מוכרח הכרעתם להלכה דאעפ"י שישתחררו מחיים מן הדין אם עמד חוזר וכן חוזר הוא בנכסים וזהו דלא כר"ת דהא לדידן דקיי"ל כשמואל דכל שחוזר אם עמד חוזר במתנתו מ"מ הרי הוא חוזר בנכסים ובעבד מצד הדין אעפ"י שכונתו לשחרר מחיים ולטעמם משום דהא דקיי"ל דאזלינן בתר אומדנא וכשי' התוס' בכתובות דנ"ה ושארי הראשונים דגם שמואל אזיל בתר אומדנא או דבדין אומדנא קיי"ל כרב אעפ"י דבמחלקותם שם.

קיי"ל כשמואל כמש"כ הגר"א בסי' ר"נ ס"ק מ"ח דבר"פ אע"פ אמרינן דרב דפליג אזיל בתר אומדנא ואנן קיי"ל דאזלינן כמש"כ ב"ב (דקמ"ו) אלא כיון דאמר מילתא דל"צ חיישינן ולכך תלינן במה שיכול עכ"ל הרי דבדין אומדנא קיי"ל כרב ולהכי אעפ"י שרצונו שיחול מחיים אם עמד חוזר ורק בפירש מעכשיו ביטל האומדנא וזה בע"כ דלא כשי' ר"ת דכל שחל מחיים אם עמד אינו חוזר, וכ"נ שי' הרמב"ם בפ"ט מה' גירושין דכתב שכ"מ שנתן סתם גט לאשתו אם עמד א"י לחזור שמא יאמרו יש גט לאח"מ ויעוי' במ"מ שם דסובר כשי' רש"י דהא דאר"ה גיטו כמתנתו ואם עמד חוזר היינו אם שכ"מ נתן סתם גט לאשתו ואין הלכה כר"ה אלא כרבה ורבא הרי מבואר דשי' הרמב"ם דלא כר"ת אעפ"י דפסק דבמעכשיו א"י לחזור היינו דוקא בפירש מעכשיו ובמתנה גופא באופן שלא פירש מעכשיו ורק דמתוך הענין מוכח שכוונתו שיחול מחיים כמו בנכסי קנויים לך בעבד חוזר כמו בשארי מתנות שכ"מ, וכן היא דעת השמ"ק (ב"ב דקנ"ג) דאפילו לר"א דבעי קנין במתנת שכ"מ אם עמד חוזר וכפשט השמועה בספ"ק דגיטין הרי דלר"א מתנת שכ"מ חל מהיום כמתנת בריא מ"מ אם עמד חוזר אע"פ דבפי' מעכשיו אינו חוזר משום דשאני היכא דפירש לדידן בדבר שא"צ שיצא מתורת מתנת שכ"מ, וביטל האומדנא ולר"א נראה דאפילו אם פירש מעכשיו מ"מ אם עמד חוזר דהא דאמר מעכשיו משום שהרי הוא כשאר מתנת הבריאים דאין קנין לאח"מ

ח

וגדולה מזו נ"ל מה"ט דאפילו אם פירש מהיום בשחרור כמו שתי' התוס' בגיטין דף ט' גם לשיטת הפוסקים דבמעכשיו א"י לחזור מ"מ י"ל דבזה מודה דדוקא במתנה שאפשר שיחול לאח"מ ופירש מעכשיו הרי שכונתו שיחול מחיים בתורת מתנת בריא ולפיכך אם עמד אינו חוזר. אבל בשחרור דאין גט לאח"מ ומוכרח לשחררו מחיים וא"כ מה שפירש מהיום היינו משום דלאח"מ אין בידו לשחרר אבל כוונתו לתת לו בתורת מתנת שכ"מ

ומיושב בזה מה שתמה הגאון רעק"א בחדושיו לגיטין על הפוסקים שלא הביאו שי' התוס' בגיטין (דף ט') דגם במהיום אם עמד חוזר סיוע לשי' הנמוק"י בב"ב ולמשנ"ת אין שום ראי' מדהת"ו לשי' הנמוק"י וגם דעת התוס' במתנה מהיום או מעכשיו דא"י לחזור דע"כ כונתו בתורת מתנת בריא מדפירש מהיום משא"כ בגט שחרור שמוכרח לשחררו מהיום ואעפ"י דשארי הנכסים יכול לתת במתנת שכ"ח לאח"מ מ"מ הא כללן בשטר אחד והרי מוכרח לפרש מהיום שישוחרר העבד, ויל"ד לפי"ז דא"כ ע"כ גם לדהתוס' כללא דשמואל בב"ב דכל שחוזר אם עמד חוזר במתנתו לאו דוקא שהרי בנכסי קנוים לעבד מהיום חוזר בנכסים לכשעמד ואינו חוזר בחליו כיון שפירש מהיום ויל"ע בזה עפמש"כ הנתיבות בסי' ר"נ ס"ק י"ג דיש אופן דגם מהיום מעת שאני בעולם קאמר וכמו דקאמר בגיטין דע"ג וכמש"כ התוס' משום דדעת השכ"מ לאחר הגט כל מה שיכול משום דבגט כיון שאין גט לאח"מ אף שאמר מהיום כונתו רק שיחול לפני גמר מיתה משא"כ במתנת ממון של שכ"מ שיכול להתקיים לאח"מ ובאופן דהוי נפק"מ גם במתנת שכ"מ כונתו לגמר מיתה ובזה יכול לחזור בחליו גם במהיום להנמוק"י ולפ"ז בגט שחרור שאמר מהיום דכונתו מעת שאני בעולם יכול לחזור בחליו מנכסים, ובס' דברי אמת בענין קנינים סי' ג' תמה ג"כ בדהתוס' גיטין דף ט' מד' הגמ' דכתובות נ"ה דשמואל לא פליג עלי' דרב אלא משום שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ אבל אם כתב מעכשיו וקנו מיני' הכל מודים שאם עמד אינו חוזר וכ"כ הריטב"א הובא בב"י סי' ר"נ דכל שפירש מעכשיו מתנתו קיימת ושאם כתב מהיום לכו"ע אינו חוזר.

ולמש"כ אין זה ענין לדהתו"ס בגיטין דמוכרח לשחררו מחיים ומה שפירש מהיום כדי שיחול השחרור אבל אין בזה סתירה להאומדנא ואם עמד חוזר משא"כ בסתם מתנת שכ"מ שפירש מעכשיו גם לדברי הנמוק"י דדעתו דבמעכשיו אם עמד חוזר י"ל הא דכתובות משום דשמואל לא אזיל בתר אומדנא ולדידי' באמת אם פירש מעכשיו אם עמד אינו חוזר ולדידן דקיי"ל בדין אומדנא כרב הדר דינא דאם עמד חוזר אף במעכשיו

ט

ולפי המתבאר באות הקודם בשי' הרמב"ם בפ"ט מהל' גירושין בהא דאר"ה גיטו כמתנתו כשי' רש"י דבמתנת שכ"מ קא מיירי, וזהו דלא כר"ת וגיטו כמתנתו ומתנתו כגיטו דאע"פ שחל מחיים אם עמד חוזר ורק אם פירש מעכשיו אינו חוזר ולפ"ז נראה דבהקדש דאמרינן דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט מעכשיו מ"מ כיון דלא פירש מעכשיו רק דאמדינן דעתו שכונתו מעכשיו אם עמד חוזר, אבל בחליו אינו חוזר ודמי למקדיש לאחר ל' כשי' הנימוק"י והרא"ה ושי' הרשב"א דלא דמי למקדיש לאחר ל' משום דסתם

מתנת שכ"מ לאח"מ ובד' הרא"ה והנימוק"י י"ל דכיון דגם בבריא שמקדיש לאחר מיתה מהני משום דאמל"ג כמסל"ה מעכשיו דמי לא גרע שכ"מ מבריא ובשי' הרשב"א נראה דאפילו אי נימא דבבריא מהני במקדיש לאחר מיתה היינו דוקא בריא דמפרשים כונתו מעכשיו אבל שכ"מ מפרשים כונתו לאח"מ דוקא ככל מתנת שכ"מ ולכאורה הי' נראה מסברא דשאני מקדיש דמצוה קא עביד ורצונו שיעשה המצוה מחיים מעכשיו, והרי הגמ' מספק"ל דמשום מצה רצונו להקדיש גם אם יעמוד וניהו דלהך צד דאם עמד חוזר אין רצונו להקדיש אם יעמוד אבל אם ימות רצונו להקדיש מעכשיו כמו במעכשיו ולאח"מ דגופו מהיום ופירות לאח"מ כדי שיחול ההקדש מחיים.

אלא דשיטת דהרשב"א הובא להלכה בסי' רנ"ו במקדיש מעכשיו ולאח"מ דהוי חזרה ולא דהוי גופו מהיום ופירות לאח"מ משום דבהקדש אאפ"ל גופו מהיום, ואף דבקצוה"ח סי' רנ"ז ובתשו' רב"צ אשכנזי כתבו דבנודר לצדקה שאני אולם הא הרשב"א אינו מחלק בדבר י' ולכאורה הי' נראה עוד ביסוד ס' הרשב"א דדעת השכ"מ להקנות לאח"מ דוקא דהא לשי' התוס' (בגיטין דף י"ד) והרא"ש והטור בסי' ר"נ דמתנת שכ"מ קונה למפרע משעת נתינה, ואפילו מת המקבל בחיי נותן ויעוי' בקצוה"ח סי' ר"נ מה שהאריך בזה, וא"כ הרי גם בסתם מתנת שכ"מ קונה למפרע וע"כ דאיכא רצון מצד הנותן וע"כ בהקדש הרי נקנה מעכשיו מצד אמירתו עפ"י דין, וא"כ לפי שי' התוס' והרא"ש והטור בודאי אינו חוזר בחליו והרשב"א לשי' החולק שם בדבר וס"ל דמתנת שכ"מ אינה נקנית למפרע, אולם בגוף דברי התוס' וסברתם דמתנת שכ"מ קונה למפרע אסבר לה המהרי"ט בתשו' סי' ע"ד הובא בנתיבות שם סי' ר"נ דיפוי כח עשאוה חכמים דהשיעבוד חל מחיים יעוי"ש ולא דהוי קנין גמור ואינו מובן כ"כ ס' התוס' לפי"ז מ"ט ירתי יורשי המקבל שמת בחיי נותן כיון דלא הי' לו רק שיעבוד ויותר נראה בפשט דהתוס' דחז"ל עשאו דברי שכ"מ ככוכ"מ משעת אמירה היכא שיצטרך לזה כמו במת המקבל ודברי שכ"מ הוא עפ"י דעת חכמים וכמש"כ התוס' בגיטין דף ט' בעבד כה"ג מ"מ גם באופן זה ביד השכ"מ לחזור ממתנתו דכיון דעיקר היא האמירה וכיון שחזר הרי בטלה אמירתו (ויש לעי' בדבר אם הי' קנין כיון דנקנה למפרע אינו חוזר במתנתו בכה"ג היכא שמוכרח להיות נקנית למפרע וי"ל כיון דהוא ע"ד חכמים הם אמרו והם אמרו דכל שחזר אם עמד חוזר במתנתו גם בכה"ג) וא"ש (בכתובות דנ"ה) שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ כיון דאינו מקנהו בתורת מתנת שכ"מ עפ"י דעת חכמים הדר דינא לסברא דמחלק לאח"מ ובאחריך לפלוני ב"ב דקל"ז דאם נתנו במתנת שכ"מ לא עשה ולא כלום אעפ"י דהתם יצטרך להקנותו למפרע כדי שלא יזכה אחריך י"ל כמש"כ הקצוה"ח שם

משום דבידו לחזור אחריך קדים, עכ"פ לפי"ז גם מד' התוס' והרא"ש והטור אין סתירה לדין הרשב"א וי"ל גם לדידהו במקדיש דהוא כמו בשארי מתנות שכ"מ להקנות לאח"מ (במקום שאין הכרח לקנין למפרע) וכיון שחוזר אם עמד חוזר במתנתו, גם אם נימא בפשט דהתוס' דבכל מקום שוו חכמים למפרע משעת אמירתו ככתובין וכמסורין מ"מ ע"כ צ"ל דתלה בדעת חכמים וע"כ חוזר במתנתו גם בענין א"כ מה"ט גם בהקדש חוזר, (אך לפמ"ש הקצוה"ח בהבנת דברי התוס' והרא"ש והטור דהוי קנין ממש למפרע ולהכי זכו יורשי מקבל גם עבורו לדבריו בודאי בהקדש כיון דיש רצון מצד המקדיש להקדים מעכשיו וקנה מצד הדין דאמל"ג כמסל"ה וא"י לחזור אלא דלפ"ז צ"ע דא"כ אמאי חוזר במתנת שכ"מ בקנין בחליו כיון דזכה למפרע כדין).

יא

ולכאורה הי' נראה לדון בזה לדינא דהוי ס"ס בפלוגתא דרבוותא דלשי' הרא"ש להלכה אם עמד אינו חוזר במקדיש כל נכסיו ואפילו לשי' הרמב"ם דאם עמד חוזר ספק שמא כהנמוק"י והרא"ה דדוקא אם עמד חוזר אבל בחליו אי"ח א"כ יש בזה שני ספיקות שא"י לחזור בחליו, אולם נראה דיסוד מחלוקת הנמוק"י והרא"ה והרשב"א אי בשכ"מ במקדיש כל נכסיו כונתו כמו כל מקדיש לאחר ל' מעכשיו, או ככל מתנת שכ"מ דכונתו להקנות לאח"מ דוקא זהו גופא יסוד מחלוקת הרא"ש והרמב"ם דהרא"ש ס"ל דמקדיש כל נכסיו מקדיש מעכשו ומה דחוזר בעמד הוא משום אומדנא דאולי לא הקדיש רק ע"ת שימות והוי הקדש ודאי ואומדנא ספק ואין בספק אומדנא בכח לבטל הקדש ודאי וזהו כשי' הרא"ה והנמוק"י והרמב"ם ס"ל כשי' הרשב"א דשכ"מ גם בהקדש כונתו לאח"מ דוקא ככל מתנת שכ"מ, ולפי"ז בספק דאם עמד חוזר הוי ספק בעיקר ההקדש אם כיון בהקדישו גם לכשיעמוד מחליו וע"כ מוקמינן הנכסים בחזקת היורשים, שוב ראיתי שכ"כ המחנה אפרים בה' צדקה סי' ד' בבאור ד' הרא"ש ושתלי זה בזה, אלא דמש"כ שם מתחלה להסביר דשכ"מ שהקדיש כל נכסיו א"י לחזור בחליו ולא דמי למתנת שכ"מ להדיוט דאמרינן כל שאם עמד חוזר חוור במתנתו דהא מתנת שכ"מ להדיוט אינה קונה מחיים דהא ליכא קנין אלא לאח"מ הוא דקני כדי שלא תטרוף דעתו והלכך יכול לחזור בו.

אבל מתנה להקדש או לעניים דבאמירה בעלמא קנה ההקדש דאל"ג כמסל"ה הרי הקדש ועניים זכו בה מחיים אלא דמספק"ל שמא לא הקדיש זה אלא אדעתא שימות וכל שעמד חוזר אבל כל שלא עמד א"י לחזור עכת"ד, ודבריו שלא בדקדוק שהרי ש"ס ערוך (בב"ב דקנ"ב) בזכה וחזר וזכה דלשי' התוס' והכי קיי"ל להלכה אף שהי' בקנין שזכה ע"י אחר

במטלטלין או בקרקע כ"א לפי קנינו ואפי"ה זכה השני וחוזר במתנתו וגם לרשב"ם דמפרש במסירת השטר בל קנין מ"מ נראה דבקרקע באופן שהי' שטר קנין ג"כ זכה השני אלמא דכללא דשמואל דאם עמד חוזר חוזר במתנתו הוא גם במתנת שכ"מ בקנין דלא כמש"כ המחנ"א דלהכי חוזר במתנתו משום דליכא קנין ולשון הריטב"א בגיטין דס"ו ככ' דכללא דשמואל הוא דוקא במה שמקנה באמירה בעלמא דמן הדין לא מהני אלא מתק"ח, אבל במה שמקנה מן הדין כראוי ל"א דחוזר במתנתו דאם עמד חוזר משום דאומדן דעת הוא דלא יהיב אלא על דעת מיתה, אבל אינו חוזר במתנתו כו' שכונתו שמקנה מן הדין כראוי מעכשיו בקנין (וכ"ה לשון הנמוק"י) חבל גם מתנת שכ"מ בקנין כיון דכונת שכ"מ הוא לאח"מ ואין קנין לאח"מ א"כ אין במתנתו ממש מין הדין.

לפיכך אם עמד חוזר משום דכונתו הי' לאח"מ ומה"ט חוזר במתנתו לפי שלא הגיעה השעה לחלות הקנין, אבל מתנה להקדש ולעניים דאמל"ג כמסל"ה דמי מעכשיו ורק דאומדנא הוא דהקדיש ע"ת אם ומות אבל עכ"פ אם נתקיים התנאי ומת אין חזרתו בחליו מהני לפי שכבר זכה הקדש מעכשיו וזוהי גם שי' הרא"ש. וכן מש"כ המחנ"א שם להסתייע מד' הרמב"ם הל' ערכין דשכ"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה שאין אדם עושה קנוניא על הקדש ודוקא שאמר באותה שעה, אבל אי אמר בתר הכי לא וע"כ צ"ל דס"ל דא"י לחזור בחליו דאל"כ אמאי אינו נאמן.

דבריו תמוהים שהביא ראי' לסתור לפי הסבר המח"א שהרי שי' הרמב"ם בפ"ט מה' זכי' ומתנה דשכ"מ שהקדיש כל נכסיו אם עמד חוזר ע"כ צ"ל דס"ל כשי' הרשב"א דאע"פ דהקדש נקנה באמירה מ"מ בשכ"מ מספק"ל שמא לא הקדיש רק לאח"מ וא"כ בדין שיחזור בחליו ולפ"ז דברי הרמב"ם סתרי אהדדי אולם באמת בד' הרמב"ם בה' ערכין אין הכרח דיל"פ שהקדיש בפירוש מעכשיו דא"י לחזור וכ"כ הש"ך בסי' רנ"ה שהאריך שם בד' הרמב"ם ומ"מ עיקר היסוד שהוא תלוי במחלוקת הרא"ש והרמב"ם, אינו נראה מדברי הנמוק"י שכ' דא"י לחזור בהקדש בחליו ומ"מ פסק באבעי דהקדיש כל נכסיו דהנכסים קיימי בחזקת היורשים וע"כ אף דס"ל דדעת השכ"מ להקנות מעכשיו אם ימות מ"מ לא ס"ל ס' הרא"ש דאין לבטל הקדש ודאי מפני הספק אומדנא דקיימי בחזקת היורשים אלא דגם ספק אומדנא מבטל קנין ודאי וכיון דלא תלי זה בזה הרי יש בזה לדון משום ס"ם דפלוגתא דרבוותא (אלא שהנמוק"י סותר א"ע בדין זה אם חוזר בחליו כמו שהובא לעיל באות א') ובלא"ה יש לדון בזה משום ס"ם ספק איבעי דהש"ס שמא אינו חוזר אם עמד ואם ת"ל דחוזר אם עמד שמא כהרא"ה והנמוק"י דבחליו אינו חוזר אע"פ דאין מוציאין ממון מס"ס והנכסים קיימי בחזקת היורשים מ"מ יש לדון בזה עפמ"ש

בקונטרס הספיקות לאחי הקצוה"ח בכלל ו' דבממון עניים אזלינן בתר רוב דהא אזלינן בתר חזקה כמבואר בחולין (ודף קל"ד) ומכש"כ רובא דרובא עדיף מחזקה ומה"ט מהני גם ס"ס מטעם רוב בממון עניים להוציא ונסתייע מד' הרמב"ם בפי"א מה' בכורים דמהני ס"ס לחיוב בפדיון הבן ולהוציא ממון משום דבמת"כ אזלינן בתר רובא עיי"ש והסמ"ע שפי' בכונת הרמ"א דיכול לחזור בחליו לפה"נ משום דס"ל דמש"פ דאם תפסו עניים מפקינן מינייהו הוא משום דהרמב"ם ס"ל דהוי ספק בעיקר ההקדש ומוקמינן בחזקת הבעלים והיורשים והכרייעו כשי' הרמב"ם נגד הרא"ש בתורת ודאי וממילא דאין כאן רק ספק אחד דאם עמד חוזר ממילא דחוזר בחליו אבל אין דברי הסמ"ע מוכרחים ומש"פ דאי תפסי עניים מפקינן מינייהו הכריעו בזה דתפיסה אחר שנולד הספק לא מהני או דלגבי ממון עניים דהוה ממון שאין לו תובעים לא מהני תפיסה כמש"כ הש"ך בקצור ת"כ אבל עכ"פ הוא בתורת ספק ויש בזה ס"ס ספק שמא אם עמד אינו חוזר ושמא בחליו אינו חוזר כשי' הרא"ה והנמוק"י גם בגוף הדבר דלהרמב"ם הוה ספק בעיקר ההקדש אינו מוכרח רק דפליג בעיקר הדין של הרא"ש דגם בספק אומדנא מבטל קנין ודאי וכן יש להסתייע בזה מכמה מקומות דספק אומדנא מבטל הקנין והרבה פוסקים חולקים על הרא"ש בזה (וכבר האריכו בדבר זה האחרונים ואכמ"ל) וכ"נ מפשיטות דברי הרמב"ם בה' ערכין דשכ"מ אינו חוזר בחליו בהקדיש כל נכסיו כמו שפירש המח"א בכונתו וע"כ צ"ל הא דאם עמד חוזר משום דספק אומדנא מבטל קנין ודאי וא"כ הוי ס"ס מעליא שמא אם עמד אינו חוזר, ואת"ל דחוזר שמא בחליו אינו חוזר וא"כ ראוי לכאורה להכריע כד' הנתיבות דאינו חוזר בחליו וראיתי בבאור הגר"א בחו"מ סי' רנ"ה סק"ה שכ' בתוך הדברים והנה אף שהרמב"ם פי' באבעי' דהקדש לקולא כמש"כ בסי' ר"נ ס"ג היינו לענין עמד שהמתנה בטלה מעיקרא כמש"כ במתני' אין מתנתו קיימת ומספיקא לא קנה הקדש אבל כיון שכבר קנה רק שרוצה לחזור וכן דייקא לשון הר"י ואע"ג דאמרינן כל שאם עמד חוזר אויר במתנתו כאן דמספק"ל אזלינן לחומרא דתובע כאן וכאן ודלא כמש"כ טור והגה' שם וכן כו' עכ"ל ודברי רבנו הגר"א שגבו ממני דהא בפשוטו נראה דלפי הך צד דאם עמד חוזר בהקדש דמי הקדש לכל מתנת שכ"מ שאינה חלה רק לאח"מ וממילא שיכול לחזור בחליו ולפי הך צד אם עמד אינו חוזר הוה כמתנת בריא וחל מעכשו ואחרי דנשאר הש"ס בחיקו ומספק"ל אימתי קנה הקדש אם מיד או בשעת מיתה ומספיקא פ' הרמב"ם לקולא ואמרינן דלא קנה ההקדש מיד רק לאח"מ וממילא דיכול לחזור בחליו כמו אם עמד דהוא בתוך הזמן כמו בקנין לאחר ל' שבתוך ל' חוזר ואם נאמר בשי' הגר"א דס"ל בדעת הר"מ דההקדש חל מעכשיו והא דאם עמד

חוזר הוא מצד אומדנא א"כ בחליו בדין שלא יחזור בכל גווני בתורת ודאי ולא מספיקא וא"כ מש"כ הגר"א דלגבי אם עמד חוזר האבעי לקולא ולגבי אם חוזר בחליו האיבעי לחומרת אינו מובן וצ"ע.

וצ"ל בשי' הגר"א דהא דחוזר בחליו הוא נ"כ מצד אומדנא בדעת השכ"מ דכ"ז שהוא בחיים יהי' יכול לחזור ואעפ"י שמקנהו מעכשיו אם לא יחזיר וא"כ מחלק בין עמד דנתבטל מאליו וא"צ חזרה ואין עליו רשות הקדש ומספיקא לא נחית עליו רשות הקדש ולא קנהו ובין חוזר בחליו שצריך חזרה ולומר שהוא חוזר מהקדישו וכ"ז שאינו חוזר הרי עליו רשות הקדש ומספיקא לא יכול לחזור ולהפקיע מרשות הקדש, והנה לעיל אות ב' הבאתי דברי הריטב"א בגיטין דס"ו דכל שמקנה מן הדין מעכשיו ל"א כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו ואעפ"י שאם עמד חוזר אינו חוזר בחליו ומדייק כן דגיטו כמתנתו דכיון דחל מחיים אם לא עמד אי"ח וכ"כ בגיטין ד"ט לדייק דוקא אם עמד וכ"כ הנמק"י בב"ב דקנ"ד שם בפשיטות דמעכשיו אי"ח בחליו והפוסקים החולקים עליהם הוא רק בדין מעכשיו שאי"ח ג"כ אם עמד אבל לא בדין שאי"ח בחליו ומזה מבואר דלא אמרינן אומדנא שרצונו לשייר לעצמו הזכות לחזור בחליו כל שפירש מהיום ומעכשיו, אולם נראה בשי' רבנו הגר"א דדין זה במחלוקת היא שנוי' עפ"י המבואר בנמוק"י בב"ב שם בדעת הר"י מיגא"ש ז"ל דמצוה מחמת מיתה לעולם חוזר אף בקנין וזכוי ויפוי כח וכתב ע"ז הנמוק"י ונראה מדברי הרא"מ ז"ל דמחיים אפילו לא עמד חוזר אלא שזה אינו נראה בעיני הרא"ה ז"ל והריטב"א תלמידו ז"ל עכ"ל הרי מפורש דעת הרא"ם דמצוה מח"מ חוזר מחיים אפילו בקנין זכוי ויפוי כח וס"ל להגר"א דגם במעכשיו אין חילוק לדעת הרא"מ בין עמד ובין חוזר בחליו דהא קנין וזכוי השטר ויפוי כח מעכשיו הוא ואפי"ה חוזר בחליו במצוה מח"מ וע"כ דכמו דחוזר אם עמד משום אומדנא כמ"כ חוזר בחליו והרא"ה והריטב"א לשיטתם דכל שקונה מן הדין מחיים אינו חוזר בחליו ס"ל דבקנין וזכוי מחיים אינו חוזר בחליו ורק אם עמד חוזר משום אומדנא והרא"ה והריטב"א לשיטתם דכללא דשמואל דכל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו לאו דוקא הוא דבמעכשיו שחוזר בעמד אי"ח במתנתו וגם במצוה מח"מ שחוזר אם עמד בקנין וזיכה אי"ח במתנתו ולדידן כללא דשמואל דוקא ובמעכשיו שאי"ח במתנתו אי"ח אם עמד ובמצוה מח"מ שחוזר גם בקנין וזכוי ומעכשיו חוזר במתנתו ג"כ ולפ"ז ע"כ צ"ל דהא דחוזר במתנתו במצוה מח"מ מעכשיו משום אומדנא הוא דהא כיון שכבר חל הקנין ע"כ הא דחוזר משום אומדנא, ולשי' הגר"א אפשר לפרש דהתוס' בגיטין ספ"ק דמתנת שכ"מ קנה למפרע משעת אמירה וכ"כ הטור כפשוטו (וכהבנת הקצוה"ח) ולכאורה הדברים

מתמיהים דאמאי חוזר במתנתו בחליו בקנין כיין דרצה להקנות משעת אמירה (כמו שהעירותי באות הקודם) ולמשנ"ת י"ל בדעתם בחליו מצד אומדנא ולפ"ז גם בהקדיש כל נכסיו אעפ"י דאמל"ג כמסל"ה מעכשיו דמי מ"מ חוזר בחליו מצד אומדנא כמו שחוזר אם עמד רק דשי' הגר"א אליבא דהר"י מיגאש דבחליו דהוא ברשות הקדש וצריך חזרה מפורש מספיקו לא יצא מרשות הקדש דהא דמבואר בד' הרא"מ דחוזר במצוה מח"מ בקנין וזיכה היינו דוקא בקנין וזכוי לבד ולא פי' מעכשיו דמהאי טעמא אמרינן דלא גמר להקנותו אלא לאח"מ וכמו בשכ"מ בקנין אמרינן דכונתו לאח"מ ה"נ במצוה מח"מ אמרינן בקנין וזיכה דכונתו בסתמא לזכותו לאח"מ ולהכי חוזר בחליו אבל אם פירש מעכשיו נהי דדעתו ע"מ שימות אבל אין אומרים אומדנא.

לבטל מה שאמר בפיו מעכשיו שיהי' כמו שאמר מעכשיו אם לא אחזור ושיהי' ביכלתו לחזור ובזה לא מנינו חולק מפירש על דברי הריטב"א והרא"ה אבל ד' הגר"א נראה דכל דהי' על ידי זיכוי מעכשיו קאמר. המתבאר מכל זה דכמה שיטות בדבר ולד' הר"ת והרשב"ם, דס"ל דכל שחל מחיים אם עמד אי"ח בודאי בהקדיש להך צד דחוזר דאם עמד חוזר בחליו ולשי' הרשב"א גם בבריא שהקדיש לאח"מ חוזר ומכש"כ בשכ"מ ולשי' הגר"א בדעת הר"י מיגאש אע"פ דאמרינן אמל"ג כמסל"ה דמי מעכשיו חוזר בחליו מצד אומדנא להך צד דאם עמד חוזר אלא דאעפ"י דאם עמד חוזר מצד ספק בחליו אינו חוזר מצד ספק וזהו עפ"י שי' הרא"מ במצוה מח"מ ושי' הרא"ה והריטב"א והנמוק"י דאינו חוזר בחליו מתורת ודאי דדמי לפירש מעכשיו דאעפ"י דחוזר אם עמד אינו חוזר במתנתו ויש לדון בזה משום ס"ם שמא אם עמד אינו חוזר ואפילו את"ל דחוזר אם עמד בחליו אינו חוזר כשי' הרא"ה והריטב"א והנמוק"י וכל זה לכשחזר השכ"מ מפורש אבל בנ"ד י"ל דמה שלא הזכירה בצוואתה בערכאות דבר המותר שישאר אחרי החלוקה אין ראי' שחזרה רק שלא מצאה צורך לאשר בדבר המותר על ידי ערכאות שלא נודע לה כמה ישאר המותר וסמכה על מה שאמרה בצוואתה בעל פה עכ"פ אין בזה חזרה ודאית ורק שאנו מסתפקים שמא חזרה ולפ"ז הא איכא ג' ספיקות שמא לא חזרה כלל וגם אי חזרה יש בזה ס"ם והא דעת המהר"י בן לב דבג' ספיקות לכו"ע מפקינן ממינא וע' בש"ש ש"א פכ"א ובממון עניים י"ל דגם ס"ם מהני כמש"כ ועל כן נראה להלכה דהמותר לצדקה כמו שאמרה מתחלה בצוואתה בעל פה. ב"ה ט"ו כסלו תרס"ג ווילנא

סימן כג

בענין שינוי מצדקה לצדקה

ע"ד מותר הכסף שהוגבה לטובת הנשרפים ועל פי המודעות שהיו כתובות בכותלי במ"ד הי' לטובת בארויסק ואניקשט ושארי ערי ישראל וסדר הדבר הי' שהכסף הנגבה נמסר לידי והחלוקה לתמיכת הערים השרופות הי' על פי הועד שנבחר כפי סדר החלוקה שיסודר ואז ישולח לועד הנשרפים בכל עיר ועיר לחלק לעניים כפי ראות עיניהם. ועתה שנותר סכום הגון אי רשאי לשנות על פי הסכמת הועד ופרנסי העיר לטובת עניי אה"ק בירושלים תובב"א הסובלים כעת חרפת רעב מחלירע השורר בסביבות העיר. ועיר הקדש נצורה סגורה ומסוגרת אין יוצא ואין בא. והרבנים הגאונים יבקשו לשלוח להם עזרה מכירה ע"י טעלעגראף ועיינתי היום בדין זה ואמרתי להציע לפני רומעכת"ה שי'.

א

והנה מבואר בירוש' שקלים הובא בראש פ"א דב"ב דאין מוחין ביד הפרנסים לשנות וכן מובא ביו"ד סי' רנ"ג להלכה דמותר עני לאותו עני ואם גבאו לעניים סתם ישמרו לעניים אחרים ואם ראו הפרנסים שיש צורך שעה ורצו לשנות הרשות בידם ויעוי' בש"ך סי' רנ"ו סק"ז דמפורש בדבריו דאפילו בעניים ידועים רשאים הפרנסים לשנות לצורך עניים אחרים דגבי לשמן של עניים אין מוחים ביד הפרנסים והחכמת אדם בב"א בשער משפטי צדק סי' י"ב התפלא פ"ד הש"ך וכ' דאי הרא"ש מפרש דמותר עניים לעניים היינו בעניים ידועים שגבו לשמם א"כ כבר זכו בה עניים כמש"כ המהרי"ק דהגבאים הוי שלוחי עניים והוי גזל גמור ובאמת המעיין בד' הרא"ש יראה דמפורש בדבריו שגבו לשמם של אותם עניים ואפי"ה רשאים הפרנסים לשנות דכל המתנדב על דעת הצבור מתנדב יצטרכו הצבור לשנותו למצוה אחרת ישנו אותה ונמצא לא זכו בה עניים ובפרט במותר הגבי' שי"ל שלא רק כפי הצטרכותו על פי דעת הפרנסים וכ"כ אפרים בהל' צדקה סי' י' ובעיקר הדין אי מיירי בעניים ידועים או בשאינם ידועים מבואר בתחנה אפרים שם דבמחלוקת היא שנוי' דלד' הרא"ש ומהרי"ק מפרשי מתניתין דשקלים בעניים ידועים אבל בשי' הרמב"ם מדייק המח"א (וכ"כ הבינת אדם) דמיירי בעניים שאינם ידועים ולדידהו י"ל בעניים ידועים שכבר זכו בזה א"כ אין גם ביד הפרנסים לשנות אפילו לדבר מצוה אולם בנ"ד י"ל דאף הערים הנשרפות הם כעניים ידועים למקומותיהם מ"מ כיון שלא הוברר איזה מקום יקבל התמיכה ורק ע"פ הועד שיעריך א"כ הוי כמו עניים שאינם ידועים, ועוד נראה עפ"י המבואר בירוש' בפ' בני העיר ר"ח בר אבא אזיל לתמן יהבו להו זוזי למפלגי ליתמי אזול ופלגי להו לרבנן בעו עלה מהו שיהי' צריך להפריש אחרים תחתיהם ומסיק שם דעד שלא בא ליד הגבאי מותר לשנותן ואעפ"י שגם רחב"א הי' זוכה עבור העניים המהרי"ט כתב לפי שלא הי' גבאי קבוע והמחנה אפרים כתב בסי' א' לפי

שרחב"א כי יהבו ליה מעיקרא לא שיחלקם בעצמו אלא כדי להמטינהו ליד הגבאים נמצא שלא נתכוין זה לזכות מעולם וא"כ בנידון דידן אשר לא הי' בזה גבאי קבוע וגם השליח הוא ליד הגבאים ראשי ועד הנשרפים למקומותיהם א"כ בכה"ג רשאי לשנות לפי שלא זכו בזה עניים ידועים כיון דמה שנתקבץ בידי לא הי' לשם אותם העניים רק לשלוח ליד הגבאים ויותר מזה חידש שם המח"א דגם אי נימא דאפילו בעניים סתם כל מי שהגיע לידו זכה עבורם מ"מ זהו דוקא בעניים סתם אבל אם הקדיש לצדקה לעניים שיתבררו על פי האפטרופס א"כ לפי דקיי"ל דאין ברירה א"כ הרי לא זכו בזה עניים וכ"כ המהרי"ט בראשונות סי' כ"ב ובשניות חתו"מ סי' כ"ג.

ב

ולכאורה יש לשדות בזה נרגא דהא דאין ברירה היינו מספק דלהכי קיי"ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה וכמש"כ הר"ן בפ' כל הגט וכבר הרגיש מזה המהרי"ט בראשונות סי' כ"ב אלא שכ' דספק ממון עניים כספק ממונא דלקולא וכל זה בנידון דהמהרי"ט שהספק אם זכו היתומות במתנת שכ"מ או שהוא ברשות היורשים והוי כשאר ספק ממונא דלקולא ובחזקת היורשים קיימי אבל בנ"ד שכבר יצא מרשות הנודר ונמסר ליד אחר והנודר בכל אופן מחויב לקיים נדרו ול"ש בזה חזקת ממון כלל ורק שאנו מסתפקים אי זכו העניים ואי רשאי לשנותו ולמסור ליד אחר ושוב הוי ספק איסור גרידא (בפרט למש"כ המהר"י באסאן להקשות דבספק ממונא לקולא יהי' לחומרא משום ספק איסור דלא תגזול ותי' דא"כ יהי' איסור גזל לגבי התובע ובזה דליכא שום איסור ביד העניים ממילא נימא ספק איסורא לחומרא) ולמש"כ היתומים דהא הספק ממונא לקולא הוא משום דספק גזל התורה התירה א"כ מה"ט בלא חזקת ממון ספק לקולא לשי' הפוסקים דספק ממון עניים כספק ממונא דמי ובנ"ד נראה דאפילו לשי' הסוברים דספק ממון עניים הוי כספק איסורא מ"מ יש לדון מטעם ס"ס דהא לשי' הרא"ש ומהרי"ק רשאים הפרנסים לשנות אפילו בעניים ידועים ואפילו לשי' הרמב"ם דאסור לשנות מ"מ מספק דאין בניירה הא לא זכו העניים כלל אולם אי מצד אין ברירה יש להשיב עפימש"כ הרשב"א בשו"ת סי' פ"ב והנתיבות בסי' פ"א האריך בזה דכל שא"צ לתלות הדבר למפרע ודי לכשיתברר ל"ש אין ברירה וממילא חל ג"כ למפרע ודוקא באומר מה שאני עתיד להפריש דצריך להתיר הטבל מיד בזה אנו מצטרכים לדין ברירה ומשא"כ היכי דסגי הקנין דלהבא ולפ"ז דוקא בנידון דהמהרי"ט במתנת שכ"מ דצריך שיחול הקנין למפרע דאין מתנה לאחר מיתה ואאפ"ל שיחול להבא צריכים לדין ברירה משא"כ בנ"ד דסגי מה שיזכו העניים לכשיבורר ע"י הועד ומה"ט יש להעיר ג"כ בד' המחנה אפרים בסי' י"א

(ולכי הנראה דלא ס"ל גם להמהרי"ט חילוק זה כנראה מה שהאריך בדין ממרנא דכל המוציא והמח"א נמשך אחריו בזה) אך עכ"פ אי נימא דיש בזה ברירה אבל לבירור הוא צריך וכל זמן שלא פירש הועד למי למסור ל"ש לומר דזכו העניים וזכיית השליש הוא על תנאי א"כ כל זמן שלא נתקיים התנאי בפועל לא זכו בהו ודמי לעד שלא בא ליד הגבאי דמותר לשנותה, עוד יש להוסיף בנד"ד עפמש"כ המהרי"ק בשרש ה' דהיכי דמפקידים ביד הגבאים שיש כח בידם להרבות לעני זה ולמעט לעני אחר כאשר יטב בעיניהם בההיא ודאי ל"ש לומר דכיון שנגבו לשמם דלהם לבדם יותן ולא יוכלו הגבאים לשנות דאנן סהדי שהמתנדבים כשהתנדבו לא עלה על דעתם כלל שיזכו אותם העניים מיד רוצה לומר אותם העניים שהיו בירושלים בעת שהתנדבו דא"כ לא הוי יכולים שוב ליתן לעניים אחרים כו' ומשו"ה יש להם כח לשנותו לדבר מצוה והאריך בזה וה"ר מישראל שהתנדב נר או מנורה יעוש"ה א"כ בנ"ד שבפירוש הוחנה מתחלה בעת אספת הועד שאף אם יארע איזה סבה במשך הימים מאיזה שריפה יחולק ג"כ מהמעות הנ"ל באשר יהי' מן הנמנע לקבץ שנית עבורם בודאי אאפ"ל שזכו מתחלה עבור הנשרפים הראשונים דאל"כ לא היו יכולים ליתן לאחרים בודאי יש להם כח לשנותו לדבר מצוה, הרי נתבאר בזה כמה צדדים להתירא ומה שיש בזה שינוי מצד המתנדב שהתנדב לנשרפים נראה דשינוי זה הוי שינוי למעליותא דהא ההלכה מוסכמת דיושבי עיה"ק קודמים ליושבי חו"ל ויש להם דין עניי עירך וגם לנשרפים אחרי שעבר הזמן הראשון התמיכה הבאה הוא להרווחה והתמיכה לעניי אה"ק אשר כעת היא סגורה ומסוגרת וסובלים ממש חרפת רעב ר"ל הוא פקוח נפשות ויעוי' בריש פרק בתרא דנדרים בכביסתן וחיי אחרים דנראה דהלכה כח"ק דחיי אחרים קודמים לכביסתן ועי' באה"ע סי' פ' ב"ב ס"ק כ"ב וגם לר"י דס"ל דכביסתן קודמים ע"כ מיירי ביש אפשרות להביא לחם ומים ממקום אחר אבל בחשש סכנה גמורה אינו עולה על הדעת, ויעוי' בתשו' חת"ס חיו"ד סי' רל"א וסי' רל"ד ומכש"כ בזה דהוי כחייהם דהא בני עיה"ק כעניי עירך וכביסת אחרים דהא התמיכה לנשרפים הוא לפרנסה ולהרווחה בודאי דהשנוי הוא למעליותא מכל הלין נראה דעל פי דין מותר לשנות ע"פ הסכמת הועד ופרנסי העיר.

ג

ומעכ"ת הביא דברי הירושלמי דפ"ב שקלים ה"ה דאין פודין שבוי בשבוי ואין גובין טלית בטלית ואין ממחין ביד הפרנסים דפשטות ד' הירושלמי מורה דהיכי לשבוי ידוע או לשבוים ידועים אין פודין בהמותר שבוי אחר כיון דהמותר שייך להשבוי וליורשיו ואפי"ה אין ממחין ביד הפרנסים ומתוך זה תמה על מה שנראה מלשון הרמב"ם בפיה"מ

ומל' הרא"ש בתשובה המובא בב"י סי' רנ"ג דרק מותר שבוים רשאים הפרנסים לשנות ולא מותר שבוי ידוע שכבר זכה בו הוא ויורשיו דהא מל' הירושלמי מבואר דאף מותר שבוי ידוע אין ממחין ביד הפרנסים, והנה בעיקר דין זה אם מותר שבוי ידוע יכולים הפרנסים לשנות דנקיט הבינת אדם בפשיטות שאינם יכולים לשנות דהא דאין ממחין ביד הפרנסים קאי אירשא דמתניתין דמותר עניים לעניים.

אבל בהוגבה לשם אדם ידוע או עניים ידועים אינם יכולים לשנות וכן דקדק מעכ"ת מלשון הרמב"ם בפיה"מ ותשו' הרא"ש ובאמת דין זה מבואר בד' הראשונים מובא בשיטה מקובצת ב"ב ד"ח וז"ל והר"ר יונה דחה לאותה ראי' דשקלים דהתם בשלא הוצרכו לשנות קאמר, אבל אם ראו צורך שעה לשנות שאין להם ממקום אחר ודאי משנים וכמו ששנו בירושלמי עלה דההיא מחני' דשקלים ואין ממחין ביד הפרנסים כלומר שאם נראה להפרנסים צורך שעה יכולים לשנות שלא ליתן מותר עניים לעניים. וכן נ"ל דודאי אינה ראי' שאף לדבריו יכולים לשנות מעני לפני כדקתני הכא ורשאים לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה והיינו שינוי מעני לעני שהרי אמרו תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר והתם קתני מותר פני לאותו עני שאין רשאין לשנותו לעני אחר אלא לאו ש"מ דלא אתמר התם אלא לכתחלה כשאין שם צורך שעה כד' ה"ר יונה ז"ל, עוד בשיטה מקובצת שם ולדידי לא קשיא לי קצת דהא תנינן בההיא מותר המת ליורשי ואעפ"י שגבו אותם לצורך תכריכי המת וקבורתו נותנים המותר ליורשיו ואפילו הם עשירים אלמא כבר זכה בהם לצרכיו של מת להורישו לבניו וא"כ האיך ישנו אותם לדברים אחרים ואפילו הפרנסים והרי הם גוזלים את החיים ואת המתים ואפשר דכל זה שהגבאים גובים על דעת הפרנסים הרי הם גובים ומי שנותן על דעתם הוא נותן והר"ז כאלו התנו בשעה שהם גובים וכעניין שאמר רב אשי כו' הרי מפורש בדברי ה"ר יונה דגם מעני לעני רשאים הפרנסים לשנות וכן נראה בשי' הראשונים המובא בשי' מקובצת שם דמתרצי ההיא דשקלים כשאין צורך שעה בדבר אבל כשיש צורך שעה רשאים הפרנסים לשנות וכמבואר בב"ב דרשאים לשנות כמו שירצו מקופת לתמחוי ומשוי להדדי סוגין דב"ב וירוש' דשקלים וכ"כ הנמוק"י הרי מבואר בדבריהם דרשאים הפרנסים לשנות מעניי העיר לעניי עולם וזהו כשי' רבינו יונה דרשאים לשנות מעני לעני אלא דבד' רבינו יונה מפורש ומבואר כן.

ד

ושיטת הרמב"ם שכ' בפ"ט מהל' מת"ע הל' י"ח מותר עניים לעניים כלשון המשנה דשקלים והשמיט להירוש' דאין ממחין ביד הפרנסים והדר"ג שי' תמה על השמטה

זו, וכ' דהרמב"ם דחה להך דירושלמי מהלכה לפי שלא נזכר בבבלי וס"ל כר"י הלוי המובא ברא"ש פ"ק דב"ב שלא זכר ג"כ הירוש', ובאמת מסתימת השו"ע שקבע להלכה דאין ממחין ביד הפרנסים מבואר דהוא בלי שום חולק ושי' הרמב"ם נראה הוא כשי' הנמוק"י והראשונים שכתבו דהא דרשאים לעשות קופה תמחוי ולשנותם לכל מה שירצו המבואר בב"ב עם הא דאין ממחין ביד הפרנסים המבואר בירוש' שקלים הכל אחד הוא וראי' לזה שכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה דשקלים וז"ל וממה שראוי שתדע כי גבאי צדקה כשרואין מדרך התקון ובתנאי זה שיהי' תיקון אנשי העיר שצריכים לשנות אלו המותרות כו' שהרשות בידם והבחירה וכן נראה מגמרתינו ובירושלמי אמרו ג"כ בזה המקום אין ממחין ביד הפרנסים בכך כו' עכ"ל הרי שהשוה בזה רבינו שי' הבבלי והירוש' ומ"ש וכן נראה מגמרתינו הוא בודאי מה שאמרו ב"ב ולשנותם למה שירצו וזהו מה שאמרו בירוש' אין ממחין ביד הפרנסים וא"כ הרמב"ם שקבע להלכה שם בפ"ט הלכה ז' רשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור א"כ הרי נכלל בזה דין דאין ממחין ביד הפרנסים וא"צ להכפיל הדין באותו פרק וכיון דהרמב"ם משוה להדדי ואינו מחלק כחילוק הרא"ש בין דבר קבוע ובין הבא במקרה א"כ כמו דרשאי לעשות מקופה תמחוי אף דהוי שינוי מעניי העיר לעניי העולם כן גם במותר עניים ידועים יש לשנות לעניים אחרים ומה שדקדק הרמב"ם ושכל את לשונו בפי' המשנה כגון שיוציאו מותר שבוים לעניים או מותר מתים לשבוים הרשות בידם מבואר דדוקא מותר שבוים הרשות ביד הפרנסים לשנות אבל לא מותר שבוי ומעכ"ת הרגיש בזה.

נראה דאפשר לומר בשיטתו דשאני מותר עני ידוע ממותר עניים ידועים דמותר עני ידוע דהמותר שייך לו אף שנתעשר וכן מותר המת ליורשיו ול"ש לומר בזה דהנותן נתן על דעת הגבאי משום דאין להגבאי מה לעשות בזה רק למסור להעני והוי שלוחו וזכה בשבילו וממילא הוי גזל למסור לאחר משא"כ בגבה לשם עניים ידועים דעל הגבאי לחלק ביניהם ובידו להרבות או למעט ובודאי אי נתעשרו העניים ונשאר רק עני אחד שעליו למסור לאותו עני ובזה י"ל שפיר שהנותן נותן על דעת הגבאי וכיו"ב הלא מבואר במהרי"ק בשרש ה' וע"כ אין ראי' מהא דרשאים לעשות קופה תמחוי אף דהוי שינוי מעניי עיר לעניי עולם על שינוי ממותר עני מיוחד אבל מותר עניים מיוחדים שפיר דמי וזהו ג"כ שי' הרא"ש המובא בב"י סי' רנ"ג דרק במותר עניים הרשות בידם לשנות ולמש"כ אף בעניים ידועים ואין חילוק בזה דבזה הנותן נותן ע"ד הפרנסים משא"כ בעני מיוחד דהוי שלוחו, ויעוי' בטו"ז סי' רנ"ו ס"ק מ"ה שהביא ממהרי"ו דאע"ג דבשאר

דוכתא מותר לשנות מ"מ בזה שאמר שנותן מעות לעניים לקצבה כבר זכו בזה עניים דמתא ומביא ראי' מל' הרמב"ם דהוי ממון שי"ל תובעים יעו"ש ובזה דכיון דנותן לקצבה דין עניים הרבים כדין היחיד משא"כ היכא שאינו נותן לקצבה רק ביד הגבאי להרבות או למעט רשאים הפרנסים לשנות (וזהו דלא כשי' רבינו יונה המובא בשימק"ו דס"ל דאף במותר עני פרטי רשאים הפרנסים לשנות) ואם דלשי' הרמב"ם בפיה"מ דמותר עניים לעניים אין הכרע לפרש דבעניים ידועים קאי דלפי פירושו דמותר עניים לעניים היינו ולא לשבוים וכן מותר השבוים לשבוים ולא לעניים או למתים א"כ יתפרש שפיר גם בעניים שאינם ידועים דאין לשנות מצדקה לצדקה וכמש"כ כן המחנה אפרים וכן כתב הבינת אדם..

מ"מ הדין דין אמת דאין ממחין ביד הפרנסים אפילו בעניים ידועים כיון דהרמב"ם השוה להא דעושים קופה תמחוי הרי דאפשר לשנות מעניי העיר לעניי עולם וחילוק דהרא"ש לא ס"ל וה"נ בכל שינוי מעניים ידועים ולפ"ז אפ"ל בשי' הרמב"ם בפי' המשנה במותר עניים לעניים היינו בכל גווני בין בעניים ידועים בין באינם ידועים אסור לשנות מעניים לד"א ועל זה אמר הירוש' דאין ממחין ביד הפרנסים.

ה

ושיטת הרא"ש לפמש"כ הש"ך בסי' רנ"ו סק"ג הוא דההיא דהירוש' דאין ממחין ביד הפרנסים היינו לשנות לדבר מצוה כמו אלו דתנינן במתניתין מעניים לשבוים ולמתים דבזה יכולים הפרנסים לשנות אבל לדבר הרשות א"י לשנות ובלי הפרנסים אינם רשאים לשנות אפילו לדבר מצוה ולכשגבו לעניים לשמן אינו רשאי למסור לעניים אחרים וכל זה בדבר הגבוי במקרה אבל בקופה שהוא דבר הבא בקביעות רשאים לשנות אפילו לדבר הרשות ופי' ד' הרא"ש לפ"ז דהר"י הלוי מוכיח דהא דקאמר ולשנותן לכל מה שירצו דוקא לדבר שהוא צורך עניים כגון כסות ובית לינה וקבורה אבל לדברים שאינם לצורך העניים אין להם רשות לשנותם דהו"ל כגזל עניים וה"ר מהא דתנן בשקלים מותר עניים לעניים וכו' וצ"ל בשי' ר"י הלוי דאעפ"י דאמרו בירוש' דאין ממחין ביד הפרנסים היינו דוקא לשנות לדבר מצוה כהך דתנינן בשקלים אבל לדבר הרשות הדר דינא דמותר עניים לעניים וע"ז מחלק הרא"ש דהתם איירי במקרה שהוצרכו לגבות כו' או שבאו שם עניים הרבה דומיא דשבוים ובהא הוא דאמר דמה שהוגבה לשמם לא ישנוה ליתן לעניים אחרים אבל בני העיר שעשו קופה בסתם לדעתם עשאוה היינו דהרא"ש מכריח דע"כ גם לר"י הלוי רשאים לעשות קופה תמחוי אעפ"י שיש בזה שנוי מעני לעני והא בכה"ג מה שהוגבה לשמם לשם עניים מיוחדים לא ישנו ליתן לעניים

אחרים ופי' המשנה דמותר עניים לעניים היינו דוקא לאותם העניים שהוגבה לשמם אע"כ דוקא לפי שהוא ע"י מקרה אבל בקביעות יכול לשנות לכל שירצה אפי' לדבר הרשות וכמש"כ הר"ת ושוב הביא דגרסינן בירוש' דשקלים דאין ממחין ביד הפרנסים היינו לשנות לדבר מצוה אפילו בדבר שהוא במקרה ע"כ נראה דברי ר"ת דדבר שהוא בקביעות יכול לשנות אפילו לדבר הרשות כ"נ בביאור ד' הרא"ש ומיושב בזה מה שתמה הדר"ג וכבר קדמוהו בשו"ת שער אפרים דמאי מקשה הר"י הלוי ולמה הצטרך הרא"ש נחלק ולא פי' כפשוטו עפ"י הירוש' ולפמשנ"ת א"ש ועי' בהגר"א בסי' רנ"ו סק"ו שכ' דהרא"ש מביא ראי' מהירושלמי דשקלים ואין ממחין ביד הפרנסים וכו' אבל אין ראי' משם דשם נמי למצוה אחרת יעושה"ט ולפמשנ"ת אין כונת הרא"ש לראי' וכ"כ הב"י והש"ך דלהרא"ש הירוש' מיירי לצורך מצוה אחרת דאז הפרנסים רשאים לשנות בדבר שהוא במקרה ולא לדבר הרשות ואיך יביא הרא"ש ראי' מהירוש' דרשאי לשנות לדבר הרשות והבינת אדם מפרש בד' הרא"ש דמפרש ג"כ דמותר עניים היינו בעניים שאינם ידועים ובזה הפרנסים רשאים לשנות ומאי דמקשה הר"י הלוי והרא"ש היינו מרישא דמתניתין דמותר עני ידוע דזכה הפני וה"נ ענייי קופה הוי כעני ידוע אבל אין ל' הרא"ש סובל באירו דמבואר בדבריו דמתניתן דשקלים איירי כו' או שבאו שם עניים הרבה דומי' דשבוים ובהא הוא דאמר דמה שהוגבה לשמם לא ישנוה ליתן לעניים אחרים הרי מבואר דמפרש מתניתין דשקלים בהוגבה לשם עניים ידועים כמש"כ הש"ך והמח"א ובגבו לשמם של עניים ידועים לשי' הרא"ש אסור ליתן לעניים אחרים בלי רשות הפרנסים וכמש"כ הש"ך ומה שתמה ע"ז הב"א דא"כ למה הכפיל משנתינו לכתוב מותר עני לאותו עני מותר עניים לעניים ר"ל לאותם עניים והוא כפל לשון ומשנה שא"צ דמ"ש גבו לצורך יחיד או גבו לצורך עניים רבים וידועים וכן מותר שבוי ומותר שבוים למ"ל נראה לפמשכ"ל דבמותר עני לאותו עני הוא אף אם נתעשר ואף ליורשיו משא"כ מותר עניים אם נתפשרו הרבים יתן להמיעוט ולא אמרינן דכל העניים שותפים בזה כיון שגבו לשמן וגם יש בזה רבותא דאפילו אם גבו לשמם של עניים רבים שביד הגיבה להרבות או למעט והו"א דעל דעת הגובה הוא ובידו ליתן לעניים אחרים על זה איצטריך משנתינו דאין לשנות ורק הפרנסים רשאים לשנות.

ובעיקר קושית השער אפרים בד' הרא"ש שהביא הירושלמי ואפי"ה הביא ר"י הלוי ראי' נראה לישב בפשיטות דהא דאין ממחין ביד הפרנסים הוא רק על מותריהן דאדעתא דהכי נתנו דכשלא יצטרכו העניים שהוגבה לשמן עוד שיעשו הפרנסים אבל בעיקר הגבי' אין ביד הפרנסים לשנות ולפ"ז שפיר מביא הר"י הלוי ראי' דהא גם מותר העניים

אין משנים מעיקר הדין וניהו דביד הפרנסים לשנות היינו במותריהן דוקא אבל בעיקר הגביה איך ישנו כמה שירצו אלא לצרכי העניים, ועפ"ז אפשר לפרש ד' הרא"ש שכ' דכיון שהוגבה לשמן לא יתנו לעניים אחרים היינו בעיקר הגביה דרק במותריהן אמרו יתנו לעניים אחרים אבל עיקר הגבי' לא והא דבב"ב לעשות מקופה תמחוי הוא עיקר הגבי' ועכצ"ל משום דשאני דבר שהוא בקביעות כמו שחילק הרא"ש ולפי"ז במותר עניים ידועים אפשר דגם הרא"ש מודה דיתנו לעניים אחרים אבל מד' הב"י והש"ך מבואר דאף במותר הנגבה לעניים ידועים לא יתנו לעניים אחרים אם לא על פי דעת הפרנסים והשו"ע שקבע הדין בסי' רנ"ג ס"ו ואם גבו לעניים סתם והותירו ישמרו לעניים אחרים צ"ל דמיירי שגבו לעניים סתם היינו שאינם ידועים ונמשך זה אחר פיה"מ להרמב"ם דאי בעניים ידועים הא כ' הב"י בסי' רנ"ו דלא יתנו לעניים אחרים עפי"ד הרא"ש והב"י שינה בשו"ע מלשון המשנה הסתום מותר עניים לעניים ופירש דגבו לעניים סתם ישמרו לעניים אחרים לומר לך דדוקא בגבה לסתם עניים שאינם ידועים בזה הדין פשוט דישמרו לעניים אחרים לכו"ע אבל בגבה לשם עניים מיוחדים הא ד' הרא"ש דאף המותר לא יתנו לעניים אחרים ולא העתיק ל' המשנה כצורתה שיש בזה לפרש ב' פנים אם כשי' הפיה"מ להרמב"ם או כשי' הרא"ש.

1

תבנא לדינא באם רשאי לשנות המותר שהוגבה לצורך עניים מיוחדים ליתן לעניים אחרים ע"י הפרנסים הרי דעת רבינו יונה וכמה ראשונים מבואר דאפילו מותר עני יחידי מותר לשנות וגם הרא"ש שפי' מיתר עניים בעניים ידועים וע"ז אמר הירוש' דאין ממחין ביד הפרנסים מבואר דרשאי לשנות וגם בשי' הרמב"ם שפירש משנה דשקלים בעניים שאינם ידועים הראיתי פנים מסבירות מדבריו בפיה"מ שהשוה שני התלמידים וכמו שאמרו ב"ב ולשנותם למה שירצו וכמש"כ הנמוק"י וגדולה מזו נראה דלשי' הנמוק"י והראשונים המובא באס"ז דהיינו הך דלשנותם כמה שירצו א"כ כמו שרשאים הפרנסים לשנות המותר כן הרשות בידם לשנות עיקר הגבי' דהא לעשות מקופה תמחוי עיקר הגבי' הוא ודוקה לשי' הרא"ש דמחלק בין דבר שהוא בקביעות כמו קופה לדבר שהוא במקרה אין לנו אלא מה שאמרו בירוש' דשקלים רק על מותר עניים אבל לשי' הראשונים שאינם מחלקים בין דבר קבוע או דבר שבמקרה דין אחד לכולם דכל הנותן על דעת גברא רבא הוא נותן וה"ה על דעת הפרנסים ורשאים לשנות אף עיקר הגבי' ע"י הפרנסים עכ"פ במותר עניים מיוחדים נראה דלכו"ע יכולים לשנות ע"י הפרנסים ואין ספיקו של המח"א מוציא מידי ודאי המבואר ומפורש בד' הראשונים.

והנה מה נקרא עניים ידועים ומה נקרא אינם ידועים נראה מד' השומ"ק בב"ב דעניים העיר נקרא ידועים ולשנות מקופה לתמחוי הוי שנוי מעניים ידועים של עניי העיר לעניי עולם ולפ"ז עניים ידועים יחידים או עניי העיר נקראים עניים ידועים ועניי עולם הוי שאינם ידועים ואפ"ל דדוקא היכא דמיקץ קייצי להעניים שמקבלים כלם תמיכה קבועה מהקופה הוי עניים ידועים וכמש"כ המהרי"ו המובא בטו"ז שהביא מל' הרמב"ם שזהו ל' הש"ס בב"ק דהוי ממון שיל"ת משא"כ היכא דמצי למדחי ושלא ליתן לכמה עניים א"כ ממילא אינם ידועים הם דהא אפשר שלא לחלק להם וידוע הייני שיש לו חלק וזכות בודאי משא"כ היכי שאפשר שלא יבוא לידי עני זה כלל הוי כסתם עניים וצ"ע, עכ"פ באופן שהי' תלוי בדעת הועד לחלק באיזה קהלה שרופה לא שייך לומר דהוי כעניים ידועים והוי כעניי עולם.

והנה בעיקר הדבר אי זה נקרא מותר לכאורה לא דמי להההיא דשקלים דהתם מיירי בגבו והותירו שיש להעניים די פרנסתם או לשבוים והותירו שנפדו השבוים משא"כ בנ"ד אשר לא חדלו האביונים שם הדורשים תמיכה א"כ י"ל דהוי כעיקר הגבי' אולם כיון דהועד שם קצבה לחלק כל עיר ועיר וכפי הקצבה נתחלק א"כ במה שנתקבץ אחר החלוקה הוי כמו מותר לשארי ערי ישראל ובפרט לפ"מ שצידדתי בשי' הנמוק"י וה"ר יונה דגם בעיקר הגבי' יכולים לשנות ודמי לקופה ותמחוי ובצירוף שארי הטעמים שהזכרתי הדין דין אמת שיש לשנות המותר לצורך עניי אה"ק נגועי המצור ולמעשה נגמר הדבר על פי היעד לקבל בתורת הלואה מהמותר ולשלוח עזרה מהירה לעיה"ק.

בחדש אייר תרס"ג

סימן כד

בענין מחשבה בהקדש וצדקה ודברים שבלב לגדול אחד

א

מה שהרגיש הדר"ג בדהתוס' פסחים דס"ג ובד' הרשב"א והר"ן בקידושין ד"נ שהקשו במתני' דנתכוין לימר תרומה ואמר מעשר לא אחר כלום דהא דברים שבלב אינם דברים. וע"ז העיר דהא שאני תרומה דניטלת במחשבה וגלי קרא בהו דדברים שבלב דברים ולהכי אף שסותר מה שאמר בפיו הוי דברים ולא המר כלום, יפה תמה ובפשוטו הי' נראה דס"ל להתוס' בפשיטות דלא מצינו דגלי רחמנא דמחשבה בתרומה מהני רק היכא שאינו סותר למה שאמר בפיו, אבל לסתור מה שאמר בפיו הדר דינא דדברים שבלב אינם דברים אולם יש להאלים קושיתו מדהתו"ס פסחים שם בד"ר ר"מ שכתב

דאי נימא דפיגול במחשבה ובמחשבה תלי' מילתא בשלא הספיק לומר למולים אמאי פסול לר"מ הא גמר בלבו נמי לומר למולים וכונתם דאע"פ דפיגול איתנהו במחשבה הא מיירי שהוצא בפיו וכיון דפיגול במחשבה ובמחשבה תליא מילתא כמו דמהני מחשבתו לפסול מהני מחשבתו להכשיר, ואע"ג דמחשבה להכשיר לא גלי קרא דהא סתמא לשמן וי"ל דמחשבה להכשיר לסתור מה שמפגל בפיו הוי דברים שבלב מ"מ ס"ל להתוס' דאין לחלק וכיון דמחשבה מילתא מהני לסתור מה שאמר בפיו ואע"פ שאמר לערלים כיון דנתכוין למולים ולערלים מהני ולא הוי דברים שבלב.

א"כ מאי הקשו בתרומה והקדש הא שם מהני מחשבה לתרום והוי דברים שבלב דברים ודהתוס' סתרי אהדדי, ועי' פרמ"ג סי' תמ"ח באשל אברהם ס"ק ח' ודבריו שם מגומגמים (ואין לומר דהתוס' בד"ה ר"מ קאי לפי תירוץ התוס' בד"ה המתכוין דבטועה דברים שבלב דברים דהא דבטועה לא אמר כלום לפי שאין פיו ולבו שוים והא הכא קאי לפי הס"ד דלר"מ לא בעינן פיו ולבו שוים וטעות פיגול הוי פיגול ממילא דאף אי מחשבה מילתא לא מהני לסתור מה שאמר בפיו כמו בתרומה והקדש] אם לא דנחלק דמחשבה למולים וערלים אינו סותר לגמרי מה שהוציא בפיו לערלים ולא הספיק לומר למולים, אבל מדברי הש"ס דמדמה וקרי לה אין בפיו ולבו שוים נראה דזה חשוב סותר

ב

אולם בעיקר סברת התוס' בד"ה ר"מ דאי מהני פיגול במחשבה לפסול מהני נמי להכשיר נגד מה שהוציא בפיו, צ"ע מד' הירוש' בפ"א תרומות בנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר דאין בדבריו כלום דמבואר שם דלב"ש דס"ל דטעות הקדש הוי הקדש ההקדש קיים. ויקוים כפי מה שהוציא בפיו הא אע"פ דהקדש איתנהו במחשבה מ"מ יקוים כפי מה שהוציא בפיו., א"כ מה"ט גם בפיגול לפי הס"ד דלר"מ לא בעינן פיו ולבו שוים וטעות פיגול הוי פיגול אע"פ דפיגול איתנהו במחשבה מ"מ ראוי שיקוים כפי מה שהוציא בפיו כמו בהקדש לב"ש. ונראה דלכאורה ראוי להתבונן בדהתו"ס דנהי דפיגול איתנהו במחשבה דהא במתכוין לומר תרומה ואמר מעשר לחד תי' שבתוס' בערכין ד"ה גם מה שחשב בלבו לא קיים, וגם אם צדקה נתפסת במחשבה מ"מ כל שנתכוין להוציא מפיו לא מהני מחשבה, וה"נ נהי דפיגול מהני במחשבה מ"מ הא נתכוין להוציא לערלים ולמולים בפיו, ולכאורה י"ל לפי האחת דבעינן פיו ולבו שוים ס"ל להתוס' דכל שסותר למה שאמר בפיו הוי דברים שבלב ולהכי אין המחשבה נתפסת ומה שחשב בלבו לא מהני, אבל בדהתו"ס ר"מ דס"ל בעינן פיו ולבו שוין אי מחשבה מילתא וחשב למולים גם לסתור מה שאמר בפיו אבל בפשוטו הא נראה שנתכוין להוציא מפיו לא מהני מחשבה,

ועי' בטו"א באבני שהם חגינה ד"י, אולם י"ל בסברת התוס' דלא דמי לתרומה והקדש ושבועה דמהני בהו תנאי וקביעות זמן וכיון שכונתו שיחול רק לכשיוציא בשפתיו ממילא לא חל.

במחשבתו התרומה וההקדש. משא"כ בפיגול שפסול פיגול אינה צריכה לחלות ואין פיגול על תנאי, וכיון שחושב בה מחשבת פיגול ממילא מתפגלת וה"ה לכשחשב מחשבה כשירה מחשבת למולים אף שנתכוין שיוציא בשפתיו מ"מ הא ממילא חשב בשחיטתו מחשבה כשרה של מולים וערלים לפיכך חלה מחשבה כשרה אע"פ שנתכוין להוציא בשפתיו, [שו"ר באס"ז בב"מ דמ"ג שכ' לדחות ראיית התוס' בפסחים בפיגול בדבור, וז"ל וההוא דלמולים ולערלים לא שחישב בתחלה שיאמר שניהם אלא שחישב שיאמר כך נראה בכונתו דמה שנתכוין להוציא בשפתיו כיון שחישב כן הוי פיגול כמ"ש אלא שלא חישב כלל באותו שעה רק שחישב שיאמר כך אבל לא שחישב בשעת שחיטה, דבכה"ג הוי מחשבה מעלי' אעפ"י שנתכוין להוציא בשפתיו. ומיושב בזה דברי הירוש' דלב"ש דטעות הקדש הוי הקדש וקיים כמו שהוציא בפיו ואין סתירה לדהתו"ס דלמ"ד לא בעינן פיו ולבו שוים מ"מ אם מחשבה מועלת יקוים כפי מחשבתו דשאני הקדש כיון דנתכוין להוציא בשפתיו אין מחשבה מועלת. ובזה מיושב ג"כ סתירת דהתו"ס משה"ק במתכוין לומר תרומה ואמר מעשר דלא אמר כלום דהא דברים שבלב חינם דברים, דהא מבואר בדהתו"ס בד"ה ר"מ דהיכא דמחשבה מועלת מהני לסתור מה שאמר בפיו, ולפי"ז א"ש דבתרומה שנתכוין להוציא בשפתיו לא חלה מחשבתו והוי כשארי דברים שבלב שאינם דברים ובעיקר קו' התוס' במתכוין לומר תרומה כו' י"ל דקאי על סוף המשנה שאיני נכנס לבית זה ואמר לבית זה שאיני נהנה לזה ואמר לזה דלא אמר כלום, והא בנדרים ושבועות בעינן לבטא בשפתים וגמר בלבו לאו כלום הוא, ולהכי הקשו דהא דברים שבלב אינם דברים ואין ראוי לסתור מה שאמר בפיו ותירצו לפי שטעה בדיבורו. ואין סתירה מדהתו"ס בד"ה ר"מ דהא בנדרים ושבועות אין מחשבתו כלום, וא"ש בפשיטות ובזה יל"פ קושית הש"ס בפסחים ס"ג שם דמקשה מהא דהמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר או שאינו נכנס לבית זה כו' לא אמר כלום ודלג בבא דעולה והביא סיום המשנה מנדרים משום דבתרומה וקדשים י"ל דשאני התם דמחשבה מהני בהו ודברים שבלב הוי דברים לסתור מה שאמר בפיו ולהכי לא אמר כלום משא"כ בפיגול דבעינן דבור ולהכי מקשה מסיום המשנה דבנדרים דבעינן לבטא בשפתים ולא מהני מחשבה מ"מ לא מהני אמירתו

ג

והנה בדין זה במתכיון להוציא בשפתיו בהקדש ותרומה אם קיים מה שבלבו נחלקו התוס' בערכין ד"ה בד"ה אדם יודע ובתי' הראשון כתבו דהא דלא אמר כלום ממה שהוציא בפיו אבל מה שבלבו הוי קיים ועוי"ל דהתם שאני דמה שאמר בפיו אינו רוצה ובמה שאמר בלבו טעה. ולתורוץ הראשון מה כחשב בלבו קיים, ולתירוץ השני י"ל דדוקא דכה"ג שהוציא בפיו נגד מחשבתו, אבל בחשב להוציא בשפתיו ולא הוציא ג"כ קיים וכן נראה מקושית השימק"ו בנדרים ד"ז ביש יד לצדקה ומפשטות קושית הראשונים בנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר דהא דברים שבלב אינם דברים נראה דס"ל כתירוץ השני בעירכין דאי איתא דמה שאמר בלבו קיים וכיון דנתכוין לומר תרומה נתפס מיד תרומה א"כ אע"פ דבודאי דברים שבלב אינם דברים לסתור מה שאמר בפיו היינו דברים שבלב שלא כיון לשם תרומה או לשם הקדש כלל אינם עוקרים מה שאמר בפיו לתרום או להקדיש, אבל מחשבה של תרומה והקדש שנתפסת מיד א"כ הרי חלה תרומה, וממילא שאי אפשר שיחול עליו המעשר דאפילו אי נימא דמהני חזרה תוכ"ד ובפרט על מחשבה מ"מ הא לא כיון באמירתו לחזור תוכ"ד.

אולם לפי"ז ק"ל לתירוץ התוס' הראשון דמה שחשב בלבו קיים מד' הירוש' תרומות הנ"ל דלב"ש דטעות הקדש הוי הקדש קיים כפי מה שהוציא בפיו וקשה דהא חשב בלבו לעולה ומה שחשב קיים והיאך יתקיים מה שהוציא בפיו, ואין לומר דמש"כ התוס' דמה שחשב בלבו קיים היינו לדידן דטעות הקדש אינו הקדש, אבל לב"ש דס"ל דטעות הקדש הוי הקדש יתקיים כמו שאמר ואין מחשבתו מועלת דהא התוס' דפסחים קאי אם נימא דלא בעינן פיו ולבו שוים וטעות פיגול הוי פיגול ואפ"ה אנו מקיימים מחשבתו אי נימא דפיגול הוי במחשבה ויקוים כפי מה שחשב למולים אם לא דנחלק דשאני בלמולים ועירלים דנתכוין להוציא מפיו למולים ולערלים ואמר לערלים ורק שלא הספיק לומר למולים ואין סתירה ולהכי יקוים כפי מחשבתו, אבל בעולה ושלמים שחשב רק לשלמים והוציא בפיו לעולה לבד וכיון דטעות הקדש הוי הקדש יקוים כפי מה שהוציא בפיו, אבל הש"ס בפסחים הא קרי ליה אין פיו ולבו שוים ומקשה לר"מ מתרומה ומדמה להדדי.

וביותר יקשה דמנ"ל להירוש' דלב"ש בכה"ג דטעות הקדש הוי הקדש דיקוים כפי מה שהוציא בפיו דילמא ס"ל דדוקא בלא נתכוין כלל לשם הקדש יקוים כפי מה שהוציא בפיו דלא בעי פיו ולבו שוים אבל בנתכוין לעולה הרי נתפס במחשבתו מיד קדושת עולה וא"כ לכשהוציא בפיו בטעות שלמים ולא נתכוין לחזור איך יחול עליו קדושת שלמים

הרי נתפס עליו על פי מחשבתו קדושת עולה, ודוחק לומר דס"ל להירוש' דדמי כמו שהוציא בפיו עולה ושלמים ויהי' לפ"ז חצי' עולה וחצי' שלמים כמו שנתכוין לשניהם דזה אינו במשמעות וצ"ע. וצריך לומר דמש"כ התוס' דמה שחשב בלבו קיים.

אע"פ דזהו סותר למה שאמר בפיו והוי דברים שבלב דאינם דברים מ"מ כיון דמה שהוציא בפיו הוא בטעות ואמירתו לאו כלום הוא בכה"ג דברים שבלב דברים כמו שחילקו התוס' והראשונים דבטועה שאני וממילא דמה שחשב בלבו קיים אבל לב"ש דס"ל דטעות הקדש הוי הקדש וע"כ דס"ל דגם בטועה דברים שבלב אינם דברים לבטל ההקדש ממילא מה שחשב בלבו לעולה הוי דברים שבלב כיון שהוציא בפיו שלמים ודהתו"ס דפסחים לר"מ דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים וטעות פיגול הוי פיגול מ"מ אי מחשבה מעלייתא מהני דברים שבלב צ"ל דס"ל כתירוץ השני דגם מה שחשב בלבו אינו קיים משום דנתכוין להוציא בשפתיו וכמש"כ הטו"א בחגיגה ד"י ולהכי גם לב"ש כיון דנתכוין להוציא בשפתיו לא חל מה שבלבו משא"כ בפיגול דמחשבת לשמה ושלא לשמה אינם צריכים לחלות ומחשבה ממילא היי כמשכ"ל באות ב' ולהכי אי מחשבה מילתא מה שחשב בלבו קיים אף דטעות פיגול הוי פיגול היכא שלא נתכוין לפגל כלל משא"כ בנתכוין לשמה.

ד

אולם בעיקר דהתוס' בפסחים בד"ה ר"מ נראה בפשט דבריהם דבודאי אף היכא דמהני מחשבה בתרומה והקדש מ"מ אין דברים שבלב דברים לסתור מה שאמר בפיו ולב"ש דטעות הקדש הוי הקדש אף בטועה לא מהני דברים שבלב, דאעפ"י דדי הרצון שבלב במחשבתו לתלות הקדש ותרומה מ"מ כל שפיו מכחישו אזלינן בתר הודאת פיו והרצון שבלב הוי דברים שבלב ואינם דברים. אבל כל זה אם יפיו ורצונו בלב שוים אבל בעניני לשמה וכונה שזהו לא מצד הרצון לבד רק דבעינן כונה ולשמה והתורה חדשה דבעינן לשמה והעיקר בזה כונת הלב הכל הולך אחרי מחשבת העובד ואם נתכוין בכונה לשמה אף שאמר בפיו לפגל הלא היתה מחשבתו ועבודתו לשמה, וכן להיפך אם חשב שלא לשמה ובפיו אמר לשמה הלא סוף סוף חשב שלא לשמה, וזהו כונת התוס' דאי נימא בפיגול במחשבה תליא מילתא והעיקר במחשבתו תלוי אם לפסול או להכשיר כשלא הספיק לומר למולים אמאי פסול לר"מ הא גמר בלבו נמי לומר למולים הא עיקר מחשבת הלב והמחשבה היתה לשמה אבל אם פיגול הוא בדבור א"ש דכיון דהעיקר בזה הדבר ולא המחשבה שבלב וע"כ לפי הס"ד דלר"מ דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים הוי פיגול ולפ"ז אין זה ענין לתרומה והקדש דמהני במחשבה ולב"ש דס"ל דטעות הוי

הקדש משום דהתם מהני מחשבה כמו בדבור אבל לא בעינן בהו כונה ולשמה, ורק הרצון שבמחשבה די אבל כל שסותר מה שאמר בפיו דינו כמו במקח וממכר דדברים שבלב אינם דברים, ובמש"כ מיושב ג"כ מה שתמהו האחרונים החכם צבי והחת"ס חאה"ע סי' צ' בהא דכתיבת הגט ע"י נכרי פסול משום דנכרי אדעתא דנפשי' קא עביד והקשו כיון דהנכרי אומר בפירוש שהוא כותב לשמה א"כ מ"ט לא אמרינן על מחשבת לבו דברים שבלב אינם דברים,, ולמש"כ כיון דרבתה תורה דבעי כונה לשמה ל"ש בזה דברים שבלב אינם דברים.

וא"כ אעפ"י שאמר בפיו שכותב את הגט לשמה מ"מ אם באמת באותו שעה אינו מחשב לשמה הגט פסול דהרי לא חישב לשמה ול"ש דברים שבלב אינם דברים רק היכא דלא בעינן לשמה כמו במקח וממכר ונתינת הגט אבל לא בכתיבת הגט וחילוק זה בין 'רצון' 'ולשמה' נ"ל גם בקטן דאין לו מחשבה לשמה. והוי כמתעסק וכמבואר בחולין די"ג ובדהתוס' בריש זבחים ובודאי דבעינן שיהי' גדול בן י"ג וכל זמן שאיננו גדול לא מהני מחשבתו לשמה מ"מ במופלא הסמוך לאיש דנדרו נדר והקדישו הקדש, אם הקדיש או תרם במחשבה מהני ג"כ דהא לא בעינן בהו מחשבה לשמה, ואעפ"י שאין לקטן מחשבה לשמה מ"מ הא רצון יש וכיון דגלתה תורה במופלא הסמ"ל לענין הקדש יש לו דעת ורצון מהני גם במקדיש ותורם במחשבתו

ה

ומש"כ הדר"ג בתשובתו אלי עמש"כ לישב קושית בדהתו"ס פסחים דס"ג במשנה דתרומות פ"ג המתכוין לומר תרומה כו' דעיקר קושית התוס' מסוף המשנה שאינו נכנס לזה כו' דבנדרים ושבועות דבעינן לבטא בשפתים וגמר בלבו לאו כלים הוא שפיר הקשו דהא דברים שבלב אינם דברים, וע"ז כתב בדהתו"ס י"ל כן אבל הראשונים הרשב"א והריטב"א והר"ן הקשו רק על הנך תרי בבי דהמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר כו'. הנה כתבתי לישב סתירת התוס' שם בד"ה ר"מ דמבואר דאי במחשבה תלי מילתא מהני לסתור אף מה שאמר בפיו וע"כ צ"ל דקושיתם הוא מנדרים. אבל בדברי הראשונים י"ל דפשיטות דדעתם דאין דברים שבלב דברים לסתור אף מה שאמר בפיו.

ולדעתם גם בפיגול אף אי נימא דבמחשבה לבד מהני ולא הוי דברים שבלב דוקא אם מפגל במחשבה אבל אם מפגל בפיו וחושב לשמה הוי מחשבה דלשמה כשארי דברים שבלב, וגם בתרומה אם איתנהו במחשבה מ"מ לא מהני לסתור מה שבפיו. ובפרט דלשי' הרשב"א בכל דברים שבלב שאינו סותר למה שאמר בפיו הוי דברים כמו בתרומה דילפינן מיני' כמש"כ הרשב"א באריכות בקידושין ד"נ, א"כ אין חילוק בין תרומה

וקדשים לשארי דברים שבלב דבכל דברים שבלב אם אינו סותר הוי דברים ולהכי אם סותר גם בתרומה וקדשים לא הוי דברים כמו בכל דברים שבלב ומה שנסתייע מעכת"ר מד' הרשב"א והר"ן שכ' בתירוצם דכל שהוא טועה בדיבורא לאו כלום הוא והביאו ראי' מהא דשבועות דכ"ו נתכוין להוציא פת חטים והוציא פת שעורים לאו כלום הוא וטעמו משום דטעות הוא וצ"ע במאי אלימא האי מהאי דמאי נפ"מ בין נתכוין לומר פת חטים או דבשניהם י"ל הטעם משום דברים שבלב דברים או משום שטעה, וע"כ משום דבשבועות בודאי לאו משום דברים שבלב דברים הם דהא בעינן לבטא בשפתים וע"כ משום דטועה הוא אבל בתרומה וקדשים דמהני מחשבה ודברים שבלב הו"א דמהני אף לסתור מה שבפיו, וזהו שה"ר משבועה דנתכוין להוציא פת חטים והוציא פת שעורים ודבריו נכונים אבל תמיהני דלמ"ל להרשב"א והר"ן לה"ר משבועות דכ"ו דהא במתניתין דהמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר כו' מבואר בסוף המשנה או שאיני נכנס לזה ונכנס לזה שאיני נהנה לזה ואמר לזה דלא אמר כלום דנדר דין שבועה כמש"כ הרא"ש בשבועות דבעינן לבטא בשפתים ודברים שבלב אינם דברים וממשנה זו יש להקשות בין על תרומה והקדש נדרים, ואולי י"ל דקושי' זאת הביאו התוס' והראשונים בשם ר"ת שהקשה כן בספר הישר ור"ת לשיטתו הובא בראש פ"ק דתענית ובטו"ז סי' תקס"ב דנדרים לא דמי לשבועה וכל מיני נדרים ילפינן מקרבנות דמהני בלב ולא בעינן לבטא בשפתים, וע"כ נסתייעו משבועות דכ"ו בשבועה דבעינן לבטא בשפתים אולם באמת בשי' ר"ת נראה דדוקא מנדרי צדקה ס"ל כן עי' בטו"ז ובב"ח שם דנדר תענית דמי לקרבן משא"כ בנדרי איסור, ובאמת זה הלשון שכתב הרשב"א נתכוין להוציא פת חטים ואמר פת שעורים כו' פטור עד שיהא פיו ולבו שוין אינו מפורש בגמרא רק הרי"ף כתב בטעמו דבעינן שיהא פיו ולבו שוין והביא ראי' ממתניתין דהמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר שאיני נכנס לבית זה כו' דלא אמר כלום משום דבעינן פיו ולבו שוין משום דבשמואל אינו מפורש הטעם דבעינן פיו ולבו שוין ולכן הביא הרי"ף ממתניתין דמפורש דבעינן פיו ולבו שוין הרי דעיקר ראית הרי"ף ממשנתינו דהמתכוין כו' ויותר היה להם להקשות ממשנתינו מנדרים וצ"ע.

ולולא דברי הראשונים ז"ל הי' אפשר לפרש הא דנתכוין להוציא פת חטים כו' דממעט לבטא בשפתים והמהרש"א דקדק בזה דלא הוצרך לומר והוציא פת שעורים רק שלא הוציא כלום דאין זה לבטא בשפתים דנקיט לה משום סיפא דפת כתם וקדמוהו הרשב"א שם וי"ל דיליף הכי מלבטא בשפתים האדם בשבועה דמזה ידעינן שצריך להוציא בשפתיו ואם הוציא בטעות לאו כלום הוא דהא גם אם ליבי' אנסי' ושכח נתמעט מהאדם

בשבועה מכש"כ שלא הי' לבו לכך באותה שעה ודין דהאדם בשבועה אינו אלא בדין נדר ושבועה ולא בהקדש ותרומה ועי' ברמב"ם פ"ג מהל' שבועות ה"ו נשבע שלא ילבש תפלין ולא ידע שהתפלין מצוה כו' דהוי שבועות שגגות וברמב"ם פ"א מהל' איס"מ מי שדומה שמותר להקדיש בע"מ למזבח והקדיש ה"ז קדוש בראב"ד וכ"מ שם א"כ אין ראי' משבועה להקדש, אולם דעת הרי"ף והראשונים אינו כך דהעיקר משום דאין פיו ולבו שוין ולא מחמת האדם בשבועה דלא אמרינן כן בשבועה דלהבא, ועי' במחנה אפרים הל' נדרים סי' ג' מה שהביא ד' הריטב"א עי"ש, וגם בתרומה והקדש לא מהני ונסתייעו לזה ממשנה דתרומות דהמתכוין לומר תרומה כו' דתרומה והקדש ונדר כולהו בחדא מחתא דלא אמר כלום משום דאין פיו ולבו שוין, אולם צ"ע בהא דנתכוין להוציא פת חטים והוציא פת שעורים דממעט מלבטא בשפתים הא בתרומה וקדשים דמהני מחשבה לא מהני ג"כ בכה"ג משום דאין פיו ולבו שוים ויהי' מזה הוכחה לתי' התוס' בערכין דמה שחשב בלבו קיים ולהכי בתרומה וקדשים מהני בכה"ג מה שחשב אבל לתי' השני דגם מה שחשב אינו קיים א"כ למה נקיט בכה"ג בשבועה דממעט מלבטא בשפתים דהא גם אי מהני מחשבה בכה"ג לא מהני ול"ש תי' הרשב"א והמהרש"א דנקיט לה משום סיפא כיון דברישא בכה"ג לא איצטריך כלל הא דלבטא בשפתים י' ומה כתב עמש"כ בסתירת דהתוס' בפסחים דס"ג בד"ה ר"מ ובד"ה ונתכוין דדהתוס' פשוטים דאין מחשבת מולים סותר כלל למה שאמר בפיו דהרי רוצה באמת לערלים ולמולים ואמר לערלים ונתכוין ג"כ למולים והמחשבה הוי כמו דיבור והוי כמו שאמר בפיו לערלים ולמולים עכ"ל, הנה במכתבי הרגשתי בזה בקצרה דאי אפ"ל כן שהרי ש"ס קרי לה אין פיו ולבו שוין וחשוב דסותר למה שאמר בפיו דכיון דהוציא בפיו לערלים מחשבה פסולה כיון שלא הספיק להוציא קודם השחיטה למולים הדבור הרי דיבור של פיגול והמחשבה היתה מחשבה כשרה והא כן צ"ל למש"כ התוס' בד"ה המתלוין לפי תירוצם דטועה בדיבורו דמה שאמר לערלים אף שחשב לגמור למולים תשוב לטועה כיון שלא הספיק לגמור לפני השחיטה (ועי' ביו"ד סי' ר"י ורי"ח ובעצי לבונה שם ובידות נדרים סי' ר"י מה שהביאו בשם שמלת בנימין).

ועכצ"ל דכיון דלפי מה שאמר בפיו הוי פיגול על פי דין חשוב דמחשבת לשמה סותר למה שאמר בפיו והוי דברים שבלב ולהכי מקשה הש"ס מהא דהמתכוין לומר תרומה ומשוה להדדי, ובזה נדחה ג"כ מש"כ לתרץ קושיתי ע"ד התוס' בערכין דמה שחשב בלבו קיים דהא בירוש' תרומות מבואר דלב"ש טעות הקדש הוי הקדש קיים כמה שהוציא בפיו ומדהתוס' פסחים מבואר דאף אי טעות פיגול הוי פיגול מ"מ אי מחשבה מילתא

יקוים כפי מחשבתו דיסוד דהתו"ס דאי מחשבת מולים מועלת אין כאן סתירה כלל למה שאמר בפיו, וזה אינו דבודאי קרוי אין פיו ולבו שוין כמש"כ

ו

ומש"כ עמש"כ להפיר בדהתו"ס בד"ה ור"מ שם לפמש"כ התוס' בערכין דמה שחשב בלבו לא קיים והטעם בע"כ משים שנתכוין להוציא בפיו, דמאי ראי' מייתי מפיגול במחשבה נהי דאיתנהו במחשבה מ"מ כל שנתכוין להוציא בשפתיו אין המחשבה נתפסת, וע"ז תירץ דהכא שאני אף דודאי רוצה שיתקיים כפי המחשבה מ"מ כיון שהוא רוצה להוציא בשפתיו ואיתקל לי' לישני' וכשלא הספיק בודאי רוצה במחשבה לבד, תירוצו אינו מובן דבודאי לכשחשב מחשבה כשרה וכיון להוציא בשפתיו קודם השחיטה שתהי' לשמה ואז תהי' חלה המחשבה כשלא הספיק הרי לא נתקוימה מחשבתו והמחשבה לא נתפסה.

ח

ומש"כ לישב דהתו"ס ונסתפק לדינא בתירוץ השני בערכין דגם מה שחשב בלבו לא קיים אם לפי שגמר בלבו להוציא בשפתיו וכדאמר בשבועות דכ"ו לפי הס"ד דגמר בלבו להוציא בשפתיו צריך להוציא בשפתיו ולפי"ז לדינא בחשב בלבו להוציא בשפתיו לצדקה אינו מחויב, אולם הא בשבועות שם לפי הס"ד ילפינן מקרא הרי דלפי הסברא גם אם גמר בלבו להוציא בשפתיו חייב, ולפי המסקנא הרי קרא איצטריך שיוציא בשפתיו כמבואר בשבועות שם, וע"כ מסיק דכונת התוס' כמוש"כ הר"ש בפ"ג דתרומות דבעינן פיו ולבו שוין דכתיב מוצא שפתיך תשמור וכתיב לבטא בשפתים וכתיב כל נדיב לב בעינן גומר בלבו ומבטא בשפתים ודוקא כשפיו ולבו מכחישין זא"ז אבל אי לא מכחישין זא"ז מהני בתרומה וקדשים כדדרשינן בפ' שבועות שתים כו'.

ונראה מפשטות ד' הר"ש דמשום דכתיב מוצא שפתיך וכל נדיב לב בעינן פיו ולבו שין וכל היכא שמכחישים זא"ו שניהם אינם קיימים וזה גם כונת התוס' בערכין דלהכי מה שחשב בלבו לא קיים כיון דפיו מכחישו ולפ"ז מיושב דהתו"ס בפסחים דלר"מ דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים ולהכי מה שחשב בלבו קים אע"ג דפיו מכחישו זהו תו"ד ואם כי במכתבי הרגשתי מזה אבל התבוננתי שזה אינו דלפי זה יקשה מהירוש' בתרומות דלב"ש דלא בעינן פיו ולבו שוים והקדש בטעות הוי הקדש יקוים כפי מה שחשב בלבו. הקדש הוי הקדש יקוים כפי מה שאמר בפיו וגוף הסברא תמוה דהא בודאי מש"כ הר"ש דבכל שפיו ולבו מכחישים זא"ז שניהם אינם קיימים לא מצינו על זה שום דרשה ועוד דנדיב לב ומוצא שפתיך תשמור רק בהקדש הוא ובתרומה הא ילפינן מונחשב ולא

כתיב גביה מוצא שפתיך ומנלן בתרומה היכא דפיו מכחישו דלא מהני מה שחשב בלבו ועכצ"ל דמסברא ידעינן דכל חד כטעמו דמה שבפיו אינו קיים אם לא נתכוין לפי שהוא בטעות ואין תרומה והקדש ונדר בטפות, ומה שחשב בלבו לא קיים לפי דפיו מכחישו ודברים שבלב אינם דברים היכא שסותר מה שאמר בפיו, ואע"פ דקדשים ותרומה מהני במחשבה דוקא היכא שאין פיו מכחישו, ולפי"ז למאן דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים וכפי הסיד בפסחים אליבא דר"מ דפיגול חל בטעות אע"פ שלא נתכוין לכך ודברים שבלבו למולים ולערלים אינם דברים לסתור מה שאמר בפיו אע"פ שטעה בדיבורו ומכש"כ דלא מהני מחשבתו אע"פ דפיגול הוי במחשבה ואם לרבנן דס"ל דבעינן פיו ולבו שוים ודברים שבלבו דברים לסתור מה שאמר בפיו בטעותו לא מהני מחשבתו לסתור מה שאמר בפיו מכש"כ לר"מ ולב"ש דס"ל דאזלינן בתר פיו אע"פ שהוא בטעות דלא מהני מחשבתו וזה פשוט.

ט

וראיתי בספר נטע שעשועים חושן משפט סי' מ"ח שכתב גם כן כמו שכתב מעכת"ר מתחלה תמה בהא דתמורה דכ"ה דא"ר יוסי בהר"ז תמורת עולה ושלמים, אם נתכוין לכך דבריו קיימים דהא קי"ל דתמורה לכו"ע ישנה בטעות ולפ"ז מכיון שאמר תמורת עולה חל עליו תמורת עולה ומה לי במה שנתכוין מתחלה לכך לומר תמורת שלמים גם כן אטו מי גרע מה שעל תמורת עולה הי' גם כן כונתו מאלו לא נתכוין כלל על תמורת עולה רק על שלמים ואמר עולה הי' תמורת עולה משום דאיתא בטעות ותו לא מצי חיל עלי' תמורת שלמים כיון דלא מצי לחזור תוכ"ד ומאי מהני שנתכוין מתחלה לכך ותירץ דבנתכוין מתחלה לכך חל במחשבה ואף שנתכוין להוציא בשפתיו ומוכיח מדהתוס' פסחים דס"ג בד"ה ר"מ דלמאן דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים אף שנתכוין להוציא בשפתיו חל במחשבתו וי"ל דר' יוסי ס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים.

אבל לר"מ דס"ל דבעינן פיו ולבו שוים קשה אבל ר"מ הא ס"ל דתוכ"ד כד"ד יעו"ש שהאריך בזה בפלפולו בב"ק דע"ג בדהתוס' שם וכל דבריו תמוהים בעיני דאע"פ דתמורה ישנה בטעות ואם אמר תמורת עולה ולא נתכוין כלל אזלינן בתר פיו אבל מ"מ ישנו בזה אמירת פיו וגם בטעות דברים שבלב אינם דברים אבל באמר תמורת עולה ושלמים הרי אין כאן אמירת פיו על עולה לבד הרי אמר עולה ושלמים, ועל זה מהני מה שנתכוין לכך לפרש מה שאמר שלא נמלך, ואין ענין זה לתמורה בטעות דהא אין כאן טעות כלל שהוציא בפיו את שניהם ומהני הא דנתכוין בלבו שלא נמלך וכך נתכוין לשניהם וזה פשוט, וכן מה שכתב דר' יוסי ור"מ פליגי בזה אי בעינן פיו ולבו שוים

ולר"י דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים לא חל מחשבתו לפי שנתכוין להוציא בשפתיו תמוה דהא תמורה לכו"ע ישנו בטעות וגם לר"מ לא בעינן פיו ולבו שוים וגם עיקר ההנחה דלמאן דס"ל דלא בעינן פיו ולבו שוים מהני מחשבתו כבר נתבאר שזה אינו ומה שהעיר מעכת"ר דכיון דהא דנתכיין להוציא בשפתיו צריך להוציא בשפתיו ילפינן לפי הס"ד בשבועות דכ"ו מקרא הרי דמצד הסברא משמע דמהני ולפי והא בירושלמי מבואר דלב"ש דטעות המסקנא הא ילפינן לנתכוין לומר פת חיטים והוציא פת שעורים יעו' בטורי אבן חגיגה ד"י שהרגיש בזה וכתב לפי מה התוס' דלאו מיתורא הוא ממילא לפי המסקנא מסברא יעו"ש.

ולכאורה יל"ר לזה מדאיצטריך קרא לבטא בשפתים דצריך שיוציא בשפתיו והא מקרא ודרשא דילפינן ות ושבועות ונזירות ופי' הרא"ש בריש נדרים משום דצריך שיוציא בשפתיו וילפינן דיד הוי כמוציא בשפתיו ומוכרח מזה דצריך שיוציא בשפתיו דאל"כ הא במחשבתו כבר חל הנדר (וכן מכינויי נדרים ושבועות דכיון דנתכוין לנדר. ואולי י"ל אם נתכוין במחשבתו ללשונות אלו אם לא היו כנוים כנדרים לא הי' נדר) וכמשה"ק כן השימק"ו בנדרים ד"ז באיבעי דיש יד לצדקה להשיטות דחישב בלבו די. וביותר יקשה למש"כ המהרי"ק בסי' קס"א בשי' ר"ת דנדר מהני במחשבה וא"כ יקשה ידות נדרים כנדרים למ"ל ועל כרחך צריך לומר דכיון דנתכוין להוציא בשפתיו צריך להוציא בשפתיו וילפינן דיד מוכיח הוי כמו שהוציא בשפתיו אולם אין הכרח די"ל דבודאי אם נתכוין מתחלה שלא יחול עד שיוציא בשפתיו שלא חל וכן י"ל קושית השימק"ו ביש יד לצדקה דנתכוין שלא יחול עד שמוציאו בפיו דיד לצדקה הוי כמו שהוציא בפיו ופי' בש"ך יו"ד סי' רנ"ח סדק ה' בטועה.

ואותו שחשב בלבו חייב ליתן לצדקה ואפשר דהכי מיירי שגמר בלבו שאותו סלע שחשב לא יהא לצדקה עד שיוציאנה בפיו והוציא אחר בפיו דשניהם אינם כלום עכ"ל. ונראה מל' הש"ך וכונתו דדוקא בגמר בלבו שלא יהא לצדקה עד שמוציא בפיו לא חל, אבל בסתמא אם חשב במחשבתו להוציא בשפתיו מהני מחשבתו אולם הש"ך בסי' של"א ס"ק ע"ו כתב במתכוין לומר תרומה כו' שכיון לומר תרומה ואמר מעשר שביטל בדבור פיו מה שפי' במחשבתו אין תרומתו תרומה משא"כ הכא עכ"ל, וזהו טעם הר"ש לפי שפיו מכחיש מה שבלבו ולפי"ז הלא גם בסתמא הרי פיו מכחישו כיון שחשב לסלע זה והוציא בפיו סלע אחר וד' הש"ך סותרים זה את זה, וכ"כ הטו"ז שם ס"ק ב' אפילו אותו שנתכוין עליו א"צ ליתן דומי' דפת חטים ושפורים בסי' ר"י עכ"ל, ובאמת דמיון הטו"ז אינו עולה יפה דהא בפת חטים ושעורים מה שנתכוין לאו כלום הוא לפי

שצריך להוציא בשפתיו ובעינן לבטא בשפתים בשבופות ונדרים משא"כ בצדקה דמהני מחשבתו ותלוי בשני תירוצי התוס' בערכין ד"ה, ואפשר דהש"ך בסי' רנ"ח בדברי הג"ה חשש לחומרא לתירוץ הראשון בתוס' שם דמה שחשב בלבו קיים, ובסי' של"א פירש פשטות ד' השו"פ שם בסעיף מ"ה ופ"ו דמתכוין לומר תרומה כו' לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין, ובסעיף מ"ו הפריש תרומה במחשבתו כו' ה"ז תרומה וכן הוא סמיכות הדינים ברמב"ם וזהו שפירש הש"ך שם סמיכות הדינים דבסעיף מ"ה גם מה שחשב בלבו לא קיים כתירוץ השני בתוס' בערכין וכמש"כ הר"ש בתרומות שם.

והנה ד' הר"ש למש"כ שהוא מסברא צריך ביאור כיון דילפינן מקראי דמהני מחשבה בתרומה והקדש וכיון שטועה בדיבורו ולא אמר כלום מ"ט לא יועיל מחשבתו. וסבור הייתי לקיים עפ"י שי' הרשב"א בקידושין ד"נ דהא דמהני בתרומה והקדש מחשבה לפי שבדברים שבלב שאינו סותר לפיו מהני ולהכי כל שסותר למה שאמר בפיו לא מהני. אבל קשה לפ"מ שהעלו הראשונים דבטועה דברים שבלב דברים אף שסותר למה שאמר בפיו ולהכי בנתכוין לומר תרומה כו' לא אמר כלום וכיון דדברים שבלב דברים למה לא יקוים כפי מה שחשב בלבו וצ"ל דדוקא לסתור מה שאמר בפיו מהני דברים שבלב אבל שיקוים כפי מה שחשב בלבו לא מהני כיון דפיו מכחישו וצ"ע מאיזה טעם נחלק כיון דבטל אמירתו על ידי הטעות ולא אמר כלום למה לא יקוים כפי מחשבתו ולשי' הטו"א ארש כיון דנתכוין להוציא בשפתיו אין מחשבתו מועלת ועי' בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ק"ד מה שצידד שכן הוא גם כונת הר"ש לפי שנתכוין להוציא בשפתיו אלא דמל' הר"ש לא משמע כן ויעוי"ש מה שתמה בד' פיה"מ להרמב"ם בפ"ג דתרומות שכ' וז"ל והעיקר אצלינו דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו ותמוה דהא תרומה והקדש סגי במחשבה ואם כונת הרמב"ם על סוף משנתינו בקונם אכתי קשה בתרומה והקדש אבל נראה בודאי דכונת רבינו דגמר בלבו להוציא בשפתיו אז צריך להוציא בשפתיו ואולי יש איזה שיבוש וחסר שני תיבות להוציא בשפתיו' וכונתו דלהכי לא אמר כלום אף מה שחשב כמש"כ הטו"א. ב"ה ט"ו כסלו תרס"ג ווילנה.

סימן כה

בענין תוך כדי דבור בהקדש

א

הרמב"ם בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות הל' א' כתב האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים היא שלמים וולדה עולה אם לכך נתכוין דבריו קיימים ואם אחר

שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהי' שלמים חזר בו ואמר ולדה עולה אעפ"י שחזר תוכ"ד הרי ולדה שלמים שאין חזרה בקדשים ואפילו בתוכ"ד ובפ"ב מהל' תמורה הלכה כ' אמר הר"ז תמורת עולה ותמורת שלמים אם נתכוין לכך מתחלה דבריו קיימים ואם לא נתכוין מתחלה אלא לתמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים אע"פ שחזר בתוכ"ד אין תופסין אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד עכ"ל ושיטת הרמב"ם תמוה כמו שהתפלא ע"ז הש"ך בסי' רנ"ה מש"ס ערוך בפ' מרובה דע"ג דפליגי רבנן ור' יוסי בתוכ"ד דעדות אי כדבור דמי דפריך התם וסבר ר' יוסי' תוכ"ד כדבור דמי והתנן הר"ז תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים ה"ז תמורת עילה וכו' אמרי תרי תוכ"ד הוי כו' הרי להדיא דהקדש ומימר דינו כשאר דברים דהרי הש"ס משוה בהדיא להדדי ומקשה ממימר לעדות ומה"ט דחה הש"ך שיטת הרמב"ם מהלכה

ב

והנה ק"ל בדברי הגמ' דמקשה מתמורה לעדות דלמא ס"ל לר' יוסי תוכ"ד כדבור דמי אולם בתמורה מטעם אחר קאתי עלה דאף דחזר ואמר תמורת שלמים י"ל דאינו חוזר לגמרי ממה שאמר בתחלה הר"ז תמורת עולה אלא שרצונו שתהי' חצי' עולה וחצי' שלמים דנמלך הוא באופן שנתכוין מתחלה שיהי' חצי עולה וחצי' שלמים ואם נתכוין לכך מתחלה דבריו קיימים אבל אם נמלך באופן זה שתהי' חצי' שלמים וחצי' עולה הר"ז תמורת עולה דכיון דאינו חוזר לגמרי ועדיין נשאר בדבורו הראשין גם אחר חזרה שתהי' חצי' תמורת עולה שוב פשטה קדושה בכולה והרי היא כולה עולה (דאע"ג דבתמורה אין ממירין באברים מ"מ בחצי' כתבו התוס' בתמורה דנ"ו בד"ה מהו דתימא דאע"ג דאין ממירין באברים בחצי מודה וכן נראה שיטת הרמב"ם בפ"ג מהל' תמורה באומר חצי בהמה זו תמורה וחצי' מעשר ועוד דהא לר"י קיימינן ור"י ס"ל במשנה דתמורה ד"י דילפינן סוף הקדש מתחלת הקדש והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו תהא כולה תמורה תחתי') וניהו דתוכ"ד יכול לחזור אבל בכאן שאינו חוזר לגמרי מדבורו הראשון ועדיין נשאר בדבורו הראשון לגבי חצי' ממילה פשטה קדושה בכולה ולכן דוקא אם נתכוין מתחלה לכך דבריו קיימין דהרי הוא כאומר חצי' תמורת עולה וחצי' תמורת שלמים דל"ש בזה לומר פשטה קדושה בכולה דהא נתכוין לעולה ולשלמים בב"א אבל בנמלך הר"ז דומה לאמר מתחלה שתהא חצי' עולה לבד ותוכ"ד אמר שתהא חצי' השנית שלמים דלא מהני דפשטה קדושה בכולה (ואי"ל עפ"י המבואר בנזיר ד"ט דמדס"ל אין שאלה בנזירות אין חזרה בתוכ"ד הרי דתוכ"ד הוא ענין שאלה ונעקר מעיקרו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' שבועות הל' י"ז

וז"ל ונעקרה השבועה שזה דומה לטועה וכיון דתוכ"ד הוא ענין שאלה וטעות י"ל דיש בו ג"כ ענין הותר מקצתו הותר כולו וכיון דחזר ממקצת הדבור הראשון ממחצה בטל כל הדבור אבל באמת זה אינו דהא בתמורה אין שאלה כלל ואנן בתמורה קא עסקינן והש"ס רוצה להוכיח דגם בתמורה יכול לחזור תוכ"ד ועי' בקצוה"ח סי' רנ"ה אם לא שנאמר שהש"ס מפרש דאם נמלך היינו שחוזר לגמרי מההקדש הראשון ולכן מקשה מדר"י אדר"י אבל מ"מ מנ"ל לפרש כן ולהקשות).

ג

ונראה דבאמת משונה תוכ"ד דעדות שהוזמו על הטביחה דלר"י בטל גם שהעידו על הגניבה דניהו דנפסל למפרע משעה שהעידו על הטביחה אבל מהיכי תיתי שיפסלו גם קודם שהעידו עדות שקר מה שהעידו תוכ"ד על הגניבה וככר הרגישו בזה והעמודי אור בסי' צ"ט יצא לחדש דכיון דעדים יכולים לחזור תוכ"ד א"כ החלט דעתם נגמר אחר כ"ד ואימתי מתברר אמיתת דעתם כשלא חזרו לעקור עדותם וא"כ אי נפסלו תוכ"ד ע"י חלול שבת וכיוצא בו בטלה עדותן לפי שעיקר חלות עדותן הוא לאחר כ"ד ולהכי כיון שהוזמו על הטביחה תכ"ד דעדות גניבה ועד זומם למפרע הוא נפסל בטל גם עדות הגניבה ומסתפק לפ"ז אם נשתטה או מת תוכ"ד אם עדותו קיימת יעו"ש ולד' העמו"א א"ש קושית התוס' דמדמה תמורה לעדות דהא חזינן בעדות דלא חל כלל תוכ"ד לפי שבידו לחזור ולהכי גם בתמורת עולה ושלמים כיון דבתוכ"ד לא חל כלל משום שבידו לחזור לגמרי ממילא דגם מחציו יכול לחזור ול"ש לומר דפשטה קדושה בכולה משום קדושת חציו דהא בתוכ"ד לא חל ההקדש אולם באמת דברי העמו"א בביאור הסוגיא תמוהים ואין דבהיו מספיקים דמכיון דעדות העדים חל רק אחר כ"ד אם כן גם עדותם של הטביחה חלה ג"כ אחר כ"ד כמבואר בתוס' שם א"כ עדיין תמוה הרי אז כבר כלה התוכ"ד של גניבה ואיך יופסלו למפרע וצ"ל ליישב בדוחק לפי דבריו דמה שהוסיף חטא על פשע להעיד עדות שקר על הטביחה אף שלא נפסל עדיין מ"מ מהני לגרוע עדותו של גניבה כיון שא"א לקיים עדותו בזה שלא חזר בו תוכ"ד שהרי הוסיף ברשעו אבל ז"א דכיון דיכול לחזור אין זה רשע של עדות שקר, וסבור הייתי לומר לפי דבריו דתוכ"ד מתלי תלי אם לא בא השתנות ואיזה דבר הגורם לפסול חל משעת הגדה דודאי פשוט דתוכ"ד חל למפרע משעת הנדה דאם הקדיש גם הוכ"ד אסור ליהנות מן ההקדש וכן במו"מ אם קנה חפץ ומכר לאחר תוכ"ד אם לא חזר המוכר הראשון חל מכירת הלוקח (אלא דיש לדון בזה דחשוב אינו ברשותו דהרי המוכר הראשון יכול לחזור בו) וע"כ צריכים לומר דתכ"ד אם רק נתקיים הדבור לבסוף שלא נולד שום השתנות ודאי חל

למפרע משעת הגדה אבל אם נולדה השתנות בתכ"ד באופן שאי אפשר שוב להעדות לחול באותה שעה שוב גם למפרע אינו חל ובטל מעיקרו ולהכי בעדות טביחה דהעדות מצד עצמה לא נולד בו התהוות חדשה והשתנות לולא הזמת גוף עדותן חל איפא למפרע ונמצא דלמפרע עברו עדות שקר עוד בשעת הגדה דתכ"ד חל למפרע ונפסל למפרע משא"כ בעדות של גניבה דבא השתנות מצד אחר בהעדות דמכח מה שנפסלו למפרע על עדות הטביחה נולד השתנות בתכ"ד של הגדת גניבה שוב בטל עדותן דגניבה כיון דתכ"ד מתלי תלי ובתוכ"ד נפסלו ונולד השתנות בטל העדות מעיקרא

ד

אבל באמת חידוש העמ"א דבנפסל תוכ"ד בטל עדותו תמוה וממקומו הוא מוכרע דלא כדבריו שהרי מוקמינן לאביי דכשהעידו בב"א והוזמו שהעידו על הגניבה ועל הטביחה בב"א בתכ"ד ועי' בתוס' שם ובשימק"ו דלהכי אף כשהוזמו על הגניבה מכל מקום אף בתוכ"ד אם לא נפסלו וחל עדותן על הטביחה בב"א בתכ"ד ואם איתא לדעת העמודי אור דאין עדות חל רק אחר כ"ד ואם נפסל תוכ"ד בטל העדות אם כן תוכ"ד דטביחה הא חל עדות דגניבה וכבר נפסלו למפרע מאותה שעה ומה אם נפסלו ע"י עבירה תוכ"ד אחר העדות בטל העדות מכ"ש בזה שעברו העבירה דעדות שקר דגניבה לפני העדות דטביחה ורק שלא נפסלו לפי שהיו יכולים לחזור אבל כשכלה השיעור דתכ"ד דגניבה ונפסלו והוא עדיין בשיעור דתוכ"ד דטביחה (ורק שלא נפסלו לפי שהיו יכולים לחזור) א"כ יבטל עדותן דטביחה שהרי בתכ"ד דטביחה נפסלו מצד עדות שקר דגניבה הקודמת ואם נחזיק בסברתו ונאמר דאם נפסלו תוכ"ד נתבטלה עדותן אבל אין זה עדות פסולים ולהכי שפיר קאמר הש"ס דבטלו עדותן אבל אם הוזמו אח"כ חייבין דהכחשה תחלת הזמה וכמו שמחלק השימק"ו שם לר"י דס"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מ"מ אם העידו בב"א והוזמו על הגניבה ועל הטביחה חייבין יע"ש דדוקא היכא דהעדים פסולים ליכא דין הזמה אבל היכא שרק עדותן נתבטלה אין זה אלא בגדר הכחשה והכחשה הוי תחלת הזמה, וה"נ אם נפסלו תכ"ד אין לקיים עדותן, אבל עכ"פ בשפה שיצאה העדות מפיהם כשרים היו אבל מ"מ מוכרח בזה בתוכ"ד אף היכא דלא בא שום השתנות לא נפסלו למפרע דהא הכא בעדות דגניבה לא בא השתנות מצד גוף העדות רק מכח מה שהוזמו ואפ"ה אמרינן דלא נפסלו למפרע כמבואר בש"ס הכא דלא נפסלו תכ"ד ועכצ"ל בזה דאף דתכ"ד חל למפרע בכל התורה אבל העדים לא נפסלו למפרע משעה שהעידו דסוף סוף תכ"ד היו יכולים לחזור ולא נגמרה עבירת עדות שקר באותה שעה, וא"כ

הדרא קושיא לדוכתא דגם בעדות טביחה לא נפסלו העדים רק אחר כ"ד ואז כלה תכ"ד של עדות גניבה ולמה תבטל עדות גניבה

ה

ועל כן נראה בפשט השמועה דהא דבטל עדות גניבה למפרע הוא מטעם עדות שבטלה מקצתה אע"ג דגם לרבא העדות בטל למפרע אלא שאין העדים נפסלים והשיטה מקובצת הרגיש בזה וכתב דלרבא אין הביטול והפיסול משעת העדות ובודאי דאין כונתו של השימק"ו דאין העדות מתבטלת למפרע דדבר זה לא ניתן להאמר אלא דכונתו דלאביי דס"ל דפסול למפרע שייך שפיר ענין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דנתבטלה משום פסול שנפסלו העדים וכיון שנפסלו העדים בתוכ"ד נתבטלה כל העדות כגדר נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול וכמו שמשוה הראב"ד והרא"ש (בפ"ק דמכות סי' י"ג י"ד) גדר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לדין קרוב או פסולה והא דאמרינן דפלגינן דבורא כשמעיד על עצמו לפי שאינו בגדר עדות כדאמרינן במקיימי דבר הכתוב מדבר ולא בעושי דבר (ועי' במחנה אפרים ה' עדות סי' ג' שכ"כ) ולפיכך מה שנתבטלה העדות והעדים נפסלו מבטל כל העדות, אבל מה שנתבטלה העדות והעדים לא נפסלו אינו מבטל כל העדות ומאי דאיתכחש איתכחש ומאי דלא איתכחש לא איתכחש (וכ"כ השימק"ו בב"ב דל"א לחלק בשם הרשב"א דבהכחשה דאינם נפסלים ל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ועי' במחנה אפרים ה' עדות ס"ו) וזה נראה בכונת רש"י דאיפסלי אגניבה משום פסול עדות דטביחה דלפי שהוא בגדר פסול מתבטלת העדות לאביי משא"כ לרבא.

וזה מוכרח בפי' דהגמ' (ופ"ע בנתיבות סי' נ"ב ובשו"ת בית אפרים חתו"מ סי' נ"ז מש"כ בזה). והנה למש"כ דהא דמתבטלת העדות משום דתכ"ד נפסלו ונתבטלה עדותם אבל אי רק נתבטלה עדותן ולא נפסלו לרבא אינה מתבטלת כל המדות, א"כ לכאורה צ"ע גם לאביי דהרי מבואר בדהג"מ דתכ"ד דטביחה לא נפסלו כמו דאמר שהעידו בב"א והוזמו, וא"כ לכשהוזמו על הטביחה נפסלו אחר שיעור תכ"ד וכבר כלה אז שיעור דתכ"ד דגניבה וניהו דתכ"ד כדיבור דמי, אבל כיון דאין העדים נפסלים רק בגמר תכ"ד דטביחה ואין זה שיעור תוכ"ד דגניבה ניהו דעדותן מתבטלת משעת הגדה מ"מ כיון שאין זה בשיעור דתכ"ד, א"כ דמי לרבא דס"ל מכאן ולהבא הוא נפסל ומ"מ אינה מתבטלת כל העדות וכמש"כ וראיתי שהשי"מ הרגיש בזה, ונראה דבזה צדקה הנחת העמו"א שאין העדות חלה רק בגמר תוכ"ד ולפיכך גם עדות דגניבה לא חלה רק לגמר דתכ"ד וע"כ לכשנפסלו אח"כ בעדות דטביחה בגמר דתוכ"ד דטביחה נתבטלה העדות

דטביחה ונפסלו העדים תכ"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וניהו שאין עדות העדים חלה רק אחר כ"ד ועדותם מתלי תלי לפי שיכולים לחזור, מ"מ אם נפסלו תכ"ד ע"י עבירה אינה מתבטלת העדות דהא בשפה שיצהה העדות מפיהם כשרים היו ולהכי כשהעידו על הגניבה והטביחה בב"א והוזמו חל עדותן דטביחה משום שלא נפסלו ע"י הזמת הגניבה לפי שהיו יכולים לחזור ובשעה שיצאה עדות הטביחה מפיהם כשרים הם אף שתוכ"ד דטביחה נפסלו ע"י הזמת הגניבה אינו פועל זה לבלי להניח שתחול עדות דטביחה.

אבל לענין פדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דדמי לדין קרוב או פסול דתוכ"ד של עדות הפסול מבטל עדות הכשרים ולהכי כשהוזמו על הטביחה בתוכ"ד של הגניבה כיון דעדות דגניבה מתלי תלי עד גמר תוכ"ד והתחלת עדות הטביחה וכשנפסל בעדות דטביחה הוי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אף דהפסול דטביחה נגמרת אחר כ"ד של גניבה. בדעת הראב"ד בפ"ב מהל' עדות הל' ג' דבתוכ"ד מודה להרמב"ם דאם הוזמו העדים מקצתן דבטל כל העדות והוא מדין קרוב או פסול כיון דעד זומם למפרע הוא נפסל והא לפי המבואר בתוס' כתובות דל"ג ד"ה ניתר דנראה מדבריהם שאם יש הרבה כתי עדים וכל כת וכת העידו תוכ"ד של ראשון, וכולה אף כת ראשונה יכולים לחזור מעדותן תכ"ד של האחרונים כמו בב' עדים יכול הא' לחזור תכ"ד של השני.

וא"כ אם הוזמו עדות כת הראשונה ונפסלו למפרע מ"מ עדיין לא נפסלו באותה שעה כיון שהיו יכולים לחזור עד אחר כ"ד של אחרונים. וכמבואר בסוגין דכשהעידו על הגניבה והטביחה בב"א והוזמו שלא נפסלו בעדות הטביחה אף שהוזמו על הגניבה לפי שיכולים לחזור ולמש"כ א"ש דכיון דגם עדות הכשרים מתלי תלי מתבטל מדין קריב או פסול כמו שמשיה הרחב"ד בדין פלגינן דבורא דבקרובים לא פלגינן דבורא ודין אחד להם, א"כ מה"ט גם בדין קרוב או פסול חף שנפסל אח"כ בתכ"ד של עדות הכשרים, מ"מ כיון דעדית הפסול בטל ונפסל בתוכ"ד בטל גם עדות הכשרים.

אע"ג דבעדות כשרים שנפסלו תוכ"ד לא נתבטלו העדות למפרע מ"מ בצירוף מיבטל עדית הכשרים מדין נמצא ח' מהם קא"פ דהא בכ"מ צירוף הפסילים בתוכם של הכשרים מבטל עדות הכשרים דמעיקרא וה"נ אם נפסלו בתוכ"ד של הכשרים אף דהפסול חל אחר כ"ד מ"מ הא עדות הכשרים חלה ג"כ אחר כ"ד יש בזה דין נמצא החד מהם קא"פ כדין עדות שבטלה מקצתה בטלה כילה. אולם בפשוטו לק"מ קושיית בעהמ"ח דברי משפט דבב"ק הא מוכח דלר' יוסי אי תוכ"ד כדבור דמי מתבטל כל העדות מטעם עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. והא דאמרו לכשהעידו בב"א והוזמו כ' השימק"ו בשם

תוספת הרא"ש דתוכ"ד גורם להכשיר העדות כיון שיכולים לחזור ולא הוי פסולים ואם הוזמו אח"כ משלמים דהכחשה תחלת הזמה, אבל העדות מתבטל כמו בהוזמו על הטביחה יעו"ש וא"כ א"ש דברי הראב"ד דאף דכת ראשונה היו יכולים לחזור תוכ"ד של כת האחרונה נתבטל עדותם מטעם עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וראיתי בס' אמרי בינה חחו"מ סי' י"ז שהרגיש בזה, וגם תמה שם על דברי זקינו הגאון דהא מבואר במכות ד"ו אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוכ"ד ופירשו בתוס' דוקא אדין דעדים זוממים בהא דוקא כי העידו כולם בתוכ"ד דזה הוי עדות אחת דכיון דלא העידו אמת לא התחיל עדותן רק כשהעידו בבי"ד ואמאי נתבטל כל העדות לרבא דס"ל מכאן ולהבא נפסל והא בשעה שהעידו לא הי' פסול ולמה לא יתקיימו עדותן של הכת השני' ועכצ"ל אף דלא נפסלו אלא מכאן ולהבא מ"מ כיון דנצטרפו יחד בהגדתן תוכ"ד ומקצתן רואין אלו את אלו ואיירי באופן דכת שני' אינה מכחשת או שרק מקצת ראו אלו את אלו וכמש"כ הריטב"א שם והוי ככת אחת ובטל העדות לגמרי וא"כ א"ש ד' הראב"ד דאע"פ דנפסלו אחר כ"ד מ"מ מתבטל ע"י הזמה אם העידו תוכ"ד זהו ת"ד.

ואם כי שאין הכרח כ"כ ממה שאמר רבא והוא שהעידו כולן תוכ"ד דאפ"ל דוקא על הדין דעד שיזומו כולם קאי דתוכ"ד מצטרפים לעדות אחת. אבל לענין דין הזמה אם הוזם אחד מהם לרבא אפשר דלא נתבטל כל העדות כיון דמכאן ולהבא הוא נפסל אבל מלשון המשנה במכות שם בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שפי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה, ומשמע דברישא היכא שנצטרפו בראי' והוי עדות אחת בטל ולהבא בטל העדות ומה"ט גם במאה בכה"ג בטל העדות וא"ש ד' הראב"ד דאם הגידו תוכ"ד נתבטל העדות אף הראשונים נפסלו אחר כ"ד.

1

אלא דלפ"ז יש להקשות בהא דבב"ק דע"ב דמבואר דלרבא דס"ל מכאן ולהבא נפסל לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והא לשי' הראב"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוא לדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול כמבואר בירושלמי וא"ב גם לרבא יתבטל העדות כמו בדין הזמה דאם הוזם אחד מהם בטל כל העדות גם לרבא כמבואר במשנה דמכות וראיתי בבית אפרים חחו"מ סי' נ"ז שהרגיש בזה ונדחק לחלק בין צירוף קריב ופסול ובין עדות שבטלה מקנתה בטלה כולה, אולם באמת הא דאמרינן בב"ק דלר"י תוכ"ד כד"ד הוי עדות שבטלה מקנתה בטלה כולה לאו מדין צירוף קרוב או פסול הוא דהא ר' יוסי ס"ל במכות ד"ה במשנה בד"א בד"נ אבל בדיני ממונות תתקיים העדות

ולית לי' לר"י צירוף קריב או פסול בד"מ ומ"מ ס"ל דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דהוא סוג וגדר אחר באופן שנפסלו העדים ולהכי לרבא דס"ל דמכאן ולהבא הוא נפסל ובשעת הגדת עדותו לא נפסל אע"פ דנתבטל העדות דמי להכחשה ומאי דאיתכחש איתכחש ומאי דלא איתכחש לא איתכחש ורק אם נתבטל תוכ"ד כדבור דמי אע"פ שנפסלו העדים אחר כ"ד של הטביחה מ"מ תוכ"ד העדות של הגניבה לא חל כלל והוי כעדות אחת וכיון שנתבטל עדות הטביחה נתבטל ג"כ עדות הגניבה, ונסתר מחמתו מה שחי' האחרונים הנוב"י מהדו"ק חאה"ע סי' מ"ה ובתשובת רעק"א דבעדות אשה לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה ב"כ דכיון דמדין קרוב או פסול עדותן בטילה.

והא בעדות אשה אין עדות פסול רק היכי דאיכא חשש משקר וצירוף פסול המשקר אינו מבטלו ולפמש"כ הרי מסוגיא דב"ק מבואר דלר"י דבדיני ממונות תתקיים העדות בשאר ח"מ ס"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אלמא אע"ג דאין צירוף קא"פ מבטל מ"מ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דגרע מנמצא א' מהם קא"פ א"כ ה"ה בעדות אשה, ובשטתם י"ל דבקנס גם ר' יוסי מודה דנמצא א' מהם קא"פ עדותן בטלה למש"כ התוס' במכות ד"ו בטעמא דר"י דבד"מ דבשנים נמי כי נמצא א' מהם פסול אינו מבטל לגמרי את העדות דעכ"פ חייב שבועה א"כ בקנס דאין ע"א מועיל לשבועה דאין נשבעין על הקנסות דאלו הי' מודה הי' מיפטר (וכמבואר בירושלמי פ"ג דשבועות ומש"כ התוס' בב"ק דמ"א בד"ה מודה בקנס דאין סברא שלא יהא חשוב מרשיע את עצמו כונתם דאלו ל"ה חשוב מרשיע א"ע לכשהודה ממילא לכשיכחיש הי' מחויב שבועה אבל לפי האמת דזה חשוב מרשיע א"ע ליכא שבועה) דמי לד"נ ולמש"כ התוס' במכות ד"ו בעדות מיוחדת דל"ש משפט אחד משום דבד"מ מהני ע"א לחייבו שבועה א"כ בקנס בדין שלא יועיל עדות מיוחד והרי מבואר בב"ק דע"ד דדמי לד"מ ועי' בט"ז חו"מ סי' ל' ובקצוה"ח ובנתיבות שם וצ"ע.

אולם לפי המבואר בב"ק אליבא דר' יוסי דבכת אחת היינו בתוכ"ד עדותם בטלה לגמרי משמע אף לחייב את הגנב קרן והא לגבי קרן מהני ע"א לחייבו שבועה דלא מהני הודאה לפטור וממילא דלא שייך צירוף קרוב או פסול לבטל כל העדות א"כ תתקיים עדותם לחייב את הגנב קרן דבד"מ ל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וצ"ל לדבריהם דטעמא דר' יוסי לאו משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אלא כמש"כ העמודי אור דהעדות חל אחר כ"ד וכיון שהוסיף חטא על פשע להעיד עדות שקר אף שלא נפסל תוכ"ד מ"מ מתבטל העדות והא וכשהעידו בב"א והוזמו היינו שלא נפסל תוכ"ד אבל הפדות בטילה אלא דהכחשה תחלת הזמה כש"כ השימק"ו אולם מד' הראשונים המובא

כשימק"ו מבואר שזהו מטעם פדות שבטלה מקצתה (ועי' באחיעזר אה"ע סי' ה' מה שחילקתי בין ד"מ דבעי הגדה בבי"ד לאיסורים דלא בעי הגדה בבית דין ולמש"כ דלר' יוסי הא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לאו מדין צירוף קרוב או פסול רק שזהו גדר אחר דעדות אחת שבטלה מקצתה בטלה כולה היכא שהביטול הי' מצד פסול ועכצ"ל דנפסל רק אחר כ"ד מ"מ כיון דעדות דגניבה תוכ"ד מיתלי תלי ולא חלה כלל לפיכך נתבטלה גם העדות דטביחה. ולפמש"כ דאף דפשט השמועה בב"ק הוא מדין עדות שבטלה מקצתה ב"כ מ"מ עכצ"ל דגם עדות תוכ"ד דגניבה לא חלה רק בגמר תוכ"ד, לפיכך כשנפסלו בגמר תוכ"ד דטביחה ובטלה עדות דטביחה אמרינן בטלה כולה וגם פדות דגניבה בטלה לפי דבתוכ"ד לא חל עדיין העדות וכמש"כ, וזהו דחדית לן הש"ס דפליגי ר"י ורבנן בתוכ"ד אי כדבור דמי היינו דתוכ"ד מתלי תלי עד לאחר כ"ד לא רק שיכול לחזור מהדבור ורק דגם מתלי תלי ולא חל כלל ואם נולד איזה ביטול ע"י צירוף עדות שנפסלו אח"כ או ע"י בטול ופסול מעדות אחרת של אותם עדים בטלה כולה, ועפי"ז יובן היטב קושית הש"ס וסבר ר"י תוכ"ד כדבור דמי, היינו דמתלי תלי ולא חל כלל א"כ באמר הר"ז תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הר"ז תמורת עולה הרי דתמורת עולה חלה מיד, דאל"כ אמאי לא תחול תמורת שלמים. ואין לומר משום דכיון דאינו חוזר מחציו דתמורת עולה פשטה קדושה בכולה הא לא חלה כלל בתוכ"ד וכיון שנולד השתנות בדבר שנמלך ואמר שתהי' תמורת שלמים א"כ בטל ההקדש הראשון מעיקרא, ואי"ל משום דמה שאמר אח"כ תמורת שלמים ג"כ מתלי תלי ולא חלה תוכ"ד ושוב כלתה תוכ"ד מההקדש הראשון דז"א דהא בתמורת שלמים לא נולד שום השתנות בדבור הזה, והרי נתבאר דבכה"ג תוכ"ד למפרע חל, ולהכי למפרע תל תמורת שלמים בתוכ"ד של תמורת עולה שהרי לא תלה תמורת עולה כלל תוכ"ד אע"כ ס"ל לר"י, תכ"ד לאו כדיבור דמי וחל מיד ההקדש דתמורת עולה וה"ה בעדות ראוי שיחולו מיד עדותן של גניבה וזה דחדית לן הש"ס הדמיון מתוכ"ד דעדות לתמורה.

ח

ועפ"ז יש ליישב ג"כ מה שהתעוררו הקצוה"ח סי' רנ"ה ובתשובת ושב הכהן להקשות דאמאי מקשה בב"ק מתמורה, דהא לפי המבואר בנזיר ד"ט בהריני נזיר מן הגרוגרת ומן הדבילה בש"א נזיר כו'. דב"ש לטעמייהו דס"ל דאין שאלה בהקדש אין שאלה בנזירות כו' הרי מבואר דתוכ"ד תלוי בדין שאלה וכיון דקיי"ל דאין נשאלין על התמורה גם תוכ"ד אין יכולים לחזור ולהכי בתמורה ס"ל לר"י דא"י לחזור (וכן הוא בירושלמי פ"ז דדמאי אמר הר"ז תרומה אפילו תוכ"ד אינו חוזר בו אדם נשאל על הקדשו ואין אדם

נשאל על תרומתו ועי' במה"פ שמגיה שם במקום תרומה תמורה דהא על תרומה נשאלין והגהה זו מוכרחת שם הרי מבואר דבתמורה תוכ"ד א"י לחזור ומטעם דאין נשאלין עלי'] ולפמ"ש יש ליישב דדוקא אם באנו לדון בתורת חזרה אז אנו באים לדין שאלה דכיון דהדבור חל משעה שיצא מפיו, וכיון שחל שוב א"י לחזור בו מטעם דאין נשאלין וכשם שאין נשאלין כך א"י לחזור אף בתוכ"ד אבל אם אנו דנין אם חל הדבור כלל בשפה שיצא מפיו א"כ אף שאין שאלה מ"מ הא הדבור מתלי תלי ולא חל עדיין כלל, ואף דהא דאמרינן מתלי תלי הוא מטעם שיכול לחזור בו וכיון שהכא א"י לחזור בו ממילא ראוי שיחול הדבור מיד י"ל דס"ל להש"ס בב"ק אליבא דר' יוסי להיפך דכיון דתוכ"ד אין עדיין החלטת הדעת לפיכך מתלי תלי ויכול לחזור ואף על פי שאין שאלה בתמורה משום דהדבור לא חל עדיין באותה שעה וזהו דלא כמבואר בנזיר ובזה י"ל ג"כ דהתוס' במנחות דפ"א שכתב דבעי למהדר ולא מצי משום דאמירתו לגבוה כמס"ל שתמה הש"ך מהא דב"ק דע"ג דמשוה הקדש דממיר לעדות ולמש"כ י"ל דדוקא אם אנו באים בתורת חזרה דתוכ"ד א"י לחזור לפי שהוא כמו מסירה להדיוט ע"י אמירתו וכל היכא דאיתא בגזא דרחמנא איתא אבל אם אנו באים לדון אי ההקדש והאמירה חלים כלל, ואמרינן דתוכ"ד מתלי תלי ולא חלה כלל האמירה ל"ש לומר דהאמירה לגבוה כמס"ל כיון דאין כאן אמירה כלל וע"כ בב"ק אליבא דר' יוסי דס"ל דתוכ"ד מתלי תלי ולא חלה כלל הגדת העדים שפיר משוה הש"ס עדות להקדש דממיר ובשי' הרמב"ם נראה שפסק כר' יוסי דתוכ"ד כדבור דמי ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמבואר ברמב"ם בפכ"א מהל' עדות שכ' העידו שנים שגנב והעידו שנים אחרים שטבח או מכר והוזמו אלו ואלו הרי הראשונים משלמים תשלומי כפל והאחרונים משלמים שנים ושלשה הוזמו האחרונים בלבד הרי הגנב משלם תשלומי כפל והעדים האחרונים משלמים להגנב תשלומי דו"ה הרי מבואר בדברי הרמב"ם דבהזמת עדי טביחה צייר רק בשני כתי עדים ושכל הרמב"ם לשונו הזהב דבכת אחת נקיט בראש ההלכה שנים שהעידו על זה שגנב וטבח ומכר והוזמו משלמן את הכל ונראה דאלו הוזמו כת אחת על טביחה לחוד.

לא הי' הגנב משלם תשלומי כפל משום דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומה שלא כ' הרמב"ם מפורש דסמך על הדינים במקומותיהם וכמש"פ הכ"מ שם על מה שלא כתב שהעידו בב"א ואלו הי' הרמב"ם פוסק כרבנן דר' יוסי הי' נקיט דין זה לרבותא דגם בכת אחת ותוכ"ד והוזמו על הטביחה הגנב משלם תשלומי כפל והרמב"ם פסק כר' יוסי משום דקיי"ל להלכה דתוכ"ד כדבור דמי, ועוד דלרבנן דר' יוסי הא גם לכשהעידו בב"א והוזמו לא משכח"ל כיון דתוכ"ד לאו כדבור דמי והא למפרע נפסלו על הגניבה

כקושיית הש"ס דנפסלו מיד [כתבתי כל זה לפי שהגאון מלא הרועים באות ת' כתב דהרמב"ם פסק כרבנן דר' יוסי ודבריו תמוהים] ומ"מ י"ל דלהרמב"ם דפסק דצירוף קרוב או פסול מבטל כל העדות ואם הוזם אחד מהם בטל כל העדות ולהכי אף אם העדים נפסלו ע"י עדות דטביחה אחר כדי דבור הוי ג"כ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ורק כיון דתוכ"ד כדבור דמי ויכול לחזור, אף שנפסל אח"כ די בזה.

ולהכי י"ל דהעדות חל מיד מ"מ כיון דתוכ"ד כדבור דמי חשוב כעדות אחת וכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה, ואילה"ק לפ"ז דהא לשי' הרמב"ם בפ"כ מהל' עדות הל' ג' שפסק דאם הוזם אחד מהם בטל כל העדות שהעידו אחר כ"ד אע"ג דבהזמה לא נצטרפו בראי' הרי דלשי' הרמב"ם, כ"מ שהעידו יחד בבי"ד חשוב זה צירוף לענין דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול שיתבטל כל העדות. א"כ ה"ה לענין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אף שהעידו אחר כ"ד כיון שחד הגדה היא לפני בי"ד צ"ל דשאני התם משום שנצטרפו בראי' כמש"כ הב"ח בסי' ל"ו ועי' בקצוה"ח סי' ל"ו על ידי שמקצתן רואין אלו את אלו וכמש"כ הריטב"א במכות שם ע"י צירוף מקצת העדות או באופן אחר.

ועי' ברמב"ם פ"ד מהל' עדות הל' א' דאם לא היו רואין אלו את אלו הוא והן נהרגין, משא"כ בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דאין כאן צירוף אחר רק ההגדה ועל כן רק בתוכ"ד שייך צירוף דהוי עדות אחת [ובדהרמב"ם בפ"כ מהל' עדות ה"ג שכתב דאחר כ"ד נחלקה העדות השנים שהוזמו נענשים והשנים האחרונים שהיו בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק אינם נענשים, ועי' בראב"ד בהשגות מה עונש ראוי להם ובלח"מ שם דאפילו הוזמו האחרונים קאמר דאינם נענשים כיון דגברא בר קטלא הוא ותמוה כיון דהוזמו הראשונים וכמש"כ התוס' בסנהדרין דפ"א, וחזות קשה ראיתי להשאג"א בחידושיו למכות שתמה בהא דרבא בד"ה דהיכא דבשעה שהעידו נגמר דינו הוי בר קטלא פטורין ולהכי בהעידו על גמ"ד והוזמו כיון שהזוממין מעידין שנגמר דינו למיתה אלא שהגמ"ד הי' ביום אחר אינם נהרגים העדים הניזומים דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא דהא בדהתו"ס בסנהדרין פ"א שתירצו כיון דאי מיתזמי קמאי או מתכחשי מהני סהדותא דבתראי פדות שאתה יכול להזימה קרינן בי' אלמא אע"פ שנגמר דינו כבר למיתה קלה לא אמרינן גברא בר קטלא הוא ונהרגין אם הוזמו דהא מהני עדות בתראי אי מיתומי קמאי לפיכך אם הוזמו בתראי נהרגים, א"כ מה"ט אם העידו אחר גמ"ד יהיו נהרגים דהא אי איתזמי קמאי מהני עדותה, יעוי"ש שהאריך בזה, ותמיהני על הארי החי דבודאי אי מיתזמי קמאי נהרגים ולהכי חשוב עדות שאתה יכול להזימה כיון דמשכחת הזמה בשום פעם, אבל כל זמן שלא אתזמי קמאי אי מזימים לבתראי אינם

נהרגים דהא הוי גברא קטלא על ידי עדות הראשונים וכ"כ המהרש"א שם וזה פשוט] ולמש"ב בשי' הרמב"ם דס"ל דתוכ"ד כדיבור דמי העדות חל מיד ורק שיכול לחזור א"ש לפ"ז מש"כ הרמב"ם בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוכ"ד דכיון דס"ל דתכ"ד חלה האמירה מיד שוב בהקדש א"י לחזור דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכמש"כ התוס' במנחות דפ"א, ובתמורה אם נאמר כמ"ש בתשובת ושב הכהן לצדד דכיון דאית בי' עבירה ל"א אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ועל כן לא כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' תמורה הלכה כ' לפי שאין חזרה בהקדש ואפי' בתכ"ד כמ"ש בפט"ו מה' מעה"ק יש לפרש בדברי הרמב"ם דנמלך שחזר ואמר תמורת שלמים כונתו שיהי' תמורת עולה ושלמים וכיון דחל מיד וחוזר רק מחציו אמרינן דפשטה קדושה בכולה, והרי היא כולה עולה או די"ל בשיטת הרמב"ם דכיון דתוכ"ד חל מיד מה שחוזר בתוכ"ד הוא רק מדין שאלה וכמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות שבועות דזה דומה לטועה וכסוגיא דנזיר ד"ט דלמ"ד אין שאלה בנזירות אינו יכול לחזור בתוכ"ד וה"ה בתמורה שאין בה שאלה וסוגיא דב"ק רק לפי מאי דס"ל לר"י דתוכ"ד מתלי תלי ולא חל הדבור מתחלה וכמש"כ ברות ח', אולם נראה בשי' הרמב"ם דעדות שבטלה מקצתה לאו מדין קרוב או פסול הוא כמש"כ הרמב"ם בפי"ב מהל' עדות הל' ב' פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפים להורגו שאין אדם קרוב אצל ממונו והראב"ד השיג על זה יש מן המפרשים הטובים שפירשו פלוני רבע את שורי דגם הרובע אינו נהרג כשם שאינו נאמן על שורו דעדות שנתבטלה מקצתה נתבטלה כולה והראב"ד לשיטתו דפלוני רבע את שורי דאין זה בע"ד ורק בגדר עד פסול ל"ש פלגינן דיבורא דבטלה כל העדות מדין קרוב או פסול ושי' הרמב"ם כשי' התוס' בסנהדרין ד"ט בד"ה ואין בתוך הדבור תדע דאם הי' כהן נשוי אחותו הוא ואחר מעידין בו שפלוני בא עליה מבואר דאף בקרוב שאינו בעל דין דמבטל כל העדות מ"מ אמרינן פלגינן דבורא וכן מבואר בדהתו"ס שם בד"ה אצל אשתי שמפרשים דלא כהראב"ד וכ"כ הלח"מ (ופי' באחיעזר סי' ה' אות ה') ומ"מ אין הכרח כל כך מדין פלגינן דיבורא גם בקו"פ לשי' הרמב"ם לכל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואכמ"ל.

ובעיקר החקירה אי תוכ"ד חל מיד או לאחר כ"ד נראה לפי המבואר בנדרים דפ"ז דאמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא בנו יצא ידי קריעה ולפי אוקימתא דרב אשי מיירי בתוך כ"ד וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהל' אבל הל' כאוקימתא דרב אשי אם תוכ"ד נודע לו אמתת הדבר ידי קריעה והא התם הידיעה הוא אחר המעשה ומהני ועכצ"ל דגמר המעשה חשוב לאחר כ"ד (אע"פ דגבי ל"ש ענין חזרה אך בכ"ז חשוב ענין אבילות והחלטת בלבו

לאחר כ"ד) ולפיכך בשנודע לו תוכ"ד אמתת הדבר יצא (וכן בהפרה לפי שינוי דרב אשי דכסבור שהיא בתו ונודע לו תוכ"ד שהיא אשתו דמהני הפרה צ"ל ג"כ דחלות הפרה היא לאחר כ"ד לפי שבידו לחזור) הרי מבואר בשי' הרמב"ם דתוכ"ד אינו נגמר מיד וזהו כר' יוסי וכמשכ"ל ולפ"ז שיטת הרמב"ם בהקדש ותמורה עדיין אינו מתיישב דלמש"כ לר"י אין חלוק בין תוכ"ד דעדות ודתמורה וכדמקשה הש"ס וכמו שתמה הש"ך וילה"ע מקו' התוס' בסוכה ד"ל דהא מכי אגבה קנהו והי"ל ע"ז של ישראל ותירצו שנתכוין שלא לזכות ולמש"כ תוכ"ד לא קנהו כלל וע"כ יצא ביו"ט שני אך ילה"ק דהומ"ל דמיירי ביו"ט ראשון והא גם ביו"ט א' י"ל דל"ה כתותי שיעורי' כיון דבידו לחזור תוכ"ד ויש לו ביטול אולם אם נימא דתוכ"ד לא קנה כלל שפיר הקשו דביו"ט ראשון הא ל"ה לכם ואחר כ"ד הא הוי כתותי מכ"ש, כן יש לפלפל בזה בגיטין דע"ז דתיזול תיחוד ותפתח ול"ה טלי גיטך מעג"ק משום דהגט בא מרשותו לרשותה כמש"כ התוס' שם והקשה הרי"מ בחי' לגיטין דהא תוכ"ד בידו לחזור מקנין החצר ודמי לגט בידה ומשיחה בידו דהואיל שיכול לנתקה ל"ה גט וה"נ הא בידו לחזור ויבוטל הנתינה מעיקרא ולכמה שי' הפוסקים גם אם מניח הבעל את המשיחה מידו ל"ה גט ולמה שכתבתי דתוכ"ד לא קנתה כלל א"ש דאחר כ"ד בא הגט מרשותו לרשותה ובמקו"א פלפלתי בזה לתרץ קוהתוס' ב"ק דע"ד ד"ה כי לית ליה דרב אחא במכות ד"ו דלא כמאן כו' דהא דפליגי ר"י ורבנן רק בחלות העדות כ"ד אבל יכול לחזור כ"ד לכו"ע לפיכך מהני צירוף קרוב או פסול תוכ"ד אולם כ"ז לפלפולא אבל אין לבנות יסוד על חקירה זו. וגם אינו מספיק לתרץ שי' הרמב"ם בהקדש דאפשר דהא דתוכ"ד לא חל הוא לפי שיכול לחזור ובהקדש ותמורה שא"י לחזור חל מיד

ט

על כן נראה בישוב ד' הרמב"ם באופן אחר, והנה התוס' במנחות דפ"א כתבו בהקדש דבעי למיהדר ולא מצי משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וע"ז תמה הש"ך ג"כ דהרי בב"ק משוי להדדי ממיר לעדות ולא מחלק דשאני הקדש דאמירתו לגבוה כמס"ל, ונראה דבאמר הר"ז תמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים שאינו מוציאו לחולין רק שמשניהו לקדושה אחרת וכן בהיא שלמים וולדה עולה הוא מדין שאין משנין מקדושה לקדושה וכמבואר במשנה דתמורה דל"ב אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בה"ב אין משנין אותן מקדושה לקדושה והרמב"ם בפ"ד מהל' תמורה הל' י"א כ' ואין לוקין על לאו זה וכ' הכ"מ שם בשם הר"י קורקס ואע"ג דמקדיש בע"מ לוקה שאני התם דבדבורו עביד מעשה שמשנה הבהמה מחולין לקדש אבל כאן לא עביד כלום בדבורו והביא ראי' מבכורות

דנ"ג דאמרו השתא קדושה חמורה על קדושה קלה לא חיילא קלה אחמורה מיבעי כו' מבואר דלא חיילא יעו"ש ותמיהני שלא הביא ממשנה מפורשת דר' יוסי דאם נמלך ואמר תמורת שלמים הר"ז תמורת עולה וכן בהיא שלמים וולדה עולה דאם נמלך הר"ז שלמים מפורש דמשנה מקדושה לקדושה לא חל כלל, ויש להסתפק הא דלא חל קדושה אחרת אם הוא מצד שאינו שלו ורשות גבוה עליו וחיך יהי' בכחו הקדישו לקדושה אחרת כיון שאינו בעליו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו או די"ל דבאמת הקרבן שלו וכדאמרינן בב"ק דע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ויש בו הקדש עילוי ויש לו בעלים דקרבנו הוא והי' בכחו לשנות הקרבן משלמים לעולה וכיו"ב רק דגזיה"כ הוא דגלי רחמנא שלא יקדיש איש אותו שנאמר בבכור דילפינן מיני' בכל הקדשים, ולכאורה יש לה"ר מבכורות דנ"ג דמקשה מוקדשין לאו דידי' הוא ומשני בקדשים קלים ואליבא דריה"ג דאמר ממון בעלים הוא וכו' הא אין משנין מקדושה לקדושה והא לריוה"ג דממון בעלים הוא מבואר בפסחים דפ"ט דאליבי' יכול למכור עולתו ושלמיו ומצד דין ממון שבו חשוב שלו ואם כן מאי מקשה דאיך יחול קדושת מעשר דהא כיון דלריוה"ג שלו הוא ניהו דאסור לשנות מקדושה לקדושה מ"מ אם שינה מיהו חייל ולהכי איצטריך קרא דיהי' קדוש ולא שכבר קדוש אעכצ"ל דאף אי ממון בעלים הוא מכל מקום מצד הלאו דלא יקדיש לא חלה הקדושה, אולם משם אין ראי' רק דגם היכא דממונו הוא ומ"מ אין הקדושה חלה לשנות לקדושה אחרת אבל אכתי י"ל דבקדשי קדשים אין חל קדושה אחרת גם לפי שאינו שלו וילה"ר מהא דמבואר בתמורה דכ"ד בר"פ כיצד מערימין סיפא אתי לבהמה של הקדש ופרש"י דאם חטאת היא ונתעברה ורוצה להערים שלא ילך למיתה דולד חטאת למיתה אזלא ישנהו לקדושה אחרת וקמ"ל דולדות קדשים בהויתן הן קדושין ולא במעי אמן כו' וקשה ולדות קדשים ניהו דלמ"ד דבהויתן הן קדושים ואין בו קדושת הגוף ולא קדושת דמים כמש"כ התוס' בזבחים דקי"ד הא מ"מ הא אין להבעלים המקדיש שום זכות בהם וא"כ איך יקדישם.

הא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו גם בשל הפקר כמבואר בחולין דקל"ט. ואי"ל דמיירי דהיא בחצירו של בעלים וקנה את העובר מדין חצר כזוכה מן ההפקר ואח"כ יקדישנו דאכתי דמי לכליו של מוכר ברשות לוקח דהכלים דהיינו הבהמה של הקדש ויעוי' בתוס' ב"ב דפ"ה בד"ה לגבי בעלי חיים דבטיל יעושה"ט ובפרט דאם זה גדר הפקר א"כ לשי' הרמב"ן ושארי ראשונים דיש יד וחצר להקדש א"כ תקנה ההקדש העובר מצד הכלים דהיינו הבהמה דהעובר במעי', וצ"ל דגזיה"כ הוא דבהויתן שן קדושין וכחולין גמורין נינהו ולא מהני מאי דהוי בחצירו של הקדש וכ"ז שלא נולד אין בו לא קדוה"ג ולא

קדושת דמים, אבל מ"ם צ"ע מהכ"ת יהי' זכות להבעלים זכות להקדיש את העובר (וגם דסתמא תני דסיפא אתאן לבהמה דהקדש דאף אם היא ברשות ההקדש רשאי הבעלים לשנות לקדושה אחרת וגם דוח"ל דהגזבר מקדיש לקדושה אחרת לטובת ההקדש דהא הגזבר לאו בעלים הוא) ועכצ"ל דבאמת יש ביד הבעלים יכולת מצד הסברא לשנות את קרבנו לקדושה אחרת דקרבנו הוא וחשוב תורא דראובן ויש בו הקדש עילוי ויכול להתפיס את העובר לבה"ב לכו"ע כמבואר בזבחים דק"ג וגם בידו להתפיס בתמורה או לומר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר ובשל אחרים א"י להתפיס אלמא דזה חשיב דין שלו (ועי' בתמורה ד"ה ולאבייי אי לאו קרא הוא אמינא תצא זו ותכנס זו והי' חשוב מצד הסברא שלו להחליפו בבהמה אחרת), ורק דגזיה"כ הוא דלא יקדיש איש אותו שאינו רשאי לשנותו לקדושה אחרת וגזיה"כ הוא ולפיכך לא חל קרושה אחרת כיון דגלי רחמנא דלא יקדיש איש אותו אבל אתה מקדיש בבטן וכן בכל הקדשים למ"ד דהויתן הן קדושים אין איסור לשנותו כיון דאין עליו קדושה אחרת בעודו בבטן ואין בו ענין משנה מקדושה לקדושה וממילא דיש בידו להקדישו בקדושה אחרת כיון דגם גוף הקרבן חשוב שלו אלא דגזיה"כ הוא דאסור לשנותו וכיון דהעובר מותר לשנותו ממילא דבידו להקדישו לקדושה אחרת (וע"ע בנדה דמ"ח בפירש"י ואתנן ומחיר כשנתן לה עובר בהמת קדשים קלים ויעוי' במהרש"א שתמה דהא גם בקדשי קדשים הדין כן כיון דבהויתן הם קדושים והסדרי טהרה כתב פ"ז שהרי אין בקדשי קדשים נקבה אלא חטאת וקיי"ל דולד חטאת למיתה אזלא וכבר כתבו ליישב ד' מהרש"א דלמ"ד בהויתן הן קדושים משכח"ל כששינה את הולד במעי אמו לעולה דחל קדושת עולה ול"ה ולד חטאת ונתן לה באתננה אבל למש"כ א"ש כונת רש"י דבקדשי קדשים במעי אמן אין ביד הבעלים לתת לאתנן דאינו שלו הוא דרק לקדושה אחרת יכול לשנותו כמו שנתבאר דחשוב קרבנו אבל אינו שלו להקנותו באתנן ורק בקדשים קלים אליבא דריוה"ג דממון בעלים הוא חשוב שלו ומשכח"ל אתנן וא"ש דרש"י בפשיטות) ועיין עוד בבכורות דט"ו סמוך לפדיון אין מתפיסין לשם אותו זבת כו' בעו מיניה מהו שיתפיסו לכל זבח שירצה א"ל אין מתפיסין מ"ט גמר בשעריך מבכור מה בכור אין מתפיסין לכל זבח שירצה כו' ועי' שמק"ו שם שתמה דהא אין קדושה חלה על קדושה ותי' שהעובר חולין גמורין מן התורה יעו"ש וכל זה אי נימא כמ"ד דבהויתן יהיו קדושים אבל באמת פשטא דשמעתין מבואר למ"ד דבמעי אמן הן קדושין דאלו למ"ד בהויתן הן קדושים הא מבואר בתמורה דכ"ה דרשאי לשנות לזבח אחר (ועי' בתוס' שם בד"ה מה שכ' אפילו למ"ד בהויתן הן קדושים כו' ודבריהם צ"ע מתמורה דכ"ה ובמק"א כתבתי בזה) וא"כ למ"ד דבמעי אמן הן

קדושין ואינו שלו איך יקדישנו לשם אותו זבח וגם פשיטא דאין ביכולתו לשנות לזבח אחר ומאי איבע"ל אי מתפיסין לכל זבח שירצה ולמש"כ א"ש דגם למ"ד במעי אמן הן קדושין חשוב שלו ויש בכחו להתפיס קדושת אותו זבח שלא תופקע ע"י פדיון אמן והי' ביכלתו להתפיסו לכל זבח שירצה, ורק דילפינן מגזי"ש דבכור בשעריך בשעריך שאי"ר להתפיסו לכל זבח שירצה.

וילה"ע מזבחים דס"ז אמר ר"א ב"א אומר הי' ר' יהושע עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת העוף לשם חטאת כיון שמלק בה סימן אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף ובתוד"ה אומר בדס"ח בד' הי"מ דכשר מן התורה וניהו דצ"ל דאין בזה לאו דלא יקדישנו משינוי מעולה לחטאת משום דדוקא בהקדש פיו מגזיה"כ הוא שלא ישנה משא"כ במעשה הכהן אבל צ"ע מהכ"ת יהי' בכח הכהן לשנותו דאפילו נימא כמש"כ התוס' בדס"ז בד"ה חטאת דבקינים דאמרינן דאין הקינים מתפרשי אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית הכהן ולפיכך כיון דיש ביד הכהן לפרש חשוב כבעלים מ"מ הא גם בעלים גופא אין בידו לשנות דבר שכבר מוקדש לשם עולה ואיך יהי' ביד הכהן במעשה עבודתו לשנותו אבל אם נימא דבאמת יש זכות לבעלים לשנות את הקרבן ורק מגזיה"כ דלא לשנותו יקדישנו וכיון דבמעשה הכהן ועבודתו אינו נכלל בהא דלא יקדישנו ובקינים יש להכהן דין בעלים יש בכחו למושכו מעולה לחטאת וכיון שמלק בה סי' אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף וא"ש וע"ע בזבחים דק"ג במתפיס עולה לבה"ב ואפילו למ"ד לא תפוס הנ"מ בשר אבל עור חפוס יעו"ש ותמוה איך חל הקדש בדבר שאינו שלו וכבר הרגישו בזה ולמש"כ דקרבן שלו ובידו להקדישן רק לפי שאין משנין מקדושה לקדושה וכ"ז בדבר דיש בו קדושת עולה משא"כ בעור שפיר תפיס דעל העור אין בו שנוי מקדושה לקדושה וכיון דקרבנו הוא וחשוב שלו יש בידו להתפיס על העור קדושת בה"ב וא"ש.

ו

ולמש"כ דהא דאין משנין מקדושה לקדושה הוא מצד איסור לאו דלא יקדיש איש אותו אבל לולא גזיה"כ והאיסור לאו קרבנו הוא ובעליו הוא לשנותו לזבח אחר א"כ מתבאר יפה קושית הש"ס בב"ק דע"ג מתמורה לעדות דבאמר הרי זה תמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים דבתוכ"ד דחוזר אין בו איסור לאו דלא יקדישנו דלגבי דין זה דמשנה מקדושה לקדושה תוכ"ד כדבור דמי כבכל התורה כולה, ואין לומר דשאני הקדש דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דהא אינו חוזר מן ההקדש וקרבנו הוא אלא דאיסור לאו קא עביד וכיון דתוכ"ד כדבור דמי ויכול לחזור מקדושה לקדושה דכיון דאין

איסור לאו דלא יקדישנו בתוכ"ד שוב בידו לחזור ולגבי דין זה דלאו דלא יקדישנו דמי שפיר לתוכ"ד דכל התורה כולה ולתוכ"ד דעדות דחשיב כדבור ושלא גמר הדבר וה"נ אע"ג דההקדש חל לחזור תוכ"ד מ"מ בידו לשנותו להקדש אחר ובתוכ"ד לאו דמשנה מקדושה לקדושה דתוכ"ד אין זה בכלל שינוי ושפיר משוה הש"ס לתוכ"ד דעדות.

ומיושב בזה משה"ק דמאי מק' מתמורה דלמא שאני תמורה שאינו חוזר רק מחציו, וע"כ לא מהני חזרה משום דפשטה קדושה בכולה, ולמש"כ א"ש דגם אם הוא חוזר הא לא יצאה מעולם לחולין רק שמשנה מקודש לקדש שתהי' חני' עולה וחצי' שלמים ול"ש בזה פשטה קדושה בכולה ובזה י"ל משה"ק הפנ"י בב"ק שם דמאי טעמא מק' מתמורה ולא מקשה ממשנתינו דהקדש דהאומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים דמקשה הש"ס פשיטא ומשני ר"פ לא נצרכה אלא בתוכ"ד והיא משנה הקודמת ומ"ט מק' מתמורה וביותר דהקושי' מהקדש אלימא טפי דבתמורה הא י"ל דל ק לא מהני תוכ"ד לפי דטעות תמורה הוי תמורה והא ל סוגית הש"ס בנזיר ד"ט לב"ש דטעות הקדש הוי הקדש א לא אמרינן נדרו ופתחו עמו, וא"כ הקושי' מהקדש דלא מהני לר' יוסף חזרה תוכ"ד אלימא טפי, ולמש"כ י"ל עפמש"כ התוס' בתמורה ד"י בד"ה ואזדא וא"ת כיון דאין קדושה חלה על העוברין היכי קאמר ולדה עולה והיא שלמים דברים קיימין, וי"ל דלדמים קאמר, וא"כ לבר פדא ע"כ דבקדושת דמים קמיירי והיא שלמים קדושת, הגוף ולדה עולה לדמים והנה לשנות מקדושת הגוף לקדושת דמים הא בודאי אינו בכחו וקדושת הגוף שבו להיכן הלכה וכיון דהוא קדוש קדושת מזבח איך ישנה מקדושתו לקדושת דמים ודוקא לשנותו מזבח לזבח משלמים לעולה וכיו"ב הו"א דקרבנו הוא ושלו הוא רק שאינו רשאי משום דאסור לשנותו מקדושה לקדושה, אבל להוציא מידי קדושת הגוף הא קדוה"ג שבו לא תפקע, ולהכי לא מקשה הש"ס בב"ק ממשנתינו דבהקדש דהאומר ולדה של זו עולה דהיינו מפרשים כבר פדא דולדה עולה ע"כ בקדושת דמים קא מיירי דאין קדוה"ג חלה על עוברין, וא"כ להוציא מקדוה"ג דהיא שלמים וחוזר מזה לקדושת דמים דזה אינו בידו ולהכי לא מצי לחזור תוכ"ד משום דאמירה לגבוה כמס"ל כמש"כ התוס' במנחות פ"א.

אבל מתמורה שפיר מק' הש"ס דהתם הוא מצד שאין רשאים לשנות מקדושה לקדושה משום איסור לאו דלא יקדישנו על כל משנה מקדושה לקדושה ובזה בתוכ"ד דדינו ככל התורה דתוכ"ד כדבור ובכחו לשנות מקדושה לקדושה בתוכ"ד כמשנ"ת אבל בולדה של זו עולה דלהוציא מידי קדושת הגוף לידי קדושת דמים שאינו שלו דמי כמוציא מהקדש לחולין דגם תוכ"ד א"י לחזור לפי דאמל"ג כמסירה להדיוט כאמור.

יא

והנה ביסוד הדברים בהא דאין משנין קדושה לקדושה אם הוא מצד שאינו שלו או משום איסור לאו נראה מקור לזה בד' הגמ' דעירובין דכ"ט דר' ישמעאל אומר כתוב א' אומר תקדש וכתוב א' אומר לא יקדיש כו' הא כיצד מקדישו אתה הקדש עילוי ואי אתה מקדישו הקדש מזבח ובגמ' ורבנן אל תקדיש מיבעי לי' דלאו תקדיש מיבע"ל לכתניא מנין שנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו כו' ודהג"מ צ"ב דהא לרבנן נפקא הקדש עלוי מקרא דכל חרם אבל מה שאין מקדישין הקדש מזבח הא על זה ליכא קרא מיוחד ושפיר ילפינן גם לרבנן מאל תקדש כמו לרי"ש ואמאי קאמר ללאו ונראה מדהג"מ דרבנן דנפק"ל להך דרשא מכל חרם קדש קדשים שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים היינו הקדש עילוי ועל מה שאין מקדישין הקדש מזבח לא איצטריך קרא דממילא נפקא שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ורק מכל חרם ילפינן שחל החרם על ק"ק ודי לך לרבות הקדש עילוי, וע"כ קרא דלא יקדיש דלא איצטריך להורות הדין שאינו חל הוא רק ללאו שעובר בא סור לאו אם משנה מקדשים לקדשים, אבל לרי"ש דילפינן מהא דכתיב תקדיש אלמלא קרא ק לא יקדיש הא מקרא דתקדיש הוי ילפינן דבידו להקדיש ולשנות מקדושה לקדושה כלשון המשנה, א"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש אלמא דרק מסתירת הכתובים אנו למדים הכרע דמקדישי הקדש עילוי ואי אתה מקדיש הקדש מזבח ואלמלא לא יקדיש הו"א מקרא דתקדיש דבידו לשנות מקדושה לקדושה ורק מלא יקדיש ילפינן שאי אתה מקדיש הקדש מזבח וע"כ לרי"ש גוף הדין שאין הקדושה אחרת חלה עלה הוא מקרא דלא יקדיש וכ"נ מהתו"כ פ' בחוקותי יעוי"ש וזהו כונת הגמ' ורבנן אל תקדיש מיבע"ל ללאו דלרבנן לא איצטריך קרא שאין הקדושה חל עליו ומקרא דאל יקדיש, ילפינן בלאו המשנה מקדושה לקדושה, אבל לרי"ש ילפינן מלא יקדיש שאין הקדושה חלה עליו ובודאי דגם לרי"ש עובר בלאו דלא יקדיש אלא דמיני' ילפינן ג"כ הדין שאין הקדושה חלה עליו ולפ"ז אפ"ל דרבנן דס"ל דמסברה אין קדושה חלה על קדושה לפי שאינו שלו בודאי דגם תוכ"ד א"י לשנות דהא אינו שלו כמו שאין בידו להוציא הקדש לחולין אבל לרי"ש דילפינן מלאו דלא יקדישנו דגזיה"כ הוא דעבר בלאו ולא מהני ובזה י"ל דבתוכ"ד שפיר בידו לשנות כיון דמסברא שלו הוא ובידו לשנות ורק דגזיה"כ דלאו דלא יקדישנו אבל בתוכ"ד דמי לכל דיני התורה.

ובזה י"ל בשי' הרמב"ם שפסק כרבנן דרי"ש בפ"א מהל' בכורות הל' ד' דבכור מצוה להקדישו ויעוי' בביאורי הגר"א יו"ד סי' ש"ו ס"ק ד' בשי' הרמב"ם ולפ"ז לרבנן דרי"ש דס"ל דאין קדושה חל על קדושה לפי שאינו שלו ולא יקדישנו דללאו הוא דאתי א"ש שי'

הרמב"ם שפ' דבהקדש ותמורה א"י לשנות תוכ"ד משום אמל"ג כמתל"ה ק וסוגיא דב"ק דע"ג אתי כרי"ש וכרב דס"ל בערכין שם דהלכה כר"י בן בתירא דס"ל כרי"ש כמבואר שם וא"ש ולמש"כ י"ל בזה דהתוס' בפסחים דמ"ז בד"ה שה במתניתא דשה ולא הבכור דמפרשים הברייתא שאין תמיד בא מן בכור ומעשר ותמוה הך מתניתא דאמאי איצטריך קרא להכי הא אין קדושה חלה על קדושה ואיך יחול קדושת תמיד על בכור ומעשר וכבר תמה בזה בשו"ת תפארת צבי, ולמש"כ שא אש להך מתניתא דלא יקדישנו ללאו הוא דאתי כרבנן שאינה נתפסת הקדושה בדיעבד לשנות לזבח אחר הוא מסברא לפי שאינו שלו הוא, ולפ"ז לריוה"ג דס"ל דקדשים קלים ממון בעלים ושלו הוא בידו לשנותו לזבח אחר, וס"ל למתניתא דגם בכור תם ומעשר בהמה ממון בעלים הוא ועי' ברמב"ם פ"ח מהל' נזיקין דקדשים שאין בהם מעילה חייב ולא חילק בין בכור ומעשר, וגם בבכור י"ל דמיירי בבכור שנולד בחו"ל דאיני קרב דמבואר בב"ק די"ב ובתמורה ד"ח דהוי ממון בעלים ומכש"כ לרע"ק דס"ל דלא יקרבו ואי"ר להקרבה מצד בכור וממון בעלים הוי ובידו לשנותו לקדושה אחרת אלא דאסור מצד לאו דלא יקדיש איש אותו ובדיעבד חל הקדושה למ"ד דאי עביד מהני ומאי דמוכח בבכורות דנ"ג דאף בקדשים קלים אין בידו לשנות מקדושה לקדושה הוא משום דס"ל דכ"מ דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני וכמש"כ המעין חכמה דקט"ז אות ע"ג וי"ל למתניתא דס"ל דכ"מ דא"ר ל"ת אי עביד מהני (דפלוגתא דאביי ורבא תלוי בפלוגתא דר' יאשי' ור' יונתן אי מערבין לקרנות והוא פלוגתא דתנאי) ולהך ברייתא אם שאינו רשאי לשנות לזבח אחר ועובר בלאו ובדיעבד היה חל ההקדש ולהכי איצטריך קרא דשה ולא הבכור שאין תמיד בא מן הבכור ומעשר

סימן כו

החילותי ברוינערץ קיץ תרס"א וסדרתי בחרף תרע"א. בענין פיגול ונותר

א

ע"ד מה שהגיד לי מעכ"ת בהיותי ברוינערץ קושי' בשם הרא"ג מוהר"י קרויזע הי"ו מו"צ בפאזען בכריתות די"ד דמקשה ונתני ה' חטאות ונוקמי כגון דאכל כזית פיגול כו' והא בשבועות דכ"ד קאמר דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ומוקי למתניתין במוקדשין בבכור והא בקדשים קלים ליכא מעילה כ"א אחר זריקה וזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה בקדשים כדאמר רב גידל אמר רב במעילה ד"ג ויפה הקשה ובפשוטו נראה לפמש"כ התוס' בכריתות די"ג בד"ה ארבע חטאות ומוקדשין דתני אע"ג דהוי בשאלה מ"מ לאחר שנשחטו ונזרקו דמן ליתא בשאלה אבל ליכ"ל דמיירי בבכור שהרי קאמר בגמ' אקדשי'

כו' יעו"ש ודהתוס' תמוהים ומרפסין איגרא שהרי בגמ' דשבועות שם מקשה כן ומשני בבכור וכבר הרגיש בזה בס' ברכת הזבח והאחרונים התפוררו בזה ותירצו יעוי' בשער המלך ובתשובת רעק"א ובס' ושב הכהן דבאמת בשבועה לרבא דס"ל בדכ"ז דאכלה כולה אין נשאלין עליו משכח"ל ג"כ שאכל כלו וליתא בשאלה ומאי משני לרבא שם דכ"ד מידי דאיתא בשאלה לא קתני והא גם שבועה ליתא בשאלה בכה"ג ועכצ"ל מידי דאיתא בשאלה לא קתני לפי שמתחלה הי' עומד לשאול ואיתנייהו בשאלה ולפי זה אינו מספיק תי' התוס' דלאחר שנשחטו ונזרקו דמן ליתא בשאלה דהא מ"מ מתחלה איתנייהו בשאלה וע"כ הוכרח הגמ' לתרץ דמיירי בבכור אבל בסוגין דכריתות קאי להלכה דקיי"ל כאמימר בשבועות שם דאכלה כולה נשאלין עליו וא"כ הכונה בדהתו"ס מידי דאיתא בשאלה לא קתני היינו שאפשר לשאול גם עכשיו ולבטל השבועה מעיקרו שלא יצטרך לקרבן ולהכי לא קתני שבועה אבל במוקדשין לאחר שנשחטו ונזרקו ליתא בשאלה עכשיו ולהכי קאמר הגמ' קדשים מיגו דאיתוסף בי' איסור הנאה דמיירי במוקדשין ולאו בבכור עכ"פ לפי סוגי' דכריתות דמיירי במוקדשין כמו דקאמר אקדשי' אתוסף כו' שפיר מקשה הש"ם ונוקמי כגון דאכל כזית פיגול בקדשי קדשים.

ב

ועוד אני אומר דגם לפי הך תירוצא דאיסור הבא מאליו קתני ומוקי לה בבכור י"ל ג"כ קושית הש"ס בכריתות דנוקמי כגון דאוכל כזית פגול דנ"ל לחדש דגם אליבא דרב גידל א"ר זריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים מ"מ משכח"ל מעילה גם בפיגול לפי המבואר בזבחים דמ"ג דקומץ פיגול שהעלה לגבי מזבח פקע פגולו הימנו וכן בכריתות והו"ל נותר ומבואר דמותר גם באכילה (והמנחת חינוך מסתפק בזה דאפשר דרק פיגול פקע הימנו אבל מ"מ אסור משום פסוהמ"ק אולם בדהתוס' בזבחים דמ"ב בד"ה הקומץ מפורש בלשונם דמותר באכילה ומדייק מש"ס דכריתות די"ד וראיתם צ"ע דהא התם בעולין באמורין קא מיירי דכיון דראוי לגבוה חל עליו שם נותר אעפ"י דאסור באכילה להדיוט וע"ע במנחות דע"ד בעי' רבינא כהן שאכל מן האמורין לאו דזרות לא קא מבע"ל כי קא מיבע"ל לאו דכליל תהי' וכיון דפקע פגולו ועולה למזבח הרי יש בו ג"כ לאו דכליל אם לא דנחלק דאעפ"י שנותר למזבח מ"מ אחרי שנתפגל אין עוד עליו עשה דכליל או דכיון דמשלה בו האור ליכא בו כליל וצ"ע ואפשר דכונת התוס' דמותר באכילה מדין פיגול וצע"ק.) ולפ"ז היכא שהי' זריקת פיגול ואח"כ העלן למזבח ומשלה בו האור דפקע פגולו וניתר לאכילה ואמורין סלקי לגבוה והו"ל קדשי ד' א"כ בדין שימעול ולשי' הרמב"ם בפ"ב הל' א' דקדשים קלים שנזרק הדם מועלין באימוריהן

עד שיצאו לבית הדשן א"ש בפשוטו דהעלן ע"ג המזבח ומשלה האור ברובו איכא ג"כ מעילה ואף בזריקת פיגול בדין שיהי' בו מעילה בכה"ג כמו דאיכא חיוב נותר דעכ"פ הועילה הזריקה למיהוי לחמו של מזבח דלפני זריקה לא מהני מה שהעלן ע"ג מזבח דמה שאמרו בזבחים בפ"ד ובמעילה ד"ז אמר עולא אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקה לא ירדו נעשה לחמו של מזבח היכא שהי' זריקה אח"כ מיירי אבל היכי של"ה שום זריקה לא נעשה לחמו של מזבח וירדו וכ"פ רש"י ורבינו גרשון במעילה שם וכ"כ הכ"מ בפ"ב מהל' פסוהמ"ק הל' י"ג וא"כ הועילה זריקת פיגול בהעלן אח"כ דהוי קדשי ד' ואע"ג דבכל פיגול מהני הזריקה שאם עלו לא ירדו מ"מ כיון דאסור להעלותן ולא יכול לבוא לידו היתר אינו מביא לידי מעילה משא"כ בעבר והעלן ע"ג המזבח ובאו לכלל היתר בפועל דנעשה לחמו של מזבח והוי קדשי ד' שוב גם זריקת פגול מהני ואית בו מעילה והרי בזבחים דפ"ה מיבע"ל באמורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים אי יש בו מעילה ומספק"ל דגם מעילה איכא לפני זריקה משום שהעלן ע"ג מזבח וניהו דפשיט דאין בו מעילה משום דעכ"פ זריקה לא הי' כלל אבל היכא שהי' זריקה אלא דהוי זריקת פיגול כיון דפקע פגולו שום מועיל אותו להביא לידי מעילה (וצ"ע לפירש"י ור"ג במעילה והכ"מ בדהג"מ בזבחים דפ"ה דמבע"ל באמורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים אי יש בו מעילה ואי ירדו ופשיט לי' דלא ירדו ואין בו מעילה והא לדבריהם הא דלא ירדו באופן שהי' זריקה אח"כ ובמעילה אחר זריקה בודאי יש בו מעילה ומה בכך שהעלן לפני זריקה הא בכה"ג ירדו ג"כ ובדין שאין בו מעילה ומאי השוון להדדי וחילקן אח"כ דלא ירדו ואין בו מעילה ומדהתוס' בדפ"ג בד"ה למעוטי שכתבו בתחלה דההיא דעולא אתי לר"ש דס"ל בנשפך דמה לא תרד מבואר דמפרשים שלא הי' זריקה אח"כ וגם לפמש"כ שם ועוד נראה דההיא דעולא דאתי ככו"ע כתבו ולא דמי לנשפך דמה כיון דאיכא זריקת דמה כונתם בודאי משום דאי בעי למזריק זריק מבואר דס"ל ג"כ שלא נזרק דמה דאי בנזרק דמה מיירי א"כ בודאי דאין זה ענין לפלוגתא דר"ש ור"י בנשפך דמה וכן מבואר בד' השיטמק"ו בפירוש יעו"ש ובדפ"ה ע"א וע"ב ומבואר בדבריהם דמפרשים שלא הי' זריקה כלל ואפי"ה לא תרד,

ובאמת כן נראה מפשט השמועה בדפ"ה ע"א א"ר זירא אף אנן נמי תנינא שנשפך דמה כו' ומה התם דאם בא לזרוק אין לו לזרוק אם עלו לא ירדו הכא דאם בא לזרוק זורק לא כ"ש ואם איתא כפירש"י והכ"מ הו"ל לומר הכא שכבר הי' זריקה מכש"כ דלא תרד ומבואר מפשט הגמ' דמיירי לפני זריקה אלא משום דאם בא לזרוק בידו לזרוק וצ"ע) ולפי התוס' והשימק"ו דמיירי לפני זריקה ולא תרד א"כ לא הועילה זריקת פיגול

כלום וי"ל דאף שהעלן פ"ג מזבח אחר זריקת פיגול ופקע פגולו מ"מ כיון דלא הועילה הזריקה ודמי ללפני זריקה דפשט לי' הש"ם דאין בו מעילה אף שהעלן ע"ג מזבח וה"ה זריקת פגול לרב גידל כיון דהזריקה לא הועילה כלום אף שהעלן אח"כ אין בו מעילה ולכאורה דין זה במחלוקת היא שמי' דלפירש"י במעילה והכ"מ יש בו מעילה ולפי' התוס' והשימק"ו אין בו מעילה אלא די"ל דגם לפי התוס' והשימ"ק הא דלפני זריקה לא תרד הסברא משום דאי בעי לזרוק זריק ולהכי אף לר"י דס"ל דבנשפך דמה תרד מ"מ לפני זריקה לא תרד ולפ"ז בזריקת פיגול דאי בעי לזרוק אינו זורק עוד ודמי לנשפך דמה אחרי שהפסול כבר נעשה ומצד הסברא הי' הדין נותן דתרד ולא דמי לפני זריקה שראוי לזרוק זריקה שראוי לזרוק זריקה הכשר אבל כיון שנזרקה בפסול ואין לו עוד תקנה הי' הדין נותן שתרד ואפי"ה זריקת פיגול אם עלה לא ירד אלמא כדמהני דמרצה לפגולו ומכש"כ ג"כ לדין שלא תרד ולהכי י"ל דיש בו הרצאה לענין מעילה היכי שהעלן ע"ג מזבח ונעשה לחמו של מזבח בפועל ולא דמי לאמורי קדשים קלים שהעלן ע"ג המזבח דאין בו מעילה אף דלא תרד ונעשה לחמו של מזבח משום דלא הי' בו הרצאת זריקה רק שלא תרד לפי שראוי להרצאה וראוי להיות זריקה משא"כ בזריקת פיגול דמדין זריקה הוא וכן נראה מדהוי נותר לאחר שהעלה פיגול ע"ג המזבח אף דנותר ליכא ג"כ לפני זריקה כל זמן שלא הי' היתר מ"מ מהני זריקת פיגול לכשהעלה ע"ג המזבח אעכצ"ל דמצרפינן לזריקת פיגול שיש בו הרצאה וצ"ע לשיטתם אבל לשי' רש"י ור"ג והכ"מ בשי' הרמב"ם דלפני זריקה דלא ירדו לכשהי' זריקה אח"כ נראה בודאי דזריקת פיגול שהעלן לגבי מזבח והי קדשי ד' דיש בו מעילה.

ג

אולם שי' הרמב"ם דקדשים קלים מועלין באימוריהן עד שיצא לבית הדשן הוא נגד ש"ס ערוך במעילה ד"י אמר רבא הכל מודים שאם נהנה מאימורי קדשים קלים לאחר שהעלן דפטור ויפוי' ברש"י ותוס' שם א"כ לפ"ז לפי פירושם לא משכח"ל מעילה לאחר שהעלן ע"ג מזבח ומאי דקאמר בכריתות שם אלמא לא כגון שהעלן מ"ג מזבח דפקע פגולו והו"ל נותר ויקשה אי נימא דמיירי בבכור אפילו א"נ דלא כרב גידל מ"מ איך חייב מעילה בהעלן צ"ל דמעילה חייב משום כזית פיגול שלא העלהו ע"ג המזבח, ולשיטת הפנים מאירות בזבחים דמ"ג דקומץ פיגול שהעלה ע"ג מזבח פקע פיגולו אף שלא משלה בו האור כלל ומוכיח מכריתות דאי משלה האור א"כ גם משום נותר לא לחייב כיון דכבר נעשה לחמו של מזבח כמשה"ק בצ"ק ומשיג בזה ע"ד התוס' בכריתות יעושה"ט א"ש דלהכי כיון דהעלן לחוד ולא משל בו האור כלל בכה"ג בודאי איכא מעילה ורבא דקאמר

לאחר שהעלן דפטור מיירי שמשל בו האור ונעשה מצותו, ובשי' הפנים מאירות מתורץ בזה ד' הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוהמ"ק הל' י"ט אי אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פיגול ונותר ותמה הכ"מ שהשמיט הא דכריתות דבשני אברים משכח"ל לכשהעלן ע"ג מזבח יעו"ש, ולד' הפ"מ א"ש לפמש"פ הרמב"ם שם בהל' כ"א דהפיגול ונותר וטמא שהעלן לראש המזבח ומשלה האור ברובו פקע איסורן מהן ומשוי להדדי ולא משכח"ל שיתחייב משום נותר דכמו דפקע פגולו כמו כן לא חל איסור נותר דנעשה לחמו של מזבת.

ד

אולם חידוש ד' הפנים מאירות תמוה שזהו נגד שי' התוס' וד' הרמב"ם מפורש דבעינן משלה האור גם בפיגול ויסוד קושית הצ"ק דאמאי הו"ל נותר אחר שהעלן לגבי מזבח דמזה מוכיח הפנים מאירות חידושו אין זו קושי' כלל דכיון שלא חלו האיסורין לא מהני כמו שאין המקוה מטהרת הטהורים שלא יטמאו ולהכי לכשירדו מע"ג המזבח ונעשו נותר הו"ל נותר וכבר הרגיש מזה בערוך לנר לכריתות יעו"ש, וגדולה מזו נראה דבפגול ונותר אף אם הי' הנותר מקודם שהעלן ע"ג המזבח מ"מ כיון דבפיגול שאין הקרבן נראה להרצאה ליכא נותר שוב לכשהעלן על גבי המזבח כיון דלא הי' בו איסור נותר כל זמן שהי' פיגול ואעפ"י דמיד שפקע פגולו הרי ראוי להעלאה ויהי' בו איסור נותר ויופקע על ידי שהותו ע"ג המזבח נראה דהא אין לינה מועלת ע"ג ראשו של מזבח כמבואר בזבחים דפ"ו ובמנחות דכ"ז כאן לקלוט והא דקאמר דהו"ל נותר היינו לכשירד מע"ג המזבח, וכ"כ המקו"ח בחדושיו לכריתות ולפ"ז כל זמן שהוא פ"ג המזבח אא"פ שיחול בו איסור נותר.

ואפשר עוד דכיון דלא הי' בו איסור נותר כל זמן שהוא בפיגולו לא נפסל כלל בלינה וצריך לינה חדשה לפוסלו אחר העלאה פ"ג המזבח פיגולו דכל זמן שהי' בפיגולו לא נפסל כלל ולפה"נ מלשון רש"י בכריתות די"ד דכיון דאי"ר לאכילת אדם לאכילת מזבח לא חייל נותר עלי' נראה דמדין אין איסור חל על איסור קא אתי לה וכן דייק בערוך לנר בודאי דשייך בו פסול נותר וכמו דפקע פיגולו פ"י מה שהעלן פ"ג מזבח כמ"כ פקע איסור נותר שיש בו רק שאינו חייב עליו. אבל מד' הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוהמ"ק דמבואר בדבריו דבקרבן פסול שלא נראה להרצאה ל"ש נותר כלל ולשי' אפשר שלא נפסל כלל בלינה.

והצל"ח בפסחים דכ"ח ובנובי"ת חיו"ד סי' נ"ג יצא לחדש דגם בפסול איכא לאו דבל תותירו ורק כרת דנותר ליכא בפיגול שכבר נתחלל, ולדידי' דשייך בו לאו דלא תותירו

ויש בו ענין נותר י"ל דפקע ולכאורה הרי מפורש בחולין ד"צ דעצמות והגידין והנותר ישרפו לט"ז ובפרש"י שם דלאו בר אכילה אינו טעון שריפה דכתיב לא תותירו כל דקרינן בי' לא תותירו קרינן בי' תשרפו ואידך לא וכן מקשה שם דאי אמרת מפשט פשיטא לי' דהיתירא ליכלי' דאיסורא לישדי' ואין בו ענין נותר כלל ומותר להותיר ואינו טעון שריפה לפי שהוא אסור באכילה (ולפ"ז צ"ל דגם מה שפירש"י בכריתות די"ד דלא חייל נותר עלה לאו משום אין אחע"א קא אתי עלה, אלא דאין בו דין נותר דהרי מפורש בדבריו בחולין דלאו בר אכילה אינו טעון שריפה).

ה

אולם לכאורה קשה דהרי מפורש בש"ס דכל שאינו פסול בגופו טעון עיבור צורה כמו בדם ובבעלים והפירוש דעיבור צורה היינו שיפסול בלינה וטעון שריפה כמו נותר כמו שפירש"י אלמא דגם בזבח פסול מהני עיבור צורה והוי נותר ולהר"ח בפסחים שפירש עבור צורה שיושחת הבשר א"ש וע"ע בפסחים דט"ו בתוד"ה ולד אבל רש"י הא פירש שם שילין ויהי' נותר ובספק דפסול טומאה א"ש דהוי נותר שמא הוי טהור ומהני פסול לינה, וחכם אחד העירני מהא דפסחים דל"ד למ"ד דגם פיגול טעון עיבור צורה הא פיגול ונותר לא משכח"ל, אולם למ"ד דגם פיגול טעון עיבור צורה מבואר בפסחים דע"ג דהוא גזיה"כ דיליף עין עון מנותר יעו"ש.

אבל משארי פסולים יקשה ודוח"ל דעיבור צורה מהני דל"ה עוד בזיון קדשים כיון דטהורים וכשרים שנתותרו נשרפים אבל הא מפשטות דרש"י מבואר שם דצריך שריפה מדין נותר הרי מוכרח מזה דאף דאי"ח על פסולים משום נותר אבל טעון שריפה וקשה מגיה"נ דאינו טעון שריפה אבל נראה לחלק בזה דדוקא בגיה"נ שאינו ראוי בשום פעם לאכילה ולא קרינן בי' ולא תותירו אינו טעון שריפה דדמי לעצמות דלאו בר אכילה הוא ול"ש בו נותר, אבל בפסול במקרה בין בפסול בגופו כמו פיגול או שלא בגופו כמו נשפך הדם וכיו"ב דהבשר מצד עצמו ראוי לאכילה אלא שנפסל בזה ניהו דאי"ח משום נותר כמו דליכא נותר בפיגול שלא ניתר ע"י זריקה כמבואר בתוספתא זבחים פ"ה ובכריתות שם אבל מ"מ נפסל בלינה ויש בו פסול נותר ומהני בו עיבור צורה, שו"ר בתוס' פסחים דפ"ה בד"ה בשלמא בתוך הדבור א"נ הו"א אפילו כשיהי' נותר לא ישרף דנותר שהי' ראוי לאכילה קודם שנתותרו דוקא ישרף כדמשמע לא תותירו אלא תאכלוהו יעו"ש ולפי המסקנא הרי גלי קרא או מסברא ידעינן דטעון עיבור צורה ומהני למשוי נותר לשריפה, ובזה יובן ג"כ הא דחולין שם דאא"ב ספוקי מספק"ל שפיר וכמו שפירש"י ותרווייהו בעי שריפה דלכל חד מספקינן לי' בהיתירא והוי נותר יעו"ש, ולכאורה קשה

הרי מספיקא אסור הגיד בין של ימין בין של שמאל ואינו ראוי לאכילה מספק ולא קרינן בי' לא תותירו ולזה העירני גיסי הרה"ג מוהר"י קאסאווסקי שיחי', ולמש"כ א"ש דמאי דאסור הגיד מספק הוי כשארי איסורים ופסולים שאינו מונע הדין דשריפה ורק בגיה"נ שהוא אסור בבירור מצד עצמו ואי"ר לאכילה ומעולם לא נקבע עליו מצות אכילה ולאו דלא תותירו דמי לעצמות משא"כ באיסור צדדי במקרה לפי שנתערב באיסור או שלא נדע דינו הוי כשארי פסולים שיש בו פסול לינה ובעי שריפה וא"ש בפשיטות.

ולפ"ז מזה סייעתא להצל"ח שהרי בפסולים ובספק גיה"נ דבעי שריפה אף שאי"ר לאכילה ואין בהם כרת דנותר והרי כללא כייל שכל דליכא בל תותירו אין בו שריפה וכיון דמוכרח דאיכא בהו מצות שריפה יש בהו ג"כ לאו דלא תותירו ויש לחלק קצת דאפשר דכללא דרש"י הוא דוקא על גיה"נ שמצד עצמותו אי"ר לאכילה ודמי לעצמות דלשדינהו משא"כ בפסולים ואסורים אפשר דאעפ"י שיש בו מצות שריפה דנותר מ"מ בל תותירו ליכא כיון שאי"ר לאכילה ודוחק ו' וראיתי במנחת חינוך מצוה קמ"ב שתמה ע"ד הצל"ח דאיכא בל תותירו אף בפסולים מהא דמבואר בש"ם דכל שפסולו בגופו ישרף בדם ובפסולים תעובר צורתו ולמה יעבור אל"ת ולא ישרף מיד וכן מדהרמב"ם דקדשים שנפסלו מספק טעון עיבור נורה והאיך מספק שמא אינו פסול ימתין ולא ישרפנו ויעבור על לאו דבל תותירו אעכצ"ל דבפסול אי"ע משום בל תותירו ולהכי גם בפסול מספק אינו עובר דהתורה לא אסרה אלא במידי דבר אכילה אכילת מזבח או אכילת אדם וזה שאינו ראוי הו"ל כמו עצמות וגידין יעו"ש שהאריך בזה ותמיהני על המנח"ח שהרכיב שני ענינים פסולים ואיסורים ופסולים מספק לגידין ועצמות ולא שם עין לסוגיא ערוכה דחולין דמבואר דאי ספוקי מספק"ל אי נוהג בשל ימין הוי נותר ובעי שריפה וממילא דאסור להותיר מה שאסור מספק ויש בו דין נותר ולא אמרינן דהוי כגידין ועצמות כיון שאי"ר לאכילה וא"כ גם א"נ דפסולים אין בו דין נותר ומותר להותיר קשה איך מותר לעבור על בל תותירו בפסולים מספק ועכצ"ל כיון דאנוס הוא ואסור לשרוף מספק וכן בדם ובבעלים דטעון עיבור צורה ואסור לשרוף ומשה"ק המנח"ח שם מאיבעי דזבחים ק"ד לינה מהו שתועיל בפרים ושעירים הנשרפים אי אמרינן כי מהני לינה בבשר דבר אכילה, אבל הנהו לאו בר אכילה נינהו לא א"ד לא שייך כו' הרי איבעי בש"ם ולא איפשיטא אי יש בל ילין ולדברי הצל"ח כמו בפסולין כיון דמצותו בשריפה אף שאין בהם אכילת אדם ומזבח יש בל ילין ה"ה בפרים ושעירים הנשרפים בפשוטו נראה לחלק דדוקא במה ששייך פסול לינה ויש עליו דין נותר כמו בפסולין דיש בה עיבור צורה וחייל עלה דין נותר וטעון שריפה מצד נותר שייך לאו דבל ילין לקיים מצותו

מיד שלא להביאו לידי פסול נותר משא"כ בפרים הנשרפים אי אמרינן דלא מהני בהו לינה ואינם נפסלים בלינה מהכ"ת יעבור עליהם בלאו דלא ילין ולדברי המנח"ח יותר הי"ל להקשות מאי איבע"ל להש"ס הרי בפסולין שאין בהם אכילת אדם ואכילת מזבח כמו דם ובעלים ואפי"ה שייך בהו עיבור צורה ונפסלים בלינה כמ"כ פרים ושעירים הנשרפים אעפ"י שאין בהם אכילת אדם ואכילת מזבח יפסלו בלינה אעכצ"ל דשאני פסולין כיון דעיקר הי' עומדת לאכילת אדם או לאכילת מזבח רק שנפסלו, משא"כ בפרים ושעירים הנשרפים שלא היו עומדים מעולם לאכילת אדם או לאכילת מזבח אינם נפסלים בלינה ודמי לעצמות וגיה"נ שאין בהם דין נותר ולאו דלא תותירו משום שלא היו עומדים מעולם לאכילה וכיון שאין בהם פסול לינה בהם בל תותירו והמנחת חינוך לשיטתו דעל פסולים לא חל כלל דין נותר וכתב במצוה קמ"ג בדין שריפת נותר דקדשים שנפסלו ולנו נשרפין בלילה כדין פסוהמ"ק ולא כדין נותר משום דנותר לא חל על פסולין כש"ס דכריתות, וכ"כ במצוה ז' ח' דקדשים שנפסלו מדאורייתא קודם שנעשה נותר לא חל עליו כלל דין נותר ואין בו מצות שריפה כלל ודייק כן מלשון רש"י בחולין דצ"א בשמנו של גיד דכיון דמותר מן התורה חל איסור נותר עליו אבל באסור מן התורה לא חל כלל איסור נותר וא"צ שריפה כעצמות וגידין וקרנים יעו"ש.

אבל הדברים טעות הם בידו כמשנ"ת שהרי מפורש שנינו דכל שאינו פסול בגופו טעון עיבור צורה וכמו שפירש"י בפסחים דל"ד ובכמה מקומות דנעשה נותר וטעון שריפה הרי דחל איסור נותר ומצותו בשריפה, וכמו שכתבו התוספות פסחים דפ"ב בד"ה בשלמא. ולא דמי לשמנו של גיד דאלו הי' אסור מן התורה ולא הי' עומד מעולם לאכילה כגיה"נ ודמי לגידין ועצמות כמשנת"ל וכיון דחל עליו דין נותר בודאי מצותו בשריפה ביום כשארי נותר וז"ת. ומשה"ק עוד המנח"ח ע"ד הצל"ח ממש"כ הרמב"ם פי"ט מהל' פסוהמ"ק גבי פרים ושעירים הנשרפים שנפסלו מספק ויראה לי דא"צ להמתין עד שיעובר צורתם הואיל והם עומדים לשריפה כו' נראה מדברי הרמב"ם שא"צ להמתין שאין חיוב להמתין, אבל אם רוצה להמתין הרשות בידו, ולמה יהי' רשות להמתין כיון דהוי ספק לאו כיון דהוא איבעי בש"ס והא בזיון קדשים אין כאן ורשאי לשרוף ממילא דאסור להמתין ועובר על בל תותירו עכת"ד, נראה דבאמת דברי הרמב"ם שכתב דא"צ להמתין עד שיעובר צורתם צ"ע דאיזה עיבור צורה שייך בפרים ושעירים הנשרפים לפי הך צד דאינם נפסלים בלינה, שו"מ שהמנח"ח הרגיש בזה במקום אחר, ובפרט דהרמב"ם מנה בתוך הנפסלים גם לינה ומאי יועיל עבור צורה בפרים ושעירים הנשרפים שלנו, דאם אין לינה מועלת מה יועיל עיבור צורה, וצ"ל דהרמב"ם קאי אשארא אבל גם

באינך עיבור צורה לא יועיל רק מספק ואם נימא דכל שיש בו ספק א"א לשורפו לא יועיל עיבור צורה כלל ולמ"ל להרמב"ם לומר בטעם הואיל ועומדים לשריפה תיפ"ל שלא יועיל כלל עיבור צורה ועכצ"ל בד' הרמב"ם דהו"א דאעפ"י שאינם נפסלים בלינה צריך בזה עיבור צורה של קלקול הבשר וכמו שפי' הר"ח בפסחים בכמה מקומות שיושחת הבשר וכן פי' הרמב"ם בפירוש המשניות בפסחים בפ' כיצד צולין עד שיתעפש הבשר ויושחת עיי"ש.

וע"כ פ' הרמב"ם שא"צ להמתין היינו אף אם הוא קרוב להתקלקל בו ביום ואין כאן בל תותירו ורשאי להמתין בכ"ז א"צ להמתין ושורפו מיד וצ"ע. ובעיקר הדקדוק בלשון הרמב"ם שא"צ להמתין י"ל בפשוטו דעיקר דינא קאמר שאין כאן דין עיבור צורה וממילא דמחויב לשורפו מיד כמש"כ הרמב"ם בתחלה בהלכה ב' דקרבן שנתפגל או נפסל ישרף במקדש מיד דלד' הצל"ח הכונה דאסור להמתין משום בל תותירו איך שיהי' בחידוש דין הצל"ח, אי בפסולין ישנו בל תותירו גם אם נאמר דליכא בל תותירו דלא כהצל"ח נתבאר. דמ"מ פסול נותר ישנו גם בפסולין וחל עליו הדין דשריפת נותר, ולפי"ז בפיגול שנתותר מתחלה ואח"כ העלן ע"ג מזבח כמו דפקע פגולו היינו כמו כן פקע איסור נותר כיון דחל עליו פסול נותר מתחלה אעפ"י שאי"ח כרת עליו, מ"מ הא יש בו פסול נותר ושפיר פקע הדין דנותר ואולי יש לחלק דדוקא בפסולין שאינן בגופו רק בדם ובבעלים הטעונים עיבור צורה וע"י מה שנתותר נתחדש פסול בגופו משא"כ בפיגול שפסולו בגופו ואין לנותר מה לחדש בפסולו אין נותר חל עליו ולמ"ד בפסחים דפיגול טעון עיבור צורה מגזיה"כ בודאי דמהני עבור צורה לפסול נותר, אבל הא לא קיי"ל כותי' דפיגול אינו טעון עיבור צורה ממילא דאפשר דאינו חל עליו פסול נותר.

אולם זה אינו דהא להדיא שנינו במעילה ד"ו אימורי קדשי קלים שיצאו לפני זריקת דמים כו. רע"ק אמר מועלין בהן וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' פסוהמ"ק הרי מפורש דחל דין נותר על יוצא דהוי פסול הגוף ואינו טעון עיבור צרה וכמבואר בפסחים דפ"ב ומוכח גם לשי' הר"ח דעיבור צורה היינו השחתת הבשר ואין ראי' מעיבור צורה דחל פסול נותר על שארי פסולין אבל מהא דחל נותר על יוצא מפורש דגם בפסולין חל נותר גם לחייבו כרת ורק על פיגול ליכא כרת דנותר משום שלא נרצה כלל כמש"כ הרמב"ם משא"כ על יוצא חל פיגול ונותר גם לחייבו כרת.

ח

יצאתי מענין לענין בפיגול ונותר ואח"כ העלן עכ"פ קו' הצ"ק ל"ק כמשכ"ל דמיירי דניתותר אחרי שהעלה ע"ג המזבח וחידוש דין הפנים מאירות תמוה ובודאי דבעינן

משלה האור להפקיע איסור פיגול כמבואר בתוס' וברמב"ם ובכה"ג הא מבואר במעילה ד"י לפי' פירש"י ותוס' שם דליכא מעילה, והד"ק לשיטתם דאם ליתני פיגול הא לא יתחייב משום מעילה יש לתרץ גם לדבריהם דדוקא במשלה האור ברובו פטור ממעילה עפמש"כ שם והתוס' להקשות ממתניתין דמועלין עד שתצא לבית הדשן ותירצו בתוס' דלגבי הוצאות דשן לא סגי בלאו הכי אבל הפוכי בצנורא סגי בל"ה שאם הי' רוצה הי' מניח ומתאכלים מאליהם בלא היפוך בצנורא כלל, ולפ"ז באמורין שפירשו מע"ג המזבח לכשמשלה האיר במקצת דיעלו לכתחלה ואיכא חיוב להעלותם למזבח ודמי להוצאת הדשן ואיכא מעילה.

ויש לה"ר לזה דרק היכי שמשלה האור ברובו פטור ממעילה ממאי דמבואר בזבחים דפ"ה דמיבע"ל באמורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים אי יש בו מעילה ופשיט דאין בהם מעילה ולא ירדו משום דנעשו לחמו של מזבח, ומבואר דדוקא לפני זריקה אין בו מעילה הא לאחר זריקה יש בו מעילה והא אמר רבא דהכל מודים לאחר שהעלן פטור ובס' קרן אורה הרגיש בזה ולמש"כ, י"ל דמיירי כשלא משל האור ברובו ורק במיעוטו דמ"מ נעשה לחמו של מזבח ומעילה יש בו [ואין זה מוכרח כ"כ דאפ"ל דמיירי לכשהעלן ולא משלן האיר, דכיון דלא תרד מספק"ל ולאחר זריקה יש בו מעילה] ויעוי' במל"מ בפ"ג מהל' פסוהמ"ק שכתב בסי' הרמב"ם לחלק דלענין פקע פגולו בעינן משלה האיר ברובו.

אבל לגבי העלאה לגבי מזבח דירדו יעלו סגי במשלה האור במקצת דנעשה לחמו של מזבח כיון שמשלה האור במקצת, ולפ"ז כיון דראוי להעלאת המזבח גם במשלה האור במקבת יש בו חלק גבוה הוי קדשי ד' ומשכח"ל לפיגול ומעילה גם בחד אבר לכשמשלה האור במקצת דצריך להעלותו לגבי מזבח ויש בו מעילה, ובזה י"ל ג"כ קושית התוס"י בכריתות שם דמשמע דאי חל נותר ופיגול הו"ל למיתניה ה' חטאות ותימה הלא לא משכח"ל ה' דהאוכל קדשים בטומאת הגוף לא מחייב אפיגול לפי שאינו ניתר לטהורים ולא הי"ל שעה"כ והול"ל נותר ופיגול וטומאה בחד בהמה לא משכח"ל ולמש"כ י"ל דכשמשלה האור במקצת דחזי לגבוה חייב משום פיגול וטומאה דהא דאי"ח משום טומאה באמורין שנתפגלו לפי שאין לו מתירין כמבואר בזבחים דמ"ה ובשיטה מקובצת שם דמכל טהור יאכל בשר דילפינן במנחות דכ"ה באכילת הדיוט מיירי והא דדרשינן הכא מיירי באכילת גבוה וכיון דחזי לגבוה מכשמשלה האור במקצת חייב משום טומאה גם כן.

ט

אולם ד' המשנה למלך תמוהים לכאורה מהך ע דלדבריו גם פיגול ונותר בחד אבר משכח לכשמשלה האור במקצת דחזי לגבוה וגם אם ירדו יעלו, ומעתה דיש בי דין נותר כיון דמצוה להפלותן לגבוה ואע"ג דפקע פגולו לגבוה מ"מ חייב עליו כרת א"כ חייב משום פיגול ונותר בחד אבר לכשהעלן ע"ג מזבח ומשלה האור ובכה"ג הקשו התוס' בזבחים דמ"ב בד"ה הקומץ ובכריתות די"ד עפירש"י דס"ל דפקע איסור פיגול ואם ירדו יעלו ואיסור נותר וטמא נמי להכי פקע שלא יתחייב האוכל מידי כמו שפירש בזבחים דמ"ג ועי' בהגהות הב"ח שם דחייב כרת ועפירש"י מנחות י"ד והוכיחו התוס' מהא דכריתות די"ד דמותר באכילה דלא כפירש"י ואין לפרש דהתו"ס דההוכחה דאי נימא דאסור באכילה משום פיגול איך אמר דפקע פיגולו והו"ל נותר דהא אין איסור חל על איסור דהא י"ל דלהכי חל נותר משום דאיתוסף איסורא לגבוה כחו דפיגול חל על חלב וה"נ נותר על פיגול לכשהעלן ע"ג מזבח אלא דהוכחת התוס' דאי נימא דחייב כרת משום פיגול א"כ משכח"ל פיגול ונותר בחד כזית לכשהעלן ע"ג מזבח (מ"מ מה שדקדקו מזה דמותר באכילה צע"ק דאפשר דאסור באכילה ואין בו כרת מ"מ איסור נותר חל עליו משום דאיתוסף לגבוה כמו שהרגשתי מזה באות ב') ואפ"ל לשי' רש"י דכיון דפקע פיגולו לגבוה אין איסור פיגול חל על חלב, ואע"פ שחל מתחלה על חלב דאתוסף לגבוה.

אבל כיון שפקע פיגולו לגבוה נפקע ג"כ חלותו על חלב ושי' התוס' דכיון דאיסור פיגול חל בשעתו מצד מוסיף לא נפקע אח"כ אף שנתבטל המוסיף, אלא דעדיין קשה לשי' רש"י דיחול פיגול על חלב מצד כולל דהא כולל כל הקרבן והא האי תנא איסור כולל אית לי' כמו דחל שם איסור טמא על חלב יעו"ש והא מבואר במעילה ד"ו דגם על פסול יוצא חייב משום פיגול ונותר (והא דחייב משום נותר על יוצא דלפי פשוטו נראה דלא הוי כולל ג"כ צע"ק יעוי' בתפארת ישראל ויכין ובעז שם) עכ"פ לפי שי התוס' שמוכיח מהא דכריתות דאינו חייב משום איסור פיגול לכשהעלה ע"ג מזבח דלא כפירש"י הרי מוכח מזה דלא כהמל"מ דגם במשלה האור במקצת אינו חייב משום נותר, דאל"כ הא פיגול ומתר בחד כזית משכח"ל וע"כ דאין חילוק בין העלאה ע"ג מזבח ובין איסור פיגול דבשניהם בעינן משלה האור ברובו ואפ"ל דהמל"מ דהך סוגין דכריתות אזיל אליבא דר' חנינא דס"ל במנחות דכ"ז דאימתי קומץ מתיר שיריים באכילה משמשלה האור במיעוטו ולדידי' בקומץ פקע פגול משמשלה האור במעוטו וה"ה לגבי אברים דילפין מיני'.

ולדידי' לא משכח"ל פיגול ונותר בחד אבר דמשמשלה האור במקצת פקע פגולו לגמרי גם לגבי אכילה אלא דלפי"ז יקשה לריו"ח דס"ל משתצית האור ברובו ואין הפיגול ניתר רק ברובו ומשכח"ל פגול ונותר בחד אבר לכשמשלה האור במקצת. ולמה שפירש רש"י הובא בתוס' זבחים דפ"ו בד"ה וכולן דאם ירדו יעלו אם ירצו וי"ל דריו"ח ס"ל כיון דאין בו מצוה להעלותם אין בו דין נותר אבל גם לדרש"י לרב מרי דמתני אירשא אין חילוק וכמש"כ המל"מ דכ"ה שי' הרמב"ם, ולפ"ז למש"פ הרמב"ם כריו"ח דפיגול ונותר שמשלה האור ברובו בוקא פקע פגולו וס"ל דבפסולין שעלו וירדו משמשלה האור במקצת מצוה להעלותן והד"ק דמשכח"ל פיגול ונותר בחד אבר והא הרמב"ם כ' בפי"ח מהל' פסוהמ"ק הל' י"ט אי אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פיגול ונותר יעוי"ש והא משכח"ל במשלה האור במקצת דחייב משום פיגול ונותר באכילה אחת, וד' המל"מ צ"ע, והנה הכ"מ שם תמה עדהר"מ דהא משכח"ל פיגול ולותר בשני אברים ואפ"ל בשי' הרמב"ם לפ"מ שהוכחנו דלא כהמל"מ דאין חילוק בין הפלאה ע"ג מזבח ובין איסור אכילה דמ"מ י"ל גמ' דכריתות אזיל לר' חנינא דס"ל דבמשלה האור במקצת סגי אבל לריו"ח לכשמשלה האור ברובו אף בכשרים ליכא נותר כלל דרובו ככולו ואתפביד בי' מצותו ול"ש עוד נותר ובזבחים דפ"ז פירשו חצות והחזירן לאחר עמוד השחר רבה אמר חצות שני עוכלתן כו' וקשה הא נפסל בלינה ונעשה נותר ואיך יחזירו לאחר עמוד השחר והעירני לזה הרה"ג מו"ה יוסף רבי שי' ומצאתי בקרן אורה שהרגיש מזה וכתב דאפשר כיון ששלטה בי' אש המזבח אינם נפסלים עוד בלינה ושלא מצא גילוי לזה ודבריו תמוהים שהרי מפורש בכריתות די"ד דהעלה ע"ג מזבח הו"ל נותר הרי מבואר דנעשה נותר אח"כ וכן מפורש בתמיד פ"ב דאיברים ופדרים שלא נתאכלו בערב סולקן בצד המזבח יעו"ש שלא יפסלו בלינה הרי מפורש דנפסלים בלינה אף שמשלה האור וראיתי בס' זית רענן מהדו"ת חאו"ח סי' ז' שכתב לחדש דמשלה האור מהני שלא יפסול עוד משום נותר דנעשה לחמו של מזבח ורק באופן שהיתה מתחלה זריקה כשרה אבל בכריתות הא מיירי בזריקת פיגול לפיכך הו"ל נותר ולא מהני משלה בו האור עכ"ד אבל דבריו נסתרים ממשנה מפורשת דתמיד דסולקן לצד המזבח שלא יפסול בלינה ואעפ"י שהיתה זריקה כשרה ומשלה בו האור ומ"מ נפסלת בלינה ונעשית נותר ולמש"כ יש מקום לחלק בין משלה ברובו דהוי ככלו ובכה"ג אמר בזבחים פ"ז דמחזירן לאחר עמוד השחר וההיא דכריתות ותמיד מיירי במקצתו דבכה"ג הו"ל נותר ולפמש"כ מיושב מה שהשמיט הרמב"ם פיגול ונותר בשני אברים כמו שתמה הכ"מ די"ל לשי' הרמב"ם דהא דפקע פיגולו הוא דוקא בשמשלה ברובו ולא משכח"ל עוד

לחיוב נותר וסוגי' דכריתות קאי לר' חנינא דבמשלה האור במקצת מהני לפיכך הו"ל נותר

ו

עוד הי' נראה בשיטת הרמב"ם דלא משכחת לה פגול ונותר בשני אברים למשכ"ל אות ב' לצדד לשי' התו' והשימק"ו דבאימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמן דלא תרד של"ה זריקה אח"כ וא"כ זריקת פגול לא הועילה כלום ובדין שלא יהי' חייב משום נותר וכמבואר בתוספתא בפ"ה דזבחים דאין חייב משום נותר על פגול שלא הי' לו היתר זריקה יעו"ש ואף אם העלן ע"ג מזבח דפקע פגולו והוי לחמו של מזבח הא היתר זריקה לא הי' בזריקת פגול, ולשיטתם י"ל הא דאמר הש"ס בכריתות דלכשהעלן דפקע פגולו הו"ל נותר דס"ל דדינא דעולא באימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים לא תרד בפלוגתא דר"י ור"ש קאי בנשפך דמה וכמו שמצדדים התוס' בזבחים פ"ג בתי' דראשון וכמו שנראה כן מהוה אמינא דסוגיא בדפ"ה א"ר זירא ולר"י דס"ל דנשפך דמה תרד גם לפני זריקה תרד ולהכי הועילה הזריקה בזריקת פגול דלא תרד ובהעלן ע"ג מזבח דפקע פגולו הו"ל נותר ומועיל זריקת פגול ומצרפינן להדדי ומש"ה י"ל דגם מעילה איכא אבל למש"פ הרמב"ם בנשפך דמה דתרד ובאמורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים דלא תרד (ומלשון הרמב"ם נראה אף של"ה זריקת דמה אח"כ וזהו דלא כהכ"מ וא"כ לא הועילה זריקת פגול כלום ודמי ללפני זריקה ובכה"ג ליכא נותר אף שהעלן ע"ג מזבח דגזיה"כ הוא דבעינן זריקת היתר וזריקת פגול דמי ללפני זריקה וכלשון התוספתא דאינו חייב משום נותר כיון שלא היו לו היתר זריקה היינו בעיקר ההרצאה (והכ"מ לשיטתו דס"ל באמורי קדשים שהעלן לפני זריקה ולא הי' זריקה דתרד כמו בנשפך דמה א"כ הועילה זריקת פיגול ולהכי ס"ל בשיטת הרמב"ם דלכשהעלן הו"ל נותר). ולמש"כ להוכיח דלא כהמל"מ דבמשלה האור במקצת לא נפקע פיגול גם להעלותו ע"ג מזבח דא"כ הא משכח"ל פיגול ונותר בחד אכילה הדר יקשה במאי דמקשה הש"ם בכריתות שם וליתני פיגול ונותר דלכשהעלה ע"ג מזבח פקע פיגול מיניה והו"ל נותר והא לשי' התוס' בהעלה ע"ג מזבח בקדשים קלים אף אי נימא דלא כרב גידל מ"מ הא ליכא מעילה כמבואר במעילה ד"י ודוח"ל דגם לכשמשלה האור ברובו מ"מ כיון דלכשפירשו איכא מצוה להעלותו פ"ג מזבח ודמי להוצאת הדשן והא דנהנה מאימורי קדשים קלים לאחר שהעלן פטור היינו בעודו על המזבח דאם הי' מניח הי' מתאכל מאליו בלא היפוך בצנורא כמש"כ התוס' שם דהא רבא סתמא קאמר דנהנה מאימרי קדשים קלים לאחר שהעלן פטור דמשמע דאפילו פירשו מפ"ג מזבח, ואפ"ל כמשכ"ל דסוגיין דכריתות קאי

לר' חנינא דס"ל דמשמשלה האור במקצת פקע פיגול והו"ל מומר ומשכח"ל מעילה ג"כ משום דהא דפטור ממעילה הוא דוקא לכשמשלה האור ברובו כמשכ"ל עיי"ל לשי' התוס' דסוגיין דכריתות לא קאי בבכור ורק בקדשי קדשים, וכמש"כ באות א' אולם לשי' הרמב"ם גם בקדשי קדשים יקשה למש"פ בפ"ג דהל' מעילה דקדשי מזבח שמתו יצא ידי מעילה דבר תורה כו' וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהם הקרבנות כו' כגון ששחטן בדרום או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום או שיצאו הדם. והבשר כולו כו' מפורש בדהר"מ דבכה"ג אין כאן מעילה דבר תורה, רק מדרבנן וא"כ איך אפשר ליתני פיגול במשנתינו הא בכה"ג ליכא רק מעילה מדרבנן ובמעילה מדרבנן ליכא אשם מעילות כמבואר בריש מעילה, ולכאורה תמוה לשי' הרמב"ם דהא גם בנותר מפורש במשנתינו דאיכא מעילה מן התורה ואפ"ל דמש"כ הרמב"ם דאין בו מעילה מן התורה והוי כקדשים שמתו היינו אם נפסל הזבח לגמרי אע"פ דאי עלו לא ירדו מ"מ כיון דלכתחילה אסור להעלותן וכיון שנפסל הזבח לגמרי דינו כקדשים שמתו אבל בזבח כשר רק שנותותרו האימורין כיון דאם עלו לא ירדו כמש"כ רש"י בכריתות דכ"ג איכא מעילה אבל במאי דמקשה מפיגול קשה דאיך יתחייב משום מעילה דהא נפסל כל הזבח, ולמש"כ י"ל דלשי' הרמב"ם דאיכא מעילה לכשהעלן ע"ג מזבח עד שיצא מבית הדשן י"ל כיון דפקע פיגולו וראוי להעלותו לכתחלה ע"ג מזבח בכה"ג איכא מעילה ג"כ, ואפ"ל דמש"כ הרמב"ם שם דאין בו מעילה מן התורה בחושב מחשבות הזמן הוא ג"כ דוקא בבשר שאינו ראוי לכלום וכמו שאמר רבא במעילה ד"י הכל מודים דבשר קדשי קדשים שנטמא כו' משום דבשר לא שוי לכלום אבל באימורין דחזי לגבוה ואם עלו לא ירדו בכה"ג איכא מעילה אע"פ דאסור להעלותן לכתחילה וצ"ע. והרמב"ם בפ"ג מהל' מעילה הלכה י"א פסק נהנה קודם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא או שנהנה מאמורי קדשים קלים אע"פ שהעלן לראש המזבח הר"ז פטור עכ"ל וד' הרמב"ם מתמיהים דקדשי קדשים קודם זריקה אמאי אין מועלין והא ביוצא מועלין כמשה"ק התוס' במעילה שם ובקדשים קלים קודם שנזרק הדם פשיטא דאין כאן מעילה כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מעילה דאין מועלין קודם זריקה אפילו לאחר שהעלן ע"ג המזבח ואי לאחר זריקה מ"ט לא ימעול והא הרמב"ם אע"פ שהעלן קאמר לרבותא וכש"כ קודם שהעלן דפטור ממעילה וקשה מאיזה טעם וכבר הרגיש בכ"ז הקרן אורה בחי' למעילה שם, והנה בקדשי קדשים גירסת הרמב"ם בגמ' קודם זריקה וכ"ה גירסת רבינו גרשום וגם רש"י פי' אפילו קודם זריקה אלא דהנפ"מ מגירסת הגמ' דבגמ' מבואר שנהנה מק"ק שנטמא קודם זריקה יש לפרש שנטמא קודם זריקה אבל נהנה לאחר זריקה (ובזה י"ל כמש"כ

הבה"ז לפרש כן בדהתוס' דהציץ מרצה ובפשוטו י"ל ג"כ דאעפ"י שנטמא קודם הזריקה מועיל הזריקה דחשוב פי"ז שעת היתר) אבל בד' הרמב"ם בלשונו מבואר שגם נהנה קודם זריקה והק"א מפרש דהרמב"ם על מעילה ד"ת קאמר ובאידך דינא דקדשים קלים מפרש לה שנטמא ג"כ ולפ"ז הרבותא אעפ"י לאחר שהעלן ופקע איסור טומאה ומ"מ פטור וצ"ל דגם זה רק מד' תורה אבל מדרבנן ודאי מועלין וג"ז דחוק ואולי יש להגיה בד' הרמב"ם ושיעור דבריו כמו בגי' הש"ס דנהנה לאחר זריקה מבשר שנטמא קודם זריקה או שנהנה מאמורי קדשים קלים אעפ"י שהעלן לראש המזבח הר"ז פטור בקדשי קדשים א"ש ובקדשים קלים הכונה ג"כ כנ"ל שנטמא קודם זריקה וא"כ לא הועילה הזריקה לגבוה ואי"ר לגבוה וע"כ אין מעילה באימורין ואעפ"י ופקע איסור טומאה מ"מ אין בו מעילה כיון דהזריקה לא התירה עכ"פ בשפעה ולא הוברר אימורין להיות ראוים לגבוה ואעפ"י שהעלן ואיכא מצוה להפוכי בצינורא מ"מ ליכא מעילה גם מדבריהם, ועכ"פ גם אם לא נגיה בד' הרמב"ם בקדשי קדשים ויש לפרש כן בקדשים קלים שנטמא ג"כ קודם זריקה בקדשי קדשים נהנה קודם זריקה ובקק"ל נטמא קודם זריקה ואם נפרש כן יהי' מזה סתירה למשכ"ל דהיכא דפקע פגולו מעל ג"כ אלא דמלשון הרמב"ם אינו נראה דמיירי בקדשים קלים שנטמא ג"כ וד' הרמב"ם צ"ע ועי' בקרית ספר להמבי"ט דמעתיק על פי רוב לשון הרמב"ם ובזה העתיק כגירסת הגמרא, וראיתי במנחת חינוך הל' מעילה שכ' בקיצור דיני מעילה דבקדשים קלים מועלין באמוריהן עד שיצא לבית הדשן לפי הנראה נמשך בזה מל' הרמב"ם ולפלא שלא הרגיש שאינו כן שי' רש"י ותוס' ד"י ושי' הרמב"ם נגד הסוגיא דמעילה.

יב

וילה"ע עוד בפיגול במיעוט בתרא אי מהני פיגול לאחר שחיטת רוב ועי' בפרמ"ג סי' ד' סק"ו שנסתפק בחולין אחר שחיטת הרוב אם שחט המיעוט בתרא לעו"ג אם נאסר כיון דלכתחלה בעי' ב' סימנים יעו"ש ואי נימא דהוי פיגול י"ל דגם לרב גידל זריקת פיגול בקדשים קלים מהני להביא לידי מעילה אם זרק אחרי שחיטת הרוב קודם שגמר הסימנים כיון דהיתה היתר שחיטה מקודם ונראית לידי מעילה ומשכח"ל מעילה בקדשים קלים בפיגול גם לרב גידל ויתישב הקושי' בכריתות וע"ע בחי' רעק"א סי"ד סק"ד דנסתפק בפיגול במיעוט קמא דקנה דאין עליו עבודה ונראה דמכש"כ במיעוט בתרא שכבר יצא בהיתר דל"ש פיגול ועי' בתוס' פסחים דס"ב דבעי פיגול בכל הסימן אולם בזבחים דכ"ט כתבו דכ"ז לאילפא אבל לריו"ח לא בעי בכל הסימן, אולם י"ל עפמש"כ התוס' בזבחים דק"י בד"ה ואי צ"ע בשחט סימן אחד וקיבל את דמו וזרקו כיון

דחשוב חצי מתיר אי אמרינן משרי שרי ומיהו הא פשיטא אי לא גמר אח"כ שחיטתו לא שרי עכ"ל ולפ"ז אי נימא דזריקה אחר שחיטת סימן אחד מהני א"כ משכח"ל שזרק אחר שחיטת סימן הראשון ובסימן שני חישב ע"מ לאכול או להקטיר חוץ לזמנו ובזה י"ל כיון דהיתה היתר זריקה אף שאי"ר לאכילה כיון שלא היתה גמר שחיטה מ"מ מביא אותו זריקה לידי מעילה כיון דהזריקה היתה בהכשר והיתה זריקה חשובה באותה שעה ודוקא זריקה שאחרי שחיטת פיגול או שהזריקה עצמה בפיגול אינה מביאה לידי מעילה אבל זריקה הכשרה באותה שעה גם לרצות הקרבן ולהתיר בשר לאכילה מועיל להביא לידי מעילה גם לכשגמר השחיטה בפסול פגול ומ"מ צ"ע בזה כיון דסוף סוף לאו היתה שעת היתר שלא ניתר לאכילה בפועל וע"ע במעילה ד"ה בתוס' ד"ה היתר שחיטה בתוך הדבור שכ' דמיירי שקיבל קודם שגמר השחיטה אלא דמ"מ י"ל דנפ"מ אם העלן ע"ג המזבח ומשל האור במקצת דאפילו א"נ דנהי דפקע פגולו דמ"מ אין בזה זריקה בהכשר אבל בכה"ג דהזריקה היתה בהכשר וגם נראה למזבח בפועל בזה י"ל דאיכא מעילה דמצרפינן הזריקה למה שהעלה ע"ג המזבח ונראה בפועל מ"מ אין זה מוכרח דאפ"ל דע"י הפיגול אח"כ למפרע לא הוי הזריקה בהכשר וצ"ע

יג

והנה ידידי רומעכ"ת שי' העלה ליישב מה שתמהתי באות ב' בזבחים דפ"ה לשי' רש"י ור"ג והכ"מ בהא דאימורי קדשים שהעלן לפני זריקת דמים דלא ירדו לכשהי' זריקה אח"כ דא"כ אמאי אין בו מעילה והשיב ע"ז כת"ר דאף לשי' התוס' דמפרשים השמועה דלפני זריקה מיירי מ"מ בהא מודים דגם לאחר זריקה אין בו מעילה דהעלאת אימורים למזבח הוי עבודה ובעי כהונה וכיון דהעלאת אמורים לפני זריקה היתה בפסול וקלטן המזבח שלא תרד אין להם עוד תיקון שיורידן ויעלן כמו שמצינו לענין דם בדכ"ז דקלט' מזבח והאמורין פסולין ולא הוי קדשי ה' וע"כ אין בהם מעילה ובזבחים שעלו חיין ע"ג המזבח דמוריד הקרביים למטה אף דכבר הי' על המזבח לפני זריקת דמים משום דלא הודחו והקריבוהו נא לפחתך ולא קלטן מזבח ומעלהו שפיר אח"כ זהו ת"ד והנה גם לד' מעכ"ת עדיין לא העלה ארוכה לקושיתי לשי' רש"י ר"ג והכ"מ דהא לדידהו לפני זריקת דמים ירדו וכל היכי דירדו לא קלטן המזבח וממילא לא נפסל ומ"ט לא יהי' מעילה אחר זריקה דהא הזריקה הועילה דלפני זריקה אם עלו ירד ואחר זריקה לא תרד, אלא דבעיקר הנחתו דלשי' התוס' דלפני זריקה לא ירדו נפסל בהעלאה לפני זריקה, ולא מהני עוד זריקה להביאו לידי מעילה אינו נראה כן דאף דהעלאת אמורים למזבח הוי עבודה ובעי כהונה דהא גם הולכת איברים אף דהוי עבודה שאפשר לבטלה נפסל בזרות כמבואר

זבחים דט"ו וה"נ העלאה ע"ג מזבח אף דאפשר בלא העלאה למ"ד יש הפשט ונתוח למזבח וגם למ"ד אין הפשט ונתוח לכששחט בראש המזבח יש הפשט ונתוח וכמש"כ התוס' בזבחים דפ"ה ובודאי דיש בזה פסול זרות אבל שיהי' העלאה לפני זריקה פסול זו לא מצינו (ועי' בתשו' הנתיבות בחמדת שלמה אהע"ז סי' ט"ז שכ' דאימורין שהעלה זר לא שמענו דירדו ונעשו מצותן והכהן גומר הקטרתן) ולכששחט בראש המזבח ויש בו הפשט ונתוח והוציא את האמורין ומונחין על גבי המזבח לפני זריקה בודאי הכי יפסלו ואם דלא דמי דאם שוחט ע"ג המזבח ואין בו מצות העלאה כל עיקר וממילא שאינה נפסלת מה שהוא לפני זריקת הדם שם, אלא דלפי"ז יל"ד דהו"ל להש"ס למימר הא שחוטין לא ירדו אם נשחטו ע"ג המזבח ודוקא אם ירדו חיים אבל לכשנשחטו לא ירדו אבל אמורי קדשים קלים שנשחטו שלא ע"ג המזבח ועלו לפני זריקה תרד ואין סייעתא לעולא עכ"פ העיקר כמש"כ דלא מצינו שתהי' סדר עבודה מעכבת בזה דהא רק הקרביים מוריד למטה ומדיחן אבל בשר העולה הא מפשיט ומנתח במקומה ומה שאמרו שם הא שחוטין לא תרד היינו שחוטין שלא ע"ג המזבח אבל שחוטין ע"ג המזבח הא א"צ העלאה כלל (ולכאורה צ"ע לשי' רש"י ור"ג דמאי קאמר הא שחוטין לא תרד דמאי ראי' לעולא דהא שחוטין היינו דומיא דחיים שלא הי' זריקה כלל ובכה"ג הא גם לעולא תרד) ולא עוד שלא אדע אם יש איזה איסור להעלותן ולהניחן ע"ג צד המזבח שלא על גבי האשים ומהכ"ת יהי' איזה פסול המעכב לזריקת הדם אם האמורין הועלו על גבי המזבח ובודאי דאסור להתחיל הקטרתן לפני הזריקה שלא הוכשרו ולא הותרו לזה אבל העלאה על גבי המזבח לפני זריקה ושתהי' סדר עבודה זו מעכבת מנ"ל ולפי"ז לשי' התוס' דאימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקה דלא תרד ויוקטר ע"ג האישים דהוי לחמו של מזבח ואין בו מעילה משום דלא הי' זריקה ולא הוברר חלק של מזבח כפירש"י שם ואף דלא תרד מ"מ אין בו מעילה דהא לרב גידל דקיי"ל כותי' גם זריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה אף דאם עלה לא תרד ומכש"כ לפני זריקה דאף א"נ דלא כר"ג משום דזריקת פיגול מהני להביא לידי מעילה אבל לפני זריקה דלא הוברר חלק המזבח אבל לכשיזרק הדם אחרי כן לפני הקטרה דהא דלכשמשלן האש אין בו מעילה בל"ה (או דאפילו א"נ דמשלה בהן האש ולא ברובו דל"ה הקטרה עד רובו כמבואר במנחות דכ"ז ונימא שיש בזה מעילה קודם שמשל האור ברוב כמש"כ),

ומאיזה טעם לא יהי' בו מעילה דהא הוי קדשי ה' וסדר העלאה דמעכב לא אשכחן לשי' התוס' דמפרשים השמועה לפני הזריקה וכיון שהי' זריקה אחרי כן בודאי יש בו מעילה כשארי קדשים קלים אחרי זריקת הדם ורק לפני זריקה אין בו מעילה אף דלא חרד

ומקטירן מ"מ לא הוברו למזבח פ"י היתר זריקה כפרש"י, גם לשי' רש"י ור"ג והכ"מ שמפרשים דלא תרד לאחר זריקה ולכאורה צ"ע מאי מספק"ל להש"ס מה בכך שהעלן ע"ג המזבח לפני זריקה שנימא כיון דזורק אח"כ נראה משום דמעלהו ע"ג האשים והותחל להקטיר בפועל קודם זריקת הדם ומסיק דהוי לחמו של מזבח כיון דהי' זריקה אח"כ ונראה דהתחלת הקטרה שהי' לפני הזריקה מצטרף לשיעור הרוב שמשלו ברובו לכשיהי' הזריקה ואם לא תהי' הזריקה תרד דלא נעשה לחמו של מזבח כלל ואיך יקטיר בפסול ואיפשר דגם אם משלו האור ברובו ונגמר ההקטרה לפני זריקה בפסול מ"מ אם הי' הזריקה אח"כ לא תרד ובלא זריקה תרד בכל גוני ואם לא משלו האור כלל הלא בידו לזרוק עכ"פ וגם לשי' רש"י ור"ג והכ"מ רק אחר זריקה לא תרד ולפני זריקה תרד והלא הועילה הזריקה כבשארי קדשים קלים והוי קדשי ה' שניתרו האמורין לגבוה ע"י זריקה א"כ צ"ע מ"ט אין בו מעילה אחר זריקת דמו ומה שתמה כת"ר דהרי עכ"פ מוכח מסוגין דאף דלא תרד לפני זריקה אין בו מעילה ומה לי אם לא תרד ע"י זריקה או דלא תרד ע"י דהוי לחמו של מזבח לפני זריקה דהא כיון דאם עלו לא ירדו הוי קדשי ה' עכ"ד לדבריו יקשה דא"כ עיקר סוגית הש"ס תלוי בדינא דרב גידל א"ר דזריקת פיגול אינו מביא ליד מעילה בקדשי קלים והא לפ"מ דמותיב במעילה לרב גידל וס"ל דזריקת פיגול מביא לידי מעילה משום דזריקת פיגול חשובה זריקה כיון דאם עלו לא ירדו ויקשה מ"ט אין מעילה לפני זריקת הדם לכשעלה ע"ג המזבח ולא תרד וכמו שיש מעילה בנותר משום דאם עלו לא ירדו והוי קדשי ה' ועכצ"ל כמו שפירש"י משום דלא הוברר חלק המזבח ע"י הזריקה וכן פי' רבותינו בעה"ת במעילה דהעיקר הוא חשיבות זריקה המבררת והמתרת את הקרבן אבל לחמי של מזבח גרידא לא מהני לפני זריקה בקדשים קלים וזה פשוט.

סימן כז

בענין פיגול דבעי קרבו כל מתיריו

א

ע"ד מה שהביא ספיקו של המל"מ בהא דבעינן בפיגול שיהי' קרבו כל מתיריו הוא רק לחייבו כרת אבל פסול מיהא הוי קודם הזריקה או דגם פסול נמי לא הוי ורק בקדשים לפני זריקה דאיכא בו לאו דלא תוכל לאכול בשעריך והמל"מ העיר בסתירת הגמ' דמעילה ד"ה בחוץ למקומו דהואיל ומרצה לפגולין מזבחים דפ"ה הואיל ואיתקש לחוץ לזמנו וידידי מעכ"ת שיחי' פלפל בחכמה בזה. ולכאורה ספיקו של המל"מ מבואר בד' רבותינו בעהתו"ס שפירשו בדהג"מ דמעילה ד"ג בתוד"ה א"ל בזריקה כלומר אין הפיגול

נקבע עד שעת זריקה ובדהתו"ס שם קומץ פיגול וי"ל דדוקא לחייבו כרת אינו נקבע עד לאחר זריקה אבל שם פיגול חל משעת שחיטה כמו לענין מעילה ומשני כו' לעולם אין הפיגול חל עד שעת זריקה וכן בדהתו"ס ד"ד בד"ה והאמר אילפא וכיון דהש"ס מספקא להו בזה א"כ אין תימא הסתירה מזבחים וממעילה כ"כ ובזבחים קאמר הואיל ואיתקש לחוץ לזמנו טעם ברור המספיק אפילו א"נ דגם פסול פיגול אין בו כ' והנה התו' בב"ק דע"ו תמהו מ"ט לא מהני פדיון בשחוטי חוץ בשעה שהיא מפרכסת וכו' דבשלמא פיגול שהוא בשריפה כו', ולכאורה צ"ע דהא לא מצינו פדיון רק לאיסור קדש ולא לאיסור אחר, והנה בשחו"ח נראה בשי' התוס' דהין בזה איסור מחודש ועי' בתוס' קדושין דנ"ז ד"ה מה שלי בשלך, ועי' במהר"ם שם דאעפ"י דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה מ"מ איסור קודש שבו לא והדבר פשוט דהא לא גרע מפסוה"מ שאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים (ועי' בתוס' זבחים דס"ט בד"ה ר"י דלא תיחול איסור נבילה על איסור קדשים מבואר ג"כ דאיכא איסור קדשים בקדשים שמתו) וע"כ בשחוטי חוץ דאין בו רק איסור קדשים שפיר הקשו דליהני פדיון בשפה קדשים.

אבל פיגול דהוא איסור מחודש משום פיסולו בקודש במאי יפקע ובילדותי בוולאוין שמעתי מאלופי ומיודעי הגאון מרה חיים שליט"א האבד"ק בריסק שתמה בזה ודאיתי בספר פסקי הלכות שהרגיש בזה, ונראה דטעמם דכיון דפיגול כלל כ"ו שלא קרבו כל מתיריו וגם יכול לפדותו להפקיע איסור קדשים שבו ולא שייך עוד מתירים לקדשים שנפדו וממילא דאין כאן פיגול ורק קדשים לפני זריקה דאסור משום לא תוכל לאכול בשעריך וכיון שנפדה ואין כאן משום קדשים מפילא דניתר לגמרי ומבואר מדהתו"ס דאין כאן משום פסול פיגול קודם זריקה קודם שקרבו כל מתיריו אולם מקושית הש"ס בזבחים דמ"ב מכרי כרת לא מחייב עד שקרבו כל מתיריו והא כיון דחשיב בי' בפנים פסולה כו' ודייק הגמרא בלישנא מכדי כרת לא מחייב היינו דרק כרת אינו חייב אבל כאן דחשיב בי' בפנים פסולה דעכ"פ נפסלה הזאה ועוד דאל"כ אין מקום לקושית הש"ס כלל דכ"ז דלא חל עליו שם פסול דפיגול הרי שפיר קא אדי ומכ"ת השכיל בזה לחדש דזהו תירוצו של רב דלפיגול מרצה וז"א דבמאי פליג רבה דמשני בד' פרים ובד' שעירים. דכיון דהדבר יתהפך כחומר חותם דאי מיא בעלמא דאינו מרצה ממילא דלא הוי פיגול ובדין שירצה וכמש"כ התוס' בב"מ ד"ל דלהכי נפסלה הפרה דא"נ דלא נפסלה שוב הוי ניחותא דבעלים וכיו"ב בכמה מקומות ובודאי א"א לבטל את הפיגול משום שהוא פיגול, ונראה מפשטות הש"ס דכיון דחשיב בפנים פסולה מיד, אף שלא קרבו כל מתיריו וע"כ מקשה דהא כי מדי מיא בעלמא כיון דנקבע הפסול מיד ואיך חייב כרת אח"כ ואי"ל

דבהכי חייב רחמנא דהא קושית הגמ' הוא רק בחצי מתיר כמש"כ רש"י ותוס', א"כ אין ראי' מגזה"כ דפיגול דיקוים במתיר שלם.

וסבור היתי לומר דשאני פיגול בחצי מתיר דניהי דלא קרב המתיר השלם ולא חל הפיגול מ"מ ניהו דלא אסר לה לא שרי ועל מה שנוגע להצטרפות מתנה זו שהוא המתיר גופא מהני לפסול (ושי' הרמב"ם דאע"ג דאין מפגלין בחצי מתיר מ"מ פסול מיהא הוי, ועי' בזבחים מ"א בתוד"ה ממאי דזה אינו אלא מדרבנן ואכ"מ) ולהכי דקדק הגמ' והא כיון דחשיב בפנים פסולה כמאן דמי היינו דנהי דלא חל הפיגול אבל כמאן דלא אדי דמי וא"א לחשוב שנעשה חצי המתיר בהכשרו ואין זה הזאה. אבל מדרש"י ותוס' שנדחקו בקושית הגמ' דמ"ש מפיגול בשחיטה ע"מ לרוק ושארי פיגול אינו נראה כן דא"כ ל"ה מזם לקושיתם דבפיגול בשחיטה דלא חשיב הפיגול כלל ולא נקבע הפסל רק עד שיתפגל ולא שיך להקשות דהא מדי מיא בעלמא משא"כ בחצי מתיר שנפסל מיד ומדבריהם נראה דאין חילוק בדין כ"ו שלא קרבו מתיריו ומשמע דגם במתיר שלם נפסל מיד.

ג' והנראה בזה דלכאורה יש להפיר אם נימא כמו שצידד המל"מ דאין הפסול נקבע רק פד שעח זריקה וכמו שמבואר מדהתוס' דמעילה לפ"מ דמשני לה בזריקה מהא דזבחים דכ"ט מניין למחשב בקדשים שהוא לוקה כו' ר"י הוא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין והא הוי התראת ספק ג"כ שמא לא יזרוק הדם ובפרט דאסור לזרוק משום פיגול וכדאמרו בחולין דפ"א דכל כמה דלא זריק דם לא משתרי בשר וה"ל התראת ספק דאם לא יזרוק הדם ולא יקרבו מתיריו הא אין בזה משום פיגול וסתמא אמר מחשב בקדשים בפיגול לשחיטה והולכה וקבלה ולאו דוקא בזריקה ודוחק לומר דבשלא לשמה קאי דלא בעינן קרבו מתיריו ונצטרך לומר דוקא בפסח וחטאת דאלו בשארי זבחים הא כשרים ורק שלא עלו לבעלים לשם חובה ובריש מנחות ד"ב ד"ה נדבה פירש"י משום שתהא זביחה לשם שלמים משמע דליכא לא יחשב ובריש זבחים ב' מבואר בפירש"י דאיכא לא יחשב וכבר הרגישו בזה, וילע"י עפמש"כ הרמב"ם דהמחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה הרי הוא כמטיל מום לפ"ז לפ"מ דמיבע"ל במנחות בדפ"ה בעי רבא הקדישן מהו שילקה עליהן משום בע"מ וע"כ במנחות ל"ש בע"מ ל"ש לא יחשב, אולם לפי טעם הרמב"ם דהרי הוא כמטיל מום נראה דוקא מחשבה הפוסלת את הקרבן דמטיל מום איכא לא יחשב משא"כ במחשבה שאינה פוסלת רק שלא עלו לבעלים לשם חובה ועי' בתח"ס חחו"מ בהשמטות סי' ר"ד שכ"כ ועוד יל"ד בזה דמיירי בפיגול בד' השמ"ק בב"מ דמ"ג יעושה"ט.

והנראה ליישב דניהו דקביעות הפיגול אינו אלא משעת זריקה, ולא נפסל לפני הרצאה מ"מ עובר הוא על המחשבה שאינה נכונה משום לאו דלא יחשב למש"כ הרמב"ם דהרי היא כמטיל מום וסוף סוף הרי הוא פוסל במחשבתו את הקרבן שלא יהא נראה להרצאה, וזהו גדר העבירה שאמרה תורה לא יחשב מחשבת הפסול בעבודת הקרבן לפני הרצאה ואעפ"י שתנאי הותנה שאי"ח משום פיגול ושלא נקבעה פסול הפיגול לפני הרצאה. אבל העובר עבר על לאו דלא יחשב שחישב מחשבת הפסול. שעי"ז אינה נראה להרצאה והגזיה"כ דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול אינו אלא על חיוב וקביעות פסול פיגול אבל לא על עבירת הלאו דלא יחשב דתמיד מחשבת הפסול קודם, ופ"ז ליכא מיעוטא שאינו עובר ד ואם הנחה זו צודקת יש מקום לחדש עוד לפמש"כ הרמב"ם בפי"ח מהל' פסולי המוקדשים דכל קרבן שנפסל במחשבה האוכל כזית לוקה משום לא תאכל כל תועבה לפי שנעשה בו מעשה תיעוב מחשבת פסול הבאה בעבירה וא"כ כיון דעבר על לאו דלא יחשב משעת המחשבה הרי נעשה בו מעשה תיעוב מחשבת פסול ואי"ר עוד לקרבן משום ל"ת כ"ת, וא"כ אע"פ דקרא דלא ירצה הוא בחוץ לזמנו ובחוץ למקומו ובעינן הרצאה ולא נקבע עצם פסול דפיגול כהוטל מום בידים דמי שנעשה בו מעשה תיעוב מתשבת פיסול ואסור משום ל"ת כ"ת.

וא"כ כיון שנפסל משום תיעוב הרי הוא עובר. ג"כ משום לאו דל"י כי קודש הוא דכל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לאו על אכילתו. ונפ"מ אי חל הפיגול אי לאו הוא רק לענין מלקות דל"י כי קודש למדס"ל לאו שבכללות אין לוקין למש"כ התוס' במכות די"ח (פי' פסחים כ"ד וזבחים דע"ח) דכל היכא דגביה כתיבא לוקין וכ"ה שי' הרמב"ם בסה"פ דלוקין בפיגול משום דהעונש כתיבא גביה ונראה דגם בחוץ למקומו הדין כן. ועי' ברמב"ם משום דבעיקר פיגול כתיב העונש) וכ"ז אי נקבע בו פסול פיגול, אבל אם הפיגול לא חלה עליו ורק לפי שנעשה בו מעשה תיעוב.

וא"כ משום ל"י כי קודש הוא הוי לאו שבכללות (ועי' בבה"ז בסוף מנחות שהקשה מ"ט לא ילקה שתים) ולמדס"ל לאו שבכללות לוקין אין נפ"מ בזה כלל גם לענין לאו דל"י כי קודש הוא דבכל אופן לוקה ע"ז. כיון דפסול משום התיעוב, והנה הך דרשא דלא תאכל כל תועבה שפסק הרמב"ם לענין מטיל מום בידים ולכל קרבן שנפסל במחשבה אינה אליבא דכו"ע, ועיין בתוס' בכורות דל"ד בד"ה הצורם מה שהביא מן הספרי, ולפ"ז י"ל דריו"ח לא ס"ל ובחוץ למקומו בעינן ג"כ הרצאה ומתחלה לא נפסל משום התיעוב וע"כ אמר במעילה ד"ו דעושה שיריים הואיל ומרצה לפיגולו ור"י בזבחים דפ"ה אמר הואיל ואיתקש המספיק לכולהו תנאי ולפי המבואר בע"ז דס"ו דר"מ אמר כל האיסורין

מצטרפין זע"ז משום לא תאכל כל תועבה ושוב בכל האיסורים איכא הלאו דתועבה ובודאי דגם במחשבת פסול דלא יחשב שייכת התועבה שפיר מקשה הש"ם בזבחים דמ"ב אליבי' מכדי כיון דחשיב לה בפנים פסולה כמאן דלא אדי דמי והתוס' בב"ק דט"ו הא לא ס"ל דל"ת כ"ת שנדחקו מ"ט לא מהני פדיון בשחוטי חוץ ובפיגול וע"כ לא נפסלה משום פיגול מקודם).

ה) ועפ"ז יש להוסיף ע"ד הפלפול ולייישב בזה קושית התוס' בחולין דל"ט הא מקמי' דשמעה מריו"ח הא לבתר דשמעה מריו"ח שתמהו וכי מה תירוץ הוא זה וכי לא ידע ר"ל המשנה מקודם, דלכאורה קשה בק"ו דר' יוסי שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד מה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין כו', לפמש"כ הר"ן והרשב"א בנדרים דל"ו אהא דמהני פיגול הכהן דאע"פ דאין אדם אוסר דבר שא"ש ע"י מעשה אסרה ולהכי אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד העושה מעשה משא"כ הבעלים שאינו עושה מעשה. איך יאסור דבר שא"ש משא"כ בחולין בחוץ דהוא הבעלים שלו בדין שיאסור במחשבתו, וראיתי בספר נחלת יעקב להנתיבות שפלפל בקושיא זו דצ"ל דקו"ח דר"י הוא מקדשים קלים וס"ל כריוה"ג דממון בעלים.

א"כ בדין שיכול לאסור גם בקדשים וכמבואר בזבחים דקי"ד אבל הא אמרו כי אמר ריה"ג מחיים. אבל לאחר שחיטה כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו והא אין הפיגול חל עד שקרבו מתיריו וא"כ אין בידו לאסור לכשיצא מרשותו כיון דאין הפיגול חל מיד וצ"ל דקו"ח דר"י הוא משלא לשמה דלא בעינן קרבו מתיריו, וא"ש מה דמקשה פנים לר"ל והרגישו בזה רש"י ותוס' דילמא מיירי בפיגול, ולפ"ז א"ש דע"כ בשלא לשמה קא מיירי ומוכרח דמחשבין מעבודה לעבודה וכ"ז אי נימא דאין הפיגול חל כלל קודם שקרבו כל מתיריו. אבל א"נ דגם פסול פיגול חל קודם שקרבו מתיריו אלא שאין חייב כרת מקודם שוב אין ראי' ממשנתינו די"ל דמיירי בפיגול, והנה מדאמר ריו"ח אין עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו מוכח מריו"ח דלא נפסל גם בחוץ למקומו קודם.

וע"כ אמר שפיר הא מקמי' דשממי' ר"ל מריו"ח איבעי זו דפסול מהו שיעשה שיריים דאיבעיא ר"ל מר"י והא לבתר דשמעי' ומוכח דמשנתינו מיירי בשלא לשמה, ולדברי הרמב"ם דס"ל דפסול משום לא תאכל כל תועבה י"ל עיקר קושית הר"ן והרשב"א בפיגול דשאני פיגול דאע"פ דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ הא בזה דעבר על לא יחשב ונעשה התיעוב ממילא נאסר הואיל ונעבדה בה עבירה וכיו"ב שיטת הרמב"ם בנעבד

סימן כח

בענין הנ"ל

י ע"ד מה שהשיג עלי עמש"כ מדהתו"ס ב"ק דפ"ו להוכיח דפיגול קודם שקרבו כל מתיריו לא נפסל משום פיגול דאם לא כן לא היה מקום להערת התוספת דיועיל פדיון על אסור מחודש מלבד איסור קודש וע"ז השיב דא"כ מאי תירצו התוס' דשאני פיגול לפי דמצותו בשריפה דהא קודם שקרבו מתיריו שלא חל עליו הפיגול כלל והוי רק כקדשים לפני זריקה והוי כפיסולו בדם ובבעלים דבעי עיבור צורה. נראה דבאמת דהתוס' צ"ב שכ' דשאני פיגול דמצותו בשריפה דבודאי אין הדברים כפשוטן דכיון דמצותו בשריפה בע"כ דלא מהני פדיון דהא י"ל דכל זמן שלא נפדו מצותו בשריפה ועוד י"ל דהא דהצריכה התורה שריפה וכשהפסיקה מלפרכס ואיננה בר העמדה והערכה וכיון שאין זה בדרך גזה"כ על פי סברא ראוי להתבונן בהחילוק מ"ש שריפה מקבורה בשחוטי חוץ דהי' מועיל פדיון לפי קו' התוס', ובהבנת דהתוס' נראה דכונתם לפי דפיגול מצותו בשריפה והוי פסול בקודש וא"כ גם זה חשוב קדושת הגוף דהא לא איתעביד ביה כל מצותו ואם עלו לא ירדו דזהו גדר דפסולו בקדש ועי' במעילה ד"י מהו דתימא בשר ק"ק איכא בי' מצות שריפה כו'] והא איכא מעילה בקדשי קדשים שנתפגל כדאמר רב גידל אמר רב במפילה ד"ו דאין זריקת פגול מוציא מידי מעילה בק"ק וכן בנותר איכא מעילה כמבואר בכריתות די"ג ובתוס' שם וברש"י כריתות דכ"ג דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלו לא ירדו וכונת התוס' לפי"ז דכיון דמצותו בשריפה והוי פסול בקדש לא פקע קדושת הגוף שבהן ואינו מועיל פדיון בזה ובאמת בשעה שהיא מפרכסת לפני זריקה בראוי לגבוה ל"ש פדיון דהא מבואר במנחות דק"א דמכלי שרת לא אשכחן דמופרק פירש"י ואפילו שחטה בעלת מום שנאמר בה פדיון לאחר שקידשה בכלי שרת כגון ששחט לא מהני פדיון (ובודאי כונת רש"י בשעה שהיא מפרכסת דאל"כ בלא"ה ל"ש פדיון דלאו בר העמדה והערכה היא) והנה מש"כ רש"י אפילו שחטה בע"מ צ"ב דהא בעלת מום לא הוי פסולו בקדש ולא נתקדש בקדושת כלי שרת ועי' בשימ"ק דלא גרים בדברי רש"י בהמת בעלת מום עי"ש ובודאי אין לפרש דרש"י בבהמה תמימה ששחטה בפנים בהכשר דבודאי אינה נפדית וצ"ל דנפסלה אח"כ ואולי י"ל בדברי רש"י שאירע בה מום בין שחיטה לקבלה דהוי מום כמבואר בזבחים דכ"ו ובזה הו"א בשעה שהיא מפרכסת פודין אותה על מום זה קמ"ל דמכלי שרת לא אשכחן דמופרק ולפ"ז בפיגול דהוי פסול בקדש ונתקדש בקדושת כ"ש הא לא אשכחן דמיפרק והא דקאמר בחולין ד"ל ניהו דאידחי מפסח מדמי פסח מי אידחי אולי י"ל שאין הסכין מקדש שלא בזמנו

כמבואר במנחות ד"ק דלא קדוש לקרוב ועי' בתוס' מנחות דנ"א בד"ה אפי' וי"ל דלפי שאין זמן הפסח לפיכך אינו מקדש הסכין שלא בזמנו או די"ל כמש"כ השימק"ו בב"ק שם דהא הסוגיא דחולין שם קאי למדס"ל דאינה לשחיטה אלא לבסוף וע"כ הא תתלת השחיטה אין זה שחיטה כלל ולא חשוב שחיטה שתהי' הסכין מקדשה בקדושת כ"ש ולא מהני פדיון ובשחוטי חוץ גם אי שחט בסכין של כלי שרת אינו מקדש שלא במקומו ושלא בקודש כמבואר בזבחים דפ"ח במשנה וכולן אין מקדשין אלא בקדש וכיון שלא נתקדש בקדושת כלי שרת מהני פדיון גם למש"כ השימק"ו לתרץ קוהתו"ס שהקשו אמאי לא הקשו כי שחט בה פורתא אסרה ותי' דמיירי דשחטן בפנים מיעוט סימנים וגמרן בחוץ וא"כ הא נתקדש בקדושת כלי שרת ול"ש פדיון מ"מ מקשה התוס' שפיר דהא למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף לא נתקדש וגם לדידי' מיירי בפשוטו ששחט כולו בחוץ ולא נאסר מתחלת השחיטה ובזה יתיישב מה שתמהו על תי' התוס' דמום שהוא מחיים לא קא חשיב מום לפדות על ידו דהא לריו"ח דס"ל דישנו מתחלה ועד כוף תיכף נפסל מתחילת השחיטה דהוי מום מחיים דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף א"ש דל"ה מום דאפשר להכניסו בפנים ורק בגמר שחיטה הוי' ולמש"כ א"ש דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד כוף הא מיירי בשחט מיעוט סימנים בפנים ולא מהני פדיון משום דנתקדש בקדושת כלי שרת.

ב

וקצת צ"ע דבריהם דל"ל להתוס' לומר דפיגול אינו נפדה לפי דמצותו בשריפה תיפוק לי' דהא נתקדש בכלי שרת בשחיטה ומכלי שרת לא אשכחן דמיפרק וצ"ל דשיעור דבריהם כך הוא דבפיגול בשחיטה הוי אמינא שלא נתקדש בקדושת כ"ש בפסול דהא אינה ראוי' לגבוה ועל זה תירצו דכיון דמצותו בשריפה והוי פסולו בקדש חשוב קדושת כ"ש ואינו יוצא מקדושתו בפדיון ולפ"ז אין נפ"מ מה דקודם שקרבו כל מתיריו אין הפיגול חל כלל ואין מצותו בשריפה דמ"מ הא נתקדש בקדושת כ"ש בשחיטה אלא דהו"א דכיון דאינו ראוי לזריקה ואחר זריקה הא יתפגל ואין כאן קדושת כלי שרת בכה"ג וע"ז תירצו דכיון דמצותו בשריפה חשוב פסולו בקדש ולהתקדש בכ"ש ולא מהני פדיון, גם אי נימא דהתוס' בב"ק מחולקים בזה ע"ד רש"י במנחות דק"א משום דהתוס' מספקא להו בהכי אי הסכין חשוב ככ"ש ואי בעי כ"ש וכמבואר במנחות דע"ח דפליגי בזה והכא בסכין קא מפלגי מ"ס סכין מקדשה ככ"ש כו' וכיון שאין סכין של שחיטה מקדש ככ"ש בדין שתועיל פדיון גם בפיגול מ"מ י"ל דמש"כ התוס' לפי דמצותו בשריפה ל"מ פדיון הוא כמשכ"ל לפי שיש בו מצות שריפה וחזו לגבוה שאם עלו לא ירדו לפיכך ל"ש בו פדיון

ואין נפ"מ מאי דלפני זריקה אין בו משום פיגול דמ"מ לא נפקע קדושתו משום שלא חל הפיגול והא בכל הקדשים לפני זריקה אינם ראוים לגבוה אלא לפי דלאחר הזריקה יש בו היתר וה"נ בפיגול הא אח"כ ראוי לגבוה שאם עלו לא ירדו (ולפני זריקה ירדו דמה שאמר במעילה ד"ז אימורי קדשים קלים שהעלו לפני זריקה לא ירדו נעשה לחמו של מזבח לכשהי' זריקה אח"כ ועי' פירש"י ורבינו גרשון במעילה שם ובכ"מ בפ"ב מהלי פסולי המוקדשים הל' י"ג וא"כ לכשיהי' זריקה גם אם נתפגל לא ירדו ואם לא יהי' זריקה גם אם לא נתפגלו ירדו) ושפיר כתבו התוס' דגם קודם שקרבו כל מתיריו אינה נפדית משום דמצותו בשריפה אח"כ ויש בו ענין ראוי לגבוה וקדושת הגוף שבו לא פקע.

ג

ומה שהשיג עמש"כ לחדש דאף קודם שקרבו מתיריו נפסל מקודם מטעם אחר משום שנעשה בו התיעוב דעבר לא יחשב מיד בשעת מחשבה ועל זה תמה דא"כ היכא משכח"ל דין משנתינו בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים כו' דהרי עבר המחשב על לאו דלא יחשב כמו שפי' רש"י שם ונפסול משום ל"ת כ"ת אעכצ"ל דאין התיעוב שבמחשבה יכול לפעול יותר מהיכולת שמונחת במחשבה כשהיא לעצמה עכ"ד בפשוטו נראה גזיה"כ הוא דכשרים ואינם מרצים וכדאמר בזבחים ד"ד אימא היכי דשחט שלא לשמה לפסלו ומשני אמר קרא מוצא שפתיך וגו' וכה"ג משני בחולין דקט"ו על מאי דמקשה דליתסר משום ל"ת כ"ת מדגלי רחמנא, ובזה י"ל קו' התוס' שם בד"ה אימא תימא הא בכל דוכתי בעינן שנה עליו הכתוב לעכב בקדשים והכא לא שינה ולשי' הרמב"ם א"ש דהו"א דכיון דנעבדה בה עבירה דתעוב אסור משום ל"ת כל תועבה ולפיכך איצטריך קרא להכשיר אבל בפיגול ניהו דגזיה"כ הוא דאינו חל הפיגול כ"ז שלא קרבו מתיריו דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול אבל הא גם לא גלי רחמנא להכשיר דלפני זריקה בלא"ה לא הוכשר הקרבן וכיון דנעבדה בו תיעוב דמחשבת פיגול עובר משום ל"ת כ"ת, ובלא זה כל היסוד בנוי עש"י הרמב"ם דהרי הוא כמטיל מום בקדשים ועובר על לא יחשב מיד על מה שפוסל במחשבתו שלא יהי' נראה הקרבן להרצאה ולשי' הרמב"ם נראה דדוקא מחשבה הפוסלת בקדשים ומטיל מום עובר משום לא יחשב משא"כ בשלא לשמה שיש בזה רק הפסד לבעלים שלא עלה לשם חובה אבל אין כאן הפסד קדשים ואין בזה גדר דמטיל מום (ובזה י"ל קו' ההפלאה בכתובות דל"ד בהא דב"ק דע"ו דמוקי ריו"ח בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים דהא המחשב בקדשים לוקה ואין לוקה ומשלם דבשלא לשמה ליכא מלקות דלא יחשב ואכמ"ל) ואע"ג דעבר מיהו על עשה דזבח השלמים שתהא זביחה לשם שלמים אפשר דמשום עשה זו ל"ח

תיעוב וקצת ילה"ר מעו"ז דס"ו דלר"מ על כל איסורים שבתורה עובר משום ל"ת כ"ת וא"כ גם על איסור עשה ילקה משום ל"ת כ"ת למ"ד דלאו שבכללות לוקין עליו עי' בתוס' עו"ז שם (ובזה ילה"ע בד' גה"ש בפסחים דכ"ב שהקשה בחולין בעזרה ליתסר משים ל"ת כ"ת לפי שאין זה לאו שו"מ בשעהמ"ל בפ"ה מהל' מאכלות אסורות שכ"כ) אולם גם אם נימא שאין חילוק בין איסור לאו ובין איסור עשה דסו"ס נעבדה בה עבירה גם לשי' רש"י ריש זבחים דאיכא לא יחשב בשלא לשמה א"ש ג"כ בפשוטו שהרי דברי הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוהמ"ק הל' ג' כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שאירע בו דבר שפסלו כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כ"ת ובהל' ד' מפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המוקדשין עכ"ל, הרי דדוקא קרבן שנפסל שנכלל בפסולי המוקדשים יש בו משום ל"ת כ"ת אבל בזבחים שנזבחו שלא לשמן שכשרים רק שלא עלו לבעלים לשם חובה ואין זה קרבן שנפסל כלל ואינו נכלל בפסוהמ"ק אף שנעבדה בו עבירה אין בזה משום ל"ת כ"ת משא"כ בפיגול שלא קרבו מתיריו דאף דאין הפיגול חל כלל מ"מ הרי קרבן נעשה שאינו נראה להרצאה ומפי השמועה למדו שהרי הוא כמטיל מום בקדשים וסוף סוף אי"ר הקרבן להכשר גם בנשפך הדם וניהו דהתם בעי עיבור צורה בפסולו בדם ובבעלים משום שלא נעשה בו מעשה תיעוב כמו שהוטל בו מום ממילא אסר ג"כ משום ל"ת כל תועבה.

ד

ובמק"א ישבתי דברי הרמב"ם הנפלאים שפסק שקדשים שהוטל בם מום אסורים משום ל"ת כל תועבה ובפ"ד מה' בכורות פסק דהוא מטעם קנס ולא קנסו בנו אחריו אשר כבר התפלא בזה המל"מ בפ"ד מהל' בכורות ואמרתי בזה עפמש"כ התוס' בחולין דקט"ו בד"ה כל וא"ת צורם אזן ליתסר אפילו צרמו נכרי וי"ל דשרי רחמנא קדשים שהוממו כצבי וכאיל א"כ אינו דבר מתועב עכ"ל והנה בסברא זו נראה דאין חולק דהרי בב"ח דאסור משום ל"ת כ"ת הוא אפילו בנתבשל מאליו אסור דחשוב דבר מתועב ונראה בשי' הרמב"ם דגם הוא מודה לזה אלא דס"ל דהא דשרי רחמנא קדשים שהוממו כצבי וכאיל על ידי פדיון היינו דס"ל דכיון דהתיעוב בה מחמת איסור קדש שבו שרי רחמנא ע"י פדיון אבל כ"ז שלא נפדה אסור משום התיעוב דל"ת כ"ת ופסוהמ"ק שנשחטו לפני פדיון (דאפילו א"נ דאיכא איסור קדש בקדשים שמתו דיצא מידי מעילה, אבל איסור קדש שבו לא פקע ויעוי' בתוס' קידושין דנ"ז ובמהר"ם שם ויש להאריך בזה) אבל לבד איסור קדש יש בו משום לא תאכל כל תועבה ג"כ.

ולפ"מ דקיי"ל דאסור משום קנס ואין הפדיון מועיל דהא אין פודין אה"ק להאכילן לכלבים והכא עכ"פ מדרבנן מיהא אסור משום קנס א"כ כיון שאין הפדיון נתפס ממילא תמיד הוי כלפני פדיון, וכ"ז בפסוהמ"ק שצריכים פדיון אבל בכור בע"מ דשרי רחמנא כצבי וכאיל וא"צ פדיון כלל ובכור בע"מ דמי לפסוהמ"ק אחר פדיון הרי בהדיא גלי רחמנא דשרי בכור בע"מ וע"כ אין איסורו רק מצד קנס שקנסו חכמים במטיל מום בידים דלא ישחט על אותו מום לפיכך פ' הרמב"ם בבכור כל הדינים השנוים בבכורות דל"ד, ולפ"מ שצדדתי בד' הרמב"ם דגם באיסור מחודש ע"י תיעוב גלי רחמנא דמהני פדיון בפסוהמ"ק יש מקום לספיקות התוס' בב"ק דע"ו בשחו"ח גם א"נ דאסור משום תיעוב וכן בפיגול למש"כ הר"מ שהוא משום ל"ת כ"ת ואכמ"ל.

ה

ומש"כ עמש"כ לפלפל בחולין דל"ט דגם בקדשים קלים לריוה"ג דאין הפיגול חל עד שקרבו כל מתיריו בדין שאין הבעלים יכולים לאסור משום דלאח"ש כי זכו משולחן גבוה קא זכו והעיר ע"ז מד' רש"י בב"ק דע"ו דרק לאחר זריקה והקטרת אמורין קא זכו ופיגול חל קודם הקטרה, י"ל כיון דאסור להקטיר את האמורין משום פיגול דמי לנטמא ואבדו כמש"כ האבני מילואים בסי' ד' שהביא גם מעכ"ת, ומש"כ עוד דלפמש"כ התוס' במעילה ד"ד דמשעת זריקה איגלאי מילתא למפרע שחל הפיגול בשעת המחשבה ולמפרע הוי שלו לריוה"ג עכ"ד, נראה דכיון דהפיגול א"י לחול בשעת שחיטה ורק משקרבו מתיריו למפרע דמי לדשב"ל לר"מ דנכסים שנפלו כשהוא גוסס א"י להקנות לפי שהוא לאו בר הקנאה אז וה"נ לכשיצא מרשותו א"י לחיל האיסור למפרע ורק אם חל האיסור חל למפרע אבל בזה שאינו שלו אח"כ וא"י לחול באותה שעה איך יחול למפרע. ומש"כ לחדש וליישב קו' באופן שיצויר דאם נימא דיחול האיסור הוי שלו בכה"ג יכול לאסור עפמש"כ הרשב"א דס"ז בגנב ובגזלן שתרמו ושהקדישו דחל מצד יאוש ושה"ש משום דהקדשו וקניתו באים כאחד וה"נ אם יחול הפיגיל ויאסור הקרבן לא יהי' של גבוה דהא הזריקה מתרת הבשר א"כ אם יחול הפיגול יצא מרשות גבוה ויהי' שלו ממילא יכול לאסור ופיגולו פיגול זהו ת"ד והנה באמת ע"י זריקת פיגול אף דאינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים כדברי רב גידל במעילה ד"ז, אבל בודאי דהוי של גבוה דהא אם עלו לא ירדו וחשוב פסולו בקדש ומש"כ דע"י הפיגול יתהוה שלו הדברים מתמיהים דהא אסור בהנאה ומצותו בשריפה ואף שאינו של גבוה ואינו שלו ג"כ א"י לאסור כדתנן בפ"ז דכלאים מעשה באחד שזרע כרמו בשביעית כו' אין אדם מקדש דבר שא"ש אלמא בשביעית דהפקר ג"כ א"י לאסור וגם באינו ברשותו א"י לאסור כמש"כ התוס' בחולין

ד"מ מדריו"ח ותמהו עדרש"י עכ"פ ע"י הפיגול א"א שיתהוה שלו וכיון דלולא הפיגול הלא ע"י זריקה הוי ממון גבוה ועשה מעשה זריקה אין בידו לפגל ולאסור ממון גבוה ובפרט למש"כ גם ע"י פיגול א"י מרשות הקדש וחשיב פסולו בקדש דאם עלו לא ירדו. ובגוף חידושו דאם ע"י האיסור יתהוה שלו ויכול לאסור כדין גנב וגזלן שתרמו והקדישו כ"כ בס' ענג יו"ט והאריך בזה בסי' נ"ט. אבל כ"ז בגנב וגזלן שיש לו כבר קנין בהגזילה מועיל שיה"ש להקנותו פ"י הגבהה הקודמת שכבר יצא מרשות הנגזל, אבל לא כאינש דעלמא שאין לו שום קנין וזכות מהיכ"ת יאסור דבר שאינו שלו, אם יצויר דע"י האיסור יתהוה שלו, וגם בגזלן יש להעיר עפמש"כ הנתיבות בסי' ש"נ דאף דתחלת השחיטה ל"מ שינוי לקנות בכך מ"מ היכא דבפורתא קמא אוסרו חשיב שנוי יעו"ש. וא"כ בחולין ד"מ בהרביצה ל"ק קוהתו"ס.

עדרש"י דבהרביצה קנאה בתתלת השחיטה אי נימא דאוסר והוי שינוי וכבר פלפלו המחברים בזה באופנים אחרים ואכמ"ל ומה שרוצה מעכ"ת לחלק דל"ש ל"ת כ"ת כיון דהתיעוב הוא רק בדם ולא בזבח זה אינו שהרי כללא כייל הרמב"ם שכל קרבן שנפסל במחשבה האוכלו לוקה משום ל"ת כ"ת וא"כ גם במחשבת הדם כן ואין חילוק בזה, ומה שהעיר בסוף דבריו דבפיגול קודם שקרבו מתיריו יש לפסול מק"ו משלמים כמו בחטאות הפנימיות לר"ש בזבחים די"ד כבר הרגיש ורמז בזה המשנה למלך שם.

1

ומש"כ רומעכת"ר בדהר"מ בפי"ח מהל' פסוהמ"ק הל' י"ב דאם אכל קודם זריקה אינו לוקה משום אוכל קודש טמא אבל מכין אותו מכת מרדות והמל"מ כתב ע"ז דדקדק הר"מ שאינו לוקה משום אוכל קודש טמא לפי שהוא לוקה משום לא תוכל לאכול בשעריך כמש"פ בפי"א מהל' מעה"ק וכת"ר הרגיש על זה דלא יתכן שיעשו חכמים סיג בדבר שיש בו מלקות מדאורייתא כמש"כ הריטב"א בריש מכות, ועוי' במנח"ח שהרגיש בזה וכתב דמזה ראי' שיש מכות מרדות בכה"ג, והעלה כת"ר דליכא בזה בקדשים שנטמא קודם זריקה לאו דלא תוכל לאכול בשעריך משום דבטמא אין כאן היתר זריקה כלל דאדרבא ע"י הזריקה יקבע איסור חמור איסור טומאה דבכרת ומשום לאו דל"י כי קדש הוא אינו לוקה דהוי לאו שבכללות כמבואר בפסחים דכ"ד ולהכי תקנו בזה מכת מרדות משא"כ באדם שנטמא דבעצם הבשר הרי בא הזריקה להיתר ויש בזה הלאו דלא תוכל לאכול בשעריך ולהכי כ' הר"מ דאינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש ולא כתב דאיכא מכת מרדות משום דיש בזה מלקות דאורייתא זהו ת"ד, הנה ש"ס ערוך במכות די"ח אמר רבא זר שהכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לר"ש לוקה חמש ומבואר

שם דלוקה משום לאו דלא תוכל לאכול בשעריך לפי שהוא לפני זריקה וגם לפי שהוא חוץ לחומה ואע"ג דנפסל ביוצא בחוץ לחומה וניהו דעל פסול יוצא עובר משום דלאו דל"ת לאכול בשעריך ואעפ"י שאינו ראוי יש לומר דבהכי חייבי' רחמנא אבל בנוגע ללאו דלפני זריקה כיון דזריקה לא תועיל עוד ליוצא ולא יהי' לו היתר דבשעריך מ"מ עובר על הלאו דל"ת לאכול בשעריך ומה לי פסול יוצא או פסול טמא וכמו דעובר על היוצא לפני זריקה אעפ"י דאין זריקה מתרת להיוצא מטעם דסוף סוף הוא לפני זריקה. וה"נ בטמא עובר על הלאו דל"ת לאכול בשעריך, ומה שנסתייע לזה מפיגול לר"ש דס"ל דאין פיגול וניתר בעולין דאין איסור חל על איסור ולמ"ל קרא דלא ירצה דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול דבעינן שיהי' קרבו כל מתיריו תיפ"ל דאין איסור פיגול חל על לאו דלא תוכל לאכול בשעריך וע"כ צ"ל דכיון דבפיגול אי"ר עוד לזריקה ואסור לזרוק וא"א עוד לאכול לשעריך ולהכי ליכא לאו דל"ת לאכול בשעריך וה"נ בטמא עכ"ד, אני אומר דגם לדבריו עדיין קשה דניהו דלאו דל"ת לאכול בשעריך ליכא אבל הא איסור מעילה בודאי איכא לא מבעי בקדשי קדשים דלפני זריקה איכא מעילה ולרב גידל גם זריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים אלא גם בקדשים קלים דליכא מעילה לפני זריקה באמורין מ"מ איסורא בודאי איכא גם בבשר דקדשים קלים לפני זריקה כמו מחיים וכמבואר בתוס' נדרים ובתמורה ד"ג דלא נהנין בשלמים מדאורייתא וכיון דאיכא איסור מעילה משום לאו דל"ת לאכול בשעריך או מאיזה איסור אחר ואיך יחול על זה איסור פיגול לר"ש דס"ל אין איסור חע"א (ודברי הכ"מ בפי"א מהל' מעה"ק שכתב בשם מ"כ ואאפ"ל דלענין קרבן בשוגג אין מעילה באמורין עד לאחר זריקת דם ולמלקות יש בהם לאו דמעילה אפילו קודם זריקת דם דהא מתניתין סתמא תנן קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין לא באמורין ולא בבשר כו' ודבריו שגבו ממני מאיזה טעם לא יהי' מלקות במעילה לפני זריקה כיון דגם מחיים איכא עכ"פ גם אם נימא דמלקות ליכא אבל בודאי איסורא איכא כמו מחיים דהא קדשים אסורים בהנאה כל זמן שלא ניתר בהיתר זריקה) והא איסורא דקדש לא נפקע גם אחר שנתפגל ולמאי דאתותב רב גידל ברישׁ מעילה גם מעילה איכא לאחר זריקת פיגול וגם לרב גידל איסורא דקדש לא נפקע (ודברי המהרש"א בקדושין דנ"ז דבפיגול ונותר פקע איסור קדש שבו כבר תמהו בזה דהא איכא לאו דל"י כי קדש הם כל שבקדש פסול ואירא מעילא בהו ועי' בפיה"מ להרמב"ם בפ"ב מהל' ערלה) וא"כ קשה לר"ש דס"ל אין איסור חע"א איך יחול פיגול איסור קדש לפני זריקה שלא הותר הבשר מאיסור קודש שבו, אולם י"ל דאיצטריך קרא לפיגול בשחיטה דלר"ש דס"ל אין איסור חל ע"א לכשהקדיש מחיים לא חל איסור קדש

על איסור אבהמ"ח ואינה זבוחה על אכילה אסורה בלאו הכי ורק אחרי היתר שחיטה לכשפקע איסור דא"ז דאז חל איסור קודש ולאו דלא תוכל לאכל בשעריך והו"א דבפיגול בשחיטה קודם שחיטת הרוב חיוב פיגול ואיסור קודש ולאו דלא תוכל לאכול בשעריך קודם זריקה חל בהדי הדדי ולהכי אי"ק דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול.

ובפשוטו י"ל כמו שתירצו התוס' בזבחים דמ"ה בד"ה אבל דמשכח"ל בת אחת לר"ש כשהביא ב' שערות יעוי"ש, ומה שנסתייע מדין מעילה דאזהרה שבו משום לא תוכל לאכול בשעריך ובשחטן בדרום או ששחט בלילה ליכא מעילה אלמא דהיכי דל"ה היתר זריקה ליכא מעילה, באמת מפשטות דרש"י ותוס' במעילה בד"ט בקדשים שנטמא לפני זריקה מבואר דמועלין בו ורק לאחר שהעלן אין מועלין בו לשי' התוס' ולהרמב"ם יש בזה שיטה אחרת אלא דגם לשי' הרמב"ם הא לרב גידל בזריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים אלמא דגם בפיגול איכא לאו דלא תוכל לאכול בשעריך דמעילה (ובשי' הרמב"ם בפיגול בקדשי קדשים יעוי' בפ"ג הל' מעילה דלשי' הכ"מ נראה דס"ל כרב גידל לגמרי ולשי' הר"י קורקוס בקדשי קדשים אתותב רב גידל) אולם גם בשחטן בדרום ובלילה וגם בקדשים שמתו דבודאי יצא ידי מעילה מ"מ איסור קודש שבו לא פקע עי' בתוס' קדושין דנ"ז ובמהר"ם ובתוס' זבחים דס"ט ובחולין דפ"ד דהוי שחיטה שאי"ר, מבואר דאיסור קודש איכא ויעוי' במהרי"ט אלגאזי דהא גם פסוהמ"ק לאחר פדיון שאין פודין את הקדשים לכלבים מבואר שאיסור קדש שבו לא נפקע ואפשר דאיכא איסורא משום ל"ת לאכול בשעריך כל זמן שלא הי' היתר זריקה ולא נפקע איסור קודש שבו.

ז

ומה שדקדק מעכ"ת דלר"ש דס"ל דאחע"א מהא דאמרו בפסחים בדם ובבעלים תעובר צורתן ויצאו לבית השרפה דהא אין נותר חל על הפסול דלא תוכל לאכול בשעריך. כן קשה לרבנן דס"ל בזבחים דמ"ה דילפינן חילול חילול מטומאה דאי"ח עד שיקרבו מתיריו, א"כ מאי מועיל מה שתעובר צורתו, לק"מ דהא דלרבנן אי"ח עד שיקרבו מתיריו, היינו רק איסור כרת דנותר דילפינן חילול חילולו אבל פסול נותר בודאי איכא ונותר איכא גם בפסולין ועי' בצל"ח פסחים כ"ח ובנובי"ת סי' נ"ג מש"כ בהא דכריתות די"ג דפיגול ונותר בחדא בהמה לא משכח"ל, ובמק"א הארכתי בזה לסתור ד' המנח"ת שכתב דבפסולין ליכא דין נותר דהרי מפורש שנינו דבדם ובבעלים תעובר צורתן וכן מפורש במעילה ד"ז דעל יוצא חייב משום נותר וגם לר"ש ל"ש ע"ז אין איסור חע"א דעצמיות הפסול נותר ופירש"י דחזי כנותר וכיון דנותר שקרבו מתיריו א"כ בנשפך הדם

הא לא דמי לנותר ומהכ"ת יעבור על לאו דל"י כי קדש ולמש"כ א"ש דאעפ"י דאי"ח כרת בנותר לפני זריקה, אבל כיון דאיסור ופסול נותר חל גם קודם זריקה שיהי' טעון שריפה ונותן קרינן בו שפיר ל"י כי קדש הם ומיני' דכל שפסולו בקדש אף קודם זריקה יש בו לאו דל"י כי קדש הוא ומה שדקדק בדרש"י פסחים דכ"ד בהא דר"ש בקודש באש תשרף שפירש או שנשפך דמה כו' ותיפ"ל דהא בעי עיבור צורה ויצא לבית השריפה כנותר, תמיהני למה דקדק בדרש"י די"ל דאיצטריך שריפתה בקדש והלא דרש"י גמ' מפורשת היא בפסחים דפ"ב דתניא לן דמה נשפך דמה כו' דקיי"ל בשריפה מנ"ל דתניא כו' וקושיתו כבר הרגיש התוס' שם בד"ה בשלמא וא"ת אמאי צריך קרא בפסול דם כיון דצריך עיבוא צורה פשיטא דישרף משום נותר כו' א"כ הוא אפילו כשהי' נותר לא ישרף דנותר שהי' ראוי לאכילה קודם שנתותר דוקא ישרף כדמשמע לא תותירו אלא תאכלהו כו' יעו"ש מבואר מדהתוס' דאיצטריך קרא להכי דעל הפסולים חל דין נותר ולפי המסקנא ידעינן מיני' דחל דין נותר צורה ואף דאי"ח כמת על נותר כזה שלא קרבו מפיריו אבל פסול נותר חל עליו וטעון שריפה וממילא דגם לר"ש גזיה"כ הוא אעפ"י דס"ל דאין איסור תע"א דחל פסול נותר על שארי פסולין לגבי דין שריפה וא"ש

סימן כט

לחכם אחד

א

מש"כ לישב דהתוס' בזבחים דל"ו בד"ה שאכלוהו זורק שלא במקומו אינו מתיר את הבשר מה"ט גם במחשב שכתבו דלהכי אם חשב להניח אימורים למחר פוסל ר"י בשאר הבשר ויפסל משום נותר וצ"ע דהא הקרבן לא נפסל בזה כמבואר בזבחים דכ"ט וכי אחר שכשר יחזור ויפסול כמו שתמה הגרעק"א בתוספותיו למשניות ותירץ עפ"י דהתוס' בפסחים דנ"ט בד"ה יכול דכל זמן דחזי בשר לאכילה לא מתכפרי בעלים ואפשר לומר כן דבין בנאכל הבשר ובין בנפסל הכפרה מתחלת אז ולא משעת הזריקה וע"כ אם חשב דבר המעכב את הכפרה ג"כ חשוב דבר רע ופסול זהו ת"ד, ובאמת אין זה מספיק דכיון דעכ"פ לא נפסל הקרבן עי"ז הא לא אמרינן בי' מחשבה כמעשה כמ"ש התוס' בדכ"ז דלהכי בחישב שלא במקומו לאלתר כשר דר"י לא עביד מחשבה כמעשה רק היכא שנפסל משא"כ היכא דהקרבן כשר, ואעפ"י שמעכב הכפרה מ"מ הא אח"כ יתכפר ואיך נימא בזה מחשבה כמעשה ועוד יקשה למ"ל להתוס' בדל"ו להוסיף דיפסול הבשר בל"ז הא מעוכב הכפרה ע"י מה שיניח האימורים למחר וע"כ דמה שיעוכב הכפרה

אין לפסול עי"ז א"כ מה בכך דיפסול הבשר הא הקרבן כשר כמו במחשבה לזרוק שלא במקומו וגם בל"ז דברי התוס' מוקשים דמאי שנא להניח אימורים למחר הא גם להניח הבשר למחר יפסול ג"כ משום מחשבה כמעשה דהא יפסול הבשר משום נותר, והא במתני' ע"מ להניח את הדם או האימורין למחר קתני ואלו להניח את הבשר לא קתני (ולכאורה הי' נראה לפ"מ שאמי"ו שם לישנא אחרינא לאו כל כמיני' וכמו שפרש"י דאין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי ביד אחרים והטמאים לא ישמעו לו ומה"ט י"ל דדוקא להניח את הדם והאימורים חשוב ביד הכהן המקריב לעשותו אבל להניח את כל הבשר בקדשים קלים, ובק"ק לא ישמעו לו הבעלים והכהנים מאנשי המשמר ואף שהוא בשלילה מכל מקום שייך ג"כ לומר כל כמיניה אולם דהתו"ס בד"ה ויאכילהו עדיין צריך ביאור ללישנא קמא דזיבחא גופא מי מיפסל דמאי שנא להניח את הבשר מלהניח אימורין

ב

ונראה בישוב דהתו"ס בזבחים שם עפ"י הנחת כת"ר מדהתוס' בפסחים דנ"ט בתוספת באור דלכאורה דהתו"ס בזבחים דכ"ז שכתבו דר"י לא עביד מחשבה כמעשה היכא שאינו נפסל הקרבן על ידו צריך באור בטעמם כיון דמחשבה כמעשה א"כ. כמו במעשה שהי' לזרוק שלא במקומו נימא כן, אולם נראה דסברתם ברורה דהא מחשבה כמעשה אינה לפי שהיא בפועל כאילו הניח את הדם ונפסלה בלינה דהא באמת לא נעשה המעשה רק בכונה דמחשבה כמעשה דמחשב במעשה שאילו הי' עושה המעשה הי' נפסל הקרבן חשוב מחשבה פסולה (ומה"ט נראה שאינו טעון עבור צורה ג"כ כמו בפיגול ושחטו שלא לאוכליו אף דאלו הניח הדם הי' כמו פסולו בדם ובבעלים דטעון עבור צורה) וע"כ במחשב לזרוק שלא במקומו כיון דבמעשה בזורק שלא במקומו הקרבן כשר ונרצה לכפרה אעפ"י שאינו מתיר מ"מ אין זו מחשבה פסולה דמחשבה פסולה הוא רק מה שנוגע לריצוי הקר, (ובפיגול גזיה"כ הוא בע"מ לאכול חוץ לזמנו או להקטיר דזהו גופו של פיגול משא"כ בלהניח דפסולו מצד מחשבה כמעשה וכיון דשלא במקומו נרצה הכפרה רק שאינו מתיר את הבשר לא הוי מחשבת פסול כלל ולהכי בחשב לאלתר לזרוק שלא במקומו גם הבשר כשר והנה בחשב להניח את האימורין למחר דמתעכב הכפרה פ"י בו ביום דלא יהי' הבשר חזי לאכילה כמש"כ התוס' פסחים דנ"ט הרי המחשבה מחשבה פסולה דהא חישב בדבר הנוגע לכפרה מ"מ הא א"א שיפסל הקרבן עי"ז דהא המחשבה כמעשה ועכ"פ יותר ממעשה ל"ה והא ניהו דהמחשבה פסולה ודמי כאילו הניח אימורין מ"מ הא בזה לא נפסל הקרבן אולם בנוגע

להתיר את הבשר בזה נפסל הבשר דמחשבה כמעשה כיון דמחשבה פסולה יש כאן כיון שהמחשבה נוגעת לריצוי הקרבן שמתעכבת עי"ז הכפרה שוב אמרינן בזה מחשבה כמעשה ובמעשה הא נפסל הבשר וזהו שהוסיפו התוס' בדל"ו בדבריהם דפ"י מה שיניח האימורים יפסול הבשר ואמרינן בזה מחשבה כמעשה, וכ"ז בחישב להניח האימורין למחר דיש בזה מחשבה פסולה משא"כ בחישב להניח את הבשר שאין הכפרה מתעכבת בזה דכל היכא דהבשר חזי לאכילה מדאורייתא אינה מעכבת האכילה כמש"כ התוס' פסחים דנ"ט, ובכה"ג לא הוי מחשבה פסולה כלל ודמי לחשב לזרוק שלא במקומו לאלתר דכשר ולפמש"כ יהי' הפירוש בדהתוס' דל"ו בע"מ להניח את האימורים למחר דפסול בשר אבל בעלים נתכפרו ולא דמי להניח את הדם דפסול לגמרי

ג

וראיתי בס' טהרת הקדש בזבחים דל"ו שכתב לישב דהתו"ס דקאי אליבא דר' יהושע דס"ל דאם אין בשר אין דם ולר"י דס"ל דמחשבה כמעשה א"כ בחשב להניח את האימורין למחר הרי הוא כנפסלו הבשר והאימורין לפני זריקה ואם אין בשר ואימורין אין דם ובזורק שלא במקומו שאין בשר ואימורין דהא נפסלו הא באים ע"י זריקה ול"א בזה אם אין בשר אין דם זהו תו"ד ולבד שדבריו תמוהין מצד הסברא דהא מתחלה ראוי לדון על המעשה אם היא מעשה פסולה וע"ז אמרינן אח"כ מחשבה כמעשה וכיון דהמעשה להניח האימורין אחר זריקה לא תפסל עי"ז הקרבן איך נימא מחשבה כמעשה כאילו נפסל הבשר והאימורין קודם זריקה, לבד זה הרי מפורש שם לר"י דחישב ליתן את הניתנין למעלה למטה דכשר והא בזורק שלא במקומו נפסלו הבשר והאימורין וא"כ נימא מחשבה כמעשה קודם זריקה ואין בשר ואימורין ואין דם אעכצ"ל דמתחלה אנו דנין על עצם המעשה הבאה אחר זריקה ואינו מעכב את הכפרה ושוב ל"א בו מחשבה כמעשה, ולפמשנ"ת בסברת התוס' דחשב להניח את האימורין למחר דפסול בשר משום דבזה יעוכב הכפרה ויש בזה מחשבה פסולה ובזה אמרינן מחשבה כמעשה בנוגע להיתר הבשר וכונת התוס' דבזה פסול בשר, ולפ"ז שפיר י"ל דלר"י דס"ל דאם אין בשר אין דם הוי במחשבת הנוח כנפסל הבשר והאימורין קודם זריקה ואין דם ולהכי פסול לגמרי גם מלכפר, וכ"ז בחשב להניח אימורין למחר דמתחלה אמרינן מחשבה כמעשה לפסול הבשר וממילא אם אין בשר אין דם, משא"כ בחשב ליתן את הניתנין למעלה למטה דשלא במקומו כמקומו ואינו נוגע להכפרה כלל ולא יעוכב הכפרה כלל ומהאי טעמא לא הוי מחשבה פסולה כלל דכיון דהמחשבה אינה פוגמת בהריצוי ומה"ט גם הבשר מותר ול"ש לומר אם אין בשר אין דם, וא"ש מתניתין דכללם יחד להניח את הדם

והאימורין למחר דפסול לר"י דמשמע דחד דינה להנחת הדם והאימורין וגם להניח את האימורין למחר פסול גם מלכפר משום דאתי כר' יהושע דס"ל אם אין בשר אין דם.

ד

וע"ד משה"ק מעכ"ת בדהת"ו דזבחים פ"ד בד"ה הנתנין שכתבו בתוה"ד וצ"ע כי שמא בנשפך הדם ונאבד קודם קבלה לא יאמר ר"ש לא ירדו בשביל שחיטה לבדה אלא בשנשפך מן הכלי ונאבד אחר הקבלה כו' ותמה ע"ז מגמ' מפורשת ד' קי"א שם רבא אמר קבלה בכלי חול א"ב ומפורש דבקבלה בכלי חול דהוי כנשפך הדם לפני קבלה לר"ש לא תרד, יפה תמה וכבר קדמוהו בזה בס' חק נתן לזבחים ובקרן אורה ריש מעילה והנה נתקשיתי בדהת"ו שם שנסתייעו לדבריהם מריש מעילה דאעפ"י שנעשית המליקה בהכשר כמו שחיטה לא חשיב לרבה פסולו בקדש ותרד לר"ש יעו"ש והא טטמא דפסולו קודש לא תרד כתבו התו' לפי שנתקדש בכ"ש ובשחיטה הסכין מקדש כמבואר בסוטה די"ד ובכ"ד וא"כ מאי ראי' ממליקה דנעשית בעצמו של כהן ולא נתקדש בקדושת כל"ש ולהכי תרד משא"כ בשחיטה שנתקדש בקדושת כ"ש ואפי' אי נימא דבמליקה אצרוכי לא איצטריך כלי שרת דצווארה ככ"ש דמי וכדבעי ר' אבין בזבחים צ"ב היינו כיון דלא הוזקקה בקבלת כלי מפסל בהכנסת הדם ודמי להכנסה בפנים אחר קבלה בבהמה כיון שאינה זקוקה לקבלה אבל מכ"מ אין ראי' מזה דיש לצואר דין כ"ש שיהיה חשוב עי"ז פסולו בקדש ועוד הא איבע"ל לר' אבין ואפשר דסוגית הש"ס בריש מעילה לרבה דתרד ס"ל דצווארה לאו ככ"ש דמי ואפסולי מפסל בה כ"ש ולהכי תרד במליקה היכי שנעשה אח"כ המצוי שלא בהכשר אבל בשחיטה שנתקדש פ"י שחיטת הסכין דהוי כ"ש לא תרד ע"י שחיטה גרידא גם לפני קבלה, ונראה בשי' התו' בזה עפ"י המבואר במנחות ע"ח לחד לשנא מוקי בה דלכו"ע כלי שרת מקדש שלא מדעת ורק בסכין קמיפלגי לחד מ"ד דמי לכ"ש ולחד מ"ד לא דמי לפי דלית לסכין תוך ולא אלימא ככ"ש לקדש שלא מדעת ולהכי נסתפקו התו' דאפשר דסכין אינו מקדש לגבי דין אם עלה לא ירד (והתו' באמת בכמה מקומות בריש חולין ובזבחים מ"ז נסתפקו אי בשחיטת קדשים בפי כ"ש) ולהך צד דס"ל להתוס' דאין לדין סכין כ"ש נסתייעו שפיר ממליקה דכמו דתרד אעפ"י שנעשה בהכשר ה"נ בשחיטה לפני קבלה דתרד דלא נתקדש בקדושת כ"ש ולפי"ז י"ל דרבא דמוקי בזבחים קי"א בקבלה בכלי חול א"ב ס"ל כהך מ"ד במנחות ד' ע"ח דסכין דמי לכ"ש או דעדיפא מכ"ש דאעפ"י דלית ליה תוך מקדש ולדידיה בוודאי כיון שנתקדש בקדושת כ"ש בשחיטת הסכין בוודאי דחשיב פסולו בקדש גם לפני קבלה ולהכי גם אם קבלה בכלי חול לר"ש לא תרד ומיושב קושיתו

ה

וצ"ד מה שתמה בד' השימק"ו במנחות ד"ה שאין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה שהביא בשם רגמ"ה שאם שחט זר וחשב אין מחשבה פוסלת בו והוא תמוה שהרי להדיא שנינו בר"פ כל הפסולין כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה כו' לפיכך הן פוסלין במחשבה, אם אין לשון הרגמ"ה משובש היה נ"ל בכוונתו דבוודאי אם שחט זר וחשב לאכול חוץ לזמנו פסול אבל אם חשב זר בשחיטתו ע"מ שיזרוק בעצמו הא מבואר בזבחים כ"ז מדרשת מר זוטרא דמי שפגול גרם לו יצא זה שאין פסולו גרס לו וכל זריקה דלא שריא בשר לא מייתי לידי פגול וה"נ אם חשב זר בשחיטתו ע"מ שיזרוק בעצמו דהוי זריקה דלא שרי' בשר לא מייתי לידי פגול ומידי דהוי מחשבת הנוח ל"ש ג"כ בזה ואינו נפסל אפי' לר"י וכוונת רגמ"ה לתרץ בזה דהא בל"ה הוי פסול משום זריקת הפסול ומה שתי' בשימק"ו שם דהואיל דחייב כרת משום פגול, ג"כ תמוה דהא לא הוה הרצאת כשר ואיך הו"א דיחויב כרת ומה שתרצו דנפ"מ לענין אם יש בו דם הנפש דיחזור ויקבל בזריקת פסולים אינו מספיק לטמא דעושה ג"כ שיריים וע"כ תי' הרגמ"ה באופן אחר דנפ"מ אם שחטו כל הפסולין אף טמא ע"מ שיזרקו בעצמם הדם דבכה"ג אין מחשבה זו פוסלת בהן לפי שאי"ר לעבודת זריקה, והנה בטהרת הקדש בזבחים כ"ו נתקשה בהא דאמר מקבלה ואילך כו' דמבואר דבשחיטת פסול פסול בחשב זר בשחיטה ע"מ לזרוק או להקטיר חוץ לזמנו דאם חשב שיזרוק הזר בעצמו הא הוי זריקה דלא שרי בשר ולא מייתי לידי פגול ואם חשב שיזרוק כהן כשר לאו כל כמיניה כמו שאמרו בזבחים דל"ו דאין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי ביד אחרים ומשנתינו דר"פ כל הפסולין יש לפרש במחשבה דשל"ש והביא ראי' מזה לד' התבו"ש בסי' ד'י דלפי המסקנא דאמר שם רע"מ שיאכלוהו טמאים למחר הר"ו פגול נדחה הל"א דלאו כל כמיניה וגם בדבר התלוי ביד אחרים מהני מחשבה עכ"ד אולם באמת הדברים תמוהים דהא דאמרינן בזבחים דל"ו בלישנא אחר נא לאו כל כמיניה היינו לר"י דס"ל מחשבה כמעשה מצד הסברא ולהכי כל שאינו בידו ותלוי ביד אחרים לא אמרינן מחשבה כמעשה אבל בפגול שהוא מגזה"כ בוודאי מהני גם בדבר התלוי ביד אחרים וכמו דמוכח בדל"א בחשב שיאכל כזית שני בני אדם דמהני ולהכי גם בחשב שיאכלו טמאים למחר הרי"ז פגול ומה"ט גם בחשב זר בשחיטה ע"מ שיזרוק כהן למחר שאינו תלוי בידו מהני פגול ומשכח"ל שפיר פגול בשחיטה בזר.

אולם בשי' הרגמ"ה י"ל דאעפ"י דהוי פגול גם בדבר שאינו בידו הוא בדוקא היכא דשייך באותו עבודה בכהן שחשב שיזרוק כהן אחר או שיקטיר כהן אחר אימורים למחר אבל

בזר החושב בשחיטה ע"מ שיזרוק כהן למחר דהזר ל"ש באותו עבודה כלל בזה לא מהני פגולו כלל ומפרש הרגמ"ה אין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה דבעינן שיהי' ראוי לעבודה על אותה מחשבה ואם חישב בשחיטה על זריקה בעינן שיהיה ראוי לזריקה ולפי"ז הא דתנינן בר"פ כל הפסולין לפיכך הן פוסלין במחשבה לא משכחת לה בפיגול רק בלאכול חוץ לזמנו אבל בלזרוק או להקטיר חוץ לזמנו לא מהני בשחיטת זר, ומ"מ הוא דבר מחודש וי"ל דכיון דשחיטה בזר כשירה מועילה גם מחשבה על זריקה שאינו ראוי לה וצ"ע.

עכ"פ י"ל דכונתו שיזרוק הזר בעצמו דבכה"ג לא הוי פיגול. ויש מקום עיון בחשב זר בשחיטה ע"מ לזרוק דמה של"ש לפמש"כ הרמב"ם בפט"ו מהל' פסוהמ"ק הל"י דזאת המחשבה בשחיטה כאלו חשבה בשעת זריקה לפיכך פסולה עכ"ל וכיון דמחשבה זו חשבינן כמחשבת זריקה הרי זר פסול לזריקה דאינו ראוי לאותו עבודה אולם מסתימת דהר"מ בפי"ד מה"ל פסוהמ"ק אבל אי חשב הפסול בשעת שחיטה הר"ז פסולה מבואר דבכל גוני אופני מחשבה פוסלת בשפת שחיטה וצ"ל דאעפ"י דהוי כמחשבה בזריקה מכ"מ הא מחשב בשעת שחיטה שהפסול כשר לה מקרי מחשבה וז"פ, ובמחשב פסול בשחיטה ע"מ לזרוק דם של"ש דבפסול של"ש ליכא דין גזה"כ דמי שפגולו גרם לו פסול גם בכה"ג אבל במתשב פסול פ"מ שיזרוק בעצמו למחר או שיקטיר אימורים למחר כיון שמחשב על זריקה שאינה מתרת דמי כמחשב לזרוק שלא במקומו דל"ה פגול לכו"ע.

1

וע"ד אשר העיר ידידי רומעכ"ת שי' בד' הרמב"ם פי"ד מהל' איסור ביאה הי"ד שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה דחייבין משום אשת אח כמבואר בברייתא יבמות דצ"ח והש"ך ביו"ד סי' רס"ז כתב דדוקא תאומים אבל אם הראשין היתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אינו חייב משום א"א והנוב"י אה"ע סי' כ"ג ה"ר מפרש"י יבמות דצ"ח דתאומים לאו דוקא ומעכת"ר הוסיף לדייק כן מל' רש"י בדצ"ז ובדמ"ב יעוי' בהגהות הרש"ש ביבמות שם שהרגיש בזה ופי' בתוד"ה והשני. והנה מעכ"ת הוסיף נופך לבאר החילוק דדוקא תאומים פ"פ מש"כ הרמב"ן להביא ראי' דטבילה מהני קודם מילה מהא דעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה מבואר בדעתו דהמילה הוא לשם גירות וקשה למאי דקי"ל דעובר לאו ירך אמו הוא אמאי חייב משום אשת אח ותירץ בזה דהדבר תלוי בפלוגתא דרבי וראב"ש אם שני דברים המתירים מעלים זה בלא זה דביבמות ק"ד מדמה ג"כ לענין חליצה ורקיקה ולהכי במעוברת שנתגיירה הטבילה הועילה במקצת לענין גירות ובתאומים שיש להם שווי אחוה וטפה

נתחלקה חייב משום אשת אח משא"כ אם האחד הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה כיון שצריך הראשין לגירות של מילה אינם אחים לחיוב אשת אח עכ"ד.
אני שמעתי ולא אבין חילוקו כיון דהועילה הגירות במקצת ע"י טבילה ליתחייב ג"כ משום אשת אח לכשאינם תאומים ועוד יקשה לשי' הרשב"א ביבמות דמ"ו שכ' לדחות דטבילה קודם מילה לא מהני ומעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה לאו דוקא אלא דבבתה מיירי וקשה לדידי' אמאי חייב משום אשת אח דהא צריך מילה וטבילה וצ"ל לשי' הרשב"א דאתי כר"א דס"ל דבטבילה גרידא הוי גר ואתי הך ברייתא דלא כהלכתא וגם עיקר הדמיון לשני דברים המתירים מעלים זה בלא זה אינו עולה יפה דבזה אין לנו אלא מה שאמרו ובודאי דגר שמל ולא טבל הוי גוי לכל הדברים כמו שאמרו ואינו גר עד שימול ויטבול ואיך גירות לחצאין ורק במה שמצינו בכבשי עצרת דשחיטה וזריקה יש להם דינים מיוחדים מאי דשחיטה מקדש וכן בחליצה ורקיקה יש שם דינים לפוסלה על האחין פכ"פ אין לנו לבדות מעצמינו, ובאמת היא קושי' אלימתא לשר הרמב"ן גם בתאומים מ"ט חייב משום אשת אח כיון דהמילה לשם גירות וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ודוח"ל דהך ברייתא אתי כמ"ד דעובר ירך אמו או כר"י דס"ל דע"י טבילה גרידא הוי גר וכל זה דלא כהלכתא וכמ"כ ק"ל במתניתין דבכורות דמ"ו דנתגיירה מעוברת בנה בכור לכהן וצריך ליתן ה' סלעים כיון שאינו גר פד שימול וכשנולד אכתי לאו ישראל א"כ אמאי חייב בה' סלעים והא בבניך כתיב ואי"ל דלכשנימול הילד הוי גר למפרע משעת טבילה דמהיכ"ת ישתנה דינה משארי גרים ועו"ק לשי' הרשב"א וס"ל דלא מהני הטבילה קודם מילה ומעוברת שנתגיירה בנה צריך טבילה ג"כ א"כ מ"ט חייב בה' סלעים וגם אי"ל דמה שנתגדל אחרי גירות האם חשוב שיש בו חלק ישראל כיון דעובר לאו ירך אמו הוא א"כ צריך גירות בפ"פ וכל זמן שלא נתגייר הוי נכרי וקודם המילה אין בו חלק ישראל כלל שו"מ בספר פסקי הלכות ח"ר שתמה בזה על שי' הרמב"ן וכן הקשה גם לסי' הרא"ה דסגי בטבילה גרידא במעוברת שנתגיירה לגבי הולד דמ"מ כיון דהוא גם מצד עצמו וכשיגדל יהי' בידו למחות כגר קטן.
וכן הקשה במצרית שנתגיירה דבנה שני ניהו דבלידה תלא רחמנא מ"מ לא עדיף מגר בן מצרית שנתגייר בעצמו דהוי ראשון כיון דהוי גר בפ"ע למ"ד עובר לאו ירך אמו יעוי"ש וכבר הרגיש מזה האבני מלואים בסי' ד' וסי' י"ג וכתב דלמ"ד עובר לאו ירך אמו לכשהגדיל יכיל למחות והא דהוי מצרי שני הוא מגזיה"כ דבלידה תלי רחמנא ותי' בזה קו' התוס' יבמות דע"ח בד"ה הוא יעוי"ש. ונראה בישוב הקושיא דהא דאמרינן דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי פרש"י בסנהדרין דנ"ח דהוי כקטן שנולד בלי אב ואם כל

זה כשהאב והאם הם נכרים דלכשנתגייר ל"ל חיים כמבואר ביבמות דס"ב נתגיירו לית להו חייס משום דהוי כקטן שנולד אבל כשאמר מישראל אין לו דין כקטן שנולד לגבי אמו ויש לו חיים לגבה ואע"פ שצריך גירות מ"מ כיון שנתגייר ואין לו חייס לגבי האב הרי הוא מתיחס אחר אמו עכ"פ לגבי דין זה דשארות כיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה וחייב משום אשת אח וכן לגבי ה' סלעים כיון דאמו ישראלית אע"פ שהולד צריך גירות מ"מ אין לו דין קטן שנולד לגבי אמו ולהכי חייב ה' סלעים, ויתישב בזה משה"ק האבני מלואים דאמאי במעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני כיון דהוי גר בפ"ע די"ל כיון דאית לי' חיים לגבי האם ואין עליו דין הקטן שנולד ואמו הוי ראשונה ובנה מצרי שני, ובזה י"ל ג"כ משה"ק השעה"מ לשי' רש"י דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר דמ"מ צריך גירות מהא דבכורות דמ"ו דמוקי לה בנתעברה מעכו"ם.

ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד כו' ומשמע דוקא לוי' אבל ישראלית בנה חייב לכו"ע והא צריך גירות ולמש"כ א"ש כיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה ומתיחס אחריה וחשוב בנה גם לגבי פה"ב ומיושב ג"כ משה"ק מיבמות דמ"ה גלי או נסיב בת מינך ובפרש"י שם דאסור בממזרת והא גר מותר בממזרת משום דכיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה ומתיחס אחריה וכ"נ דבהורתו ולידתו בקדושה אעפ"י שאחיו נכרי ולשי' רש"י שצריך גירות מ"מ חייב בודאי משום אשת אח דדוח"ל דהא דתני בהורתו שלא בקדושה מיירי דוקא שהאב ישראל והא משמע דבהורתו ולידתו בודאי חייב משום אשת אח אע"פ שאביו נכרי ולמש"כ א"ש דלא הי כקטן שנולד לגבי אם ויעוי' מש"כ הנתיבות בתשו' חמד"ש לאה"ע סי' ב' בישוב דרש"י דלהכי צריך גירות משום דלגבי נכרי מתיחס אחריו אבל כיון שנתגייר פקע היחס מן האב והוי גר למפרע יעו"ש והדברים קרובים לתש"כ, ועי' בירוש' יבמות פי"א דהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דחייב על קללת אמו וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מה' ממרים דאע"פ דלשי' הרמב"ן המילה אח"כ הוא לשם גירות מ"מ חייב על קללת אמו דלגבה לאו הוי כקטן שנולד כמשכ"ל

סימן ל

עוד בעניני פיגול

א

בתשובת רע"א סי' קצ"ה בשולי המכתב תמה בזבחים דכ"ז כאן שנתן באמירה פרש"י דמתניתין בנתן במחשבה לאכול בשר חוץ לזמנו ותמה כיון דל"ה פיגול בזריקה דלא שרי

בשר באכילה לא מביא לידי פיגול איפסולי ג"כ לא מפסל כדפרכינן לעיל ושנויא דמידי דהוה מחשכת הנוח ל"ש הכא דהא המחשבה הי' לאכול אבל הנוח אין כאן דהא זרק מיד דמו למעלה ולמטה דזהו אינו מזיק לכפרת בעלים וכיון דמחשבת פיגול ליכא אמאי לא מתכפרי בעלים והניח בצע"ג. ובאמת קושי' הגרעק"א קשא ע"ד הגמ' גופא דמשני כאן שנתן באמירה דאפילו אם הי' מחשבתו בהקטרה חוץ לזמנו דפוסל מחשבת הנוח להניח אמוריו למחר וכן לזרוק מתנה אחת שלא בזמנו יקשה ג"כ דאפסולי נמי לא לפסול דל"ש כאן מידי דהוה מחשבת הנוח דהא החסרון הי' בעבודה שלא במקומו ואין זה ענין למחשבת הנוח ומידי דהוה מחשבת הנוח שייך רק בשוחט או קיבל או הלך ע"מ לזרוק שלא במקומו דאעפ"י שהיתה מחשבתו לעשות זריקה שאינה מועלת להתיר הבשר לא גרע ממחשבת הנוח שאינו מתיר כלל והוי ג"כ מחשבה פסולה אבל בזורק שלא במקומו דחסרון דזריקה דלא שרי בשר באכילה אינו מביא לידי פיגול דאין זה שייכא למחשבת הנוח כלל דהא במעשה שהיא כהנוח בעלמא שאינו מתיר לא פסלה מחשבה לכו"ע קשה דאיפסולי ג"כ לא לפסול ומאי משני כאן שנתן באמירה, וראיתי בשמק"ו בזבחים שם שתמה ג"כ עדרש"י שם ומוקי לה אח"כ בחישב על שפיכת שיריים והקשה אח"כ דהא בזה דאין המעשה מעכב גם המחשבה לא תפסול. אולם בכ"ז לא הונח לי דמאי שייך בזה מחשבת הנוח בזורק שלא במקומו דהחסרון הוא בעבודה כאמור

ב

ונראה דבאמת מאי דפשוט להש"ס להקשות א"ה איפסולי נמי לפסול היינו רק בשוחט או קבל ע"מ לזרוק שלא במקומו דמאי דאינו מפגל משום דזריקה דלא שרי באכילה אינו מביא לידי פיגול דילפינן מקרא ואם האכל יאכל פגול הוא מי שפיגולו גרם לו כו' דל"ה מחשבה בזריקה המפגלת ונמצא דאין זו מחשבה הפוסלת כלל כיון דחשב לזרוק שלא במקומו ודמי כחשב להניח לרבנן דבעינן שתהי' מחשבה בזריקה המתרת במקום המזבח וכיון דהחסרון הוי במחשבה שאין זו מחשבת פיגול כמו שאינה מפגלת כמו כן אינה פוסלת וכ"ז במחשבה ע"מ לזרוק שלא במקומו דל"ה מחשבת פסול כלל משא"כ בזורק שלא במקומו ומחשב לאכול או להקטיר חוץ לזמנו דהוי מחשבת פיגול ורק הזריקה היתה שלא במקומה והא דאינה מפגלת משום דהוי זריקה דלא שרי' בשר באכילה ואעפ"י דמכפר מ"מ כיון דלא שרי באכילה אין בו פיגול ודמי כלא קרב המתיר כמצותו יעוין בתוד"ה יצא דמחלק דהא דאוקמא בלא קרב המתיר כמצותו משום דמיירי בעבודה אחרת (ולולא דברי רבותינו בעלי התוס' הייתי מחלק דגם בעבודה אחת לא דמי דהא דממעטינן בזורק שלא במקומו שאינה מפגלת משום דהוה חסרון בגוף העבודה

כמו שנעשה חוץ למזבח וע"כ אינה מפגלת משא"כ בעירוב מחשבות דהעבודה נעשה כהלכתה במקומה אלא שחשב מחשבה הפוסלת והו"א דאין מחשבה מוציאה מידי מחשבת פיגול ולהכי איצטריך קרא דלא יחשב דמחשבות מוציאות זו מזו אבל רבותינו בעהתו"ס לא ס"ל חילוק זה משום דבקרא לא נתפרש המיעוט שלא במקומו רק דמי שפיגולו גרם לו והא גם בעירוב מחשבות אין פיגולו גרם לו) ובזה בודאי שהוא דרך תנאי לחיוב פיגול שאי"ח משום כרת דפיגול אבל פסול יש בו.

וכבר נסתפק כיוצא בזה המל"מ פ"ז מה' פסוהמ"ק וש"ס ערוך הוא בריש מעילה ד"ג בתוד"ה א"ל בזריקה ובדהתו"ס שם קומץ פיגול וי"ל דדוקא לחייבו כרת אינו נקבע עד לאחר זריקה אבל שם פיגול חל עליו משעת שחיטה ומשני כו' לעולם אין הפיגול חל עד שעת זריקה ולפי פי' התוס' מספק"ל להש"ס בזה ולפי הך צד דפיגול חל משעת שחיטה ה"ה בלא קרב המתיר כמצותו חל פסול פיגל וה"נ בזריקה שלא במקומה שאינה מתרת את הבשר ולא קרב כמצותו קרינן ביה ג"כ חל הפסול פיגול אף לרבנן דר"י משא"כ בשחט ע"מ לזרוק שלא במקומו דילפינן ג"כ מקרא דמי שפיגולו גרם לו דזהו לאו מדין קרב המתיר כמצותו שהרי קרב כמצותו אלא דגזיה"כ הא דבעינן שתהא המחשבה לשם עבודה המתרת ושלא במקומו אין זה מחשבה פוסלת כלל לרבנן דר"י במחשבת הנוח שפיר מקשה א"ה אפסולי נמי לא לפסול.

והנה המל"מ רמז שם דפיגול קודם שקרבו כל מתיריו יש לפסול מק"ו משלמים כמו בחטאות הפנימיות לר"ש בזבחים די"ד ע"י"ש ומה"ט יש לדון ג"כ בזורק שלא במקומו במחשבת פיגול דפסול דנראה בודאי דזורק שלא במקומו שלא לשמה דפסול דהא מיעוט דמי שפיגולו גרם לו אינו אלא לגבי פיגול ולא שלא לשמה וכמו דלא בעינן קרב המתיר כמצותו בפסול דשלא לשמה וחל מיד ה"נ שלא במקומו אעפ"י שאינו מתיר את הבשר מ"מ פסול לכפר והגזיה"כ הוא רק לגבי פיגול אבל לא לגבי שלא לשמה ובאמת גם מצד הסברא חלוק דהא בשלא לשמה החסרון הוא מצד שלא נעשה לשמה ואילו לא הי' סתם קדשים לשמן הי' גם סתמא פסול ורק לפי דסתמא לשמן כדאמר בריש זבחים ולפ"ז במחשב שלא לשמו החסרון מצד שאין זה לשמו וא"כ גם שלא במקומו ג"כ פסול לכפרה כמו במקומו דמאי עדיפא שלא במקומו מבמקומו סוף סוף הא לא נזרק לשמו והי' בי שינוי קדש או שינוי בעלים משא"כ בפיגול דזהו מגזירת התורה דאם חשב בשחיטה ע"מ לזרוק להקטיר או לאכול חוץ לזמנו חייב משום פיגול ורק בהתנאים שגזרה התורה משום שפיגולו גרם לו אבל מי שאין פיגולי גרם לו אי"ח משום פיגול אלא דלפסול ילפינן שוב משלא לשמו דלא בעינן קרב המתיר כמצותו ואע"פ שאין

זריקה זו מתרת הבשר מ"מ מחשבת פיגול פוסלת בה ולפ"ז גם לרבנן דר"י במחשבת הנוח דלא פסלי מ"מ בזורק שלא במקומו מחשבת פיגול פוסל כמשכ"ל וקושית הש"ס א"ה אפסולי נמי לא לפסול הוא רק בשוחט והולך ע"מ לזרוק שלא במקומו כיון דמחשבת זריקה שלא במקומו ל"ה מחשבת פיגול ואינה מפגלת כלל ונמצא דאין זו מתשבת פיגול כלל ואין לומר גם בזה דנילף משלא לשמה דלכאורה בשוחט לזרוק שלא במקומו שלא לשמה לריו"ח דמחשבין מעבודה לעבודה תפסול אעפ"י דבשל"ש ל"ש מידי דהוה אמחשבת הנוח גם לר"י דלא מצינו רק בפיגול ול"א בשלא לשמה בין אם היא מקרא דלא יניח או מסברא מ"מ הא מיעוט דמי שפיגולו גרם לו אינו אלא לגבי פיגול ולא בפסול דשלא לשמה אולם זה אינו דהא דמחשבין מעבודה לעבודה לריו"ח הוא משום דילפינן פנים מפנים מפיגול וכיון דבפיגול בשוחט ע"מ לזרוק שלא במקומו ל"ה פיגול ממילא גם בשלא לשמה א"א שתפסול מעבודה לעבודה בשוחט ע"מ לזרוק ולהכי שפיר מקשה א"ה דאיפסלו נמי לא ליפסול ומשני מידי דהוי אמחשבת הנוח לר"י דהוה מחשבת פסול אבל בזורק שלא במקומו ומחשב מחשבת פיגול נפסל כמו בשלא לשמו רק שאי"ח כרת מגזיה"כ דמי שפיגולו גרם לו כמשנ"ת, ובזה מיושב מה שדקדק הפמ"א שם בדברי הגמ' על מה שאמר ר"ל תנן חישב ליתן כו' למ"ל להקשות על ר"ל מברייתא מאחר דאותה קושי' בעצמה קשה עליו מן המשנה גופא דמוקי לה שנתן באמירה ולמה לא יהא פיגול ולמש"כ א"ש דמשנתינו בזורק שלא במקומו הוי ידע שפיר החלוק מ"ט פסול ואינו מפגל דלגבי פיגול אין זה קרב המתיר כמצותו אבל פסול מיהא הוי אבל בברייתא בחושב ע"מ לזרוק שלא במקומו אם אינה מפגלת ל"ה מחשבה הפוסלת כלל וע"כ מקשה ומסיק דאתי כר"י דפוסל מחשבת הנוח וא"ש ומיושב קו' הגרעק"א בפשיטות כאן שנתן באמירה דזורק שלא במקומו במחשבת פיגול פסול בודאי כמו בשלא לשמו אף לרבנן דר"י במחשבת הנוח

ג

והרמב"ם בפט"ז מה' פסוה"מ הביא האי דינא דחשב למחר שלא במקומו פסול והראב"ד השיג עליו דהא לא קי"ל כר"י במחשבת הנוח כו' ועי' בכ"מ שם שכתב דרק דרך דמיון בעלמא אמר הכי דכי היכי דמחשבת הנוח לר"י פוסל ה"ז היכא דחשב לזרוק למחר שלא במקומו לרבנן פסול יעיי"ש ובאמת אין הנדון דומה דלר"י מחשבת הנוח פסול דמחשבה כמעשה דאילו הניח למחר פסול אבל לרבנן הא מכשרי מחשבת הנוח ונראה בשי' הרמב"ם דהא מוכרח מדהג"מ מדס"ל כאן שנתן באמירה דבזורק שלא במקומו וחשב מחשבת פיגול פסול אף דל"ש בזה מחשבת הנוח אף לר"י וע"כ צ"ל כמשנ"ת

משום דבזורק שלא במקומו דהחסרון מצד העבודה אף דאינה מפגלת מ"מ פסול הוי כמו בכל פיגול שלא קרב המתיר כמצותו שיש בו פסול פיגול וע"כ הא דילפינן מקרא מי שפיגולו גרם לו היינו רק לענין דין פיגול לחייבו כרת אבל פסול מיהא הוי כשלא לשמו וממילא גם באם חשב לזרוק שלא במקומו דילפינן ג"כ מקרא דמי שפיגולו גרם לו אין לנו מיעוט רק שאי"ח משים פיגול אבל מיפסל מיהא הוי כיון דדין זה דמחשבת פיגול שאינה מתרת את הבשר אינה מפגלת אין זה מסברא בעלמא דל"ה מחשבה כלל רק מגזיה"כ שפיגולו גרם לו והא מיעוט זה אינו רק לגבי כרת ופי' בפרש"י בד"ה מי שפיגולו גרם לו וז"ל ונפק"ל מהכא דאי חשב בזריקה שלא במקומו פ"מ לאכול או להקטיר למחר ל"ה מחשבת זריקה לענין פיגול ומינה כי חישב בשחיטה פ"מ לפשות זריקה זו חוץ לזמנו ל"ה מחשבה בזריקה המפגלת עכ"ל וכיון דעיקר מיעוט דקרא בחשב בזריקה שלא במקומו דע"כ, רק לענין חיוב כרת דפיגול ופסול מיהו הוי כמשנ"ת א"כ ה"ה כי חשב בשחיטה ע"מ לזרוק שלא במקומו דל"ה מהשבה בזריקה המפגלת דיו לבא מה"ד להיות כנדון דפסול מיהו הוי אף לרבנן דר"י במחשבת הנוח ומאי דמקשה הש"ס א"ה איפסולי נמי לא נפסל י"ל למאי דמספק"ל להש"ס בריש מעילה כמו שפירשו התוס' שם דלא קרב המתיר כמצותו אי פסול מיהא הוי קודם שקרבו מתיריו וכן מדאמר ריו"ח במעילה ד"ה אין עולה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו ומבואר דגם בשלא במקומו בעינן ריצוי בזריקה ומוכח דלא נפסול ובזבחים דפ"ה אמר בחוץ למקומו הואיל משום דס"ל דגם לענין פסול פיגול לא חל כלל היכא שלא קרב המתיר כמצותו ואין חילוק בין חיוב כרת דפיגול ופסול פיגול וע"כ מקשה א"ה איפסולי נמי לא איפסול וע"ז משני מידי דהוה אמחשבת הנוח וגם לר"ל כאן שנתן במחשבה אף בזורק שלא במקומו דל"ש מידי דהוי אמחשבת הנוח י"ל כיון דעכ"פ לר"י במחשב בשחיטה ע"מ לזרוק שלא במקומו פסול מיהא הוי ממילא קרא דמי שפיגולו גרם מיירי רק לענין חיוב כרת ה"ה במחשב בשפה שזורק שלא במקומו לנו מיעוט רק לחיוב כרת אבל פסול מיהא הוי וצ"ל לפי"ז דמקרא מי שפיגולו גרם לו ילפינן שני הדינים בין אם חשב בזריקה שלא במקומו ע"מ לאכול או להקטיר למחר ובין אם חשב בשחיטה ע"מ לפשות זריקה ומלשון רש"י דעיקר קרא מיירי בחשב בזריקה שלא במקומו כו' ומינה כי חשב בשחיטה ואולי גם כונת רש"י כן דשני הדינים נלמדים מקרא וקושי' הגרע"א מיושב בזה דלר"י דפוסל מחשבת הניח וע"כ דמחשב בשחיטה ע"מ לזרוק חוץ למקומו פסול ומיעוט דמי שפיגולו גרם לו הוא רק לענין חיוב כרת ופסול מיהא הוי בא זה ולמד על דין השני דילפינן מיניה בזורק שלא במקומו במחשבת פיגול ולא נתמעט

רק מדין כרת אבל פסול מיהא הוי (ואפשר אם נימא דבלא קרב המתיר כמצותו או קודם זריקה לא חל גם פסול פיגול י"ל דשאני התם שנפסל הזבח לגמרי משא"כ בזורק שלא במקומו דכמקומו דמי ונתכפרו בעליו רק שאינו מתיר את הבשר בזה נתמעט רק מחיוב כרת דפיגול אבל פסול מיהא הוי) וכ"ז לר"י דפוסל מחשבת הנוח אבל לרבנן דלא פסלי מחשבת הנוח גם בשוחט פ"מ לזרוק שלא במקומו לא נפסל ונתמעטו שני הדינים מגזיה"כ דמי שפיגולו גרם' לו כו' שאין בזה גם פסול פיגול וכ"ז לפי הך צד דפיגול אינו חל קודם זריקה כלל אבל אי"נ דפסול פיגול יש גם קודם זריקה ובלא קרב המתיר כמצותו ע"כ דבזורק שלא במקומו וחשב מחשבת פיגול פסול וגזיה"כ דמי שפיגולו גרם לו כו' אינו אלא על חיוב כרת ופסול מיהא הוי ולפ"ז ה"ה בשוחט ע"מ לזרוק שלא במקומו אף לרבנן דר"י במחשבת הנוח ג"כ נפסל דמחד קרא ילפינן.

וי"ל דזהו שיטת הרמב"ם דגם דלא קרב המתיר כמצותו נפסל משום פיגול דחלוק דין כרת בפיגול עפ"י תנאים המיותרים מפסול פיגול (וכן נראה בשי' הרמב"ם דאע"פ דאין מפגלין בחצי מתיר מ"מ פסול מיהא הוי מה"ת דלא כמש"כ התוס' בזבחים דמ"ב דא"א מדרבנן) ולהכי גם בגזיה"כ דמי שפיגולו גרם לו כו' בזריקה שלא במקומו שאינה מתרת את הבשר מ"מ ואי"ח כרת מ"מ נפסל משום פגול, ולפי"ז ה"ה בדין השני בשוחט ע"מ לזרוק שלא במקומו לא נתמעט רק מחיוב כרת ופסול מיהא הוי אף לרבנן דר"י דלא פסלי מחשבת הנוח וא"ש.

ד

עוד אפשר לומר בשי' הרמב"ם דס"ל דאף לרבנן דר"י במחשבת הנוח מ"מ במחשב בשחיטה ע"מ לזרוק שלא במקומו חוץ לזמנו דפסול כמשכ"ל דמשינויא דר"ל כאן שנתן באמירה מוכרח דבזורק שלא במקומו ע"מ לאכול חוץ לזמנו פסיל אף דל"ש בזה מחשבת הנוח ונתבאר בטעמו של דבר משום לענין פסול פיגול פסול כמו כשלא לשמו וס"ל להרמב"ם דלהכי ל"א לר"ל גם בשוחט ע"מ לזרוק שלא במקומו דפסול כמו בשלא לשמו משום דר"ל לטעמי' דס"ל דאין מחשבין מעבודה לעבודה בשל"ש דלא ילפינן פנים מפנים. א"כ אין פסול כלל בשלא לשמה בשוחט ע"מ לזרוק, ואעפ"י דרשב"ל בזבחים די"ד ס"ל דמודה ר"ש בהולכה בחטאות הפנימיות דפסול וכדמסיק דילפינן משלא לשמו אעפ"י דפיגול הוא מעבודה לעבודה.

ע"מ לזרוק לאכול או להקטיר חוץ לזמנו ובכה"ג בשלא לשמה אין מחשבין מעבודה לעבודה ומ"מ יליף לפסול בחטאות הפנימיות ועכצ"ל דשאני פיגול שזהו עיקר בפיגול מעבודה לעבודה וכמו שפרש"י בזבחים ד"ט בד"ה אין מחשבין מעבודה לעבודה דלא

ילפינן מפיגול דהתם עיקר מחשבתו בכך וזהו עיקר דין פיגול ושפיר ילפינן פסול פיגול מפסול של"ש באותה עבודה וא"כ לכאורה ה"ה בפיגול בשחיטה ע"מ לזרוק דמו למחר שלא במקומו נילף משלא לשמו, מ"מ לא דמי דשאני התם בחטאות הפנימיות דאין החסרון מצד מעשה הפיגול שהוא ככל הפיגולים בשארי הקרבנות רק גזיה"כ הוא שאין בו דין פיגול לחייב כרת ואחרינן דלפסול לא גרע משל"ש דג"כ חלוק בקרבנות דבשלמים כשר ואפ"ה בחטאת פסול וק"ו בחוץ לזמנו משא"כ בזריקה שלא במקומה דגזיה"כ הוא מצד שהזריקה שלא כתיקונה ואין בה פיגול ואמרינן דניהו דאי"ח כרת לפי שלא קרב המתיר כמצותה מ"מ פסול מיהו הוי כמו שאם הי' חושב בה של"ש וכ"ז בזריקה שלא במקומה במחשבת פיגול דמצינו כותי' בשל"ש, משא"כ במחשב בעבודה אחרת לזרוק שלא במקומו אי אפ"ל דתפסול מצד של"ש דהא לא מצינו בשל"ש מחשב בעבודה אחר לזרוק שלא במקומו לר"ל דלדידי' דאין מחשבין מעבודה לעבודה ואין החסרון מצד שהוא מעבודה לעבודה דעיקר פיגול הוא מעבודה לעבודה ורק דעכ"פ לא מצינו שיפסול אם יחשב לזרוק שלא כתיקונה בשל"ש דנימא דגם בפיגול יפסול ולהכי לר"ל שפיר מקשה דלא תפסול ג"כ ולהכי איצטריך לר"ל לתרץ הא דתני' בשוחט ע"מ לזרוק שלא במקומו למחר דפסול משום מחשבת הנוח.

וכן י"ל דהסוגי' לעיל מתני' מתרץ לכו"ע אף לר"ל משא"כ למאי דקיי"ל כריו"ח דמחשבין מעבודה לעבודה וגם בשוחט ע"מ לזרוק דמה של"ש שלא במקומו פסול ואע"ג דילפינן מפיגול מ"מ י"ל דדון מינה ואוקי באתרה כמו בדיני שלא לשמה, וביותר י"ל בשי' הרמב"ם שפסק דמחשבין מעבודה לעבודה בפט"ו מה' פסוה"מ הל' י' וז"ל שם שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרוק דמה שלא לשמה ה"ז פסולה לפי שמחשבין מעבודה לעבודה וזאת המחשבה שחישב בשעת שחיטה הרי הוא כאילו חשב בשעת זריקה ולפיכך פסולה עכ"ל, ולא כתב הרמב"ם בטעמו דיליף פנים מפנים ורק דס"ל בטעם דמחשב בעבודה אחרת על זריקה הרי כאילו חשב בשעת זריקה ורק בפ"ב מהל' שחיטה גבי ע"ז כתב דשוחט ע"מ לזרוק דמו לע"ז פסול דילפינן מפנים משום דהתם אאפ"ל דהרי הוא כאילו חשבה בשעת זריקה דזריקה לעכו"מ אינה נאסרת ועי' בקרן אורה בזבחים ד"י שכ' מקור לד' הרמב"ם דהרי הוא כאלו חשבה בשעת זריקה מד' הירושלמי פ' תמיד נשחט דר' מנא בשם ר' יודן אמר טעמא דרי"ח דמחלק בין לשמו של"ש ובין לאוכליו כו' דס"ל כל שיבוא עבודה והוא מחשב לה היינו דיש בה ג"כ פסול מחשב מעבודה אחרת לה והוי כאילו חשב בעבודה שני' בעצמה וכל שאילו בוא

בעבודה אחרת ואינו מחשב לה היינו שלא לאוכליו דליתא בזריקה אינו מחשב בעבודה לה ולפיכך שלא לאוכליו כשר יעו"ש.
ושי' הרמב"ם עפ"י הירושלמי דבשל"ש הא דמחשבין מעבודה לעבודה לאו משום דילפינן מפיגול רק דהוי כאלו חשב בעבודה שני' בזריקה עצמה א"כ מה"ט דמחשב בשחיטה לזרוק שלא במקומו של"ש דמי לחישב בזריקה שלא במקומו של"ש דפסול דבשל"ש ליכא גזיה"כ דמי שפיגולו גרם לו כו' וכיון דבשל"ש פסול ה"ה בפיגול פסול והגמ' דמקשה א"ה אפסולי נמי לא לפסול הוא עפ"י שי' הבבלי בזבחים ד"י דלריו"ח דמחשבין מעבודה לעבודה הוא משים דילפינן פנים מפנים וכיון דבפיגול בכה"ג. ע"מ לזרוק שלא במקומו אינו מפגלת א"א למילף בשל"ש אבל לשי' הרמב"ם דהא דמחשבין מעבודה לעבודה בשל"ש לאו משום דילפינן מפיגול רק דהרי הוא כמחשב בשעת זריקה ובכה"ג בשל"ש פסול וגם בפיגול פסול אפילו לרבנן דר"י דלא פסלי מחשבת הנוח ולהכי פסק בחשב בשחיטה לזרוק שלא במקומו למחר פסולה אך דקיי"ל דמחשבת הנוח לא פסלה והבן

ה

ומדי עיוני בענין זה נסתפקתי בחישב בשחיטה ע"מ לזרוק או להקטיר או לאכול חוץ לזמנו, ואח"כ זרק שלא במקומו אי מהני הזריקה למיקבע בפיגול כיון שאינו מתיר את הבשר חשוב לא קרב המתיר כמצותו או דילמא כיון דהקרבן כשר והבעלים מתכפרים חשוב קרב המתיר כמצותו ולא דמי לעירוב מחשבות דשל"ש דפסול וגם לא דמי לשוחט ע"מ לזרוק שלא במקומו דהוי חסרון במחשבה דזריקה כזו לא שרי בשר או בזורק שלא במקומו וחשב לאכול חוץ לזמנו דהוי חסרון בעבודת הזריקה שאינו מתיר את הבשר ולא מועיל מחשבת פיגול לחייבו כרת אבל בשוחט ע"מ להקטיר או לאכול חוץ לזמנו דהעבודה הי' כהלכתה והמחשבה היא מחשבת פיגול ככל הפיגולים ורק למיקבע בפיגול מהני גם זריקה שלא במקומה דהבעלים מתכפרים ואע"פ שאינו ניתר הבשר.
ובמנחות די"ב דמבע"ל בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אי מהני לקבוע בפיגול לפי דהשיריים אסור באכילה ולרבא מהני, לא דמי משום דהתם אין החסרון בהקטרה וכמו כן ביוצא וטמא דאם זרק הורצה ובטמא משום ריצוי ציץ אע"פ שהבשר אסור באכילה דאין החסרון בהזריקה וכמו שחילקו כן התוס' בזבחים דכ"ז בד"ה יצא וביתר ביאור בד' השימק"ו במנחות די"ב דהתם הוי הפסול בבשר ובשיריים משא"כ בזריקה שלא במקומו דאין הזריקה כתיקונה והחסרון בזריקה שאינו מתיר הבשר לא מהני למיקבע בפיגול אע"פ שמכפרת. ובודאי להך צד דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה

לא מהני למיקבע בפיגול כיון דהשיריים אסור באכילה וחשוב לא קרב המתיר כמצותו מכש"כ בזורק שלא במקומו דאין הזריקה מתוקנת להתיר הבשר והרמב"ם בפט"ז מהל' פסוהמ"ק פסק דהוי ספק פיגול מה"ט גם בזורק שלא במקומו הוי ספק פיגול אלא די"ל דגם לפי הך צד דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה דמהני למיקבע בפיגול כמו ביוצא שאני התם דהקמיצה וההקטרה הוי כהלכתה משא"כ בזורק שלא במקומו דאין הזריקה מתיר הבשר ואין הזריקה מתוקנת בכה"ג לא חשיב קרב המתיר כמצותו לכו"ע וצ"ע, ורש"י במנחות די"ד שם פירש דלהכי איבע"ל בשיריים שחסרו כיון דאין השיריים נאכלים הו"ל כחישב בדבר שאין דרכו לאכול יעוי"ש ודבר גדול השמיענו בזה דמה שאין השיריים נאכל מצד איסור חשוב דבר שאין דרכו לאכול אולם תמוה לפ"ז בפסחים דע"ח דלר"א ציץ מרצה על אכילות למיקבע בפיגול דהא ציץ אינו מועיל להתיר את הבשר לאכילה והוי דבר שאין דרכו לאכול וע"כ צ"ל לפרש"י דמיירי בפיגול ע"מ להקטיר חוץ לזמנו ומבואר מזה דגם בהקטרה אלמלא ריצוי ציץ לא הי' מועיל הפיגול הרי דלאו מטעם שאין דרכו לאכול רק לפי שקרבן פסול הוא וחשוב לא קרב המתיר כמצותו ולפי פרש"י במנחות קשה ג"כ מזבחים דל"א דאמר רבי אבא דמודה ר"י במחשבת הנוח דחזר וקובעו בפיגול דהא נפסל במחשבת הנוח ואין דרכו לאכול וצ"ל דמיירי דחשב בשחיטה ע"מ להניח ואח"כ חשב בקבלה ע"מ לזרוק הדם למחר, שו"ר בשמק"ו במנחות ע"ד רש"י שתמה תינח אם הקטיר הקומץ לאכול שיריים למחר אבל אם חשב להקטיר הקומץ למחר ל"ש למימר הכי וכתב דלכן נראה דמשו"ה מיבע"ל משום דכיון דאין השיריים נאכלין לא חשוב קרב המתיר כמצותו יעו"ש וד' רש"י צ"ע

סימן לא

בשולי מכתבי למו"ח הגז"ל. במנחות דט"ז הנני להודיעו שנתקשיתי מדי עיוני במנחות דט"ו אמר רב מחלוקת שנתן את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה במחשבה אבל נתן הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה ד"ה פיגול שכל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה ושמואל אמר עדיין היא מחלוקת בו' ת"ש. בד"א בדמים הניתנין על מזבח החיצון כו' ר"מ אומר פיגול וחייבין עליו כרת וחכ"א אין בו כרת קתני מיהא כו' וכ"ת ה"נ בשתי דעות הניחא למ"ד בפר ואפילו בדמו של פר אלא למ"ד בפר ולא בדמו של פר מאי איכ"ל כו' ותמיהני דהא ביומא ד"נ מקשה ותיפ"ל דחטאת שמתו בעלי' היא ומשני כמ"ד דפרו של אהרן יחיד הוא ועי"ש ומבואר שם דר"מ ור"י ס"ל דצבור הוא פרו של אהרן ומתה יעו"ש דכלן ימותו ולפ"ז גם הברייתא דבד"א בדמים הניתנין מחלוקת דר"מ וחכמים

(חכמים דר"מ ר' יהודא כמבואר בכ"מ) ולדידהו א"א לאוקמי במת ובשתי דעות דהא חטאת שמתו בעליה היא אך אפ"ל כגון שאירע לו קרי אולם התוס' ביומא כ' באיבעי דה"ה כשנטמא (והא דמקשה ותיפ"ל דהא הוי חטאת שמתו בעליה אף דנפ"מ לטומאה משום דהאיבעי מזכיר מת) וכ' עוד דכבשנטמאו לכו"ע מכניסין בדמו דהוי כשלוחו של ראשון וקשה מאי מקשה אלא למ"ד בפר ולא בדמו של פר דהא בשתי דעות כשנטמא בראשון בכה"ג כו"פ מודו דמכניסין את השני בדמו של ראשון (ואולי נאמר דלכשנטמא אין זה ב' דעות כיון דהוי שלוחו של ראשון) ובע"כ דכשמת איירי ובכה"ג יקשה דהא לר"מ ור"י מפורש דיומא שם דס"ל דחטאת יחיד שמתו בעלי' היא ותמות והיא קושי' גדולה לדעתי, וראיתי להר"מ בפט"ז מהל' פסוה"מ שפ' כחכמים וכשמואל ואף נתן הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה לא פיגל והמל"מ כ' בטעם דפ' כשמואל משום דדברי רב מסיק בגמ' בקושיא ולא יכולתי לעמוד על דבריו בהשקפה הראשונה דהא בגמ' מסיק בקושי' רק למ"ד דבפר ולא בדמו של פר אבל למאי דפ' הר"מ בפ"ה מהל' עיוה"כ דבפר ואפי' בדמו של פר יתישב דברי רב שפיר אולם למש"כ אפ"ל ד' הר"מ דמה"ט נאיד מד' רב דהא אאפ"ל בשתי דעות לר"י ור"פ דהוי חטאת שמתו בעליה ובנטמא ל"ח לב' דעות כמש"כ אבל באמת זה דחוק דמה בכך דהוא שלוחו של ראשון מ"מ הוי ב' דעות דאינו עושה ע"ד ראשון ובפרט דאפ"ל שהשני אינו יודע מפיגולו של ראשון ול"ש בו כל העושה ע"ד הראשונה, וצ"ע לד' התוס' ביומא דבנטמא לכו"ע שרינן אפילו בדמו של פר מ"ט לא מוקים לה בנטמא וצ"ע.

ומתו' הגנ"י השיב על זה דלהכי לא אוקמי בנטמא לר"י דס"ל ביומא דרק כן אחד הי' ואי אפשר שלא נטמא הדם ולס"ל דמשקי בי מטבחיא דכן ולר"מ אפשר לאוקמי בנטמא וס"ל כרבנן דשני כנים היו לשל פר ושל שעיר עכ"ד אבל השבתי על דבריו דלו יהי בנטמא הדם הא ר"י גופא ס"ל דטומאה הותרה בצבור וכדקא"ל ר"י לר"ש (יומא ד"ז סנהדרין י"ב פסחים ע"ז) הנח לכה"ג ביוה"כ שטומאה הותרה לו בצבור וע"מ דעל פר ושעיר הנעשים בפנים ק' דאילו של אהרן הי' נעשה על מזבח החיצון ובח' בגדים ואין זה חשוב ציבור ואי"ל דגם פרו של אהרן אי נימא דחשיב כשותפין לא הותרה הן אמת שכ"כ התוס' ביומא ד"נ ד"ה ונפ"מ דאי של שותפין חשיב פרו של אהרן לא הותרה בציבור אבל דבריהם תמוהין דא"כ חוזר וניעור קו' ר"ש דכה"ג ביוה"כ יוכיח שאין כה"ג נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים ומוכח דאף אינו על מצחו מרצה דאל"כ מה יעשה בטומאת פיו של כה"ג אע"כ דלענין טומאה, כק"ל דיינינן לי' כיון שמתכפרים בו הכהנים, שו"ר להשעה"מ ספ"ד מהל' ביא"מ שכ"כ בשם התו' אחרים וז"ל וא"ת והא פר שלו דיחיד

והי' לפני ולפנים ול"ה משמש אלא בד' בגדים, וא"כ ל"ה הציץ על מצחו וי"ל דבעבודות התלויות בשעיר שהי' משל ציבור היו תלויות בפר א"כ הואיל דהותרה בשעיר הותרה נמי בפר עכ"ל אבל איך שיהי' חזינן לר"י דקאמר הנח לכה"ג ביוהכ"פ שטומאה הותרה לו מבואר דאף פר של כה"ג הותר לו וא"כ אף אם טמא הדם א"צ להביא פר אחר דפשיטא דטומאת דם הותרה בציבור ועי' פסחים דע"ז ומנחות דכ"ה על מה הציץ מרצה כו' ביחיד ושוב אין לחוש שיטמא הדם דהותרה בציבור ולד התוס' יומא ד"נ בע"כ צ"ל דר"י ס"ל דפרו של אהרן ציבור הוא ומאי דס"ל דכולן ימותו משום דר"י ס"ל דחטאת ציבור שכפרו בעלי' באחר ימות וכ"פ רש"י בהוריות ד"ו (וד' המהרש"א שם שתמה מנ"ל לרש"י לפרש כן תמוה שנעלם ממנו משנה מפורשת בתמורה ט"ו) ונמצא דלכו"ע לר"י הותרה טומאה בפרו של אהרן ואין אנו חוששין בנטמא הדם ועוד דאפי' אם נימא דחוי' היכא דמצי לאהדורי בטהרה מהדרינן מ"מ הא בודאי לכשנטמא הדם דמי לנשפך הדם דמבואר ביומא דצריך להתחיל בהזאה ממה שפסק הראשון מ"מ הא פר השני שישחוט משל ראשון (כמש"כ התוס' בנטמא דבא משל ראשון) יצטרך להתחיל ממה שפסק והוי חצי מתיר כמבואר בזבחים דמ"ב ובמנחות שם בז' פרים וד' שעירים (ומש"כ רש"י בזבחים שם דפיגול בשני כגון דנשפך בדם לאחר שגמר מתנות שבפנים דקי"ל בסדר יומא דצריך להתחיל משל השני מדוקדקים דהא באמצע הזאות ס"ל לר"מ ביומא שם דצריך להתחיל מתחילה) ורק לשמת הכה"ג וצריך במנחות שם ולא בדמו של פר לכשיביא פר אחר ים להזות בתחלה ולא דמי לנשפך וכן מוכרח מקושית הגמ' אלא למ"ד ולא בדמו של פר מאי איכ"ל דאי נימא דמתחילין ממה שפסק א"כ הוי חצי מתיר ואפשר לאוקמי בב' דעות אבל לפי"ז גם נטמא הדם דדמי לנשפך ומחילים להזות ממה שפסק הוי חצי מתיר וב' דעות לש' התוסי דבנטמא אמרינן אפילו בדמו של פר ובפרט דבע"כ צ"ל כשטמא דלכשמת הוי חטאת שמתה בעליה כמשכ"ת וצ"ע

סימן לב

לרב אחד

א

מה שהעיר ע"ד התוס' בבכורות דט"ו בד"ה מה בכור שכ' בסו"ד אפי' למ"ד בהויתן הן קדושין לא דמי לבכור דהני עומדים ליקדש מכח אמו שקדושה כבר שהוא נגד סוגי' ערוכה בתמורה כ"ה יעוין בהגהות הרש"ש שהרגיש בזה, ולחומר הנושא אמרתי דאפי' למ"ד בהוויתן הן קדושין איכא נפ"מ בין קדשים לבכור דבבכור ילפינן מגזיה"כ דאשר

יבוכר דבמעי אמו יכול להקדיש ובין קדוה"ג ובין קדושת דמים יכול להקדיש וממילא דנפטר מבכורה דאף קדושת דמים מהני לפטור מן הבכורה משא"כ בקדשים הא דיכול לשנות בבטן היינו כיון דבהויתן הן קדושין ובבטן חולין הן (זה ילפינן מזאת התורה בזבחים דצ"ח) דגזיה"כ הוא דקידושין כשיולדו דוקא א"כ מצד הסברא דמי להאומר אחר ל' יום עולה ומעכשיו שלמים והכא נמי לא גרע הקדושה עצמית שיש להולדות כשיולדו מהא דקדושת פה לאחר ל' וכמו דהתם אי קדושה לא פקע בכדי לא נפקע קדושת השלמים ומנע קדושת עולה מלחול ה"נ כיון שהתפיסן במעי אמן לקדושה אחרת ובבטן חולין הן לא פקע הקדושה אף לכשנולדו ומונע הקדושה עצמית מלחול וכ"ז דהקדושין קדוה"ג אבל קדושת דמים דפקע בכדי שאם הקדישן במעי אמן קדושת דמים פקע לכשיולדו דאין בכחו להתפיס קדושת דמים אף על השפה שיהי' קדושים קדושת הגוף והקדושה שמתפיס חלה על שעת הויתן במעי אמן אלא דאם הקדישן קדושת הגוף שוב לא פקע וקדושת דמים פקע.

ב

ואילה"ק ע"ז מתמורה ד"י דמקשה לבר פדא דאמר אין קדושה חלה על עוברין מהא דכיצד מערימין על הבכור דאלמא קדוש עובר ומשני כי תניא ההיא בקדושת דמים ואלימא קדושת דמים להפקיע מבכורה והא לד' יקשה מסיפא דאם נקבה זבחי שלמים דאתיא לבהמה דהקדש כדמוקי לה בדכ"ד, וצ"ל גם שם בקדושת דמים (וכמש"כ התו' בד"ה ואזדו דהא דולדה עולה והיא שלמים דבריו קיימים דלדמים קאמר עיי"ש) ומוכח מזה דגם קדושת דמים תהני להפקיע קדושת ולדות קדשים די"ל דכל ההוכחה היא לבר פדא דס"ל אין קדושה חלה על עוברין ובר פדא לשיטתי' דס"ל בנדרים דכ"ט דנקצצו פודן דקדושת דמים ג"כ לא פקע בכדי משא"כ אליבא דאביי ורבא דס"ל דקדו"ד פקעי והכי קיי"ל שוב ח"א לשנות גם במעי אמן לקדושת דמים דלכשיולדו תחול קדוה"ג וקדושת דמים תפקע וכ"ז אם נדין מצד הסברא אבל אי נילף מבכור למ"ד בהויתן הן קדושין דכמו בכור יכול לשנות לזבח אחר בבטן אמו כמו"כ כל הקדשים מצד ההיקש דבשעריך שוב אין לחלק בין קדושת דמים לקדושת הגוף וע"כ ביארו יפה רבותינו דאף למ"ד בהויתן הן קדושין א"א למילף מבכור קודם שחלה עליו הקדושה לקדשים קודם שנתפסו קדושתן דבכור קדושתו תחול מחדש והני עומדים ליקדש מכח אמן מכ"ח יכול לשנותן לזבח אחר אבל לא מצד ההיקש לבכור אלא מצד הסברא והנפ"מ לקדושת דמים ויש להוסיף עוד דמנינו גם למ"ד בהויתן הן קדושין דלא יכול לשנות לזבח אחר יעוי' בתוס' תמורה דכ"ה בד"ה דת"ק אם הקדיש מעוברת למ"ד שיירו אינו משויר וגם

אי ולדות קדשים בהויתן הן קדושין ואי שחט את האם הולד נאכל לכל אדם ואפי"ה קדושת האם מוקי לה בהכי שלא יכול לשנותן לזבח אחר יעו"ש שכ' וצריך לחלק בין הקדישה ולבסוף נתעברה ודבריהם שם מוכרחים, א"כ י"ל דהא דקו' הגמ' דאינו יכול לשנותן לזבח אחר בפסוהמ"ק לכו"ע הוא ואף למ"ד בהויתן הן קדושין דמיירי כשהקדישן מעוברת והוממה ואי שייר אינו משיר (ולדעת הלח"מ כ"ה דעת הרמב"ם בשיירו אינו משויר ומש"פ דהמפריש חטאת מעוברת רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה הוא משום דאדם מתכפר בשבח הקדש) הוי ולד קדשים ואפי"ה א"י לשנותן לזבח אחר גם אי בהויתן הן קדושין

ג

ומש"כ על דברי דאף אי קדו"ד פקע בכדי ניחא משום דקי"ל דהמקדיש זכר לדמיו קדוש קדושה"ג וגם בהקדיש עובר לדמים תיכף אחר הלידה שראוי למזבח נתהפך לקדוה"ג והביא סיוע לזה ממש"כ התוס' בתמורה ד"י מה שתי' הא דתנן דהראשון יקרב עולה משום דכיון דקדוש קד"ד קדוש נמי קדוה"ג עכ"ד תמיהני דד' התוס' קאי באם אמר על ולד בהמת חולין שפיר נחית קדוה"ג לכשיולד משא"כ ולד קדשים או באם הולד בכור מיד כשנולד חל עליו קדושת אמו או קדושת הבכור והא זה מוכרח ממאי דמק' הגמ' ומי אלימתא קדושת דמים להפקיע מבכורה ומאי מקשה הא מיד כשיולד חל עליו קדוה"ג אע"כ דאילו ל"ה בכח קדושת דמים להפקיע מבכורה.

מיד כשיולד הי' קדוש בקדושת בכורה ול"ה חל עליו קדוה"ג דהא גם באומר עם יציאת רובו עולה בבכור דדברי הרב וד' התלמיד מי שומעין כמבואר בתמורה דכ"ה וכמו"כ בולדות קדשים לא ישתנה לכשנולד לקדוה"ג לזבח אחר דלכשיולד כבר קדמה קדושת אמו לחול קדושה אחרת וע"כ אי קדושת דמים פקע בכדי א"י לשנות לזבח אחר אי אין קדושה חלה על עוברין רק קדושת דמים ואותה קדושה פקע וזה פשוט ולא האם קדמה דהא הקדיש זכר לדמיו דקדוש קדוה"ג היינו דמה שהוא ראוי להקרבה א"י מידי מזבח וא"כ מה שישתנה בזה מקדו"ד לקדוה"ג הוא רק לכשיולד ויצא כלו שהוא ראוי אז להקרבה ואולי דוקא ביום השמיני ללידתו שראוי להקרבה) וקדושת אמו נחית עליו ביציאת רובו דלא גרע מבכור (וגם למ"ד למפרע הוא קדוש חלה אותה קדושה למפרע מיציאת מיעוטו) וכיון דקדיש מטוני' דאם איך ישתנה אח"כ לקדושת הגוף.

ואי"ל דמשעה שראוי למזבח שוב חל הקדוה"ג למפרע אף בהיותו עובר דא"כ מאי מקשה מי אלימא קדושת דמים להפקיע מבכורה הא אח"כ יהי' קדוש למפרע בקדוה"ג ועוד דמאי מקשה שם מהא דהאומר במעיה של זו עולה דאסור בעבודה ומשני כחש

עובר שבה כו' והא למפרע יהי' קדוש בקדוה"ג (ואני מסתפק ג"כ בהא בהוייתן ן קדושין אי בעינן לידה מעליתא כמו בכור אי דסגי הויה דהוא וביציאת מיעוטו קדוש וילה"ר מחולין ד"צ)

ד

ובגוף הדבר שהעיר מעכ"ת דכיון דהמקדיש זכר לדמיו קדוש קדוה"ג ממילא קדוה"ג לא פקע בכדי אין זה דבר פשוט כלל והוא במחלוקת שנוי' בדהרמב"ם והראב"ד בפט"ו מהל' מעה"ק שכ' הראב"ד ועוד דקיי"ל הקדיש זכר לדמיו הוא עצמו נקרב עולה אלמא כי אמר לדמי נמי קדוש קדוה"ג והכ"מ תירץ בדעת רבינו הרמב"ם דסובר דאע"ג דקיי"ל הוא עצמו נקרב עולה מ"ח כיון דכי אקדשי' לדמיו אקדשיה לא חמור כקדוה"ג ממש שלשים יום פקע קדושתיה עכ"ל, והר"ן אזיל בשי' הראב"ד יעו"ש. וא"כ גם בדהתוס' לפרש כשי' הרמב"ם, וא"כ בקדושת דמים בכה"ג זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף מ"מ פקע בכדי

ה

שוב התבוננתי בפשט השמועה בבכורות דפ"ו שם מתפיסין לכל זבח שירצה וגמר בשעריך בשעריך מבכור דאינו מתפיס לכל זבח שירצה וצ"פ דלמ"ד בהויתן הן קדושין הרי מפורש דיכול לשנות לזבח אחר כמבואר בתמורה דכ"ד ואיך מוקי להגזי"ש דבשעריך, ועכ"פ הו"ל להש"ס לומר דאתי כמ"ד במעי אמן הן קדושין ופי' שם שהקשה למ"ד ולדות קדשים בהויתן הן קדושים הא במעי אמן חולין גמורין הן ומה יש באלו הולדות קדושה גמורה כיון שלא נולדו אלא לאחר פדיון הו"ל לאקושי לצבי ואיל ותירץ כיון דלאחר פדיון יש קדושה לאסור בגיזה ועבודה וגם נתעברו לפני פדיונן לא הוי חולין גמורים כו' יעוי"ש שמפרש להך סוגיין גם למ"ד בהויתן הן קדושין ובאמת א"ש טפי למ"ד בהויתן הן קדושין דלמ"ד במעי אמן הן קדושין קשה דקרא למ"ל דאין ביכלתו לשנות לזבח אחר פשיטא ועוד קשה איך קדושה חל על קדושה כמו שהביא השימק"ו בשם הר"ר אלחנן ויעוי"ש מה שנדחק לתרץ ויעוי"ש בדבור הקודם בשימק"ו שכ' למ"ד ולדות קדשים במעי אמן הן קדושין אמאי לא קדשי לקרב וי"ל דלא אמרינן במעי אמן הן קדושין אלא כשהאם תמימה כו' אבל כאן שהאם בעלת מום ועומד לפדות לא מהני לולדות להקדישן במעי אמן יעו"ש ויתישב בזה מאי דקדושה חל על קדושה כיון דהאם בעלת מום לא מהני לאקדושי ויכול להתפיס ויתישב בזה הא דאיצטריך קרא למ"ד דבעי אמן הן קדושין שא"י לשנות לזבח משום דבמעי בע"מ לא הוקדשו והו"א דרשאי לשנותן דבאמת צריך טעם מאיזה טעם אין ביכלתו להתפיס לכל זבח שירצה וצ"ל דגזיה"כ

הוא, ואולי כונה הר"ר אלחנן דבכה"ג כשהאם בעלת מום לא מהני לולדות להקדישן ליקרב ונראה בזה עפמש"כ במקו"א בהא דבהויתן הן קדושין דיכול לשנות לזבח אחר דניהו דהוי חולין גמורים מ"מ הא אינו בעלים כלל ואיך יכול להקדיש דבר שא"ש משום דבאמת קרבנו הוא וכדאמר בב"ק דע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ויש בו הקדש עילוי ויכול להתפיס לבה"ב.

ולולא גזיה"כ דלא יקדיש איש אותו דאין משנים מקדושה לקדושה היה ביכולתו לשמת ורק מגזיה"כ דלא יקדיש ידעינן דאין משנים מהקדש להקדש אבל בבטן דרשאי לשנות יש לו זכות הקרבן להתפיס לכל זבח שירצה כיון דקרבנו ובעליו הוא (ועי' מש"כ בזה בסי' כרה אות ט ולפ"ז י"ל דדוקא בקרבן תמים שיש לו קדושת מזבח וקרבו הוא להתכפר יש לו דין בעלים אבל לכשהומם דגם אחר בידו לפדותו כמבואר בתמורה ד"י דמיבע"ל אי מקדיש מוסיף חומש או מתכפר ומבואר דגם אחר פודה וכן מבואר בקידושין דנ"ה בבהמה שנמצאת בין מגדל עדר דגם אחר יכול לפדותו וכן בדהתו"ס דב"ק דע"ו דגם הגנב יכול לפדות את הקרבן א"כ לא מבעי אי נימא דהא דהולד שיולד לפני פדיון הוא לרעי' א"כ גם הולד יהי' עומד לפדיון לכשיולד אלא אפילו אי נימא דקדשי לקרב מ"מ הא בעודנו במעי אמו יכול לפדות גם אחר, וא"כ לו דין בעלים כלל כיון שאינו מתכפר בו וגם אחר יכול לפדותו ואיך יכול להתפיסו לשם זבח כיון דאינו בעליו כלל כמו בקדשי בה"ב ואולם נראה כיון דדמי הפדיון שייך להבעלים וכמבואר בזבחים ר"פ התערובות דפודה ביפה שבו ועי' ברמב"ם פ"ה מהל' עירובין הל' י"א ודמי הפדיון קדוש לשם אותו הקרבן שהקדיש מתחלה לפיכך יש להבעלים זכות להתפיסו לשם אותו זבח להתפיסו לזבח אחר כוון שאינו בעליו כלל אין יכול לשנותו לזבח אחר דהא בדמי הפדיון יהיו מוקדשין לשם אותו זבח ולהכי בפסהמ"ק גם למ"ד בהויתן הן קדושין אין בכחו להתפיס לכל זבח שירצה, וילפינן מגזי"ש דבשפריך בשעריך דכיון דאזיל מיני' קדושת תם אינו קרבנו להתפיסו לכל זבח שירצה, וא"ש דהגמ' בין למ"ד במעי אמן הן קדושין דאיצטריך קרא שא"י לשנות לזבח אחר אפילו במעי בע"מ כמש"כ הר"ר אלחנן דלא נתקדש בקדושת האם וגם למ"ד בהויתן הן קדושין בפסוהמ"ק א"י לשנות לכל זבח שירצה רק לשם אותו זבח ואיך שיהי' הא מפורש בגמ' דילפינן מגזי"ש דבשעריך דאין מתפיסין לכל זבח שירצה הרי דיש לנו גזי"ש בפסוהמ"ק מאיזה טעם שיהי' דאינו מתפיסו לכל זבח שירצה מה"ט פירש"ו התוס' דגם למ"ד בהויתן הן קדושין א"י לשנות לזבח אחר אבל העובר במעי תם שפיר יכול לשנות וכמבואר בתמורה דכ"ד וא"ש.

ו

עוד על דברת התוס' בתמורה כ"ד שחילקו בין הקדישה מעוברת להקדישה ואח"כ נתעברה ודבריהם צ"ב וכ"ת כתב להסביר דגם למ"ד בהויתן מ"מ בלידתן חלה הקדושה למפרע במעי אמן, ומשו"ה א"א לשנותן לזבח אחר ואם נשחט האם הולד חולין משום דלא בא לכלל לידה עכ"ד, ודבריו נאמרו שלא בדקדוק דהא באמת למ"ד בהויתן הן קדושין יכול לשנות לזבח אחר, וע"כ דאף אי חלה הקדושה למפרע זהו אם לא שינוהו לזבח אחר אבל אם הקדישהו לקדושה אחרת אותה קדושה אינה מנחת לקדושת האם שתחול ול"ש לומר דלמפרע הוא קדוש וכמו ילדה טומטום דא"א לחול הקדושה מצד עצמה דלמ"ד בהויתן הן קדושין אין קדושה חלה עליהם ה"נ אם כבר הקדיש לקדושה אחרת א"א תשחול קדושת האם וגם בגוף הס' דלמ"ד בהויתן הן קדושין תחול אותו הקדושה למפרע אתי היתה הסברא ושלחתיה מהא דחולין ד"צ דק' ואיבע"א קסבר.

ולדות קדשים בהויתן הן קדושין ואם איתא דהקדושה חל למפרע וא"כ קדושת הולד מתלי תלי ואח"כ קדוש למפרע משעת יצירה בטרם שנקשרו אבריו בגידין ומוקדשין קדים ואף א"נ כיון דחל מקודם איסור גיד לא פקע אח"כ יקשה לריו"ח שכ' התוס' שם דאין איסור גיד וחלב חל עד שעת לידה ובאים בב"א והא לד' דמוקדשין כיון שיצא לאויר העולם חל למפרע ואינה מנחת איסור גיד לחול וביותר יקשה למש"כ התוס' רי"ד להקשות בהא דבבת אחת חל הא כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו ותי' דהי מינייהו מפקית ובזה תיפוק איסור גיד ויחול איסור מוקדשין שכן פ"י חלות הקדושה תחול למפרע משא"כ איסור גיד אע"כ דגם איסור מוקדשין אינה חלה למפרע וגם מצד הס' אאפ"ל כן, ולפי הנראה שדעת מעכ"ת דבאם הקדיש בקדושת פה אם שיירו אינו משויר ואינה חלה הקדושה על הולד בפני עצמו מ"מ לכשיולד תחול הקדושה למפרע ולהכי א"י לשנות לזבח אחר וקדושת פה מוקי לה בהכי דלכשיולד תחול הקדושה למפרע, אבל קשה אמאי קרי לי' ולד שלמים דהא לכשיולד יחול למפרע הקדושת פה ויש להולד קדושה עצמית ולא מטוני' דאימי' דלהכי א"י לשנותו לזבח אחר מה שיכול בשארי ילדות קדשים למ"ד בהויתן הן קדושין, ובאופן כזה בולד חטאת לא אזיל למיתה דלכשיולד חל קדושת פה למפרע גם על הולד בכשהקדישה מעוברת

ז

ומה שהרויח בד' התוס' ישוב קו' השאג"א החדש בכריתות ד"ד וחלב ודם עם איסור מוקדשין היכי משכח"ל דלמ"ד בהויתן הם קדושים איסור דם קדים דנוהג בשליל ולמ"ד במעי אמן הם קדושים איסור הקדש קדים לאיסור חלב דאינו חל פד הלידה וכתב כ"ת

דמשכח"ל למ"ד בהויתן הן קדושים ואפי"ה חל על איסור דם דנוהג בשליל דמיירי כשהקדישה מעוברת דחל למפרע הקדושה במעי האם ובא איסור דם ומוקדשין בב"א, וזה אינו דהא בכשהקדישה מעוברת כבר הי' איסור דם נוהג בהשליל גם בטרם הקדישו ולו יהיה שיחול אח"כ משעת הלידה [ההקדש למפרע משעת הקדישו, אבל לא יהי' קדוש למפרע קודם שעה שהקדיש והא הקדישה מעוברת וטרם הקדישו הי' נהג איסור דם בשליל ואיך יחול איסור הקדש ולא מצאתי מקום ליישב דברי ידידי. גם מה שכתב שאיסור קודש מתלי תלי בלידה מ"מ אם חל למפרע הוי בת אחת עם איסור חלב ודם מלבד משכ"ל דזה טעות דאיסור דם הי' נוהג קודם שהקדישו. גם גוף יסוד הסברא נסתר ממשיכ הרשב"א, ר"פ גיה"נ ליישב קוהתו"ס דהא אף למ"ד דגיד אינו נוהג בשליל זהו רק כשנשחטה האם משום כל בבהמה תאכלו וכיון שלא נשחטה האם הי' איסור גיד בו ע"ז כ' הרשב"א דכיון דאיסור גיד מתלי תליא ויש לו היתר כשנשחטה האם חשוב איסור מוקדשים קדים למ"ד דבמעי אמן הם קדושים יעו"ש, ולהכי לא חל איסור גיד על מוקדשים וא"כ מה"ט לא יחול איסור מוקדשין על איסור דם למ"ד בהויתן הם קדושים ולכשישחט האם השליל נאכל לכל אדם ומתלי תלי בלידה ואיסור דם קדים.

ח

טבת תרמ"ט.

סימן לג

בהל' בכור לרב אחד

א

ע"ד שאלתו בפרה מבכרת של ישראל שילדה זכר בבית נכרי והנכרי יודע מנהגי ישראל ונמצא בבכור מום וכאשר שאלו הישראל על זה השיב הנכרי כי כלבו עשה זאת והוא לא שיסה אותו וכת"ר כ' ע"ז דיש להתיר משום דהנכרי עשה המום הזה לטובת עצמו ולא דמי לעובדא דקסדור, ועוד עפ"מ שפי' רש"י בבכורות דל"ד בצורם אזן בכור בכהן קא מיירי ודקדק מזה המהרי"ט אלגאזי דאם ישראל הי' הצורם אין לקנוס את הכהן עבורו והכהן מותר לשחוט על מום שהטיל הישראל ומכ"ש על מום שהטיל הנכרי עכ"ד כת"ר, והנה מש"כ כת"ר דיש להתיר משום דהנכרי עשה זה לטובת עצמו ולא דמי לעובדא דקסדור לכאורה החילוק זר דהא קיי"ל כל שכיון הנכרי להתיר אסור אף שלא לדעת ישראל ומה בכך אם יש להנכרי תועלת מזה ויש מקום לחילוק זה עפ"מ שפירש הרע"ב במשניות זה הכלל כל שהוא לדעתי מדעת ישראל שנתכוין לעשות נחת רוח

לישראל ושלא מדעתי היינו שלא נתכוין לעשות נ"ר לישראל, וגדולה מזו שי' הגהמ"ר הובא בד"מ סי' שי"ג דאפילו נתכוין להתיר כל דלא אמר לו הישראל עשה בו מום מותר וכבר תמה בזה בשו"ת גליא מסכתא בקו"א סי' א' ממעשה דקסדור דהתירו פעם ראשון ואסרו פעם שני והא לשי' הגהמ"ר אפילו כיון בפעם שני להתיר כל זמן שלא אמר לו לעשות מום מותר, ובפרש"י שם מבואר להיפוך דכל שהוא לדעתי שלהטיל מום נתכוין להתירו אסור והאריך לדחות ד' הגהמ"ר, ובאמת הגהמ"ר לאו יחידאי הוא שכן מפרש רגמ"ה כל שהוא לדעתו לדעת הבעלים אסור ושלא לדעתו דלא ציוהו בפירוש הבעלים לא לקסדור ולא לתינוקת משו"ה התירו הבל כשצרם באזני בכורות אחרים והתנוקות נמי ולא מיחו בידם הבעלים היינו לדעתם משו"ה אסור יעוי"ש ועי' בפיה"מ להרמב"ם שם שכ' ודבר ברור שזה הקסדור לא נתכוין בנוקבו אזן הבכור הזה אלא כדי שיעשה בו מום אבל הואיל ועשה זה ממילא שלא צוינו אותו לפיכך מותר לנו לשחוט אותו וכשמתכוין לזה תמיד הוי כאילו צוינו אותו להטיל מום יעו"ש ומפרש כל שהוא לדעתו לדעת ישראל ואחרי הפיה"מ נמשך הרע"ב ולדבריהם פירוש דהג"מ שם אבל אם אמר לו אם נעשה בו מום כמאן דאמר לו זיל עביד בי' מומא דמי משום דזהו עיקר האיסור דהוי מדעת הבעלים והא דקאמר רבא מכדי ממילא הוא מ"ל הי' ומ"ל נעשה היינו כיון דהבעלים לא ציוהו וזהו דלא כפרש"י עכ"פ מפורש בד' הרגמ"ה ובפיה"מ ובהרמ"ב כד' הגהמ"ר אולם להלכה ביד החזקה בפ"ב מהל' בכורות בהל' י"ב מבואר דנכרי שנתכוין להתיר אסור אף שלא מדעת הבעלים והשו"ע השמיט ד' הגהמ"ר כל עיקר.

ואולי יש לעשות סמוכין לס' כת"ר לפי המבואר בשבת דקכ"ב דנכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור (וכמ"כ כ' הרשב"א ביבמות דקי"ד דאף דספינן לקטן איסור דרבנן בידים היינו לצורך הקטן אבל לצרכינו אסור והביא הא דשבת קל"ט דילמא אתי למיסרך) ובזה יש מקום לחדש דניהו דהחמירו בבכור אף שלא לדעת ישראל משום חשש דין אמירה לנכרי היינו דוקא באופן שעשה לצורך ישראל החמירו כמו בשבת אבל שלא לדעת ישראל ולצורך ישראל דגם בשבת בכה"ג מותר הישראל להשתמש לאורו לא החמירו יותר בבכור ויעוי' בראש בב"מ פ"ז סי' ו' שהביא בשם הראב"ד דהך בעיא דחסימה לא איפשטה ואזלינן לקולא, ואע"ג דמסקינן דמטיל מום בקדשים דע"י נכרי נמי אסור ואפילו בזה"ז שאינו אסור אלא מדרבנן כדאיתא בבכורות בפ' פסוהמ"ק משום חומרא דקדשים החמירו עכ"ל וי"ל דהחמירו כאיסור שבת אבל לא גרע משבת כן י"ל לכאורה אולם באמת קו' הרא"ש תמוה דהא בבכור קיי"ל דאף גרמא

אסור מה"ת כמבואר בבכורות דל"ג ובביצה דכ"ח וכ"מ בד' הרמב"ם בפ"ב מהלי בכורות הל' ח' דהרכיב דין אמירה לנכרי עם גרמא וכבר הרגיש בזה בתשו' רעק"א סי' ס"ד. ואפ"ל דדי הראב"ד להלכה כר"מ דמטיל מום בבע"מ אסור ולדידי' איצטריך דרשא דכל למטיל מום בבע"מ ואין איסור גרמא מה"ת, שו"ר בעמודי אור סי' ס"ו שכ"כ דאטו נאמר דמתניתין בכורות דל"ה דאוסר אמירה לנכרי בבכור דלא כר"מ ואין זה מספיק כ"כ דהא יש לחלק דשאני אמירה לנכרי בבכור דמדרבנן מיהו גרמא אסור לכו"ע דהא במתניתין שם דזה הכלל מרבינן גרמא מבואר דגם לר"מ אסור מדרבנן ולהכי גם אמירה לנכרי אסור מדרבנן משא"כ בשארי איסורים דלא החמירו בגרמא גם אמירה לנכרי מותר אף דבשבת מותר גרמא והחמירו באמירה לנכרי מ"מ מבכור אין ראי' ואפשר שזהו באמת תירוץ הראב"ד דבקדשים החמירו דהא חזינן דגם בגרמא החמירו מ"מ י"ל דהיכי דהנכרי עושה בעצמו אף שלא מדעת ישראל דאין כאן גרמא כלל מ"מ החמירו משום אמירה לנכרי לא החמירו יותר משבת ודוקא היכא שעושה בשביל ישראל אבל היכא שלא עשה בשביל ישראל רק בשביל עצמו אע"פ שנתכוין להתיר מותר אלא דלמאי דקיי"ל כרבנן וגרמא אסור מן התורה י"ל דגם היכא שעושה בשביל עצמו גזרו משום אמירה לנכרי דהוי מן התורה אלא דלפ"ז בזה"ז דגוף איסור הטלת מום א"א מדרבנן י"ל דלא החמירו יותר מבשבת ואולי זהו כונת הרא"ש בב"מ שם שכ' ואפילו בזה"ז דא"א מדרבנן להאלים קושייתו דאפילו באופן דעיקר האיסור דהטלת מום בזה"ז דאאמד"ר מ"מ החמירו ובזה יתישב קושיית הגאון רעק"א בגליון משניות בבכורות ע"ד הרא"ש מ"ט לא הקשו על גוף האיבעי דב"מ ממתניתין דבכורות ובזה י"ל דמתניתין מיירי בזה"ב ולרבנן דאיסור גרמא מן התורה ולהכי גזרו אף בעושה שלא מדעת ישראל משא"כ בזה"ז דאאמד"ר היכא דעושה בעצמו או ע"י גרמתו, ואפי"ה גזרו היכא שהנכרי עושה לדעת ישראל מחשש אמירה לנכרי דהוי גרמא וכמ"כ למה לא יגזרו בשאר איסורים אמירה שמא יעשה הישראל בעצמו דהא אמירה לנכרי בבכור הוי כמו שנתן הישראל דנבילה ועי"ז נעשה מום ואפ"ה גזרו אפילו בעושה שלא לדעת ישראל וכמ"ש נגזור בשארי איסורים ולהכי שפיר י"ל דהא דגזרו בה"ז בבכור בעושה שלא לדעת ישראל לא החמירו יותר משבת. אולם יש לחלק בין האיסורים דאי נימא דאסור מדין גרמא דאאמד"ר ואפילו בזה"ז, מ"מ אין זה ענין לשארי אמירה לנכרי ושבותין דשבת ובכה"ג גזרו אפילו לכשעשו לצורך עצמן ובפרט אם נימא דגרמא איסור מן התירה ורק באיסור בזה"ז אאמד"ר כל דתקנו כעין דאורייתא תקנו אלא דבעיקר הסברא דאמירה לנכרי הוי כגרמא כתבו האחרונים דלא הוי גרמא דנכרי אדעתא דנפשי' קא עביד יעו' בתשו' רעק"א סוסי' ס"ד ובתשו'

בית אפרים חיו"ד סי' סרב ובס' יהושע סי' מ"ח וכן מורה פשטות ד' הראב"ד ברא"ש בב"מ רק שהחמירו בקדשים דאסור אמירה לנכרי, וכן יש להוכיח מדהג"מ בב"מ ד"ל דמביא ראי' דאמירה לנכרי אסור בשאר איסורין מסירוס והא בסירוס גם גרמא אסור כמבואר בשבת דקי"א דאסור לשתות כוס של עיקרין וכמש"פ הרמב"ם בפי"ז מהל' איסו"ב הל' י"ב דהמשקה עקרין לאדם או לשארי מינים כדי לסרסו ב ואין לוקין עליו ואפילו אי נימא דגרמא דסירוס אאמד"ר יעוי' ביראים סי' שמ"ב מ"מ אין ראי' דאסור גרמא מדרבנן ולהכי אסור אמירה לנכרי כ בשארי איסורין ועכצ"ל דאמירה לנכרי לא הוי גרמא דהחמירו בקדשים אפילו בזה"ז דבשארי לאוין נראה דלא אמירה לנכרי רק באיסור תורה עי' בפר"ח או"ח סי' תס"ח לענין מלאכה בער"פ ע"י נכרי ובשו"ת בית אפרים שם שהוכיח דבשארי לאוין אין איסור אמירה לנכרי בדרבנן וצ"ל דבבכור דאסיר אמירה לנכרי בזה"ז משום חומרא דקדשים כמו בשבת ולהכי שפיר י"ל דלא החמירו יותר משבת דהנכרי דעושה לצורך עצמו מותר.

ו' והנה ידוע מחלוקת הקדמונים דעת רש"י בעו"ז די"ג ושי' התוס' והרא"ש בבכורות דל"ג דהטלת מום בזה"ז אאמד"ר אבל הרמב"ם חולק על זה וכ' בפ"א מהל' איסורי מזבח דאסור להטיל מום בזה"ז מה"ת ואינו לוקה, ולשי' הרמב"ם להטיל תום בזה"ז ע"י נכרי אי נימא דהוי כמו גרמא אסור מה"ת אולם יש מקום לדון בזה גם לשי' הרמב"ם דהנה בבכור שאחזו דם פ' הרמב"ם כר"ש דמותר להקיז דם ובלבד שלא יתכוין לעשות מום והא להמבואר בגמ' פליגי בקראי מותר להטיל מום בבע"מ ואחוזת דם הוי כבע"מ דאסור מה"ת לא הובא ברמב"ם בהל' רק בפ"ב מהל' בכורות לענין דין בכור דמזה והמחנה אפרים בהגהותיו להרמב"ם דאסור להטיל מום בבע"מ ולהכי פי' דוקא שלא יתכוין לעשות מום וסוגיא דעו"ז מסייע לי' דמקשה סתמא וליהוי כמטיל מום בבע"מ ומבואר דאסור להטיל מום בבע"מ מה"ת מסתמא דגמ' ובס' בית אפרים חיו"ד סי' ע"ה האריך בזה וכתב דלהכי לא הביא הרמב"ם דין גרמא דאסור מה"ת דפ' כר"מ ולדידי' איצטריך יתורא דכל למטיל מים בבע"מ ולהכי ליכא יתורא לגרמא ומותר מה"ת, ולהכי דקדק הרמב"ם בדין דהמטיל מום בבע"מ דאינו לוקה אבל איסור תורה יש דלא כמש"כ הלח"מ עכת"ד ויעוי' מהרי"ט אלגאזי ובטעם דאינו לוקה כתבו לפי דאתי מרבויא דכל עכת"ד אבל הדברים האחרונים באינם מספיקים דעכ"פ הוא דלא כמאן דהא ר"מ ס"ל דהמטיל מום בבע"מ לוקה ובאמת הרמב"ם בפי' המשניות כתב ודע דהמטיל מום בבע"מ לוקה וכ"כ גם הבה"ג ולכאורה הי' נ"ל דהרמב"ם דקדק וכ' דהמטיל מום והטיל בו מום השני אינו לוקה ושכל הרמב"ם את לשונו שגם המום הראשון הוטל בו בכונה ולא כ' כלשון

הגמ' המטיל מום בבע"מ וכמש"כ גם הרמב"ם בפיה"מ ואפ"ל עפמש"כ הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוהמ"ק דהמטיל מום בקדשים ושחטו על אותו מום ואכלו הר"ז עובר בלאו דלא תאכל כל תועבה כמבואר בספרי והנה בעו"ז די"ג פריך וניהוי כמטיל מום בבע"מ ומשני ניהו דלא חזי לגופי' חזי לדמי אבל בזה"ז לא חזי לא לגופי' ולא לדמי, ופרש"י דבזה"ז אאמד"ר ולד' הרמב"ם שפ' דהמטיל מום בזה"ז אסור מה"ת עכצ"ל דפי' דהגמ' דהא דלא חזי לגופי' ולא לדמי לפיכך אינו לוקה ע"ז אבל מ"מ אסור מה"ת והוא יפרש דהגמ' בקדשי בה"ב ולא גזרו משום קדשי מזבח לפי שאינו לוקה יעוי' במהרי"ט אלגאזי בזה עכ"פ מבואר שי' הרמב"ם דכל היכי דלא חזי לא לגופי' ולא לדמי אסור מה"ת להטיל בו מום ואינו לוקה ומה"ט דקדק ג"כ הרמב"ם בדין המטיל מום בתמורת בכור ומעשר דאינו לוקה אבל איסור תורה יש משום דלא חזי לא לגופו ולא לדמי (אך משם אין ראי' די"ל דלא נפשטה האיבעי בתמורה דכ"א וכמו שצידד כן המהרי"ט אלגאזי ולפיכך כ' אינו לוקה היינו מספק ועפ"ז יש לחדש ג"כ באם א' הטיל מום בקדשים דלד' הרמב"ם אין שוחטין על אותו מום מה"ת דאסור משום לא תאכל כל תועבה וממילא דא"א לפדות דהא אין פודין אה"ק להאכילן לכלבים ומכ"ש היכי דאסור גם בהנאה אם שחטו על אותו מום וממילא דבכה"ג לא חזי לא לגופו ולא לדמיו דהא א"א לפדותו אם לא שיפול בו מום אחר שלא בכונה וזה אינו בידו ואפ"ל דחשוב כמו דלא חזי לדמיו ולהכי אאפ"ל דהמטיל מום בבע"מ שנעשה בכונה שילקה דהא הוי כמו מטיל מום בזה"ז ואע"פ דהמטיל מום בבע"מ לוקה כמש"כ הרמב"ם בפיה"מ היינו במום שנעשה מאליו דניהו דלא חזי לגופו חזי לדמיו משא"כ באם המום הראשון ג"כ נעשה בכונה (וראיתי בש"ת נודע בשערים שהרגיש במקצת הדברים) ואין להשיב ע"ז מד' הרמב"ם בפ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ט"ו דמבואר שם דהמטיל מום קבוע במום עובר דלוקה, אע"פ דגם על מום עובר אין פודין שאני מום עובר דחזי לגופי' קרינן בי' דניהו דלא קריבה עכשיו קריבה לאחר זמן לכשיעבור המום (ואדרבא לשי' התוס' והרא"ש דמותר להטיל מום קבוע במום עובר מה"ת לפי דלא חזי עכשיו ילה"ק לפ"ז דא"כ גם לר"מ יהי' מותר להטיל מום קבוע במום עובר דהא עכשיו לא חזי לא לגופי' ולא לדמי' וע"ז יש להשיב דדוקא לרבנן בעינן דיהי' תמים לרצון בשעת הטלת המום משא"כ לר"מ ומה היכי דלא חזי לגופי' רק לדמיו אסור ומכ"ש היכי דחזי לגופי' לאחר זמן).

ג

ולפמשנ"ת דדעת הרמב"ם דמטיל מום בבע"מ לוקה ופ' כר"מ וגרמא אינו אלא מדרבנן נמצא דאמירה לנכרי בזה"ז לכל השי' אפילו אי נימא דיש באמירה לנכרי דין גרמא אינו

אלא מדרבנן דלשי' הרא"ש מטיל מום בזה"ז אינו אלא מדרבנן ולד' הרמב"ם דמטיל מום בזה"ז אסור מה"ת בע"כ משום דס"ל כר"מ וממילא דגרמא מותר מה"ת וה"ה אמירה לנכרי, ובגוף דברי הרמב"ם אינו נראה לדחות ד' הכ"מ והלח"מ דנקטו בדעתו דפסק כחכמים ומש"כ באחוזת דם בלבד שלא יתכוין לעשות בו מום פי' יפה המהרי"ט דהרמב"ם ס"ל דמטיל מום קבוע במום עובר לוקה וס"ל דאחוזת דם הד מים עובר, וכן ס"ל לרש"י יעושה"ט ומה שדקדקו ממה שלא הביא הרמב"ם בהל' איסורי מזבח דין גרמא דאסור מה"ת ולא עוד אלא שכתב כיצד כגון שסימא את עינו כו' י"ל ניהו דגרמא אסור מה"ת אפי"ה אין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה.

ומה שדקדק בס' בית אפרים ממש"כ הרמב"ם בדין דהמטיל מום בבע"מ דאינו לוקה דמשמע דאיסורא מה"ת מיהו איכא נ"ל לחדש בזה בשיטת הרמב"ם דהנה בתמורה דכ"א איבע"ל המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו ויעו' בתוס' דהאיבעי קאי בין לר"מ ובין לחכמים דר"מ דס"ל דאסור להטיל מום בבע"מ היינו לפי שהי' מעיקרא חזי להקרבה ולרבנן י"ל להיפוך דדוקא מטיל מום בבע"מ שלא חידש פסול אחר לפי שהי' בע"מ גם מקודם. ולכאורה צריך ביאור מאי שנא פסול דמום מפסול אחר סוף סוף לרבנן בעינן שיהי' לרצון ופסול מהקרבה ומה"ט יש להעיר מאי שנא דפליגי ר"מ וחכמים במטיל מום בבע"מ ולא פליגי במטיל מום בכל הפסולין כמו ברובע ונרבע ומוקצה ונעבד דלרבנן מותר להטיל בו מום ולר"מ אסור להטיל בו מום, ולכאורה מזה ראי' דגם זה חשוב לא חזי לא לגופי' ולא לדמי מה שאין בידו לפדות עכשיו אע"פ שיפול בו מום מעצמו ויהי' ראוי לפדותו מ"מ הא אין זה בידו ולהכי א"ש דלא פליגי ברובע ונרבע וכל הפסולין לשי' התוס' והרא"ש דמותר להטיל מום בזה"ז דלא חזי לגופו ולא לדמי וה"נ כל הפסולין לא חזו לא לגופי' ולא לדמי דהא אין פודין על פסולין זה (ויש להעיר ע"ז לשי' התוס' והרא"ש הא בידו להטיל מום ע"י נכרי מה"ת לר"מ דגרמא מותר וחזי לפדותו מה"ת ואולי כיון דאינו ראוי מדרבנן אינו ראוי מדאורייתא) דאין לומר דלהכי לא פליגי בכל הפסולין כס' התוס' בתמורה הנ"ל דדוקא מטיל מום בבע"מ דלא חידש בו פסול אחר או די"ל דקרא דלא יהי' בו מום קאי על תמים יהי' לרצון דדוקא בתמים עובר ולא בבע"מ דהא גם מטיל מום בזה"ז הא דלא חזי להקרבה הוא מצד דאין מזבח הוי ג"כ כפסול אחר, ואפי"ה לפי הגמ' דעו"ז ולפי פירש"י שם תליא בפלוגתא דר"מ ורבנן אלא דמשני לפי דלא חזי לא לגופי' ולא לדמי וה"נ צ"ל דכל הפסולין חשוב לא חזי לא לגופי' ולא לדמי אך יש להסביר תי' התוס' בין מטיל מום בבע"מ ובין מטיל מום בפסול לשי' הרמב"ם באופן אחר די"ל דהא דהתירה התורה להטיל מום בבע"מ הוא

לפי דפסוהמ"ק לאחר פדיונן בין לר"מ בין לחכמים מותר להטיל בו מום וי"ל לרבנן דגם קודם שנפדו כיון שראוי לפדיון ובידו להפקיע קדושתו ע"י פדיון אמטו להכי לא אסרה התורה להטיל מום בקדושה קלישתא דהא בידו הוא להפקיע הקדושה וכיון דחזי לפדיון כפסוהמ"ק שנפדו דמי לענין זה, משא"כ בכל הפסולין דניהו דלא חזי להקרבה אבל עכ"פ קדושת הגוף דאית בה אין בידו להפקיע ע"י פדיון להכי גם לחכמים אסור מן התורה להטיל בו מום.

וזהו דאיבעי בתמורה דכ"א המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבן לא מחייב או דילמא כיון דקדשי קא מיחייב היינו מי אמרינן דהא דמותר להטיל מום בבע"מ הוא לפי דלא חזי להקרבה וה"ה תמורת בכור ומעשר או דילמא הא דמותר להטיל מום בבע"מ הוא לפי דבע"מ קלישא קדושתו דבידו להפקיע ע"י פדיון. וה"ה במטיל מום בבכור בע"מ דבכור בע"מ כפסוהמ"ק אחר פדיון לרבנן דמי משא"כ בתמורת בכור ומעשר דלא חזי להקרבה ואין בידו להפקיע קדושתו אף רבנן מודים בזה דאסור להטיל בו מום וכיון דלא נפשטה האיבעי להכי אין לוקין מספק ועד"ז כ' הרמב"ם המטיל מום בתמורת בכור ומעשר אינו לוקה ומעתה יתישב יפה מה שפ' הרמב"ם דאם הטיל מום ובא השני להטיל בה מום אינו לוקה השני היינו אינו לוקה אבל אסור לעשות כן מה"ת לפי שמום הראשון נעשה בכור, ואין פודין עליו ואלים קדושתי' דא"א להפקיעו ע"י פדיון ודמי פסולים ולמטיל מום בזה"ז דאסור ואין לוקין עליו, וכ"ז י"ל לשי' הרמב"ם דס"ל דהמטיל מום קבוע במום עובר לוקין אבל לשי' התוס' והרא"ש דס"ל דמותר להטיל מום קבוע במום עובר מה"ת והא על מום עובר אין פודין אלמא דאין היתר הפדיון גורם היתר הטלת המום בבע"כ דהא מום עובר יוכיח.

ד

ויש להכריח חידוש דין הרמב"ם גם ממקום אחר דהיכי דהמום הראשון אינו מתיר לפדיון אסור להטיל בו מום ממש"כ הרמב"ם בפ' י"ח מהל' פסוהמ"ק והוא מן הספרי דאם הטיל בו מום בקדשים הר"ז אסור משום לא תאכל כל תועבה עד שיולד בו מום אחר והנה התוס' בב"ק דע"ו העירו בשחו"ח הא הוי שחיטה ראוי' ע"י מום השחיטה דאין לך מום גדול מזה ובסו"ד תי' דמום שע"י מיתה לא חשוב מום אולם צ"ע דהא תחלת השחיטה הוי מום כמבואר בחולין ד"ל ובתוס' חולין דכ"ח כתבו דגם הפרדת העור הוי מום ועיין באס"ז בב"ק שם ובתשו' הנספחות לס' דרוש וחדוש להגאון רעק"א והנה בדהתו"ס הנ"ל מבואר ודוחק לומר דמדרבנן הוא דאין נפדין לפי שעשה מום זה בידים כשאר מטיל מום בקדשים שאין נשחט וניתר ע"י אותו מום עכ"ל וזהו לשי' התוס' דהא

דאין שוחטין על מום שהוטל בידים אין זה אלא קנסא הוא דוחק לומר כן אולם לתי' הרמב"ם דהמטיל מום בידים אסור במוקדשים מן התורה ומשום לא תאכל כל תועבה וא"ש הא דאינו נפדה על תחילת שחיטה דלבד איסור שחו"ח הוי מטיל מום בקדשים ואין פודין על מום שהוטל בידים מה"ת ויעוי' במקנה קידושין דנ"ז ולפ"ז למה שפ' הרמב"ם כחכמים דמותר להטיל מום בבע"מ א"כ אי המום הראשון הי' בידים אי הטיל בו שום מום אחר הוי כמום שנפל מאליו מה"ת כיון דהא דאין פודין על המים שהוטל בידים הוא משום מעשה התיעוב ובמטיל מום בבע"מ דליכא בזה תיעוב הוי כאילו נפל מום מאליו וא"כ קשה במטיל מום ושחטו דגם חיוב דשחו"ח ל"ה דהא אינו ראוי לפתח אוהל מועד ואיסור דמטיל מום ל"ה דהא הוי מטיל מום בבע"מ קשה דתחילת השחיטה יהי' מום לפדות ע"י ולד' הרמב"ם מבואר דאין לו תקנה והא י"ל תקנה לפדותו בשעת פירכוס או בתחילת השחיטה (ומצאתי בשו"ת בית אפרים שהרגיש בזה ודבריו שם דהוי כעושה כמה מומין בתכיפה אחת אינו מספיק דמ"מ כיון דמטיל מום בבע"מ מותר מהכ"ת לא יהי' ניתר מן התורה על ידי מום השני) ומזה הכריח שיטתו דעד כאן מותר להטיל מום בבע"מ מה"ת היינו במום שנפל מעצמו אבל לא באופן שגם המום הראשון הי' בידים וממה דמבואר בתורה דלא תאכל כל תועבה היינו דאין תקנה ע"י הטלת מום והא יש לו תקנה שיטיל שני פעמים והמום השני דהוי מטיל מום בבע"מ יתיר אע"כ דגם זה הוי תיעוב ומזה נ"ל בטעם הרמב"ם שפ' דאין לוקין בכה"ג לפי דקרא דלא והי' בו מום בתם מיירי לרבנן דכתיב בי' תמים יהי' לרצון אבל ממה דאמרה התורה לא תאכל כל תועבה מוכח דגם זה תיעוב מיקרי ולהכי חשיב מעשה תיעוב אבל אין לוקין ע"ז דהא אין כאן לאו מפורש אלא ראי' דהוי תיעוב ויש בזה איסור תורה ועפ"ז יש לפלפל בישוב ד' הרמב"ם מש"כ דהמטיל מוס בזה"ז הרי"ז עובר עליו ואינו לוקה והלח"מ הקשה מעו"ז די"ג ולמש"כ הנה בטעם הרמב"ם הוא דס"ל דכל מטיל מום בקדוה"ג שאין לו פדיון ולא חזי להקרבה אסור ואינו לוקה דזה תיעוב מקרי כמש"כ.

והנה כבר הוכחנו דכ"ו רק לשי' הרמב"ם דהמטיל מום קביע במום עובר לוקה אבל לשי' התוס' והרא"ש דמותר להטיל מום קבוע במום עובר הרי אעפ"י דאין פודין על מום עובר ומ"מ מותר להטיל בו מום וה"ה בהוטל בו מום בידים דהוי כנפל מאליו ולשי' התוס' והרא"ש צ"ל לרבנן דמות להטיל מום קבוע במום עובר לא ס"ל הדרשא דלא תאכל כל תועבה על הטלת מום כמו דפליגי בזה, והנה המהרי"ט אלגאזי כתב דלהכי כ' הרמב"ם באחוזת דם שלא יתכון להטיל בו מום לפי דאחוזת דם הוי מום עובר ור"ש ורבנן בהא פליגי ולרבנן מותר להטיל מום במום עובר נמצא דלרבנן דמותר להטיל מום קבוע במום

עובר אלמא דלא תלי בפדיון גם לר"מ דס"ל דאסור להטיל מום בבע"מ י"ל ס' הגמ' בעו"ז דהא דאסור להטיל מום בבע"מ היינו דגם בע"מ עדיין חזי ואי לא חזי לגופי' חזי לדמי משא"כ היכא דלא חזי לא לגופי' ולא לדמי כמו בזה"ז דהא לר"מ אין הכרח דקרי לי' רחמנא תיעוב מהא דלא תאכל כל תועבה דגם המום דשחיטה הוי תיעוב לדידי' דס"ל דהמטיל מום בבע"מ חייב (ונאמר לשי' הנ"ל דזה חשוב חזי לדמי היינו אם יפול בו מום מאליו ודוקא בזה"ז דלא חזי לדמי להקריב קרבן בדמיו בשום אופן וענין) וממילא דאין לך בו אלא חידושו דהא דרבי רחמנא ביתורא בכל מטיל מום בבע"מ היינו היכי דחזי לדמי משא"כ בזה"ז כשנויא דגמ' בעו"ז, ועפ"ז מיושב שי' הרמב"ם דהא דמקשה בעו"ז ונהוי כמטיל מום בבע"מ דהיינו דהו"ל לאוקמי הברייתא כר"מ ומשני הגמ' שפיר דלר"מ י"ל דהיכי דלא חזי לא לגופי' ולא לדמיו מותר להטיל בו מום מה"ת משא"כ לר"ש הא דמותר להטיל מום בבע"מ היינו לפי דקלישתא קדושתו דאיפשר להפקיע בפדיון וכל קדוה"ג דאין לו פדיון אסור להטיל בו מום וה"נ אסור להטיל מום בקדשי זה"ז ואילה"ק דא"כ מ"ט לא פריך הגמ' בעו"ז דנוקמי ברייתא כר"ש משום דגם לר"ש אין הכרח דאסור בזה"ז מן התורה דאיפשר דלא ס"ל דרשא דל"ת כל תועבה בפסוה"מ דהא פליגי בזה ואין ראי' דהיכי דא"א לפדותו אסור מן התורה וי"ל דהיכי דלא חזי לגופי' ולדמי מותר (גם י"ל עפ"י המבואר במרדכי בשם הרא"מ ויעוי' בנוב"י מהדו"ק חיו"ד תשו' פ"א מהגאון מהר"מ פישעליס דהא דמותר להכניס לכיפה היינו דאתי כמ"ד צב"ח דרבנן יעושה"ט דכניסה לכיפה גרע מעיקור ע"ד הכתוב טובים היו חללי חרב כו' ורבא לטעמי' דאמר בב"מ דל"ב מדברי שניהם רבנן ור"ש נלמד דצער בעלי חיים דאורייתא א"כ א"א לאוקמי כר"ש דלדידי' אסור להכניס לכיפה ועי' בשו"ת חוט המשולש בתשו' הגאון ר' הלל ומראות הצובאות מה שפלפלו בזה) אבל הרחב"ם דפ' כר"ש דאסור להטיל מום קבוע במום עובר והעיקר תלוי בפדיון ופסק לדרשת הספרי דאיכא לאו דל"ת כל תועבה בפסוהמ"ק וכל היכי דלא חזי לפדיון אסור להטיל בו מום מה"ת כמשנ"ת ולהכי אסור להטיל מום בקדשים בזה"ז כ"ז כתבתי לפלפל בישוב קושית הלח"מ

ה

והנה במטיל מום בבע"מ בבכור יש לדון דכל מש"כ עד כאן דהיכא דאין המום הראשון מתיר לפדיון אסור להטיל בו מום והא דמותר להטיל מום בבע"מ היינו לפי שיש לו פדיון אבל בבכור דאין לו פדיון הא דמותר להטיל בו מום היינו לפי דבכור הוי כפסוהמ"ק לאחר פדיון דמיד כשהומם הוי כצבי ואיל ולפ"ז ילה"ק להיפוך הא בפסוהמ"ק לאחר פדיון גם לר"מ מותר להטיל בו מום ובכור בע"מ כפסוהמ"ק לאחר

פדיון דמי ועי' במהרי"ט אלגאזי מש"כ בקו' התוס' שם בבכורות דהמ"ל דאיצטריך לבכור בע"מ מעיקרו וחידש דשאני בכור דאף בע"מ קדוש קדוה"ג יעו"ש ובזה תי' משה"ק דהא בכור בע"מ לא חזי לא לגופי' ולא לדמי' גם לר"מ לישתרי דשאני בכור דאע"ג דלא חזי קדוש מיהו קדושת הגוף מ"מ גם על פי דרכו י"ל דאחוזת דם הוי כמו חולה ופסול להקרבה אך אין שוחטין עליו במדינה ולרבנן כיון דלא חזי להקרבה מותר להטיל בו מום מה"ת.

ולר"מ ניהו דלא חזי להקרבה הוי כמטיל מום בבע"מ דאסור מה"ת. ואע"ג דבבכור מותר לשחוט הנ"מ בחום שי"ל היתר שחיטה על ידו, אבל באמת א"צ לגוף חידושו דבכור שאני מכל הקדשים דגם בע"מ אסור וגם מקו' התוס' דנוקמי בבע"מ מעיקרו מבואר שאינו כן. ומשה"ק דמאי משני הגמ' בעו"ז דלא חזי לא לגופי' ולא לדמיו ולכו"ע שרי דא"כ למה פליגי במטיל מום בבכור בע"מ דלא חזי לא לגופי' ולא לדמיו (ופי' בגה"ש בעו"ז שהניח זה בצ"ע) נראה דבאמת בבכור בע"מ דהוי כצבי ואיל הוי כפסוהמ"ק אחר פדיון ופשיטא דמותר להטיל בו מום אחר, דדוח"ל דמותר לשחטן ואסור להטיל בו מום אלא הא דפליגי באחוזת דם לפי שהוא מום עובר ולהכי אסור לר"מ להטיל בו מום דכבר כתבתי דהא דאסור לר"מ להטיל מום קבוע במום עובר במוקדשין אע"ג דמום עובר לא חזי לא לגופי' ולא לדמיו דהדבר פשוט דדוקא לרבנן דס"ל דמותר להטיל מום בבע"מ אין נפ"מ בין מום קבוע בין מום עובר דעכ"פ השתא מיהו לא חזי אבל לר"מ דס"ל דכל דחזי לדמיו היינו בע"מ המטיל בו מום חייב מכש"כ דאסור להטיל מום קבוע במום עובר דחזי לגופי' לאח"ז ומה"ט ה"ה בבכור לר"מ דכמו דמחייב הכי דחזי לדמיו ומכש"כ מטיל מום קבוע במקום עובר דאיהו גופי' חזי להקרבה לאחר זמן ולרבנן דס"ל דמותר להטיל מום קבוע במום עובר במוקדשין וכמו"כ בבכור משום דס"ל דבעינן שיהי' עכשיו תמים יהי' לרצון ובאמת לתי' הב' בתוס' בכורות דל"ד דאחוזת דם הוי מום קבוע ואין שוחטין עליו מדרבנן צ"ע דא"כ למה לר"מ אסור להטיל בו מום הא מה"ת שוחטין עליו ואם שוחטין מכ"ש דמותר להטיל בו מום מה"ת אם לא דנדחוק לחלק בין שחיטה ובין להטיל בו מום, ונצטרך לומר ג"כ דבכור בע"מ ל"ה כפסוהמ"ק אחר פדיון וכחילוק המהרי"ט דאל"כ אכתי קשה דלישתרי מה"ת להטיל בו מום בבע"מ כמו בפסוהמ"ק אחר פדיון ואולי הכונה בדהג"מ דבקראי פליגי היינו דלר"מ דאסור להטיל מום בבע"מ מה"ת גזרו גם בבכור היכי שאין שוחטין עליו מדרבנן אבל לרבנן דגם בשארי קדשים מותר להטיל מום בבע"מ לא גזרו גם בבכור שאין שוחטין עליו אבל בבע"מ קבוע ששוחטין עליו אף מדרבנן פשוט דמותר להטיל בו מום דלא גרע משחיטה.

שוב מצאתו בספר יראים להר"א ממיץ סימן שמ"ד שכ' יש לשאול אחרי דאמרינן בעו"ז דלא אסרינן להטיל מום בבע"מ אלא במקום דחזי דמי' להקרבה היכי אמרינן בבכורות בבכור בעל מום דלאו בר הקרבה הוא ולאו בר דמים הוא יש לתרץ מדרבנן ואסרו בבכורות גזירה אטו שארי קדשים בעלי מומין דחזי להקרבה תירוץ אחר נכון יותר דבכור שאחזו דם עסקינן בבכורות דחזי גופו להקרבה על ידי רפואה עכ"ל, וראיתי כעת בספר בית אפרים שהביא דברי היראים וכתב דמה שתירץ דחזי להקרבת גופו על ידי רפואה אינו עולה לשי' התוס' בבכורות ובמנחות שכתבו דהברייתא מיירי באחוזת דם שאין לו רפואה אם לא שיקיז במקום שעושים בו מום וא"כ לא חזי להקרבת גופו כלל גם לאחר זמן דאם לא יעשה בו מום קבוע מיית ומש"כ התוס' דהוי כמום עובר שיש לו רפואה היינו דלאחוזת דם יש רפואה ע"י הקזה ולהכי אין שוחטין עליו אע"פ דפ"י רפואה יולד מום קבוע (ועי' בטור סי' שי"ג שאם לא יקיזה במקום שפושים בה מום קבוע תמות כו' ומ"מ אינה נשחטת עליו דהוי כמום עובר) מ"מ חשוב מום עובר עכ"פ הא לא חזי ואפ"ל לשי' התוס' דאע"פ דלענין מטיל מום בבע"מ חשוב בע"מ לפי שימות אם לא שיקיז במקום שעושים בו מום היינו כיון דנראה לנו שימות חשוב מום. ואף שנראה כן על פי אומד ועל פי רוב שימות בלי הקזה שיפשה בו מום חשיב כבע"מ ומותר להטיל בו מום לרבנן אבל בהא דקאמר דלא חזי לגופי' ולדמי היינו דאי אפשר במציאות כלל שיהי' חזי, אבל באחוזת דם דהוי כמסוכנת אפשר דאי בדרי לה סמא דחי' וקא חיי חשוב חד לגופי' כמו דאמרינן בטריפות כיון דאפשר במציאות שיתרפא לא נפקע קדושתו לגמרי ואסור להטיל בו מום לר"מ ולא דפי למטיל מום בזה"ז דלא חזי לדמי בשום אופן, ושני תירוצי היראים מכונים עם שני תירוצי התוס' בבכורות שם על ק כיון דאחוזת דם חשוב כמום שאינו יכול להתרפאות בלא עשיית מום א"כ לשחוט עלי' וי"ל דמדרבנן אסור דאתי לאחלופי בתם א"נ תשוב כמום עובר שיש לו רפואה, ולתירוץ הראשון דהוי מום קבוע תירץ היראים דמדרבנן אסרו בבכור מגזירה דשארי קדשים ולתירוץ השני דהוי מום עובר תירץ דאסור מן התורה לר"מ משום דחזי גופו להקרבה ע"י רפואה.

ועפמש"כ דבכור בע"מ קבוע דהוי כפסוהמ"ק אחר פדיון דמותר להטיל בו מום גם לר"מ נראה דגם אי הוטל בו מום בידים המום הראשון שאין שוחטין עליו אפי"ה מותר להטיל בו מום מן התורה דדוקא בפסוהמ"ק לפני פדיון שיש בו קדושה ומעילה, וא"א להפקיעו ע"י פדיון הוי כמו פסול אחר ודמי למטיל מום ברובע ונרבע דלשי' הרמב"ם אסור מן התורה, אבל בבכור דהוי כפסוהמ"ק אחר פדיון שאין בו קדושה, ומה שאינו

נשחט על המום שהוטל אינו מאלים קדושתו, להכי הוי כפסוהח"ק אחר פדיון ומותר להטיל בו מום. ובזה י"ל דהר"מ בפ"ב מהל' בכורות שכ' דהא דאין שוחטין על מום שהוטל בידים קנס הוא ואין קונסין בנו אחריו ואילו בפי"ח מהל' פסוהמ"ק כ' דקדשים שהוטל בו מום אסור באכילה מן התורה משום לאו דלא תאכל כל תועבה וכבר תמה בזה המל"מ ולמש"כ בשארי קדשים דאסור להטיל מום מן התורה הו תחלת השחיטה תיעוב, משא"כ בבכור דגם אי הטיל בו מום מותר להטיל בו מום א"כ תחלת השחיטה הוי מום דהא איסור דשחוטי חוץ אין כאן דאי"ר לפתח אוהל מועד וממילא דניתר על ידי מום דתחלת השחיטה וכל דמותר להטיל בו מום שוב אין כאן תיעוב כלל וכמו שנולד בו מום מאליו דמי ורק מדרבנן משום קנס קנסוהו וא"ש.

ובפשיטות י"ל דהרמב"ם דבכור הוי כפסוהמ"ק אחר פדיון והוי כחולין גמורים שלא נאסר משום ל"ת כל תועבה ורק בפסוהמ"ק לפני הפדיון שיש בו דין מעילה הוי פסוהמ"ק ויש בו דין תיעוב. משא"כ בכור דהוי כחולין ולא נאסר רק משום קנס. עכ"פ איך שיהי' מפורש בדהרמב"ם דבבכור שהוטל בו מום אין איסור ל"ת כ"ת מן התורה ודמי לפסולי המוקדשין שנפל בו מום מאליו ולהכי בבכור שהוטל מום מותר להטיל מום מן התורה ואפילו לר"מ דס"ל דאסור להטיל מום בבע"ח מ"מ מום קבוע בבכור ששוחטין עליו דמי לפסוהמ"ק אחר פדיון שמותר להטיל מום מן התורה ו כל זה כתבתי לפלפל על פי היסוד בשי' הרמב"ם דס"ל דמטיל מום בזה"ז אסור מן התורה ומוכח דס"ל דגם היכי דלא חזי לגופי' ולא לדמי אסור מן התורה אבל דעת האחרונים בשר הרמב"ם (יעוי' בחת"ס חיו"ד סי' ובישועת יעקב) דאוסר משום שמא יבנה המקדש ובפרט למאי דקיי"ל מקריבין אעפ"י שאין בית ובע"ח אינן נדחין הלא חזי לגופי וראוין להקרבה וסוגי' דעו"ז קאי למדס"ל בע"ח נדחין ואי אפשר שיהיו ראוין להקרבה, ואם נימא כן בשי' הרמב"ם היכי דבאמת לא חזי לגופי' ולדמי הלא מבואר בעו"ז דליכא איסור תורה וצ"ל לפ"ז דמש"כ הרמב"ם בהטיל אחד מום קבוע ובא השני והטיל בו מום אחר דאינו לוקה ונראה דאיסור תורה איכא אעפ"י שאין המום הראשון מתיר ולא חזי לפדיון מ"מ חשוב חזי לדמי אם יפול בו מום אחר ודוקא בזה"ז דלא חזי לדמי כלל וכל זה בפסוהמ"ק אבל בבכור בעל מום קבוע בודאי אפילו הוטל בו מום תשוב לא חזי לגופי' ולא לדמי ובאחוזת דם דאוסר ר"מ להטיל בו מום לפי שהוא מום עובר לאחר זמן כמשכ"ל, ובזה יתבאר יפה בתוס' בכורות דל"ד בד"ה בדרשא דלא תאכל כל תועבה דאחרים אומרים בפסולי המוקדשין שהוטל בו מום הכתוב מדבר דאחרים היינו ר"מ דס"ל דאסור להטיל מום בבע"מ ולהכי בע"מ שהוטל בידים שלא ניתן לפדותו מצד התיעוב אסור לשוחטו

דאעפ"י דשחוטי חוץ אין כאן דאינו ראוי לפתח אוהל מועד אבל הא אסור להטיל מום בבע"ח ושחיטה אין לך מום גדול מזה כמבואר בחולין ד"ל, אבל בבכור בעל מום דלא חזי לגופי' ולדמי דמותר להטיל בו מום מן התורה אפילו לר"מ כמבואר בעו"ז א"כ אין איסור בשחיטת בכור בעל מום שהוטל בו בידים ואין כאן תיעוב כלל בשחיטתו וניתר על ידי תחלת השחיטה כמשכ"ל, ועפ"ז י"ל באופן אחר שיטת הרמב"ם שפסק בפח"י מהל' פסוהמ"ק דהמטיל מום בקדשים אסר משום לא תאכל כל תועבה, ואילו בפ"ד מהל' בכורות בבכור שהוטל בו מום פסק דאינו אלא משום קנסא ולא קנסו בנו אחריו כמשכ"ל ולפמשנ"ת י"ל עפמש"כ המחנה אפרים בשי' הרמב"ם דס"ל כר' מאיר דאיכא איסור תורה במטיל מום בבע"מ ורק, שאינו לוקה לפי דאתי מריבוי דכל ולהכי בפסוהפ"ק דאסור להטיל מום בבע"מ איכא תיעוב בשחיטת בעל מום שהוטל בידים משא"כ בבכור דלא חד לגופי' ולא לדמי וחותר להטיל בו מום מן התורה ואין כאן מעשה תיעוב כלל ונותר במום דתחלת השחיטה מן התורה דאין כאן תיעוב כלל ורק דאסור משום קנסא ופסק הרמב"ם כאחרים, והנה האחרונים התעוררו בבכור בחו"ל למש"פ הרמב"ם דאין מקריבין בכור מחו"ל א"כ הבכור בעצם אינו ראוי להקרבה, אפילו אם יבנה המקדש א"כ מה"ט יהי' מותר להטיל בו מום מן התורה, ולפמשנ"ת דבכור לא חד לגופי' ולא לדמי א"כ גם לר"מ מותר להטיל מום בבכור הבא מחו"ל, אולם הא בתמורה איבע"ל אי מותר להטיל מום מן התורה בתמורת בכור ומעשר, ופסק הרמב"ם ג"כ דאסור מספק ואין לוקין כהאיבעי, והא תמורת בכור ומעשר ג"כ לא חזי לא לגופי' ולא נדמי כבכור מחו"ל ומ"מ אסור מספק ובאמת תמיהני דזה, סותר לסוגי' דעו"ז י"ג דמבואר שם דכל היכי דלא חד לגופי' ולדמי מותר מן התורה א"כ תמורת בכור ומעשר ג"כ לא חזי לגופי' ולדמי ואפילו למש"כ המהרי"ט אלגזי לדון דשאני בכור דקדוש קדושה"ג ול"ש בו לא חזי לגופי' ולדמי כמו שהובא לעיל אבל מתמורת מעשר קשה גם לדבריו) ויש לחלק קצת דשאני קדשים בזה"ז דקלישא קדושתו דאפשר להפקיעו על ידי פדיון לכשיפול בו מום ואם דנם דמיו לא חזי לגבוה מכל מקום הא בידו להפקיע קדושתו לגמרי מה שאין כן בתמורת בכור ומעשר אבל זהו באמת דוחק גדול ויותר הי' נראה עפ"ז בשי' הרמב"ם דלהכי אסור להטיל מום בזה"ז כמו דאסור להטיל מום בתמורת בכור ומעשר כמש"כ הרמב"ם האיבעי דתמורה דכ"א דסותר סוגי' דע"ז ומבואר דגם היכי דלא חי לגופי' ולדמי אסור מן התורה מספק ולהכי אסור להטיל מום בזה"ז מספק ואינו לוקה על זה (ומ"מ בשארי פסולין רובע ונרבע י"ל דחשוב חזי לדמי אם יפול בו מום אחר כמשכ"ל ולמש"כ התוס' שם בתמורת בכור ומעשר דלא דמי לבע"מ לר"מ לפי שהי' חזי

מתחלה גם ברובע ונרבע כן) עכ"מ גם לפמש"כ דיש לחוש בבכור בחו"ל כמו בתמורת בכור ומעשר דמ"מ הוי רק ספק איסור תורה דמסיק באבעי, ועפ"ז יש לדון דלהטיל מום בזה"ז בבכור יש בזה ס"ס ספק פלוגתא דרבוותא דס"ל דהטלת מום בזה"ז א"א מדרבנן וגם לשו' הרמב"ם דס"ל דהטלת מום בה"ז אסור מן התורה אפילו אי נימא דס"ל דודאי אסור מן התורה מ"מ בבכור בחו"ל שאין מקריבין דמו לתמורת בכור ומעשר דאסור רק מספק ובכה"ג חשוב ס"ס כמש"כ האחרונים א"כ להטיל מום בזה"ז בבכור בחו"ל מותר מן התורה מצד ס"ם.

ולפי המתבאר להלכה מד' האחרונים בבכור בחו"ל למש"פ הרמב"ם בפ"א מהל' בכורות הל' ה' דאין מביאים מחו"ל ואם הביא אין מקבלים ממנו ולא יקרב אלא יאכל במומו וכיון שא"ר להקרבה אף אם יבנה המקדש אין בו איסור תורה דהטלת מום מן התורה אף לשי' הרמב"ם והמהרי"ט אלגאזי הביא ד' פסקי התוס' תמורה אות ט"ז דבזה"ז אסור להטיל מום בבכור ובקדשים שרי ופי' המהרי"ט בכונתם דבקדשים מדאורייתא שרי ובבכור אסור מן התורה לפי דשאני בכור דקדושתו מרחם ואפילו נולד בע"מ ועיקר מטתו לתת לכהן ואינו תלוי בהקרבה וצ"ל לדבריו דס"ל כר"מ דאסור להטיל מום בבע"מ דהא בבכור בע"מ פליגי רבנן והא לר"מ גרמא מותר מן התורה וא"כ ע"י אמירה לנכרי בזה"ז בודאי דאאמד"ר דגרמא מותר ובפרט בנכרי ששיסה את הכלב דזה הוי גרמא כמבואר בסנהדרין דע"ו ובב"ק כ"ד וכבר נתבאר דאמירה לנכרי גם גרמא לא הוי (ועיקר ד' פסקי התוס' לא נמצא בתוס' כלל ולפי הנראה שיש איזה ט"ס) עכ"פ כיון דלרוב הפוסקים הטלת מום בזה"ז אאמד"ר וגם לשי' הרמב"ם י"ל דבבכור בחו"ל אאמד"ר והי' מקום לצדד להקל דלא החמירו יותר מבשבת והיכי שהנכרי עשה לטובת עצמו לא החמירו כמשכ"ל מ"מ נראה דאין לבנות יסוד על זה להלכה דמסתימת הפוסקים נראה דכל שכיון הנכרי להתיר אסור..

1

ומש"כ כת"ר להתיר מטעם אחר עפ"מ שחידש המהרי"ט אלגאזי דהיכי דהצורם אוזן בכור הי' ישראל לא קנסו את הכהן בשבילו ודקדק זה מדרש"י דל"ד שכ' בצורם אוזן בכור דבכהן קא מיירי דאין כאן קנס לישראל אך לכהן ואם צרם נכרי מותר לכהן עכ"ד אמת שכ"כ באור זרוע הגדול בהל' בכורות שהביאו פרש"י ובכהן קא מיירי וכן נראה כדבריו דאי בישראל מאי שייך קנסא עכ"ל הנה אף לדעתם פשוט דעובדא דקסדור ותינוקת דכל שהוא לדעתו אסור אף בבית ישראל הדין כן וכ"מ מסתימת הש"ס והפוסקים בזה והדין פשוט דנכרי שהטיל מום להתיר בבכור ביד ישראל דאסור לכהן

דדוקא אם הישראל הי' הגורם אפ"ל דמותר לכהן דאין לקנוס הכהן בשבילו ול"ח שמא יעשה הישראל מום בשביל הכהן דלא גזרו ולא חששו שמא יעשה ישראל מום בשביל הכהן משא"כ ע"י נכרי חיישינן דהא הנכרי ישמע לו ויעשה פעם א' בשביל הכהן וכה"ג חילקו התוס' בשבת דקכ"ב ובבינה דכ"ד.

גם גוף חידושו של המהרי"ט אינו נראה מדהתוס' תמורה ד"ח גבי הא. דכהן אסור למכור בכור תם לישראל דילמא אזיל ישראל ושדי בה מומא והק' התו' והרי ישראל לא נחשדו על כך ואי"ל דהנ"מ בודאי בכור דא"א חוטא ולא לו כו' אלמא דהתוס' הוי בעי לפרש בודאי בכור הא דישראל נאמנין על הבכור מבואר דאלו הטיל בו מום הי' אסור וצריך לנאמנות ועי' בבכורות דל"ה ובפי' רש"י שם ור"מ לית לי' דר' יהושע לגמרי דכיון דנחשדו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפילו כהן דשוק ואפילו הבכור ביד ישראל ומבואר דגם כשהבכור ביד ישראל צריך לעדות והא אפילו הטיל הישראל מום שרי לכהן לשוחטו אך עיקר הס' שכ' המהרי"ט דאין לקנוס הכהן בשביל ישראל אינו נראה דהא כל מום שבא להתיר אף ע"י קסדור ותינוקת בלא ידיעת הבעלים האלימו חכמים גזירתם ותקנתם שלא יועיל להתיר וכמ"כ מום שעשה הישראל לא גרע ממום שעשה הקסדור אם לא שנחלק בין נכרי ובין ישראל ומה שה"ר מפרש"י דפי' הצורם אזן בכור לא ישחט עליו עולמית דבכהן קא מיירי נראה דבאמת מה דקנסו חכמים אף בקסדור ותינוקת.

כל שנתכוונו להתיר לבעלים דלא עבדי איסורא כלל משום דקנס זה משונה מכל הקנסות דהא אינו מפסיד על ידו דאילו לא מה הטילו בו מום הי' צריך להמתין עד שיפול בו מום אחר ומשום שרצו חכמים שלא יהי' נעשה בידי אדם מום להתיר אמרו שאם נעשה מום מדעת לא ליהני מעשיו ומטעם זה אין נפ"מ מי הוא הצורם בין שהוא כהן או ישראל דאין כאן קנס לגבי כהן דאינו מפסיד בשביל זה ובל"ה הי' צריך להמתין עד שיפול בו מום אחר אמנם כ"ז לרבנן דס"ל דישחט על מום אחר אבל לר"א דס"ל הר"ז לא ישחט עליו עולמית וא"כ הרי קנס זה ככל הקנסות ופשוט דדוקא אם הבעלים בעצמם או בגרמתם הטילו בו מום קנסו דלא ישחט עליו עולמית אבל אם נכרי הטיל בו מום שלא בידיעת הבעלים פשיטא דלא קנסו שלא ישחט עליו עולמית אף לרא"י ולהכי פרש"י שפיר בכהן קא מיירי משום ר"א דאיירו בי' דס"ל הר"ז לא ישחט עולמית ובכהן קא מיירי אבל אם הי' ישראל הצורם אין לקנוס את הכהן שלא ישחט עליו על מום אחר שיפול בו אולם על מום זה פשוט דלא ישחט עליו הכהן אף אם צרם בו ישראל וראיתי להמחברים שהרגישו בזה ובס' גליא מסכת האריך בזה לפרש דרש"י באיבעי דהצורם אוזן בכור ומת

אי קנסו בנו אחריו שפירש שלא יאכל עולמית ומשמע דפי' דהאיבעי לר"א דוקא דהא דמצינו דלא קנסו בנו אחריו היינו בדבר שהוא קנס ויפסיד על ידו כמו המוכר עבדו לנכרי דפודה עד עשרה בדמיו וכמו"כ בשביעית דלא יזרע למוצאי שביעית אבל במה שאינו מפסיד אלא שלא ירויח בכה"ג גם לבנו קנסו אחריו ולהכי גם בחמץ שעבר עליו הפסח פ' הרמב"ם דגם בשוגג ואנוס אסור משום שבלאו הכי הי' מחויב לבער ואין לו הפסד וכ"כ המקו"ח בהל' פסח ולהכי פירש"י דוקא לר"א שלא ישחט עולמית דאפילו על מום אחר שיפול בו מאליו אסור וזהו קנס ככל הקנסות ולא קנסו בנו אחריו ואם כי זהו סברא ישרה בפירש"י אבל הרמב"ם והטושו"ע לא תפסו כן להלכה דהא קיי"ל כחכמים דלא ישחוט על אותו מום זה ומ"מ פסקו דלא קנסו בנו אחריו אלמא דגם לרבנן על מום זה ניתר זה לבנו ובשו"ע לא הביאו ד' רש"י שחולק ע"ז ולפה"נ שלא פי' כן בכונת רש"י ועי' בנוב"ק חאו"ח סי' כ' בתוך התשו' שכ'.

דאף אי נימא דלא קנסו בנו אחריו היינו אחר מותו שאין החוטא בעילם אבל כ"ז שהוא בחיים אסור לכל ישראל ואסור לשחוט על אותו מום ועי' בשו"ת רעק"א סי' ס"ד דמותר לאחרים ועי' בש"ך סי' שי"ג ס"ק ב' שכ' דאם שחטוהו מותר הבשר לאחרים דמשמע דלכתחילה אסור לשחוט גם לאחרים ואיפשר דכוונתו דכיון דאחרים באו מכח הצורם על ידי מתנה וכיו"ב אסור גם להם אבל בדיעבד אם נשחט לא נתפס האיסור לאחרים ומ"מ י"ל בעובדא דקסדור אם הצורם נכרי ומת דאסור לישראל כמו שחילקו התוס' בשבת דקכ"ב ומדוקדק בזה לשון השו"ע סי' שי"ג דאסור להטיל מום בבכור אפי' לגרום מום כגון כו' או שאומר לנכרי כו' ואם עשה מום בידים או בגרמתו אין שוחטין כו' ואם מת כו' משמע דוקא ע"י מעשה בידים של הישראל או בגרמתו לא קנסו בנו אחריו אבל באמירה לנכרי אם מת הנכרי אסור והכלל כל שנתכוין להתיר אסור כמו שעשה הישראל ואסור גם לאחרים הבאים מכח הישראל שנהנה מזה על ידי נתינה או מכירה ולפיכך בודאי גם בצורם ישראל אסור לכהן ורק לר"א שלא ישחטו עליו עולמית אפילו על ידי מום אחר קנם זו לא מצינו בנתכוין להתיר לבד.

(שוב מצאתי שהאריך בזה בשו"ת מלבושי יו"ט, ח"ב חיו"ד סי' י"ב וסי' י"ג יעוי"ש ובשו"ת פרי יצחק) ולפמשנ"ת אלו הי' ידוע שפשה המום הנכרי כדי שיהי' מותר לשחוט אסור בודאי בין אם הוא של כהן או של ישראל אפילו לד' המהרי"ט אלגזי ועיקר דבריו אינם נראים להלכה והעיקר מה שיש לדון להקל בזה לפי שאינו ידוע אם הטיל הנכרי המום ואף דאין עדות לנכרי לא לאיסור ולא להיתר מ"מ ספק אם הטיל הנכרי הוי ספק

אם כיון להתיר דמבואר בשו"ע ס' שי"ג בהג"ה דספק אם כיון להתיר או לא אזלינן לקולא כמש"כ הגר"א שם והוסיף עוד ומכש"כ בזה"ז דלהטיל מום לכתחילה אאמד"ר

ח

ולכאורה יש להעיר ע"ז דלא דמי ספק כיון להתיר לספק עשה בו מום או מאליו נפל דהא קיי"ל דכהנים חשודים על הבכור ואינו נאמן לומר מום זה נפל מעצמו והישראל נאמן לומר מום זה נפל מעצמו ולפי המבואר בבכורות דף ל"ו אימר אחר ר"מ לחשודי לאחזקינהו מי אמר ולמה צריך לעדות דהא ספק דרבנן להקל דהא לא איתחזיק איסורא דאין מחזיקין מאיסור לאיסור ואף לשי' רש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור ל"ה איתחזיק איסורא עפמש"כ הר"ש בספק מים שאובים דאזלינן להקל ול"א העמד טמא על חזקתו משום דבע"כ יצא הטמא מטומאתו מה"ת אף אי הי' ודאי מים שאובים וה"נ מה"ת הרי יצא מידי איסורו ומה שאינו נאכל על אותו מום אאמד"ר הוא איסור אחר וקנס מדרבנן ולא דמי לספק טבילה ע"י חציצה מדרבנן שלא נטהר מטומאתו שהי' מקודם כמש"כ במקו"א ואפ"ל משום דלא שכיחי שיפול המום מעצמו וכל היכי דאיתא לתלות דיש איזה סיבה שנעשה בידי אדם תלינן והוי ספק הרגיל ושכיח יותר משיפול בו מעצמו אינו נאמן ע"ז א"כ עפ"ז יש לחלק באם הספק הי' אם כיון להתירו הוי ככל סד"ר דאזלינן לקולא אבל היכי דהספק הוא אם נפל בו מום זה מאיליו או נעשה בידי אדם הוי ספק הרגיל דנעשה בידי אדם ויש לדחות ולומר דכהנים דחשודים נינהו שאני יהוי קרוב לודאי שהפיל בו מום משום וגם הא דמבואר דישראל נאמן על ספק בכור שנפל המום מאיליו היינו להורות בו דרבנן לקולא.

אך יש לפקפק בשאלת כת"ר דהא היכי דיש לחוש שיש להנכרי איזה טובה ע"י המום שיפיל בו לא עדיף מחשודים על הבכור להטיל בו מום ושוב הוי קרוב לודאי דהפיל בו מום ובשו"ע מבואר דהרועה נאמן לומר שלא כיון להתיר ופירשו הטעם משום דאדרבה הוא רוצה להרויח שכר גידול וטיפול ומכש"כ דיש להחמיר היכי דטובת הנכרי אך י"ל אף אם הטיל בו מום ויודע מנהגי ישראל מ"מ לא יצא הדבר מידי ספק שכיון להתיר דדוקא בעובדא דקסדור ותינוקת בפעם א' שראו שהתירו על ידם אבל היכי שלא ראה שהתירו על ידו אף שיודע שאינו נאכל בלא מום אנא של"ה יודע שיהי' ניתר ע"י מום זה אין זה כיון להתיר כ"מ בהגהמ"ר דחולין ואף לפ"מ שחולק הטו"ז בעובדא דהרא"ש בסי' שי"ג דמום גלוי דלדידהו הוי מומא הוי כיון להתיר יש להחמיר (וכת"ר לא ביאר איזה מום נעשה) מ"מ הא שם הי' שאמרו ליה שאין לאוכלו בלא מום וגם שאינו ידוע בודאי אם עשה המום וביותר בנד"ד שהוא ניכר שהמום נעשה ע"י נשיכת כלב וספק

הוא אם שיסה ועי' בשו"ת שאילת שמואל שצידד להקל היכי שניכר נשיכת כלב וספק אם שיסה, תבנה לדינא שיש להקל בזה ויש לצרף לסניף ד' הגהמ"ר שיש יסוד זה בד' רגמ"ה ובפיה"מ להרמב"ם דכל שלא א"ל בפירוש להטיל מום מותר וגם שלא נעשה לטובת ישראל והעיקר מחמת הספק שמא נעשה המום מאליו ע"כ יש להתיר הבכור לשחוט על אותו מום.

סימן לד

בענין מום דסירוס בבכור לרב אחד ב"ה ז' ניסן תרס"ה ווילנא

א

ע"ד השאלה שהרועה סירס בכור שחשב שהוא של האדון והבכור הי' של כהן ודן ידידי מעכ"ת בעיקר המום דסירוס דביצים דמחולקים בזה הרמב"ם והרא"ש והעיר בסתירת ד' הרמב"ם דבפ"ז מהל' ביאת המקדש פסק דסירוס בביצים הוי מום כר' יהודא מדהרמב"ם בהל' עבדים פ"ה ה' ד' שאין העבד יוצא לחירות בסירוס דביצים והא הש"ס בקדושין דכ"ה משוי להדדי וכיו"ב תמה הלח"מ בנחתך הלשון וכת"ר פלפל בזה לחלק בין אבר גלוי ובין מום גלוי ולפי דבריו נצטרך לדחוק בדהגמ' כתנאי, והנה בעיקר תמיהתו בסתירת דהר"מ כבר קדמוהו בזה בס' עצמות יוסף בקדושין כ"ה ובמקנה שם ועי' בביאור הגר"א ליו"ד הל' עבדים שתמה ג"כ.

ומש"כ הע"י לתרץ דהר"מ פ' לחומרא דאסור להקרבה והעבד א"י לחירות משום שהוא תפוס בעצמו והוי העבד מוציא מחבירו תמוה דהא הר"מ. מנה המום דסירוס בין המומין שנפדין ונשחטין על ידן וזהו חומרא דאתי לידי קולא

ב

ואת אשר אחזה בזה בישוב דהר"מ על פי המבואר בבכורות דד"ט לימא כתנאי ומעוך וכתות כו' מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס חסרון בפנים שמה חסרון ומ"ש ל"ש חסרון ותסברא כו' אלא הכא במומין שבגלוי קמיפלגי כו' ופירש"י דכו"ע חסרון בפנים שמי' חסרון מאן דפסל בביצים לאו משום חסרון אלא משום מום ובצ"ק מגיה דכו"ע חסרון בפנים לא שמי' חסרון משום דקשיא לי' דאי שמה חסרון מ"ט דראב"י ור"י. והנה לכאורה ק' בד' הגמ' דקאמר דפליגי אי חסרון בפנים שמי' חסרון דהא בתחלת הסוגיא במאי דאיבע"ל אי יש מחוסר אבר בפנים מבואר בדהגמ' דלאשחוטי ולאיפרוקי לא קא מיבע"ל כי מיבע"ל לאפסולי מאי תמים יהי' לרצון תמים אין חסרון לא א"ד כו' מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי הרי מבואר בדהגמ' דאין בחסרון בפנים רק משום עשה דהמים יהי'

לרצון דאין זה בע"מ דפסח או עור כתיב או עורת או שבור ורק דאינו תמים והא לפ"מ מוקים לי' לקרא דמעוך וכתות בביצים משום.

חסרון בפנים הרי איכא נמי לאו דלא תקריבו כזורק ומקבל דם בע"מ ועוד דמד' הגמ' דקאמרי בין בגיד בין בביצים מבואר דאין חילוק ביניהם וכמו בגיד הוי מום גם לאישחוטי ולאיפרוקי כמ"כ בביצים והא מטעם חסרון קאמר מתחלה לאשחוטי ולאפרוקי לא תבעי לן כי תבעי לן לאפסולי ונראה דשיעור דהג"מ כך הוא דלמ"ד חסרון בפנים שמי' חסרון ויש בו משום פסול דתמים וע"כ ס"ל לר"י דמעוך וכתות לא תקריבו הוא בביצים וממילא איכא לאו גבי' וכיון דבפרוש גלי רחמנא דמעוך וכתות לא תקריבו דהוי מום וחשבה בין בעלי מומים ודמי לפסח ועור וניהו דמפסח ועור ילפינן מום שבגלוי לכל התורה אבל מעוך וכתות מפירוש רבתה תורה משום חסרון מבפנים שבו לא תקריבו אבל למדס"ל דחסרון בפנים לא שמי' חסרון הוא כשר לגבוה ובע"כ יפרש מעוך וכתות בגיד (וגם למ"ד חסרון בפנים שמי' חסרון לא ילפינן ממעוך וכסות לכל חסרון בפנים דפסח או פור כתוב ורק מצד פשה דמצד ע' דתמים פסול אבל לא לאישחוטי וליאפרוקי) ע"ז משני הש"ס אלא הכא במומין שבגלוי.

פליגי ודכו"ע חסרון בפנים ל"ש חסרון ומה"ט משוה הש"ס בקדושין דכ"ה אי עבד יוצא לחירות בסירוס דביצים אי הוי מום שבגלוי לקדשים אבל עכ"פ הרי מבורר מסוגית הש"ס דבכורות דאי חסרון בפנים שמי' חסרון מעוך וכתות דבנים דמי לגיד א"כ הרמב"ם שפ' דחסרון בפנים שמי' חסרון ויתפרש מעוך וכתות בביצים וכין דאיכא לאו דלא תקריבו וגלי רחמנא בזה ממילא דמי לפסח ועור. ואע"ג דבאדם הוי ג"כ מום ובאדם ל"ש פסול חסרון מ"מ י"ל דבאדם הוי בכלל פרוח אשך או דילפינן מבהמה דכתיב בה מעוך וכתות (ופי' במרכבת המשנה בפ"ב מה' איסורי מזבח), ולפ"ז אין תימא מסוגיא דקדושין דקאי אי חסרון בפנים ל"ש חסרון וע"כ משום דהוי מום שבגלוי וע"כ גם בעבד חשיב מום גלוי ויוצא בו לחירות, משא"כ למש"פ הרמב"ם דחסרון בפנים שמי' חסרון בקדשים ומאי דגלי רחמנא דמעוך וכתות בביצים הוי מום זהו משום החסרון שבו א"כ אין זה ענין לעבדים דבעבד א"י לחירות דל"ה מום שבגלוי אבל בקדשים פסולו משום חסרון בפנים והנה הגהת צ"ק בדרש"י דכו"ע ס"ל חסרון בפנים לא שמה חסרון לכאורה אינה מוכרחת דאע"פ דחסרון בפנים שמה חסרון משום דלא הוי תמים מ"מ הוי רק לאפסולי ולא לאישחוטי ולאפרוקי, והי' מתורץ בזה משה"ק בס' מנח"ח על מ"ש הרמב"ם דחסרון בפנים שמה חסרון דהרי סתמא דגמרא אוקמי להני ג' תנאי דס"ל חסרון בפנים לא שמה חסרון, ולמש"כ י"ל דהרמב"ם גריס ג"כ דכו"ע חסרון בפנים שמה חסרון ורק דנפ"מ

לאשחוטי ולאפרוקי, אולם למש"כ בשי' הרמב"ם גירסתו דכו"ע חסרון בפנים לא שמה חסרון, ולהכי למש"פ דהוי חסרון וע"כ מפרש הא דמעוך וכתות לא תקריבו גם בבצים והוי מום ג"כ לענין קדשים אבל בעבדים לא הוי מום שבגלוי כמש"כ.

ג

עונ"ל לתרץ סתירת דהר"מ בלשון ובסירוס דביצים שהתעורר הלח"מ שפ' דהוי מום וא"י לחירות דבאמת הא דמשוי הש"ס להדדי משום דבעיקר הסברא י"ל דאי ילפינן בכלל ופרט שיהי' כעין הפרט דפסח ועור, י"ל דוקא אם הוא מום גלוי וניכר תמיד כמו פסח או עור אבל בלשון דלפעמים מכוסה ולפעמים מגולה לא דמי לפסח או עור וכן בסירוס דבצים דגם מעיקרא זמנין דמכווצי כו' אין זה כעין הפרט. אבל לפ"מ דמשני בבכורות דל"ז בשנויא קמא בעינא מום רע וליכא א"ה מום עובר נמי וכו' השתא מפרק לא פרקינן עלוי' משחט שחטינן עלי' כו', וא"כ עיקר מיעוטא דמום שבגלוי ולא מום שבסתר הוא ממום רע ומום עובר ילפינן ממה שאינה נפדית מקרא דיצתה זו שאינה קריבה היום וקריבה למחר ולא ילפינן מפסח ועור כלל, ועי' בתוד"ה השתא ומהרי"ט אלגאזי שם, א"כ י"ל דמה שנתמעט.

ממום רע היינו דוקא מום שבסתר שהינו ניכר כלל אבל מום הניכר אף שאינו גלוי תמיד כמו לשון וסירוס דבצים חשוב ג"כ מום רע ורק אי ילפינן מפסח ועור אין זה פסח ועור, והנה בשנויא קמא דמשני כל מום רע ריבוי' הוא וכה"ג משני בקדושין דכ"ד לחפשי ישלחנו רבויא הוא לפי פשוטו מבואר דהוא בתורת רבוי ומיעוט ועי' רש"י שם שכ' רבויא הוא הוא דכתיב כל ולא דרשינן לה בכלל ופרט וכן פרש"י בקדושין שם ולהכי משוי הש"ס בקדושין מומי הבכור ושחרור עבדים להדדי דכמו בבכור וקדשים לשון וסירוס דביצים הוי מום גלוי והמיעוט לא נתמעט רק המום שבסתר שאינו ניכר כלל כמ"כ בעבדים לא נתמעט בתורת מיעוט אבל למש"פ הרמב"ם בפ"ה מה' עבדים ה"ד, א"כ למה נאמר בתורה שן ועין לחון מהם מה שן ועין מומים שבגלוי ואינם חזרים אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין יוצא עבד לחירות אבל המסרס עבדו בביצים או החותך לשונו אינו יוצא לחירות דהר"מ פי' דשן ועין הוא כלל ופרט גמור וכמש"פ בהל' י' תלש בזקנו ודלדל בו עצם מן הלחי יצא לחירות שהרי בטל מעשה השניים הקבועות באותו עצם א"כ חשוב גם הפרט דבטל ממלאכתו, ועי' בר"מ שם ולפ"ז הוי כלל ממש א"כ דמו הוא כאידך שינוי' דגמ' ואיבע"א א"כ פסח ועור למ"ל (והוא בגדר כלל ופרט למ"ד כללא בתרא דוקא או רבוי ומיעוט למ"ד כללא קמא דוקא) וה"נ בשן ועין אי חשיב מום גלוי לענין קדשים גם לענין עבד בדין שתהי' כן וא"ש

ד

ובגמר דבריו אדם נתפס מש"כ בסוף דבריו לדינא בסירוס דביצים באופן דהוי ספיקא דדינא הוי ס' דרבנן להקל לא אדע מאי קאמר דהא ניהו דאיסור הטלת מום לרוב הפוסקים אאמד"ר אבל בסירוס הוי ס' אם הוא מום ששוחטין עליו ואם אין זה מום לא נפקע איסור קדש שבו מן התורה ואם נשחט בלא מום אסור מה"ת, אולם יש לדון בזה במסורס דרשאי להטיל בו מום מן התורה כמו במטיל מום בבעל מום כיון דהוא פסול מה"ת משום חסרון שבפנים שפ' הרמב"ם דשמה חסרון ואין פ"ז חולק בד' הפוסקים ואע"ג דבפסול אחר כמו רובע שאי"ר לגבוה י"ל דגם רבנן מודים דאסור להטיל בו מום ודוקא מטיל מום בבע"מ שאינו מחדש בו פסול אחר ויעוי' בתמורה דכ"א דאיבעי לי' במטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבין לא מחויב או דילמא כיון דקדשי קא מחייב ובדהתוס' שם אבל בפסול חסרון דפסול משום דכתיב תמים יהי' לרצון והא לרבנן דמתירין להטיל מום בבע"מ הוא משום דכתיב לא יהי' בו מום תמים יהי' לרצון כל שהוא תמים לא יהי' בו מום א"כ בחסרון בפנים שאינו תמים בודאי דמי לבע"מ בזה הדין דמותר להטיל מום במחוסר אבר בפנים מן התורה וכיון דמותר להטיל בו מום שוב אפשר לשחוט על אותו מום ומותר באכילה דהא דשנינו זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור י"ל דהוא דוקא באופן שיש בו איסור הטלת מום ע"י ישראל וע"י נכרי מגדר אמירה לנכרי או כמש"כ הרא"ש בב"מ ד"צ בשם הראב"ד משום חומרא דקדשים עכ"פ הוא באופן רק היכי שהישראל אסור לעשות כן אבל במטיל מום בבע"מ שהישראל מותר בזה גם אי כיון להתיר מותר והא דהצורם בכור לא ישחוט עד שיפול בו מום אחר לרבנן דר"א אבל אי מטיל מום בידים אסור אף דהמום השני אין בו איסור מה"ת דהא מטיל מום בבע"מ י"ל דזהו חדא גזירה דמה לי אי מטיל מום אחד או שני מומים סוף סוף ההיתר בא מכח התיעוב (ועי' בתשובות בית אפרים חיו"ד סי' ע"ה) אבל באופן אם נפל בו מום מעצמו בזה י"ל דמותר להטיל בו מום וה"נ בסירוס שלא נעשה בכונה להתיר רק שסירס בפקודת האדון ובסבור שהוא של האדון הנכרי דהוי כנפל מום מאיליו, אולם זה אינו נכון לדינא ולהדיא מבואר בשו"ע סי' שי"ג ס"ה דבר תורה בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע אבל חכמים אסרו ובכור שאחזו דם יקיז כו' ואם נעשה בו מום דהקזה הר"ז שוחטין עליו והמעיין בד' הראשונים יראה דרק בבכור שאחזו דם התירו לפי מה שפי' דאחוזת דם הוי מום עובר ואז אם נעשה בו מום שוחטין עליו אבל אם נעשה מום באופן דאסור מדרבנן להטיל מום אין שוחטין עליו וכל איסור דהטלת מום בזה"ז אאמד"ר וגם ע"י נכרי מ"מ אין שוחטין עליו א"כ גם במטיל אי מדרבנן אסור

להטיל מום אין שוחטין עליו והנה השו"ע דקדק בלשונו ד"ת בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע אבל חכמים אסרוה נראה דוקא במום.
עובר אסור מדרבנן להפיל בו מום קבוע אבל במום קבוע מותר להתיר בו מום אחר הגר"א הרגיש מזה וכ' שם בס"ק ס' ומגמ' דע"ז שם משמע דאף במום קבוע אסור מדרבנן וכן משמע בתוס' הנ"ל עכ"ל דהא בעו"ז די"ג בקדשים בזה"ז דקאמר דגרע ממטיל מום בבע"מ משום דלא חזי לא לגופי' ולא דמי ואפ"ה הרי מדרבנן אסור משום שנראה כמטיל מום בקדשים וכ"מ בדהתוס' בכורות דל"ג. ונראה בדעת השו"ע דהא דאסור מדרבנן להטיל מום בבע"מ היינו דוקא בפסולי המוקדשין לפני פדיון דאלים קדושתי' וכן בקדשים בזה"ז ניהו דלא חזי לדמי אבל קדושתי' לא פקע אבל בכור בע"מ קבוע דשוחטין אותו כיון דשוחטין עליו מהכ"ת דנאסרהו להטיל בו מום דהא בכור בע"מ דמי לפסוהמ"ק אחר פדיון ומאי דפליגי רבנן ור"מ ולר"מ אסור להטיל מום בבכור שאחזו דם י"ל לשיטת הרא"ש דאחוזת דם הוי מום עובר וכ"כ התוס' בבכורות דל"ד שם ומזה דייק הרא"ש דמותר להטיל מום קבוע במום עובר וכ"פ השו"ע וכיון דהוי מום עובר שאין שוחטין ע"י אסור להטיל בו מום אחר לפוסלו לעולם אבל במום קבוע ששוחטין עליו י"ל דגם לר"מ מותר להטיל בו מום וע"כ דקדק הב"י בלשונו בבכור שנפל בו מום עובר אבל אם נפל בו מום קבוע כיון דשוחטין עליו מותר להטיל בו מום אחר אף מדרבנן ולא דמי לקדשים בזמן הזה כשנ"ת ולפ"ז יש לצדד במסורס דמדאורייתא מותר להטיל בו מום ומדרבנן אסור משום דעל פסול חסרון אין שוחטין עליו ודמי למום עובר אבל הא לשיטת הרמב"ם דסירוס בביצים הוי מום קבוע לענין בכור ושוחטין עליו וממילא דמותר להטיל בו מום אחר אף מדרבנן א"כ הוי רק ספק דרבנן דגם לדעת החולקים דסירוס דביצים אין זה מום מ"מ מה"ת מותר להטיל בו מום דהא פסול הוא משום חסרון ורק מדרבנן אסור להטיל בו מום כקדשים בזה"ז שאינם ראוים להקרבה א"כ בס' בספיקא דדינא אי הוי מום קבוע סד"ר להקל.
שו"ר בפתחי תשובה סי' שי"ג ס"ק ז' שהביא בשם תשואת חן סי' ל"ד שהעלה דה"ה ס' בכור שנפל בו מום עובר אסור להטיל בו מום קבוע ול"א בזה סד"ר לקולא דלא כמורה א' שטעה בזה ולפיה"נ טעמו דהא בס' בכור אסור להטיל מום בזה"ז ויעוי' בתשו' רע"ק איגר סי' ס"ד מש"כ בזה וה"ה לגבי בכור שנפל בו מום עובר דמ"מ כיון שהוא ספק שע"י גלגול ומתחלה נאסר מצד ס' בכור ולענין גיזה ועבודה אסור מספיקא לא אמרינן גבי' ס' דרבנן להקל, ולפ"ז נראה דכמו בס' בכור ובס' חולין דאסור מספיקא בגו"ע כמו כן בס' אם הוא מום כיון דלענין גיזה ועבודה בכור בע"מ אסור ורק דמ"מ איכא נפ"מ לענין

איסור תורה אם ישחט בלא מום אחר דמצד פסול חסרון לא הותר לשוחטו וממילא דלא ניתר לאכילה בלא מום מה"ת ולהכי גם להטיל מום דאמד"ר אסור מספק.

ויש לפלפל עוד רזה עפמש"כ התוס' בב"ק דף פ"ו לדון מ"ט לא מהני פדיון בשחוטי חוץ בשעה שהיא מפרכסת דאין לך מום גדול משחיטה דמשני דמום לאחר מיתה לא חשיב מום וכבר העיר הגאון רע"א בדו"ח דתחילת השחיטה הוא חשיב מום וכמש"כ התוס' בתולין כ"ח דגם הפרדת העור אין לך מום גדול מזה, ולכאורה י"ל בפשיטות קו' הגרע"א עפמש"כ בס' יראים לר"א ממין בס' רפ"א שכתב יש לשאול לרשב"ל דאמר אין לשחיטה אלא בסוף כיון דשחט חצי סימן הו"ל מום קבוע ואי"ר לפתח אוהל מועד כי מטי לבסוף כיון דמקריא שחיטה דמחייב עלה היכי מחייב א"כ לא אשכחן שחוטי חוץ דמחייב יש לתרץ כיון שדרך הכשר קעביד אינו נקרא מום דכל מומי קדשים מפסח ועור גמרינן שאינם דרך הכשר הלכך כל מה:

דאיתרמי (ועי' בפירוש שם דצ"ל כל מה דמקרב) בשחיטה לא מקרי מום להדחות מפתח אהל מועד ועי' בס' ברוך טעם בענין אדם אוסר דבר שאינו שלו שכ' לפרש דהא לר"ל אפשר לגומרה מבפנים ואיך זה מום ואאפ"ל משום דשחיטה הוי דרך הכשר ולא הוי מום דהא בחולין ד"ל מפורש לדמי פסח מי אידחי מבואר דהוי מום. ועכצ"ל דכיון דאפשר לגומרו לא הוי מום מה שאין כן בחולין דלא חזי לגומרו דהא לא חזי לפסח ראוי לדמי פסח ויפדנו. ויגמור בחוץ כמש"כ התוס' שם ולהכי אתי שפיר דתחלת השחיטה ל"ה מום משום דהא לר"ל חזי להכניס ולגמור בפנים.

והנה בשימק"ו הקשו שם קושי' התוס' בשחוטי חוץ לר"י דס"ל ישנה לשחיטה מתחילה, וע"ס דהא מכי שחט בה פורתא אסרה אידך קא מחתך בעפר ותי' דר"י מיירי שהתחיל לשחוט בפנים וגמר בחוץ א"כ גם לריו"ח תחלת השחיטה ששחטו בפנים ל"ה מום דהא היה ראוי לגמור אותו בפנים ושפיר כ' התוס' דלאחר מיתה ל"ח מום דתחלת השחיטה ל"ה מום לכו"ע ולמש"כ הוא דל"ה מום בתחלת השחיטה לר"ל משום דראוי להכניסו בפנים ולגמור השחיטה, וא"כ היכי דהוה חסרון ג"כ ואי"ר לגמור השחיטה בפנים בשביל החסרון א"כ גם לר"ל הא הוי תחלת השחיטה מום והנה בפשוטו נראה דהתוס' בב"ק דע"ו ד"ה שחיטה קאי גם לר"י לשחיטה מתחלה וע"ס וכ"נ מדברי האס"ז שם במה שתי' דלפי שנפסל אין לו פדיון דאזלי אליבא דר"י וסוגי' דחולין ד"ל קאי לר"ל יעו"ש וגם נראה מדהתו' שגם תחלת השחיטה הי' בחוץ (דלא כמו שתי' האס"ז) ויקשה לפ"ז קושית הגרע"א על מה שתי' דמום דלאח"מ ל"ח מום תחלת השחיטה הוי מום מחיים, ונראה דבאמת מה שנסתפקו התוס' דיועיל פדיון בשחוטי חוץ ול"א דבהכי

חייבא רחמנא דהא מה דחייבא רחמנא הוא בלא פדיון אבל פדיון אח"כ מועיל להפקיע איסור קודש שבו אבל עדיין קשה מבכור דהוא ניתר בלא פדיון ואיך יתחייב משום שחוטי חוץ דהא ניתר ע"י מום השחיטה כפסוהמ"ק אחר פדיון וצ"ל בסברת התוס' דאעפ"י דחייבה רחמנא משום שחוטי חוץ מ"מ מועיל הפדיון אח"כ ובבכור נפקע איסור קודש שבו דמה בכך דעבר משום שחו"ח לחייב כרת על שחיטת קדשים בחוץ אבל אחרי שחיטת רוב הסמנים נפקע איסור קדש שבו ע"י המום, וכ"ז אי נימא דהמום הוא משחיטת רוב הסימנים אבל אי נימא דתחלת השחיטה הוי מום הרי דהכי חיבה רחמנא דאם איתא דנפקע איסור קודש שבו בתחלת השחיטה דאי"ח משום שחו"ח ובדאי דגם לריו"ח דס"ל ישנה לשחיטה מתחלה וע"ס אם פדה את הקדשים קודם שחיטת הרוב אי"ח משום שחו"ח וא"כ לא משכח"ל בבכור תם חיוב דשחו"ח וע"כ דגלי רחמנא ובהכי חייבה דלא נפקע איסור קודש שבו ולפי"ז גם בחסרון לריו"ח נהי דאי"ח משום שחו"ח משום דאי"ר לפתח אוה"מ מ"מ לא הותר מתחלת שחיטה.

גם לשי' הרמב"ם בפי"ח מה' פסוהמ"ק דהמטיל מום בקדשים הר"ז עובר בלאו דלא תאכל כל תועבה ולהכי לא מהני פדיון וא"כ במסורס שאין כאן מעשה תיעוב דעל שחו"ח אינו חייב משום דאי"ר לפתח אוהל מועד ועל הטלת מום אינו חייב דהוי כמטיל מום בבע"מ מ"מ הא בבכור ס"ל להרמב"ם דאינו אסור אלא משום קנס וא"כ יותר בתחלת השחיטה ואיך יתחייב משום שחו"ח, וע"כ דבהכי חייבי רחמנא דלא נפקע איסור קדש מתחלת השחיטה מ"מ יש לדון דבהכי חייבי רחמנא לא אמרינן רק היכי דאיכא חיוב שחו"ח ובאופן זה לא נפקע איסור קודש מתחלת השחיטה בבכור אבל היכי דליכא חיוב שחו"ח לא גרע תחלת השחיטה משארי מומין ופקע איסור קדש מתחלת שחיטתו מן התורה ולהכי במסורס דאין כאן איסור שחו"ח ומטיל מום מן התורה ע"י מום דתחלת שחיטתו הותר מן התורה ולפ"ז כיון דמותר לשחוט מן התורה ממילא דאין נפ"מ לאיסור תורה והדר דינא דלגבי הטלת מום דאינו אלא ספק מדרבנן במסורס דספיקו להקל, אולם הדברים נאמרים דרך פלפול ופשטות הדברים נראה דלענין בכור צריך שתהי' היתר המום לפני תחלת השחיטה ולהכי קאמר לאשחוטי ולפרוקי לא תיבעי לך לכו"ע והארכתי בזה במקו"א, עוד נראה דלבד איסור שחיטה יש נפ"מ בין בכור תם שפסול מצד חסרון או בע"מ לענין איסור הנאה דבכור תם אסור בהנאה מן התורה כשארי קדשים קלים וקרניו וטלפיו אסורים משא"כ בכור בעל מים וא"כ גם לענין הטלת מום בזה"ז נחמיר מספיקא כיון שיש נפ"מ באיסורי תורה, וראיתי בשו"ת תשואות חן שהביא הפ"ת והעתיק שלא בדיוק שהוראת המורה הי' בספק בכור בחו"ל

להטיל מום בזה"ז והשיג עליו על זה דאין לעשות ספק דרבנן לכתחילה ועוד דהוי ספק על ידי גלגול עכ"ד ובאמת דין אי בזה"ז מותר להטיל מום ש"ס ערוך הוא בבכורות דל"ה אלא ספק בכור לר"מ מי מעיד עליו דמבואר דאסור להטיל מום מספק אף בזה"ז ואם הוטל אסור וצריך לעדות והרגיש בזה הגרעק"א בתשו' סי' ס"ד מפסק השו"ע סי' שי"ד ס"י דספק בכור שביד ישראל נאמן לומר דנפל בו מום ולא חילקו בשו"ע בין בכור מארץ ישראל ובין בכור הבא מחו"ל ופשוט דאסור להטיל מום בזה"ז בספק בכור, מ"מ אין הכרח מזה דאסור להטיל מום בבע"מ בספק בכור למאי דקי"ל כחכמים דמותר להטיל מום קבוע במום עובר דאיפשר דבתרי דרבנן כזה במטיל מום בבע"מ שלא נתוסף שום פסול חדש ולא דמי לבכור מחו"ל דהטלת מום הוי פסול חדש כמו דאיבעי בתמורה דכ"א בתמורת בכור ומעשר לא החמירו ע"י גילגול, אלא דגם אי נימא דבכל גוני החמירו משום דהספק בתחלה בשל תורה אם הוא ספק בכור מ"מ י"ל דבספק בכור תם וספק בע"מ מותר להטיל וחלוק מספק בכור וספק חולין דבאמת הא דאסור להטיל מום בספק בכור משום דיש בו דינים מספיקא דאורייתא לענין גיזה ועבודה ולהכי גם להספיקות שאינם נוגעים רק מדרבנן החמירו כמשכ"ל (ונסתר מזה מש"כ השעה"מ בהל' מקואות לחדש דדוקא היכי דהספק דאורייתא הי' מקודם כמו בנידון המהריב"ל דספק טריפה שנתערב דמתחלה אנו דנין לגבי ספק דאורייתא וכיון דאסר בודאי מסד"א לחומרא גם שנתערב הוי ע"י גלגול ואסור משא"כ היכי שנולדו ב' הספיקות יחד הנוגעים לדאורייתא ודרבנן כל חד כדינו והוכיח כן מכמה מקומות דהרי בספק בכור הספיקות של דאורייתא ודרבנן נולדו יחד ולא אמרינן כל חד כדינו ומחמרינן גם לענין הטלת מום בזה"ז שאמד"ר וגם בדיעבד ליבוי חדש מנחם תרנ"ד. אסור) מ"מ נראה,

לחלק דדוקא בספק בכור וספק חולין אסור להטיל מום בידים בזה"ז דאף דסד"ר להקל ונולדו הספיקות יחד משום דגם אחרי שנקל בהטלת מום ויוטל בו המום בספיקו הוא עומד לענין גיזה ועבודה ומדאורייתא לחומרא וכן בנידון האו"ה שנתערב טריפה במינו ברוב דאם יבורר התערובות עצם הטריפה בספיקו הוא עומד ועל כן מחמרינן גם על התערובות משום דגם אח"כ עלינו לדון בספק תורה משא"כ בספק בכור בע"מ קבוע או פסול חסרון בפנים דאם נקל להטיל מום ויוטל בו מום אין עוד שום נפ"מ לספק איסור תורה דמותר בהנאה ושוחטין עליו מן התורה ואין נפ"מ רק לאיסורי דרבנן בכה"ג שפיר י"ל דספיקא דרבנן להקל ולא דמי לספק בכור ואין לנו אלא חדוש זה דבספק בכור מחמרינן אף בחו"ל ובזה"ז משום דהספק תורה ישאר גם אח"כ משא"כ במסורס דאחר הטלת מום אין בו עוד שום ספק תורה בכה"ג אפשר להקל אלא שילע"י דהא אין עושין

ספק בידים לכתחילה ואיפשר משום תקלה הוי כדיעבד, ולשי' הגר"א גם במום קבוע בבכור אסור להטיל מום מדרבנן וצ"ע אם יש להקל ע"י נכרי בזה"ז להטיל מום בבע"מ עובר או במסורס, אלא דבעיקר הדין בסירוס בביצים ראיתי להאחרונים שהקילו בזה ועי' בש"ך סי' שי"ג ס"ק ו' ובלבוש בחידושי דינים שלו ובפרט היכי שהסירוס הי' כמו שהודיע כת"ר שנתקן מן הכיס לגמרי שכ' הרא"ש בקידושין דאם נתקן לגמרי הוי מום שבגלוי לכו"ע ועי' בטוטו"ד מהדו"ג סי' קס"ח שמסכים לדינא דשוחטין על מום זה, וע"ד השאלה שהי' הבכור של כהן והרועה סירס על פי פקודת האדון שכסבור שהוא שלו כבר העירו המחברים בשו"ת שאילת שמואל ובס' עמו"א דעל איסור נוסף דסירוס לא חשידי ובפרט דלשי' כמה פוסקים כר' חידקא דב"נ מצוה סירוס ויש בזה משום לפני עור (ועי' בתשו' בשמים ראש סי' קכ"ט מה שצידד להקל בכהנים חשודים בזמן הזה) עכ"פ בזה שהרועה סירס כל הבהמות בפקודת האדון שנוהגים לסרסן יש להקל ומש"כ החות יאיר הובא בפ"ת סי' שי"ג דדוקא אם היה בו מום שאין דרכו לעשות מום זה לבהמתם אבל אם סירס את הבכור שהדבר ידוע שדרכם לסרס הזכרים סמוך ללידתם איסורא קא עביד להניח הפרה מעוברת אצלו יעוי"ש אינו נראה להלכה דאין מצות שימור על הבעלים בבכור ורק דגרמא אסור וכיון שהנכרי עשה זה מדעת עצמו בלא ידיעת הבעלים בלא כונה להתיר רק שסירס כל הבהמות הוי כנפל מום מאליו ויעוי' בשו"ת כתב סופר חיו"ד סי' קס"ב דפשיטא לי' דהיכי דסירס הרועה ולא כיון להתיר מותר וע"ע בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' כ"ד שהורה להקל ועל כן יראו בי"ד של שלשה את מום הסירוס ויתירו והנני ידידו הדוש"ת

סימן לה

לרב אחד

א

משה"ק כת"ר בשם גאון א' עדהתו"ס בבכורות דל"ח בד"ה ברקא לתי' א' דמה שמתרפא אח"כ ע"י רפואה ואין המום עובר מאליו בלא רפואה חשיב מום קבוע א"כ מאי מדמה בחולין דמ"ו ביבשה הריאה למחלוקת דרבנן וריבה"מ בבכור דהא שאני בכור דגם בנתייבש בשיעור שאם תינקב ואינה מוציאה טפת דם ניהו ד"ל רפואה מ"מ הוי מום קבוע משא"כ בטריפות דאי בדרי לה סמא דחיי ל"ה טריפה כלל כמבואר בחולין דנ"ד ועד שתפרך בצפורן י"ל דאית לי' לכו"ע רפואה ומאי מדמה שיעור טריפה לשיעור דמום עכת"ק, בפשוטו נראה דיבשה לא הוי מום בעצם כמו נקב דהוי מום שבגלוי אלא דהר

חולי וכיון שגברה החולי כ"כ עד שתנקב ואינה מוציאה טפת דם או לריבה"מ שנפרכת בצפורן אין לה חיות והוי כניטל וכמש"כ הרמב"ם בריאה אבל אם יש רפואה לחולי היבישות הרי יש לזה חיות וא"כ לא הוי מום כלל דהא לא ניקב ודוקא במום דנקב וגלוי אם יתרפא וחלים והדר בריא הוי מום עובר משא"כ היכי שאין כאן נקב וחסר כלל ורק שיש כאן חולי וכיון שיש לה רפואה לא הונ מום כלל ועכצ"ל דאין לזה רפואה ושפיר מוכיח הש"ס ומשוי להדדי ובזה מיושב ג"כ דרש"י בבכורות דל"ג במשנה אין מקיזין לו את הדם ואפילו במקום שאינו עושה מום דיכול לחזור ולהתרפאות ותמוה דאטו מום עובר מותר להטיל והוא פוסלו לפי שפה ותותר להטיל מום קבוע במום עובר וכבר תמה בזה בהגהות הרש"ש (ובמנחת חנוך מסתפק בזה אם יש איסור תורה במטיל מום עובר) אולם באמת גם רש"י מודה דאסור להטיל מום עובר אלא דמכה אין זה מום רק הוא חולי שאם לא תתרפא יושחת העור והבשר ויבוא לידי מום גלוי וע"כ פירש"י לפי דהמכה של הקזה יתרפא ולא יבוא לידי מום כלל והי' מותר להקיז במקום שאין עושין מום ועי' רש"י זבחים דפ"ד נקובת הקוץ בבשר ואינה נקובה לחלל וכשירה ומום נמי לא הוי דהדר בריא וצ"ע דמ"מ מום עובר מיהו הוי וצ"ל דאע"ג דהפרדת עור הוי ג"כ מום היינו דוקא במקום שניקב וניכר הנקב והפגם שם אבל נקב כל שהוא בבשר ובעור היכי דמתרפא לא הוי מום כלל ורק היכי דלא הדר בריא הי' מתרחב ומתפשט החכה הי' ניכר אבל כיון דהדר בריא לא הוי מום עובר כלל (ומצאתי למחבר אחד שהרגיש מדרש"י בזבחים דע"ד).

ב

ובעיקר ד' התוס' בכורות ל"ח בד"ה וסימנך ברקא שכ' ועוד י"ל דהיכי דאינו מתרפא מאליו חשיב מום קבוע נראה דכ"ז אי נימא דהא דאין שוחטין את הבכור משום דילפינן מפסוהמ"ק וכדק' הגמ' בדל"ז השתא מיפרק לא פרקינן עילוי' משחט שחטינן ובפסוהמ"ק ילפינן מאשר לא יקריבו מי שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שקריבה למחר וה"נ י"ל במום שאינו עובר מאליו שאינה קריבה כל עיקר בלא רפואה גם אי ילפינן מפסח ועור בכלל ופרט דחי לה הש"ס מתחלה דק' ואימא מה הפרט כו' ובטל ממלאכתו כו' ורק מכל מום רע דרבויא הוא ילפינן מום שאינו בטל ממלאכתו ומפסח ועור ממעטינן מום עובר וכיון דבדרך מיעוט הוא שפיר אפשר לומר דנתמעט דוקא מום העובר מאליו אבל מום העובר ע"י רפואה לא נתמעט אבל אם היינו למדים מום עובר מדרשא דפסח ועור בדרך כלל ופרט כדהוי בעי הש"ס למימר דילפינן מכלל ופרט וכלל ואי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מום שבגלוי ואינו חוזר כו' א"כ

בעינן שיהי' דמי לפרט ומה פסח ועור שאינו חוזר בשום אופן גם ע"י רפואה (דאאפ"ל דמשכח"ל שיהי' חוזר ע"י רפואה יקשה על אינך תי' התוספת דס"ל דגם זה הוי מום עובר מנ"ל) אף כל שאינו חוזר יצא מום עובר ע"י רפואה.

והנה המהרש"א בר"פ על אלו מומין תמה עדרש"י בחומש דהביא דרשת כלל ופרט כדבעי למימר הש"ס מעיקרא למה הניח תלמוד ערוך דלא קאי הכא במסקנא ונדחק ליישב דלמאי דמסיק נמי כל רבויא הוא קאי נמי הכלל ופרט הדומה לפרט יעו"ש ובאמת לא כן מבואר ברש"י שכתב רבויא הוא דכתיב כל ולא דרשינן בכלל ופרט וכן מפו' בדברי התוס' חיצוניות מובא באלגאזי דלפי המסקנא פסח ועור ב' מיעוטין הן ולא כלל ופרט, אולם באמת אין כאן תימה כלל עדרש"י בחומש דהא התוס' בערובין דכ"ח בד"ה אהני כתבו בתוך הדבור ובריש אלו מומין גבי פסח או עור ואתי כולה כמאן דאמר כללא קמא דוקא ובחולין דס"ז נסתפקו התוס' בזה עכ"פ לחד תי' בתוס' אתי דווקא כמ"ד כללא קמא דוקא דלמ"ד דכללא בתרא דוקא מרבינן כל דדמי להו משני צדדין אבל למאן דאית לי' כללא קמא דוקא לא מרבינן לי' עד דדמי להו משר צדדין וע"כ במאי דמקשה הש"ס בבכורות אי מה הפרט דפסח ועור מום שבגלוי ואינו חוזר וביטל ממלאכתו הוא דאית לי' כללא קמא דוקא ולמאן דאית לי' כללא בתרא דוקא סגי במאי דדמי בשני צדדים מום שבגלוי ואינו חוזר ולא הוי מקשי הש"ס מידי, ובזה מיושב מה שתמה האלגזי דמסוגין דב"ק דס"ג ובשבועות ד"ד מוכח דאפילו היכי דכתוב כל כללא הוי רק היכי דאיכא הוכחה דריבויא הוי והכא מוכח בשמעתין דכל ריבויא הוי ואח"כ מסיק דפליגי בזה רע"ק ורי"ש בשבופות שם וסוגין דשמעתין כרע"ק אך לפי דבריו יקשה דא"כ לר' ישמעאל דדריש היכי דכתיב כל בכלל ופרט נדרוש פסח או עור בכלל ופרט ונצטרך מום שיהי' בטל ממלאכתו ולא אישתמיט תנא למימר הכי וכמשה"ק המהרי"ט אלגאזי בתוך דבריו שם כן יקשה על סוף דבריו לרי"ש, ולפמש"כ אין מדין זה הכרע כלל דלמאן דס"ל כללא בתרא דוקא וסגי במאי דדמי לב' צדדין שפיר ילפינן מפסח ועור ולרי"ש ס"ל ג"כ דכללא בתרא דוקא ועי' בחולין שם דקאמר הש"ס אליבא דרי"ש דכללא בתרא דוקא וע"כ גם לסוגין דב"ק דהלכה כהאיבע"א כמש"א האלגאזי דכל כללא הוי ולא רבויא וע"כ הוי פסח ועור כלל ופרט רק דצ"ל עפ"י סוגיא דב"ק דכללא בתרא דוקא וכ"מ מלשון התוספתא בפ"ד דבכורות נשתברו רוב צלעותיו או שהי' בו מום בפנים אינו מום שנאמר עור או פסח מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואינו חוזר כו' משמע בתורת כעין הפרט ממעט לה ואתי התוספתא כמ"ד כללא בתרא דוקא וא"כ אין תימא פרש"י בחומש שפי' כסוגין דעלמא דכל כללא הוי ויליף מכלל ופרט כמ"ד כללא בתרא

דוקא וא"ש בפשיטות ולפמש"כ למאן דדריש מכלל ופרט גם מום העובר ע"י רפואה לא דמי כען הפרט א"כ לדידי' לכל השיטות הוי מום עובר והתוס' שכ' בתירוצם הא' דהא מום קבוע הוא רק א"נ דפסח או עור הוי מיעוט כסוגין דבכורות שם אבל להתוספתא דדריש לה בכלל ופרט מודה ולפ"ז י"ל גם הקושי' מחולין דמ"ו דאתי כסוגין דב"ק דכל כללא הוי וע"כ דכללא בתרא דוקא וממילא דמום עובר ע"י רפואה הוי מום עובר, וע"כ דיבשה אין לו רפואה.

ג

ומה שתי' כת"ר דרבא ס"ל כריו"ח דבע"ח נדחין ולדידי' עכצ"ל דמדגלי רחמנא דמום עובר מרצה אפי' בעובר ע"י רפואה כמש"כ התו' ביומא דס"ד ומוכרח מזה דלדידי' גם מום עובר ע"י רפואה חשוב מום עובר עכ"ד וזה אינו דניהו דגלי רחמנא דעבר מומין מרצה, ואף בעבר ע"י רפואה מ"מ כל זמן שלא עבר הוי מום קבוע לפדות ולשחוט עליו אלא דגלי רחמנא שאינו נדחה ואי עבר מרצה וכמש"כ התו' בזבחים דע"ז ויעוי' במהרי"ט אלגאזי בבכורות שם דמתחלה הוי מצדד למימר דמום שעבר ע"י רפואה הואיל ונדחה נדחה (ומדהתוס' בד"ה ברקא שהוכיחו מיבלת ר"פ אלו דברים אין ראי' דהתם מיירי הקדישו אחרי חתיכת היבלת דהא הש"ס מוקי לה דמקדישו בשבת וע"כ אין זה נדחה) ואח"כ מסיק ג"כ לדבר פשוט דעיקר קרא דמום בם דעבר מומם מרצה היינו בעבר ע"י רפואה יעו"ש, והנה המהרי"ט אלגאזי תמה שם בדהתו"ס בזבחים דפ"ז בד"ה הא שכתבו אע"ג דדרשינן בבכורות דל"ז בכלל ופרט דמום עובר מרצה מום עובר דמוקדשין איצטריך דהו"א כיון דנדחה שוב אינו נראה וכונת קו' התוס' הוא דמדילפינן בכלל ופרט דאין שוחטין בכור על מום עובר.

ע"כ דמרצה אח"כ דאל"כ דאחרינן שאינו מרצה גם אח"כ לא גרע ממום קבוע וא"כ מאי תירצו דאיצטריך למוקדשין דהא גם במוקדשין ילפינן בבכורות דל"ז מקרא דואם בהמה סמאה יצתה זו שאינה קריבה עכשיו וקריבה לאחר זמן שאינן נפדין על מום עובר הרי דמום עובר שעבר מומו מרצה וקרינן בי' קריבה לאחר זמן ותי' המהרי"ט דעיקר קרא דמום בם היינו בעבר ע"י רפואה דהי מום קבוע לפדות ולשחוט והו"א דנדחה קדושתו וע"כ איצטריך קרא דמרצה ומלבד שאין תי' זה מספיק רק לתי' הא' שבתוס' דמום העובר פ"י רפואה חשוב מום קבוע אבל לתי' הב' דהוי מום עובר קשה דלמ"ל קרא דעבר מזמן מרצה לבד זה עכ"פ התוס' דזבחים לא כיונו לזה דאל"כ הו"ל לשטי' דאיצטריך קרא למום עובר ע"י רפואה בבכור גופא דניהו דהוי מום קבוע מ"מ עבר המום מרצה ע"כ נראה בכונת דהתוס' דקיימי בשיטתייהו שכ' באחוזת דם דמום עובר ע"י רפואה חשוב

ג"כ מום עובר נאמר בפירוש מום עובר רק דדרשינן לה יצתה זו שאינה קריבה היום וקריבה למחר וע"כ לפי ההו"א דאמרינן הואיל ונדחה נדחה א"כ באמת אינה קריבה למחר ג"כ וע"כ הו"א דפודין ושוחטין ואיצטריך קרא דמרצה וממילא קריבה למחר וע"כ אין פודין, ואילה"ק דאם כן אשר לא יקריבו למ"ל על מום עובר לפי ההו"א דאמרינן דנדחה ע"ז י"ל דהו"א דכיון דהא דאינו מרצה הוא משום דנדחה וע"כ דוקא במום העובר אח"כ מאליו נדחה דעכ"פ באותה שעה אין בידו להקריבו אבל במום העובר ע"י רפואה דסמי' בידו לרפאותו ולהקריבו וכל שבידו לא הוי דיחוי כדקאמר בזבחים דל"ד רב אשי אמר כל שבידו לא הוי דיחוי כו' וא"א ללמוד מזה היכי שאינו בידו כלל והמום עובר מאליו אחר זמן ובאותה שעה אינו עובר ונדחה וע"כ קרא דבהמה טמאה אשר יקריבו כל עיקר ממעט מום עובר ע"י רפואה אין פודין עליו אבל מום שאינו עובר ע"י רפואה דנדחה פודין עליו ג"כ ולהכי איצטריך קרא דמום בם דמרצה ג"כ לכשעבר המום מאליו וממילא דאין פודין עליו דהא קריבה למחר ולפ"ז מוכרח דמום העובר ע"י רפואה הוי ג"כ מום עובר דאם הוי מום קבוע יקשה קו' התוס' דקרא למ"ל על מום עובר דמרצה דמדאין פודין בע"כ מרצה, ועפ"ז יש מקום לתירוצו של כת"ר ולא מטעמו דלמ"ד דב"ח נדחין ואיצטריך קרא דמום בם דעבר מומם מרצה כמבואר ביומא ס"ד והטעם כמש"כ התוס' בזבחים דע"ז דהו"א דנדחה הרי מוכרח מזה דמום עובר ע"י רפואה חשיב ג"כ מום עובר ותי' התום דהוי מום קבוע מום שעובר ע"י רפואה קאי לרב דלא דרשי מום בם ע"ז אך אין הדברים מוכרחים ודהתו"ס בזבחים דע"ז יש לפרש דקרא אשר לא יקריבו מי שאינה קריבה כל עיקר איצטריך למום עובר שנולד ומום עובר עמו דזה הוה דיחוי מעיקרא ול"ה דיחוי וקריבה לאחרי כן משא"כ בנראה ונדחה הו"א דכיון דנדחה נדחה וממילא דפודין ג"כ על אותו מום ולהכי איצטריך קרא דעבר מומן מרצה וילה"ע עוד בזה מדהתו"ס דזבחים י"ב בד"ה וש"מ דיחויי

ד

והנה המהרי"ט אלגזי תמה עוד בזה מהספרי בפ' ראה על פסוק רק בכל אות נפשך הא אינו מדבר אלא בפסוהמ"ק שיפדו כו' ומניין שאין נשחטין חלת על מום קבוע אמרת קו"ח ומה בכור שאינו נוהג בכל הולדות ויוצאין לחולין שלא בפדיון אינו נשחט אלא על מום קבוע קדשים שהם נוהגים בכל הולדות כו' אינו דין שלא יהיו נשחטין אלא על מום קבוע כו' ת"ל שעריך לגזי"ש מה שעריך האמורים להלן אינן נשחטין אלא על מום קבוע אף שעריך האמור כאן אין נשחטין אלא על מום קבוע עכ"ל הרי דילפינן פסוהמ"ק מבכור ואמאי איצטריך קרא דואם בהמה טמאה אשר לא יקריבו מי שאינה קריבה כל

עיקר יצתה מום עובר שיקריבה למחר ותרי קראי למ"ל ומזה תמה ג"כ מדהתוס' בזבחים דע"ז דהרי קדשים ילפינן מבכור וע"ז לא יספוק מש"כ לתרץ מקרא דאשר לא יקריבו דמיירי בי"ל רפואה או בדיחוי מעיקרא דכיון דילפינן מבכור ממעטינן פסת ועור דמום עובר אינו נשחט ונראה דיש לדקדק עוד בד' הספרי דק' ומניין שאין נשחטין אלא על מום קבוע ול"ק אין פודין אלא על מום קבוע כדק' הברייתא דיליף מבהמה טמאה אשר לא יקריבו דהעיקר בפסולי המוקדשין הוא הפדיון, פ"כ נראה דהספרי כיון בזה ענין אחר דהתוס' בב"ק דע"ו נתקשו בשחוטי חוץ דהא הוי שחיטה ראוי' דשחיטה גופי' הוי מום כדקאמר בחולין ד"ל ובסו"ד תירצו דמום שע"י מיתה לא תשוב מום והנה התוס' בתוך דבריהם כ' ודוחק לומר דמדרבנן הוא דאין נפדין לפי שעשה מום זה בידים כשאר מטיל מום בקדשים שאין נשחט וניתר ע"י אותו מום עכ"ל וזהו לשי' התוס' דהא דאין שוחטין על מום שהוטל בידים אין זה אלא מדרבנן דוחק לומר כן אבל למש"פ הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוהמ"ק דקדשים שהוטל בו מום בידים הר"ז אסור משום ל"ת כל תועבה והוא מן הספרי א"כ שחוטי חוץ לא עדיף מהוטל בו מום ואסור מה"ת ועי' מקנה קדושין דנ"ז וכ"ז בשוחט תמימים בחוץ אבל בשוחט בע"מ עובר בחוץ לרבנן דר"ש זבחים דקי"ג דאין בבע"מ עובר משום שחוטי חוץ דהשתא אינו ראוי לפתח אוהל מועד ולשי' התוס' והרא"ש בבכורות דל"ד דלמאן דשרי להטיל מום בבעל מום מותר להטיל מום קבוע במום עובר דהשתא מיהו לא קרינן בי' תמים יהי' לרצון ומה"ט מותר להטיל מום ולהקיז באחוזת דם דהוי מום עובר מדאין שוחטין על ידו וכ"פ בטוש"ע סי' שי"ג ד"ת בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע וא"כ מאיזה טעם יאסור שחיטת בע"מ עובר כיון דאיסור שחוטי חוץ ואיסור מטיל מום אין כאן כיון דאי"ר לפתח אה"מ ולא קרינן בי' השתא תמים יהי' לרצון וכיון דאין כאן מעשה תיעוב א"א שיאסר משום ל"ת כל תועבה וראוי שיועיל בו פדיון בשעה שהיא מפרכסת או בתחילת השחיטה דהוי מום ג"כ, ולשי' הרמב"ם דמטיל מום קבוע במום עובר לוקה א"ש דגם במום עובר אסור להטיל מום קבוע אבל לשי' התוס' והרא"ש והטור קשה וגם לשי' הרמב"ם יקשה לרבנן דר"ש באחוזת דם דס"ל דמותר להטיל מום קבוע במום עובר כמש"כ האלגזי וגם ס"ל לרבנן דר"ש דאינו עובר משום שחו"ח בבע"מ עובר יקשה כנ"ל, והנה בבכור דילפינן מקרא דכי יהי' בו מום פסח או עור וגו' לא תזבחנו לד' אלקיך בשעריך תאכלנו מבואר בתורה דעל מום קבוע שוחטין הבכור ובשעריך תאכלנו אבל מום עובר דנתמעט מפסח או עור אין היתר בשעריך תאכלנו הרי דבפירוש אמרה תורה דעל מום עובר א"א להיות היתר שחיטה ויהי' מאיזה טעם שיהי' אי משום דגם תחלת השחיטה צריך להיות אחרי

שנפקע קדושת הגוף ממנו עכ"פ לא נפקע קדושתו לגמרי ואסור בהנאה מצד איסור קדש שבו (דקדשים שמתו שיצאו ידי מעילה אבל איסור קדש לא נפקע יעוי' מהר"מ בתוס' קדושין דנ"ז מה שלו בשלך) וכ"ז בבכור דמפורש בקרא דאין היתר אכילה ע"י זביחה רק במום קבוע אבל בפסולי המוקדשין היינו שנפל בו מום עובר דילפינן מקרא דואם בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לד' דילפינן מיני' דין פדיון דאין דין פדיון רק בבע"מ קבוע שאינה קריבה כל עיקר יצתה בע"מ עובר שקריבה למחר ולא ידעינן מזה רק שלא נפקע קדושת הגוף דאית בי' בפדיון מום עובר וגם הפדיון לא נתפס אבל כיון דמותר להטיל מום קבוע במום עובר ומותר לשחוט בחוץ ג"כ שאינו ראוי השתא לפתח אהל מועד ומנ"ל שאין שוחטין עליו דהא השחיטה הוי מום קבוע ונפדה ג"כ בשעה ההיא למדס"ל דבעי העמדה והערכה ולמאן דס"ל דקד"מ לא בעי העו"ה יפדה אח"כ ג"כ א"כ שפיר יש היתר זביחה ואכילה ע"ז בא הספרי על פי רק בכל אות נפשך היינו בדין היתר אכילה מפסוהמ"ק ע"י פדיון ומנין שאין נשחטין אלא על מום קבוע דהא דאינן נפדין אלא על מום קבוע כבר ידעינן מקרא דואם בהמה טמאה אבל מניין שאין נשחטין דהא כיון דמותר לשחוט מדין שחוטי חוץ ומטיל מום ממילא י"ל היתר ע"י גוף השחיטה ע"ז יליף מגזי"ש מהיתר אכילה דבכור דמה שעריך האמור בבכור אין נשחטין אלא על מום קבוע דבפירוש מיעטי' קרא מדין היתר זביחה ואכילה במום עובר ה"ה בהיתר אכילה דפסוהמ"ק הוא דוקא באם שקדם המום לפני זביחה אבל במום עובר דלא נתפס ה לפני זביחה אין השחיטה מתיר באכילה כמו בכור וצ"ל משום דמום שע"י מיתה לא חשוב מום כמש"כ התוס',

דלכאורה סברת התוס' נ"ע דמנ"ל דמום שע"י מיתה לא חשיב מום דהא אין לך מום גדול מזה ולמש"כ זהו דילפינן מדרשת הספרי דאין נשחטין אלא על מום קבוע ועל מום עובר אין נשחטין ולא מהני פדיון אחר שחיטה ועכצ"ל משום דמום שע"י שחיטה לא הוי מום, והגאון רעק"א בתשו' הנספחות לדו"ח תמה דהא תחלת השחיטה הוי מום כמבואר בחולין ד"ל לדמי פסח מי אידחי ודהתוס' כתבתי לישב במקום אחר דלהכי לא הוי מום משום דאיפשר לגומרו בפנים לר"ל אבל בד' הספרי יקשה מ"ט אין שוחטין על מום עובר דהא תחלת השחיטה הוי מום קבוע ואי איפשר לגומרו בפנים דהא יש לו מום עובר וצ"ל דס"ל להספרי כמ"ד בבכורות דמ"א דחריץ במקום בשר לא הוי מום דחרוץ דומיא דשבור במקום עצם וס"ל דנקובת הושט לא הוי מום ולפיכך תחלת השחיטה לא הוי מום ובגמר שחיטה הוי מום דלאחר מיתה ולא חשיב מום ודהגמ' בחולין ד"ל קאי אי נימא דחרוץ במום בשר הוי מום (ועי' בתשו' חסל"א מהדו"ת חיו"ד) והיראים

בסי' רפ"א הקשה לר"ל דס"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף כיון דשחט חצי סימן הו"ל מום קבוע ואינו ראוי לפתח אוהל מועד כי מטי לבסוף היכי מיחייב וכ' ויש לתרץ כיון דדרך הכשר אינו נקרא מום דכל מומי קדשים מפסח ועור גמרינן שאינו דרך הכשר הילכך כל מאי דמיתבעי לשחיטה (כגירסת המגיה שם) לא מיקרי מום להדחות מפתח אוהל מועד וצ"ע דהא בחולין מבואר דתחלת השחיטה הוי מום ובס' ברוך טעם מפרש ד' היראים משום דלר"ל איפשר לגמור בפנים להכי לא הוי מום אלא דלפ"ז אם ישחוט בחוץ רחוק מעזרה שא"א להכניסו בפנים דא יתחייב לר"ל משום שחוטי חוץ ואיפשר דכונת היראים הוא רק לגבי שחוטי חוץ דלא מיקרי מום להדחות מפתח אוהל מועד כיון דבפנים כשר בכה"ג ומאי דלא תירץ כפשוטו דבהכי חייבה רחמנא משום דהא משכח"ל שחוטי חוץ כששחט סמוך לעזרה ובכה"ג בודאי לא הוי מום דהא ראוי הוא פתח אוהל מועד לגומרו בפנים אבל ברחוק מעזרה מנין וע"כ הסביר היראים דבכה"ג דהוא דרך הכשר ובפנים הי' כשר בכה"ג אינו נקרא מום להדחות מפתח אוהל מועד ורק במום דפסח ועור שנדחה שלא מחמת שחיטה אבל בשחוטי חוץ הוי דרך הכשר ולא נדחה מפתח אוהל מועד מחמת שחיטה אילם בחולין ד"ל לענין שארי דברים היכי שנפסל בתחלת השחיטה לא נדחה מדמי פסח וראוי לפדיון

ה

והא דאיצטריך קרא דואם בהמה טמאה ולא נפיק מהך גזי"ש מבכור כמשה"ק המהרי"ט אלגזי נראה דבא להורות דהטעם דאין פודין על מום עובר הוא לפי שקריבה לאחר זמן ונפ"מ במום גלוי עובר ואח"כ יהי' מום שבסתר או מחוסר אבר בפנים (דמום שבסתר אף דמבואר במשנה בבכורות דמ"א ואלו שאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה וחוטין הפנימיות שנפגמו אבל לא שנעקרו אפשר. דאינו אלא מדרבנן והרמב"ם כ' לפי' שאינו מן המובחר נראה דס"ל דהוא מה"ת אך חידש שם ואם הקריבן יראה לי שהורצו יעו"ש ובבכורות דל"ט מיבע"ל יש מחוסר אבר בפנים או אין מחוסר אבר בפנים וקאמר לאישחוטו ולאיפרוקי לא איבע"ל כי קא מיבע"ל לאפסולי מאי תמים יהי' לרצון אמר רחמנא תמים אין חסרון לא כו' וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהלי איסורי מזבח דנמצא א' מאברים הפנימיים חסר אע"פ שאינו טריפה כגון שניטל הטחול הר"ז אסורה למזבח ותשרף) אפשר דבכה"ג פודין כיון דהטעם דאין פודין במום עובר הוא לפי שראוי להקרבה לאחר זמן משא"כ בזה שאין המום עובר לגמרי אלא שאח"כ יתרפא העור וישאר מום בסתר או מחוסר אבר כגון בחתך הטחול והכליות (לפ"מ דמשני בחולין דנ"ה דניקב לחוד ונחתך לחוד וכשר בכה"ג) דבשעה שחתך הוי מום שבגלוי דגם הפרדת

העור חשיב מום כמש"כ התוס' בחולין כ"ח אלא דהוי מום עובר דהא העור יתרפא וכן צ"ל שלא יסתרו דבריהם למש"כ בב"ק דע"ו דמום שע"י השחיטה לא חשיב מום והא חתיכת עור הוי מום שלפני שחיטה וכן מוכח מחולין ד"ל דקאמר אא"ב ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף איפסל לה מתחילת שחיטה והא גם לדידי' יקשה דהא נפסל מחתיכת העור דהוי מום וכבר הרגישו בזה אם לא דנחלק בין הפרדת העור בין חתיכת העור בדרך שחיטה ודוחק אך באמת הפרדת העור הוי מום עובר דהדר בריא וכונת התוס' בחולין דכ"ח דא"א להפריד העיר דגם מום עובר אסור להטיל דהא פוסלי לשעה כמשכ"ל באות א' (אולם תמיהני דהא אפשר להפריד העור קודם שיקדישנו ואחר שיראה שאין בו נקב הלא יוכשר אח"כ מצד חזקה וסבור הייתי לומר דכיון שלא נתבררה החזקה בשעתה שהיא כשירה אף שנתברר שאין בה נקב בושט מ"מ לא נתברר משארי טריפות לא הוי חזקה מ"מ נראה דזה אינו דדוקא לגבי חזקת היתר שייך סברא זו דלא נתברר שהוא כשירה אבל לגבי חזקת הגוף שלא נעשה השתנות ולא ניקב הושט מ"ט לא יועיל החזקה אחרי הבדיקה מהפרדת העור שאין כאן נקב ודהתו"ס צ"ע) וכ"מ בשיטה מקובצת בזבחים דכ"ו דהא דקאמר חותך באבר עד שמגיע לעצם והק' א"כ אמאי הדר בי' מהא דקאמר חתך ואח"כ שחט וי"ל דמום עובר מ"מ הוי ולא מצי להקריב עד שיעבור המום אבל בקבלה לא הוי פסול מום עובר כו' יעו"ש, וע"כ אף דאין פודין על מום עובר מ"מ כיון דגם אחרי שיעבור המום פסול להקרבה מצד מום שבסתר או מחוסר אבר ולא קרינן בי' קריבה לאחר זמן וע"כ על מום זה פודין ולהכי אדיא לנו רחמנא הטעם דדוקא מי שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שקריבה למחר, וכן יש להוכיח מדהתו"ס זבחים דע"ז דמבואר בדבריהם דלפי הו"א דאם עבר מומן אינו מרצה הוי כמום קבוע הא מה שאינו מרצה אח"כ הוא משום פסול דיחוי א"כ מה בכך שאינו מרצה מ"מ הא מום עובר ואינו נשחט על מום עובר זה אעכצ"ל בכונת דבריהם דכיון דאינו מרצה אח"כ גם מום עובר הוי כמום קבוע, וקצת ראי' לזה מחולין ד"ל דקאמר דניהו דאידחי מפסח מדמי פסח מי אידחי היינו דאין לך מום גדול מזה מנקובת הושט והא לפמש"כ דהפרדת העור הוי מום עובר והדר בריא ואפשר שתתרפא וה"נ דניקב הושט דהוי טריפה או נבילה מ"מ הא נקובת הסימנים הוי מום שבסתר ואפשר דיתרפא העור ול"ה מום שבגלוי וניהו דיהי' פסיל להקרבה הוי נבילה אבל מ"מ איך אפשר לפדות ע"ז דהא מצד המום שבו הוי מום עובר אלא עכצ"ל דדוקא במי שקריבה לאחר זמן אין פודין אבל בזה דניהו דיתרפא המום לא יהי' קריבה גם אח"כ מצד נקובת הושט שבו קרינן בי' אינה קריבה כל עיקר ואף דמבואר בתמורה די"ז דהמקדיש את הטריפה צריך מום קבוע לפדות עליו ומבואר

דמום עובר לא מהני בטריפה ואף שאינה קריבה לאחר זמן מצד איסור טריפה שבו יש לחלק דכיון דמחמת מום שבו קריבה לאחר זמן ומה שאינה קריבה הוא מצד איסור אחר שבו אבל באם הטיל מום שעי"ז המום נעשה טריפה ג"כ אלא שהמום שבגלוי יחרפא ומה שבפנים ישאר בפסולו אין זה קריבה לאחר זמן ואולי יש לחלק דשאני נקובת הושט דהוי נבילה ודמי לאחוזת דם דהוי מום שימות בודאי מ"מ צ"ע דאיפשר באחוזת דם יגבר לי' החולי והוי מום שבגלוי משא"כ בנקובת הושט שנתרפא העור מבחוץ ל"ה מום שבגלוי כלל ומסוגי' דחולין ומפירש"י שם מבואר דמכי שחט פורתא הוי מום ובנקובת הושט גרידא הוי מום ואמאי הא הוי מום עובר ואע"פ דקרום שעלה מחמת מכה לא הוי קרום היינו לגבי טריפות דלא הוי הגנה וסופו לסתור אבל לענין מום שבגלוי כל זמן שהעלה קרום הרי לא הוי מום שבגלוי ואולי בנקובת הושט על ידי שחיטה טרם שחיטת הרוב בכה"ג לא יעלה קרום כלל,

ומדהתו"ס והרא"ש בבכורות דל"ג גבי אחוזת דם שכתבו דלהכי אין שוחטין עליו משום דכיון דאחוזת דם יש לו רפואה הוי מום עובר ואע"פ דהרפואה יהי על ידי הקזה ויהי' בו מום קבוע כמבואר בתוס' ורא"ש וטור דמ"מ כיון דלאחוזת דם יש לו רפואה חשוב מום עובר הרי דאע"פ שלא יהי' קריבה לאחר זמן מצד מום של הקזה מ"מ חשוב לאחוזת דם מום עובר אם לא דנחלק בין בכור ושארי פסוהמ"ק דבכור ילפינן מפסח ועור ואע"פ שאינו ראוי לאחר זמן מ"מ כיון דמום זה עובר חשוב מום עובר אבל בפסוהמ"ק הא ילפינן דואם בהמה טמאה כל שאינה קריבה כל עיקר יצאה זו שקריבה לאחר זמן כל שאינו ראוי לאחר זמן הוי מום קבוע אולם מדהתו"ס בזבחים דע"ז מבואר דגם בבכור מפסח ועור היינו יודעים שאם שאינו מרצה אח"כ הוי מום קבוע ועוד דהא בספרי ילפינן פסוהמ"ק ד' אייר תרנ"ה מבכור דאין נשחטין אלא על פום קבוע ומשמע דחד דינא בין בבכור ובין בפסוהמ"ק (ובאמת תמיהני בדהתוס' והרא"ש שהוכיחו דמותר להטיל מום קבוע במום עובר כיון דבאותו שעה אינו ראוי ול"ש בו תמים יהי' לרצון דהא שאני אחוזת דם אע"פ שיש לו רפואה ודינו כמום עובר מ"מ הא גם אח"כ לא יקוים בו תמים יהי' לרצון כיון שיעשה בו מום קבוע על ידי הקזה אבל מום עובר שיעבור אחרי כן ויהי' אחר זמן תמים לרצון מנ"ל דמותר להטיל בו מום קבוע) ואולי יש לחלק דשאני אחוזת דם שיש לו רפואה ורק על ידי הזקה יולד מום אחר להכי חשוב מום עובר משא"כ בדהתו"ס בזבחים דע"ז דאי נמי דיופסל משום דיחוי גם אחרי שיעבור המום הרי נפסל משום אותו מום וכן אם על ידי אותו מום שבגלוי הי' אח"כ מום שבכתר ולא

יהי' תמים לרצון תשוב מום קבוע ולהכי איצטריך דאם בהמה טמאה דכל שאינו קרב לאחר זמן מחמת אותו המום אע"פ שלא יהי' מום שבגלוי חשוב מום קבוע.

סימן לו

לרב אחד

א

משכ ליישב ד' הרמב"ם שפסק דתקפו כהן אין מוציאין מידו וגם הספיקות נכנסין לדיר להתעשר נגד מסקנת הש"ס בב"מ וגם כיון דת"כ אין מוציאין אותו מידו נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן וכ' מעכ"ת ליישב הקושי' הראשונה דהרמב"ם יפרש כשי' הנמוקי דתפיסה ברשות מהני גם בטוען מספק נגד חמ"ק וע"כ יפרש הרמב"ם הסוגיא דת"כ בצוח מעיקרא והרמב"ם קאי בשתק מעיקרא ולבסוף צוח עכ"ד והנה לבד שא"א לפרש כן בד' הרמב"ם דהא הרמב"ם סתמא נקיט דאם ת"כ אין מוציאין אותו מידו ובכל אופנים אין מוציאין אותו מידו ולדבריו הול"ל בד"א שתפס ברשות וכ"כ הש"ך בקונטרס תקפו כהן סי' ס"ג ס"ד ס"ה יעו"ש דאאפ"ל כן בד' הרמב"ם לבד זה איני יודע מה שהרכיב הא דשתק ולבסוף צוח לתפיסה ברשות דבשתק ולבסוף צוח הספק אי אודי' לי' או לא ולמש"פ הרמב"ם כאת"ל דבשתק ולבסוף צוח מהני א"כ זה מכח הודאה ולא משום מעלת התפיסה ולהך צד דאין זה הודאה גם תפיסה ברשות לא הוי דתפיסה ברשות היינו שמרצונו הטוב נותן לו ובמבואר בתרוה"ד גדרי דין תפיסה ברשות וכמבואר בת"כ להש"ך וגם ענין שתק ולבסוף צוח גבי ספק בכור הדבר מתמי' כיון דהספק הוא שלא ע"י טענותיהם שא"י אם הפילה רוח או ילדה ולד של קיימא ול"ש בזה הודאה וכן מבואר מד' הראשונים מובא באס"ז וכ"ה דעת התוס' בד"ה והא הכא דגם במסותא לא מטעם שתיקה כהודאה ובאמת ד' מאור עינינו רש"י שפי' ואם תקפו כהן ושתיק ישראל והדר צוח הוי ישראל מוציא מחבירו צ"ע דמאי זו שתיקה ומאי נפ"מ כיון דל"ש בזה ענין הודאה, ומש"כ לתרץ עוד באופן אחר ד' הרמב"ם דלהכי מהני תקפו כהן נגד חזקת מ"ק משום דמסייע לו החזקה דהעמיד הבהמה בחזקת שלא ילדה ומהני חזקת האם לילד שהוא קדוש בבכורה זה אינו דנגד חזקת שלא ילדה איכא חזקה דהולד במעי אמו חולין וכמש"כ התוס' בבכורות ד"כ בד"ה חלב בתוך הדבור וכ"כ התוס' בחולין די"א בד"ה ולר"מ וילע"י בזה בדהתוס' בכורות ד"כ בד"ה לר' יהושע גם א"נ דלא ס"ל לחזקה דהולד במעי אמו חולין כפו שנראה מדהתוס' בבכורות דלא ברירא להו מ"מ אאפ"ל לתרץ בזה ד' הרמב"ם דהא הרמב"ם סתמא נקיט בכל הספיקות דאם תקפו כהן אין מוציאין אותו

מידו והא בילדה זכר ונקיבה ואינו ידוע אם ילדה הזכר קודם או הנקיבה ל"ש בזה ענין חזקה דהעמד הבהמה בחזקת שלא ילדה דאין הספק בהלידה רק אם ילדה מקודם הזכר או הנקיבה ובד' הרמב"ם דסתם מבואר דאף בכה"ג אם ת"כ אין מוציאין אותו מידו

ב

ובגוף ד' הרמב"ם שפסק ת"כ אין מוציאין אותו מידו וספיקות נכנסין לדיר להתעשר כבר הלכו בו נמושות ולא הניחו פרט ועוללות ומכבר אמרתי לתרץ דהר"מ הנ"ל דלכאורה צ"ע במאי דמקשה הש"ם ואס"ד תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן דע"כ אין הכונה משום איסור גזל דהא כיון דהוא מוחזק ודינו דהממע"ה ומיתר להשתמש ולעשות בו כבשלו א"כ בדין שיעשרו ויקדישו ג"כ וע"כ דהכונה דהא א"א לחול עליו ההקדש מספק ושמא של כהן הוא ונמצא שלא חלה עליו ההקדש דאין אדם מקדיש דבר שא"ש וא"כ קשה לפ"מ דקיי"ל דהמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור והרמב"ם פסק דגם מכרן דמשתרשי לי' ג"כ פטור וכדקיי"ל ביו"ד סי' ס"א וכבר כ' האחרונים דהרמב"ם הוציא דין זה מפלוגתא דרב ורב אסי אי מת"כ נגזלות בחולין דקל"ד וכמש"כ שם הר"ן דהרמב"ם אינו מפרש כפירש"י ותוס' והרמב"ם מפרש דאי מת"כ נגזלות אין עוד חיוב לא על המוכר ולא על הלוקח דהמוכר פטור משום דאינו בידו והלוקח פטור משום דכבר נפקע זכות הכהן משום הגזילה שגזל המוכר ומת"כ נגזלות ופ' הרמב"ם כרב ולפי"ז כיון דמכירה חלה ואין עוד דין תביעה מהשבט להלוקח א"כ כמו שחל המכירה כמ"כ יחול ההקדש א"כ לכאורה גם בודאי פדיון פט"ח אם הקדישו הישראל או הפרישו למעשר בדין שיחול ומכש"כ בספק דמפריש טלה לעצמו שחל עליו מכירה או הקדש ומאי מקשה הש"ס ולד' הר"ן בחולין שמחלק בין נתכוין להפקיע המצוה או לא א"ש אבל מלשון הרמב"ם שאינו בזה ובכל אופן מכרך פטור משמע דלאו בסנה תליא מילתא ומצאתי בשו"ת הרי"מ חאו"ח שהרגיש בזה וע"כ אפ"ל דסוגית הש"ס דב"מ קאי למאן דס"ל דמת"כ אינן נגזלות וכל מקום שהם ברשות השבט איתנייהו אבל למש"פ הרמב"ם דמת"כ נגזלות א"כ המעשר חל ורק דלכתחלה אסור לגזול ולהפקיע ממון השבט אבל דהממע"ה ורשאי להשתמש בו ואין כאן דררא דגזל ומותר לעשר וההקדש חל שפיר, וע"כ הספיקות נכנסין לדיר להתעשר, ולמש"כ בקונטרס הספיקות לאחי הקצה"ח בסי' ו' דחזקת מ"ק הוי חזקה המבררת דאל"כ ספיקות אמאי נכנסין לדיר להתעשר ניהו דת"כ מוציאין מידו מ"מ מידי ספיקא לא נפיק והוי ספק לקוח ופטור ממעשר ובזה פי' הוכחת הש"ס דאי ס"ד ת"כ אין מוציאין אותו מידו וא"כ בע"כ דחמ"ק

אינה חזקה המבררת להחשיבו כודאי שלו מדמהני תפיסת הכהן ניהו דכ"ז שהוא ביד הבעלים זכתה התורה להן לא עדיף מלקוח ואיך פטור נפשי' בו יעו"ש.
ולפ"ז יתיישב ג"כ משה"ק דאפילו א"נ דמת"כ נגזלות מ"מ כיון דשל הכהן הוא לא עדיף מלקוח ופטור מן המעשר וא"כ הדר קשה ע"ד הרמב"ם אמאי הספיקות נכנסין לדיר להתעשר דניהו דמת"כ נגזלות מ"מ ספק לקוח מיהא הוי אך באמת לד' הקצוה"ח דעיקר הראי' דחמ"ק הוי חזקה המבררת קשה סוגית הגמ' דמדמה ספק בכור לס' פדיון פט"ח נין דבספק בכור אין כאן חמ"ק כלל וכמשה"ק כן הרשב"א בתשו' פ"ד הרמב"ם ומדמדמה הש"ס בע"כ דס"ל דאין חילוק בין חמ"ק לחזקת ממון אלא כיון שתפס קודם שנולד דהספק מהני תפיסת הראשון ותפיסת השני לא מהני אחר שנולד הספק, ואפשר ליישב דס"ל דגם בס' בכור איכא חמ"ק דסוגיין קאי למ"ד טוה"נ ממון א"כ הוי הבעלים של בכור דהא לשי' הרמב"ם יש בבכור דין טוה"נ כמבואר בדבריו בפי"ב מה' תרומות הל' כ' ועי' למהרי"ט אלגזי בפ"ד מהל' בכורות ע"כ משוי להדדי אבל לפי מש"פ הרמב"ם בפ"ה מהל' אישות דטוה"נ אינו ממון וע"כ בספק בכור ליכא חזקת, מ"ק ובספק פדיון פט"ח איכא חמ"ק וע"כ שפיר פסק דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר, ולפי פשטות הסוגיא דמשוי ספק פדיון פט"ח לס' בכור וע"כ דגם חמ"ק לא אלימא מחזקת ממון ואין זה בירור גמור וצ"ל לפ"ז מאי דלא הוי ספק לקוח כמשה"ק בקונטרס הספיקות משום דדוקא היכא דשייך בגוי' רשות אחר כמו לקוח או שניתן במתנה או גזל דעכ"פ יצא מרשות ואף דהיכי שחזר לבעלים הראשונים הוי ג"כ לקוח כדמוכח בבכורות דנ"ו אבל בספק פדיון פט"ח דמעולם לא יצא מרשות שלו וכיון דדין תורה דהממע"ה ולגבי ממון אנו דנין שהוא שלו ואך שאין זה בתורת בירור על עצם המעשה מ"מ דין לקוח לגבי המעשה תלוי בדין הממון וכיון דלענין הממון גזרה התורה שהיא שלו שוב אין עליו שם לקוח (וע"ע בחמד"ש בתשו' הנתיבות בסי' ג' מש"כ דהוי יאוש דמעיקרא ולא הוי לקוח יעי"ש) ועפ"ז י"ל בשיטת הרמב"ם דאף אי ת"כ מוציאין אותו מידו מ"מ כיון דכ"ז דלא תפס הכהן הוא של הבעלים ע"פ דין התורה ג"כ לא הוי לקוח דלא בעינן שיהי' שלו מצד עצם המעשה דגם מה שהוא ע"פ דין שלו לא חשיב לקוח ולהכי פסק הרמב"ם דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר וקו' הש"ס הוא לפ"ז רק על חלות ההקדש דאי ת"כ אין מוציאין אותודמידו אינו חל ההקדש רק מספק וכ"ז אי נימא דמת"כ אין נגזלות אבל למש"פ הרמב"ם דמת"כ נגזלות שפיר חל ההקדש באולם בכ"ז יש לדון דאפשר הקדש שפיר ראוי לחול מדין גזילה כמו שחל המכירה אבל מעשר דאינו בלקוח נהי דדין לקוח נגרר אחר דין ממון מ"מ כיון דלגבי הקדש קדיש רק מספק ורק שע"י גזילה הוי ודאי

הקדש אבל קדושת מעשר א"א לחול מצד גזילה דכיון דאנו דנין דהוי גזילה שוב א"א שתחול עליו קדושת מעשר דליתא בלקוח וצ"ע ב) וע"ד אשר הפיר בכהן שלא הוחזק לכהן במקום שאין מכירין אותו אי נאמן על המים שנפל מאליו מצד הפה שאסר כ' כמו בבכור שלא הוחזק כמבואר בבכורות דל"ו יפה הביא ד' תשו' שפר אפרים לענין שבוי' במקום שלא הוחזק לכהן המובא בפ"ת לאהע"ו.

סי' ז' ס"ק ח' אולם לכאורה יש להשיב ע"ז דהא אין זה מיגו דהי' מפסיד מת"כ ואף שאין תרו"מ בזה"ז ובחו"ל הא מפסיד מת"כ דפדיון הבן ומת"כ דבכור שהי' מחויב ליתן לכהן אחר גם למש"כ התוס' בב"ב דקל"ד בד"ה הואיל דמ"מ לפוטרה מיבם מהימן אע"ג דע"י גירושין הי' פוסלה מכהונה והא הוי מיגו לחצי טענה שאני התם דאין זה משום מיגו לא מהמנינן לה מיגו שהיתה יכולה לומר גירשתני דהא הוי מיגו לחצי טענה דהא בגרשתני פסולה לכהונה ועי' באו"ת בכללי מינו) אבל בתורת מיגו לא מהימן אבל לענין שבוי' צדקו ד' השע"א דמהימן בתורת מיגו דהא לענין דידי' הוי רק לכתחילה דהא אם כנס לא יוציא כמבואר בתשובת רעק"א סי' פ"ה שהביא תוספתא מפורשת כמובא בפ"ת שם וא"כ הוי מינו טוב דהא אי בעי לא הי' אומר דהוא כהן ואח"כ אחר הנישואין הא אם כנס לא יוציא הי' אומר שהוא כהן ול"ה מפסיד המת"כ בשביל שתיקתו דמעיקרא משא"כ בבכור דגם בדיעבד אילו הי' נודע שהוא כהן הבשר אסיר, אף שמפסיד עי"ז אותו בכור שמחויב ליתן לכהן וע"ז י"ל דהוי ממון שאין לו תובעים ואולם יש לומר דאי בעי שתיק הוי בגדר הפה שאסר דעדיף ממיגו כמבואר בב"ק דע"ב בתוד"ה אין לך בו וברמב"ן ב"ב ד"ע ועי' בש"ך סי' ק"ח ס"ק ז' דהוא מחלוקת הרמב"ן והתוס' בב"ב שם, ולכאורה ילה"ר מב"מ ד"ז דפליגי בשנים אדוקים בשטר במודה בשטר שכתבו אי צריך לקיימו והא למש"כ התוס' בכתובות די"ט מדס"ל דצריך לקיימו דנאמן לומר פרוע במינו דמזויף ומדס"ל, דא"צ לקיימו ס"ל דירא לומר מזוייף דיתברר שקרו עפ"י עדים ועכצ"ל דמדס"ל דצריך לקיימו היינו דאילו יבואו עדים אין נפ"מ בממון דבין כך אי מקיימים אף בטענת פרוע מחויב לשלם ול"ה מיגו לחצי טענה.

אלא דמדס"ל דצריך לקיימו ס"ל דאין זה מיגו לפי שירא לשקר, ולפ"ז קשה בשנים אדוקים בשטר דהא אי טוען פרוע ועדים מקיימים משלם פלגא ואילו הי' טוען מזויף והי' מתברר שקרו הי' משלם כולו לפי דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי א"כ לא דמי לכל מודה בשטר דעלמא וכבר תמהו בזה בחי' הרי"מ לחו"מ ובס' בית הלוי ח"ג אע"כ דגבי הפה שאסר מהני אף לחצי טענה דהא עכ"פ אינו מתקיים השטר רק על פיו ואיהו הא אמר דפרוע הוא. ולמש"כ מיושב משה"ק האס"ז בב"מ ד"ז שם דלמה לא

פליגי רבי ורשב"ג בעלמא במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולמה נקטי בשנים אדוקין בשטר דוקא ולמש"כ י"ל דקמ"ל חידוש אליבא דרבי דאף דכאן ל"ש מיגו דמזויף דהוי לחצי טענה אפי"ה צריך לקיימו משום דזהו בגדר הפה שאסר ומהני אף לחצי טענה וא"ש אולם הא מדהתוס' בב"ב ד"ע בד"ה או דילמא דמקשים במאי דנאמן לומר פרוע דמיגו דמזויף ולא אמר א"כ שטרך בידי מאי בעי להחזרתי במיגו דנאנסו דלא אמרינן משום חזקה דשטרך שאסר ממינו וכמש"כ הש"ך בסי' ק"ח וה"ר שם מדהתו"ס בב"ב ד"ה ולא דמי לדהתו"ס בכתובות די"ח דאין העדים נתבעים ואי שתקי אין כאן קיום ולהכי הוי הפה שאסר שם משום דזמנין זייר לי' אפשיטא דספרא ולדבריהם יקשה בב"מ ד"ו בשנים אדוקין בשטר דהא הוי מיגו לחצי טענה כמשה"ק המחברים, ואפ"ל בסברת התוס' דבאמת הא דלא מהני טענת פרוע מצד עצמו משום חזקה דשטרא בידי מאי בעי. מ"מ במינו מהני משום דזייר לי' אפשיטא דספרא. ואע"פ שיכול לבוא לידי הפסד גדול מתביעת המלוה אינו חושש לזה משום דסומך את עצמו שיטעון מזויף או פרוע במיגו דמזויף, יעוי' בסמ"ע סי' מ"ו סק"ב שכ"כ ועי' רשב"ם שם ולהכי א"ש בשנים אדוקין בשטר דכל זמן שאין השטר מקוים אין כאן חזקה דשטרא בידי מאי בעי דלהכי הניח הלוה בידו דסמך א"ע דאם יוציאו לגבות יטעון האמת שפרוע ויהי נאמן במיגו דמזויף ואז כיון דהשטר ביד המלוה לא הוי מיגו לחצי טענה, ולהכי בשנים אדוקים בשטר אף דעכשיו הוי מיגו לחצי טענה מ"מ כיון דחזקה דשטרא בידי מאי בעי ל"ש בזה, דהא הלוה הניח בידו השטר משום דסמך על טענת פרוע במיגו דמזויף שפיר מהני טענת פרוע מצד עצמו כיון דחזקה דשטרא בידי מאי בעי אין כאן ובזה אפ"ל לרש"י שפירש דהלוה אומר פרעתיך ומסרת לידי וממני נפל והשער משפט בסי' ס"ה תמה דהא אף אם יודה הלוה דמיד המלוה נפל ראוי להאמינו במיגו דממנו נפל יעו"ש, ולמש"כ א"ש דהא דמהני פרוע במיגו דמזויף משום דסמך על זה והניח שטרו בידו, אבל בשטר מקוים היכי דמודה הלוה שמיד המלוה נפל דבזה לא הי' לו לסמוך ולהניח השטר בידו דהא לא יהני המיגו דממנו נפל נגד טענת שטרא בידו מאי בעי דהא הלוה שהמלוה יאבד שטרו וימצא אותו.

אולם בפשוטו י"ל דגם לשיטת ב"ה ח' ניסן תרנ"ב ווילנא. התוס' בב"ב ד"ע דלא מהני הפה שאסר נגד חזקה משום דהחזקה דשטרא בידי מאי בעי הוי הוכחה וראי' נגד המינו ומה"ט הוי ראי' ג"כ נגד הפה שאסר, אבל במיגו לחצי טענה דאמרינן שאין זה מיגו משום שהוא טענה גרוע וכל זה היכי שצריך לטעון אבל הפה. שאסר הא אינו צריך לטעון כלל ושפיר מהימן אף לחצי טענה. מ"מ בעיקר השאלה שלא הוחזק לכהן אם

יש להקל בנמצא מום בבכור הנה גם בשבוי' לא הקיל השער אפרים למעשה כמובא בברכי יוסף אהע"ז סי' ז' ובפ"ת שם רק שילכו למקום שאין מכירים אותם ותלך האשה לבי"ד ותאמר נשביתי וטהורה אני ותהא מותרת לבעלה יעו"ש.
אלא דבנידון שאלתו שנשחט הבכור על פי הוראת חכם שראה המום ואח"כ הגיד הבעלים שהוא כהן, אע"פ דכהנים דחשודים על הבכור להטיל מום נראה דגם בדיעבד אסור כיון דחשוד להטיל מום בידים. מ"מ הא לדעת הש"ך בסי' שי"ג ס"ק ב' אם שחטוהו הבשר מותר לאחרים ולעצמו הא ידוע לו שלא הטיל בו מום ותלוי בהס' של הבכו"ש אם למי שיודע שהוא שומן מותר בפ"ע לאכול אע"פ שמעידים שהוא חלב, כיון דברי לו שהוא שומן ומהא דזכרי' בן הקצב בכתובות דכ"ז אין ראי' דאעפ"י שיודע שהיא טהורה בכהן איכא חיוב דקדשתו על בי"ד ואין לבי"ד להניחו, אבל בשארי איסורים היכי שיודע בעצמו שהוא מותר רשאי לאכול בפ"ע והאריכו בדבר זה האחרונים.
על כל פנים בנ"ד שיש בזה היתר דהפה שאסר הפה שהתיר וגם יש לצרף בזה להקל מה שצידד בשו"ת בשמים ראש סי' קכ"ט להקל בזה"ז

סימן לז

לרב אחד

אי יקרתו הגיעני ועל דבר שאלתו אודות הקונים מצות אפויות מן האופים שלא הורמה חלתן שיש לחוש לדברי המקור חיים סימן תנ"ז סק"ב שמא נפטרה העיסה על ידי הפרשת אחר שבא בחלקו מצה מעיסה זו ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, ובאמת לכתחלה לפני הפסח יש לתקן בקל להפריש פ"י שילוש עיסה אחרת או מן החלה שמפריש על החמץ קודם הפסח דקודם הפסח אין זה מקפיד על תערובות, הנה הגאון מוהר"ל צונץ משיג ע"ד המקו"ח בספרו מגן האלף מסברא. גם שמעתי זה כמה בשם הרה"ג ר' איסר ז"ל מו"צ דעירנו ראי' ממשנה מפורשת פ"ד דחלה נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה להיות מפריש עליה והולך חלת דמאי עד שתסרח מבואר דמפריש כמה פעמים מעיסה זו שמניחה על הפרשת חלה, ואם איתא כדברי המקו"ח, כיון שהפריש פעם אחת מעיסה זו, אף שנתכוין שלא לפטור העיסה ממילא נפטרה העיסה,, וא"כ אם מפריש אח"כ הא מפריש מן הפטור על החיוב.
אעכצ"ל כיון שמפריש מעיסה זו חלה הרי הוא כמו שנתכוין שלא לפטור העיסה העיסה נפטרת בכה"ג ולכאורה י"ל דכמו שיכול להפריש כל העיסה חלה בבת אחת על עיסות האחרות ה"נ יכול לקרוא שם להעיסה שתהי' חלה שאני עתיד להפריש אח"כ, דחלת

דמאי דהוי דרבנן יש ברירה (ויעוין במהי"ו וטו"ז סי' שכ"ד ס"ק ט"ו שכ' שם כיון דאח"כ הפריש אמרינן ברירה בדרבנן, ועוד דחלת חו"ל קי"ל כשמואל שקורא לה שם לכל העיסה חלה, וכמו שיכול לקרוא ולהפריש עיסה זו חלה על כל העיסות, כמ"כ יש לקרוא לה שם חלה שיהי' כל חלק וחלק שבה חלה עיסה אחרת ודוקא להפריש חלה ולהניח העיסה טבל שמכוין שלא לפוטרה לא מהני לד' המקו"ח, אבל להפריש עיסה לחלה שיהי' כל חלק וחלק שבה חלה לעיסה אחרת בזה מהני דמאי נפ"מ בין אם עושה כל העיסה חלה על עיסה אחרת בב"א או שקורא לה שם חלה מה שיהי' עתיד להפריש ממנו על שארי העיסות,, ואף אם שארי העיסות אינן מגולגלות מהני קריאת שם משום דבידו ללוש ולגלגל כמש"כ התוס' בנזיר די"ב, אולם לפי פי' הר"ש והרא"ש דלעשותה בטהרה שנילושה בעריבה שהיא טבולת יום. ולאחר שהפריש החלה אפילו חזר ונגע אינו חוזר לטבול יום. ולפ"ז אאפ"ל שקורא שם להעיסה על מה שיפריש אח"כ דממנפ"ש אם חל הקריאת שם למפרע הרי פוסל בטבו"י ואם הקריאת שם יחול רק משעת הפרשה, וא"ב אם נפטרה בהפרשה ראשונה שוב הפרשה שני' הוי מפריש מן על החיוב. אלא דבאמת לד' הר"ש לא פירש כלל והולך להפריש מהעיסה חלה. ולד' הרמב"ם שמפרש מפריש והולך כמבואר בפיה"מ וברמב"ם פ"ז מהל' אינו מפריש בטבו"י. ויעוי' במראה הפנים בירושלמי פ"ד מחלה בד"ה נוטל מ"מ פשטות הדברים מבואר דיכול להפריש מעיסה אחת חלה על כמה עיסות בכל גווני אף שלא יתנה שאני עתיד להפריש וע"כ כיון דמכוין שלא לפטור

ב

אבל עדיין יש לחוש דניהו דמתכוין שלא לפטור מהני אין העיסה מתוקנת בע"כ של המפריש אבל מ"מ בסתמא י"ל דממילא נפטרה כיון דלא בעי מן המוקף וא"כ גם בנ"ד דמי שהפריש בראשונה הפרש סתם ולא נתכוין בפירוש שלא לפטור העיסה ממילא נפטרה ונראה דבכה"ג כיון דבעי דין הפרשה ויש בזה כח בעלים בכונתו שלא לפטור ממילא דאין בידו להפריש על של חבירו מדין תורם על שאינו שלו ומה שאינו מועיל אף במחשבה ורצון שלו בתרומה משום חסרון שלו, ה"ה בחלה ורק מדין תורם משלו על של חבירו דהוא רק מצד זכות דזכין לאדם שלא בפניו אבל בזה דאצל חבירו יקולקל העיסה ע"י הפרשה זו שלא יהי' בידו להפריש מצד ס' מפריש פטור על החיוב בודאי דהוי חוב גמור וגדולה מזה נ"ל לדין דאף לס' המקו"ח דהעיסה ממילא נפטרה דכיון דבב' עיסות בעי מן המוקף ועיסה אחת לא בעינן מן המוקף העיסה ממילא נפטרת ולא מהני מחשבתו שלא לפוטרה מ"מ י"ל דזה דוקא בשלו דכיון דחל קריאת שם חלה על חלק

מן העיסה הפיסה נפטרת ולא בעי מחשבתו, אבל בתורם משלו על של חבירו דהתורה מיעטה בתרומה דבעינן שיהי' הבעלים של הכרי על התרומה והחולין המתוקנים א"כ גם במפריש חלה משלו על אותו עיסה של חבירו לא מהני דכיון דאיננו הבעלים של כל העיסה גם על חלק שלו א"י לחול קריאת שם חלה משום דהוי תורם משלו על של חבירו וגם באופן שחל הקריאת שם על שלו משום צירוף סל וכיו"ב מ"מ עדיין י"ל דניהו דלא בפי מחשבתו ורצונו, אבל דין שלו בעינן וצ"ע.

ג

ולכאורה יש לסתור ס' זו ולעשות סמוכין לסברת המקור חיים דלא בעינן באותה עיסה מחשבה ואף בנתכוין שלא לפוטרה יועיל ממילא לא בעינן ג"כ דין בעלים מהא דב"ק דצ"ד דמוכיח דשינוי במקומו עומד דתניא ראב"י אומר הרי שגזל סאה חטים טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ כו', לכאורה תמוה לפ"מ דס"ל דשינוי במקומו עומד. א"כ העיסה אינה שלו ואיך הפריש ממנה חלה הא אינה שלו ונמצא אוכל טבלים והא קאמר אין זה מברך אלא מנאץ דמשמע דהפרשתו מהני רק שהוא מנאץ והרא"ש דברכות פ"ז מדייק דמברך רק שהוא מנאץ והא ההפרשה אינה חלה כלל והוי ברכה לבטלה וכבר הרגישו בזה המחברים גדולים חקרי לב, ובס' עונג יו"ט חאו"ח סי' ל"ט כתב לתרץ דההפרשה חיילא משום דקיי"ל דגנב וגזלן שתרמו תרומתן תרומה וכדאמרינן התם משום דהוי יאוש ושינוי השם מעיקרא טבלא והשתא תרומה וקנה לה לכו"ע רק דאביי סבר דלענין ברכה לא מהני אא"כ קנה בשינוי מקודם דכיון דנשתנה מילתא אחריתא ולא זהו שגזל כמו גבי אתנן דאם שינוי קונה לא מאיסי לגבוה יעוי"ש ויש להוסיף עוד דלהכי קרי לה בוצע ברך לפי שבא הקנין וההפרשה כאחד והוי בוצע ברך כמש"כ התוס' בדס"ו בד"ה ש"מ גבי קרבנו ולא הגזול דהיכי דההקדש והקנין באים כאחד הוי מצוה הבאה בעבירה ורבא דפי לה דאפילו אי שינוי קונה קודם ההפרשה מ"מ לא מהני לענין ברכה, והנה במה מה שנעשה הכרי חולין מתוקנים אין זה שינוי השם מטבל לחולין דהוי רק מאיסור היתר וכ"נ מפשטות ל' הגמ' שדייק רק דמעיקרא טבלא והשתא תרומה וא"כ נהי דהתרומה קנה משום יאוש ושה"ש. אבל הכרי לו קנה והוי מפריש משלו על של חבירו וגם א"נ דהתורם משלו על של חבירו א"צ דעת בעלים משום דהוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו מ"מ הא לא עדיף משלימות וכיון דהנגזל א"י להפריש לפי שאינו ברשותו ממילא גם הגזלן א"י להפריש וכה"ג כתב התוס' בקדושין דנ"ו לגבי חלול בשם הר"ר מאיר דאין הגזלן יכול לחלל לפי שאין הנגזל יכול לחלל יעו"ש. וצ"ל דהגנב והגזלן שתרמו מירי שתרמו משל הגזלן על שלהם ועל

תרומה הוי יאוש ושה"ש והכרי משלהם, ועל כן שפיר חל התרומה, אבל בחלה דקתני והפריש ממינה חלה מבואר דמפריש מגוף עיסה הגזולה על אותה עיסה והדר קשה כנ"ל דנהי דקנה החלה כדין גנב וגזלן שתרמו, אבל הא גוף העיסה לא קנה דבעיסה ליכא שינוי השם והוי כמפריש משלו על של חבירו ובכה"ג לא מהני מטעם זכות כיון דהנגזל ג"כ א"י להפריש.

אבל אי נימא כס' המקור חיים דבאותו עיסה העיסה ממילא נפטרת ולא מהני מחשבתו שלא לפוטרה ממילא דלא בעינן ג"כ דעת בעלים א'ש דלא בעינן כלל בעלים והעיסה מאליו מתוקנת כיון דהחלה שלו ולא גרע מנתכוין שלא לפוטרה, ולכאורה י"ל עפ"ז בפשיטות דכיון דטתנה ולשה ואפאה יש להגזלן שבח גזילה דשבח גזילה דגזלן כמבואר בב"ק דצ"ה והא הפרשת חלה א לה שיעור מן התורה, והשיעור מדבריהם הוא רק על מצות נתינה אבל איסור טבל נפקע במשהו וכמש"כ התוס' רי"ד בקידושין דנ"ח והנוב"י וכיון דיש בו חלק בשבח גזילה נפטר ממילא כל העיסה של הנגזל הנילוש ביחד כמש"כ לשי' המקו"ח, אבל באמת זה אינו דא"כ אמאי קרי לי' מנאץ כיון דקנה בשבח גזילה קודם שהפריש ועכצ"ל דס"ל דאין לו בשבת קנין כדמיבע"ל בב"ק דצ"ה לר"ש ועי' בש"מ שם דגם לר' יהודא דכולא שבחא דגזלן מ"מ אין לגזלן בגוף הגזילה דלא כמש"כ התוס' שם, ד' אבל אין לבנות דיק על ראי' זו שהיא ע"ד הפלפול ואפ"ל עוד עפמש"כ הרשב"א בנדרים דל"ו על הא דאיבע"ל בתורם משלו על של חבירו דמבואר דסגי בניחותא דבעלים ואלו בב"מ אמרינן בדשוי' שליח דבעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם ותי' הרשב"א דשאני בתורם משלו על של חבירו מתורם בשל חבירו והסבר ד' הרשב"א מבואר באחרונים לפ"מ דאיבע"ל בירוש' תרומות בתורם על שאינו שלו בתורם על של הפקר מהו והוא דהא בתרומה בעינן שיהי' התרומה שלו וגם הכרי שלו אבל חלוק חלק התרומה מחלק הכרי דהתרומה בעינן שיהי' שלו וברשותו דאיש כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא וכל מה שאינו ברשותו א"י להקדיש ולהקנות וכמו כן לתרום וכמו שא"י להקנות ולהקדיש דבר של הפקר (רק היכי שהוא בתוך ד"א או שבידו לזכות כמבואר בנדרים דל"ד בר"ן ורא"ש) וכמבואר בחולין דקל"ט ה"נ בודאי שאינו יכול לקרות שם תרומה אבל לתקן הכרי דבזה אין ענין הקנאה והקדש בזה אף דגלי רחמנא פרט לתורם על שאינו שלו היינו דוקא היכי דאיכא רשות אחר שהוא של אחרים אבל של הפקר שאינו ברשות אחר וגם אינו שלו כיון דאין כאן דעת מעכב בזה יכול להפריש וזהו ס' הרשב"א דאף דנפשטה האיבעי בירוש' בתורם משל הפקר שא"י להפריש היינו רק בחלק התרומה אבל על הכרי של הפקר יכול להפריש ולפיכך הא דבב"מ בעינן שליחות

מה אתם לדעתכם היינו בחלק התרומה אבל על הכרי כיון דאין הבעלים מעכבים די וסגי ניחותא דבעלים, ועפי"ז נראה בגנב וגזלן שתרמו וכמ"כ בחלה כיון דהנגזל יכול להפריש דמה שאינו ברשותו אינו מונע להכרי כיון שאינו קנוי לגזלן וממילא דגם הגזלן יכול להפריש כיון דקנה לתרומה משום יאוש ושה"ש וכמ"כ בחלה והוי כתורם משלו על של חבירו דמהני מצד זכות ויותר נראה בגנב וגזלן שתרמו אף באופן דל"ה זכות לנגזל מ"מ י"ל דאפ"ל דגם למ"ד יאוש לא קני לתרום לפי שאינו שלו וע"כ רק משום יאוש ושה"ש חל התרופה של הגזלן אבל לתקן הכלי שכבר יצתה מרשות הנגזל ע"י נהי שלא קנה הגזלן אבל גם מרשות הנגזל יצא ודמי לתורם משלו על של הפקר דבזה לא בעינן שליחות וכל זמן שא רשות מעכב די לפיכך מהני תרומת הנגזל, ובגוף הדין חיים הנה בסידור דרך האיים שלו פסק דמהני אם מתנה שלא לפטור והובא בפתחי תשובה יו"ד סי' שכ"ו וכמבואר בד' הטו"ז והש"ך שם ובנ"ד אף בסתמא דמי למפרש כמש"כ באות ב' וכן מבואר בדברי תשובות הרא"ש כלל ב' סי' ב' ע"ד יהודית אחת עורכה עיסתה לתקן ככרות בבית עכו"ם והאמת שהא"י גלגל ועד שתקנה שש ככרות אמרה אוי ששכחתי שלא הפרשתי חלה והפרישה חלה מן העיסה הנשארת בפריסה וכשנאפה נתערבו יחד החיוב עם הפטור הרי מבואר שם שלא נפטרה העיסה בהפרשת הנשאר וכן ראיתי באיזה מספרי האחרונים שהורו כן להלכה למעשה בפרט לפ"מ שצידדתי להסתפק גם לד' המקו"ח דמ"מ בעינן דין בעלים על כל העיסה ובכה"ג אינה נפטרת העיסה ועל כן בודאי יש לסמוך גם לכתחילה ולהפריש חלה ממצות אפויות

ה

וע"ד הוראת החת"ס בתרומה והק"ש ע"י שליח שיכולים שניהם לישאל עלי' וכת"ר פקפק בדבר שאין ראי' לזה מד' הגמ' הנה באמת סוגיא מפורשת בפסחים דמ"ו מהא דאמר התם ר"א דעובר על ב"י וב"י משום דהואיל ואי בעי מיתשיל עלי' ואם איתא הא יש לו תקנה להפריש ע"י שליח וכן יש להביא ראי' מנדרים דנ"ט דלא מוקים שהפריש התרומה פ"י שליח ואין לה מתירים וכבר הרגיש בדבר זה האחרונים יעוי' בתשו' באר יצחק חיו"ד סי' כ"ח שהאריך בזה ומהא דפסחים מוכרח שהמשלח יכול לשאל על ההקדש דאל"כ אין ביד המשלח לישאל עלי' ואינו בדין שיעבור בב"י, ומש"כ עוד לחדש שהפרשת תרומה שניטלת ע"י מחשבה שאין בזה דין מילי ומחשבה נמסרת לשליח זה אינו דהרי המהרי"ט עיקר חידוש דינו בהקדש דאינו יכול להקדיש ע"י שליח אף דאיתנייהו במחשבה ועוד מצד הסברא הוא להיפך דעל מחשבה לא שייך שליח דכבר

כתבו בזה לדון בכה"ג דאין ביטול חמץ מועיל ע"י שליח לפי שהוא בלב ב"ה מוצש"ק כ"ה ניסן תרס"א ווילנא.
ע"י מחשבת השליח אינו מועיל ואף להחולקים על המהרי"ט דאפשר להקדיש ע"י שליח דבשליח ראשון מילי ממסרו וכדקיי"ל אבל מ"מ ע"י מחשבה אפשר דלא מהני ובעיקר הדבר מה שחשב מעכ"ת הפרשת תרומה לענין מילי וכ"כ הבאר יצחק הדבר דעיקר תרומה היא ע"י הפרשה ואין זה בגדר מילי ואף דמועיל ע"י מחשבה מ"מ הדבור אינו אלא ליחד הפרשת תרומה אבל עיקר התרומה היא בהפרשה ואין זה בגדר מילי מלבד מש"כ התוס' בקדושין שם דזה חשיב מעשה כמש"כ המהרי"ט א"כ בדין שיהא עושה שלית, (וכן נראה מהסוגיא דקדושין דמ"א דאין חלוק בין גירושין קדשים לתרומה דבכולהו שליח עושה שליח ועי' במקנה שם שהק' במאי דקאמר אתם גם אתם למה לי נימא דלשליח עושה שליח הוא דאתי ויעוין שם מה שתירץ) א"כ אין ראי' מהא דהאשה נותנת רשות לתרום שהיא בתורת בעה"ב אולם באמת דברי הגמרא צריכים ביאור דמאי איצטריך קרא ולביתכם שהאשה נותנת רשות לתרום דמטעם שהיא בעצמה יכולה להפריש שלא בידיעת בעלה מהאי טעמא יכולה ליתן רשות לאחר להפריש וקרא דלביתכם למ"ל אולם נראה עפ"י שנסתפק המהרי"ט ח"א ס' ק"נ באורח שהוזמן לאכול שאין לו רשות לעשות בזה דבר אחר ומירושלמי דמאי פ"ז ה"א מבואר דהאורח יכול להפריש ועי' בעמודי אור סי' ל' שהאריך בזה והוכיח שכל שיש לו זכות אכילה אף שאינו בעליו בידו להפריש ולתקן ונראה עפ"י המבואר בירושלמי פ' התקבל שאין אדם עושה שליח פ"ד שאינו שלו וכמש"כ התוס' באיזהו נשך דבעינן שלוחו של בעל הממון וכיון שבעלים של הכרי איננה האשה רק שבידה להפריש ולתקן לפי שיש לה זכות אכילה אבל מ"מ לפשות שליח כיון שאינה הבעלים אין לה לעשות שליח ולהכי איצטריך קרא דיכולה לתת רשות לתרום דדין בעלים להאשה, ובעיקר הדין כבר הכריעו האחרונים שביד המשלח לשאול ובחלה גם האשה תוכל לשאול אלא דבנידון דידן יש להעיר דאין נשאלין אלא מדוחק

סימן לח

בענין טבל הטבול לחלה ובלא היה לו שעת הכשר בחלה

א

ע"ד מה שנסתפק אם בטבל הטבול לחלה אסור הנאה של כילוי אין אני רואה מקום ספק בזה דהא טבל לחלה חייב מיתה כמבואר בפ"ג דחלה ובבכורות די"ב וחלה נקראת

תרומה וכ"כ השאג"א החדשות בסי' י"ב דאסור בהנאה של כילוי בטבל חלה (ומה"ט כתב דבחדש הוי שיריה נכרים לענין הנאה של כילוי) ולא עוד דהא דילפינן דטבל אסור בהנאה של כילוי הוא מצד משמרת תרומותי והא חלה דין תרומה על שימור דאסור לטמא בידים כמבואר בנדה ד"ז ובכמה דוכתי וזה נכלל במשמרת תרומותי ובזה ילה"ע ג"כ על מה שנסתפק המנ"ח בטבל הטבול למע"ש ומפשר עני אי אסור בהנאה של כילוי והנתיבות בס' כ' דטבל הטבול למעשר עני מותר בהנאה של כילוי וכ"כ הצל"ח בברכות דמ"ז דהא גם מע"ש נכלל במשמרת תרומות כמבואר בסוכה דף ל"ה מפני שמכשירה) ובודאי אי הנאה של כילוי איסור תורה הוא לשי' התוס' פסחים דל"ג אסור גם בטבל דחלה דמשמרת תרומותי סתם כתיב וגם חלה תרומה וחדא תרומה היא ולא דמי לדהתוס' דפסחים שכ' דהכתוב מיירי בב' תרומות דבטבל של חמץ מדליקין דע"כ לפי שיש טעם לחלק מאיזה טעם שיהי' אבל בחלה דנכלל בתרומה אין מקום לחלק וכן מבואר בסי' שכ"ד דלחלה עושה לה היסק בפ"ע דאסור ליהנות לזר הנאה של כילוי וכמו דבדין תרומה שוה חלה לתרומה ה"ה בדין טבל וכמ"כ אי נימא דהנאת של כילוי אאמד"ר אין מקום לחלק בגזירתם בין טבל לחלה מטבל לתרומה.

ב

ומש"כ כת"ר לה"ר מפ"א דחלה דעיסת הכלבים בזמן שאין הרועים אוכלים אותה דאינה חייבת בחלה והביא הר"ש מספרי דכתיב ראשית עריסותיכם שלכם חייבת ולא של כלב ולמ"ל קרא תיפ"ל דהא אין שיריה נכרים דהא לא חזי לאכילת אדם ואי"ל דנהי דלא ראוי התרומה אבל מ"מ הו"א דטבל מיהא הוי דהא מדהתוס' די"ב מוכח דהיכי דאי"ר להפרשה אי"ח עלה שם טבל והעיסה פטורה אעכצ"ל דשיריה נכרים לענין הנאה זהו תו"ד, לא אדע מניין לי דמה שאי"ר לאכילת אדם חשיב זה אין שיריה נכרים ולא מצינו בגמ' רק היכי דאסור באכילה ולא עוד דהא אפשר לתקן ע"י תבלין וכיו"ב ע"י אפי' אחרת שיהי' ראוי לאכילה ורק כיון דילפינן מעריסותיכם דעיסת כלבים פטורה כיון שאי"ר לאכילת אדם אף שיש לעיסה זו תקן מ"מ לפי ששה אין זו עריסותיכם אבל מצד שיריה נכרים חשוב זה שיריה נכרים מה שבידו לתקן שיהי' ראוי לאכילה ובעכצ"ל דזהו חשוב שיריה נכרים מה שבידו לתקן במפריש תרומה גדולה אף שלא הפריש המעשר ותרומת מעשר ואין שיריה נכרים אלא לפי שבידו להתיר את האיסור וגם מאי דמדמה כת"ר לדהתוס' דבכורות די"ב שכ' דבמפריש על עיסת שביעית כיון דא"י להפריש מיני ובי' הוי כמפריש מחויב על הפטור נראה דלא דמי דהא באמת מבואר בפסחים דל"ג דמפריש

תרומת חמץ אינה קדושה מבואר דאין קדושת תרומה חלה עלי' אבל טיבלא מיהו הוי וכ"כ השאג"א בסי' צ"ו ובחדשות סי' י"ב ונראה להכריח דבודאי למ"ד דאין שיריה. נכרים ואין נפ"מ בין הי' לו שעת הכושר או לא הי' לו שעה"כ ורק כל היכי שאין שיריה נכרים נפקע חלות התרומה וא"כ אי נימא דטבלא ג"כ נפקע איך נפרנס לפי"ז דהגמ' דפסחים דל"ה דלר"ש אום יוצא ידי"ח מצה בטבל לפי דכל שאינו בב"ת חמץ כו' דס"ל אין איסור חמץ חל על איסור סבל אעפ"י דאין איסור חע"א היינו איסור אכילה אבל איסור הנאה שנוסף באיסור חמץ בודאי חל וא"כ כיון דנאסר בהנאה ממילא פקע לאיסור טבל דאין שיריה נכרים וממילא דבדין שיחול גם איסור אכילה דל"ת חמץ גם לחייב כרת וכן מבואר בירושלמי פסחים בפ' כל שעה ארבעת רבעים בפ"ע וארבעת רבעים בפ"ע ועירבן אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום אוכל חמץ בפסח לוקה כו' עשה כרי והשתחוה לו ומירחו ואח"כ אכלו כו' ומפורש בירושלמי דאעפ"י דאסור בהנאה משום חמץ בפסח או משום ע"ז מ"מ איסור טבל שבו לא פקע אלא דא"א להפריש התרומה ג' ולכאורה הי' נראה לחלק דדוקא היכי דלא הי' אפשרות להפריש ולא באה לידי זיקת תרומה כלל כמו עיסת שביעית משא"כ היכי שהיתה לה שעת הכשר והיתה ראוי לתרומה.

גם קודם מירוח דראוי' לחלות התרומה וחשוב הי' לה שפת הכושר וכיון שבא לה זיקת תרומה לא נפטרה עוד ע"י מה שא"א להפריש התרומה וזיקת תרומה בכדי לא פקע, ולפ"ז יחולק דבאחמיץ במחובר של"ה לא שעת הכשר גם טיבלא לא הוי אבל באחמיץ בתלוש אף דאין שיריה נכרים ואי"ר להפרשה מ"מ טבל מיהא הוי והאוכלה לוקה משום אכילת טבל וא"ש מנה של טבל שא"י ידי"ח וכן עשה כרי והשתחוה לו ואח"כ מירחו ואכלו דכבר הי' לו שעת הכשר וחלה עליו זיקת תרומה. אבל מהא דארבעת רבעים בפ"ע וחימצן כו' קשה דהא בחלה עיקר שעת הכשר דחלה הוא גלגול העיסה דהמפריש חלתו קמח לא עשה ולא כלום וא"כ בגלגול עיסה של ד' רבעים ולא באה לכלל חיוב ואלו הפריש חלה ממנה לא עשה ולא כלום וא"כ בד' רבעים דלא באה לידי זיקת חלה ודמי ללפני גלגול שלא הי' לו שעת הכשר ואפי"ה אם חימצן הי' חייב משום טבל רק משום אין איסור חל על איסור אתי עלה והא בכה"ג שאי"ר להפרשה תפקע הטבל שבה כמש"כ התוס' בבכורות די"ב בעיסת שביעית, ולכאורה יש לחלק ולומר דשאני ארבעת כמו שהיא לא הי' מועיל לה הי' לה שעת הכשר מקרי ועכצ"ל דגם בלא הי"ל שעה"כ טבלא לא פקע אף שלא הי' ראוי להפרשת חלה וכן מוכח מהא דתנן אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה, וכ' הראשונים דבטמא

שלא הי' לו שעת הכושר כגון שתלש אדם טמא ועדיין משקה טופח עליה דחל עליה ההכשר והטומאה בבת אחת אין תרומתו תרומה, יעוי' בר"ש בפ"ב דתרומות ובפיה"מ שם ובמשנה הקודמת דאין תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרם בדיעבד תרומתו תרומה, לא כתבו הראשונים דאם תרם מן הטהור על הטמא שלא הי' לי שפת הכושר גם בדיעבד אין תרומתו תרומה.

וכן יש להוכיח מדהתוס' מנחות דס"ו בד"ה אומר שכתבו הומ"ל היכי אתי משאינו מעושר הא בעינן ממשקה ישראל והא כיון דאסור מצד ההקדש והא מקדישו בעודו מחובר והוי לו ולא לאורו דלא הי' לו שעת הכשר וממילא דפקע טבלי', ועכצ"ל דס"ל להתוס' דלא פקע טיבלי' בכה"ג ולהכי הקשו שפיר דהא אין זה מן המותר לישראל וצ"ל דלהכי לא פקע טבל ולא דמי לעיסת שביעית בבכורות די"ב דמקשה שתפטור מן החלה ולא יתחייב משום טבל שהוא מין הפטור כיון דבמין שביעית לא יצויר הפרשת חלה משא"כ בדבר התלוי במקרר כמו תרומת חמץ או שנטמא הן אמת דבירושלמי פ"ב דפסחים הלכה ג' מבואר מתניתא כשהפרישה מצה ונתחמצה, אבל אם הפרישה חמץ לא בדא הפריש מצה על חמץ א"ר זעירה כל תרומה שאינה מתרת את השיריים לאכילה אינה תרומה אפילו הפריש חמץ על מצה א"ר זעירה מאחר שאילו מתנה עליה אינה תרומה אפילו הימנה למקום אחר אינה תרומה ועי' בצל"ח פסחים ל"ג ובגה"ש והגרעק"א שהקשו קושיית הירושלמי ויעוי' בהגהות הרש"ש שם שהרגיש מד' הירוש' ומפרש ד' הירושלמי משום דהוי כמפטור על החיוב כמש"כ התוס' בבכורות די"ב וכן ראיתי לכמה מחברים שמפרשים כן ד' הירוש' ומבואר מד' הירוש' דאף בדין שאין שיריה ניכרים שזהו נוגע בדין הפרשה ואף שהי"ל שעת הכושר מ"מ כיון שאינו ראוי להפרשה הוי כפטור נפקע טיבלא מיני' א"כ מכש"כ בדין לו ולא לאורו שלא הי' לו שעת הכשר ולא הי' לו זיקת תרומה כלל דפקע טבלו, ותמיהני לפ"ז דברי הירוש' שסותר א"ע שאח"כ מבואר שם דארבעת רבעים בפ"ע וחמצן כו' דאם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה כו' משום אין איסור חל על איסור עשה כרי והשתחוה לו ומירחו ואח"כ אכלו אם התרו בו משום האוכל טבל אינו לוקה כו' מבואר דרק משום אין איסור חע"א אינו לוקה משום טבל בין בחלה ובין בתרומה, אבל איסור טבל איכא כמשכ"ל, והא לפני מרוח לא חל עליו איסור טבל ואינו ראוי להפרשה ויפטור, וכמ"כ בחלה לפני גלגול דלא היו לו שעת הכושר כלל כמשה"ק לעיל, והא בארבעת רבעים וחימצן אין שיריה ניכרים וכן בעשה כרי והשתחוה, ומ"מ לא פקע הטבל, א"כ הירוש' סותר א"ע תוכ"ד ובאמת להס' דאין שיריה ניכרים, א"כ אפילו נתחמצה אחר המירוח שחל עליו איסור טבל אינו

ראוי להפרשה ולד' הירוש' גם במפריש מחמץ על מצה אינו אף דשיריה ניכרים מאחר שאילו מתנה עליה אינה תרומה והא כיון שחל איסור טבל מהכ"ת שיפקע על ידי איסור חמץ, על כן נראה בכונת הירושלמי דאין כונתו משום דכיון דאילו מתנה עליה אינה תרומה הוי כפטור וכמבואר בבכורות די"ב בעיסת שביעית וכמש"כ התוס' שם, וכפי מה שמפרשים המחברים דברי הירוש' דבודאי דין טבל איכא בזה, אלא דהירושלמי ס"ל דכיון דבעינן שתהי' שיריה ניכרים בעינן שיהי' כל חסה ראוי' להיות שיריה ניכרים וגם זהו דין מדיני הפרשה.

דכיון דאינה ראוי' להפריש מינה ובה, בה כח הפרשת תרומה וחלה מה"ט אינה ראוי' ג"כ להפריש על מקום אחר אף דשיריה ניכרים. ד' והנה מדי עיוני בענין זה דלא הי' לו שעת הכושר שמתי לב בנידון זה בישוב קושיית שאגת אריה החדשות דלפי המבואר בגמ' ובתרומת חמץ דלא הי' לו שעת הכשר דאין תרומתו תרומה משום לו ולא לאורו א"כ איך אפשר להפריש עיסת חלה בטומאה והא לא הי' לו שעת הכושר ובכמה משניות מבואר בחלה פ"ב דמפרישין חלה מעיסה טמאה שנטמאה בשפת הגלגול או לפני הגלגול ורצה לחדש מזה דלו ולא לאורו הוא דוקא בתרומה ולא בחלה יעו"ש וצריך טעם דהא לכל הדינים נקרא חלה תרומה ואין חלוק ביניהם, ונראה לפמשנ"ת דהא דקאמר דמפריש תרומת חמץ אינה קדושה אבל טיבלא מיהא הוה כמו שדייק כן השאג"א והטעם נראה דמדתלי בדין דלא הי' לו שעת הכושר כגון דאחמיץ במחובר ולא באחמיץ לפני מירוח אלמא לאו מדין טבל הוא והמירוח מחייבו משום טבל דאם זה דין פטור במירוח הי' די אם לא הי' ראוי להפרשה ונתחמץ לפני המירוח ואם הי' ניתר איסור שבו כגון שעבר עליו הפסח הי' צריך מירוח מחדש או שלא הי' מועיל מירוח חדש כמו מירוח הקדש ונכרי דהוי פטור בפועל לפיכך נראה דגם בשבולת שמירחה ושתלה דאיבע"ל במנחות ד"ע דטיבלא מיהו הוי דגידולי סבל טבל כמש"כ השימק"ו שם אלא דהפרשה לא מהני במחובר דאי איפשר שיחול קריאת שם ואחמיץ במחובר גם בכה"ג חשוב לא הי' לו שעת הכושר דמה שמחויב משום טבל לא מהני ומה שהי' ראוי מקודם לתרומה לפני השתילה לא מהני דכיון דשתלה פקעה) כיון דלא הי' ראוי להפרשת תרומה בעודו במחובר ודין דלא הי' לו שעת הכושר לא הוה בשעת הכושר דחיוב הפרשה דהא לפני מירוח ג"כ אינו מחויב בהפרשה אלא ביכולת הפרשה וכל שלא נראה לו שעת הכושר לכח הפרשה ואינו ראוי כי אם לאורו לא זכתה לו תורה כח זה.

ואף שנתחייב אח"כ משום טבל מ"מ לא ניתן לו כח הפרשה ולפיכך נראה דזהו רק בתרומות ומעשרות אשר בעודם במחובר אין להם כח הפרשה ותלישתן מכשירתן (וע' בד' הר"י קורקוס ברמב"ם הל' תרומות פ' שכ' בפירש"י לחלק בין קודם מירוח ובין מחובר משום דמחוסרין תלישה עישה"ט) וכל זה בכל מקום אבל באחמיץ במחובר או שתלשן אדם טמא אין תלישתן מכשירתן לכח הפרשה ודמי לשבולת שמרחה דאעפ"י שנתחייב משום סבל מ"מ פקען וניטל כח הפרשה דאין תלישת לו ולא לאורו מביא לידי כח הפרשה אע"ג דטבלי, אבל בחלה דהא דהמפריש חלתו קמח לא עשה ולא כלום אין זה מגזיה"כ בכח הפרשה אלא שלא נתחייב משום סבל, ואילו הי' יציר חיוב סבל בחלה בקמח הי' מועיל ג"כ הפרשה ורק לפי שלא הגיע לכלל חיוב, וא"כ כיון דלו ולא לאורו אינו פועל רק על כח ההפרשה ומשום טבל מיהו חייב מהיכי תיתי לא יהי' בכחו להפריש והיכן מצינו פירוד בין הדבקים בחלה דלא הי' לו שעת הכושר הוא רק בדין מחובר דאין תלישה כזו מביאו לידי כח שלא הי' לו בתחלה בעודו במחובר וכיון דע"כ צ"ל דכח טבל יש לו.

א"כ בחלה שפיר הוי מחויב וראוי להפרשה, אבל בתרו"מ נהי דמחויב משום טבל מ"מ עדיין אין לו כח הפרשה כמו מחובר, הכלל רק בתרומת ומפשרות מצינו הפרדה זו דסבלי בעודו מחובר ואינו בהפרשה, וע"כ הא דלא ה' לו שעת הכושר פועל על מניעת כחו זה ונשאר כמו בתחלה בעודו מחובר ואע"ג דטבלי אין בידו להפריש לא כן בחלה דרק משום שלא נתחייב בחלה בעודו קמח אין בידו להפריש ואלו הי' מחויב וטבלי הי' בידו ג"כ להפריש וכיון דגזה"כ בתרו"מ דטבלי ונתחייב בהפרשה וה"ה בחלה ממילא דבחלה בידו להפריש, ואע"ג דגם בחלה מצינו בירוש' פ"ב דפסחים ד' רבעים וחימצן כו' וקאי אדלעיל מיני' מבואר דאין בידו להפריש שאני התם דמשום שיריר נכרים.

קא אתי עלה והא גם אם נתחמץ אחר הגלגול גם כן אין בידו להפריש והא זהו דין בדין מעשה הפרשה היכי שאין שיריה נכרים לא הפריש חלק התרומה והחלה מהשירים ומכש"כ באם קודם הגלגול משא"כ בדין דלו ולא לאורו דגזרה תורה דבעינן שלא הי' לו שעת הכושר כגון דאחמיץ במחובר, א"כ אין זה דין הנוגע למעשה הפרשה בפועל רק על כח הפרשה וע"כ בחלה לא נשלל מאתו כח הפרשה מעולם ורק לפי שלא נטבל, אבל כיון שנטבל ממילא ראוי להפרשה והבן.

ה

ולפמשנ"ת דבחלה אין פירוד בין הדבקים וכל דאיטביל יש לו כח הפרשה ממילא יובן דברי הש"ס דבכורות די"ב דהאוכל מעיסת שביעות עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה

ומקשה הש"ס והא אלו איטמא לאו בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ולא טבילי כלל ומקשים מהא דלו ולא לאורו דמפריש תרומת חמץ אינה קדושה אבל טבילי ולפמש"כ א"ש דרק בתרו"מ כן הוא דטבילי ואין בו כה הפרשה, אבל בחלה ליתא פירוד זה וע"כ לפי הו"א דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ולא נתנה לו התורה כח הפרשה שיהי' לשריפה ממילא דבחלה לא טבילי כלל, ובזה יתורץ קו' הטורי אבן בר"ה דט"ו שהקשה דלמ"ל קרא דלדורותיכם לחייב עיסת שביעית בחלה תיפ"ל דאי נימא דפטורה מחלה מה"ט.

תפטור ג"כ מתרומות ומעשרות ולמ"ל קרא דויתרם תאכל חית השדה לפטור שביעית ממעשר יעו"ש, ותירוצו תמוה להמעיין ולמש"כ א"ש דלתרומות ומעשרות שפיר י"ל דאף דאין לו כח הפרשה כמו אחמיץ במחובר מ"מ טבילי וע"כ אף שלא הי' אפשר להפריש אין זה הכרח שאין בו איסור טבל וע"כ איצטריך קרא שפטור מתרו"מ ואין בו איסור טבל כלל.

1

כל זה העירותי מה שיש לצדד לפי הך צד באיבעי דמנחות ד"ע דשבולת שמירחה כיון ששתלה פקעה וצ"ל דסוגיא דפסחים למ"ד דלא הי' לו שעת הכושר ולו ולא לאורו ס"ל כן אבל לפי הך צד דכיון דמרחה איטבלה וחלה קריאת שם תרומה א"כ הפטור דתרומה במחובר לפי שלא נטבל ודמי לחלה ויקשה קו' השאג"א מחלה (ובאמת הרמב"ם השמיט רל הסוגי' דלא הי' לו שעה"כ ויעוי' במה"פ בירוש' פ"ב דתרומות ואפשר דהשוה תרו"מ לחלה ונראה די"ל דשאני עיסה שאין לפני הגלגול בעודו קמח שום זיקה כלל לסבל תשא"כ בתרו"מ שיש בו עונת המעשרות לחיובא ולפטורא ופ"י גידול שליש ביד הנכרי או ביד ההקדש נפטר מתרו"מ וע"כ שיש בגידול גורם וזיקה לדין טבל וכיון שחלה אותה זיקה וגורם לא פקע לפיכך בתרומת חמץ אינה קדושה אבל משום טבל יש בו, ולפי זה יש מקום בסברא לחלק דגם בלא הי"ל שפת הכשר דאחמיץ במחובר הוא רק בתרומות ומעשרות דכיון דזיקת טבל יש בו ונולד בו סבה שלא יהי' ראוי לתת לכהן לו ולא לאורו כבר נתפקע זיקת תרומ' משום לו ולא לאורז ואינו בלאו להפריש תרומה אבל בחלב אם נטמא בעודו קמח אשר אין עליו זיקת טבל כלל א"א להתפקע התרומה כמו באם הי' קמח ביד הנכרי או ביד ההקדש הלא אינו קובע בו שום פטור לפי שדין היא רק מראשית עריסותיכם כן אין בדין לו ולא לאורו להפקיע החלה כל זמן שהוא קמח דלאו עיסה הוא כלל ואין בו משום זיקת טבל דלפני גלגולבחלה אין שום קביעות דינים הפוטרים מחלה והא דמבואר בבכורות די"ב בעיסת שביעית לפי הו"א

דלאכלה ולא לשריפה נפטרה מחלה ואין בו משום טבל ג"כ שאני התם דפטור דלאכלה ולא לשריפה איתנייהו ג"כ בשעת גלגול ולפני גלגול ובשעת גלגול אינו עומד להפרשה ועוד דכמו דאמרינן לאכלה ולא לשרי על הפרשת חלה שאינה ראוי' לאכילה מה"ט י"ל דאי אפשר שתשאר טבל ולא תהי' ראוי' לאכילה משום טבל אבל בלו ולא לאורו דבעינן שלא הי"ל שעת הכושר בזה בעי' קביעות הדין דלו ולא לאורו בעוד שלא הי"ל שעת הכשר ובחלה ל"ש זה דאז אינה עיסה כלל וכשנ"ת ועין.

ז

ומה שהעירני בשם המחברים האחרונים שתירצו קושית השאג"א החדשות בחלה דאעפ"י דלא הי' לו שעת הכשר בחלה כיון דנטמא לפני גלגול מ"מ כיון דלגבי תרומה הי"ל שעת הכושר סגי ולא בעי שעה"כ לאותו הנידון רק שעת הכושר דחיוב תרומה סגי ולפי"ז באם נטמא ע"י תלישת המחובר בזה באמת אין כאן הפרשת חלה ג"כ זהו תו"ד, אינו נראה דא"כ דסגי במה שהי"ל שעה"כ לתרומה גם בתרומה גופי' בהחמיץ במחובר הא לגבי בכורים גם במחובר הוי הפרשה כמבואר בבכורים בפ"ב משנה ד' יש בבכורים מה שאין בתרומה ובמעשר שהבכורים נקנין במחובר לקרקע ובפ"ג מבכורים כיצד מפרישין בכורים יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כו' ואומר הרי אלו בכורים, ור"ש אומר אעפ"כ חוזר וקורא אותם בכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע הרי דלרבנן דקיי"ל כותייהו ח"צ קריאת שם מחדש בשעת תלישה וקדשי במחובר א"כ הרי אכתי ראוי' במחובר להפרשת בכורים (ואולי הי' אפ"ל דסוגיין דפסחים במפריש תרומת חמץ במחובר אזיל לר"ש דס"ל דחוזר וקורא שם מאחר שיתלשו וכמבואר בירושלמי דלר"ש לא קרא שם בתלוש לא קדשי וא"ש דבהחמיץ במחובר גם לבכורים לא קדש ועל כן השמיט הרמב"ם דין החמיץ במחובר לפי"מ דקיי"ל כרבנן אבל זה דחוק דהא קאמר החמיץ במחובר לדברי הכל לא קדשי) ולכאורה י"ל דהא בבכורים בקריאת שם לבד אינה קדושה לחייב את הזר האוכלה וכמבואר במכות די"ט בכורים מאימתי חייבין עליהן משיראו פני הבית מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ כו' זה שבחוץ הרי הוא כחולין וכן פ' הרמב"ם בפ"ג מהל' בכורים הל' א' ב' וכ"כ בפ"ב מבכורים משנה א' לפרש ד' התוספתא דלהכי אי"ח מיתה וחומש בבכורים דמיירי בקריאת שם לבד לפני הבאתן בעזרה ועל כן לא מהני בהחמיץ במחובר מה שהי' לו שעת הכשר לקריאת שם דבכורים דלא דמי דבכורים קריאת שם דהפרשה אינו מועיל לקדשה ובעי עוד הבאה לחומה ולעזרה (כפי השיטות אם חימת ירושלים או חומת העזרה) וע"כ חשוב לגבי תרומה דבקריאת שם בעלמא מתקדשת לחייב את הזר האוכלה ל"ה לו שעת הכשר שוב ראיתי

בס' ראשי בשמים לידידי הגאון מו"ה משה יואל גוריין זצ"ל שכ' בזה דבר מחודד בב"ב דפ"א דע"כ א"א להקדישה אחר התלישה לפני מרוח לפטור מתרו"מ משום דלא יהי' לו שעת הכשר לגבי בכורים כיון שאי"ר לכהן ובבכורים דאינו קדוש קודם הנחה חשוב ל"ה לו שעת הכושר יעוש"ה, אבל התבוננתי שהדברים מתמיהים דלפי"ז יחודש דין חדש בנטמא בתלוש קודם הפרשת בכורים דאם לא קרא שם במחובר קורא שם בתלוש יהי' חשוב ל"ה לו שעת הכשר לפי סוגיין דפסחים ויעוי' בפיה"מ להרמב"ם בפ"ב דבכורים משנה ה' תרומת מעשר שוה לבכורים בשתי דרכים ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים וז"ל הר"מ כי מאחר שהוא מפריש הבכורים ממקצת אילנות מספיק לו על שאר האילנות וזהו ענין שלא מן המוקף כמו שביארנו במה שקדם ואפשר בבכורים להפריש מן הטהור על הטמא לאחר לקיטתן לפי שהפירות אינם מקבלות טומאה בעודם מחוברים לקרקע עכ"ל ודברי הרמב"ם צריכים ביאור דהא במפריש לאחר לקיטתן מן הטהור על הטמא הרי כבר ראוין הן לקבלת טומאה ונראה בכונת דברי רבינו דעיקר טעמא דאין מפרישין מטהור על הטמא מבואר משום דבעי מוקף וגזרינן דילמא תרם שלא מן המוקף משום מסתפי דילמא נגע טהור בטמא כמבואר בר"ש בפ"ב דתרומות ועל כן בתרומת מעשר דלא בעי מוקף מפרישין מטהור על הטמא וכ"כ הרא"ש בפירושו בפ"ב דתרומות שם משום דניטלת שלא מן המוקף ניטלת נמי מן הטהור על הטמא כביכורים אלא דא"כ במאי תלה לה בבכורים ונראה לפימש"כ התוס' ביבמות דפ"ט בד"ה אין תורמין א"נ היכי שאי"ל שעה"כ גזרי דלכתחלה לא יתרום אטו היכי דל"ה לו שעת הכשר וא"כ לכאורה גם במפריש מטהור על הטמא שייך גזירה זו דשמא יפריש מטהור על טמא שלא הי"ל שעת הכשר (דבכה"ג הוי כמפריש מחיוב על הפטור לכאורה כמבואר בירוש' דפסחים דמה שאינו יכול להפריש מיני' ובי' חשוב כפטור) ונפ"מ לפ"ז בבכורים ותרומת מעשר דלא בעי מן המוקף מ"מ אינו בדין שיפריש מן הטהור על הטמא משום טמא שלא הי' לו שעת הכושר ועל כן כתב הרמב"ם דבבכורים אפשר להפריש מן הטהור על הטמא אף בניטמא בתלישתו (וכמש"כ הרמב"ם בפי' המשנה בפ"ב דתרומות משנה ב' בתנאי שיהי' זה הטמא שהי"ל שעת הכשר) אבל בבכורים בכל גווני מפריש אף בנטמא בתלישתו לפי שבעודן במחובר אינן מקבלות טומאה ובכורים דמהני קריאת שם במחובר לא משכח"ל לא הי"ל שעת הכשר ולפי"ז בתרומת מעשר אם נטמא בשעת התלישה ולא הי"ל שעת הכשר בודאי דאין להפריש מטהור על הטמא כיון דמטמא גופא אא"פ להפריש דבודאי בתרומת מעשר ג"כ בלא הי"ל שעת הכושר

אין התרומה קדושה ומעשר שייך שפיר הפרשה דמעשר ראשון הרי הוא כחולין ומותר לזר ובטומאה
כמבואר ביבמות דפ"ו וברמב"ם פ"א מהל' מעשר וביו"ד סי' של"א וממילא דחזי לאכילה אף בטומאתו (ולהכי לא נקיט דין דאין מפרישין מטמא על הטהור במעשר דאף דכלל הרמב"ם. כלל דכל מקום שאין תורמין זע"ז בתרומה גם שמעשר אין תורמין מ"מ בדין טומאה דמעשר מותר באכילה ואין כאן הפסד כהן ולוי וגם ל"ש גזירה משום לא הי"ל שעת הכשר א"כ בדין שמפרישין גם מטמא על הטהור ורק בתרומת מעשר דאסור לזר ובטומאה כתרומה אין מפרישין מטמא על הטהור וזה פשוט) ומה"ט אין מפרישין גם בתרומת מעשר מטהור על הטמא שלא הי"ל שעת הכשר אלא דמשנתנו מיירי בגוונא דהי"ל שעה"כ ולהכי במפריש מטמא על הטהור בשוגג תרומתו תרומה כמש"כ הרמב"ם והר"ש ולהכי נקיט ג"כ שוה לבכורים דבהי"ל שעה"כ מיירי והחידוש בזה דלא גזרינן במפריש מן הטהור על הטמא שלא יפריש בהי"ל שעה"כ משום שמא יפריש גם בל"ה לו שעה"כ ולא גזרינן משום הך טעמא לחוד ורק בטמא על הטהור משום דאיכא ג"כ הפסד כהן אבל בטהור על הטמא הוא רק משום דבעי מוקף ולפיכך חלה בביכורים דבביכורים ל"ש כלל שלא הי"ל שעה"כ ובודאי דמפרישין מטהור על הטמא וה"נ בתרומת מפשר.
אילם באמת זה אינו למשכ"ל להוכיח דמש"כ הירוש' לפי שאינו יכול להפריש מיני' ובי' בחמץ של מנה לאו משום דהוי פטור אלא שאינו ראוי להפרשה ובלא הי' לו שעת הכשר טבל מיהו הוי ואינו חשוב פטור לפיכך גם במפריש מטהור על הטמא שלא הי' לו שעת הכשר באמת בדיעבד תרומתו תרומה, ועל כל פנים איך שהי' בכונת ד' הרמב"ם בפיה"מ הלא דבריו ברור מללו לפי שהפירות אינן מקבלות טומאה במחובר לקרקע דבודאי בא להשמיענו דבבכורים ל"ש ענין שלא הי"ל שעת הכשר ובטמא גופא אם הפריש קדוש הרי מפורש בדבריו דבכורים כיון דמהני קריאת שם במחובר ולא בעי קריאת שם מחדש לכשיתלוש אף דאינו קדוש לאסור לזרים עד הבאה לחומה מ"מ חשוב הי"ל שעת הכשר כיון דחלה קריאת שם בכורים וכיון דכבר הי' לו זיקה זו בעודו במחובר לחלות הבכורים חשוב הי"ל שעה"כ גם במחובר וכן מוכח מד' הירוש' פ"ב דבכורים הלכה ג' זאת אומרת שהפירות הטמאים חייבים בבכורים ואע"ג דלגבי קדושת הגוף לאסור לזרים לא הי"ל שעת הכשר דבודאי מיירי אף שהפירות היו חוץ לחומה מ"מ חייבים בבכורים ומפרישים מטהור על הטמא (ומש"כ הרמב"ם בפ"ב מבכורים הלכה כ' יראה לי שאין מפריש בטומאה אם אין לו פירות אחרות שאין מפרישין לאיבוד היינו שאינו מחויב להפריש שילך לאיבוד אבל אם הפריש נראה דקדשי) עכ"פ

כיון דמחויבין בהפרשה עכצ"ל דחשוב הי"ל שעת הכשר מצד דמהני קריאת שם גס חון לחומה ומה"ט גם במחובר הא מהני קריאת שם וכמש"כ הרמב"ם דלא משכח"ל בבכורים ל"ה לו שעה"כ כאמור וכיון שכן אם איתא דחשוב הי"ל שעה"כ מא דמהני במתנות כהונה אחרת א"כ גם באחמיץ במחובר יהי' חשוב הי"ל שעת הכשר מאי דהי' לו שעת הכשר לענין בכורים ועכצ"ל דבעינן שעת הכשר דאותו הסוג שוב ראיתי בס' שי למורא בחי' לבכורות בקונטרס רסיסי לילה שהרגיש קצת מזה.

ח

ומשה"ק כת"ר בהא דקאמר דה"ד לא הי' לו שעת הכושר כגון דאחמיץ במחובר הא גם באחמיץ במחובר הי"ל שעת הכושר דהא מבואר בקידושין דס"ב האומר פירות ערוגה זו מחוברין יהי' תרומה על פירות תלושין או פירות תלושין על מחוברין הר"ז תרומה משום דבידו לתלוש וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ויעוי' בגליון הש"ס שם דה"ה מחוברים על מחוברים וא"כ הא בידו להפריש תרומה במחוברים לכשיתלוש מעכשיו וראיתי בשו"ת ראשי בשמים שהתעורר בזה, ולכאורה י"ל כיון דאחמיץ במחובר בפסח א"כ א"א להפריש לכשיתלוש דגם לר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל מ"מ נכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אין בידו להקנות כמבואר בב"ב דקכ"ז וא"כ ה"נ כיין דאחמיץ במחובר ואי"ר להפרשה אח"כ ממילא אינו מועיל בידו דלכשיתלוש שוב לא יהי' בידו להפריש אלא דהדבר יתהפך כחומר חותם דהא דאין בידו להפריש כשנתחמץ ואף לדיוה"ג דמותר בהנאה משום דגזיה"כ לו ולא לאורו כשלא הי' לו שעת הכושר, א"כ להיפוך נאמר כיון דראוי הי' להפריש קודם דאחמיץ במחובר משהביא שליש לכשיתלוש והי' חל התרומה מעכשיו לכשיתלוש וכיון דחשוב הי' לו שעת הכושר ממילא גם לכשנתלש ראוי להפרשה, אולם בפשוטו נראה דאף על פי דבידו להפריש במחובר לכשיתלוש מ"מ אין התרומה חלה רק לאחר התלישה וכמבואר בתוספתא בפ"ב דתרומות הובא בר"ש פ"א שם דהר"ז אוכל מהם ארעי ועושה אותן תרומות ומעשר למקום אחר עד שיתלשו נתלשו דבריו קיימים מבואר דלא חלה התרומה למפרע, אולם י"ל דבמעכשיו דא"י לחזור ואפילו נקרע השטר קיים בכה"ג חל למפרע וא"י לחזור, וכ"כ המהרי"ט אלגזי בהלכות חלה להרמב"ן דבאומר מעכשיו לכשיתלשו אינו יכול לחזור וגם אי נאבדו ונגנבו הפירות התלושין הוי תרומה למפרע משעה ראשונה וכן נראה מהמשך לשון התוספתא שם וכן אם הי' בדרך ואמר לכשיגיע לעיר יהי' פירות אלו תרומה הר"ז אוכל ארעי והא התם לא הוי דשלב"ל כלל רק שתלה שיחול התרומה לכשיגיע צעיר ועי'

בקצוה"ח סי' ר"ט סק"ח ובשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ע"ד מה שהשיב שם הקצוה"ח דהקנין הוא מעכשיו ממש.

וא"כ הא בידו להפריש תרומה לכשיתלשו מעכשיו ואפ"ל עפ"י המבואר במנחות ד"ע באיבעי דר' אבוה שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו כיון דמרחה טבלה כי קרא לה שם קדשה או דילמא כיון דשתלה פקע ליה טבלה ומספק"ל במחובר דלא הוי מידי דמידגן כמו שפירש"י בקידושין דס"ב דלפני מרוח בהקדים בשיבלין חל דגזיה"כ הוא אבל במחובר דלא גלי רחמנא לא חל, ולהכי בשבולת שמרחה שכבר נתחייב כי קרא לה שם קדשה או דלמא כיון דשתלה פקע לי' טבלא וכמש"כ השימק"ו שם דלא להתירה באכילה קאמר דגדולי טבל טבל אלא דקרינן בי' ממנו ולא מן המחובר דגזיה"כ הוא א"כ אאפ"ל שתחול קריאת שם למפרע דהא גם היכי שנתחייב משום טבל פקע וכש"כ שאין בידו לתלוש מועיל שתחול עליה קריאת שם וכ"ז בתרומה אבל בחלה דהא דמפריש חלתו לא עשה ולא כלום אין זה מצד גזיה"כ ורק לפי שלא נתחייב לא מהני הפרשה אבל באומר לכשילוש העיסה תחול החלה למפרע דכל שבידו הוי כמו לר"מ בדשלב"ל וכמש"כ הא"מ בסי' ל"ה, ולהכי י"ל דבחלה גם בעודו קמח חשוב הי' לו שעת הכושר מטעם בידו ומיושב קו' השאג"א דבחלה בטומאה חשיב הי' לו שעת הכושר גם קודם גלגול ועי' בפיה"מ להרמב"ם בפ"ד מהל' חלה משנה ה' שני קבים שנטלה חלתו של זה כו' רע"ק פיטר וחכמים מחייבים דנמצא חומרו קולו שכ' דלרע"ק בחנה שהוציא מקב אחד קדש ואסורה לזרים אף דלפי מסקנת הירושלמי רע"ק מדמה לה לאומר הר"ז תרומה על פירות הללו לכשיתלשו.

ועי' מהרי"ט אלגזי סוף הל' חלה מש"כ כיון דאומר מעכשיו וחל למפרע ופוטר את העיסה בשעת השלמה אף דאינו בעין אסורה לזרים, ולמש"כ י"ל דבחלה כל שבידו ללוש הוי כמחויב בחלה יחל למפרע וה"נ כיון שישלים אח"כ השיעור חל למפרע ולא כן בתרומה כיון דאף היכי דאיכא חיוב טבל כמו שבולת שמרחה לא מהני במחובר אא"פ שתחול עליו קדושת תרומה וגם במפריש מתלוש על שבולת שמרחה ושתלה נראה דלא מהני דהא ילפינן בספרי והרמות ממנו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש וילפינן שיהיו התרומה והשיריים בענין אחד, (והר"ן בקידושין כתב משום דהוי כמו מחיוב על הפטור) וגזיה"כ הוא שאיני ניתר במחובר ולהכי ח"ש ד' התוספתא בפ"ב דתרומות אבל פירות תלושין אלו עשוים תרו"מ על פירות מחוברים כי' הר"ז אוכל ארעי דאפילו במעכשיו כיון שהוא מחובר גזיה"כ היא שאינו חל עליו שם תרומה ואינו ניתר משום טבל, ואם הנחה זו לחלק בין חלה ותרומה צודקת י"ל

בזה קושית הגרעק"א ביבמות דצ"ג דמייתי דר' ינאי ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל מדתרם מפירותיי על של ארים.

והא אי נימא דתורם משלי על של חבירו א"צ דעת בעלים כדהיבע"ל בנדרים דל"י משום דזכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו, וא"כ אף אי אין אדם מקנה דבשלב"ל מצי להפריש משום דזכית הוא ויכול להפריש מפירות שלו על של חבירי שלא מדעתי ותיפשוט מזה האיבעי נדרים יעו"ש. ולפמש"כ י"ל דבאמת כבר תמהי התי' בנזיר די"ב דאיך אני עושים שליח על הפרשת חלה בעוד שהיא קמח דהא כל מידי דלח מצי למישווי השתא שליח לא מצי להפריש ותירצו דבידו להביא עיסה מגולגל ולהפריש לכשילוש העיסה דבידי לח הוי דבשלב"ל ומטעם בידו גרידא לא מני לעשית שליח וה"ר מיבמות דנ"ב דאיבע"ל ביבמתו מהי אף דבידו לבוא עליה מ"מ מספק"ל יעו"ש ובגה"ש תמה דהא גם ביבמתו בידו לגרשה בעצמו מטעם שבידו לבוא עליה כמו בחלה ומאיזה טעם לא מצי למשוי שליח ונראה לישב דבודאי כיון דבידו אינו מועיל למשוי שליח מה"ט אינו מועיל מה שבידו להפריש חלה ולקרוא שם לכשיתלוש או לגרשה על אח"כ ולהכי ביבמתו בודאי אאפ"ל שחל הגט קודם שבא עליה דאכתי לאו אשתו היא ואם יצויר ענין גט קודם שכנסה ורק מטעם בידו חל כשיכנסנה ולהכי אינו מועיל למשוי שליח כיון דעכ"פ מעכשיו קודם שכנסה אין לגרשה אבל בהפרשת חלה שפיר חל קריאת שם למפרע כיון דהא דהמפריש חלתו קמח לא עשה ולא כלום היינו לפי שלא הגיע לכלל חיוב אבל בזה שהגיע לכלל חיוב ע"י בידו בידו ללוש שפיר חל למפרע וכ"ז בחלה למפרע אבל בתרומה לפ"מ שנתבאר א"א לחול קריאת שם על מחובר לא בתורת תרומה ולא בתורת חולין מתוקנים וא"כ גם לעשות שליח על מחובר להפריש תרומה עליו מן התלוש מטעם בידו דלא מצי למישוי כיון דאין בידו לפשות תרומה מעכשיו רק לכשיתלוש ודמי ליבמתו לאיבעי דגמ', ולפ"ז למש"כ התוס' ביבמות דצ"ג שם דאיפשר דהי' הפירות מחוברים אלא משום דבידו לתלוש ל"ה דשלב"ל וא"כ אאפ"ל דהי' מפריש משלו על של חבירו בתורת זכות דזכין לאדם שלא בפניו דזכי' מטעם שליחות וכיון דלא מצי למשוי שליח מהשתא כיון שאין ביד האריס לעשותו תרומה או לתקנם מעכשיו לפני התלישה וא"כ גם בתורת זכי' לא מצי להפריש ולא מצי למיפשט הש"ס האיבעי דנדרים דל"ו כיון דלפי האיבעי דמנחות בכה"ג אינו מועיל זכי' וזיל הכא קא מדחי לה וא"ש.

פ' כל זה כתבתי לפלפולא אבל באמת נראה בפשיטות דלהכי לא הי"ל שעה"כ משום דאי אפשר שיחול קריאת שם תרומה וגם בחלה לפני גלגול לא מיבעי לשי' הרמב"ן דבנקרע השטר לא מהני בדשלב"ל אלא גם לשי' התו' והרשב"א דחל בדשלב"ל אין זה

רק לענין דין חזרה ונקרע השטר אבל במציאות חלות הדבר אי אפשר שתחול הפרשת החלה בקמח והאמת בזה כמש"כ הבית אפרים חיו"ד סי' ע"ב להקצוה"ח דא"א שיחול במציאות מעכשיו הקנין וההפרשה יעוי"ש מה שהתוכח בזה עם הקצוה"ח ולהכי לק"מ משה"ק כת"ר דהא יש לו שעת הכושר לפרוש במחובר לכשיתלוש כיון דלא חל התרומה והחלה באותו שעה אולם היכי שמפריש חלה מעיסה מגולגלת על קמח לכשילוש או במפריש מתלושין על מחוברים מעכשיו י"ל דבכה"ג כיון דאיכא מקום לקריאת שם לחול על העיסה המגולגלת בזה יש מקום לומר דחל למפרע ויובן בזה דהתוס' דנזיר די"ב שכ' דבידו להביא עיסה מגולגלת ותמוה דגם אותו קמח בידו להפריש מטעם שבידו ללוש והרגיש מזה בשו"ת חת"ס חאה"ע סי' י"א ומה שחידש דמחובר על מחובר לכשיתלוש אין בידו מועיל וה"ה מקמח על קמח לכשילוש תמוה ועי' בביאור הגר"א ליו"ד סי' שכ"ו ס"ק א' שכ' בדהתוס' דלאו דוקא עיסה מגולגלת דה"ה מפירות מחובר על מחובר לכשיתלוש מהני יעו"ש ועי' ביראים סי' קמ"ח ובד' המבאר שם ולמש"כ כונת התוס' דעל קמח אא"פ שיחול קריאת שם מעכשיו למפרע וע"כ כ' התוס' דבידו להביא עיסה מגולגלת דקריאת שם חלה מצי לחול על העיסה אלא רק שהוא מפריש מחיוב על הפטור ועל זה מועיל שפיר הא דבידו ללוש ולהביא לידי חיוב ונפטר הקמח ג"כ ולהכי מצי משוי שליח כיון דבידו לקרוא שם מעכשיו ומיושב בזה קושיות גה"ש דביבמתו אע"פ דבידו לגרשה בעצמו מטעם שבידו לבוא עליה מ"מ כיון דאאפ"ל שיחול הגט מיד קודם שכנסה דלאו אשתו היא ולהכי אינו מועיל למישוי שליח אבל בהפרשת חלה על עיסה מגולגלת שפיר י"ל דחל קריאת שם מיד ומצי למישוי שליח.

אולם מד' השו"ע בסי' שכ"ז סעיף ב' ואם מתנה שתחול החלה אף על הקמח שיתערב אח"כ בשעת עריבה וטוב ללמד לנשים להתנות כן וצריך ליזהר לשרוף החלה עד אחר כל העריבה והו מד' הרא"ש והר"ש והא התם מיירי שמפריש החלה כשיערב הקמח במים שראוי להפרשת חלה ומקדישה מעכשיו וכמש"כ הש"ך שם ס"ק ד' מ"מ אם נשרפה החלה אינה מועיל הרי דגם בעיסה מגולגלת לא מהני למפרע ההפרשה על הקמח משום בידו ואולי שיטתם כשי' הרמב"ן ושארי ראשונים דבדבר שלא בעולם אף במעכשיו לא מהני רק שא"י לחזור אבל אם נקרע השטר לא מהני ולהכי לא מהני גם בדבר שבידו כיון שנשרפה החלה ויעוי' מהרי"ט אלגזי סוף הל' חלה והפוס' לשיטתם בקידושין דס"ג דבאומר מעכשיו לא בעינן שיהי' השטר קיים ולהכי כיון שיש קריאת שם על עיסה מגולגלת מהני מעכשיו על הקמח למפרע מ"מ על קמח ופירות מחוברים לא מהני מעכשיו כיון דאין מקום לקריאת שם שיחול וצ"ע

ו

ומש"כ רומעכ"ת ידידי שי' לתרץ קושית השאגת ארי' בחלה שנטמאה לפני גלגול דל"ה לה שעת הכשר משום דבחלה יש לרבות מקרא דוהי' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה דאתי לרבות כל שהשירים ראוי לאכילה כמו בעיסה טמאה. הנה אין בכחנו לבדות דברים אשר לא נמצא בגמ' אך עיקר קרא דלחם הארץ דרשינן ליה בירושלמי בפ"ב דחלה על פירות חי"ל שנכנסו לארץ בפלוגתא דר"א ורע"ק וכן ביצאו משם יעו"ש ולד' ר' עקיבא הכל הולך אחר קריאת פנים וכן דרשינן בירוש' מלחם ולא כל לחם למעוטי אורז ודוחן ובפשוטו הא יש לדרוש כמו דדריש בבכורות די"ב מעריסותיכם עיסת שביעית דכל עריסות במשמע כמו שפרש"י וא"כ י"ל דגם עיסה טמאה בכלל אך אין לנו לבדות דרשות מעצמנו.

וע"ד מה שפלפל מעכ"ת בישוב קושית הגאון רעק"א ע"ד התוס' פסחים דל"ג שם דתיפ"ל כיון דאסור בהנאה א"י לקרות שס תרומה דשני דברים אינם ברשותו של אדם לא ידעתי מנ"ל זה היסוד בהפרשת תרומה והא בירוש' פ"א דתרומות מספק"ל בתורם משל הפקר אי חל התרומה וספיקו דהירוש' נראה דהוא בדין תורם על שאינו שלו אם הוא מצד עכוב הבעלים או לפי שאינו שלו ולפי הך צד דעל של הפקר יכול להפריש מה"ט גם באיסוה"נ יכול להפריש ולא דמי להקדש והקנאה והפקר שא"י לפי שאינו ברשותו להקנות ולהוציא מרשותו אבל הפרשת תרומה אין זה אלא תיקון איסור הטבל וחלק הכהן פתיך בו מתחילה וכמש"כ התוס' בפסחים דל"ח והר"ן בנדרים דפ"ד ובסוכה דל"ה ותוס' יבמות דפ"ו ואין זה אלא חלוקת השותפים והשבט ממילא זכה בחלקו איפשר דגם באיסוה"נ יכול לקרות שם (וביותר לשי' הריטב"א בסוכה דאתרוג של איסוה"נ הוי לכם וכמו שהאריך בזה הקוצה"ח דהוי שלו ואינו ברשותו ואיפשר דגם נגזל שתרם תרומתו תרומה ויעוי' בתוס' קדושין דנ"ו ויש לחלק מחלול) וכיון דלפי הך צד דעל הפקר יכול להפריש מהני הפרשתו נקטי התוס' טעם המספיק לכו"ע, עוד נראה בישוב קו' הגרעק"א לפמש"כ המחברים דגם בלו ולא לאורו אין איסור טבל כמש"כ התוס' בבכורות די"ב גבי שביעית י"ל דבמפריש ממצה על חמץ דאחמיץ במחובר הוי כמו מחיוב על הפטור כיון שאינו יכול להפריש בחמץ מינה ובה ובזה י"ל דדוקא אם מגזיה"כ הוא דלו ולא לאורו הוי כפטור אבל אם נימא דהא דאינו מפריש משום דא"י לקרות שם באיסוה"נ לפי שאינו שלו וא"כ אין זה פטור בדין הפרשה אלא שאינו שלו וע"כ הי' יכול להפריש ממצה עליו וביותר למש"כ הרשב"א בנדרים דל"ו בתורם משלו עש"ח דא"צ דעת בעלים דלא בעינן מה אתם לדעתכם רק בתורם משל חבירו והסבר

הדברים דבשל חבירו דבעי קריאת שם להקדיש התרומה א"י בשל הפקר כפי פשיטות הירושלמי אבל בתורם משלו על של חבירו לתקן הכרי כיון שאין הבעלים מעכב סגי ולא בעינן בזה שלו וע"ז סגי ניחותא ויכול להפריש משלו על של הפקר א"כ מהאי טעמא יכול להפריש ממצה על חמץ ולהכי איצטריך התוס' לטעם דתתן דהוי גזיה"כ אולם למשכ"ל להוכיח דגם בלו ולא לאורו טיבלא מיהו הוי וגם מדלא גזרו במפריש מטהור על הטמא במזיד דאינו תרומה כמו במפריש מטמא על הטהור במזיד דלא עשה ולא כלום כמש"כ התוס' ביבמות דפ"ט שמא יפריש משלא הי' לו שעת הכושר ומוכח דטבלא מיהו הוי נדחה כל זה

סימן לט

קיץ תרס"ו. בדין פירות חו"ל שנכנסו לארץ בחלה ותרו"מ

א

משה"ק בשם גדול אחד ע"ד הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות הל' כ"ב פירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבין בחו"ל פטורין, וביאר המשנה למלך דדין זה דפליגי בזה ר"א ור' עקיבא ברפ"ב דחלה הוא דוקא כשהחיוב הי' בחו"ל כגון שגלגל העיסה ומירח הכרי בחו"ל בזה הוא דפוטר ר' עקיבא משום דאזלינן בתר קביעות למעשר, אבל אם גלגל העיסה ומירח הכרי בא"י בזה פשיטא דאליבא דרפ"ק אף שיצא לחו"ל חייבין מן התורה דחיוב שנתחייבו בהיותם בארץ לא פקע מינייהו, וע"ז תמה.

מד' הירושלמי בפ"ג דערלה הל' ז' (הובא במג"א סי' תפ"ט) ר"א אומר אף החדש מ"ט דר"א בכל מושבותיכם בכ"מ בין בארץ בין בחו"ל מה מקיימין רבנן טעמא דר"א בכל מושבותיכם שכן יצא בחוץ פירש דקרא אתי לרבות על חדש של א"י שיצא לחוץ והא חיוב חדש הוי מיד וא"צ לקביעות דמעשר וגלגול דחלה, א"כ למ"ל קרא להכי מהכ"ת דישתרו בחו"ל דהא גם בתרו"מ אף למאן דפוטר ביצא לחו"ל בגונא שנתחייב לא פקע עכ"ד. והנה פשטות דברי הירושלמי מאי דפליגי ר"א ורבנן דכל מושבותיכם דלר"א לא איצטריך למושבותיכם לרבות לפירות א"י שיצאו לחו"ל נראה דר"א לטעמו דס"ל בפ"ב דחלה דפירות א"י שיצאו לחו"ל חייבין בחלה ותרו"מ ואף שהגלגול הי' בחו"ל א"כ מכש"כ בחדש ולהכי לא איצטריך קרא לר"א ורבנן ס"ל כרע"ק ושוב ראיתי שהרגיש מזה בשו"ת משכנות יעקב חיו"ד סי' ס"ד) ויפה תמה ע"ד המל"מ דהא בכה"ג גם לרע"ק חייב ולמ"ל קרא.

אלא דלכאורה דברי הירושלמי בל"ז צריכים ביאור דגם א"נ דלא כהמל"מ ובתרו"מ פטירי עכצ"ל דהוא מגזיה"כ דהארץ אשר אני מביא אתכם שמה דכתיב גבי' חלה וילפינן מיני' לענין תרומות ומעשרות, אבל בודאי בשארי דברים התלוים בארץ כמו ערלה וכה"כ שנתגדלו בא"י פשיטא שחיובן לא פקע ליציאתן לחו"ל א"כ מהכ"ת נאמר גבי חדש שהותרו ביציאתן לחו"ל, ולכאורה י"ל דשאני חדש מערלה וכה"כ דכיון שנתגדלו ונתקדשו בא"י קדושתן לא פקעה בכדי ביציאתן לחו"ל משא"כ באיסור חדש י"ל דתלוי במצות העומר ולהכי אף דנתגדלו ונתקדשו בא"י מ"מ כיון שיצא לחו"ל במקום שאין שם עומר נפקע חיוב שבו אבל גם זה אינו דהא מבואר במנחות דפ"ד דלמ"ד חדש נוהג בחו"ל מביאים העומר מחו"ל ולמ"ד שאין מביאים לפי דס"ל דאין חדש נוהג בשל חו"ל אלמא דמצות העומר תלוי באיסור חדש ולא דאיסור חדש תלוי בעומר.

(ועוד דלשיטת הרמב"ם בפ"ו מהל' תמידין ומוספין שפ' דאין מביאים מנחת העומר אלא מא"י אעפ"י שפ' בהל' מאכ"א דחדש בחו"ל דאורייתא אלמא דלא תלוי כלל זב"ז ואעפ"י שאין עומר בחו"ל נוהג איסור חדש בחו"ל).

ב

ונראה בד' הירושלמי עפ"י המבואר בכריתות ד"ה האוכל לחם וקלוי וכרמל לוקה משום ג' שמות או פ' הרמב"ם בפ"י מהל' מאכ"א הל' ג' ובודאי דחיוב או דלחם חייב רק משהגיע לקרימת פנים והוי לחם ובשעה שהוא לחם נפקע חיוב דקלוי וכרמל דאל"כ הי' לוקה על לחם גרידא שלש ולהכי לכשיצא החדש בחו"ל ואפאן שם הו"א דאין עוד חיוב לחם כמו שאין חיוב חלה לכשנתגלגל בחו"ל ועל כן לא דמי לערלה וכה"כ שכבר נתקדשו ולא יתחייבו עוד משום חיוב חדש משא"כ בחדש דבחו"ל יבוא חיוב חדש דלחם והו"א דפטירי ולהכי איצטריך קרא דמושבותיכם ליצאו לחו"ל, ולפמש"כ בשי' הירוש' דאיצטריך קרא דמושבותיכם ליצאו לחו"ל דהו"א דדמי לחלה משום חיוב לחם לפ"ז יש לעורר בחדש למ"ד שאינו נוהג בחו"ל דאם נכנס לא"י ואפאה בא"י דחייב בחדש כמו בחלה ותרו"מ דמשוה הרמב"ם להדדי כמבואר בספרי דהא ביצאו לחו"ל מבואר בירוש' דאיצטריך קרא דמושבותיכם ובלא קרא הו"א דדמי לחלה ותרו"מ א"כ בנכנסו לא"י דליכא קרא לפטור שוב דמי לחלה ותרו"מ דחייבים וביחוד לשי' הכ"מ בהלכה כ"ב ובתי' ב' דפירות חו"ל שנכנסו לארץ ונתמרחו בא"י חייב מה"ת בתרו"מ כמו חלה והא אין המירוח פועל כח חדש בהפרשת התרומה דהא גם במפריש שבלים חייל התרומה ומ"מ מועיל מירוח א"י לחייבו בתרומה א"כ ה"ה דקרימת פנים דלחם יביא לידי חיוב חדש אם הי' בא"י ודמי ליצאו לחו"ל דאי"ק דמושבותיכם כנ"ל.

ג

ובזה נראה לי לבאר ד' הירושלמי בפ"ב דחלה בפלוגתא דר"א ור"ע כך משיב רע"ק לר"א אין אתה מודה לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה ולא גדולי פטור הן (פי' אעכצ"ל משום דכיון שנכנסו לארץ אעפ"י שגדל בפטור חייב משום פירות חו"ל שנכנסו לארץ) אמר ר' יוסי כו'. תמן עד שלא נכנסו לה למפרע ירשו את הארץ כו' ר' יונה בעי קומי דר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש א"ל למה לא עד כדון לחה אפילו יבשה, א"ל אפילו יבשה אפילו קצורה מעתה אפילו חטה בעלי' כך אני אומר לא יאכלו ישראל מצה בלילי פסח כו' שניא היא שמ"ע דוחה כו' מה שהיו תגרי נכרים מוכרים להם וכרי"ש דרי"ש אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנה נאמרו וכבר תמהו בד' הירושלמי דלפי"מ דמשני כרי"ש וס"ל דחדש אינו נוהג בחו"ל א"כ אף בשל ישראל אינו נוהג ולמ"ל למימר דתגרי נכרים מוכרים להם ועי' בש"ך ובב"ח בסי' שצ"ג גם קישור ד' הירושלמי והשייכות לפלוגתא דר"א ורע"ק בפירות חו"ל שנכנסו לארץ צריך ביאור ובתשו' משכנות יעקב הרגיש מזה.

ולפי המתבאר מדמי הירוש' בפשיטות דכמו בחלה פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה ועל כן בשעה שנכנסו לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה כמו שהשיב רע"ק לר"א כמו כן בחדש אפילו חטים בעלי' שא"צ לקרקע כלל מ"מ משהגיע לקרימת פנים בא"י יהי' חייב וע"כ אמר כך אני אומר לא יאכלו ישראל מצה בלילי פסח דהא אסור משום חדש ע"י אפיה שניא היא שמ"ע דוחה (ובזה י"ל קו' המקנה שהק' דאיך יוצא במצה של חדש לר"ש דס"ל דבטבל א"י ידי"ח לפי שכל שאינו בבל תאכל חמץ דאין איסור חמץ חל על איסור טבל, וה"נ אין איסור חמץ על איסור חדש ולפמש"כ א"ש דהא בעת לישת העיסה אם הי' מתחמץ הי' שפיר חל איסור חמץ דאיסור חדש ליכא דהא הוי גדולי פטור רק מעת קרימת פנים דנתחייב משום לחם כמו בגלגול דחלה ומירוח דתרומה ושפיר חל חמץ קודם חדש אם הי' מתחמץ לפני אפי' דלאחר קרימת פנים בל"ה ליכא משום חמץ וא"ש) ומשני אח"כ מה שתגרי נכרים הי' מוכרים להם דאעפ"י דרי"ש ס"ל דחדש אינו נוהג בחו"ל וביאה לאחר י"ד שנים נאמרה מ"מ עדיין אסור בחדש משום פירות חו"ל שנכנסו לארץ כיון דבעת קרימת פנים הי' בא"י אלא דמה שתגרי נכרים היו מוכרים להם ואין בשל נכרים חדש ומשום זה לחוד אינו מספיק דאם הי' נוהג בחו"ל גם בשל נכרי חייב כאשר יבואר להלן.

ולפמש"כ בשי' הירוש' דיש בחדש משום פירות חו"ל שנכנסו לארץ נראה דזהו רק לשי' הירוש' אבל הבבלי דמוקי מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה ולא משני בינא לחו"ל י"ל דלא איצטריך קרא להכי משום דלא דמי חייב לחם בחדש לגלגול ומרוח בחלה ותרומה וה"ה בחו"ל שנכנסו לארץ לא נתחייב על ידי זה משום חדש ולפי"ז מאי דאמרינן במנחות דפ"ד דר"י בר יהודא ס"ל דחדש נוהג בחי"ל לפיכך ס"ל דעומר בא מחי"ל זהו רק לשי' הבבלי אבל לשי' הירושלמי אאפ"ל כן דהא גם למ"ד דחדש בחו"ל לאי דאורייתא מ"מ יבוא העומר מפירות חו"ל דהא בעת אפיית המנחה הוי פירות חו"ל שנכנסו לארץ וע"כ מתניתין דקתני דאין מביאים מנחת העומר אלא מא"י לאו משום דבפירות חו"ל אין איסור חדש דהא לכו"ע איכא כיון שנכנסו לארץ נתקדשו בקדושת הארץ בעת קרימת פנים וע"כ דגזיה"כ הוא דבעינן שיהי' ראשית קצירכם בא"י א"כ גם למ"ד חדש נוהג בחו"ל ג"כ אין מביאין העומר אלא מא"י דלא תלוי זה בזה כלל, ועפ"ז אמרתי ליישב שי' הרמב"ם בפ"ז מהל' תמידין ומוספין הל' ה' שפסק דאין מביאין מנחת העומר אלא מא"י ופ' ג"כ בהל' מאכלות אסורות דחדש בחו"ל דאורייתא וזהו נגד סוגיית הגמ' דמנחות דפ"ד וכבר התעורר בזה הלח"מ והפנ"י בקו"א להל' חדש יעו"ש ולפמש"כ בחר בזה הרמב"ם שי' הירוש' בפ"ב דחלה דבחדש איכא ג"כ דין פירות חו"ל שנכנסו לארץ וע"כ דלח תלי זה בזה כאמור

ד

והנה כדברי המבנה למלך דכיון דנתמרח בארץ ונתחייב לא פקע ביציאתו לחו"ל מבואר כן בהשגת הראב"ד שם שכ' דרע"ק אזיל בתר קביעות למעשר דהיינו מירוח יעו"ש ויש להסתפק לדבריהם בפירות חו"ל שנכנסו לארץ ונתמרחו בארץ דל"ד הכ"מ שם הל' כ"ב לתי' ב' דמי לחלה דכמו שאם הי' הגלגול בארץ חייב מן התורה כמ"כ באם נתמרח בארץ מחויב בתרו"מ מן התורה אם יצא אח"כ לחו"ל אי חייב ג"כ מה"ת דאפשר דדוקא בנתגדלו בארץ ונתמרחו שם אין יציאתן לחו"ל פוטרתן אבל כיון שנתגדלו בחו"ל דנהי דמהני המירוח דא"י לחייב שם וקורא אני הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לחייבו בא"י אבל ביצאו לחו"ל חזרו לפטור או דילמא כיון דסוף סוף נתחייבו ע"י המירוח א"כ חיובו בכדי לא פקע ביציאתו לחו"ל ולכאורה י"ל בזה מה שתמה בס' מנחת חינוך לד' המל"מ מד' הרמב"ם בפי"ג מהל' מעשר ה"ד פירות שידוע שהם מא"י ישראל שהוחזקה בו עולי בבל כו' מתפשרין דמאי בכל א"י ובסוריא וכ' הכ"מ דזהו פי' בכל מקום המבוחר במשנה אבל בחו"ל לא כמבואר בפ"א מהל' תרומות בפירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין ויפוי' ברע"ב ור"ש שפי' במתניתין דבכ"מ היינו בחו"ל והתוי"ט תמה ע"ז ואם ד' הרמב"ם

כהראב"ד והמ"ל א"כ למה לא כתב בפשוטו דמתעשרין בכ"מ היינו אפילו בחו"ל משום דנגמרו בא"י וחיובו לא פקע אע"כ דד' הרמב"ם דבכל ענין פטור אף שנתמרחו בארץ ונתחייבו כמו לקוח דפטור אחר המירוח לשי' הרמב"ם יעו"ש.

ולפמש"כ י"ל דמדקתני שידוע שהם מא"י וע"כ דלפני גמר מלאכתן בא"י מיירי דאם איתא שגמרו מלאכתן בא"י מה לי אם פירות אלו נתגדלו בא"י או בחו"ל דכיון שנגמר מלאכתן בא"י חרב מה"ת וממילא אף שיצא לחו"ל חייבין ואף דפירות חו"ל שנכנסו לארץ מבואר ברמב"ם פי"ג מהל' מעשר הל' י' כשגזרו על הדמאי לא גזרו על פירות חו"ל שנכנסו לארץ ותוספתא דדמאי היינו דוקא היכא שנתמרחו בחו"ל שאי"ח אלא מדבריהם ובזה לא גזרו על דמאי אבל אם נתמרחו בארץ (לפי תי' ב' של הכ"מ) דחייב מן התורה והוי כפירות הארץ א"כ בודאי גזרו בכה"ג גם על דמאי וא"כ מאי איריא שידוע שהם מפירות הארץ דאפילו פירות חו"ל שנתמרחו בארץ אם יצאו אח"כ לתו"ל חייב אע"כ דמיירי לפני גמר מלאכה ושנתמרחו בודאי בחו"ל וע"כ אא"פ לפרש בכל מקום בחו"ל דפירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין ולפיכך פי' בכל מקום בא"י ובסוריא (ואעפ"י דגם בסוריא אאמד"ר וגם יצא לסוריא אי"ח אלא מדבריהם מ"מ צריך לחלק בין פירות חו"ל שנכנסו לארץ שג"כ חייב מדבריהם משום דשאני ביצא לסוריא דכבר יש בזה משום דמאי כשהוא בארץ והי' שייך בו חיוב דאורייתא לא פקע גם לכשיצא לסוריא משא"כ בנכנסו לארץ שלא בא לידי חיוב דאורייתא ושא"א עוד שיחול עליו חיוב תורה כיון שנתמרחו בחו"ל לא גזרו עליו משום דמאי וז"פ) וכל זה א"נ דפירות חו"ל שנכנסו לארץ ונתמרחו בארץ דינו כפירות א"י וגם אם יצא אח"כ לחו"ל חייבין אבל א"נ דבכה"ג שיצאו לחו"ל פטורין א"כ אפ"ל כל מקום שהם בשיצאו לחו"ל לאחר גמר מלאכתן דבכה"ג בשל חו"ל פטורין (וגם זה אינו מספיק לפי תי' הא' בכ"מ דפירות חו"ל שנכנסו ונתמרחו בארץ אאמד"ר גם בחלה וא"כ בכה"ג לא גזרו משום דמאי אף בנתמרחו בארץ וא"כ הו"ל להרמב"ם לפרש בכ"מ בחו"ל כנ"ל) ומ"מ אין לבנות דיק על ראי' זו דבל"ז י"ל דלהכי לא מפרש הרמב"ם בכ"מ בחו"ל מטעם דמדפסיקי לי' למחשב הפירות שהן ודאי של א"י משום דנתגדלו בא"י ולהכי יש בהו דמאי משמע דהגידול לבד מחייב דהא הגמר מלאכה איננו ניכר על הפרי באיזה מקום נגמר מלאכתו וצריך ידיעה מחדש לידע מקום גמר מלאכת וע"כ מפרש הרמב"ם בכל מקום בא"י ובסוריא ואפילו אם נגמר מלאכתן בסוריא חייב מדרבנן ויש בו משום דמאי.

ולכאורה ילה"ר להיפוך דפירות חו"ל שנתמרחו בארץ ויצאו לחו"ל פטורין דהא לשי' הכ"מ דאם נקבע למעשר בא"י חייב מן התורה קשה הדין המבואר בש"ס גיטין דכ"ב

והרמב"ם קבעו להלכה בפ"א מהלכות תרומות הלכה כ"ג עפר חו"ל שבא בספינה לארץ בזמן שהספינה גוששת לארץ הרי הצומח בו חייב בתרומות ומעשרות כו' וכן בהלכה כ"ד אילן שעומד בחו"ל ונופו נוטה לארץ הכל הולך אחר העיקר ובהל' כ"ה עציץ נקוב שהי' בו זרע שלא השריש והי' עיקרו בארץ ונופו בחו"ל הולך אחר הנוף עכ"ל וא"כ א"נ כשי' הכ"מ דאם נגמר בא"י חייב מה"ת א"כ העיקר תלוי במקום המירוח והגמר מלאכה ואם נתמרח בארץ חייב אף שנתגדל בחו"ל ואם נתמרח בחו"ל פטור אף אם נתגדל בארץ א"כ במאי נפ"מ אם ניזול בתר העיקר או בתר הנוף ניחזי מקום שנגמרה מלאכתו אם בארץ או מחו"ל ודוח"ל דכל עיקר ההלכות נאמרו על איסור אכילת קבע מדרבנן קודם שנגמרו מלאכתן וכבר הרגיש בקו' זו רבינו הגר"א בסי' של"א ס"ק כ"ט והמנח"ח והגר"א כתב דהברייתא י"ל בפירות שא"צ גורן למעשרות (ובס', מלבושי יו"ט ח"ב תמה על דברי הגר"א דמ"מ גם פירות אלו חייכין ע"י תלישתן וא"כ ניחזי מקום התלישה היכי הי' אם בא"י או בחו"ל ויל"פ בזה).

ולמש"כ י"ל דנפ"מ אם נתמרחו בא"י ויצאו לחו"ל דאי גדילתן בא"י ונתמרחו בא נפסלו ביציאתן משא"כ אם גדילתן בחו"ל אף שנתמרחו בארץ כיון שחזרו לחו"ל פטורין.

ה

אולם מצד הסברא נראה לדברי המשנה למלך והראב"ד דסברתם כיון דנתחייבו במירוחן בתרו"מ שוב לא נפקע חיובן א"כ מה"ט ה"ה בפירות חו"ל שנתמרחו בארץ ונתחייבו בתרו"מ מן התורה שוב לא יפקעו ביציאתן לחו"ל. ומשה"ק הגר"א והמנח"ח בדברי הרמב"ם דא"כ איזה נפ"מ אם נתגדלו בארץ או בחו"ל הא העיקר תלוי בהמירוח אמרתי לתרץ באופן אחר ולהמציא נפ"מ עפ"מ שנ"ל בישוב קוהתו"ס במנחות דל"א בד"ה קסבר דהא מיפטר משעת מירוח ואי"ל דקסבר דאינו פוטר דלא אשכחן תנא דאי"ל תרתי מירוח עכו"ם אינו פוטר ואין קנין דא"כ דגנך במאי מוקים לי' כו' יעוי"ש, ובאמת מדס"ל במנחות דס"ז דתורמין משל כל עלֿ של ישראל ס"ל דאין קנין לנכרי ואין מירוח עכו"ם פוטר, ועי' בתוס' שם ובכורות די"א, ונראה דאפ"ל דגם למ"ד אין קנין דריש קרא דדגנך למעט דגן נכרי, דהנה למ"ד יש קנין לנכרי נראה בטעמי מדתלה הא דיש קנין לנכרי שנאמר דגנך ולא דגן נכרי דהיינו טעמא לפי דלמדנו מזה דיש קנין לנכרי להפקיע קדושת הארץ והוי כחוץ לארץ דאל"כ אינו צריך לטעם דיש קנין לנכרי רק דגזיה"כ הוא לפטור בשל נכרי וכ"נ מלשון הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות הל' י' נכרי שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינו ככיבוש יחיד אלא מפריש תרו"מ ומביא בכורים והכל מה"ת כאלו לא נמכרה ויש

קנין לנכרי בסוריא להפקיע מן המעשרות והשביעית עכ"ל מבואר מדברי הרמב"ם דאלו הי' הדין דיש קנין לנכרי אם חזר הישראל ולקחה הי' ככיבוש יחיד לפני שהופקעה כבר מקדושתה, הרי הדברים מפורשים דדעתו דלמ"ד יש קנין לנכרי הרי הוא כחו"ל, וכן יש להכריח מדין סוריא דיש קנין לנכרי גם למ"ד דאין קנין לנכרי באיי, והא לדידי' ע"כ דגנך לא אתי למעוטי לדגן נכרי רק לדיגון נכרי, וא"כ אם איתא דיש קנין לנכרי הוי גזיה"כ א"כ למ"ד אין קנין דליכא קרא למעוטי דגן נכרי, א"כ בסוריא מ"ט פטר נהי דיש קנין לנכרי והוי של הנכרי, אבל דשל נכרי מ"ט פטירי דהא אליבי' ליכא קרא למעוטי דגן נכרי דס"ל דאין קנין א"כ לו יהא דבסוריא יש קנין והוי של הנכרי, אבל מנ"ל דדגן נכרי הוה פטור אעכצ"ל דדגן נכרי הוי כחו"ל ממש בסוריא כיון דיש קנין שם, וכן יש ללמוד מד' הרא"ש בתשובה שצידד מתחלה לומר כן הובא ביתר ביאור בשו"ת החדשות מהשאגת ארי' סי' ג' בתוך הדיבור ואפילו למ"ד יש קנין לנכרי לענין מעשרות להפקיע מקדושתו וקרקע של נכרי בא"י כחו"ל דמי דפקע קדושת הארץ מקרקע זו של נכרי (ולבסוף מסיק בענין אחר) וכן מבואר מל' התוס' רי"ד הנדפס בגליון הש"ס דווילנא בגיטין דמ"ז במשנה, דכיון שחנטו הפירות ברשות עכו"ם כאלו חנטו בחו"ל דיש קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד מעשר, וכן יש להכריח מדהתו"ס דב"ב דפ"א בד"ה ההוא שכ' תימא לרשב"א אמאי איצטריך קרא למעוטי אדמת נכרי הא לר"מ יש קנין להפקיע מתרו"מ וקושיתם אינה מובנת דמאי שייכי פטור דתרו"מ לבכורים, דהא תרו"מ נתמעט מדגנך לא דגן נכרי אבל בכורים דלא נתמעט מהכ"ת לפטור. ובע"כ דס"ל דמדיש קנין לנכרי להפקיע קדושת הארץ לענין תרו"מ ע"כ דין חו"ל והא כבר נתמעט מאדמתך אדמת חו"ל לבכורים.

אולם גם מה שתי' התוס' שם דדילמא מהכא גמר לה דיש קנין לנכרי תמוה דהא בפירוש אמר בגיטין דמ"ז אעפ"י שאמרו יש קנין לנכרי שנאמר דגנך ולא דגן נכרי, ויקשה דגנך לעיל כיון דכבר ידעינן מבכורים דאדמת נכרי הוי כאדמת חו"ל ופירות חו"ל הא פטורין מתרו"מ ולמ"ל קרא לפטור דגן נכרי, אמנם נ"ל לפי"ד הכ"מ דפירות חו"ל שנכנסו לארץ ונתמרחו בארץ דחייבין מה"ת א"כ אם קנה הישראל מהנכרי ונתמרחו ביד ישראל יהי' חיב מה"ת דהא פירות הנכרי לא גרע מפירות חו"ל ממש שנכנסו לארץ דחייב ובאמת למ"ד דיש קנין לנכרי אף בכה"ג שנתמרח ביד ישראל פטור, וזה רבות בשנים בהיותי בוולאזין שמעתי הערה זו מהגאון ר' חיים נ"י ואמר בשם מר חותני הנאון מו"ה אלי' אליעזר נ"י שישב בזה לשון הש"ס בבכורות די"א דמרחינהו ברשות עכו"ם דאל"כ גם אי יש קנין לנכרי הי' מתחייב מצד פירות חו"ל שנכנסו לארץ (אלא די"ל דבכה"ג דהחיוב בא מחמת מירוח ישראל מחויב לתת לכהן ואינו יכול לומר דאתינא מכח גברא דלא

מצי לאשתעי דינא בהדי') ואח"כ מצאתי שכבר העיר בזה הקרן אורה ליבמות בדפ"ב ובתודשים ומקורים להרמב"ם להג' מוהר"ש שטראשון בהל' תרומות תי' בזה ג"כ לשון הש"ם דבכורות, אבל סותר הדין הנ"ל מכמה רקומות בש"ס וזהו דיליף דגנך ולא דגן נכרי, כיון דהי' דגן נכרי לא מהני מירוח הישראל לחייבו ובלא קרא דדגנך הו"א דרק כל זמן שהוא ביד נכרי פטור ונפ"מ גם קודם מירוח אי חל עליו הפרשת תרומה, אבל כשנכנסה ונתמרחה ברשות ישראל הו"א וחייב כדין פירות חו"ל ממש משנכנסו לארץ. ועל כן איצטריך קרא דדגנך לפטור דגן נכרי וה"ה מאי דילפינן מיעוטא בהקדש, (ובזה י"ל קוהת"ס במנחות דס"ו דהא ר"מ ס"ל דיש קנין לנכרי בעו"ז ד"כ ומ"מ ס"ל דתורמין משל כל על של ישראל דהא דאין משכירין ואין מוכרין שדות לנכרי דמפקיע קדושתה מתרו"מ היינו בעת שהוא ת"י הנכרי דאז נפקע קדושתה, אבל לכשקנה ישראל הפירות אח"כ חייבין בתרו"מ בפירות חו"ל שנכנסו לארץ ודרשא דדגנך לא ס"ל ולהכי תורמין משל כל על של ישראל וגם מירוח נכרי אינו פוטר. אך לפי"ז נצטרך לומר דס"ל דפירות חו"ל אף לאחר שנתמרחו בחו"ל ונכנסו לארץ חייבין מה"ת דאל"כ כיון דנתמרחו אצל הנכרי נהי דמירוח נכרי אינו פוטר מ"מ הא נתמרחו בחו"ל וזר לא שמענו).

1

ולהמתבאר י"ל דגם למ"ד דאין קנין לנכרי בא"י ואף דגן נכרי חייב היינו משום דס"ל דנכרי שקנה שדה בא"י דאין בכחו להפקיע קדושתה עדיין דגנך קרי' לי' דאין לו קנין בעצמיות קדושת הארץ וחשוב הכל כשל ישראל וכמש"כ רש"י בגיטין דמ"ז גבי בכורים דאי אין קנין לנכרי להפקיע מקדושתה ברשות ישראל כאלו משכנה (דאעפ"י שאמרו בירוש' דיש לו קנין נכסים אבל מ"מ בכל הדברים הנוגעים לקדושת הארץ חשוב דגנך אבל לו יצוייר שיהי' קנין לנכרי ויהי' דגן נכרי ממש הי' פטור גם אליבי' ולפי"ז נכרי שקנה שדה בחו"ל דלכו"ע יש קנין לנכרי בחו"ל ושם יש לו קנין גמור ודגן נכרי חשוב א"כ אף שבא אח"כ לא"י ונתמרח בא"י ג"כ פטור מצד דגן נכרי דדוקא פירות חו"ל של ישראל שנכנסו לארץ חייבים לכשנתמרחו בארץ משום קרא דהארץ אשר אני מביא אתכם שמה אבל דגן נכרי דנתמעט מדגנך כל שהוא דגן נכרי בפועל לא מהני אח"כ מירוח נכרי לחייבו ורק בא"י לפי שאין קנין לנכרי חייב. אבל בחו"ל דיש קנין לנכרי הוא פטור מצד דגן נכרי ולא מהני אח"כ מירוח הישראל לחייבו וכמו למ"ד יש קנין לנכרי בא"י ל"מ מירוח הישראל ה"נ למ"ד אין קנין לנכרי בא"י אבל בחו"ל דיש לו קנין לא יועיל עוד קניית הישראל והמירוח בא"י, ועפ"ז יתישב יפה קוהתו"ס במנחות דל"א דלמ"ד אין קנין לנכרי בא"י ומירוח נכרי אינו פוטר ואפי"ה איצטריך קרא דדגנך למעוטי

דגן נכרי שקנה שדה בחו"ל דאילמלא המיעוט הי' מחויב בתרו"מ משקנה הישראל ומירתה בא"י וקמ"ל קרא דדגן נכרי פוטר אלא דלמ"ד אין קנין לנכרי בא"י לא משכת"ל לדגן נכרי בא"י ומשכח"ל בדגן נכרי בחו"ל כאמור.

ז

ועפי"ז מיושב שפיר ג"כ דהגמ' במנחות דס"ז חלת עכו"ם בארץ ותרומתו בחו"ל מודיעין אותו שהוא פטור חלפו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת, ועי' בתוד"ה גזירה משה"ק מדר"ש אדר"ש מבכורות דף י"א ותירצו דהני מדאורייתא משמע להו, ובגה"ש תמה דהא מדאורייתא אף תרומת ישראל בחו"ל פטירי, ולפמש"כ בישראל שיש לו פירות בחו"ל שנכנסו ונתמרחו בארץ חייב מה"ת, משא"כ בשל נכרי אף דקאי למ"ד אין קנין ובארץ תרומת נכרי מדמעת ואפי"ה תרומתו בחו"ל לכו"ע אינה מדמעת דשם יש קנין לנכרי ואף כשנכנסו לארץ ג"כ פטור. ובזה יש לישב ג"כ מה שדקדקו התוס' במנחות שם עדרש"י בכורות דכ"ז דתרומת חו"ל מבטלה ושרי אף לזר מהכא דמבואר דדוקא תרומת נכרי אינה מדמעת אבל של ישראל מדמעת ולמש"כ א"ש דאילו תרומת ישראל בכה"ג פירות חו"ל שנכנסו ונתמרחו בארץ חייב בתרו"מ מה"ת ומדמעת ג"כ משא"כ פירות נכרי של חו"ל שנכנסו לארץ פטור מתרו"מ אף למ"ד אין קנין ומירוח אינו פוטר ג"כ אינה מדמעת כמשנ"ת, ולפ"ז משכח"ל שפיר הא דעפר חו"ל וכן אילן ועציץ גם לפמש"פ הרמב"ם דאין קנין לנכרי באופן שקנה אח"כ הישראל ונתמרח בארץ, דאם הזריעה הי' במקום ת"ל א"כ אף דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייב מ"מ בכה"ג כיון דיש קנין לנכרי בחו"ל פטור מטעם דגנך ולא דגן נכרי משא"כ אם מקום הזריעה א"י הלא אין קנין לנכרי ולכשנתמרח ביד ישראל חייב (ובפשוטו י"ל דנ"מ אם חלה התרומה לפני המירוח דאם א"י הוא חל משא"כ אם הוא חו"ל וכ"כ המנח"ח).

ח

ובמש"כ דחילוק גדול יש בין פירות חו"ל של ישראל לשל נכרי דבשל ישראל מהני בנכנסו לארץ לחייבו מה"ת ובשל נכרי גם למ"ד אין קנין בא"י בכה"ג ל"מ מה שנכנסו לארץ יבואר יפה ד' הירוש' בפ"ב דחלה הובא לעיל אות ג' דמשני שהי' תגרי נכרים מוכרים להם וכרי"ש דס"ל דכל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנה נאמרו דלשי' הירוש' דגם בחדש איכא דין פירות חו"ל שנכנסו לארץ בשל ישראל רק בשל נכרי א"א דבכה"ג נתמעט מקצורכם (עי' מקנה קדושין דל"ז ובתשו' כנסת יחזקאל) אילם בארץ דאין קנין לנכרי ל"מ לפטור וחשוב קצירכם וגם למ"ד דחדש נוהג בחו"ל ל"ש למיפטר בשל נכרי כיון דא"צ לקדושת הארץ וכמש"כ הרא"ש בתשובה וכמו שהסביר השאג"א

דכיון דלא תלה איסור חדש בקדושת הארץ שהרי איסורו נוהג אפילו בחו"ל, א"כ ל"ש לומר יש קנין להפקיע מיד איסורו ואפילו למ"ד יש קנין לנכרי לענין מעשרות להפקיע מידי קדושתו כו' (וזהו דלא כשי' הב"ח דס"ל דחדש אינו נוהג בשל נכרי אף דנוהג בחו"ל) וע"כ מסיק הירוש' דכרי"ש ס"ל דכל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים וס"ל דאינו נוהג בחו"ל ממילא דבשל נכרי ליכא דין חדש ולא מהני אף שנכנסו לארץ לחייבו וביותר י"ל דמאי דמשני שהי' אוכלים מה שהי' תגרי נכרים מוכרים להם הוא אף משל א"י ואתי כמ"ד דיש קנין לנכרי דכיון דס"ל לרי"ש דאינו נוהג בחו"ל ממילא דמהני הא דיש קנין להפקיע מקדושת הארץ כמו תרו"מ דהוי כחו"ל מסברא כמו בכורים ושארי דברים התלוים בקדושת הארץ אלא דאכתי יש לחייבו מצד פירות חו"ל שנכנסו לארץ בשעה שאפאה הישראל ופ"ז צ"ל דבשל נכרי נתמעט מקצירכם כמו שנתמעט תרו"מ מדגנך.

ט

והנה בגוף ד' הכ"מ בפ"א מהל' תרומות הלכה כ"ב שנדחק בלשון הרמב"ם שהשוה תרו"מ לחלה בדין יצאו לחו"ל ובדין נכנסו לארץ כ' וכן פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה שמה אתם חייבים בין בפירות הארץ בין בפירות חו"ל ובתרו"מ כו' ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבים מדבריהם גם מתרו"מ פירות א"י שיצאו לחו"ל ממילא אית לן למילף לחייב מדאורייתא פירות חו"ל שנכנסו לארץ גם לענין תרו"מ וע"כ תי' הכ"מ מתחלה דגם בחלה אי"ח אלא מדבריהם ואח"כ כ' בתי' הב' דגם בתרו"מ חייב מה"ת אם נקבעו למעשר בארץ ושיעור ל' רבינו כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם בחו"ל חייבין במעשרות מדברים אחר שנכנסו לארץ עכ"ל הכ"מ ובשו"ע סי' של"א סרב סתם הדין דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין אם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ משמע דחייב מה"ת וע' בש"ך שם ס"ק כ"ב והגר"א כ' והשו"ע השמיטו תיבת מדבריהם דאין נפ"מ בזה"ז ולכאורה איכא נפ"מ לגבי הפרשה מזה על פירות אחרות דהוי כמפריש מתרי דרבנן על חד דרבנן ועי' במל"מ בפ"ה מהל' תרומות בשם תשו' מהר"ם דאין מפריכין מתרי דרבנן על חד דרבנן וכן מבואר בב"י סי ש"ל בשם מ"כ ואח"כ תמה הגר"א ג"כ מ"ש בחלה דמחויב מדאורייתא ובמעשרות מדרבנן דהא מחד קרא נפקי לפה"נ שהגר"א מפרש בד' השו"ע דחלוק תרו"מ מחלה.

אולם שמעתי בזה דבר נכון מאלופי ומיודעי הגאון מו"ה חיים נ"י מוולאזין דד' הרמב"ם מאירים ופשוטים דהא בודאי לענין חלה דעיקר תלוי בשעת גלגול וגם עיסת נכרי

והקדש אם הגלגול הי' ביד ישראל חייב וע"כ גם פירות חו"ל שנכנסו לארץ והגלגול הי' בארץ חייב מה"ת משא"כ לענין תרו"מ דמבואר בד' הרמב"ם בפ"ב מהל' מעשר הל' ח' המקדיש פירותיו כשהן מחוברין דאם באו לעונת המעשרות והם ביד הגזבר ואח"כ פדאן פטורים, וכן מבואר בפ"ג הל' כ"ה דהמקדיש פירות תלושין ונגמרה מלאכתן ביד ההקדש ואח"כ פדאן פטורים מבואר דעונת המעשרות שהיא בתבואה הבאת שליש שהי' ביד הפטור פטור וכן גמר מלאכה מירוח ביד הפטור פטור ולחיוב תרו"מ תרתי בעי שיהי' עונת המעשרות והגמר מלאכה בחיוב וכן מבואר בירושלמי פיאה פ"ד הל' ולמה תנינן תרי זימני ר' יונה ר' חייא ריב"ל בשם בר פדא אחת למירוח לאחת לשליש ר' יוסי אמר ר' בא וחברייא אמרי אחת למירוח ואחת לשליש ר' בא מפרש לחלה (מתניתין דחלה) למירוח ובפיאה לשליש (ועי' בפני משה ובגה"ש שם) וכל שהי' הבאת שליש דפטור פטור וכן מבואר בגיטין דמ"ז דלמ"ד יש קנין לנכרי אם הי' הבאת שליש ביד הנכרי פטור מתרו"מ ולפ"ז הא פירות חו"ל שגדלו בחו"ל וכבר הי' עונת המעשרות בפטור לא עדיף לחיובא מאילו גדל ביד ההקדש או ביד הנכרי דפטור, ואא"פ לבוא לידי חיוב תורה ע"י מירוח שבארץ כיון שכבר גדל בפטור ולא דמי לחלה דהעיקר בו הגלגול וע"כ נהי דביציאתן לחו"ל דמי תרו"מ לחלה שנאמר שמה אתם חייבים בחו"ל פטורין אבל בכניסתן לארץ שני ושני דבחלה אין עונת המעשרות ואין זמן אחר לבד הטלת מים והגלגול משא"כ בתרו"מ שנפטרו בגדילתן בחו"ל.

ואח"כ ראיתי שבמקורי הרמב"ם להגרש"ש מתפלא ג"כ ע"ד הר"מ מפ"ד דפיאה דהבאת שליש ביד ההקדש פטורין וכן שדה שהביאה שליש לפני נכרי לקחה ישראל ר"ע פוטר בירוש' וכי גרע מפירות חו"ל שנכנסו לארץ, שוב ראיתי להרדב"ז בחי' הרמב"ם שם שכ' והאי חייבות מן התורה הוא כדמשמע קרא שמה אתם חייבים בין בפירות הארץ בין בפירות חו"ל ואע"ג שהוקבעו למעשר בחי"ל חייבות בחלה שהחיוב החלה בשעת גלגול העיסה הוא אבל פטורה מתרו"מ ואם הוקבעו למעשר אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם כו' ורישא דמתני' איירי לענין חלה דוקא וסיפא איירי לחלה ולתרומה ולמעשר ומש"כ רבינו וכן פירות חו"ל כו' לא להשוות הדין כ' אלא משום דילפינן לתרווייהו מחד קרא עכ"ל וכן מבואר ד' הרדב"ז בס' יקר תפארת הובא בשו"ת הנספחות אמרי בינה חאו"ח סי' י"א בשמו ומבואר דזהו שי' הרדב"ז דדוקא לענין חלה דחיובו בשעת גלגול העיסה משכח"ל לחיוב תורה משא"כ בתרו"מ ואם שלא ביאר מפורש כן אבל טעמו נראה כן וכן נראה מלשון הרמב"ם דבהל' בכורים פ"ה הל' ו' סתם הדין לענין חלה דפירות שנכנסו לארץ חייבים מבואר שהוא מן התורה ורק בפ"א מהל'

תרומות לענין תרו"מ כ' שהוא מדבריהם וד' הרדב"ז פשוטים וברורים עד שנפלאים ד' הכ"מ למה נכנס בפירצה דחוקה להשוות דין פירות חו"ל שנכנסו לארץ בתרומות ומעשרות לחלה

ו

ונראה בשיטת הכ"מ על פי המבואר בירוש' בפ"ב ה מה מקיים רע"ק טעמא דר"א דלחם הארץ (דר"א יליף מיני' לחם הארץ ולא לחם חו"ל) בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פניה מחוט ולפנים חייבת מן הבית ולחוץ פטורה על דעתי' דרפ"ק היא ספינתה היא עיסת הגוי היא הכנסתן שהכל הולך אחרי קרימה בתנור מודים חכמים לרע"ק בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחרי קרימה בתנור מן מה דרע"ק מותיב לר"א והוא מקבל מיני' עכ"ל מבואר מד' הירושל' דלרע"ק גם אחרי גלגול העיסה כל שקרמו פניה בתנור מן החוט ולפנים חייבת והרי שי' הירושלמי בפ"ג דחלה בהא דאמר רע"ק במשנה דהכל הולך אחרי קרימת פנים בתנור דמודה רע"ק לחכמים בעיסת הדיוט שגילגלה טובלה הרי מבואר דרע"ק מודה דגלגול הוי גמר מלאכה ומשגלגלה טובלת כדין טבל גמור וגם אמר שם דמודה רע"ק שגלגול הקדש פוטר לפי שבשעת חובתה היתה פטורה ורק בנכנסה לארץ ילפינן מלחם הארץ דחייב וכן בעיסת נכרי ילפינן מתרומת נכרי שאין מירוח הקדש פוטר יעוי' במהרי"ט אלגאזי בהל' חלה להרמב"ן בפיסקא דר"ע אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור שהאריך בזה ולבסוף הביא ג"כ ד' תשובת הרשב"א ח"א סי' נ"ד דלרע"ק דבשל ישראל בתבואה שגדילה בחיוב הגלגול טובלה דכתיב ראשית ושל עכו"ם אי נמי תבואת חו"ל הנכנסת לארץ תלוי הכתוב בלחם דכתיב מלחם הארץ והיינו קרימה בתנור יעו"ש הרי דלרע"ק אף דגלגול טובל וגם פוטר בהקדש מ"מ אתרבי מלחם הארץ אף שנתגלגל בחו"ל כיון שקרמו פניה מן החוט ולפנים א"כ להספרי דמשוה תרומות ומעשרות לחלה א"כ כמ"כ בתרו"מ של חו"ל שגדלו בחו"ל ונכנסו לארץ דאף דגדלו בפטור ועונת המעשרות הי' בחו"ל מ"מ הא לא גרע מגלגול חו"ל דחייב ע"י קרימת פנים בארץ ה"ה בגדלו בחו"ל ונתמרחו בארץ יתחייב מה"ת ונהי דלא קיי"ל כרע"ק היינו לפי שקרימת פניה אינה מעלה כיון דמשעת הגלגול טובלת וחייבת מיתה אבל בתרו"מ דהמירוח מעלה דטובל כשנתמרחו בארץ שפיר חייב, גם לפ"מ דמצדד המהרי"ט אלגאזי שם בפי' הספרי בפלוגתא דרע"ק וריב"נ דאיזה גמר מלאכתה קרימתה בתנור דברי רע"ק ר"י בן נורי אומר עד שיתגלגל בחיטים נראה דעיקר פלוגתייהו דלר"ק ל"ה גמר מלאכה כלל ואינה טובלת וכן הכריח מש"ס דילן מנחות דס"ו ואח"כ מצדד בזה בטעמא דרע"ק עפ"י המבואר בירושלמי כתרומת גרן מה תרומת גרן ניטלת מן הגמיר אף זו ניטלת מן

הגמיר ופי' דרע"ק ס"ל דהיקש חלה לתרומת גרן לגמרי וכמו דבתרומה איכא ב' עונות הבאת שליש וגמר מלאכה דמירוח כן בחלה מעריסותיכם ילפינן דמשעת גלגול הגיע לעונת חיוב חלה ואסור לאכול ממנו קבע ומקרא דלחם הארץ ילפינן דשעת קרימת פנים הוי גמר מלאכה והוא טבל גמור וע"כ פוטר ג"כ בגלגול הקדש (יעו"ש שמתחלה רצה להסב כן בשו' הירוש' ואח"כ דחה זה) עכ"פ לשי' הספרי והבבלי לדבריו דשעת גלגול הוי כעונת המעשרות דהבאת שליש וקרימת פנים הוי כמירוח אליבא דרפ"ק ומ"מ בגלגול הפיסה מחו"ט ולחוץ וקרימת פנים היתה מן החוט ולפנים חייב משום לחם הארץ אעפ"י שעונת המעשרות דילי' היפה בפטור ה"נ בתרו"מ באם הי' הבאת שליש בחו' ונפטרה בעונת המעשרות מ"מ מכיון שנכנסה לארץ ונתמרח בארץ חייב ונהי דלא קי"ל כרע"ק ושעת גלגול הוי גמר מלאכתה דמירוח מ"מ איכא נפ"מ לדידן גם בחלה דגם בחלה תנן כיון שנותנת את המים מגבהת חלתה ויפוי' במהרי"ט אלגאזי מה שהביא ד' הרשב"א בפסקי חלה בשער ג' דבנתינת המים חלתה חלה כעונת המעשרות ומפריש בשבלים ומ"מ אינו טובל ואינו חייב מיתה קודם הגלגול וכ"כ הר"י קורקוס דנתינת המים בחלה דמי להבאת שליש בתרו"מ.

וכ"כ הרמב"ן בקידושין דמ"ו דחיוב חלה כתרו"מ בתבואה ויש לה שלשה זמנים בעודה קמח דינה כתבואה מחוברת שאם הפריש ממנה אינה חלה כלל כמו שהפריש מפירות מחוברים שאינם חלים ולאחר נתינת המים הוי כתבואה תלושה לפני מרוח שפטורה מתרו"מ ואם תרם ממנה תרומתו תרומה וכמ"כ דין החלה שפטורה ואם הגביה חלתה קדשה ולאחר גלגול הוי כמו אחר מירוח ועי' ברשב"א (וע"ע בגיטין דס"א ובתוד"ה רישא דלא דמי דהכא אם מפריש קודם גלגול אין שמו חל עליה כלל אבל התם חל שם תרומה קודם גמר מלאכתו כו' ומ"מ אסור הכא משתטיל למים אע"ג דלא מיחייבי בחלה עד שתגלגל ותמוה דהא גם בחלה משתטיל למים חל שם חלה כמו בתרומה קודם גמר מלאכה ועי' מהר"ם שיף שם) ולפ"ז בפירות חו"ל שהי' בנתינת המים מחוט ולחוץ ואח"כ הי' הגלגול בחוט מלפנים דמ"מ חשוב לחם הארץ כיון דהגלגול גומר וטובל וה"נ בתרו"מ גם אם גדלו בחו"ל והי' עונת המעשרות בפטור מ"מ כשנתמרחו בארץ חייב ונהי שאין לנו ראי' מפורשת גם בחלה בכה"ג מ"מ מדרע"ק נשמע לרבנן דכמו לרע"ק מהני קרימת פנים לחייבו בנכנסו לארץ לפי שהוא גומר וטובל לשי' הספרי ה"נ לרבנן אחר הטלת מום בחו"ל והגלגול באי' מחייב אולם י"ל דבחלה אף שהי' נתינת המים בחו"ל וגלגול בארץ גם לשי' הרדב"ז חייב מן התורה דנהי דנתינת המים דמי לעונת המעשרות ותרומה בשבלים דראוי להפרשה אף קודם גלגול מ"מ לענין פטור

אם הי' נתינת המים ביד הנכרי או ביד ההקדש פשוט דלא נפטרה בזה דרק גלגול נכרי והקדש תנינן דפוטר וכן הלכה קבועה ברמב"ם ובפוסקים וא"כ ה"נ אף שנתינת המים הי' בחו"ל לא נפטרה בזה ועי' בשו"ת הרדב"ז סי' תרי"ח הועתק בגליון היו"ד ד' ווילנא סי' שכ"ט שכתב מפורש דאין נתינת הקמח בהמים פוטרת אם הי' בפטור יעו"ש ודבריו שם צריכין ביאור וכ"כ במנחת חינוך במצות הפרשת חלה דאין תלוי בנתינת מים לקמח אף שיכול להפריש חלה רק העיקר תלוי בשעת חיוב דהיינו הגלגול משא"כ בתרו"מ דעונת המעשרות ביד ההקדש והנכרי פוטר וגם במחובר שאי"ר להפרשה אז פוטר וא"כ ה"נ כיון שגדלו בחו"ל לא יכלו לבוא לידי חיוב תורה, עכ"פ אם שאין נפ"מ בחלה דתלוי בגלגול לדידן דלא כרע"ק מ"מ מדרע"ק נשמע לדרבנן בתרו"מ דהא לרע"ק גלגול הקדש פוטר לכו"ע ודמי לעונת המעשרות בתרו"מ ואפי"ה מהני קרימת פנים לחייבו משום לחם הארץ בחלה וה"נ בתרו"מ מהני מירוח הארץ לחייבו מן התורה ועי' בתשו' הרמב"ם פאר הדור סי' ט"ז שכ' וז"ל וממה שכתבנו תבין שחיוב המעשר חלוי ג"כ בחילוק המקומות ולזה פירות ארץ ישראל שיצאו לחו"ל מכלום כמו שאמרו אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבים ובחו"ל פטורין ופירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים וכש"כ פירות סוריא ויתברר ל' זה בפ"ב דחלה ופירות א"י שיצאו לסוריא חייבים במעשרות מדבריהם השוה תרו"מ לחלה וסתם הדין דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים והשמיט מדבריהם (ואולי לפי שהוא בזה"ז דכל החיוב דתרו"מ אאמד"ר כמו שביאר בתשובה זו מתחלה) וצ"ל לשי' הכ"מ דהא דפטור בגדל שליש ביד הנכרי מדגנך הוא פטור בפ"ע וכן בהבאת שליש ביד ההקדש שנפטר הוא גם כן מגזירת הכתוב משא"כ בפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ שנתרבו מהארץ אשר אני מביא אתכם שמה חייבים מן התורה ולשיטת הרדב"ז י"ל דדוקא לרע"ק דס"ל דמלחם הארץ נתרבה קרימת פנים הרי דגזיה"כ הוא דאף דבשעת חובתה דגלגול היתה בחו"ל ופטורה מ"מ מקרימת פנים נתחייבו וע"כ כיון דילפינן בספרי להקיש תרו"מ לחלה ממילא גם בתרו"מ חייב בכה"ג מן התורה אבל לרבנן דקרימת פנים אינה מעלה כלל וע"כ רק באופן דהגלגול הי' בארץ חייב שלא נפטרה מתחלה מה שגדלה בחו"ל ובודאי אם הגלגול הי' ג"כ בחו"ל פטור (ועי' ביראים סי' קמ"ח בדין חלה שכ' אבל מצות חלה שחובת עיסה זאת יכולה להיות בארץ כאשר פירשנו למעלה פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה אין חילוק בין קרוב לרחוק אחרי שהפירות הללו שעשה מהן יכול להוליכן לארץ עכ"ל והמפרש בתועפות ראם הגיה בס"ק ל"ח שעשה עיסה מהן עי"ש ובאמת ז"א דאם עשה עיסה כבר נפטרה בגלגול חו"ל ואי אפשר עוד לביא לידי חיוב חלה כאמור ומדמחלק

היראים לענין מקומות הרחוקים בחו"ל לענין תרו"מ ולא לחלה משום דבחלה אפשר לבוא לידי חיוב תורה מבואר דס"ל דבתרו"מ אא"פ לבוא לידי חיוב תורה כשי' הרדב"ז ועי' מקנה בדהתוס' בקידושין דל"ז דחלה הוי חובת הגוף משום דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים) משא"כ בתרו"מ וא"כ אין להשוות תרו"מ לחלה דהא בחלה העיקר תלוי בשעת הגלגול כמו בנכרי והקדש דאם נתגלגלה ביד ישראל חייב וה"נ מה שגדלה בחו"ל משא"כ תרומות ומעשרות דנפטרה בעונת המעשרות ואף דהקישן הכתוב פ"כ רק בדין דיצאו לחו"ל הקישן אבל לא בנכנסו כמו שאין להקיש בדינים דנכרי והקדש דפטירי מהבאת שליש והדמיון לחלה הוא רק דכמו בחלה אם הי' הגלגול בחו"ל פטור ה"נ בתרו"מ נפטר בעונת המעשרות.

ולפ"ז לשי' הרדב"ז רק לדידן פירות חו"ל שנכנסו לארץ א"א מדבריהם בתרו"מ אבל לרע"ק חייב מה"ת כיון דמשוה לחלה ובחלה גם אם הגלגול הי' בחו"ל חייב מה"ת אם הי' הקרימת פנים בארץ, ובזה יתיישב מאי דקשה לכאורה לשי' הרדב"ז מד' הירושלמי תרומות פ"ו ה"ג ר' אבין בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין משלמין מפירות חו"ל אפילו תימא משלמין מתניתין עד שלא התיר רבי להביא ירק מחו"ל כו' וקשה דמאי מספק"ל להירושלמי אי משלמין מפירות חו"ל והרי תשלומי תרומה צריכים להיות ראוים להיות קודש וא"כ פירות חו"ל אף שנכנסו לארץ שא"ח אלא מדבריהם א"א שיהיו תרומה מן התורה ומוכח מזה כשי' הכ"מ דאפשר שיבואו לידי חיוב תורה ע"י מירוח בארץ אבל לשי' הרדב"ז בדעת הרמב"ם דא"א מדרבנן תמוה איך איפשר שישתלמו מפירות חו"ל דלא דמי ללקט שכחה ופיאה דפליגי שם ר"י ור"ל וקי"ל כריו"ח משום דעכ"פ בקמח הי' ראוי להיות תרומה יש בו זיקת תרומה וגם יש בו עונת המעשרות משגדל שליש בחיוב וגם בשביעית גם כן ס"ל דשביעית פטור מצד הפקר יעוי' ברש"י ותוספת ר"ה דף ט"ו אבל בפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ דמן התורה אין שום חיוב ואיך אפשר שישלמו בהם שאינם ראוים להיות קודש אבל למש"כ דלרע"ק דס"ל הכל הולך אחר הקרימה בתנור דמלחם הארץ נתרבה לדידי' גם פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייב א"ש דהא מתניתין דתרומות שם אליבא דרע"ק קאי דאמר אין משלמין אלא ממין על מינו לפיכך אם אכל קשואין של ערב שביעית ימתין לקשואין של מוצאי שביעית וע"ז אמר זאת אומרת שאין משלמין מפירות חו"ל דהא לרע"ק דס"ל פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייב אפשר לשלם בפירות שביעית חו"ל שנכנסו לארץ בפירות ובזה מיושב מה שתמהו על השמטת הרמב"ם דין זה יעוין בהגהות ציון ירושלים שם משום דלשי' הרמב"ם דפירות חו"ל שנכנסו לארץ אי"ח אלא מדבריהם ואינם ראוים להיות תרומה מן התורה הרי הדבר

פשוט שא"א לשלם בפירות חו"ל שנכנסו לארץ וא"ש (ובזה י"ל דמאי דמשוה הירוש' לחייב בחדש מדין פירות חו"ל שנכנסו לארץ כשנ"ת באות ג' היינו לרע"ק דוקא דקרימת פנים דלחם בחדש מהני כמו קרימת פנים בחלה אבל לדידן גם לשי' הראשונים דס"ל שאין חדש נוהג בחו"ל גם אם נכנסו לארץ ואפאו בארץ אי"ח משום לחם דכבר נפטר בגדולו בחו"ל כמו שנפטר בתרו"מ משום עונת המעשרות מה שגדל השליש בפטור).

יא

והנה לפ"מ שנתבאר על פי שיטת הכ"מ דפירות חו"ל שנתמרחו בארץ חייב מה"ת דאיצטריך קרא דדגנך גם למ"ד אין קנין לנכרי בארץ דמ"מ מה שקנה בחו"ל נפטר אף בכניסתן לארץ וע"כ א"ש הא דבסוריא יש קנין לנכרי והוי כחו"ל דמ"מ הא ממרח הישראל אח"כ ויתחייב כדין פירות חו"ל שנכנסו לסוריא מדרבנן משים דגם למ"ד אין קנין נפטר דגן נכרי מקרא דדגנך אלא דבא"י אין קנין לנכרי וחשוב דגן ישראל אבל דנן נכרי של חו"ל נפטר ממעוטא דדגנך ולא מהני כניסתן לארץ, וה"נ בסוריא נפטר של נכרי כיון דשם יש קנין לנכרי וממילא הוי דגן נכרי, חבל לשי' הרדב"ז וכפי פשטות הרמב"ם אי"ח בפירות חו"ל שנכנסו לארץ אלא מדבריהם, וא"כ למ"ד אין קנין לנכרי ומדגנך ילפינן רק על דיגון נכרי, אבל א"א למעט דגן נכרי של חו"ל לכשנכנסו לארץ דגם בשל ישראל אינו חייב מן התורה בפירות חו"ל נכנסו לארץ ולפ"ז הא דבסוריא יש קנין לנכרי מה בכך דהוי של נכרי הא ליכא מיעוט בשל נכרי וצ"ל משום דכיון דיש קנין לנכרי ונפקע הקדושה לגמרי והוי כחו"ל ממש, וא"כ קשה כיון שקנה הישראל ומירחן יתחייב מיהו מדבריהם כדין פירות חו"ל שנכנסו לארץ וה"נ יתחייב בפירות חו"ל שנכנסו לסוריא מתרי דרבנן וצ"ל לפ"ז דכיון דהא דפירות חו"ל שנכנסו לארץ א"א מדבריהם לא גזרו רק בנכנסו לארץ ממש, אבל בנכנסו לסוריא דגם אם דלו בסוריא א"ח אלא מדבריהם לא גזרו בפירות חו"ל שנכנסו לסוריא ובאמת הרמב"ם לא הזכיר הדין דפירות חו"ל שנכנסו לסוריא כמו שהזכיר פירות א"י שיצאו לסוריא משום דבכה"ג שנכנסו לסוריא לא גזרו כלל, כמו דמוכרח מדין ישראל הקונה מן הנכרי בסוריא פירות אחר שהביאו שליש ביד הנכרי דפטור כמשנ"ת (וכה"ג מבואר ברמב"ם בפי"ג מהל' מעשר והוא מן התוספתא דלא גזרו דמאי בפירות חו"ל שנכנסו לארץ).

ועפ"ז הי' מקום לחדש לפי המבואר בספר התרומה דבזה"ז דתרומות ומעשרות א"א מדרבנן גם בא"י יש קנין לנכרי יעוי' בסי' של"א בדברי הגר"א סוס"ק ו' וס"ק כ"ח דדמי לסוריא. ואעפ"י שקנה הישראל ומירחן פטור מתרו"מ אפילו מדבריהם והא פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים מדבריהם, (ויתבאר להלן) וצ"ל דפירות שנכנסו לארץ בזה"ז דמי

לסוריא וכמי פירות חו"ל שנכנסו לסוריא פטורין ה"נ פירות חו"ל שנכנסו לארץ בזה"ז. והרמב"ם סתם הדין בזמן דאיכא חיוב תורה בחלה חייב מה"ת ובתרו"מ אאמד"ר, אבל מימות עזרא ואילך שאי"ח אלא מדבריהם פירות חו"ל שנכנסו לארץ פטורין. ועפ"ז יש ליישב מה שנהגו בא"י שמביאים אתרוגים מחו"ל ואין פוצה פה לחייבם במעשר מצד פירות חו"ל שנכנסו לארץ יעוי' בספר אמרי בינה חאו"ח בשו"ת הנספחות סי' י"א.

ולמש"כ גם בנתמרחו בארץ אין חיוב בזה"ז דדמי לפירות חו"ל שנכנסו לסוריא, אולם בשו"ע סי' של"א סעיף י"ב שהעתיק הדין דפירות חו"ל שנכנסו לארץ דחייבים כצורתו ולא הגיה דבזה"ז ל"ש הך דינא כמו שהגיה בסעיף הקודם דבזה"ז גם בא"י חלקו של נכרי פטור מכלום משום דהשו"ע לשי' בהכ"מ דאם נתמרחו בארץ חייבים מן התורה ובאופן זה גם בזה"ז חייבין מדרבנן ובאופן שנתמרחו בחו"ל דאי"ח אלא מדבריהם (כמבואר בש"ך שם ס"ק כ"ב) בזה באמת בזה"ז אין שום חיוב כלל, וע"כ לא הזכיר בשו"ע חילוק הדין דנתמרחו בחו"ל משום דבזה ליכא שום חיוב, ורק אם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ דלשי' הכ"מ חייב מה"ת בזה"ב חייב כדין תרו"מ בזה"ז,, ולפ"ז נפלאים בעיני דברי רבינו הגר"א מש"כ שם בס"ק כ"ט והשו"ע השמיט תיבת מדבריהם דאין נפ"מ בזה"ז כלל, ולפמש"כ נפ"מ גדולה דאם אינו אלא מדבריהם בדין שלא יהי' בזה"ז שום חיוב כלל, ועוד דהגר"א אחז בשי' השו"ע דא"א מדבריהם גם באופן שנתמרחו בארץ, ובאמת נראה דהשו"ע אזיל בתי' הב' שבכ"מ דהיכי שנתמרחו בארץ חייבים מה"ת (וגם לעיל העירותי בד' הגר"א דגם לפי דבריו נפ"מ בזה"ז לתרום משל א"י על פירות חו"ל שנכנסו לארץ דהוי חד דרבנן על תרי דרבנן או להיפוך) ולפ"ז לשי' הרדב"ז דפירות שנכנסו לארץ אי"ח בתרו"מ אלא מדבריהם אין חיוב דפירות חו"ל שנכנסו לארץ בזמן הזה כלל ועוק"ל לשי' הגר"א דס"ל כשי' סה"ת דבזה"ז יש קנין לנכרי וס"ל ג"כ דפירות חו"ל שנכנסו לארץ שאי"ח אלא מדבריהם גם בזה"ז חייבים ותקשה דא"כ מאי מהני דיש קנין לנכרי בזה"ז דמ"מ לחייב מצד פירות חו"ל שנכנסו לארץ כמו שהקשיתי לעיל

יב

ונראה בשי' הגר"א דלכאורה קשה לפ"מ דמסיק בתשובות הרא"ש בסוף התשובה בענין חדש אפילו למ"ד יש קנין לנכרי אי לאו קרא דדגנך ולא דגן נכרי הוי בעי עשורי אלמא דל"ה חו"ל ממש אלא דגזיה"כ הוא דדגן נכרי פטירי ולא מטעם דהופקע קדושת הארץ ולהכי מצות התלויות בארץ שלא נתמעט נכרי חייב בשל נכרי גם למ"ד יש קנין לנכרי, וא"כ יקשה בפשיטות מאי דבסוריא יש קנין לנכרי דהא למ"ד אין קנין לנכרי בא"י וקרא

דדגנך איצטריך למעט דיגין נכרי ואין לנו מקרא מפורש למעט דגן נכרי ומהכ"ת דבשל סוריא יפטור וכבר העירותי מזה לעיל באות ה' והוכחתי מזה דמצד דהוי כחו"ל קנין נכרי בסוריא, חבל למאי דמסיק הרא"ש דהוא גזיה"כ יקשה דהא למ"ד אין קנין ליכא גזיה"כ כלל, וצ"ל לפ"ז דגם למ"ד אין קנין דגן נכרי נתמעט ממשמעותא דקרא דדגן נכרי פטור חלא דלא משכח"ל דגן נכרי במציאות דאין קנין לנכרי וגם פירות חו"ל שנכנסו לארץ אי"ח אלא מדבריהם כמשכ"ל אבל בסוריא דיש קנין לנכרי ממילא דדגן נכרי פטירי ממשמעותא דדגנך ולא דגן נכרי וא"ש דלא משכח"ל מקרא דדגנך ליתורא למ"ד אין קנין רק לדיגון נכרי לפטור מירוח נכרי, דעל דגן נכרי אי אפשר למעט משום דבא"י לא משכח"ל דגן נכרי אבל בסוריא דיש קנין לנכרי וחשיב דגן נכרי ממילא נפטרה מדין דגן נכרי וכיון דדגן נכרי הוי פטור מצד עצמו גם למ"ד אין קנין ממילא לא מהני מירוח הישראל לחייבו מצד פירות חו"ל שנכנסו לסוריא מדבריהם או בזה"ז דיש קנין לנכרי הוא ג"כ פטור מצד דגן נכרי אבל פירות חו"ל של ישראל שנכנסו לארץ בזה"ז חייבים מדבריהם, ולפ"ז פירות של נכרי בסוריא אף שנכנסו לארץ ונתמרחו שם על ידי ישראל ג"כ פטור דנהי דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים היינו של ישראל, אבל של נכרי נפטר מדגן נכרי ולא מהני גם בנכנסו לארץ וכ"ז לשי' זו דדגן נכרי הוי פטור גם למ"ד אין קנין לנכרי, אבל למשכ"ל כפי פשטות סוגין דשמעתין דלמ"ד אין קנין אין לנו לימוד על פטור דדגן נכרי והא דבסוריא פטור דיש קנין משום דהוי חו"ל ובטל הקדושה ול"מ מירוח הישראל לחייבו משום דפירות חו"ל שנכנסו לסוריא פטורין לפ"ז בנכנסו לארץ ישראל ונתמרחו שם א"כ בדין שיהי' חייב מצד פירות חו"ל שנכנסו לארץ

יג

והנה נפ"מ בין הטעמים לפ"ז גם לדידן דס"ל אין קנין בשארי מצות התלויות בארץ כמו שביעית בשל נכרי בסוריא דלא נתמעט של נכרי דדרשא דלכם ולא לאחרים האמור בספרא אינו מבורר, והראב"ד מפרש לה בענין אחר דקאי על לאכלה, והב"י בתשובה למד מעצמו כן, ויעוי' בפאת השולחן בהל' שביעית שבנה יסוד על זה, ולדעתו גם למ"ד אין קנין גזיה"כ הוא למעט בשל נכרי) דכיון דלשי' הרא"ש גם במקום שיש קנין לא הופקע הקדושה לגמרי אלא דנפטר מצד מיעוט דדגנך ובשארי מצות התלויות בארץ שלא נתמעט נכרי לכו"ע חייב בשל נכרי.

א"כ לפ"ז בדין שינהוג שביעית בסוריא דנהי דיש קנין לנכרי. אבל מה בכך הא גם של נכרי לא נפטר, אמנם ברמב"ם פ"א מהל' תרומות הל' י' מבואר דיש קנין לנכרי בשביעית. וילה"ק לשי' הרא"ש מירוש' פ"ה דמע"ש הובא בחי' הרשב"א בב"ק דס"ט

ובביאורי הגר"א סי' רצ"ד ס"ק כ"ח דאין לנכרי נטע רבעי בסוריא משום דבסוריא לכו"ע יש קנין והרי בנטע רבעי שלא נתמעט נכרי (דהא בערלה נתרבה נכרי) ומ"מ בסוריא אין לנכרי נ"ר משום דיש קנין לנכרי ועכצ"ל דבסוריא הוי כחו"ל, וכן נראה דבכל מצות התלויות בארץ בסוריא בשל נכרי אינו נוהג ואף בערלה דבפירוש ריבתה תורה דנוהג בשל נכרי כמו שפסק הרמב"ם בפ"י מהל' מע"ש ה"י דלא כמש"כ בפיה"מ מ"מ בסוריא אינו נוהג ע"כ נ"ל דגם לרא"ש שכ' דגם למ"ד דיש קנין מגזיה"כ דדגנך ובלא קרא בעי עשורי וע"כ בחדש ובשארי מצות התלויות בארץ שלא נתמעט מגזיה"כ נכרי לפטורא לא אמרינן דיש קנין לנכרי להפקיע קדושת הארץ לגמרי, היינו דוקא בארץ כיון דקיי"ל כיבוש יחיד לא שמי' כיבוש ולא נתקדש הארץ ע"י כבוש יחיד, מכש"כ שלא הופקע קדושת הארץ לחולין למשוי לחו"ל, ורק דגזיה"כ הוא דלענין זה מהני לפוטרו מתרו"מ דחשוב דגן נכרי והוא מגזיה"כ אבל סוריא דכל עיקר קדושתה מדרבנן הוא ע"י כיבוש יחיד מהני קניית נכרי ככיבוש יחיד להפקיע הקדושה שנתקדשה ע"י כיבוש יחיד ומשוי לחו"ל ממש ולפמש"כ דבע"כ גם לפ"מ דמסיק הרא"ש בתשובה מודה בסוריא דטעמו משום דהוי כחו"ל ממילא דאין ראי' מזה גם בתרו"מ למ"ד אין קנין דדגן נכרי הוי פטור כמש"כ בשי' הגר"א ובסוריא דפטור הוא משום דפירות חו"ל שנכנסו לשוריא פטורין והסה"ת דס"ל דגם בזה"ז יש קנין לנכרי י"ל דס"ל דפירות שנכנסו לארץ בזה"ז פטורין כמשכ"ל,

יד

ובזה הי' נראה להעיר בהא דמבואר בשו"ע סי' של"א ס"ד פירות א"י כו' ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמור מלאכתן וגמרן ישראל חייבין והמחבר דקאי בזה"ז על כן השמיט מן התורה כלשון הרמב"ם דהרמב"ם כתב עיקר הדין מזמן בית ראשון אבל המחבר הא כ' בס"ב כשי' הרמב"ם דאפילו בימי עזרא לא הוי מן התורה. והא הקונה פירות בסוריא מנכרי אפילו מירחן ישראל פטורין כמבואר בסעיף ז' ואם כן לשיטת סה"ת דבזה"ז יש קנין לנכרי ואם כן בא"י אמאי חייבין נימא יש קנין כמו בסוריא כמש"כ באות י"א והנה לפי פשוטן של דברים נראה דדוקא אי תרו"מ מדרבנן דקדושה שני' נמי בטלה כרבנן דר' יוסי וכיון דעיקר קדושת הארץ אינו אלא מדרבנן להכי יש קנין לנכרי אבל לשי' הרמב"ם דקדושה שני' לא בטלה ואין לה הפסק ורק דבתרו"מ בעינן ביאת כולם אבל לגבי שארי דברים דלא בעינן ביאת כולם הוי מן התורה וכן לענין שביעית מה דבזה"ז א"א מדרבנן הוא משום דתלוי ביובל אבל עיקר הקדושה אינה בטלה לא מהני קנין נכרי וכבר הרגישו בדבר זה, אולם מרן הב"י בעצמו בתשו' אבקת רוכל בסי' כ"ד

בהשגתו על הכפתור ופרח במה שתמה ע"ד הרמב"ם בפ"ד הל' כ"ט מהל' שמיטה ויובל דאמאי מותרין הפירות הא מה שאסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא נפקת בקנין הנכרי וע"ז כתב הב"י דזה אינו שהרי כתב הרמב"ם בהלכות שו"י פ"ד דשמיטת קרקע בזמן שאין יובל נוהג אינו אלא מדבריהם (וכן כתב הכסף משנה בהלכה כ"ט שם אלא דבכ"מ כ' דלא דק משום דשביעית בזה"ז א"א מדבריהם ועל מש"כ מצד אין קנין השיב דדוקא בחזר ולקחה אבל כ"ז שהיא ביד הנכרי הופקעה אבל בתשי' אבקת רוכל כ' שם דלפי שהוא בזה"ז מדבריהם יש ביד הנכרי להפקיע וע"ע בתשו' מהרי"ט סי' מ"ג) וכן ראיתי מוכיחים מד' ספר התרומה במה שמתרץ קוהתו"ס בסנהדרין דכ"ו ד"ה אגיסטון כו' שהקשה מגיטין דס"ב דאין עודרין ומתרץ סה"ת ליישב דהך תנא דאין עודרין ס"ל דקידשה לע"ל ואף על פי שאין יובל נוהג מ"מ שביעית נוהגת עכ"ל ופירושו דלפיכך אין קנין הרי מבואר מדבריו דאלו הי' שביעית תלוי ביובל אע"פ דקידשה לע"ל מ"מ יש קנין לנכרי.

עכ"פ הב"י לשיטתו בתשו' אבקת רוכל דבזה"ז יש קנין וקשה מ"ט פירות נכרי בזה"ז שגמרן ישראל חייבין הא בזה"ז יש קנין לנכרי ודמי לסוריא. ולמש"כ י"ל דבאמת ס"ל להב"י כדעת סה"ת דבזה"ז יש קנין לנכרי לגבי שביעית ולגבי שארי דברים שאינם אלא מדרבנן ומש"כ דפירות הנכרי שמירחן הישראל חייבים הוא משום דס"ל דפירות חו"ל שנכנסו לארץ ונתמרחו בארץ חייבים מה"ת וכמש"כ הכ"מ בתי' ב' ומה"ט ס"ל דפירות חו"ל שנכנסו לארץ בזה"ז חייבים כמש"פ בסי' של"א סי"ב ולפיכך נהי דיש קנין לנכרי בזה"ז מ"מ לכשגמרן הישראל הרי הוא חייב מצד פירות חו"ל שנכנסו לארץ דגם בזה"ז יש חיוב על פירות חו"ל שנכנסו לארץ דתקנו כעין של תורה (וזהו כפשטא דשמעתין דגיטין דלמ"ד אין קנין לא דרשינן למעט דין נכרי) ובסוריא לא נתחייבו פירות חו"ל שנכנסו לשם כיון דמ"מ גדלו בחו"ל אין מירוח סוריא קובע חיוב וכ"ז בתרו"מ אבל בשארי דברים כמו שביעית וכיו"ב שאין כניסתן לארץ מביאים לידי חיוב שפיר י"ל דיש קנין לנכרי בזה"ז כשי' הס"ת והס"ת דס"ל גם לענין תרו"מ דיש קנין לנכרי לפי דס"ל כשי' הרדב"ז דפירות חו"ל שנכנסו לארץ א"א מדבריהם ולפיכך לא גזרו בפירות דחו"ל שנכנסו לארץ בזה"ז

טו

והנה שי' הירושלמי ע"פ דעת רבנו הגר"א בשנות אליהו בדמאי פ"ג ובפ"ו דאף למאן דס"ל דיש קנין לנכרי מ"מ בדרבנן מיהו חייב (וצידד ג"כ בזה בשי' הבבלי ופירש שם פירוש נפלא בהש"ס בבכורות די"א יעושה"ט בפ"ג) ובסוריא דיש קנין שם גם מדרבנן

ליכא חיוב שם יעו"ש במשנה ולכאורה צריך טעם כיון דלמ"ד דיש קנין נתמעט מדגנך מאיזה טעם חייבוהו חכמים (דגזירה דבעלי כיסין במנחות דס"ז הוא רק על מירוח נכרי) ולפי המתבאר יש יסוד גדול לשי' הרדב"ז בד' הרמב"ם דפירות חי"ל שנכנסו לארץ דאינו אלא מדבריהם והא דס"ל דיש קנין לנכרי מדגנך היינו דגלי קרא דיש ביד הנכרי להפקיע קדושת הארץ וקנין נכרי כחו"ל אבל מ"מ משקנאה הישראל מחויב מיהו מדרבנן כדין פירות חו"ל שנכנסו לארץ דאאפ"ל דגזיה"כ הוא לפטור של נכרי ושיהי' גרע מחו"ל דהא מה"ת גם פירות חו"ל שנכנסו לארץ פטורין מתרו"מ וא"כ מנ"ל לחדש דדגן נכרי היי פטור מצד עצמו והא טעם דיש קנין לנכרי סגי לפוטרו מה"ת ומזה ילפינן דיש קנין (ושי' התוס' בב"ב דף פ"א שכ' באות י' י"ל עפ"י המתבאר באות י' דלרע"ק חייב מה"ת פירות חו"ל שנכנסו לארץ כמו בחלה ואתיין דברי התוס' אליבא דרע"ק (והוי כחו"ל. אבל מ"מ מדבריהם מיהו חייבים כדין פירות חו"ל שנכנסו לארץ אבל פירות של נכרי בסוריא דפירות חו"ל שנכנסו לסוריא פטורים גם מדבריהם וע"כ גם חיוב דרבנן ליכא והדברים מאירים ומשמחים לפי שי' הרדב"ז.

טז

והנה הכ"מ בתירוץ הראשון פירש שי' הרמב"ם דפירות חו"ל שנכנסו לארץ גם בחלה אינו אלא מדבריהם משום דכתיב מלחם הארץ והאי לאו מלחם הארץ הוא ובין בחלה ובין בתרו"מ אינו אלא מדבריהם ומדבריהם שכ' הרחב"ם בסוף ההלכה קאי גם על חלה ולפ"ז מש"כ הרמב"ם שנקבע למפעשר מיד אחר שנכנסו לארץ דאם נקבע למעשר בחו"ל אינו חייב גם מדבריהם. וכ"כ הב"ח בסי' של"א להלכה כתי' הכ"מ דמדאורייתא בכל ענין פטור גם בחלה כיון שגדלו בחו"ל אלא שמדבריהם חייבים דכיון דנקבעו למעשר בא"י מיחלפי בפירות שגדלו בישראל לאחר מירוח בחו"ל פטורות אפילו מדבריהם, אולם באמת תמוה הדבר דהא ילפינן מקרא מהארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיותר תמוה דבירושלמי בפ"ב דחלה אמר כך משיב רע"ק לר"א אי את מודה לי' בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה ולאו גדולי פטור נינהו והוא מקבל מיני' כו' ומקשה הירוש' דהוי כפירות חו"ל שנכנסו לארץ וכ"פ הגר"א ומפורש שהוא מן התורה ועי' מה"פ בירושלמי שם ובודאי דפשטות הדברים דבחלה היכי דהגלגול הי' בא"י חייב מן התורה כמו דפשיטא לי' להרדב"ז וד' הב"ח להלכה תמוהים.

וראיתי בס' אמרי בינה שכתב דנפ"מ להלכה אם מפריש מפירות חו"ל שנכנסו לארץ והגלגול הי' בארץ על פירות א"י דלפי תי' הכ"מ הראשון הוי מפטור על החיוב ולפי תירוץ השני כיון דחייב מן התורה הוי מחיוב על חיוב עכ"ד ואין זה מוכרח דהרמב"ם

בפיה"מ ספ"ק דתרומות בהא דאין תורמין מפירות חו"ל על פירות הארץ הביא ד' הספרי דכל מעשר הארץ מזרע הארץ והכ"מ בפ"ה מהל' תרומות הביא ג"כ ד' הספרי ועי' מהרי"ט אלגזי דל"ה שכ' דנראה בשי' הרמב"ם דגזיה"כ הוא ולאו משום דהוי מפטור על החיוב ולפיכך אף בפירות חי"ל שנכנסו לארץ והגלגול הי' בארץ דחיוב החלה מן התורה הוא מ"ע י"ל דגזיה"כ הוא שאין מפרישין מפירות חו"ל על פירות הארץ, ובזה יתיישב דברי הגר"א שכ' על הא דפירות חו"ל שנכנסו לארץ בתרו"מ שהשמיט המחבר שאינו חייב אלא מדבריהם משום שאין נפ"מ בזה"ז כלל ותמהתי באות י' דהא איכא נפ"מ דמתרי דרבנן על חד דרבנן הוי מפטור על החיוב.

ולפמש"כ גם אי נימא דחייב מן התורה בזה"ב. מ"מ אין מפרישין מפירות חו"ל שנתמרחו בארץ על פירות הארץ שגדלו בא"י מגזיה"כ דוכל מעשר הארץ ולהכי אין נפ"מ בזה"ז כלל, ולפי המתבאר להלכה נראה דבחלה אם הי' הגלגול בא"י חייב מן התורה ובתרו"מ לפ"ד הרדב"ז כיון דעונת המעשרות שגדלו בחו"ל אף שהמירוח הי' בא"י אינו חייב אלא מדבריהם וממילא דאם נקבעו למעשר בחו"ל אינו חייב מדבריהם ולשי' הכ"מ לפי תירוץ השני דאם המירוח הי' בא"י חייב מן התורה ומש"כ הרמב"ם דאינו אלא מדבריהם קאי אם הקביעות למעשר הי' בחו"ל חייב מדבריהם והש"ך בסי' של"א ס"ק כ"ב הביא ג"כ להלכה תי' הכ"מ השני והגר"א שם פירש ד' הרמב"ם שאי"ח אלא מדבריהם אבל תמה מאי שנא חלה מתרומה דהא מחד קרא נפקי וכבר נתבאר שי' הרדב"ז והכ"מ בטעמם ונראה דהוי ספיקא דדינא אם נתמרח בארץ אי חייב מן התורה בתרו"מ ואי נתמרח בחו"ל ונכנסו לארץ אי חייב מדבריהם וכן אם הגלגול הי' בחו"ל ונכנסו לארץ אי חייב בדבריהם הוי ספיקא דדינא וספק מדבריהם להקל וע"כ האתרוגים המובאים מחו"ל אחר שנתמרחו לארץ אין בהם חיוב ופירות חו"ל שנכנסו לסוריא ונתמרחו בסוריא אין חיוב אפילו מדבריהם שלא הובא הדין רק ביצא לסוריא אבל לא בנכנסו לסוריא (ומוכח מהא דיש קנין לנכרי בסוריא ולא מהני מירוח ישראל בסוריא אלא שאין הכרח לזה כמשכ"ל דאיפשר דנכרי הוי פטור בפ"ע לכו"ע) ומ"מ בנכנסו לארץ בזה"ז דדין סוריא על זה כמש"כ בסה"ת לענין קנין נכרי מוכח דחייב דכל דתקנו בזה"ז כעין דאורייתא תקנו ורק לענין קניין נכרי מהני הקנין כיון דהקדושה מדרבנן וכן לענין ברירה בסעיף י"א דבזה"ז דאמד"ר יש ברירה אבל בנכנסו לארץ חייב מדבריהם ובפירות חו"ל שנכנסו לארץ לשי' הכ"מ דאם חייב מן התורה אם נכנסו לארץ קודם המירוח והפריש תרומה לפני המרוח נראה דכיון דהמירוח מחייבו א"כ כל זמן שלא נתמרח יש לו פירות חו"ל ואינו מועיל הפרשתו וכן אם הביא פירות חו"ל לארץ והטיל

העיסה במים בחו"ל קודם גלגול דאע"פ דלכשהטיל מים מהני הפרשתו מ"מ כיון שלא נתחייב בהפרשה קודם גלגול לא הוי חלה ודינו כפירות חי"ל ואחר הגלגול מחייב בחלה ופירות ח"ל של נכרי שנכנסו לארץ ונתמרחו ביד ישראל כיון דיש קנין לנכרי בחו"ל דמי למ"ד יש קנין לנכרי בא"י דלא מהני מירוח ישראל ולא דמי לפירות חו"ל שנכנסו לארץ משום דנתמעט מדגנך דגן נכרי אבל למ"ד אין קנין לנכרי בארץ דילפינן מדגנך למעוטי דיגון נכרי א"כ אין מיעוט על דגן נכרי וי"ל דנכנסו לארץ חייבים, מ"מ לפמשנ"ת יש מקום לומר דגם למ"ד אין קנין לנכרי לא קרינן דגם נכרי לפי שאין קנין אבל בדגן נכרי היכי שיש קנין ממילא נפטר ומה"ט נראה בפירות נכרי של סוריא דיש קנין לא מהני גם בנכנסו לארץ משום דיש פטור של דגן נכרי עכ"פ בסוריא גופא הא מפורש דיש קנין ולא מהני מרוח ישראל בסוריא משום דפירות חוץ לארץ שנכנסו לסוריא פטורים אבל בזה"ז אע"פ שיש קנין לנכרי מ"מ אם קנה הישראל י"ל דחייב כסתימת השו"ע בסעיף ד' דאם לקחן ישראל וגמרן חייב משום דהוי כפירות חו"ל שנכנסו לארץ (אולם אי נימא דהנכרי הוי פטור י"ל דבזה"ז דלסה"ת יש קנין לנכרי לא מהני מירוח ישראל) ודין דפירות חו"ל שנכנסו לארץ ויצאו לחו"ל אינו אלא בתרו"מ וחלה ולא בשארי מצות התלויות בארץ וגם בחדש נראה לפי שיטת תלמודא דידן למ"ד דאינו נוהג בחו"ל לא מהני מה שנכנסו לארץ ואע"פ דקרימת פנים בתנור ולחם הוי בארץ ובשי' הירושלמי יש לצדד דיש בזה דין פירות חו"ל שנכנסו לארץ אך ביצא לחו"ל איתרבו לכו"ע ממושבותיכם.

סימן מ

לרב אחד ב"ה בחדש מנ"א תרי"ב

א

על דברי הפנ"י בפסחים דל"ח שמותר לגרום טומאה למע"ש והגאון רמ"מ זצ"ל תמה ע"ז מסוכה דל"ה מפני שמכשירה ומפרש"י שם (וכבר קדמוהו המנחת חינוך במצוה קס"א בה' טומאת אוכלין) וח"א הביא סיוע מד' הירושלמי שבת פט"ז ה"ג מהו להציל בטומאה מפני הדליקה ומקשה מכל קדש לא תגע היא תרומה והיא מעשר שני ומפרש הקרבן עדה כשם שאסור לטמאות את התרומה כן אסור לטמאות את המעשר שני ומעכ"ת כתב לישב על פי דברי הפני משה דמפרש על תרומה והוסיף עוד דהא במעשר שני ממעט בתו"כ מקרא דכל קדש לא תגע דטבו"י מותר במע"ש יפה כיון ודבריו נכונים.

וראיתי בס' בית יצחק חאו"ח שהביא ג"כ הירושלמי ומפרש היא תרומה היא מעשר בלשון תמיה דהא מעשר נתמעט כמבואר בתו"כ ולא דמי למעשר תרומה ולפירוש הק"ע

צ"ל דהא דממעט מע"ש בתו"כ הוא לפי דטבו"י מותר במע"ש וכמבואר ביבמות דף ע"ג התרומה והבכורים כו' והערב שמש משא"כ במעשר ובדף ע"ד שם דטבו"י מותר במעשר דתנן טבל ועלה אוכל במעשר ובדע"ה דכי היכי דחמירא אכילה דתרומה מאכילה דמעשר ה"נ חמירא נגיעה דתרומה מנגיעה דמעשר וטבו"י דמותר במע"ש באכילה ונגיעה ואינו פוסל בנגיעה כמו בחולין (ועי' בחולין דל"ג בפלוגתא דר"מ ורבנן דע"כ לא פליגי אלא לענין אכילה אבל לענין נגיעה דמעשר כו') וכל זה בטוב"י דאינו פוסל את המעשר בנגיעתו אבל בטמא שלא טבל שמטמא אסור בנגיעה כמו בתרומה וע"כ ס"ל להירושלמי היא תרומה והיא מע"ש דכשם שאסור לטמא את התרומה כן אסור לסמא את המע"ש אבל מ"מ צ"ע דכיון דקרא וכל קדש לא תגע בטבו"י מיירי דמותר במעשר וע"כ דאי על תרומה א"כ ממילא אין איסור מפורש מלאו דלא תגע אף בטמא גמור כיון דע"כ קרא בתמורה מיירי ולא במע"ש וממילא דגם בטמא גמור אין לאו דלא תגע על מע"ש דהא גם בהקדש גופא אין לאו לריו"ח דמוקי לקרא על תרומה

ב

ולכאורה דברי הירושלמי ל"ע מאי דמקשה מקרא דכל קדש לא תגע דהא פליגי בזה ר"י ור"ל בזבחים דל"ד ולר"ל קאי קרא דכל קדש לא תגע על מטמא את הקדש דלוקה ולר"י על תרומה וא"כ לר"ל אין זה ענין לתרומה והא יותר הו"ל להירושלמי להקשות מקרא דמשמרת תרומותי דמקרא זה נדרש לכו"ע על שמירת התרומה מפני הטומאה ומכש"כ דאסור לטמאות וכן מבואר בבבלי בכמה מקומות, ונראה בהבנת ד' הירושלמי דבדיוק מקשו מקרא דכל קדש לא תגע דאילו מצד משמרת תרומותי הי' מותר להציל בטומאה מפני הדליקה כיון דהולך לאיבוד וכן אמרינן בפסחים ט"ו מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין וכן פליגי בחביות בבכורות דל"ד ובסוף פ"ק דפסחים עכ"פ יש מקום להאיבעי דהירושלמי אי מותר להציל את התרומה בטומאה מפני הדליקה וע"כ מקשה מקרא דכל קדש לא תגע דלר"י בזבחים דל"ד דמוקי בתרומה ואסור לטמא לנגוע את התרומה ובפשוטו נראה (לפי שי' התוס' בזבחים שם דקאי על נגיעה דלא כדבריהם במכות) דזה איסור מיוחד דאסור לטמא לנגוע בתרומה או בקדש וכמו דאסור לטמא לכנוס במקדש ולהכי לא הוה ידעינן איסור ממשמרת תרומותי דהעיקר שלא יגרום טומאה אבל מצד הלאו דכל קדש לא תגע הוא מפני נגיעת הטמא אבל אם טהור יזרוק את התרומה על הטומאה אין איסור ונגיעתן הוא איסור מיוחד ולפי"ז אף שהתרומה הולכת לאיבוד מ"מ אסור להטמא להציל בנגיעתו דעובר משום כל קדש לא תגע (והא דבכורות דל"ד ופסחים ספ"ק שלא ע"י נגיעת הטמא בגופו מיירי) וזהו דמקשה

הירושלמי מקרא דכל קדש לא תגע דאין על הטמא להציל את התרומה מפני הדליקה אף דמצד משמרת תרומותי הי' מותר להציל ולפי"ז יהי' באמת חלוק הדין מע"ש מתרומה דאף דגם במע"ש אסור לגרום סומאה כמבואר בסוכה דל"ה אין זה רק מצד דמשמרת תרומותי וע"כ כדי להציל מן הדליקה מותר דהא במע"ש אין לאו דכל קדש לא תגע דגם לר"י רק בתרומה מיירי ולא במע"ש.

ג

אולם המאירי בשבת דצ"א מפרש הואיל שמחייב אזריקה דמטמא מדכתיב משמרת תרומותי וכן אמרו בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה שלא תטמא בנגיעתה, ואין הפרש בין טמא שמטמא בנגיעה ובין טהור שזרק לבית טמא והענין הואיל שמועיל צרופו לחייב משום מטמא תרומה בידים עי"ש. מבואר מדברי המאירי דהא דחייב על כל קדש לא תגע הוא משום מטמא את התרומה ואין הפרש אם נגע או לא נגע, וצ"ל לדברי המאירי הא דאיצטריך תרי קראי דמשמרת תרומותי ולאו בכל קדש לא תגע משום דמשמרת תרומותי בעינן על דין שמור ונפסל בהסה"ד ולאו דכל קדש לא תגע דהוא משום מטמא איצטריך אף באופן שהולך לאיבוד ואין בו דין שמור מ"מ אסור משום לא תגע, וא"ש ד' הירושלמי דמק' על הא דאבעי במציל מן הדליקה את התרומה בטומאה מקרא דכל קדש לא תגע, אלא דק"ל לד' המאירי סוגי' דספ"ק דפסחים ומחלוקת דחביות דלר"י דס"ל דכל קדש לא תגע אתי לתרומה ולב מצד שימור דתרומה, דהא גזיה"כ הוא מחמת חומר דקדש ולא דרשינן טעמא דקרא, א"כ מה בכך דהולך לאיבוד ולשרפה סוף סוף הא עובר על לאו דכל קדש לא תגע וכן מאי דפליגי בחביות בתלוי' אי בעי שמור דמ"מ הא עובר מספק על לאו דכל קדש לא תגע שמא טהורה היא, ומה בכך שאינה ראוי' לאכילה מספק הא מ"מ אסור לטמאה מספק דכל קדש לא תגע, אולם בחביות י"ל דהא דכל קדש לא תגע הוא במטמא בידים ולא בגרמא ורק על גרמא יש איסור דמשמרת תרומותי דכיון דמ"ט שישמור מטומאה מכש"כ שלא יגרום טומאה והגורם טומאה עובר בעשה, אבל בלאו דכל קדש לא תגע הוא בידים דוקא, ומיושב לפ"ז מה שאמרו בספ"ק דפסחים ע"כ בגרמא אבל בידים לא, ולכאורה מאי נפ"מ בין גרמא ובין בידים דהא גם ע"י גרמא נטמא התרומה וכבר תמה הפנ"י.

ולמש"כ א"ש דנפ"מ דבידים עובר על לאו דלא תגע, אולם בספ"ק דפסחים דלר"מ שורפין טהורה עם הטמאה בחמץ ונראה אף בידים וכן במאי דפליגי שם בחביות שנשבר דמטמאים אף בידים כמבואר שם צ"ע דהא עובר על לאו דכל קדש לא תגע ואף דהולך לאיבוד ולשרפה מ"מ הא עובר על הלאו ושי' המאירי צ"ע.

ד

והנה ברמב"ם פי"ח מה' פסוהמ"ק מבואר דאסור לטמא קדשים או לסבב להם טומאה והמטמא אינו לוקה ובפשוטו נראה שהרמב"ם פסק כר"ל דהא פסק דלוקה על טומאת הגוף מקרא דכל קדש לא תגע (ובלח"מ פי"ט מה' סנהדרין תמה מה"ט עדהר"מ מאי שפסק שאינו לוקה על מטמא את הקדש כר"ל) ומה"ט לא הביא ג"כ הרמב"ם דמטמא תרומה עובר על לאו דכל קדש לא תגע ורק שפסק בפי"ב מה' תרומות שאסור לטמא תרומה מן התורה, ולכאורה ראי' מזה דשי' הרמב"ם ג"כ כשי' המאירי דהאיסור לא תגע הוא ג"כ משום מטמא ולא משום נגיפה וע"כ פסט ג"כ דאסור לסבב טומאה לקדשים אבל אלו האיסור משום נגיעה מנ"ל דאסור מה"ת משום לא תגע היכא שאינו נוגע בידים רק מסבב טומאה, ומבואר לפ"ז דגם לסבב טומאה ע"י גרמא יש איסור מה"ת משום לא תגע דלא כמשכ"ל.

אולם בד' הרמב"ם אין זה מוכרח ואפשר שפסק כר"י לגבי ר"ל (ועי' במל"מ בפי"ב מה תרומות ובערוך לנר בחדושיו למכות די"ד מה שתמה ע"ז) ומה שפסק דאסור לטמא קדשים או לסבב להם טומאה הוא מדין שמור והפסד קדשים, וגם לר"י אסור מה"ט כמו דאסור להביא את הקדשים לידי פסול ולמעט באכילתו מכש"כ מה"ט דאסור לגרום את הטומאה ואף לר"י דס"ל דלא תגע אתי לתרומה מ"מ לטמא קדשים אסור מה"ת מה"ט אבל אינו לוקה, וכן ראה מדברי החנוך במצוה, קמ"ה בדיני קדשים שאסור לטמא קדשים שנטמא. או לסבב להם טומאה, אבל המטמא אינו לוקה אלא טהור האוכל טמא הוא שלוקה מדכתיב לא יאכל ונקט דין זה דאסור לטמא קדשים בלאו אשר יגע דכל טמא לא יאכל ולא במצוה קס"ז בלאו דכל קדש לא תגע דנקיט לה באוכל בטומאת הגוף מבואר דהאיסור בנגיעה הוא מדין שמור והפסד קדשים ולא משום לאו דלא תגע.

ולמש"כ הרמב"ם פ' כר"י ולפ"ז אסור לטמא תרומה מה"ת גם משום לאו דלא תגע ידוקדק בזה דברי הרמב"ם שפ' בפי"ב מה' תרומות גבי חביות שנשברה שמטמא ביד בלי נטילת ידים. ומבואר מד' הרמב"ם דטמא בידים בטומאה דרבנן ולא בטומאה דאורייתא והטעם י"ל דבטומאה דאורייתא עובר על לאו דכל קדש לא תגע, אבל טומאה דרבנן היכי שהולך לאיבוד שאין בזה איסור תורה כיון דהטומאה דרבנן התירו ולזה העירני ח"א, ויש לדחות דלהכי פ' הרמב"ם דמטמא בידים בלי נט"י משום דהא דמותר לטמאותה בידים כיון דעומדת להטמאות ע"י התחתונה וכיון דאין אוכל מטמא אוכל מה"ת הרי לא יטמא אח"כ רק טומאה דרבנן, וא"כ אסור להוסיף טומאה מה"ת על טומאה דרבנן, אולם ז"א דהא דמדבריהם למדנו דשורפין ולד הטומאה עם אב הטומאה ואף דנטמא

בטומאת משקין שאאמד"ר מ"מ שורפין עם טמאה לר"מ דס"ל דאוכל מטמא אוכל מה"ת ומוסיף טומאה דאורייתא וס"ל כיון דטמא טומאה דרבנן ואי"ר לאכילה מותר לטמא מה"ת ואעפ"י שאינו ראוי' רק מדרבנן אי"ר מדאורייתא (ומה"ט נסתפק המל"מ בפ"ב מה' תרומות דתרומה טמאה מדרבנן ג"כ אי"ח מיתה משום דחשוב מחולל ועומד) דס"ס אי"ר לאכילה, וע"כ צ"ל בדברי הר"מ משום לאו דלא תגע דלהכי מטמא לה רק בטומאה דרבנן, עכ"פ י"ל בד' המאירי דמפרש בכל הני דוכתי שהתירו לטמאות בידים שהוא בטומאה דרבנן, וא"כ הא דבפ"ק דפסחים ט"ו ובספ"ק דשורפין עם הטמאה דאין אוכל מטמא אוכל מה"ת רק מדבריהם, ואין בזה לאו דכל קדש לא תגע מה"ת ואף דלגבי משמרת תרומתי נראה דגם במטמא טומאה דרבנן עובר בעשה דסוף סוף אין זה שימור כיון דנטמא והולך לאיבוד, אבל בלאו דכל קדש ל"ת דלא כתיב בי' שמירה שפיר י"ל דרק על מטמא טומאה דאורייתא עובר וכיון דהולך לאיבוד ואין כאן מצד מ"ע דמשמרת תרומותי רק מדין לא תגע בזה חלוק באמת בין טומאה דאורייתא לדרבנן ולטמא טומאה דאורייתא באמת אסור לד' המאירי אף בהולך לאיבוד לר"י משום כל קדש לא תגע וד' הירוש' שבת פט"ז ה"ג מהו להציל מפני הדליקה בטומאה יל"פ בטומאה דאורייתא וע"כ מקשה מהא דכל קדש לא תגע אלא דלפ"ז יקשה לר"מ דס"ל דאוכל מטמא אוכל מה"ת מ"ט ס"ל דשורפין טהורה עם הטמאה שיעבור.

על הלאו דכל קדש לא תגע, וביותר יל"ק על ר"י דמוקי לה בולד הטומאה ומדבריהם למדנו דכמו דשורפין בשר קדש שנטמא בטומאת משקין שאאמד"ר עם טומאה של תורה אף דאוכל מטמא אוכל לר"מ מה"ת והא ר"י לשיטתו דמוקי לה בכל קדש לא תגע בתרומה, א"כ אין ראי' מהא דשורפין של קדש שנטמא בולד הטומאה אם אה"ט לפי דבקדש אין לאו דלא תגע רק מדין שמור דבעינן שיהי' ראוי' וכל שנטמא מדרבנן ואי"ר מדרבנן אי"ר מדאורייתא ואין בו עוד דין שימור, אבל בתרומה שיש בזה לאו דלא תגע בכל קדש אעפ"י שנטמא בולד הטומאה מ"מ כיון שטומאת משקין אאמד"ר איך יטמא בידים טומאה מה"ת, ואיך ישרוף תרומה טהורה עם טמאה לפי דאולי לאיבוד הא איכא לאו דלא תגע וצ"ע).

ה

וילה"ע מפ"ב דמע"ש בכרשיני תרומה שהוא ראוי לאכילת אדם ע"י הדחק, ולהכי נוהג בו תרומה וכמש"כ הר"ש בפי"א מה' תרומות משנה ט' ומ"מ כיון דעומדת לאכילת בהמה מותר לטמאותה וכ"פ הרמב"ם בפי"ב מה' תרומות ובטעם הדבר דבעינן ואני נתתי לך משמרת תרומותי שיהי' ראוי לאכילת אדם ועומדת לאכילת אדם, אבל עדיין

יאסור לטמא משום כל קדש לא תגע דמ"מ הא יש בו תרומה, אלא דתרומה נתנה לאכילת בהמה ג"כ. ואולי בכרשיני תרומה שאאמד"ר לא החמירו בזה ואפשר דבתרומה דרבנן אי"ע משום כל קדש לא תגע דא"א בתרומה דאורייתא וכיון דבקדש ומע"ש ליכא הלאו לא החמירו באופן שאין בו מצד דין שמור וצ"ע, והנה בלאו דלא תגע בכל קדש לר"ל דמוקי לה בקדש ולריו"ח בתרומה בודאי בקדשים ותרומה שנטמאו אין לאו משום מטמא, כיון דטמאים נינהו ואין רבוי ע"ז כמו במחמץ אחר מחמץ ומטיל מום בבע"מ לר"מ, אבל בפסולות אפשר דאסור לטמאות (ועי' בתמורה כ"א אבעי בכה"ג בתמורת בכור ומעשר אי מותר להטיל מום, ובמק"ה הארכתי בזה) ונהי דנפסל אבל לא פקע שם קדש מיני'.

אולם בנפסל בהיסח הדעת הא מקשה בירושלמי ספ"ק דפסחים בתלוי' דהא נפסלה בהיסה"ד ותי' דמשמרה שלא יגע בטהרות (ועי' תוס' פסחים דל"ד) ומבואר בד' הירושלמי דלפי דנפסלה בהיסה"ד מותר לטמאותה בודאי, ועפ"ז י"ל בשיטת המאירי דבכל הני דהולך לאבוד כמו בחביות שנשברה ובחמץ דהולך לשרפה ואין בזה עוד דין משמרת תרומותי מחילא מיפסלא בהיסה"ד ומותר לטמאותה בידים ואין בזה לאו דלא תגע, ומיושב ג"כ משה"ק לריו"ח דאיך יליף תרומה מקדשים דמותר להוסיף טומאה על טומאתו דבקדשים הא אין לאו דלא תגע משא"כ בתרומה דהא גם בתרומת חמץ דנפסלה בהיסה"ד ופסול היסה"ד מבואר לריו"ח בירושלמי דהוי ד"ת וס"ל בחמץ דהוי טהורה ל"ש סי' הירושלמי דמשמרה שלא יגע בטהרות (ותי' הירוש' יפרש בתלוי' ולא כמו שפי' המה"פ בחמץ) וכיון דנפסלה בהיסה"ד להכי מותר לטמאותה בידים, אולם יש לעורר ע"ז דהא ריו"ח ס"ל דהיסה"ד הוא פסול טומאה ואינו אלא מספק וטעון עיבור צורה וכמבואר בפסחים שם.

ולפ"ז עדיין קשה כיון דהוה ספק טומאה ודמי לתלוי' ומהכ"ת יעבור בספק על לאו דכל קדש לא תגע וקושית הירושלמי ספ"ק דפסחים וכן בדהתוס' פסחים דל"ד בתלוי' דהא הסיח דעתו קאי לר"ל דס"ל דהיסה"ד הוי פסול הגוף. ואפ"ל דס"ל דאף לריו"ח דס"ל דהיסה"ד הוי פסול טומאה וטעון עבור צורה כיון דל"ה פסולו בגופו מ"מ לא דמי לתלוי' כיון דהיסה"ד הוי פסולו דבר תורה ול"ה ככל ספק תורה ודמי לעשה דנטמאה בספק סוטה דאף דקמי שמיא גליא שהיא טהורה אסורה מספק כמש"כ התוס' בסוטה דכ"ח ואף שאם יבוא אליהו ויתברר שהתרומה טהורה מ"מ כל זמן שלא נתברר הרי היא פסולה מצד עשה דמשמרת תרומותי וזו הלכה שכל שלא נשמרה מספק טומאה ולא נתברר טהרתה פסילה מה"ת וא"ש מה"ט מאי דמותר לטמאותה בידים.

ויש להעיר מדהתוס' חגיגה דכ"א בתי' הר"ר אלחנן דכל היכא שאין בידו לשומרה לא נפסלה בהיסה"ד ונסתייע לזה ממשנה דשקלים, ולפ"ז דכל הני דהולך לאבוד ואין בידו להציל ל"ש היסה"ד, אולם בירושלמי שקלים שם ובספ"ק דפסחים מבואר דיש בזה משום היסה"ד ועי' במנח"ח וי"ל דהמאירי חולק ע"ד הר"ר אלחנן.

ו

ויש לי מקום ספק בזה דאפשר דפסול היסה"ד א"א במקום שיש בזה מצות משמרת תרומותי אבל היכא שהולך לאבוד ואין בזה מצות משמרת תרומותי אין כאן פסול היסה"ד ומקושי' הירושלמי לפי מה דנתפרש תלוי' בא דהא נפסלה בהיסה"ד אין סתירה דהא מקשה למ"ד תלוי' בעי שימור וראיתי בספר בית יצחק חאו"ח שהרגיש מזה (דאין לפרש קושית הירוש' דהא הסיח דעתו בעת שנולד לה הספק טומאה ולא טהרה דע"ז ל"ש תירוץ דעדיין משמרה שלא יגע בטהרות אחרות. והא לא שמרה באופה שפה וע"כ דקושי' הירוש' משום הסר"ד שמסיח דעתו לפי דהוה ספק טמאה) וכן מדהגמ' ול"ד בשתילו תרומה שנטמאו ושתלן דנטהרו מלטמא ואסורין לאוכלו משום היסה"ד י"ל ג"כ דהסיח דעתו בשעה שנטמאה ולא משום דהסיח דפתו אחר הסומאה אולם מדרש"י פסחים שם מבואר דהסיח דפתו שוב אחרי הטומאה יעושה"ט.

וכן מוכח שם מדהתוס' בד"ה לול ועמש"כ בזה בסי' א' אות ח' ולכמש"כ לתרץ ד' המאירי נראה בסברתו דכל היכא דהולך לאיבוד שייך היסה"ד וכפי שמבואר בפרש"י בפסחים שם, ובעיקר ד' הפני יהושע בפסחים דל"ח בפירוש רש"י שם דהואיל אי בעי מיטמא ופרוק להו י"ל דס"ל דהא דמצינו בסוכה מפני שמכשירה דאסור לגרום טומאה במע"ש דדמי לקדש ואאמד"ר וכיון דמדאורייתא מותר לטמאותה נאכל בכל מושבות קרינן בי' ולפי זה יש להסתפק אי מעשר סני נפסל בהיסח הדעת.

ז

ומה שתמה מעכת"ר בבאור דהתו"ס בתמורה דל"ב בד"ה מקדישין ונראה למורי דטעמא משום דבקדשי מזבח יש להבעלים לפדותן כשהוממו אבל בקדה"ב שהקדישן אין לבעלים עליהם יותר משאר בני אדם לפיכך אין בידו להתפיס עכ"ל ותמה דאיזה הפרש יש בין בעלים לאחר בקדשי מזבח ומעכ"ת רצה לפרש דבריהם כפשוטן דבקדשי מזבח אין ביד אחר לפדותן ותמה ע"ז מתמורה ד"י דמיבע"ל אי מקדיש מוסיף חומש או מתכפר דמשמע דדין פדיון יש לשניהם ואם שיש לחלק דמ"מ לגבי דין פדיון יש להם שם בעלים בין המקדיש שהקדיש בין המתכפר שמתכפר בו אבל מצד עצמו לא ניתן להאמר חילוק זה בין בעלים ובין אחר וכן מתבאר מדהתוס' בב"ק דף ע"ו בד"ה

והוא שכתבו ומיהו לפר"ת דמירי בהקדישו קודם למומן כו' סתמא דמילתא לא נודע לגנב שהוא של קדשים עד אחר זמן יעו"ש מבואר בדבריהם דביד הגנב לפדותו אע"פ שאינו הבעלים וח"א העירני מקידושין דנ"ה בבהמה שנמצאת בין מגדל עדר דמבואר דנפדית ע"י אחר ואולי שם נפדית ע"י זכות להבעלים מדין זכין לאדם שלא בפניו כיון שלא נודעו הבעלים שוב ראיתי בס' נאות יעקב בסי' ד' למהרי"ט אלגזי שתמה מדהתוס' דתמורה הנ"ל דהא מילתא דפשיטא דאין שום הפרש בין קדשי מזבח לקדשי בה"ב דיד הבעלים ושאר בני אדם שוים אלא שהבעלים מוסיף חומש ויש לו דין קדימה כמבואר בבכורות דכ"ג ובערכין כ"ז וברמב"ם פ"ח מה' ערכין ובסוף סי' ד' שם תי' האלגזי דבקדשי בה"ב יכולים לפדות שלא ברשות הבעלים כדמוכח ביבמות פ"ח ובתוס' ב"ק דס"ח משא"כ בקדשי מזבח שהוממו דאפילו אחר פדיונן עומדין בקדושתן ופטורין מן המתנות ומן הבכורה ויש ריוח לבעלים וכיון שכן אין אחר יכול לפדותן בלי רשות בעלים דהא הפסידו לבעלים ובכה"ג מן הראוי לומר שיהי' פדיונו פדוי לבעלים דומיא דפט"ח בבכורות די"א אפילו לר"י משום דטוה"נ דביני ביני הוא ושווי זה שייך לבעלים משא"כ בהקדש דרשות הקדש עליו ושייך להקדש (וגם מה דיש לבעלים בכח לפדות בש"פ ולא לאחר ל"ה ביני וביני כמש"כ התוס' רי"ד הובא במהרי"ט אלגזי לבכורות יעוי"ש).

ונראה בהבנת דהתו"ס מש"כ דבקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותן כשהוממו אין כונתם לשלול אחר מפדיון דזה לא ניתן להאמר וגם באופן זה היו מפרשים דבקדשי מזבח רק הבעלים יכולים לפדותן ולא אחר ולא כתבו רק דיש שם בעלים היינו כשפודין יש עליהם שם בעלים. ובפשוטו נראה דהא דמי הפדיון קדשי מוכח לכשהוממו צריכים לקנות קרבן להקריבו לשם בעלים כמבואר ברמב"ם בה' ערכין פ"ה הי"א. וכמבואר במשנה דר"ש פ' התערובות בזבחים דע"א דפודה כיפה שבו והבעלים מפסידים את השאר, ולא מבעי בקדשים שחייב באחריותן באומר הרי עלי דהבעלים מחויבים להביא אחר ומחויב להשלים אם יחסר מדמי הפדיון.

אולם גם בהרי זו שנקנית הקרבן לשם הבעלים הרי דמי הפדיון נוגע להבעלים וע"כ שם הבעלים על הפדיון. ויעוי' ב"מ דף נ"ו קדשים שחייב באחריותן יש להם אונאה ופירש"י אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה אלמא דלכשהוממה בר מכירה היא א"כ הרי יש על המקדיש שם בעלים למכור עולתו לכשהוממה משום דדמי הפדיון שלו הוא וקרבנו קרב מהפדיון, ולהכי חשיב בעלים בקדשי מזבח להקדיש הקדש עלוי, משא"כ בקדשי בה"ב אין לבעלים על הפדיון יותר משאר בנ"א. והקצוה"ח בסי' שפ"ו תמה על דברי הפנ"י שכתב בקדשים שחייב באחריותן לר"ש בר מכירה הוא והביא דרש"י בב"מ

דנ"ו דלכשהוממה בר מכירה היא משום דליתא בעיני', משא"כ באיתא בעינא דל"א דהגל"מ כממון דמיו ובאמת מדברי רש"י בב"מ בד"ה וההקדשות או המוכר עולתו שנפל בו מום מבואר, דגם לרבנן דר"ש בר מכירה היא אף לרבנן דס"ל דהגל"מ לאו כממון דמי אף דליתא בעינא וגם סברא אפילו בליתא בעינא שיהי' לר"ש בר מכירה, הקצוה"ח בעצמו אח"כ דאיך ימכור הנפקד מה שאינו שלו וה"נ בקדשים שחייב באחריותן, אולם מה שפרשתי דקדושים שהוממו בר מכירה הוא כונת רש"י דהקדש מתחלל בי דרך חילול בין דרך מקח וכמבואר בסוכה ד"מ וע"י חלות המכירה לחולין ובמכירה בעי מוכר ולוקח וכמבואר בקדושין דכ"ט פדאו במנה ולא הספיק לפדות עד שעמד במאתים ופרש"י שלא נתן ליד הגזבר ולענין זה חשוב המקדיש בעלים למכור עולתו שנפל בו מום כמו הגזבר מצד ההקדש, דהא דמי הפדיון שייכים לו לקנות קרבן להקריב לשמו וע"י מכירת הבעלים תצא לחולין וכל זה בבע"מ אבל בתמימה אף בקדשים שחייב באחריותן גם לר"ש לאו בר מכירה היא כמבואר בב"ק דפ"ז דליתא במכירה, וגם הפנ"י מודה דליתא במכירה ותצא לחולין ורק דס"ל דאיתא במכירה להקריב לשם קרבן ובבעל מום איתא במכירה גם לרבנן משום דע"י מכירה זו תצא לחולין ויש על דין זה שם בעלים של המקדיש כמו שפרש"י וכיון דלכשהוממה יש לו דין בעלים למכור להכי חשוב בעלים להתפיס לקדשי בה"ב הקדש עילוי וא"ש

סימן מא

כסלו תרע"ד ווילנא

א

משה"ק כבוד גיסי הרב הגאון מו"ה יצחק קאסאווסקי נ"י אבד"ק איוויע בדברי הרמב"ם שפסק בפה מה' תו"מ ובה' פסוהמ"ק נטמא אחד מן הסדרים בין לפני הקטרה ובין לאחר הקטרה או שנטמא אחד מן הבזיכין הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו, וכתב ע"ז הכ"מ משנה פ' הקומץ ופסק כחכמים ותמה ע"ז הלא מבואר בגמ' שם בטעמא דרבנן דס"ל הציץ מרצה על אכילות והו"ל כטהור, וכן במנחות י"ב הא נטמאת אחת הני כשרות מ"ט דמרצה ציץ, ומאחר שהרמב"ם בפ"ד מה' ביאת המקדש פסק שאין הציץ מרצה על אכילות והו"ל האי טמא כאבוד ושרוף ולמה יועיל הקטרה ליתר החלות הטהורות עכ"ד יפה תמה ופלא אשר נו"כ של הרמב"ם במקומם לא הרגישו בזה, ומצאתי בס' טהרת הקדש בחדושיו למנחות ט"ו שהרגיש בזה ונראה בישוב הדבר עפ"י המבואר במנחות י"ב לרבא הא יצאו הנך דגואי כשרות, מאן שמעת לי' דאמר זריקה מועלת

ליוצא רע"ק היא כו', מבואר שם דלכו"ע בין לאביי ובין לרבא לרע"ק דזריקה מועלת ליוצא הנך דגואי כשרות ורק בחסרון אליבא דר"ע פליגי לפי המסקנא דלרבא מוכח מברייתא דבנפרסה מודה רע"ק דלא מהני ולאביי אליבא דר"ע גם חסרון מהני הקטרה, אבל ביוצא מהני גם לרבא והנך דגואי כשרות, והנה בטמא יש לעיין אי דמי ליוצא או לחסרון, ולפ"מ שפירש"י שם בדברי ר"ה דאפילו לרע"ק דאמר דזריקה מועלת ליוצא ה"מ יוצא דאיתא בעינא ופסול מחמת ד"א הוא אבל חסרון דפסולא בגופא הוא לא מהני לי' הקטרה ופרש"י דבר אחר אויר ירושלים פוסלו שיצא חוץ לקלפים, וכן בדי"ג בפירוש הר' מאיר שם מחמת ד"א שיצאו דבאימורין גופא ליכא פסול, ונראה לפי"ז דנטמא דהוי פסול בגופו ולא דמי ליוצא דאוירא קא גרים.

וכן נראה מל' התוס' במעילה ד"ז דהא דרע"ק דזריקה מופלת ליוצא הוא דוקא ליוצא ולא בשארי פסולין מדברי הרמב"ם בפ"ג ה' מעילה הלכה ט' מבואר דמשוה טמא ליוצא וז"ל יצאו השיריים או נטמאו ואח"כ הקטיר הקומץ אעפ"י שהן אסורין באכילה אין מועלין בהן. שהרי קרב המתיר כמצותו עכ"ל, ויעוי' בכ"מ בשם הר"י קורקוס דע"כ מיירי ביצאו או נטמאו מקצת שיריים מיירי דבכה"ג זריקה מועלת ליוצא ומקטיר את הקומץ לכתחילה יעוי"ש, הרי דמשוה הרמב"ם טמא ליוצא ומקור דברי הרמב"ם מתוספתא פ"ד דמנחות נטמאו השיריים והקטיר את הקומץ הכל מודים (אפילו ר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא) שאין מועלין בה מבואר מלשון התוספתא דלרע"ק דס"ל דזריקה מועלת ליוצא לטמא א"צ לטעם דריצוי ציץ משום דטמא דמי ליוצא, ולפי שי' הרמב"ם דמשוה טמא ליוצא דזריקה מועלת בהו צ"ל שפי' הא דאמר ר"ה ה"מ יוצא דאיתא בעינ' ומיפסל מחמת ד"א דגם טמא חשוב פסול מחמת ד"א ולא כמו שפירש"י דרק יוצא דמשום אויר ירושלים שפוסלו חשוב ד"א ורק דגם טמא ל"ה פסולו מגופו אבל חסרון הוי פסולו בגופו כדאמר בד"ט דחסרון כבע"מ דמי וכה"ג מחלק בקדושין דס"ו בעל מום פסולו בגופו, וכן מקוה חסרה פסולו בגופו ובן גרושה וב"ח קרי לי' פסולו מאחרים מחמת אמו ומשו"ה טמא דמי ליוצא דאיתא בעינ' ופסול מחמת טומאה דהוי כבע"מ הוי כפסולא דגופו ולא מהני הקטרה ויותר הי' נ"ל בביאור דברי הש"ס דמחלק מפסול יוצא דהוי פסול מחמת ד"א בין פסול חסרון דהוי פסולו מגופו וצ"ב מאי נפ"מ סוף סוף נפסלו השיריים מצד יוצא, ונראה דכונת הגמ' דבאמת הא דזריקה מועלת ליוצא לרע"ק, משום דעצם הזריקה עשה פעולתו להוציא מידי פעולה ולהפקיע הבשר מידי קדושתו ורק שנתהוה על הבשר פסול אחר פסול יוצא ופסול יוצא הא איתניהו גם לאחר זריקת דם ואין פסול יוצא נוגע לעצם הזריקה.

ולהכי מועלת הזריקה להפקיע מידי מעילה ולקובעו בפיגול דהא בהזריקה עצמה אין שום פסול ודי להתיר ולהפקיע המעילה ורק הבשר הנפסל מחמת ד"א מפסול יוצא שאפשר שתפסל גם אחר הזריקה וכיון שהזריקה עשתה את פעולתה והבשר נפסל מצד פסול ואיסור חדש ודמי כנפסל אחר זריקה וע"כ מועלת זריקה ליוצא לר"ע להפקיע מידי מעילה משא"כ בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה דפסול זה ל"ש אחר הקטרה והא אין על השיריים פסול מיוחד רק דגזרה תורה שאין השיריים שחסרו ניתרים פ"י הקטרת הקומץ בד"ט ואין הקטרת הקומץ מועלת להתיר השיריים שחסרו וא"כ זהו פסולו בגופו חסרון בעצם המתיר, וזהו שאמר ר"ה אפילו לרע"ק דאמר זריקה מועלת ליוצא ה"מ יוצא שהוא פסול מחמת ד"א מחמת פסול מיוחד דאיתנייהו גם לאחר זריקה ולא מצד חסרון הזריקה, ולפיכך מועלת הזריקה להוציאה מידי מפילה, משא"כ בחסרון דהוי פסולו בגופו מצד עצם חסרון הקטרה דלא הועילה להתיר השיריים וממילא דבקדושתם עומדים ולא יצאו מידי מעילה.

וזהו דאיבע"ל להש"ס בדין איסור השיריים, אם שהוא מצד חסרון המתיר של הקטרה ולא יצאו ידי מעילה או שהקטרה מועלת גם לחסרון להפקיע מקדושתם ורק שהוא איסור מיוחד שנתחדש על השיריים ע"י החסרון, ולפמש"כ בס' רב הונא והאיבעי א"כ גס טמא דמי ליוצא דאיתנייהו ג"כ לאחר זריקה ופסול מחמת ד"א מחמת טומאת הבשר ולא מצד חסרון הזריקה

ב

עכ"פ שיטת הרמב"ם מפורש בפ"ג מה' מעילה הל' ב) דהקטרה מועלת לטמא כמו ליוצא וזה נראה ג"כ שי' הרמב"ם פי"ב מה' פסוהמ"ק הל' י"ד שמפרש הרמב"ם הא דנפרסה חלה אחת כולן פסולות בתודה ופסק שם יצאה החלה או נטמאת שארי החלות כשירות הרי דמשוה טמא ליוצא ואעפ"י שאין הציץ מרצה על אכילות מ"מ כיון דזריקה מועלת לטמא כמו ליוצא שאר החלות כשרות. והראב"ד משיג שם פ"ז דע"כ מירי הרמב"ם בין שחיטה לזריקה והא בפרק התכלת כולהו בחד גווני תני להו בין נפרם ובין יצא ובין נטמא הכל פסול ולא תני בהו תורם מן השלם על הפרום כו' דלית להו תקנתא והכ"מ מיישב דהא מבואר בדי"ד דיצאו אנך דגואי כשרות כו' ואע"ג דברייתא דהתכלת תני להו בחד גוונא איכא למימר מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ופשט ד' הרמב"ם לפי דברי הכסף משנה במה שכתב אחר כך נפרס לחמה או נטמא או יצא מירי שנפרס ונטמא ויצא כל הלחם כדמדויק לשונו דמתחילה כתב תולה שנפרסה חלה אחת כו'

ואח"כ נפרס לחמה כו' ואח"כ כתב נזרק הדם ואח"כ נפרס מקצת הלחם כו' דבנפסל כל הלחם.

גם אחר זריקה ל"ש תורם מן השלם על הפרום ומכש"כ לפני זריקה דהא אין כאן לחם כלל (ומש"ש הרמב"ם יצא עד שלא נשחטה התודה מביא לחם אחר ושוחט צ"ע דהא עד שלא נשחט התודה לא נתקדש הלחם ואין לו רק קדושת דמים וכמבואר בפסחים די"ג ונפריקינהו דלא נפסל ביוצא כלל ובאמת במנחות מ"ו מבואר עד שלא שחטה יצא לחמה מכניסה ושוחט וצ"פ) ויעוין בתוספתא פי"א דמנחות הל' י' נטמא לחמה כו' ובהמפרש שם ועוד דהא שי' הרמב"ם דביוצא כל הבשר לא מהני זריקה וה"ה ביצא הלחם ובאמת השגת הראב"ד מהברייתא דתכלת י"ל דגם הרמב"ם מפרש הברייתא בחד גוני כמו הראב"ד אף במקצת ורק דס"ל דהברייתא אתי כר"א דאין זריקה מועלת ליוצא וכמש"כ התוס' שם מ"ו בד"ה וששחטה אבל שי' הראב"ד קשה דהא קיי"ל כרע"ק דזריקה מועלת ליוצא וכמבואר בדי"ב דהנך דגואי כשרות לרע"ק ומש"כ הכ"מ לישב ד' הראב"ד דלמאי דמד"ק רבא בדי"ב לא שמיע להו הברייתא דתכלת צ"ע דהא הברייתא אפשר לאוקמי כר"א דאין זריקה.

מועלת ליוצא ואן סתירה לזה לדיוקא דרבא וכן ונטמא אתי כמ"ד דאין ציץ מרצה על אכילות וכמ"ש התוס' שם, ונראה בד' הראב"ד דס"ל כמ"ש השימ"ק במנחות דמ"ו אות י"ח דבתודה גם לרע"ק אין זריקה מועלת ליוצא דע"כ ל"א רפ"ק זריקה מועלת ליוצא ה"מ באמורים אבל בלחמי תודה דלאו גופא דזיבחא מודה דאין זריקה מועלת ליוצא והכי משמע בזבחים ד"צ כו' דה"מ גבי שתה"ל דלאו גופא דזבחא דבאבראי לא פליג וגם לרע"ק לא מהני זריקה ומפרש הראב"ד הא דמנחות די"ד דבנפרסה חלה אחת כולן פסולות דוקא נפרסה אבל יצא הנך דגואי כשרות בלחה"פ כפירש"י דמהני הקטרת הבזיכין במקום זריקת דם ודוקא בלחה"פ אבל בתודה דל"מ זריקה ליוצא באבראי לרע"ק להכי אף ביצא ונטמא מקצת כל הלחם פסול כמבואר בברייתא דתכלת והרמב"ם לשי' שפסק בפ"ז מה' פסוהמ"ק הל' י"ט שתה"ל שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן נתפגלו שתי הלחם אעפ"י שהן בחוץ שהזריקה מועלת ליוצא אעפ"י שעדיין הם בחוץ עכ"ל ויעוי' בד' הכ"מ שם דמה שאמר ר"פ ממאי דכי איתנייהו אבראי פליגי כו' בדרך דחי' בעלמא ועי' בלח"מ בפ"א מה' פסוהמ"ק הל' ל"ג יעוישה"ט ולשי' הרמב"ם דזריקה מועלת בתודה על הלחם ע"כ צ"ל דהברייתא דתכלת אתי כר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא כמ"ש התוס' אבל לפ"מ שפסק כר"פ גם היכא דאיתנייהו

אבראי ומפרש להכי הא דמנחות די"ב גם בתודה וע"כ פסק כן להלכה ביצא ונטמא מקצת דמה שבפנים והטהור כשרות כמו דמדייק רבא במנחות די"ב.
ולמשנ"ת שי' הרמב"ם בתודה בפי"ב מה' פסוהמ"ק ובפ"ג מה' תפילה הל' ט' דמשוה טמא ליוצא א"ש בפשיטות מש"פ הרחב"ם נטמא אחד מן הסדרים כו' הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו כמו שמבואר במנחות י"ב דלרע"ק הנך דגואי כשרות וה"ה בטמא והא דקאמר אם נטמאת אחת הני כשרות מ"ט דמרצה ציץ הוא לר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא ואיצטריך אליבי' לריצוי ציץ אבל לרע"ק דס"ל דזריקה מועלת ליוצא גם בלא ריצוי ציץ מהני הקטרה והנך דגואי כשרות ולהכי פסק כרבנן דר"י דהטהור בטהרתו והא דמוקים רב פפא במנחות שם דר"י ורבנן פליגי, אי ציץ מרצה על אכילות ולא מוקים דפליגי בפלוגתא דרע"ק ור"י אי זריקה מועלת ליוצא דרב פפא לטעמי' דאמר במנחות דמ"ו ממאי דכי איתניהו אבראי פליגי דילמא דכי איתניהו אבראי דכולי עלמא לא פליגי דאין זריקה מועלת ליוצא ואע"פ דבבשר מהני זריקה ליוצא אפילו כי איתניהו אבראי משום דהוי גופא דזיבחא משא"כ בלחם דלא הוי גופא דזיבחא כמו שפירש"י במנחות מ"ו וחזינן חזה דשאני היכי דלא הוי גופא דיבחא דלא מהני ביוצא וה"ה בטמא.

ג

אולם גם אי נימא דבטמא כיון דהוי בגואי זריקה מועלת לרב פפא כחו ביוצא היכי דעיילינהו מ"מ י"ל דלהכי לא מהני זריקה בשתי הלחם משום דהא דאמרינן זריקה מועלת ליוצא ולסמא הטעם דאף אי נימא דאין זריקה מועלת הוי זריקה כשירה לגבי הפנים והטהור ורק שאנו דנין לגבי חלק היוצא והטמא אי כשירה מועלת להו משא"כ בתי הלחם דאי נימא דאין זריקה מועלת לטמא אבדו לחם ואבדו כבשים והכבשים פסולים לגמרי וממילא דאין כאן זריקה כלל ומהכ"א דזריקה כזו מועלת להכשיר הזריקה דהא אי נימא דאין זריקה מועלת ל"ה זריקה כלל ואעפ"י דמצינו ר' יהושע דס"ל לגבי דמן אם אין בשר אין דם דמהני זריקה ליוצא כלו והא התם אי ניחא דאין זריקה מועלת ואין בשר אין דם ולא הוי זריקה כלל שאני בהרצאה דקל היא שהקילו חכמים בדרשא דאם אין בשר אין דם וכמבואר דק"ד וכפרש"י שם דבעור דאיתא בעינא ומרצה והתוס' במנחות די"ב דלגבי הרצאה מהני אפילו ביוצא כלו וכל זה בדין הרצאה לבד אבל לשארי ענינים מהכ"ת דזריקה מועלת ליוצא וטמא שיוכשר עי"ז הזריקה עצמה והא דין דרפ"ק דזריקה מועלת ליוצא לא מצינו רק לגבי יוצא ואינו מגע לגוף הקרבן גם אם לא תהי' הזריקה מועלת, אולם במנחות דמ"ז שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דמן של כבשים חוץ לזמנם ר"א אומר אין בלחם משום פיגול ורע"ק אומר יש בלחם

משום פיגול ואמר רב ששת כו' דר"א לטעמי' דאמר אין זריקה מועלת ליוצא ורע"ק לטעמי' דאמר זריקה מועלת ליוצא והא התם כיון דשתי הלחם יצאו ונפסלו ביוצא וכל שאבדו לחם אבדו כבשים ולא קרב המתיר כמצותו ואיך אמר רפ"ק יש בלחם משום פיגול והא לא הוי קרב המתיר כמצותו ואין בו משום פיגול ועכצ"ל דלרע"ק דזריקה מועלת ליוצא לא הוי אבדו לחם כלל כיון דהזריקה הועילה לגבי לחם וע"כ לא אבדו כבשים וקרב המתיר כמצותו קרינן בי' ואע"פ דאם נימא דאין זריקה מועלת אין כאן זריקה כלל והקרבן פסול מ"מ אמרינן גם בכה"ג זריקה מועלת.

והנה השימק"ו שם הרגיש בזה בדברי ר"א דאין בלחם משום פיגול דמשמע דבכבשים יש בו משום פיגול והא לר"א אבדו לחם ואבדו כבשים ותירץ דלצדדים קתני דבכבשים יש בו באופן דזרק שלא לשמה קאי יעו"ש ועוד תירץ דלפ"מ דאיבעי לי' בדי"ב בחסרון ולרבא שם דמהני הקטרה לגבי חסרון, וביאור ד' השימק"ו בקושייתם שהקשו לר"א מדיוקא ולא לרע"ק דמפורש בו דיש בלחם משום פיגול משום דלרע"ק דזריקה מועלת ליוצא לא הוי אבדו לחם כלל אבל לר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא והוי אבדו לחם ואבדו כבשים אולם מה שתירצו דאי נימא דחסרון מהני הקטרה א"ש גם לר"א תמוה דהא עד כאן לא איבע"ל שם בחסרון דלר"א מהני הקטרה אלא לרבא כיון דהוי דגואי כמבואר שם, אבל ביוצא דמפורש דלר"א לא מהני זריקה ואבדו לחם, ממילא דאבדו כבשים וצ"ע וצ"ל בדעת השי' מקובצת דס"ל דשתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה לא דיצאו כל שתי הלחם רק חלק מזה וס"ל דאי נימא דהקטרה מהני בחסרון לא אמרינן בכה"ג אבדו לחם ואבדו כבשים ואף דהלחם בודאי פסול מצד חסרון כמו בשירי מנחה שחסרו מ"מ כיון דהקטרה מועילה לגבי חסרון חשוב לא אבדו לחם וכבשים כשרים, עכ"פ הרי מבואר דלרע"ק דיש בלחם משום פיגול דכיון דזריקה מועלת ליוצא לא אבדו לחם וקרב המתיר כמצותו וכל זה לאוקימתא דרב ששת שם דמוקים לה דפליגי ואזלי לטעמייהו אי זריקה מועלת ליוצא, אבל לרב פפא דמוקים לה דפליגי אי שחיטה מקדשא, א"כ אין ראי' כלל דלרע"ק מהני זריקה מועלת ליוצא בכה"ג היכי שאנו דנין אם הוי זריקה כלל ויובן מזה הא דמתקיף לה לרב פפא וממאי דכי איתניהו אבראי פליגי דילמא בדאיתניהו אבראי דכו"ע לא פליגי דאין זריקה מועלת ליוצא ובהדר עיילינהו פליגי דר"א סבר לה כרבי כו' ולכאורה תמוה למה דחקו לרב פפא לאוקמי בפלוגתא אחרת כיון דמוקים לה בדהדר עיילינהו, א"כ י"ל דפליגי בזה לטעמייהו דרע"ק סבר דזריקה מופלת ליוצא ויש בלחם משום פיגול דהא בדעיילינהו מהני לרע"ק גם לרב פפא.

ולפמש"כ א"ש דבאמת ס"ל פפא דגם בדעיילינהו לא מהני זריקה לרע"ק משום דנין על עצם הזריקה אם הוי זריקה הוגנת דא"נ זריקה מועלת ליוצא אבדו לחם ואבדו הכבשים ופסול הקרבן בכה"ג לכך מוקי לה דפליגי אי שחיטה מקדשא ושיעור דברי רב פפא דכיון דכי איתניהו אבראי לא פליגי וע"כ בדעיילינהו לגואי א"כ מנ"ל לחדש לרע"ק דזריקה שאינה הוגנת שאנו דנין על עצם הזריקה מועלת ליוצא י"ל דפליגי אי שחיטה מקדשא ולפ"ז לרב פפא לא מצינו בכה"ג זריקה מועלת להכי לא מוקים לה בשתי הלחם שנסמא אחד מן הסדרים דפליגי אי זריקה מועלת ליוצא ומוקים לה דפליגי אי ציץ מרצה על אכילות אבל למש"פ הרמב"ם בפי"ז מהל' פסוהמ"ק הל' י"ט שה"ל שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן שנתפגלו שתי הלחם שהזריקה מועלת ליוצא אעפ"י שעדיין הן בחוץ כאוקימתא דרב ששת וס"ל דגם בכה"ג זריקה מועלת ליוצא ומשום טמא ליוצא א"ש מש"פ נטמא אחד מן הסדרים כו' הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו, עוד נראה לישב באופן אחר אפילו אם נימא דלרב פפא מהני בשה"ל זריקה לטמא דהוי בגואי גם בכה"ג היכי שאנו דנין על עצם הזריקה והא דלא אוקמי דפליגי בפלוגתא דזריקה מועלת ליוצא משום דס"ל לרב פפא דאעפ"י דזריקה מופלת ליוצא, מ"מ כיון דהיוצא אסור באכילה וכמו שאמרו במעילה ד"ז הוי כשירי מנחה שחסרו וכמו שנראה מדקדוק לשון הרמב"ם מפי"א מהל' פסוהמ"ק הל' כ' דמה שנשאר בכשרותן אסורים באכילה (ומבואר להלן מקור דברי הרמב"ם) ולהכי גם בשה"ל בנטמא אחד מן הסדרים כיון דחלק הפסול אסור באכילה גם הנשאר אסור באכילה כשירי מנחה שנפסלו מקצתו דהשירים אסורים באכילה ומדס"ל.

דהטמא בטומאתו והטהור בטהרתו להכי מוקים לה בציץ מרצה על אכילה דמשוי לה כטהור גמור ובודאי דהשירים ם מותרים והטהור בטהרתו ובזה מיושב משה"ק השיטה מקובצת שם בהא דר"י ס"ל אין הציץ מרצה על אכילות ושניהם יצאו לבית השרפה א"כ אבדו לחם ואבדו כבשים ג"כ, וא"כ נפסלו גם הכבשים ועו"ש והשימק"ו תמה בתחלה לפי הו"א דפליגי אי ציץ מרצה על אכילות אבל לפי המסקנא דטעמא דר"י דאין ק"צ חלוק ואף בעולין אמרינן כן ובודאי דהוי זריקה הוגנת אלא שאין ק"צ חלוק ולא חשוב אבדו לחם לגבי הקרבן כיון דהציץ מרצה אלא דלמוד ערוך הוא שאין ק"צ חלוק ורק לפי הו"א דס"ל לר"י דאין הציץ מרצה על אכילות, א"כ אבדו לחם דהוי כחסר ואבדו כבשים, וזהו קושי' גדולה ולמשנ"ת י"ל דבאמת כו"ע בין רבנן ובין ר"י ס"ל כרע"ק דזריקה מועלת ליוצא וה"ה לטמא ולהכי לא הוי כאבדו לחם כיון דזריקה מועלת וכמבואר בשה"ל שיצאו בין שחיטה לזריקה דחשוב קרב המתיר כמצותו, ובטמא דהוי בגואי גם לר"פ ס"ל

דאף דלאו גופא דזיבחא הוא זריקה מועלת ולהכי הכבשים כשרים אלא דפליגי אם ציץ מרצה על אכילות דנהי דזריקה מופלת ליוצא מ"מ הוי כשירי מנחה שנפסלו דהשיריים אסורים ורבנן דס"ל דהציץ מרצה על אכילות הו"ל כטהור גמור והטהור בטהרתו, אבל ר"י דס"ל דאין הציץ מרצה על אכילות נהי דזריקה מועלת לטמא ולא הוי אבדו לחם מ"מ שניהם יצאו לבית השריפה דהוי כשירי מנחה שחסרו ונפסלו באכילה, וזהו דדחקו לרב פפא לאוקמי בציץ מרצה על אכילות ולא בפלוגתא דזריקה מועלת ליוצא דאם איתא דר"י ס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא א"כ הוי אבדו לחם ואבדו כבשים, אעכצ"ל דכו"ע ס"ל דזריקה מופלת וגם ר"י ס"ל כן אלא דס"ל דכיון דאין הציץ מרצה על אכילות השיריים אסורים, וגם הטהור יצא לבית השריפה, ואף עפ"י דמדייק בדי"ב הא יצאו הנך דגואי כשירות נראה לפ"מ שמפרש הרמב"ם הא דאם נפרסה אחת מחלותיה כולן פסולות בתודה, ולר"פ דס"ל דכל היכי דלאו גופא דזיבחא לא מהני זריקה לגבי הלחם ליוצא ורב פפא מישב הברייתא כאביי הא נטמאה כשירה דציץ מרצה על אכילות ובזה הו"ל כטהור אבל ביוצא גם הנך דגואי אסורות באכילה, וכל זה לפ"מ דמוקים לה דר"י ס"ל דאין הציץ מרצה על אכילות ומוכרח דאעפ"י דזריקה מועלת לטמא מ"מ השיריים אסורים כדין שירי מנחה אבל לפי המסקנא דר"י ס"ל דאין הציבור חלק ולהכי שניהם יוצאים לבית השריפה.

אעפ"י דזריקה פועלת ליוצא וממילא דלרבנן דלא ס"ל אין ק"צ חלוק כיון דזריקה מועלת ליוצא הטהור בטהרתו וכיון דפשטות הסוגי' בדי"ב דהנך דגואי כשרות וכמ"ש כן הרמב"ם בפי"ב מהל' פסוהמ"ק הל' י"ד דחלות חלוקת לא דמי לשירי מנחה שחסרו כמו שיבואר להלן ולהכי דזריקה מועלת לטמא כמו ליוצא כמו שהשוה הרמב"ם להכי גם בטמא פסק הרמב"ם דנטמא אחד מן הסדרים הטהור בטהרתו. ולפמשנ"ת בטעם דר"י דס"ל דאין הציץ מרצה על אכילות דאעפ"י דאין הציץ מרצה מ"מ כיון דזריקה מופלת לטמא כמו ליוצא להכי לא אבדו הכבשים דלא אבדו לחם כיון זריקה מועלת הרי מדהכבשים כשרים מוכח כשי' הרמב"ם דמשוה טמא ליוצא וזריקה מועלת בו

ד

והנה מד' הרמב"ם שפסק דנטמא אחד מן הסדרים הטהור בטהרתו וכן בתודה דיצא החלה או נטמאת שאר החלות כשרות מבואר דמותרים באכילה וכמשנ"ת לפי דזריקה מועלת ליוצא ולטמא וכן הדין בלחה"פ ותודה ולא דמי לנפרסה דכל החלות אסורות ואילו בשירי מנחה פסק הרמב"ם בפי"א מה' פסוהמ"ק הל' כ' קמץ את המנחה ואח"כ נטמא שיריה כולן או נשרפו או יצאו כו' לא יקטיר הקומץ ואם הקטיר הורצה נשאר

מעט מן השירים בכשרותן מקטיר הקומץ ואותן השיריים שנשארו אסורין באכילה עכ"ל ומעכ"ת דקדק מלשון הרמב"ם ואותן השירים דאפילו כל השיריים ישנן במציאות רק שחלק מהן נפסלו שנטמאו או שיצאו חלק מהם הרי השיריים אסורין דכיון שנפסל הרי הוא כחסר הרי דבזה משוה הרמב"ם נפסל לאבוד ושרוף וכת"ר תמה ע"ז דהא בהדיא מבואר במנחות די"ב דלרע"ק דזריקה מועלת ליוצא הנך דגואי כשרות וחשיב כאיתנייהו בעינא וא"כ ביוצא חלק משירי המנחה כיון דהקטרה מועלת ביוצא הוי כאיתנייהו ולמה יאסרו השריים.

ונראה בבאור דברי הש"ס במנחות י"ב דמדייק רבא מברייתא דנפרסה כל החלות פסולות דאין הקטרה מועלת בחסרון תמהו בתוס' שם בד"ה היא היכי דייק מהכא דלא מהני הקטרה למקבעי בפיגול ולאפוקי מידי מעילה ופירשו בשני אופנים בתי' הראשין דייק מלשון פסולות דלא קתני אין נאכלות ולפי' תי' זה פשט דהג"מ דמשוה נפרסה חלה אחת מחלות לחה"פ כדין שירי מנחה שחסרה ודין אחד להם דכל השיריים אסורים ומדנקט פסולות ולא קתני אינן נאכלות ע"כ דלהורות בא דלא מהני הקטרה למיקבעי בפיגול ודוקא נפרסה אבל יצאה לרע"ק דזריקה מועלת ליוצא הנך דגואי כשרות הן וע"כ דכשרות לגמרי ומותרות באכילה דאי כשרות שנקבעת בפיגול גם היוצא נקבעת בפיגול וע"כ הנך דגואי מותרות באכילה לפי דלרע"ק זריקה מועלת ליוצא ל"ה כחסר כלל ואין בזה דין שירי מנחה שחסרו ולמאי דמסיק אביי דר"א היא דאמר אין זריקה מועלת ליוצא אבל לרע"ק אפילו חסרון נמי מהני לי' הקטרה יפורש לפי"ז דמהני הקטרה למיקבע בפיגול אבל לא להתיר השיריים באכילה כדין שיריים שחסרו דאסורים באכילה וגם שארי החלות אסורות לרע"ק ולא דמי ליוצא דכיון דזריקה מועלת בהו ל"ה חסר כלל אבל בנפרסה וחסרון דהוי חסרון בפועל ושירי מנחה שחסרו השיריים אסורים ולפי פירוש זה הרי מוכרח מדהג"מ דלרבא דזריקה מועלת ליוצא גם בשירי מנחה שיצא חלק מהם השיריים מותרים דל"ה חסר כלל וכ"ז לתירוץ הראשון אבל בתי' השני כתבו לפרש, א"נ דדייק מדאחמיר כולי האי דכי נפרסה האחת כולן פסולות ש"מ דלא מהני לי' הקטרה לפיגול ולמעילה עכ"ל ולפ"ז דייק רבא מעיקר הדין דאילו הי' הקטרה מועלת לחסרון הי' שארי החלות כשרות כמו ביוצא אחת מהן ולכאורה צ"ע דאפילו תימא דהקטרה מועלת לחסרון לא דמי ליוצא דהא ביוצא אי הקטרה מופלת ביוצא ל"ה חסרון כלל משא"כ בחסרון במציאות נהי דהקטרה מועלת בהו מ"מ הא יש חסרון בפועל ודמי לשירי מנחה שחסרו ונראה באור דבריהם בתי' זה כמש"כ השיטה מקובצת שם וי"ל דשאני התם דגלי קרא נותרת ולא נותרת מן הנותרת ודין הוא דלא מיתאכלי מיהו אפשר

דמהני להו הקטרה לענין למקבעינהו בפיגול כו' אבל הכא מצי להעמיד קרא דהיא לפסול הנפרסת לבד וכל אינך דשלמות כשרות אלא דפסלינהו לכולהו כו' משתמע לי' דפסול חסרון מרובה זהו תו"ד מבואר מדבריהם דבאמת אין לכל החלות דין מנחה אחת שחסרה ומקרא דהיא לא ידעינן רק דחלה הפרוסה פסולה מדין חסרון והא דכל החלות פסולות לפי דבעינן שיהי' הקטרת הבזיכין על י"ב חלות וכיון דחלה אחת פסולה מדין חסרון אין כאן י"ב חלות וביוצא לרע"ק הנך דגואי כשרות לפי דזריקה מועלת ליוצא הו"ל הקטרת הבזיכין על י"ב חלות וה"נ בחסרון אי נימא דהקטרה מועלת לחסרון חשוב גם חלה הפרוסה בתוך י"ב חלות דמה לי פסול חסרון ומה לי פסול יוצא וע"כ מדייק מזה דאין הקטרה מועלת לחסרון ואביי דדחי לי' דברייתא אתי' כר"א דאין הקטרה מועלת לחסרון אבל לרע"ק הקטרה מופלת לחסרון וממילא לרע"ק גם שארי החלות כשרות וכמש"כ התוס' בד"ה שאם (ויפה כיון כת"ר לפרש כן דהתוס' דלרע"ק חלות האחרות כולן כשרות היינו לתי' הב' שבדבור הקודם אבל באמת לתי' הראשון גם שארי החלות אסורות אלא דמהני לקבוע בהו פיגול) משום דגם החלה הפרוסה חשובה בתוך י"ב החלות לפי דהקטרה מועלת בהו (ורק היכא שנאבדה החלה לגמרי בזה ל"ש הקטרה מועלת בהו וממילא דשארי החלות אסורות) ולפי פי' זה אין ללחה"פ דין שירי מנחה שחסרו רק לגבי החלה הפרוסה דילפינן מהיא וממילא דאין ראי' מהא דאמרינן לרבא דביוצא לרע"ק הנך דגואי כשרות לשירי מנחה שיצא חלק מהם דהשיריים מותרין דהא חזינן לאביי דגם בנפרסה לרע"ק שארי החלות כשרות אעפ"י דשירי מנחה שחסרו בודאי אסורים וגם לרבא הרי מוכרח מזה דאין הקטרה מועלת לחסרון אבל אי הי' הקטרה מועלת לחסרון היו מותרים שארי החלות אף על פי דשירי מנחה שחסרו אסורים גם למאן דאמר דהקטרה מועלת בהו וע"כ דזהו ענין אחר ולהכי אעפ"י דבלחה"פ הנך דגואי כשרות משום דזריקה מועלת ליוצא אין ראי' מזה לשירי מנחה שיצאו חלק מהם דמותרים השיריים דנהי דזריקה מועלת ליוצא הא אמרו במעילה ד"ז לשריפה ולא לאכילה וכיון דחלק השירים אסור הו"ל נותרת מן הנותרת ולחה"פ חלוק משירי מנחה שהרי למ"ד הקטרה מועלת לחסרון גם בחסרון החלות האחרות מותרות

ה

והנה הרמב"ם שפסק בפי"ד מה' פסוהמ"ק הל' י"ד דנפרסה חלה אחת כולן פסולות לכאורה הי' נראה דמפרש דהג"מ דמנחות די"ב כתי' הראשון שבתוס' דדייק מלשון פסולות ולפ"ז גם אליבא דאביי דס"ל דלרע"ק הקטרה מועלת לחסרון היינו לקובעו בפיגול אבל לא להתיר באכילה ולכאורה צ"ע דברי הכ"מ שם שכתב דאביי דחי' בעלמא

הוא ועוד דכרבא נקטינן דהא בפשוטו י"ל דס"ל להרמב"ם דגם לאביי הקטרה מועלת בחסרון רק לקובעו בפיגול ולא להתיר האחרות וכמ"ש לפי' תי' הראשון שבתוס' אולם אפשר לומר בשי' הכסף משנה דהרמב"ם דמפרש הא דנפרסה חלה אחת בתודה אי אפשר לומר כתי' הראשון דדייק מלשון פסולות דהא י"ל בתודה כיון דהחלות אסורות באכילה וידי נדרו לא יצא וזורק הדם לשם שלמים כמבואר במנחות דף מ"ו ברש"י שם, א"כ אין כאן זריקת תודה כלל לקבוע את הלחם בפיגול דהא הזרירה היתה לשם שלמים ולהכי פסולות לגמרי ואינן קובען בפיגול משא"כ בשיריים שחסרו כין קמיצה להקטרה דמקטיר קומץ עליהן שפיר קבעו בפיגול ואין ראיה מתודה על שירי מנחה וע"כ צ"ל לשי' הרמב"ם דפרש הגמ' בתודה דראית הגמ' כתירוץ שני שבתוס' דמדאמרינן דכל החלות פסולות וע"כ דאין הקטרה מועלת לחסרון דאי הקטרה מועלת לחסרון ודמי ליוצא שארי החלות מותרות ואז הלא זורק הדם לשם פודה וע"כ מדכל החלות פסולות לפי דאין הקטרה מועלת על החלה הפרוסה והתודה חסר לחם ולפי"ז הא אביי ס"ל דהקטרה מופלת לחסרון שארי החלות מותרות וע"כ הכריח לשם חובה וגם מש"כ הכ"מ דכרבא נקטינן תמוה דהא הרמב"ם פסק בפ"ב מה' מעילה בחסרון דהדבר ספק אם יצא ידי מעילה ומעכת"ר התעורר בזה וראיתי בס' לקוטי הלכות להרב בעל החפץ חיים שתמה ג"כ על סתירת דהר"מ והו"ל להרמב"ם לפרש דכולן פסולות מספק אי חסרון גרע מיוצא או דמי ליוצא ונראה בישוב שיטת הרמב"ם דכיון דלפי"מ דקיימא לן אי הקטרה מועלת לחסרון הוי ספיקא דדינא והחלות אסורות מספק ממילא אין כאן לחמי תודה כלל ודמי ליצא ונטמאו כל החלות דהא בחסרון דמספק"ל שמא אין הקטרה מועלת ואין כאן לחם ומספק אסור לזרוק לשם תודה דאין תודה בלא לחם ומספק זורק לשם שלמים וממילא דאין כאן זריקת תודה כלל להתיר את החסרון ושוב החלות אסורות בודאי דהא אין כאן זריקת תודה כלל להתיר את החסרון וע"כ סתם הרמב"ם דהחלות אסורו בודאי לפי הלכה דהוי ספיקא דדינא אי הקטרה מועלת לחסרון וא"ש ועפ"ז רק בתודה בנפרסה פסולות בודאי לפי שהתודה נקרבת לשם שלמים אבל באמת נראה מלשון הרמב"ם דגם בלחם הפנים נפרסה חלה אחת גם שאר החלות פסולות בודאי והנה מלשון הברייתא דתני אם משפירקה נפרס לחמה הלחם פסול לפי הנראה מדהתוס' בדי"ב ד"ה היא אין הכרח כ"כ דבנפרס חלה אחת כל הלחם פסול וגם י"ל כמש"כ התוס' שם דאתי כר"א דס"ל אין זריקה מועלת ליוצא יעוי"ש אבל מלשון הרמב"ם פ"ה מה' התו"ס הל' ט"ו נפרסה חלה אחת מן הלחם אם עד שלא הכיר כו' ואם אחר שהסיר הלחם נפרס הלחם פסול ומקטיר עליו את הבזיכין עכ"ל ומשמע דבנפרס חלה אחת דעלה קאי כל הלחם

פסול כמו ברישא דאינו מקטיר עליו את הבזיכין דבודאי כל הלחם פסול ומדתני הלחם פסול סתמא משמע דודאי פסול כמו בתודה ובהל' ב' שם כתב נטמא אחד מן הסדרים כו' דהטהור בטהרתו דזהו החילוק בין נפרסה שהוא חסרון בפועל בין טומאה דזריקה מופלת ליוצא וכן קבע הרמב"ם בר פ י"ב מה' פסוהמ"ק הל' ב' ג' ד' דין חסרון בכלל דשתי הלחם ולחם הפנים וחלת תודה ורקיקי נזיר דבכולם חסר עד שלא נזרק דם הזבח פסולין ומבואר דפסולין בודאי ומכל זה נראה דהרמב"ם מפרש כתי' הראשון דאעפ"י דהקטרה מועלת לחסרון היינו רק לגבי פיגול ומעילה, אבל הלחם פסול אולם לפי"ז דהרמב"ם מפרש כתי' הראשון שבתוס' דדייק מלשון פסולות ולפ"ז דין חסר בלחה"פ ושירי מנחה שחסרו אחד הוא הרי מוכרח לפ"ז דשירי מנחה שיצאו או נטמאו מקצת השיריים מותרים כמו בלחה"פ דהנך דגואי כשרות אי זריקה מועלת ליוצא בשנת"ל ונצטרך לפרש דהר"מ בפי"א מה' פסוהמ"ק הל' כ' דאותן השיריים אסורים קאי על נשרפו או אבדו ולא על יוצא וטמא אולם סגנון לשון הרמב"ם נראה דאכולה קאי ואותן השיריים אסורים ואולי זה שדחקו להכ"מ לפרש שי' הרמב"ם כתי' השני שבתוס' ואביי דחי' הרמב"ם פסק בפיגול ובמעילה דהוי ספק אי הקטרה מועלת לחסרון ונראה דס"ל להרמב"ם דאף לפי פי' הראשון שבתוס' ג"כ חלוק שירי מנחה מלחה"פ בדין זה ביוצא בלחה"פ הנך הנותרת מן הנותרת דהוי מכחה חדא אף דזריקה מועלת ליוצא מ"מ כיון דהיוצא אסור באכילה הו"ל נותרת מן הנותרת.

1

אמנם ראוי להתבונן מקור ד' הרמב"ם מה שחידש דמה שפסול עפ"י דין הו"ל כחסר ולכאורה לפי המבואר במנחות ד"ט דחסרון כבע"מ דמי נראה דוקא בחסרון במציאות הוי מום לא מצד הדין (ועי' בר"ן ר"פ לולב הגזול דאתרוג של דמאי כיון דחלק הכהן מעורב בו הו"ל כחסר ועי' בכורות ד"ג לימא לי' שקול אזנך וזיל ופירש"י שם דהו"ל כבע"מ ועי' במהרי"ט בתשובה סי' ה' דל"ש ביטול בקרבן דהו"ל כבע"מ אולם באמת אין הענינים דומים זל"ז ומפורש בזבחים דכ"ו דרגלי' בחוץ כו' יעוי"ש דכשר אעפ"י דהרגל נפסל משום יוצא ל"ה כבע"מ) אולם ממה שאמרו בדי"ב דלר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא כל החלות פסולות וכן בדפ"ו שם לפי הו"א לטעמא דר"י דס"ל אין הציץ מרצה על אכילות כל הלחם פסול הרי מפורש דמה שחסר עפ"י פסול דין דמי כחסרון הלחם בפועל וצ"ל בסברת הרמב"ם דמה שאמרו בד"ט חסרון כבע"מ דמי הוא לר"ל דס"ל דאין מקטירין עליו את הקומץ אבל לריו"ח דקיי"ל כוותי' דמקטירים עליו את הקומץ ולא נפסל משום זה להקטיר גם לכתחילה אין זה כבע"מ וביותר י"ל דלפי המסקנא

דמסיק דאיסור שיריים שחסרו הוא מקרא דוהנותרת ולא הנותרת מן המחתרת כל שהוא נותרת מן הנותרת בין מצד חסרון במציאות או מצד איסור חשוב נותרת מן הנותרת ולפי המסקנא אין זה מצד בע"מ אמנם עדיין ראוי לבקש מקור לחדוש דין זה דאעפ"י דזריקה מועלת ליוצא מ"מ הו"ל כחסר ואם שאין סתירה מלחה"פ ותודה ממנחות י"ב אבל גם הא ראי' אינו ומנ"ל להרמב"ם לחדש ולחלק שירי מנחה מלחה"פ ותודה

ז

ונראה מקור ד' הרמב"ם טהור ממנחות דכ"ו אמר רב והוא שנטמא כל שיריה אבל מקצת שיריה לא קס"ד נטמא אין אבוד ושרוף לא מאי קסבר אי קסבר שיורא מילתא היא אפילו אבוד ושרוף נמי כו' ומאי מקשה דילמא באבוד ושרוף אפילו מקצת שיריה לא יקטיר את הקומץ הואיל ושיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אסורים ואם אין שיריים אין קומץ וס"ל כר"ל דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין עליו את הקומץ אם מקרא או מסברא כקושי' התוס' במנחות ד"ט דכיון דאסירי הו"ל כאילו לא נשתייר כלום וכ"ז בחסר במציאות כגון אבוד ושרוף אבל בנטמא מקצת דלא הוי כחסר כיון דזריקה מועלת לטמא כמו ליוצא לשי' הרמב"ם דמשוה להדדי והשיריים מותרים שפיר מקטירין את הקומץ ושיורא מילתא ורק באבוד ושרוף שיורא לאו מילתא (ובאמת מדקדוק לשון רש"י בדכ"ו בד"ה קס"ד בתוך הדבור אבל אבדו קצת שיריה או נשרפו אמר ר"י דפסולה הואיל וכולה בעינן קיים י"ל דכונת רש"י דכיון שאין כולה קיים הרי השיריים אסורים ולהכי גם באבדו קצת ס"ל לר"י דפסולה ולחנם הגיה השמ"ק בדברי רש"י שם יעושה"ט) אלא ע"כ צ"ל דס"ל להש"ס דגם שנטמא מקצת השיריים אסורים דהו"ל כשירים שחסרו בין קמיצה להקטרה ואין חילוק בין שיריים שחסרו או נטמאו קצת והנה מד' התוס' במנחות די"ב בד"ה ה"מ מוכח דס"ל בשיריים שיצאו ונטמאו מקצת השירים מותרים דלמש"כ התוס' שם דהכא כיוצא כולו דמי ומיהו פלוגתא היא במעילה ואתיא כמדס"ל דזריקה מועלת ביצא כלו יעוי"ש וקשה לריו"ח דס"ל במעילה שם דביוצא כלו לא מהני זריקה ליוצא איך יפרנס התוספתא דפ"ד דמנחות הל' ח' קמץ בשתיקה ויצאו השיריים חוץ לקלעים והקטיר הקומץ בשתיקה ר"א אומר הרי הוא כמו שהי' כו' רע"ק אומר הורצה ואין מועלין בשיריים (כצ"ל) ומבואר דפליגי ר"א ורע"ק בפלוגתתם במעילה ד"ז אי זריקה תועלת ליוצא ולרע"ק ס"ל דזריקה מועלת על שירי מנחה שיצאו ומפורש דגם בשירי מנחה שיצאו לרע"ק מהני והא אי נימא דגם ביצא ונטמא מקצת השיריים אסורים הו"ל כיצא כולו ומזה מוכרח דהתוס' ס"ל דלמ"ד זריקה מועלת ביוצא גם השיריים מותרים והא דמקשה בדכ"ו אי קסבר שיורא מילתא אבוד

ושרוף נמי ומבואר דבטמא דמי לאבוד ושרוף אין מזה ראי' ליוצא דהתוס' לשיטתייהו במעילה ד"ז דהא דאמר רע"ק זריקה מועלת ליוצא יצא דוקא ולא שארי פסולים וי"ל דס"ל כשי' רש"י דדוקא יוצא דהוי פסול מחמת אויר אבל טמא הוי פסול בגופו ולהכי טמא דמי לאבוד ושרוף ואעפ"י דלאביי לפי המסקנא מהני גם בחסרון הקטרה וה"ה לטמא יש לומר דלא ניח"ל להש"ס לאוקמי מימרא דרב דלא כרב הונא (וכדמקשה הש"ם בפ' מפנין מרב לרב הונא) דסבירא ליה דבחסרון לא מהני הקטרה ולפי"ז דוקא טמא דלא מהני בו זריקה דמי לאבוד ושרוף אבל ביוצא דזריקה מועלת בהו גם שירי מנחה שיצא מקצת השיריים מותרים (ומאי דמבואר בתוספתא בשירי מנחה שנטמא דהכל מודים דהציץ מרצה על אכילות שאני התם כיון דהציץ מרצה הו"ל כטהור גמור והשיריים מותרים) וכ"ז לשי' התוס' דמחלק בין טמא ליוצא אבל הרמב"ם דמשוה טמא ליוצא לשיטתו לכאורה מוכרח מקושית הש"ם בדכ"ו דאעפ"י דזריקה מועלת בהו מ"מ דמי לאבוד ושרוף והשיריים אסורים.

ח

אולם ק"ל אם נימא דשירי מנחה שיצאו ונטמאו חלק מהם השיריים אסורים דהא איבע"ל במנחות די"ב אי הקטרה מועלת לחסרון ולרב הונא לא מהני והא מהתוספתא דפ"ד דמנחות בשירי מנחה שיצא מבואר דלרע"ק הורצה ואין מועלים בשיריים והא שירי מנחה שיצאו גם מקצת השיריים שנשארו אסורים והו"ל כשירים שחסרו בין קמיצה להקטרה ומפורש דמהני הקטרה לחסרון להוציא מידי מעילה ומטמא דמבואר ג"כ בתוספתא דהכל מודים שהציץ מרצה ואין מועלין אעפ"י דלא מהני הציץ להתיר באכילה מ"מ י"ל דכה"ג השיריים מותרים דמשוה לי' כטהור גמור כדאמר בפסחים דע"ח אבל מיוצא קשה לרב הונא מהתוספתא הנ"ל ולמש"כ לפרש בשי' הרמב"ם בהא דחשוב חסרון פסולו בגופו לפי דהוי כבע"מ י"ל דנהי דגם חלק האיסור חשוב חסרון מ"מ בע"מ הא לא הוי ע"י פסול הדין ולא חשוב פסולו בגופו וע"כ מהני בחסרון כזה הקטרה אבל לפי מה שכתב לפרש ולהסביר משום דפסול חסרון אין זה איסור מיוחד רק דהקטרה לא מהני על חסרון וחשוב להכי פסולו בגופו א"כ מאי שנא חסר ומאי שנא נטמא, ונראה בשי' הרמב"ם דאעפ"י דביצא או נטמא מקצת.

השיריים אסורים מ"מ יצא ידי מעילה ולא הוי כחסר משום דלגבי דין מעילה דמהני הקטרה ליוצא ולטמא לא הוי חסר כלל רק לגבי היתר אכילה הו"ל כחסר ולהכי בשירי מנחה שיצאו יצא ידי מעילה דלגבי דין מעילה לא חשוב חסרון כלל (ולפ"ז צ"ל דלר"א דס"ל דאין זריקה והקטרה מועלת ליוצא להוציא ידי מעילה נראה דבשירי מנחה אף

מה שבפנים לא יצא ידי מעילה דהא הו"ל כחסר דהא לר"א מבואר דגם בלחה"פ הנך דגואי פסולות וגם לשי' התוס' בכה"ג השיריים הו"ל כחסר) וא"א שתהי' הנאסר חמור מן האוסר היוצא דלגבי יוצא גופא מהני זריקה להוציא ידי מעילה א גם השיריים יצאו ידי מעילה אבל לגבי היתר אכילה דסו"ל בחסר שאין מועלין בו (ובאמת מסתימת לשון הרמב"ם דאם נפסלו השיריים נראה דבכל גווני דנפסלו בין ביוצא ובין בטמא הואיל והקטרה זו אינה מתרת השיריים באכילה הרי הדבר ספק ותמוה דהא ביוצא בודאי מהני לרע"ק דאמר זריקה מועלת ליוצא ואם נאמר דכונת הרמב"ם דשאני פסול דיוצא דשירי מנחה דהוי כחסר לפי שנאסר באכילה וכמש"פ הרמב"ם בפי"א מה' פסוהמ"ק א"כ קשה מהתוספתא דמפורש שם גם בשירי מנחה שיצאו חוץ לקלעים דמהני הקטרה לרע"ק ויצא ידי מפילה וכמש"פ הרמב"ם כן בפ"ג הל' ט"ו וכמשנת"ל בסברא דלגבי דין מפילה לא הוי כחסר כיון דזריקה מועלת ליוצא וצ"ל דהרמב"ם סמך עמש"כ בפ"ג מהל' מעילה דביוצא יצא ידי מעילה) ונראה בזה דלכאורה תמוהים דהרמב"ם בפ"ב הל' ז' עפמש"כ התוס' במנחות די"ב בד"ה ה"מ דהכא כיוצא כולו דמי כיון דאסורה באכילה ומיהו פלוגתא היא במעילה יעוי"ש ולפ"ז לפמש"פ הרמב"ם דאין זריקה מועלת ביוצא כל הבשר כמבואר בפ"ג מה' מעילה ה"א א"כ כיון דחסר בין קמיצה להקטרה דמי ליצא כולו ולמה פסק דהדבר ספק אם יצא ידי מעילה הא ביצא כולו לא מהני גם לרע"ק ולא עדיף חסר מיוצא, וסבור הייתי לומר בשי' הרמב"ם דס"ל דשאני מנחה דהקטרת הקומץ הוי חלק מגוף המנחה ולא דמי לזריקת דם דהוי רק לכפרה ואינו חלק מן הקרבן משא"כ הקטרת הקומץ דהוי חלק מן המנחה שעולה לגבוה ושיריה נאכלין ולא דמי ליצא כולו בבשר וזה נראה שיטת הרמב"ם שגבי קרבנות פסק בפ"א מה' פסוהמ"ק הל' ל"א נשאר פחות מכזית לא יזרוק ואם זרק לא הורצה ורק גבי טומאה בהל' ל"ד אם זרק הורצה ואילו במנחה פסק בפי"א מה' פסוהמ"ק הל' כ' דבין נטמאו שיריה או אבדו ונשרפו או יצאו אם זרק הורצה והוא מהתוספתא והלח"מ תמה על זה משום דשאני מנחה דהקטרת הקומץ הוי כחלק מן הקרבן ולא הוי כאבוד ושרוף כולו כיון דנשאר הקומץ ולא דמי לקרבן שנאבד הבשר והאימורין וזהו כפי ההו"א בפסחים דף ע"ח לחלק בין זבח למנחה, מ"מ אין זה מספיק לתרץ שי' הרמב"ם ביוצא כלו לפמשנ"ת מד' הרמב"ם בפ"ב מה' מעילה שם דביצא הבשר כלו אף שנשארו האימורין לא מהני זריקה ושי' הרמב"ם דרק ביצא מקצת משום מיגו קא אתי עלה מיגו דמועיל להתיר הבשר שבפנים לאכילה מהני על הבשר היוצא מידי מעילה ולפ"ז במנחה נהי דהקטרת הקומץ הוי חלק מן הקרבן מ"מ לא עדיף מאימורין דלא מהני מה שנשארו להקטרה ביצא כל הבשר

והרי עדיפא אימורין מקומץ דאילו נאבד הבשר והלחם קיים זורק את הדם לכתחילה ואילו במנחה אם אבדו או נטמאו שירי מנחה לא יקטיר לכתחילה וכיון דמה שנשארו אימורין בפנים לא מהני להוציא שירי מנחה שיצא כלו ידי מעילה וכן מפורש בד' הכ"מ בפ"ג מה' מעילה הל' ט' בשם הר"י קורקוס דלא מהני במנחה ביצא כלו כמו בזבחים וא"כ בחסר שיריים בין קמיצה והקטרה דנאסרים באכילה והוי כיצאו שיריים ולמה פסק הרמב"ם דהוי ספק, ומצאתי בס' קרן אורה בחדשיו למעילה שהרגיש בתמי' זו על דברי הרמב"ם וישב שי' הרמב"ם דע"ל דדוקא ביצא כלו דנעשה מעשה פסול בכל הבשר לא מהני זריקה להוציא מידי מעילה אבל בחסר בין קמיצה להקטרה שלא נעשה מעשה פסול דהשיריים שנשארו בכשרותן ונאסרו רק ע"י חסרון דזריקה מועלת לרע"ק גם ביצא כלו עכ"ד והדברים מחוסרים באור והסבר דסוף סוף כיון שאינו ניתר באכילה לא דמי ליצא מקצתו דיש בזה מיגו דמהני לפנים מהני לחוץ

ו

ונראה בשי' הרמב"ם דרב הונא ורבא במנחות שם פליגי בחסרון דלר"ה חסרון גרע מיוצא כולו אפילו למאן דס"ל לרע"ק דזריקה מועלת ליוצא כלו ורבא ס"ל דחסרון עדיפא מיוצא אפילו לר"א משום דהוי בגואי ומכש"כ לרע"ק למאן דס"ל דלא מהני זריקה ליוצא כולו ולפי המסקנא דרבא הדר בי' ואביי מיישב אליבא דרבא וכתב שם השימק"ו דאין זה ממש כמו דפריש רבא מעיקרא שהרי הוי ס"ד דרבא דבחסרון גם לר"א מהני לי' הקטרה וי"ל דאליבא דרפ"ק לא נדחה הסברא דחסרון עדיפא מיוצא דאיתא בגואי רק דלר"א דס"ל דביצא מקצתו לא מהני הסברא דמיגו דמהני לגואי מהני נמי ליוצא גם בחסרון הרי מוכרח אליבי' מברייתא דלא מהני אבל אליבא דרע"ק דאמר זריקה מועלת ביצא מקצתו משום מיגו דגואי אפילו חסרון נמי מהני לי' הקטרה אעפ"י דהוי כיצא כולו משום דאיתא בפנים מהני לי' הקטרה (וכן יש לדקדק מד' התוס' בד"ה ה"מ יוצא שכתבו דהומ"ל יוצא מקצתו כו' ולכאורה הי' להם להקשות ביותר לפי המסקנא לאביי דמהני הקטרה בחסרון לרע"ק דהא הוי יוצא כולו ולמש"כ א"ש די"ל דלאביי ס"ל דלרע"ק חסרון דהוי דגואי עדיפא מיצא כולו) ולהכי פסק הרמב"ם בחסרון בין קמיצה להקטרה וכן בנפסל דהיינו נטמא כולו דדמי לחסרון דהוי גואי (וכ"כ בחי' המיוחסים להרשב"א למנחות דנטמא הוי כחסרון משום דהוי בגואי) דהוי ספק דאעפ"י דביצא כולו לא מהני זריקה אבל בחסרון ונטמא דהוי בגואי אליבא דרע"ק אפשר דעדיפא מיוצא והספק לפי"ז אם חסרון ונטמא דמי ליוצא אליבא דרע"ק דלא מהני ביצא כולו או דעדיפא משום דהוי בפנים כמו רבא אליבא דאביי (ויתפרשו דברי הרמב"ם בפ"ב בנפסלו השיריים היינו

נטמא כלו דביצא כלו דהוי מאבראי בודאי לא מהני הקטרה) ומש"כ הרמב"ם בפ"ג מה' מעילה הל' ט' דביצאו או נטמא אין מועלין בו שהרי קרב המתיר כמצותו היינו ביצא או נטמא מקצת כמ"ש הכ"מ בשם הר"י קורקוס וביצא או נטמא מקצת דמהני זריקה ליוצא וטמא בכה"ג יצא ידי מעילה אלא דלד' המהר"י קורקוס בנטמא כולו אין מועלין בו ולמש"כ בשיטת הרמב"ם מועלין מספק דכיון דהוי כגואי דמי לחסרון אבל למשנת"ל שי' הרמב"ם בפי"א מה' פסוהמ"ק הל' כ' דיצא ונטמא מקצת מה שנשאר בכשרותן אסורים באכילה הד"ק דגם במקצת הוי כיצא כולו אם לא דנימא דמה שכתב הרמב"ם בפי"א מה' פסוהמ"ק הל' כ' ואותן השיריים אסורים באכילה קאי על אבוד ושרוף אבל ביצא ונטמא מקצת הנשאר מותר אולם ממנחות דכ"ז הרי מוכח לשי' הרמב"ם דמשוה טמא ליוצא דחלק שיצא או שנטמא השיריים אסורים בודאי כמשנת"ל והרי נסתר לפי"ז מש"כ ליישב בסתירת דהר"מ דגם ביצא ונטמא מקצת הוי כיצא כולו כיון דשיריים אסורים (ולמש"כ הקרן אורה כיון דלא נעשה מעשה פסול בהשיריים רק שאסור מצד אחר לא הוי כולו א"ש וכונת הרמב"ם דנפסל היינו דנטמא כולו מ"מ הוי ספק כמו בחסרון דאיפשר דבגואי מהני אף בנטמא כולו כמשכ"ל)

יא

על כן נראה לישב שי' הרמב"ם דס"ל דאין סברא כמ"ש התוס' דהך סוגיא אתי כמ"ד דמהני ביוצא כלו וכל הסוגיא דמנחות דלא כהלכתא דגם אי נימא דמאי דמסיק אביי דלרע"ק מהני הקטרה בחסרון משום דבגואי עדיפא ומהני ביצא כולו עדיין יקשה לרבא שם דאמר הא יצאת לא דהנך דגואי כשרות לרע"ק דזריקה מועלת ליוצא וקשה דהא דמהני ביצא מקצתו לרע"ק משום מיגו דמהני להתיר הבשר שבפנים מהני להתיר הבשר שמבחין זה שייך דוקא בבשר דאפילו אי נימא דאין זריקה מועלת ליוצא מ"מ מה שבפנים מותר ושייך מיגו אבל בלחה"פ דאי נימא דאין זריקה מועלת ליוצא כל החלות אסורות הא ל"ש מיגו כלל דהא אי נימא דאין זריקה מועלת ליוצא גם מה שבפנים אסורות ורבא הא ס"ל דבנפרסה דהוי בגואי גם לרע"ק אסורות ואין יתרון מאי דהוי בגואי לפ"מ דהדר בי' רבא וכיון דבכה"ג ל"ש מיגו ודמי ליצא כולו ונצטרך לומר דרבא ס"ל דביצא כולו מהני ג"כ זריקה דלא כהלכתא ועו"ק להרמב"ם דס"ל דחלק משירי מנחה שנטמא ויצאו אסורים השיריים לריו"ח דס"ל דמודה רע"ק ביוצא כולו מהתוספתא דפ"ד דמנחות דס"ל לרע"ק גם בשירי מנחה שיצאו דמהני הקטרה להוציא מידי מעילה והא שירי מנחה שיצאו מקצתו הוי כיצא כולו דאפילו אם נימא כמשכ"ל דלגבי דין מעילה כיון דזריקה מועלת ליוצא ל"ה כחסר כלל מ"מ כיון דהא דמהני ביצא

מקצתו משום מיגו דמהני להתיר מה שבפנים וכיון דסוף סוף השיריים אסורים הרי אין כאן מיגו כלל וע"כ הכריח הרמב"ם דלא כהתוס' אלא דל"ש בשירי מנחה שחסרו הדין דיצא כולו וטעמו של דבר דכיון דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה מקטירין הקומץ עליהם ואעפ"י דהשיריים אסורים באכילה מ"מ דמי לנשתייר כזית דהרי מקטירים הקומץ עליהם ולא הוי כיוצא כולו ואעפ"י דביצא כל הבשר אף שנשתייר החלב הוי כיוצא כולו לשי' הרמב"ם כמש"כ הכ"מ היינו משום דלגבי הבשר שיצא כולו דייניגן כאילו היתה זריקה פסולה ומה שנזרק לכתחילה הי' משום האימורין אבל בשיריים שיצאו בין קמיצה להקטרה אאפ"ל דלגבי השיריים דייניגן כאילו הוי זריקה פסולה דהא אם נטמאו או אבדו לא יקטיר ואילו בחסרו שיריים אעפ"י שאסורים השיריים מקטיר הקומץ לכתחילה ועי' במנחות ד"ט בד"ה אותן וע"כ דפסול חסר קלישא ולגבי שיריים שחסרו הוי הקטרה כשרה ומועלת אעפ"י שאסורים באכילה ודוקא לר"א דס"ל דגם ביצא מקצתו לא מהני זריקה ליוצא וע"כ משום דס"ל דבעינן שיהי' הבשר ניתר בפועל ואז יצא ידי מעילה אבל כל שלא הי' לו היתר בפועל לא יצא ידי מעילה (דהא ר"א ס"ל דם אעפ"י שאין בשר אפילו בנטמאו או אבדו הוי הזריקה כשירה לכתחילה אלא דלהוציא מידי מעילה גרע דבעינן שיהי' ניתר לאכילה ע"י זריקה בפועל) ומה"ט בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה שאין עליהם היתר בפועל לא יצא ידי מעילה אבל לרע"ק דס"ל דביצא מקצת מהני הזריקה אע"פ שאין הבשר ניתר בפועל דהא מיגו דמתיר בפנים לא מהני להתיר מה שבחוץ אלא דהמיגו פועל דהוי זריקה כשרה גם לגבי הבשר היוצא משא"כ ביצא כולו לגבי הבשר הוי זריקה פסולה אבל בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אעפ"י דהשיריים אסורים באכילה מ"מ כיון דמתיר הקומץ לכתחילה וחשיב קרב המתיר כמצותו גם לגבי השיריים והוי הקטרה כשרה גם לגבי השיריים ומה"ט גם לגבי לחה"פ שיצא מקצתו דמהני לרבא כיצא מקצתו אעפ"י דל"ש מיגו משום כיון דמקטיר את הבזיכין לכתחילה כדין שירי מנחה שחסרו דמקטירין את הקומץ עליהם וא"ש גם התוספתא דביצא מקצתו בשירי מנחה מהני הקטרה ליוצא אעפ"י דהשיריים אסורים והוי כיצא כולו משום דכיון דמקטיר הקומץ לכתחילה והוי כשיריים שחסרו ולא דמי ליצא כולו, ולמש"כ דבשיריים שחסרו לא הוי יוצא כולו אין הכרח דלרע"ק מהני היכי דנפסל בכולו אף בגואי ולהכי בנטמא כולו דאף דהוי בגואי לא מהני וכמש"כ הר"י קורקוס דביוצא ובנטמא כולו לא מהני לאפקינהו מידי מעילה ועוד דבנטמא כל השיריים הא אין מקטירין את הקומץ לכתחילה ובאמת ק"ל אליבא דרבא דס"ל במנחות שם דאפילו ר"א דס"ל דאין זריקה מועלת ליוצא מ"מ בחסרון דאיתא

בגואי מהני להו הקטרה ולמש"כ הרשב"א דגם בנטמא הוי בגואי א"כ יקשה בפסחים דע"ח דמקשה לר"א דס"ל דאע"פ שאין בשר יש דם ציץ דמרצה על אכילות למאי ומשני למיקבעינהו בפיגול ולהוציאו מידי מעילה.

והא כיון דר"א מודה דעל פסול פנים מהני הקטרה גם לגבי פיגול ומעילה אם כן ציץ למאי אתי והא לסברת התוס' במנחות מאן דס"ל דהקטרה מועלת בחסרון ס"ל דגם ביוצא כולו מהני הקטרה, א"כ לרבא ציץ דמרצה על אכילות לר"א למאי, גם למש"כ לתרץ דלהכי בחסרון לא הוי יוצא כלו משום דמקטירין עליה את הקומץ ול"ש בנטמא אינו מספיק לר"א דס"ל אע"פ שאין בשר יש דם א"כ גם ביצא ונטמא כולו זורק את הדם ויקשה מאי שנא נטמא מחסרון לר"א כיון דהוי בגואי ולרבא דר"א מודה בגואי ציץ דמרצה על אכילות למאי וצ"ע, עכ"פ הרי מוכרח מדהג"מ בפסחים דע"ח דבנטמא כולו לולא ריצוי ציץ לא מהני לר"א וגרע מחסרון, ונסתר בזה משכ"ל לתרץ ד' הרמב"ם בפ"ב מהל' לה דבנפסלו השיריים או חסרו הוי ספק דאם נטמא במקצת מהני להוציא מידי מעילה כמש"פ בפ"ב מהל' מעילה ובכולו לא מהני כמש"כ הר"י קורקוס וכמו שתמה הכ"מ ואפשר לישב דהרמב"ם לפי מה שנתבאר דלר"א דס"ל דאין מועלת ליוצא להוציא מידי מעילה נראה דבשירי מנחות שיצא חלק מהם אף מה שבפנים לא יצא ידי מעילה דכיון דאין זריקה מועלת ליוצא הו"ל כחסר דלא מהני לר"א בחסרון וכן צ"ל גם לשי' התוס' דס"ל דהשיריים מותרים דז"א רק למ"ד דזריקה מועלת ליוצא אבל לר"א הא מבואר שם דגם הנך דגואי אסורות ממילא דאין הקטרה מועלת לחסרון לר"א ולא יצא ידי מעילה וה"ה לרע"ק בגווני דאין הקטרה מועלת לחלק הפסול השאר נפסל משום חסרון, והנה בהא דרע"ק זריקה מועלת לבשר שיצא לפני זריקה הי' נ"ל לחדש מדקדוק לשון הרמב"ם בפ"ג מה' מעילה שכתב יצא לפני זריקת דמים אבל לא לפני קבלה מרום דלמ"ד היתר אכילה שנינו מיירי שיצא אחר קבלה לפני זריקה שהי' נראה כל הבשר להוציא ונתקדש ע"י קבלת הדם בכה"ג אמרינן מיגו ביצא מקצתו אבל ביצא לפני קבלה לא מהני ולמ"ד היתר שחיטה שנינו פירשו בתוס' דמיירי שיצא לפני גמר שחיטה אבל למ"ד היתר אכילה י"ל דדוקא שיצא לפני זריקה אחר קבלה אבל לפני קבלה לא מהני מיגו דמה שמבפנים על מה שמבחוץ דבפנים הא נתקדש ע"י קבלת הדם ובשר שיצא בחוץ לפני קבלה הא חסר לי' קדוש קבלה וכה"ג נסתפקו התוס' בזבחים דפ"ד בד"ה הניתנין דנשפך הדם לפני קבלה גם לר"ש תרד, וגדולה מזו חדש הריטב"א בריש חולין דשחיטה מקדש לי' ואינו מקדש לו עד קבלה ולפני קבלה אינו נפסל ביוצא וד' הריטב"א תמוהים דהא מפורש להדיא בזבחים דכ"ו דנפסל ביוצא קודם קבלה וכבר תמה בזה

בטה"ק בזבחים מ"ז אבל בזה שפיר י"ל דכיון דנפסל ביוצא לפני קבלה ל"ש מיגו מזריקה מה שמתיר בפנים אחר קבלה על הבשר שיצא קודם קבלה, ובמש"כ דלפני קבלה לא מהני זריקה ליוצא י"ל לרש"י בפסחים דט"ז על הדם שכתבו דלר"י איצטריך דאמר אם אין בשר אין דם וקאמר הכא הני מילי כשיצא חוץ למחיצתו דאין הציץ מרצה על היוצא או שאבד הבשר אבל אם נטמא בשר קודם זריקת הדם הציץ מרצה עליו להתיר דם לזריקה ותמה על זה השעה"מ בפ"ד מהל' ביאת מקדש דהא לכתחילה לא יזרוק גם היכי דאיכא ריצוי אין ובדיעבד הא ס"ל לר' יהושע גם ביוצא דאם ולמש"כ י"ל דנפ"מ בנטמא קודם קבלה דבכה"ג ליוצא ואם יצא קודם קבלה גם בדיעבד בלא הורצה אבל בנטמא הציץ מרצה ואם זרק הורצה.

ואם כקבלת הדם בזבחים בזה איני מוציא השיריים שיצאו מידי מעילה וא"כ הוא הדבר נראה דגם מה שבפנים לא יצא ידי מעילה כיון דעל מה שיצא לא מהני זריקה, וא"ש דברי הרמב"ם בפ"ב מה' מעילה דאם נפסלו השיריים או חסרו דמיירי שנפסלו מקצת קודם מתן כלי דבכה"ג הו"ל כחסר והוי ספק אם יצא ידי מעילה ובפ"ג מה' מעילה מיירי ביצא או נטמא אחר מתן כלי דבזה יצא ידי מעילה אולם הדברים מחודשים ולא מצאתי גילוי לחידוש דין זה ביצא לפני קבלה דלא מהני זריקה לרע"ק וצ"ע, ואפ"ל דמש"כ הרמב"ם בפ"ד מה' מעילה דאם נפסלו השיריים או חסרו הוי ספק כונתו בנפסל ע"י היסה"ד דלמ"ד פסול הגוף חשוב פסולו בגופו ביותר ולא מהני זריקה והקטרה להוציא מידי מעילה וכמשמעות הסוגי' בפסחים דל"ד ואיפשר דהיסה"ד למ"ד פסול הגוף הוי כחסרון דפסולו בגופו ולא דמי לטמא שמקבל טומאה מאחר וגם אם חלק מזה נפסל בהיסה"ד הוי כחסרון.

אולם מד' המל"מ בפי"ט מה' פסוהמ"ק נראה בשי' הרמב"ם דהוי פסול טומאה ועי' צל"ח פסחים דל"ד ובתוס' חגיגה דכ"א ובפשיטות טפי י"ל דמה שכתב נפסלו מיירי שנתערבו השיריים בקומץ אחר דלא יקטיר את הקומץ והשיריים אסורים וי"ל כיון דהשיריים מעורבים בהקומץ הו"ל כאבוד ושרוף ודמי לחסרון דהוי ספק ומה שסתם הרמב"ם וכתב אם נפסלו דמשמע אף יוצא וטמא סמך על מה שכתב בפ"ג מפורש דביוצא וטמא אין בו מעילה ואולי נפסלו היינו שנפסלו מאכילת אדם ודמי לחסרון אבל אין זה במשמע ועי' בבה"ז במעילה ד"ז מש"כ דכונת הרמב"ם בפסול הגוף לבד יוצא וטמא ואינו מובן כונתו באיזה פסול הגוף.

יב

והנה התוס' במנחות ד"ט בד"ה אותן נתקשו בשירי מנחה שחסרו בין קמיצה להקטרה, דמקטיר הקומץ עליהן, מאי שנא מנטמא לר"י כיון דלא נשתייר כזית אין מקטיר עליהן וכחבו וצריך לחלק בין זה לנטמא דכיון דאין זבח נפסל ע"י חסרון. אע"ג דשיריים נפסלים עבדינן לי' כזבת להקטיר הקומץ עליהן עכ"ד, ולפי תי' התוס' חידש בס' טהרת הקדש דלפי"ז בשיריים שחסרו אחר קמיצה קודם קביעותן בכלי דדמי לחסרון קודם קבלה דמתן בכלי דמי לקבלה דבכה"ג גם בזבחים פסול דהא בבכורות דל"ט מדייק הש"ס מהא דאם נשתייר כזית זורק את הדם דצורם אוזן אחר קבלה לא מפסיל ומיני' דקודם קבלה דמיפסל בבע"מ בין שחיטה לקבלה.

ואיתנהו פסול דחסרון גם בזבחים ה"ה בשירים שחסרו אחר קמיצה קודם מתן כלי ואינו מקטיר עליהן את הקומץ ודקדק בזה בלשון הש"ס דתני שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה ולא קתני שיריים שחסרו אחר קמיצה כמו דנקיט מתחילה קודם קמיצה. דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה היינו אחר הקמיצה ומתן כלי היינו שאינה חסרה רק הקטרה, בחסרו אחר קמיצה לפני מתן כלי אינו מקטיר עליהן את הקומץ, וכן דקדק שם מלשון רש"י זהו תו"ד, ותמיהני שלא שם עין לגמ' מפורשת במנחות די"ב אמר רבא מנא אמינא לה דתנן כו' וכיון דבמתן כלי והילוך ובהקטרה כו' ויעו' בפירש"י ותוס' שם דבמחשבת מתן כלי והילוך והקטרה הואיל ואפילו חסרו מותר להקטיר עליהן הקומץ דמוקי לה בשחסרו לאחר קמיצה ואפי"ה הוי פיגול יעו"ש הרי מפורש בדהג"מ דגם בחסר קודם מתן כלי חייב משום פיגול מוכח דמקטיר עליו את הקומץ לכתחילה דאי נימא דאין מקטיר עליו את הקומץ לכתחילה חשוב שלא קרב המתיר כמצותו דאיבע"ל שם רק לדברי האומר דמקטיר קומץ עליהן לכתחילה, ומפורש בדהג"מ דגם בחסר קודם כלי מקטיר עליהן את הקומץ והסיריים אסורים באכילה, ולפי"ז מוקשים דהתוס' דהא לפני מתן כלי גם בזבחים איתנייהו פסול דחסרון דבפ"מ קודם קבלה הוי כנטמא, ודוח"ל דלפ"מ דמדייק רבא מוקי לה משנתנו כר"א דס"ל אעפ"י שאין בשר יש דם ולדידי' גם בחסרון לפני מתן כלי מקריבין את הקומץ לכתחילה כבכל הזבחים דהא בתר הכי מסיק הא מני ר"א דלר"א אינו חייב עד שיקטיר את כולו, ואם איתא הא מוכרח לומר דמשנתנו לר"א אם שי"ל דסבר לי' כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא.

וסבור הייתי לומר דאפשר דאע"פ שאינו מקטיר את הקומץ לכתחלה, מ"מ כיון דאם הוקטר הורצה חשיב לקובעו בפיגול ומאי דאיבע"ל שם לדברי האומר דמקטיר קומץ עליהם לרבותא דאעפ"י דמקטיר קומץ עליהם מ"מ כיון דהשיריים אסורים לא נקבע

בפיגול ולא יצא ידי מעילה אבל גם למ"ד דאין מקטיר קומץ עליהם אפ"ל לפי הך צד דקובעו בפיגול דחשיב קרב המתיר כמצותו ובזה יתיישב ג"כ אליבא דרבא דמשנתנו מיירי בחסר אחר קמיצה, דא"כ יקשה לר"ל דס"ל דאין מקטירין את הקומץ לכתחלה וחשיב לא קרב המתיר כמצותו משום דבאמת חשיב קרב המתיר כמצותו כיון דאם הקטיר הורצה, אולם למשנ"ת דהא דלא הוי כיצא כלו בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה משום דמהני להקטיר את הקומץ לכתחלה, א"כ לר"ל דס"ל דאין מקטירין את הקומץ וכן לפני מתן כלי דאין מקטירין את הקומץ שוב הוי כיצא כלו.

וגם עיקר הדבר אינו נראה דבודאי כיון דאינו מקטיר את הקומץ לכתחילה אינו חשוב לקובעו בפיגול ולהוציא מידי מעילה והאיבעי דגמ' רק לריו"ח דמקטיר את הקומץ. אמנם חידוש דין הטה"ק דלפני מתן כלי אין מקטירין את הקומץ לכתחלה, ובנה יסוד ע"ד התוס' שכתבו דפסול חסר לא מצינו בכל הזבחים ופירש בדבריהם דאחר קבלה לא מצינו פסול חסר אבל לפני קבלה הא פסול כמבואר בבכורות דל"ט לדעתי זה יסוד רעוע ואין דבריו מוכרחים, ופשט ד' התוס' נראה דכיון דאין זבח נפסל ע"י חסרון היינו דלא מצינו שיפסל הבשר ע"י חסרון חלק הבשר כמו במנחה דשיריים שחסרו אסור הנשאר ומה שמצינו שנפסל הקרבן לפני קבלה ע"י חסרון דכל הקרבן נפסל באופן שהחסרון גרם מום בקרבן ואילו חסר קצת בשר ולא הי' מום לא הי' נפסל הקרבן הרי דבאופן שהקרבן כשר לא יפסל הבשר והאימורין ע"י חסרון חלק מהם ופסול דחסרון בשירי מנחה שהקומץ לא נפסל ואם הקטיר הורצה חידוש הוא במנחה שלא מצינו בכל הזבחים ולא דמי לנטמא זהו כונת דהתוס' ולפי"ז גם בחסר קודם מתן כלי כשר להקטרה כמפורש בדי"ב פשטות דברי הגמרא דגם לפני מתן כלי מקטיר הקומץ לכתחלה.

סימן מב

בענין הנ"ל ב"ה בחדש שבט העת"ר לפ"ק.

א

משכ"כ בבוד גיסי הרב שי' ע"ד מה שהעליתי בקונטרסי בשי' הרמב"ם בפ"ב מה מעילה דמשוה טמא ליוצא דזריקה מועלת, מסוגית הש"ס דפסחים ל"ד דמקשה אי אמרת היסה"ד פסול הגוף אמאי הורצה, ולשי' הרמב"ם מאי מקשה כמו דביוצא הורצה לפי דזריקה מועלת בו מה"ט גם טמא והיסה"ד יועיל בהו זריקה דלא דמי לשיריים שחסרו, וגם מדברי הר"מ פ"א מה' פסוהמ"ק ה' ל"ד שכ' דאם נטמא הבשר והחלב לא יזרוק ואם זרק הורצה שהציץ מרצה על הטומאה, ולמ"ל להרמב"ם לומר הטעם שהציץ מרצה על

הטומאה תיפ"ל דדמי ליוצא שפ' בה' ל"א שאם זרק הורצה, וכמ"ש הלח"מ שם בשיטתו כח"ש התוס' זריקה מועלת ליוצא, וגם נפ"מ לפי"ז אם נאבד החלב ונטמא הבשר דציץ אינו מרצה על אכילות כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מה' ביאת מקדש.

וכה"ג לא הורצה ואילו מצד זריקה מועלת לטמא כמו ליוצא גם בכה"ג מועיל. עוד העיר כת"ר בד' הרמב"ם שם הל"א שכ' אם נפסל הבשר שאם זרק הורצה אם הוא פסול טבול יום כדמשני הגמ'. או היסה"ד ופסול טומאה הו"ל להרמב"ם לכלול בהל' ל"ד בדין טומאה שהורצה משום ריצוי ציץ ואי ס"ל היסה"ד פסול הגוף אמאי הורצה, שוב הרגיש כת"ר בדברי רש"י בפסחים ל"ד שהאריך בלשונו לענין יוצא דאע"ג דר' יהושע תרתי בעי דם ובשר מיהו הואיל והבשר בעין ופסול יוצא פסול מחמת ד"א חשבינן לי' פסול מחיצות בפ"ק דמנחות איכ"ל בדיעבד הורצה עכ"ל, ולא כתב בקיצור זריקה מועלת ליוצא משום דס"ל לרש"י דאפילו למ"ד אין זריקה מופלת ליוצא, מ"מ בדין אם אין בשר אין דם קל הוא שהקילו כמש"כ רש"י בזבחים דק"ד ולפיכך א"ש גבי טמא דבעי רצוי ציץ ובהיסה"ד לא מהני למ"ד דהוי פסול לגוף.

אבל בשי' הרמב"ם אאפ"ל כן שהרי פסק כר"פ דזריקה מועלת ליוצא זהו תו"ד מעכת"ר ויפה העיר והנה במה דסיים אפתח בבאור דברי רש"י בפסחים הנ"ל ולדעתי אינם מתאימים עם מה שפי' בזבחים ק"ד ובאור דרש"י בפסחים שהאריך בזה בטעם דזריקה מועלת ליוצא משום דהוי פסול מחיצות כמבואר בספ"ק דמנחות נראה בפשוטו דהא מוכרח מהג"מ דבטמא בעי ריצוי ציץ ובהיסה"ד למ"ד פסול הגוף לא מהני זריקה וע"כ הא דזריקה מועלת ליוצא הוא דוקא בפסול יוצא שהוא מחמת ד"א חסרון מחיצות, וכסברת רב הונא במנחות די"ב וכפירש"י לשי' במנחות שם, אבל בפסול טמא והיסה"ד לא מהני זריקה, ולהכי איצטריך בטמא לריצוי ציץ, בד דלא כמו שפירש"י בפסחים דכ"ח כאן לכתחלה כאן בדיעבד דמבואר שם לפירש"י דאפילו למ"ד אין ציץ מרצה על אכילות מ"מ בדיעבד הירצה כמו ביוצא ביחיד ובצבור אף לכתחילה משום דהותרה בצבור וכן פירש"י שם ע"ב במסקנא דלהכי מרצה לפי דאיתא בעינא, ולפי פירש"י שם ע"כ צ"ל דאף דזריקה לא מהני רק ליוצא ולא לטמא כמו שפירש"י במנחות די"ב מ"מ לענין הרצאה שאני דקל הוא שהקילו בדרשה דאם אין בשר אין דם, וכל היכא דאיתא בעינא מרצה, וזהו כמו שפירש"י בזבחים דק"ד דבעור הורצה גם באבוד ושרוף לפי דקל הוא שהקילו בדרשה זו, אבל בפסחים דל"ד דמקשה למ"ד פסול הגוף אמאי הורצה ומאי מקשה והא איתא בעינא ואינו אבוד מן.

העולם. ע"כ צ"ל דס"ל להג"מ' בדל"ד כפי ההו"א בפסחים דע"ח בהשקלא וטריא דלהכי אם זרק הורצה בטמא לפי שהציץ מרצה על אכילות וביוצא ע"כ משום דס"ל דזריקה מופלת ליוצא ולא בשארי פסולים ולהכי מקשה בהיסה"ד דפסול הגוף אמאי הורצה נמצא דרש"י בפסחים דע"ח גם למ"ד היסה"ד פסול הגוף הורצה בדיעבד לפי דאיתא בעינא. וביותר נראה בסתירת דברי רש"י עפ"י התוס' במנחות די"ב אמאי אם זרק הורצה כיוצא הא הי יוצא כולו ותירצו דר' יהושע עדיפא מדר' עקיבא דס"ל דגם ביוצא כולו מהני זריקה עוד תירצו דלגבי הרצאה קילא ועדיפא דמהני אפילו ביוצא כולו דשאני הרצאה מדין פיגול ומעילה יעוי"ש, וס"ל לרש"י דסוגית הגמרא בפסחים דל"ד דס"ל דלמ"ד פסול הגוף לא הורצה בדיעבד.

ע"כ הא דס"ל דביוצא מהני זריקה מדינא הוא דס"ל לר"י דאפילו ביצא כולו מהני זריקה, (ובפרט לפמש"כ התוס' במנחות די"ב דפליגי בזה גם אליבא דר"ע ביוצא כלו אי מהני וס"ל להסוגיא דפסחים דמהני ביוצא כולו) ולהכי מקשה בפשיטות בהיסה"ד דפסול הגוף ולא מהני זריקה אמאי הורצה, אבל לפי מה דקיי"ל דביוצא כולו לא מהני זריקה וע"כ צ"ל הא דבדיעבד הורצה משום דלגבי הרצאה קילא כמ"ש התוס' בתי' השני, וע"כ דזהו משום קלות הדרשה כמו שפירש"י בזבחים דק"ד, ולהכי גם למ"ד אין הציץ מרצה על אכילות מ"מ הורצה בנטמא לפי דאיתא בעינא כמו שפירש"י בפסחים דע"ח לפי המסקנא.

ב

אולם ק"ל עפירש"י דמאי מקשה הש"ס בפשיטות לר"ל ואי אמרת דהיסה"ד פסול הגוף הוא אמאי הורצה, משום דוקא בפסול יוצא מהני זריקה והא פליגי בזה במנחות די"ב. ולפי המסקנא ס"ל לאביי דגם בחסרון לרע"ק מהני הקטרה ויעוי' בחדושים המיוחסים להרשב"א במנחות שם דה"ה נטמא לפי דאיתא בגואי, ולאביי אין חילוק לר"ע בין פסול יוצא וחסרון ושארי פסולים דבכולהו זריקה מהני בהו. א"כ הומ"ל דר"י ס"ל כאביי, ולדידי' גם פסול היסה"ד דליכא ריצוי ציץ מהני זריקה כמו ביוצא ולהכי אם זרק הורצה וצ"ע וצ"ל בשי' רש"י דגם לאביי דס"ל דחסרון מהני הקטרה אליבא דרע"ק וה"ה נטמא, ובודאי דנטמא דוקא מקצתו דהא גם ביצא כולו לא מהני וחסרון אף דנאסרו כל השיריים ל"ה כיצא כולו.

משום דמקטירים עליה הקומץ וכמשנ"ת בקונטרסי ולרע"ק דביצא מקצתו משום מיגו קא אתי עלה באמת אין חילוק בין יוצא לשארי פסולים אליבא דאביי דמ"מ יש בזה מיגו וע"כ אף דהוה פסולו בגופו מ"מ מהר זריקה משום מיגו ובחסרון דנאסרו כל השיריים

ואין מיגו מ"מ כיון דמקטירים הקומץ עלי' תשיבא הקטרה, אבל בדינא דר' יהושע דאם זרק הורצה דמיירי ביצא כולו דליכא מיגו בזה גם אביי מודה דדוקא יוצא דהוי פסול מחיצות, משא"כ בנטמא כל הבשר לא מהני זריקה וכמו שהוכחתי בסימן הקודם מפסחים דע"ח דלר"א ציץ מרצה על אכילות למאי מבואר דגם לרבא דבגואי מהני גם לר"א מ"מ בעי ריצוי ציץ ובנטמא כולו לא מהני בין לר"א ובין לר' יהושע בלא ריצוי ציץ וא"ש פשט דרש"י שהאריך בזה דגם לר' יהושע איכא חילוק בין פסול יוצא שהוא פסול מחמת ד"א משארי פסולין דנ"מ בין יצא כולו לנטמא כולו שלא נתפרש בהדיא במנחות די"ב דהא התם פליגי בחסרון ר"ה רבא ואביי אבל בנטמא כולו היכא דליכא ריצוי ציץ מודים בזה וע"כ מקשה הש"ם בפשיטות דהיסה"ד דהוי פסול הגוף אמאי הורצה.

ג

ושיטת התוס' בפסחים ע"ח דלהכי בדיעבד הורצה ושיטת משום דציץ מרצה על אכילות ולכתחילה לא יזרוק מדרבנן ושי' התוס' בזבחים ק"ד דהא דלא יזרוק לכתחלה גם ביוצא הוא מדרבנן גזרה אטו אבוד ושרוף יעוי"ש ולכאורה צ"ע דאמאי מקשה בפסחים בהיסה"ד אמאי הורצה כיון דהא דלכתחלה לא יזרוק א"א מדרבנן וצ"ל דבאמת בנטמא דאיכא ריצוי ציץ וביוצא דס"ל דזריקה מועלת ליוצא וא"כ יש בשר כיון דזריקה מועיל על הבשר וא"כ מאי טעמא לא יזרוק לכתחלה וע"כ צ"ל דס"ל דא"א מדרבנן אבל בפסולו בגופו דלא מהני זריקה (כשי' התום' במעילה ד"ז דרק לגבי יוצא מהני זריקה ולא בשארי פסולים הוי כאבוד ושרוף ולא יזרוק מן התורה וע"כ מקשה הש"ס בפשיטות דאי היסה"ד פסוה"ג אמאי הורצה אולם לשי' התוס' במנחות די"ב דלפי סוגיא דהתם פליגי ר"ע ור"א גם ביצא כולו ובחסרון דמהני הקטרה לאביי ע"כ משום דס"ל דגם ביצא כולו מהני זריקה לר"ע וה"ה חסרון לאביי ושארי פסולים, א"כ לשי' התוס' יקשה מאי מקשה הש"ס בפשיטות אמאי הורצה דילמא ר"ל ס"ל כאביי דגם בשארי פסולים מהני זריקה לר"ע אף בכולו וצ"ע

ד

והנה התוס' במנחות די"ב הקשו מהא דפסחים ל"ד דאם זרק הורצה ואמאי הא הוי יצא כולו ובאור דבריהם שהעמידו קושייתם על הא דפסחים ל"ד והלא ברייתא זו בכחה מקומות, ועיקר הסיגי' בפ' כיצד צולין נראה משום דעל עיקר דברי ר"י דס"ל ביוצא וטמא אם זרק הורצה י"ל לפי דאיתא בעינא כמו שפירש"י ודין דאם אין בשר אין דם הוא רק באופן שאבוד ושרוף מן העולם דקל הוא שהקילו בזה כמו שפירש"י בפסחים שם אולם בדל"ד דמקשה בהיסה"ד דפסול הגוף הוא אמאי הורצה וגם היסה"ד איתא בעינא

וע"כ צ"ל דס"ל להש"ס דכל היכא דאין זריקה מועלת הוי כאבוד ושרוף גם לגבי דין אם אין בשר אין דם וע"כ הקשו שפיר דהא ביצא כולו לא מהני זריקה והוי כאין בשר וע"ז תירצו דר' יהושע ס"ל דגם ביצא כולו מהני זריקה ובתירוצם השני תירצו משום דקילא הרצאה לר"י בקביעות פיגול ומעילה מידי דהוה אחסרון דלא מיקבע בפיגול מ"מ מהני להקטיר את הקומץ לכתחלה (ובפסחים הביאו ראי' מדברי ר"א דאעפ"י דס"ל דזריקה לא מהני מ"מ ס"ל אעפ"י שאין בשר יש דם ותמוה הא לר"א לא דריש קרא ועולתך ולא בעינן בשר, ומאי ראי' לר"י) והחילוק נראה דדוקא בפיגול ומעילה שצריכים לדון על היוצא שנפסל לא נקבע פיגול ומעילה.

אבל בהרצאה אנו דנים על הדם שלא נעשה בו פסול וקילא וצ"ע לפי תירוצם השני מאי מקשה בפשיטות דאי אמרת היסה"ד פסוה"ג אמאי מרצה כיון דהרצאה קילא מאי נפ"מ בין יוצא ובין שארי פסולים הא מידי דהוי אחסרון דאפילו לר"ה דס"ל דאין הקטרה מופלת דהוי פסול בגופו מ"מ מקטירין הקומץ עליהם דלגבי הרצאה קילא ה"ה לגבי שארי פסולים אעפ"י דלא מיקבע בפיגול ומעילה מ"מ אם נזרק הורצה דמאי נפ"מ בין יוצא ושארי פסולים דהא גם ביוצא הוי חסרון בהרצאה דלכתחלה לא יזרוק דאין בשר המותר באכילה ומ"מ אם זרק הורצה דלגבי הרצאה קילא דאאפ"ל משום דזריקה מועלת ליוצא בפועל לשארי דברים וממילא דחשוב יש בשר דהא באמת ביוצא כלו לא מהני זריקה בפיגול ומעילה, אלא דיש בזה קלות לענין דין הרצאה לגבי הדם שלא נעשה בו מעשה פסול ומאי נפ"מ בין פסול יוצא לפסול טמא.

ה

ולכאורה הי' נ"ל לחלק מאי דיוצא בדיעבד הורצה אף דהוי יצא כולו, וגם דהוי חסרון בהרצאה דאין בשר אין דם ובין שארי פסולים משום דבאמת שאני פסול יוצא דאין פסולו רק היכא דהוי קדשי ד' דהא גם באימורי קדשים קלים פליגי בזבחים ד"צ דיצאו לפני זריקה אינם נפסלים דלפני זריקה ל"ה קדשי ד' וכ"פ הרמב"ם וגדולה מזו ס"ל דאם חזרו מקטירין אותם ובמנחה כ"ז שלא נתקדשה בכלי לא נפסל ביוצא, עי' מנחות ד"ט בתוס' וע"כ דיוצא אאפ"ל דאין בשר כלל רק דהוא בשר קדש שיש עליו פסול יוצא דאי נימא דל"ה קדשי ד'.

א"כ א"א שתהי' עליו פסול יוצא כלל וא"א שתהי' פסול יוצא מניעה להרצאה אפילו ביצא כולו דהוי קדשי ד' שיש עליו פסול יוצא משא"כ בטמא דאין זה פסול מחמת קדשים ואיתנהו גם בחולין ותרומה, וכיון שנטמא כולו ולא חזי מידי פקע דין קדשי ד' מן התורה ואין כאן בשר קדשים כלל ואין בשר אין דם ועיין במעילה דף י' אמר רבא הכל

מודים שאם נהנה מבשר קדשים שנטמאו קודם זריקה (כ"ה גירסת רש"י ורבנו גרשון) דפטור ובתוס' שם ד"ה הכלי בתוך הדבור הקשו אי נטמא קודם זריקה אמאי אין מועלין והא יוצא דקודם זריקה מועלין ור"ע לא פליג אלא לאחר זריקה ותירוצם לפי גירסת הרש"ק דמיירי בנטמאת קודם זריקה ונהנה לאחר זריקה וא"ת אמאי לא נקיט יוצא (יעויי' בשימק"ו דיצא כל הבשר מיירי הינו שנשתיירו אימורים. ולשי' התוס' ל"ה יוצא כלל בכה"ג ומיושב קושי' הרש"ש שם) ושי' הרמב"ם בפ"ב ה' י"א מבואר בפירוש דנהנה קודם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמאו פטור ותמוה מאי שנא מיוצא כמו שהק' התוס' דביוצא לפני זריקה לכ"ע מעל ועיין בקרן אורה שכ' לפרש דברי הרמב"ם דעל מעילה דבר תורה קאי דפטור ועדיין צ"פ דהלא כבר כללא כייל הרמב"ם בריש הפרק דכל שנפסל הוי כקדשים שמתו ואין בה מעילה ד"ת ולמש"כ י"ל דביוצא שכל עיקר פסולו לפי שהוא קדשי קדשים לא פקע דין קדש מיני' דאי אמרת דאין בו דין קדש א"א שתפסל ביוצא ומפל מה"ת היכא שזריקה מועלת משא"כ בבשר טמא דפסול טומאה איתנהו גם בדחולין ותרומה הוי כקדשים שמתו וכתבתי בשי' הרמב"ם במקו"א אבל עכ"פ לענין הרצאה שפיר י"ל דיוצא חשוב יש בשר דהוי בשר קדשים שנפסלו מחמת שהוא קדשי ד' משא"כ בפסול טומאה דאיתנהו גם בחולין ותרומה ואעפ"י דעל טומאת בשר אינו חייב קודם זריקה כמבואר במנחות דכ"ה מ"מ הא נפסל משום טומאה אבל פסול יוצא שהוא מחמת קדושת הגוף וכל שאין בו קדוה"ג אין בו פסול יוצא ולמש"כ בטעם הדבר דקילא לענין הרצאה דפסול יוצא לאו משום דזריקה מועלת דהא הוי יוצא כולו ורק משום דביוצא חשוב יש בשר א"ש קושי' הש"ם בהיסה"ד דפסול הגוף הוא דהא פסול דהיסה"ד איתנהו גם בתרומה ובקדשים קלים לפני זריקה ודמי לטומאה וכיון דליכא ריצוי ציץ אמאי הורצה אולם הדברים מחודשים ואין להם יסוד בד' הראשונים.

1

ושיטת הרמב"ם שפסק בפ"א מה' פסוהמ"ק ה' ל"ד שאם נטמא הבשר והחלב לא יזרוק ואם זרק הורצה שהציץ מרצה על הטומאה ולכאורה נראה דס"ל כש' התוס' דהא דאם זרק הורצה מחמת ריצוי ציץ ולא כמו שפרש"י משום דאיתא בעינא אולם ממש"כ הרמב"ם בהל' ל"א דאם נפסל הבשר או יצא שאם זרק הורצה ולפמ"ש הלח"מ משום דס"ל דזריקה מועלת ליוצא ומבואר דגם בנפסל הבשר בהיסה"ד למ"ד פסול טומאה הורצה היינו דוקא קודם זריקה אבל קודם קבלה אינה מועלת זריקה, אבל בנטמאו האימורין בהל' ל"ד אפילו נטמא קודם קבלה (דבנטמא שייך קודם קבלה אבל ביצא

כילו הא נפסל משום מום כמבואר בזבחים דכ"ה) מהני ריצוי ציץ אולם לא מצאתי ראי' לחידוש דין זה.

ואפ"ל דמש"כ הרמב"ם בהל' ל"ד שאם זרק הורצה לפי שהציץ מרצה על הטומאה והוסיף רצוי ציץ דהוי הרצאה גם למיקבעינהו בפיגול ולהביא לידי מעילה דבר תורה באימורי קדשים קלים דמשוה להו כטהור גמור דבלא ריצוי ציץ לא מהני זריקה ביצא ונטמא כלו והרמב"ם בא להשמיענו בזה דלכתחלה לא יזרוק אף באופן דהוי ריצוי ציץ ובצבור מותר לכתחלה ובדיעבד היכא דאיכא ריצוי ציץ הוה הרצאה גמורה לכל הדינים אבל גבי הרצאה לבד הלא פסק בהל' ל"א דביצא ונפסל גם היכא דליכא ריצוי ציץ בדיעבד הורצה, ולפי מה שנראה ממ"ש הרמב"ם בהל' ל"א דאם נפסל הבשר או יצא שאם זרק הורצה דגם לענין הרצאה משוה שארי פסולים וגם פסול טומאה ליצא דזריקה מועלת גם בכולו דלענין הרצאה קילא ואין חילוק בין יוצא לשארי פסולים צ"ל דמאי דמקשה בפסחים דל"ד דאי היסה"ד פסוה"ג אמאי הורצה דהש"ס שם קאי לפי ההו"א בפסחים דע"ח דתלוי אי זריקה מועלת ליוצא וכמו שפירש"י שם וצ"ל דר' יהושע עדיפא מדרע"ק כמש"כ התוס' במנחות די"ב דלר' יהושע מהני אף ביוצא כולו ואין חילוק בין דין הרצאה לפיגול ומעילה, ומ"מ גם לר' יהושע בנטמא כולו גרע מיוצא לולא ריצוי ציץ (וכמשכ"ל להוכיח דלרבא דמהני חסרון בגואי אף דהי' כיוצא כולו לשי' התוס' מ"מ בנטמא כולו לא מהני) גם הא נתבאר לעיל מה שיש לחלק בין פסול טמא ויוצא כולו לענין הרצאה וע"כ מקשה הש"ס דאי היסח הדעת הוי פסול הגוף אמאי הורצה דלא דמי ליוצא כולו וכל זה לר' יהושע דמהני זריקה ליוצא כולו אבל לפ"ע דקיי"ל כרע"ק דזריקה מועלת רק ביוצא במקצתו וביוצא כלו לא מהני זריקה וע"כ הא דלענין הרצאה מהני ביוצא כלו משום דקל הוא שהקילו בהרצאה דכל היכי דאיתא בעינא מרצה וכמסקנת הגמ' בפסחים דע"ח אין חילוק בין יוצא ושארי פסולים.

וגם לשי' רש"י בפסחים דל"ד י"ל כן לפי המסקנא וכמו שפירש כן בפסחים דע"ח ובזבחים דק"ד. אולם גם אם נניח בד' הרמב"ם בהל' ל"ד דדוקא משום ריצוי ציץ מרצה בטמא ולולא ריצוי ציץ גרע טמא מפסול יוצא נראה דדוקא בנטמא כולו לא מהני הזריקה להרצאה לולא ריצוי ציץ וחלוק בזה טמא מיוצא. אבל בנטמא מקצתו דהוי הרצאה ומשום מיגו קא אתינן עלה אין חילוק בין יוצא וטמא. ולהכי בנטמא הלחם הטהור בטהרתו למאי דקיי"ל כרע"ק דזריקה מועלת ליוצא במקצת וה"ה לנטמא במקצת וכמש"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' מעילה דמשוה טומאה ליוצא וכמו שהארכתי בזה בקונטרסי, ועי' בלקוטי הלכות סוף פ"ב מהל' מעילה שהכריע שם בבשר שנטמא

במקצת לפני זריקת דמים דחייב עליו משום טומאה דאע"פ דאי הציץ מרצה על אכילות משום דלא גרע מיוצא דקיי"ל כרע"ק זריקה מועלת ליוצא עפ"י שיטת הרמב"ם דמשוה: טמא ליוצא יעוי"ש

סימן מג

בהלכות תמורה

א

הרמב"ם בפ"א מה' תמורה כתב כל הממיר כו' ואע"פ שלא עשה מעשה מפי השמועה למדו שכל מצות ל"ת שאין בה מעשה אינו לוקה חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חברו בשם שלשה לאוין אלו א"א שיהי' בהם מעשה ולוקין ולמה לוקין על התמורה והרי לאו שבה נל"ע שנאמר ואם המר ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש מפני שיש בה עשה וב' לאוין ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה שהציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו אע"פ שהן מוזהרין שלא ימירו כו' ואחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הציבוד הואיל ויש לו בהן שותפות ה"ז לוקה ואין התמורה קודש עכ"ל ועי' בכ"מ ובלח"מ ובהה"מ פי"ג מה' שכירות שתמהו בזה דהא אמר ריו"ח לא תתני מימר דבדיבורו קא עביד מעשה והשאג"א בסי' ע"ח כתב לתרץ בפשיטות דהרמב"ם לשיטתו דס"ל דציבור ושותפין לוקה אע"פ שאין הציבור ושותפין עושין תמורה הרי לא איתעביד בה מעשה ואפ"ה לוקה ולפ"ז שיעור ד' הרמב"ם דלהכי איצטריך הקבלה דממיר אע"פ שאין בו מעשה לוקה בציבור ושותפין דלא איתעביד בה מעשה ומ"מ אין ראי' מזה דבשארי תמורה לוקין דהא צו"ש דאין תמורתם תמורה לא הוה נל"ע ולהכי לוקין מפי הקבלה אבל בתמורת יחיד דהוה נל"ע מנ"ל דלוקין וע"ז תירץ משום דהוי ב' לאוין ועוד דהלאו כולל יותר מן העשה אבל קשה בצו"ש מ"ט לא ילקה שמונים כיון דלא הוי לאו הנל"ע כמשה"ק השאג"א שם וגם תמה שהני ב' טעמים סותרים זא"א דלטעם דאין עשה מנתק ב' לאוין מ"מ ראוי שינתק חד לאו ולטעם דהלאו כולל יותר מעשה ראוי שילקה שמונים משום לא יחליפנו ולא ימירנו ועי' בלח"מ, ומקור דברי הרמב"ם מגירסת הש"ס בתמורה ד"ד דא"ל אביי וכל לאו שנל"ע אין לוקין עליו והרי ממיר ותירצו משום דהו"ל ב' לאוין ורש"י הביא גירסא אחרת שאני ממיר דהוי לאו השוה בכל והרמב"ם גרם כשתי הגרסאות כמש"כ הלח"מ אולם בעיקר הדבר כבר תמהו בזה מאי שנא לענין חלות התמורה שאינה עושה תמורה בצו"ש ומאי שנא לענין מלקות דלוקה דבין לרבנן דילפי מקרא דלא יחליפנו ולא ימיר יחיד עו"ת ואין צו"ש עושין תמורה הרי נתמעט

תלאו שנאמר בלשון יחיד ובין לר"ש דיליף ממעשר כמבואר במשנה די"ג מה מעשר קרבן יחיד הלא מה שיצתה מעשר מכלל הקרבנות והוכפל בו לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש א"כ הוכפל הלאו והעשה דחלות התמורה לדון על כל הקרבנות מה מעשר כו' א"כ כמו שנתמעט ק"צ ושותפות מחלות התמורה ה"נ נתמעט מהלאו ג"כ ולמש"פ הרמב"ם בפ"א הי"ב כר"ש מ"ט ילקה על הלאו וביותר יקשה דהא ממעשר אימעט נמי קדשי בדה"ב ותמורת נכדי כמו שמבואר ברמב"ם שם ה' י"ב א"כ כמו שלוקין על צו"ש משום דע"כ ס"ל דלא נתמעט רק מחלות התמורה אבל על הלאו לוקה, מה"ח ילקה ג"כ בקדשי בדה"ב ותמורת נכרי ומאי שנא ציבור מכל הני וכבר התעורר בזה הלח"מ בה' א'.

ב

ונראה ע"פ המבואר בתמורה ד"ט לא ימירנו בשל עצמו ולא יחליפנו בשל אחרים ולכתוב קרא לא יחליפנו ולא בעי ימירנו ואנא אמינא מה בשל חברו קמ"ל כפירש"י והתם אף על גב דלא אהני מידי דהקדש תם אינו יוצא לחולין אפי"ה לקי הואיל ונתכוין להוציא מרשות הקדש לחולין, והנה הא דיצתה מעשר להורות מה מעשר קרבן יחיד ולא ק"ל מה מעשר קדשי מזבח כו' נתמעט רק ממאי דיצא מעשר דהכפיל קרא בלא ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש דשניהם כתיבי במעשר משא"כ קרא דלא יחליפנו דלא כתיבא במעשר לא נתמעט ומה"ט בדין שכל מה שנתמעט ממעשר לא נתמעט רק מה שהוכפל במעשר משא"כ לאו דלא יחליפנו ואין לומר מה בלא ימיר דהוא בשלו אינו עובר בלא יחליפנו דהוא בשל אחרים לא כ"ש זה אינו דהא לא יחליפנו חמיר טפי שנתכוין להוציא לחולין שתצא זו ותכנס זו ולהכי באמת בק"צ ושותפין בדין שילקה משום לא יחליפנו דאע"פ דלא אהנו מעשיו וגם אין צבור ושותפין עושים תמורה מ"מ הא נתכוין להוציא לחולין והא תמיד עובר משום לא יחליפנו שנתכוין להוציא לחולין אע"ג דלא אהני דהקדש תם א"י לחולין מ"מ חמיר לפי דעבר אמימרא דרחמנא ונתכוין לאיסורא להוציא לחולין וה"נ בצו"ש אע"פ שאינו עושה תמורה מ"מ הא נתכוין להוציא לחולין ועובר בלאו דלא יחליפנו ואילה"ק לפי"ז גם בבדה"ב שנתמעט לר"ש מהיקישא דמעשר דילקה משום לאו דלא יחליפנו נראה דבבדה"ב ל"ש לומר דיעבור משום לא יחליפנו לפי שנתכוין להוציא לחולין דבבדה"כ דמצותו בפדי' ולפדי' עומדת וכמש"כ הר"ן בנדרים נ"ט דלהכי הו"ל דשיל"מ ואאפ"ל דלא יחליפנו חמיר טפי ומה לא ימיר דהוא בשלו אינו עובר לא יחליפנו שהוא בשל אחרים לא כש"כ, ועוד נראה דהא דאיצטריך קרא למעוטי בה"ב אף דבבה"ב אין כאן בעלים כלל וכמבואר בתמורה ל"ב

ובב"ק ע"ו ולא שייך בעלים על כל הרוצה להמיר, והא בתמורה בעינן דין בעלים ועכצ"ל משום דדוקא בקדשי מזבח שא"י לחולין ואין בו דין חילול בעינן דין בעלים שבעל הקרבן הוא באמת הבעלים וגלה תורה שאין להבעלים לשנות מקדושה לקדושה וכן להחליפו באחרת ואי לאו קרא הו"א תצא זו ותכנס זו משא"כ בקדשי בדה"ב דניתן לפדיון ולחילול וביד כל אדם לפדותו בתורת מקח ופדיון ומתחלל והו"א דהקפידה תורה דדוקא דרך מקח ופדיון שהוא לשם חלול רשאי אבל לא בתורת תמורה ובתמורה חלה התמורה על שניהם כמו בקדשי מזבח וילפינן מזה שאין דין תמורה בקדשי בדה"ב וממילא דלא משכח"ל ענין תמורה שילקה על זה דאם הוא בתורת חלול הרי באמת מתחלל ואם בדרך התפסה אין כאן בעלים כלל על התפסה ולהכי בבדה"ב א"א שילקה על התמורה (ולכאורה הי' נראה דאצטריך קרא לבדה"ב במתפיס תמימים לבדה"ב דא"י מידי מזבח וכיון דראוי למזבח הו"א שיתפוס בו תמורה ואע"פ שאין בו פדיון אולם מדהג"מ במנחות ק"א ובשי' התוס' שם נראה דאינו אלא מדרבנן ובשי' הרמב"ם נסתפק המל"מ אי הוי דין תורה ועי' בשעה"מ ה' ערכין אולם גם אם נימא שא"י מידי מזבח מן התורה ותמכר לצרכי עולות מ"מ אין זה בעלים והבהמה שייכה להקדש לגמרי למכור לצרכי עולות וגם בפרת חטאת דמבואר בתמורה כ' דהוי קדשי בדה"ב נראה דעל פרת חטאת לא איצטריך קרא דהא נקנית מתמורת הלשכה והוה של ציבור ואי"פ תמורה) וגם הא דאינו לוקה בתמורת נכרי שנתמעט ג"כ ממעשר כמבואר בזבחים מ"ה וכמש"פ הרמב"ם בפ"א מה' תמורה ה' י"ב נראה למש"פ הרמב"ם דנכרי שהמיר הוי ספק תמורה אם המיר הנכרי בקדשי ישראל ומפרש האיבעיא בריש תמורה על נכרי שהמיר בקרבן שהקדיש הנכרי שמתכפר בה ישראל ועכצ"ל דאין זה מהיקישא דמעשר דאלו מהיקישא לא הוה תמורה אפילו מספק אלא משום דאין זה בכלל ההיקש שנתמעט רק קדשי נכרים ורק שאינו תמורה מספק דאיבע"ל לפי דנכרי לאו בר עונשין הוא אינו ממיר וא"כ מספק קרבן נכרי לאו בר תמורה משום דלא הוי בכלל עונשין וממילא דגם אם הרשה הנכרי ואמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר אי אפשר כיון דליתא בתמורה וכמש"כ התוס' בתמורה ב' בד"ה וקתני בתירוצם השני וכ"ה שי' הרמב"ם כמש"כ הכ"מ בפי"ח מה' פסוהמ"ק הכ"ד דלהכי א"א שילקה בתמורת נכרי משום לא יחליפנו אבל בציבור ושותפים לוקה משום לאו דלא יחליפנו וא"ש שי' הרמב"ם דלוקה בצו"ש ארבעים דלוקה רק משום לאו דלא יחליפנו דלא נתמעט ממעשר להכי גם לפי הטעם דהלאו כולל יותר מן העשה דאיתנהו בצו"ש אינו לוקה רק ארבעים ומיושב קושית השאג"א דשני הטעמים דאין העשה מנתק

שני לאוין ושהלאו כולל יותר מן המעשה אינם סותרים זא"ז דלשני הטעמים אינו לוקה רק ארבעים.

עוד נראה לחלק מהא דתמורת נכרי דילפינן ממעשר ואינו לוקה דשאני קרבן נכרי דאין מועלין בו ולא נהנין ולא מועלין מדרבנן כמבואר בזבחים דמ"ה ובריש תמורה והתוס' בד"ג שם כתבו דלא דמי לשלמים משום דהא אי"ח עליו משום פיגול ונותר הרי דקלישא קדושתו ולהכי כיון דנשתנה דין קרבן נכרי וקלישא קדוה"ג שבו ואמרה תורה שאין בקדושה זו דין התפסת תמורה מהאי טעמא אינו חייב ג"כ משום לאו דתמורה כמו שאין בו איסור לאו דמעילה דלא תוכל לאכול בשעריך אף שנתמעט מגזי"ש דחטא חטא מתרומה רק בדין קרבן מעילה מ"מ אמרינן דקלישא קדושתו ומה"ט כיון שנתמעט מהתפסת תמורה לפי דקלישא קדושתו אי"ח ג"כ משום הלאו דתמורה משא"כ בצו"ש דאינו עושה תמורה דאין שינוי מק"צ ושותפין משארי קרבנות של יחיד בעצם הקדושה ומ"מ מיעטה רחמנא מגזי"כ דהיקש ממעשר בזה שפיר י"ל דרק מה שנתמעט מהיקשא דלא ימירנו ועשה דוהי' הוא ותמורתו יהי' קדש ולא מלאו דלא יחליפנו, ומה"ט יש לחלק מבה"ב דחלוק בעצם הקדושה דהוי קדושת דמים ובכה"ג בקדשי מזבח דקדם מומו להקדישו שאינו אלא קדושת דמים ילפינן דרע מעיקרו אינו עושה תמורה ולולא הלמוד ממעשר הו"א דגם קדשי בה"ב עושה תמורה דלגבי קדושת בה"ב דעומד לכך לא הוי רע מעיקרו דעיקרו לדמים אבל לבתר דגלתה תורה דאין קדשי בדה"ב עושה תמורה הוא לפי דדין תמורה ל"ש רק בקדושת הגוף ושייך בו תפיסת תמורה אבל בקדושת דמים דקלישא קדושתו אין בו דין התפסה רק דין חילול וממילא כיון דבעצם אין בו קדושת הגוף ודין התפסה ל"ש בו גם הלאו דלא יחליפנו משא"כ בצו"ש דאין בו שינוי בהקדושה רק דהוי גזה"כ והגזה"כ הוא רק בחלות התמורה ולא בלאו דלא יחליפנו כאמור

ג

ולכאורה קשה בתמורה ד"ה ע"ב דמקשה ולאביי (דס"ל כל מקום דא"ר לא תעביד אי עביד מהני) למ"ל קרא דהי' הוא ותמורתו יהי' קדש ומשני אי לאו קרא הו"א תצא זו ותכנס זו, והא לפ"מ דמשני בד"ט דלהכי איצטריך קרא דלא ימירנו משום דמלא יחליפנו הו"א תצא זו ותכנס זו הוא דלקי אבל מימר דתרווייהו מקדיש לה אימא לא קמ"ל הרי מוכרח מקרא דלא ימירנו דתרווייהו מקדיש לה ולפי הו"א דתצא זו ותכנס זו באמת קשה קרא דלא ימירנו למ"ל (ודוח"ל דהו"א דאם אומר בלשון חליפין תצא זו ותכנס זו. ובלשון תמורה תרווייהו מקדיש, ואיצטריך קרא דאף בלשון חליפין תמורתו קדם), ונראה דבאמת סברת הגמ' דהו"א תצא זו ותכנס זו אע"ג דלא אהני מידי כמו שפירש"י

שם דהא תם אינו יוצא לחולין אפ"ה לילקי הואיל ונתכוין להוציא מרשות הקדש לחולין הוא למ"ד דכ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ דלקי הואיל ועבר אמימרא דרחמנא אבל לאביי דס"ל דאי עביד מהני וכל היכא דלא מהני לא לקי א"כ איך נימא דלהכי לקי משום לא יחליפנו לפי שנתכוין להוציא לחולין כיון דלא מהני ולא נעשה כונתו וכדאמר אביי דאי לא מהני אמאי לקי ולהכי לאביי אאפ"ל דלהכי איצטריך לא ימירנו משום דתרווייהו קא מקדיש לה ולהכי משני לאביי דאי לאו קרא דוהי' הוא ותמורתו יהי' קדש הו"א תצא זו ותכנס זו, ולאביי צ"ל דהא דאיצטריך קרא דלא ימירנו דהא מה בשל חבירו עובר בשלו לא כש"כ ואאפ"ד דאיצטריך למלקות משום דאין מזהירין מן הדין דהא אביי גופא שם ס"ל גבי טוב ברע דהוה רק גילוי מילתא דמזהירין מן הדין וה"נ שלו לא גרע משל חבירו צ"ל דלאביי איצטריך תרי לאוין דאין עשה מנתק ב' לאוין וכמו דמשני לאביי בתמורה ד"ד ע"ב ולפמש"כ בס' ושב הכהן דלאביי דס"ל אע"מ אאפ"ל שילקה בצו"ש משום דכל היכי דלא מהני לא לקי ולדידי' אאפ"ל הטעם משום דהלאו כולל יותר מן העשה ורק משום דאין עשה מנתק ב' לאוין ולהכי איצטריך ב' לאוין דלא יחליפנו ולא ימירנו דאף דלא יחליפנו בשל אחרים ולא ימירנו בשלו מ"מ הא בודאי לאביי לא גרע שלו משל אחרים והוי ב' לאוין, ומר חותני הגאון נ"י העיר ע"ד המרש"א בריש חולין שתמה עדהתוס' שכתבו דסופג שמונים דהא י"ל דמה שאין העשה מנתק ב' לאוין היינו דב' לאוין אינו מנתק אבל חדא מיהו מנתק ולהכי לוקה ארבעים יעו"ש מקושית הגמ' בתמורה ד"ה לאביי דלמאי איצטריך והי' הוא ותמורתו יהי' קדש דהא י"ל דאיצטריך לנתוקי חד לאוי דלאביי דס"ל אי עביד מהני וכל היכא דלא מהני לא לקי ולא שייך תי' הרמב"ם דהלאו כולל יותר מן העשה וע"כ משום דאין עשה מנתק ב' לאוין וא"כ להכי איצטריך העשה לנתוקי חד לאו אעכצ"ל דס"ל להש"ס ביון דאין העשה מנתק ב' לאוין ע"כ גם חד לאו אינו מנתק ושפיר כ' התוס' דסופג שמונים ונכון, וצ"ל דרק לאביי דס"ל דזהו כגילוי מילתא כמו בטוב ברע ועונשין מן הדין והוי כב' לאוין להכי ס"ל להתוס' אליבי' דלוקה פ' אבל לרבא דס"ל אין מזהירין מן הדין א"כ א"א למילף למלקות ול"ה כב' לאוין שילקה שמונים ועוד למש"כ דלרבא איצטריך קרא דלא ימירנו דלא יחליפנו חמיר טפי שנתכוין להוציא לחולין משא"כ בלא ימירנו דאיצטריך לגופי' ולהכי הוי רק כחד לאו ובזה י"ל ב' תירוצי התוס' בריש חולין ובריש תמורה דתי' הראשון דסופג שמונים אע"פ דחד בשלו וחד בשל חבירו לאביי קאי ושלו לא גרע משל חבירו וחליפין ותמורה הוא ענין אחד ולהכי הוי' ב' לאוין, ולתירוץ השני חד בשלו וחד בשל חבירו דלא ילפינן זה מזה לרבא קאי ולדידי' לוקה רק ארבעים ואפילו לרבא דס"ל אי עביד

לא מהני ובצבור ושותפין לוקה והלאו כולל יותר מן העשה מ"מ לוקה ארבעים כיון דחליפין ותמורה הם שני ענינים ובפרט למש"כ דבצו"ש לוקה רק משום לא יחליפנו (ובזה י"ל ב' לישני דמתרץ בריש תמורה דלהכי לא הוי לאו ניתק לעשה משום ב' לאוין ל"ש לרבא דא"א למילף זה מזה וע"כ תירץ אליב' משום דהלאו שוה בכל והעשה אינו שוה בכל דלדיד' בצבור ושותפין לוקה ולאביי דס"ל אי עביד מהני ובצו"ש אינו לוקה לדידי' הוי ב' לאוין) ובמש"כ י"ל דהא דאמרו בתמורה ז' א"ל ריו"ח לא שמיע לך הא דר' ינאי כו' ואי בתמורה ששה נמי הוי דאיכא נמי לאו דתמורה והא ריו"ח דס"ל לא תתני מימר דבדיבורו קא אתעביד בה מעשה ע"כ ס"ל דבצו"ש אינו לוקה משום דס"ל דאע"מ וכל היכי דלא מהני לא לקי וע"כ משום דאין העשה מנתק ב' לאוין למה לא ילקה שמונים למש"כ התוס' בתירוץ הא'.

אולם למש"כ י"ל דריו"ח ס"ל כרבא דבכה"ג אין מזהירין מן הדין ועל שלו לא הי' מלקות דלא ילפינן משל חבירו ולהכי אינו לוקה רק ארבעים וא"ש מאי דלא אמר הנפ"מ בין אביי ורבא אי לוקה שמונים בתמורה משום דאין הדבר תלוי באי עביד מהני גרידא ותלוי ג"כ אי מזהירין מן הדין בגלוי מילתא דאי נימא דמזהירין מן הדין אפילו לפי טעם דאין העשה מנתק ב' לאוין לוקה פ' אבל אי נימא כרבא דאין מזהירין ק הדין ואיצטריך לגופי' למלקות לא הוי כב' לאוין, אולם בגוף היסוד שכתבו האחרונים דבצו"ש דלא מהני לא לקי לאביי (ויקשה לפ"ז דלמה לא אמר הנפ"מ בין אביי לרבא אי לוקה בצו"ש) אינו נראה לפי שי' הרמב"ם דס"ל דהא דלוקין על תמורה הוא מפי השמועה דתמורה בצו"ש הוה לאו שאין בו מעשה וכיון דלמדנו מפי השמועה א"כ אע"פ דלא מהני הלכתא גמירי לה דלוקין על צו"ש.

ד

ובס' ושב הכהן מדקדק בלשון הרמב"ם שכתב ואחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור הואיל ויש לו בהן שותפות ה"ז לוקה ואין התרומה קדש, מ"ט לא נקט הרמב"ם הדין בשותפין שהמירו בבהמת חולין שלהם בשל קרבן יחיד ולהדיא מבואר בתוספתא תמורה פ"א ו' הצבור אינו עושה תמורה בהמת צבור אין עושין תמורה השותפין אין עושים תמורה ובהמת השותפין אינה עושה תמורה עכ"ל ומדחולק בתרי גווני מפורש דצבור ושותפין גם בהמת חולין שלהם אי"ע תמורה (ובמנחת חנוך מסתפק בזה ובאמת מפורש כן בתוספתא) ונראה דבודאי שי' הרמב"ם שאין חילוק בדבר ונכלל הכל בדין שהצבור ושותפין אינם עושים תמורה שגם שותפין בבהמת חולין אי"ע תמורה ועי' ברמב"ם רפ"ד מה' פסוהמ"ק ובהגהות יד איתן על הרמב"ם אולם מש"כ הרמב"ם

אחד מן השותפין שהמיר כונתו בזה דבמאי דנחלקו רבנן ור"ש במתניתין תמורה די"ג ועי' בתוי"ט ובמהרי"ט אלגזי דאפשר דלא נחלקו בזה ור"ש בא להוסיף על דברי רבנן אלא דלרבנן דילפינן דכל הפרשה נאמרה בלשון יחיד היינו שהממיר הוא יחיד ולא שנים ור"ש לא יליף מזה רק דאין שנים ממירים בבהמת חולין שלהם על קרבן יחיד או קרבן צבור אבל מנ"ל דאין היחיד ממיר על קרבן שותפות ע"ז בא ללמדנו ממעשר דמה מעשר קרבן יחיד ולא שותפות היינו דבקרבן שותפות אא"פ להמיר ועי' בס' ושב הכהן מש"כ בזה ומדקדוק לשון הרמב"ם.

בפ"א מה' תמורה הי"ב דפסק כר"ש נראה ג"כ דהילפותא ממעשר הוא שאין ק"צ וקרבן שותפות עושה תמורה כמו כן בדק הבית וקרבן נכרי דהכל על הקרבן קאי והא דאין השותפין על בהמת חולין שלהם עושים תמורה בקרבן יחיד ילפינן מקרא דלא ימיר כמו שאמרו רבנן דכל הפרשה בלשון יחיד נאמרה ולפ"ז י"ל דשותפין שהמירו בבהמת חולין שלהם דילפינן משום דבלשון יחיד נאמרה א"כ גם הלאו הוא בלשון יחיד ולהכי אינם לוקים ג"כ משא"כ בדין אחד מן השותפין שהמיר בקרבן שותפות או בקרבן צבור דילפינן ממעשר שפיר לוקה משום הלאו דלא יחליפנו דלא נתמעט במעשר כמשנת"ל באות ב' וגם על פי סברא יש לחלק דשני שותפין שהמירו בבהמת חולין שלהם ואי אפשר שתתעבד העבירה על ידי אחד דא"א להקדיש חציו קדושת הגוף כל היכי דאיכא דעת אחרת המעכב והעבירה נעשית ע"י שניהם שהמירו והוי כשנים שעשאוהו דמצינו דמיעטה תורה בכמה לאוין וה"נ בשוחט ובמעלה בחוץ בזבחים דק"ח וע"כ מיעטה תורה גם בתמורה מלאו שבו משא"כ אם יחיד המיר בהמת חולין שלו על קרבן שותפות או ק"ל דדי רשות של אחד מן השותפין כמש"כ הרמב"ם נתמעט ממעשר רק בדין חלות התמורה ולהכי דקדק הרמב"ם אחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור א שי"ל בה שותפות הר"ז לוקה משא"כ בשותפין בבהמת חולין שהמירו אינם לוקים ג"כ

ה

עוד נראה בבאור ד' הרמב"ם עפ"מ, שתמה המהרי"ט אלגזי לשי' הרמב"ם בפ"י מה' בכורות דאף בשותפין הולדות שנולדו אחר השיתוף חייבים במעשר בהמה ופטור בשותפות אינו אלא בבהמות עצמן שנשתתפו בהן משום לקוח וא"כ איך יליף ר"ש ממעשר דמה מעשר קרבן יחיד ולא ק"צ ושותפות דהא גם במעשר איכא שותפות בהולדות שנולדו כשנשתתפו ועוד דגם לקוח הפטור ממעשר בהמה לא יהי' בו דין תמורה וזו לא שמענו ואם כי על קושייתו מלקוח י"ל בפשיטות משום דגם בלקוח הא

מבואר בבכורות נ"ו דבמחוסר זמן ליכא פטור לקוח ולכשלקח עשרה עוברין במעי אמן כולן נכנסים לדיר להתעשר לכו"ע משום דבשעת עשי' תלי רחמנא ולהכי בתמורה ל"ש פטור לקוח דהא מה שהי' לקוח קודם ההקדש שלא הגיע שעתו לדין תמורה דמי לעוברין במעי אמן אבל משה"ק משותפים לשי' הרמב"ם דהולדות שנולדו אחר השיתוף חייבים במעשר בהמה א"כ איך יליף ממעשר היא קושיא חמורה.

ונראה בשיטת הרמב"ם דהנולדים בשותפות חייבים במע"ב היינו לפי שיטתו דפטור דשותפות הוא מטעם לקוח והא דאיצטריך קרא להכי דגם דהוי רק לקוח בחציו דפטור כמש"כ המהרי"ט והא דאיצטריך קרא דיהי' לרבות על הולדות שנולדו אח"כ אף דתיפ"ל דאין כאן לקוח דהא לקח פשרה עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר וכמש"פ הרמב"ם בפ"ו מה' בכורות הל' ט"ו משום דאל"כ הו"א דשותפות בעצמה פוטרת ולהכי אי"ק דהולדות שנולדו אח"כ חייבים ומוכח דשותפות אינה פוטרת ובעכצ"ל הא דכשהביא כל א' טלאים ונשתתפו דפטורים משום לקוח ומיני' נשמע דה"ה בשותפים שנשתתפו בטלאים מחוסרי זמן כשיגיע זמנם חייבים במעשר בהמה כיון דא"א לפוטרם מטעם לקוח ולפ"ז הא דמרבינן שותפות על הולדות שנולדו אח"כ היינו ללמד דאין שותפות פוטרת רק מטעם לקוח ולא נתמעט שותפות בתורת פטור אבל גם לא נתרבה שותפות שיהיו כאיש אחד להכי בשותפים שנשתתפו בי' בהמות שהיו לכל אחד חמשה דכל אחד בפ"ע פטור גם כשנשתתפו כיון שאין בכל חלק וחלק כדי לחייב במעשר בזה פטורים דאין כאן ריבוי שיהי' רשות אחד לשניהם ומה"ט אף אם נשתתפו במחוסרי זמן והגיע זמנם או הולדות שנולדו אח"כ ואין אחד מהם פשרה פטורים דהא לא גלי בזה קרא דהוה צירוף לחייבם במעשר כרשות אחד ופי' בפיה"מ להרמב"ם בבכורות שם כ' לצייר כגון שהביא כל אחד פשרה יעוי"ש ויש לדייק מזה דדוקא עשרה (ואולי לרבותא נקט דאפ"ה הראשונים פטורים כשנשתתפו אף שיש לכל אחד מהם כדי חיוב) והרמב"ם בפ"י מה' בכורות ה' י"ד כתב השותפין חייבין בראשית הגז והוא שיהי' בחלק כל אחד מהם כשיעור אבל חמש צאן בלבד של שני שותפין פטורים עכ"ל ויעוי' בכ"מ שם וברמב"ן הל' חלה ובמהרי"ט אלגזי, ובמנח"ח במצוה דרה"ג ולפ"ז י"ל בשי' הרמב"ם דגם במע"ב כן הוא דכל דאין לכל אחד כשיעור פטורים כמו ברה"ג ומש"כ הרמב"ם בפ"י מה' בכורות שהרי ברשותן נולדו והרי הן כאיש אחד יל"פ דמה שדקדק הרמב"ם הרי הן כאיש אחד קאי על אחים שקנו בתפוסת הבית דבכה"ג רשות מוריש עליהם והרי הם כאיש אחד אף רק עשרה חייבים ובזה י"ל ג"כ משה"ק הלח"מ שם לשי' הרמב"ם מב"ק דף ק"י דמיבע"ל כהנים נינהו או מקבלי מתנות נינהו כגון שנפל לו בגזל הגר

יורשים נינהו דאמר מר אחים שקנו בתפוסת חייבים במע"ב וכו' וזה סתירה לד' הרמב"ם ושותפים דעלמא שוים הם ואי ילדו הבהמות לאחר שירשו או לאחר השותפות חייבים ואי לאו פטורים ויעוי' בד' הלח"מ שכ' דהו"מ למיבעי רק בכהן אחד שהי' במשמר שנפל לו גזל הגר דאם יורש הוא חייב ואם מקבל מתנה פטור ולא כן ביש כהנים במשמר דבכה"ג פטורים אף יורשים ולמש"כ י"ל דמיירי שנפלו בעודם מחוסרי זמן דלפ"ז מטעם לקוח א"א לפוטרם ובין אי יורשים נינהו אי מקבלי מתנות נינהו חייבים רק אם נפל במשמר עשר בהמות דאי מקבלי מתנות נינהו ניהו דאין כאן פטור לקוח מ"מ אא"פ שיתחייבו בעשר בהמות שאין לכל אחד כשיעור דניהו דאין כאן פטור לקוח אבל גם חיוב שותפות ליכא אבל אי יורשים נינהו חייבים דתפוסת הבית הרי הם כאיש אחד, ולמש"כ בשי' הרמב"ם במע"ב דכל שאין לאחד מן השותפים כדי שיעור החיוב פטורים כמו בראשית הגז אפ"ל דמה שאמר ר"ש מה מעשר קרבן יחיד וליתא בשותפות היינו דאין צירוף שותפות מחייב במעשר בהמה וה"נ בתמורה אין דין צירוף בשותפות ולא מיבעי אי נימא דאין חציו עושה תמורה אין ממירים באברים א"כ אין לכל אחד בכח להתפיס בתמורה אלא אף לשי' התוס' בתמורה דכ"ו דשאני חציו דעושה תמורה היינו דפשטה קדושה בכולה בחציו מ"מ הא בודאי אין ביד שותף אחד גם להקדיש חציו קדושת הגוף דהא דעת אחרת מעכב ואפי' בהקדש דפשטה קדושה בכולו היינו כל זמן שאין אחר מעכב וכיון דאין לכל אחד דין תמורה ואין בכל חלק דין תמורה אם לא בצירוף שניהם על זה ילפינן ממעשר שאין דין צירוף בשותפים בי' טלאים והא דמחויבים במעשר בהמה בשותפות היינו בעשרים טלאים שיש לכל אחד מהם שיעור חייב אחר חלוקה או קודם שנשתתפו אבל באין לכל אחד מהם שיעור אין דין צירוף שיהי' לזה רשות אחד ולהכי בשני שותפים שהמירו בהמת חולין שלהם בקרבן יחיד אין בזה דין צירוף ואינם עושים תמורה והנה כל זה בשותפין שהמירו בבהמת חולין שלהם אבל ביחיד שהמיר בקרבן שותפין או בק"צ דאינו עושה תמורה והא מבואר בד' הרמב"ם דמי שהמיר בקרבן צבור ה"ז לוקה הואיל ויש לו בה שותפות ומפורש דשותף על התפסה א"ל רשות השותף דאחד מן הצבור יכול להתפיס ואף דאין ממירים באברים מ"מ הי' מועיל התפסה דאע"פ דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו מ"מ התפסה קילא וא"צ שיאמר השותף כל הרוצה להמיר יבוא וימיר דאטו הממיר בקרבן צבור כל הצבור יתנו רשות להמיר והא חזינן דשאני התפסה מעצם ההקדש דבתמורה מהני כל הרוצה להמיר יבא וימיר ואלו בהקדש לא מהני נתינת רשות להקדיש ובעינן מתנה ממש וכל זמן שלא קנהו אין בהקדשו כלום ולהכי באית לי' יד ושותפות בגוה סגי (וכמו שאמרו

בחולין דמ"א דאית לי' שותפות בגוה דאע"פ דאין אדם אוסר דבר שא"ש מ"מ באי"ל שותפת בגוה אסור גם חלק השני) דהא אינו
מוציאו לחולין אלא דבעינן שיהיו הבעלים של הקרבן והבעלים בידו להתפיס וה"נ בקרבן צבור ושותפות תשוב בעלים להתפסה ועכצ"ל דהא דאינו ממיר בק"צ ושותפות לאו משום שאין בשותפים דין צירוף דלא בעי צירוף כלל אלא בקרבן שותפות א"ע תמורה וצ"ע מהכ"ת יליף ממעשר דהא לשי' הרמב"ם איתנהו בשותפות בנולדו אח"כ ונראה דלכאורה קשה גם לשי' רש"י דהא בתפוסת הבית בודאי איתנהו שותפין עושים תמורה (וכיו"ב התעורר במהרי"ט אלגזי ולא הביא כלל דהג"מ דזבחים ד"ו ודבריו שם שלא בדקדוק) אולם נראה דבזבחים שם אמר שאני התם דאמר קרא אם המר ימיר לרבות היורש אחד ממיר ואין שנים ממירים וכפירש"י שם דאע"ג דלא קני' גזה"כ הוא דשני יורשים אין ממירים זבח שהפריש אביהם וממשמעות הש"ס שם גם לפי המסקנא דמסיק דמקופיא מכפרי והוי שותפין בכפרה מ"מ לא הדר בי' מהא דאמר מתחלה בפשיטות הדרשא דאחד ממיר ואין שנים ממירים משום דאע"פ דלגבי מעשר בהמה חשובים יורשים מתפוסת הבית כאיש אחד מ"מ לענין תמורה גלי קרא דאין שנים ממירים דכיון דמכפרי מקופיא הרי הם כשותפים (והלח"מ בפי"ד מה' מעשה הקרבנות ה"ג דקדק בד' הרמב"ם דכיון דמעשה שותפות הוא מ"ס פסק במנחה דקריבה ומתרץ בד' הרמב"ם דלפי המסקנא לא הוה טעמא דאחד ולא שנים אלא הם כשותפים במקצת ואינו נראה כן מלשון הגמ' דלא אמר אלא ולא הדר בי' אלא דבפשוטו נראה שי' הרמב"ם כד' רש"י דילפינן מאחד ולא שנים דנקראים שותפים לענין המרה דמתכפר מקופיא וחשובים שניהם בעלים לענין התפסה ולהכי הוי שותפים ואי"ע תמורה מטעם שותפות כדמחלק שם בגמ' משום דליתא בשותפות אבל לענין הקרבה רשות המוריש על זה ולענין מנחה קריבה) עכ"פ הרי מפורש למדנו דאף בתפוסת הבית דאיתנהו במעשר בהמה מ"מ נתמעט דאחד ממיר ואין שנים ממירים והנה בילפותא דאחד ממיר ולא שנים ממירים והוא מקרא דואם המר ימיר והי' הוא ותמורתו יהי' קדש המעוט לפ"ז בחלות התמורה שאין קרבן של שנים נתפס בתמורה וכ"ז לענין חלות התמורה על הלאו כיון דבאמת איתנהו גם במעשר בתפוסת הבית עובר ולוקה על זה וגם מסברא נראה לחלק בין אם שנים ממירים בבהמת חולין שלהם כמשכ"ל דדמי למעשר דגזיה"כ הוא דאין דין צירוף בזה וממילא א"א שיחול שם תמורה דהא אין כל אחד לבדו ביכלתו להמיר על בהמת חולין שלו אם לא בהשתתפות שניהם ובזה מצינו לכמה דברים הפטור בשנים שעשאוהו כמבואר בשבת צ"ג וכמשכ"ל משא"כ בקרבן שותפת שביד כל אחד

להתפיס כמש"כ הרמב"ם אלא דגזיה"כ הוא דקרבן של שותפין אי"ע תמורה ואין בקרבן של שנים דין תמורה להכי י"ל דהגזיה"כ הוא רק בחלות התמורה דיליף מואם המר ימיר אחד ולא שנים ולהכי בשותפין שהמירו בבהמת חולין דילפינן ממעשר נתמפט בין לענין חלות התמורה ובין לענין מלקות כמו כל הדברים שנתמעטו ממעשר אבל קרבן של שותפים וק"ל שאין בו תמורה דלפינן מאחד ולא שנים אין בו חלות התמורה אבל מילקי לקי ומדוקדקים בזה דהר"מ אחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בק"ל ה"ז לוקה אבל בשותפין שהמירו בבהמת חולין שלהם אינו לוקה (כ"ז כתבתי לפי דקדוק ושב הכהן בשי' הרמב"ם אבל בפשטות ד' הרמב"ם י"ל דבמש"כ ואין הלאו שוה לעשה שהצבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו אע"פ שהן מוזהרין שלא ימירו ונכלל בזה דהשותפין מוזהרין שלא ימירו בבהמת חולין שלהם ומש"כ הרמב"ם ואחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקורבנות הציבור הואיל ויש לו בהן שותפות ה"ז לוקה ואין התמורה קדש היינו דלהורות בזה חידוש דין זה דדי אחד מן השותפין השותפין שהמיר או שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור שא"צ רשות השותף כמו שא"צ רשות כל הציבור על המרה רק דהואיל ויש לו בזה שותפות חשיב בעליו על הפרה ללקות על זה אבל בודאי בשותפין שהמירו בבהמת חולין דהתם בע"כ ששניהם המירו דאין תמורת אחד מהני כלום להקדיש בהמת חולין ובשניהם שהמירו בודאי וכפו שאמר מתחלה אע"פ שהן מוזהרין שלא ימירו וכן נראה לפי גירסת הראשונים כגי' הרמב"ם בגמרא דלאו דתמורה היא שוה בכל והעשה אינו שוה בסל בצור ושותפין ואם איתא דצו"ש שהמירו אינם לוקים רק קרבן של צבור ושותפין אין בה דן תמורה וגם היחיד המתפיס בה אי"ע תמורה ולוקה א"כ ל"ש בזה לומר דהלאו שה בכל והעשה אינה שוה בכל דהו רק דן מדיני תמורה דבק"ל ושותפות אין בה דין תמורה ומלקות יש בה אבל אי נימא דשותפין שהמירו בהמת חולין לוקים חשיב לאו השוה בכל דהשותפין מחויבים בה אע"פ שאי"ע תמורה ואולי גירסת הרמב"ם שהלאו כולל יותר מן העשה).

1

ולמשנ"ת בשי' הרמב"ם דלהכי לוקה בצו"ש משום לאו דלא יחליפנו כמש"כ באות ב' או משום דילפינן מקרא דאחד ממיר ולא שנים ממירים בחלות התמורה ומסברא ג"כ לא דמי לכל הני שאין עושים תמורה בדה"ב ותמורת נכרי דילפינן ממעשר ששנוי הקדושה וכן מנחות ועופות שהם מין קרבן אחר ובהמה אמר רחמנא וכן באברים ועוברים דאי"ע בהם תמורה כמבואר בחולין ס"ט דילפינן ממעשר והוא שינוי ג"כ בגוף הקרבן דאברים לבדם ועוברים אינם ראוים לקרבן משא"כ צבור ושותפין נהי דשנוי קרבן צבור מקרבן

יחיד אבל קרבן שותפות מקרבן יחיד אין חילוק כלל לבד במנחה דנפש אמר רחמנא ואין שום שינוי בגדר הקרבן בין קרבן שותפין מקרבן יחיד אלא דגזיה"כ הוא ממעשר או מקרא דאחד ממיר ואין שנים ממירים בחלות התמורה ואמרינן דאין לך בו אלא חידושו בחלות התמורה דלא חלה אבל על לאו דלא יחליפנו לוקה אולם כיוצא בזה מצינו בולד קדשים דבאמת אין חילוק בולד קדשים לבד בחטאת ואשם דהלכתא גמירי לה אין בקדושתו שינוי משאר קרבנות ומה שהיא קדושה הבאה מאליה הרי הא בכור ג"כ קדושה הבא מאליה ועושה תמורה ולמ"ד בהויתן הן קדושים הרי הוא כבכור ממש ובגזה"כ נתמעט מקרא דוהי' הוא ותמורתו יהי' קדש הוא ולא ולד וא"כ המיעוט היא בחלות התמורה ובדין שילקה ואם שהרמב"ם סתם דין זה ולא הזכיר בולד דין תמורה שילקה אבל ידוקדק בזה דהרמב"ם שכתב בהלכה י"ז הממיר בכלאים או בטומטום ואנדרוגינוס אין הקדושה חלה עליהן לפיכך אינו לוקה ויעוי' בלח"מ שהרגיש בזה דהא לפי המבואר בדברי ר"מ כלאים וטו"א אי אתה מוצא אלא בולדות קדשים אליבא דר"י דאמר הולד עושה תמורה א"כ למש"פ הרמב"ם כרבנן דאין הולד עושה תמורה לא משכח"ל קדושת הגוף ככלאים וטו"א ולמה נקיט הר"מ כלאים וטו"א ולמש"כ א"ש דולד קדשים אע"פ דאינו עושה תמורה משום דילפינן מהוא רק על חלות התמורה אבל מילקי לקי אולם בטו"א דאין קדושה חלה עליהן כלל ואינו לוקה ג"כ ולהכי דקדק הרמב"ם בלשונו לפיכך אינו לוקה מה שלא הזכיר כן הרמב"ם בלשונו בשארי דברים שאינם עושים תמורה כמו עופות ומנחות ואברים ועוברים משום דבטו"א וכלאים עיקר הנפ"מ לענין מלקות ולהכי סיים שאין לוקין והא דק' אי אתה מוצא אלא בולדות קדשים ואליבא דר"י דס"ל ולד עושה תמורה היינו דמפרש ר"מ אין קדושין ואין מקדשין על חלות התמורה ולא משכח"ל רק בולדות קדשים אליבא דר"י

ז

ועשיתי סמוכין לפלפולא לפרש בזה דהג"מ בתמורה י"א דמקשה לבר פדא דס"ל דאין קדושה חלה על עוברין מהא דר"א אומר כלאים וטריפה ויו"ד כו' לישנא אחרינא אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא אלא בולד קדשים כר"י שהי' אומר הולד עושה תמורה הלין הוא דלא קדשי וכו' ותמוה דהא עיקר ראי' מרישא ומאי מייתי מסיפא ויש ליישב פ"ד הפלפול דנראה דאף לבר פדא דס"ל דאין קדושה חלה על עוברין והיינו קדושת הגוף דוקא אבל קדושת דמים חיילי כדמשני התם לא בקדושת דמים מה"ט קדושת בדה"ב ג"כ אפשר לחול (ואפשר דאין בזה איסור דמתפיס תמימים לבדה"ב דהא בעודו עובר לא חזי לגבוה) ולפ"ז נראה דאפשר להתפיס ג"כ לפרת חטאת דהוה

קדושת בה"ב וי"ל פדיון (וכמבואר בע"ז דכ"ג בבהמה שמעברין לפניה כוס אדום ועי' באס"ז ב"מ ד"ל) ולפ"ז ילה"ק הא משכח"ל לבר פדא הא דטריפה ויו"ד אין קדושין ואין מקדישין לעשות תמורה כשהקדיש את העובר לפרת חטאת ועי' בפרה פ"ב ר' אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת כשירה ובר"ש שם בשם הר"י מסומפונט דלאו באם פליגי אלא בעובר אם כשר לפרה ור"א מכשיר אפילו בעובר בשעת לקיחה וכ"כ התוס' בב"מ ל' בד"ה אף וא"כ שפיר ר"א לטעמו כשהקדיש ולד לפרת חטאת דכשר אליבי' ואח"כ יצא דרך דופן דגם בפרת חטאת פסול יו"ד ואף דמבואר בפרה פ"ב מ"ג יו"ד ואתנן ומחיר פסול ור"א מכשיר ע"כ לאו איו"ד פליג כדמסיק שנאמר ל"ת אתנן זונה ומחיר כלב בית ד' אלקיך ואין זו הבאה לבית וטעם זה ל"ש ביוצא דופן כמש"כ הר"ש ואע"פ דמבואר בתמורה כ' פרה קדשי בה"ב היא ולא עבדי תמורה אפשר דהא התם קאי לר"ש ור"ש יליף ממעשר אבל לרבנן כיון דחטאת קרי רחמנא וכל הפסולים הפוסלים בקרבן פוסלים בה וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מה' פ"א דאע"פ דפרה קדשי בה"ב היא מ"מ כל הפסולים הפוסלים בקדשים פוסלים בפ"א והא לטעם דרבנן דר"ש בתמורה די"ג דלהכי קדשי בה"ב לא עבדי משום דלא הוי קרבן לד' א"כ פרה דחטאת קרי רחמנא חשוב קרבן (ועיין זבחים דקי"ג ובתמורה ד"ו וביומא די"ד בגי' רש"י ותוס' לענין פרת חטאת) והא דלא מקשה בתמורה ד"כ הניחא לר"ש דיליף ממעשר אבל לרבנן מאי איכ"ל משום דבאמת פרת חטאת בל"ז אינה עושה תמורה דהא הפרה נקנית מתרומת הלשכה ואף אם לקח יחיד ומסרה לצבור ק"צ הוה ואינו עושה תמורה וא"כ לשי' הרמב"ם אע"פ שאינו עושה תמורה מ"מ לוקה בצבור ושותפין א"כ במתפיס העובר לפרה דחל קדושת פרה שוב ראוי שילקה ולהכי אמר דאין קדושין ואין מקדישין לעשות בתמורה והיינו אפילו ללקות דמשכח"ל כשמתפיס העובר לפרת חטאת דקדוש קדושת בה"ב ולענין תמורה כיון דחטאת קרי רחמנא הוה קרבן לד' לרבנן דר"ש ורק דהוה משל צבור ואי"ע תמורה אבל מ"מ לוקין עליו וע"כ אמר אין קדושין ואין מקדישין לעשות תמורה היינו שהתפיס את הולד לפרת חטאת והי' לוקין עליו אלו יצא דרך רחם ועכשיו שיצא דרך דופן אינו לוקה ג"כ וע"ז הביא האיבע"א סיפא דברייתא אבל כלאים וטו"א אי אתה מוצא אלא בולדות קדשים וכר"י דאמר הולד עושה תמורה והא גם לרבנן דס"ל דאין הולד עושה תמורה מהוא גבי חלות התמורה וממלקות לא נתמעט ובדין שילקה לשי' הרמב"ם דמחלק בין הנושאים מחלות התמורה למלקות ולהכי גם בסיפא משכח"ל אין מקדשין לעשות תמורה הא משכח"ל נפ"מ גם לרבנן לענין מלקות ועכצ"ל דהברייתא נחית לאשמעינן רק לענין חלות התמורה או דס"ל דכל היכא דלא חלה התמורה ולא אהני

מעשיו לא לקי כמאן דס"ל דאי עביד מהני (דהא מחלוקת אביי ורבא תלוי' בפלוגתא אי מערבין לקרנות) א"כ הרי מוכרח דמיירי לענין חלות התמורה ומוכיח מרישא דקדושה חל על עוברין. כ"ז כתבתי לפלפולא בילדותי.

סימן מד

אדר תרמ"ו ווילנא. לגדול אחד בענין הנ"ל

א

מה שהעיר כת"ר בחמורה י"א להקל תומר באור דהג"מ שם בלישנא אחרינא דאינו מובן כלל דהא כאן בולדות קדשים איירי ועיקר הראי' מרישא למה הביא הסיפא (עי' בסימן הקודם אות ז') וע"ז תי' כת"ר דהי' אפ"ל דאם לא הי' יוצא דרך דופן קדושת דמים דעובר לכשיצא לאויר העולם נחית בי' קדושת הגוף כמש"כ התוס' בדף י' והי' עושה תמורה אם הי' יוצא דרך רחם אלא דקדושה הבאה מאלי' את"כ לא דמי למעשר אבל לר"י דס"ל דולד עושה תמורה מוכח דלענין זה לא ילפינן ממעשר וע"כ הביא הל"א מסיפא דרק הסיפא אתי כר"י אבל רישא אתי אף כרבנן ומוכח דקדושת הגוף תלה על עוברין עכת"ד, והנה גוף חידושו דהקדש דמאיליו שלא ע"י קדושת פה אינו עושה תמורה תמוה מבכור מבית הבעלים דעושה תמורה אף דהוה קדושה הבאה מאליה ואף דבכור ילפינן בגזי"ש ממעשר מ"מ הרי מוכח דאף שלא ע"י קדושת פה עושה תמורה דאף דמצוה להקדישו כי לא אקדיש הא קדוש כמבואר בנדרים ד' י"ג ורק ולד קדשים נתמעט מגזה"כ לא לפי שהוא שלא ע"י קדושת פה דהא גם בכור הוה שלא ע"י קדושת פה ורק גזיה"כ הוא לפי דהוי גדולי הקדש ומטוני' דאם קא קדיש ועוד נראה דמאי דנחית בי' קדושת הגוף גם זה קרוי קדושת פה מדמקשה שם ומי אלימא קדושת דמים להפקיע מבכורה ולדהתו"ס כשיולד יהי' בו קדושת הגוף והא איבע"ל בתמורה בדכ"ה אם אמר עם יציאת רובו עולה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין והא בכה"ג דקדושת עולה בא מאלי' לכשיולד ואם כן לא שייך לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ודמי לקדושת בכור כאן דהוה מאליה אעכצ"ל כיון דבא מכח קדושת פה שהקדיש את העובר מתחלה לקדושת דמים קרוי דברי התלמיד ויש לו דין קדושת פה וקדושת בכור חשיב לגב' דברי הרב דבא מאיליו שלא ע"י שום הקדש מתחלה אולם יש להשיב על זה דאפשר לשי' התוס' דקדוש מאליו קדוה"ג דוקא ביציאת כולו דחזו לגבוה ואפשר דבעינן ג"כ שיהי' בן ח' דאז יהי' ראוי למזבח ואינו יוצא מידי קדושת הגוף אף דהמקדיש מחוסר זמן קדוש בדיעבד מ"מ בדין המקדיש זכר לדמיו קדוש קדוה"ג בעינן שיהי' ראוי למזבח ולהכי

אינו יוצא מידי מזבח ואף א"נ דגם בכה"ג קדוש קדוה"ג כיון דראוי לאחר ומן ודמי לשארי מחו"ז מ"מ יציאת כולו בעינן שיהי' ראוי לגבוה מצד עצמו והא קדושת בכור חלה מקודם מיציאת רובו ויש להוכיח דבכה"ג היכי שמתפשט הקדושה עושה תמורה מדהתוס' גיטין דמ"ג בד"ה גמרי שהוקשו מבהמה של שני שותפין שהקדיש חצי' וחזר ולקח חצי' דקדושה ואינה קריבה דלמ"ל לקח חצי' והקדישה תיפ"ל דאף בלא הקדישה תתפשט הקדושה בכולה כמו דגמרי הקדושין ובאור דבריהם דמיגו דחל עלה קדושת דמים חל עליה קדושת הגוף ותיפשוט קדושה בכולה (וכונת דהתו"ס דאף דאינה קריבה לריו"ח משום דיחוי מ"מ קדוש קדושת הגוף גם בכה"ג שאינה קריבה) והא בדברי ר' יוחנן מבואר שם דעושה תמורה ותמורתה כיו"ב ואם נימא דבקדושה הבאה מאליו מה שע"י קדושת דמים תתהוה קדושת הגוף אינו עושה תמורה א"כ מאי הקשו התום למ"ל הקדישה דהא אע"פ דחל עלי' קדושה הגוף מאליה מ"מ אינו עושה תמורה אעכצ"ל דגם בכה"ג עושה תמורה כמש"כ דלא דחי לולד וגם הו"ל קדושת פה וע"ע בתמורה דף כ' ונראה דגם בדין מעילה לשי' הרמב"ן דהיכה שאין קדושת פה ורק דהקדש זכה מאליו אין בו דין מעילה מ"מ בדין זה היכי דפשטה קדושה בכולה דאתי מכח קדושת פה יש בו מעילה ואם הקדיש אבר שהנת"ב ופשטה קדושה בכולה מועלין בכולה וז"פ (ועי' בא"מ בשו"ת סי' י"ב מש"כ לישב קוהתו"ס בשבועות דכ"ג ממוקדשין דלפי דפשטה קדושה בכולה הוה איסור מאליו ושם הא מועלין ג"כ. ומשה"ק רועמכת"ר במאי דמדייק הגמ' דקדושה חל על עוברין ופירש"י דאין לומר דמיירי בקדושת דמים דא"כ פשיטא דאינו עושה תמורה אף אם יצא דרך רחם ועל זה הקשה דהא אם יצא דרך רחם הי' תל עלי' קדושת הגוף מטעם מיגו דנחתי' קדושת דמים נחית קדושת הגוף והי' עושה תמורה עכ"ד בפשוטו נראה דהא עכ"פ ביוצא דופן דאינו ראוי למזבח לא הי' קדוש קדוה"ג מאליו וא"כ מה הועיל ר"מ על תמיהתו מאתר שאינן קדושין האיך מקדישין לעשות בתמורה דהא פשיטא דקדושת דמים אי"ע תמורה ומאתר דיוצא דופן אינו קדש ממילא גם במקדיש ולד ויצא דרך דופן אין עליו רק קדושת דמים לבר פדא דאין קדוה"ג תל על עוברין ופשיטא דא"א לעשות תמורה ולר"מ צריך לצייר באופן שיצא דרך דופן והוה קדוש קדושת הגוף ואפ"ה אינו עושה תמורה משום דלא קרבי במינו דמסיק כהש"ס בדי"ז וזה א"א לבר פדא ביוצא דופן וכמש"כ התוס' בד"י דלבר פדא לכשיולד דנחית בי' קדושת דמים נחית בי' נמי קדושת הגוף והוא מטעם המקדיש זכר לדמיו היינו ביצא דרך רחם.

ב

ומה שצידד בדברי הרמב"ם דלהכי לקי בצבור ושותפין משום דלא גרע מממיר באברים דנפיק מקרא דבהמה והתם מיירי לענין חלות התמורה ולענין הלאו שפיר לוקה וכן תירץ מר חותני הגנ"י אבל השבתיו שאין זה נכון דלפ"ז בקרבן של שני שותפין יעשה תמורה דהא הוה כהמיר בחציו של אחד מהם וכתבו התוס' בתמורה כו' בד"ה מהו דתימא דחף דאין ממירים באברים בחציו מודה אלא דגזה"כ הוא דקרבן של שני שותפין שאינו במעשר בהמה אין בו דין תמורה ולא דמי לאברים כיון דבכל אבר ואבר הוה שותף והאברים ינקי מהדדי ועל כל יניקה ויניקה הוי שותפים משא"כ בממיר מחציו הא גם על היניקה הוא ממיר (וילה"ע באבר שאין הנת"ב דאותו האבר קדוש דנאסור שארי האברים משום דינקי מהדדי וכן ילה"ע בחולין די"ת דאמר רב ואבר עצמו אסור דהא ינקי מהדדי והא רב ס"ל דמב"מ לא בטל וכבר הרגישו מזה) עכ"פ הרי מבואר דאע"פ דחצי עושה תמורה מ"מ קרבן של שני שותפין אי"ע תמורה מאיזה טעם שיהי' ואין למדים מאברים וגם בגוף הדבר שכתב דממיר באברים לקי משום דילפינן מבהמה הלא בחולין דס"ט ילפינן מהיקשא דמעשר גם אברים ועוברין ומסתימת ד' הרמב"ם נראה ג"כ שאינו לוקה בממיר באברים ועוברין.

ומה שדקדק מעכת"ר סברתו מלשון הרמב"ם שכ' דהואיל ויש לו בהן שותפות מבואר דלהכי לוקה לפי שיש לו חלק והוה כממיר כאברים נראה פשטות דברי הרמב"ם דכונתו דלהכי לוקה בקרבן צבור אף דמי יאמר כל הרוצה להמיר יבא פשיטא דבמתפיס בדבר שאינו שלו אף מלקות ליכא ובצו"ש שכ' הרמב"ם דלוקה משום דא"צ רשות של ציבור (וגם אי הי' משכחת רשות של הצבור מ"מ כיון דהציבור ליתנהו בתמורה אין הרשות שלהם מועיל כמש"כ התוס' בריש תמורה ב' ע"ב בד"ה קתני גבי נכרי דאף דלא הוה זה שליחות ורק נתינת רשות מ"מ כיון דליתא בתמורה ל"ש בזה נתינת רשות ופי' נוב"י מהדו"ק אה"ע סי' ע"ז אינם מדוקדקים ובאמת בק"צ לא משכח"ל רשות כל כיון שיש לו בגוה שותפות והתפסה בדבר שאינו שלו לא דמי למקדיש בדבר שא"ש דהא חזינן דכל הרוצה להמיר דהוה נתינת רשות גרידא מהני ולא בעינן מתנה ממש רק נתינת רשות להתפיס ואלו להקדיש דבר שאינו שלו בודאי לא סגי נתינת רשות בלשון דכל הרוצה להקדיש ובעינן הקנאה או שליחות אי נימא דמהני הקדש ע"י שליח.

ג

ומש"כ כת"ר במכתבו השני דהרמב"ם חולק עדהתו"ס וס"ל דחציו אי"ע תמורה ונסתייע לזה ממש"כ הרמב"ם פ"ג מה' תמורה האומר חצי בהמה זו תמורה וחצי' עולה ה"ז תקרב

עולה והא הרמב"ם פסק כר"י דאף בגמר דבריו אדם נתפס ובדין שתהי' קדושה ואינה קריבה ותרוייהו חיילי ועכצ"ל דשאני תמורה דלא חלה לחצאין ומשו"ה חלה קדושת עולה וחצי' תמורה וחצי מעשר שאני דא"א לקיים שניהם ואילו ידע האי גברא דאי אפשר שיחולו שניהם בודאי הי' אומר על הקדושה החמורה ולהכי מיבע"ל מי נדחה מפני מי עכת"ד. אבל כמדומה שמעכ"ת ה"ר לסתור דמד' הרמב"ם הנ"ל מוכח דס"ל כשי' התוס' דחציו שאני והנה מש"פ הרמב"ם דהאומר חצי בהמה זו תמורה וחצי' עולה ה"ז עולה לפי פירש"י דהא דחציו מפשר וחצי' עולה לפי שאין מעשר קדוש כ"א פ"י מנין ואין תימא אם גם הרמב"ם מפרש כפירש"י וקרב עולה לפי שלא הי' לו מנין ואף שאין חידוש בדבר עכ"פ הדין דין אמת אולם באומר חצי תמורה וחצי מעשר בעכצ"ל כפירוש התוס' דמיירי שמנה בדיר ואמר עם יציאת מחציתה תמורה והי' שם גם בהמה להמיר דאל"כ אין כאן לא מעשר ולא תמורה וע"כ דרש"י מודה בזה לפירוש התוס' (וראיתי לרבנו גרשום בהא דאמר חצי תמורה וחצי' מפשר דלא אמר כראוי לא על תמורה ולא על מעשר דאין אדם אומר ה"ז תמורה סתם אא"כ אמר תמורה תחת זו וכן אין אדם יכול לומר ה"ז מעשר אלא בשעת יציאתן מן הדיר עכ"ל ומפרש גם איבעי' זו כפרש"י ולא זכיתי להבין דאיך יהי' תמורה או מעשר בכה"ג וצ"ע) ואם איתא שאין חצי' נעשית תמורה פשיטא דמעשר הוה ולא תמורה דהא ע"כ לא פליג ר"מ ור' יוסי בעולה ושלמים דיש בהקדישו לחלות עולה ושלמים כגון באומר ה"ז חצי' עולה אלו לא אמר עוד וחצי' שלמים פשטה קדושה בכולה לכו"ע וכמ"כ אלו אמר חצי' שלמים לבד ובאומר חצי' עולה ושלמים פליגי דר"מ ס"ל תפוס לשון ראשון ור"י ס"ל תפוס לשון אחרון ג"כ אבל בחצי תמורה אלו אמר חצי' תמורה לבד לא הי' תמורה חלה מה יתן ומה יוסף מה שאמר שיהי' חצי' מעשר גם כך ועכצ"ל דחצי' תמורה חלה לבד וגם חצי מפשר חל לפי דעשירי מאליו קדוש אך כשאמר חצי תמורה וחצי' מעשר מספק"ל להגמ' ומדהגמ' אין הכרח דהא אמר הכל מודים וקאי לר' יוסי דס"ל דתמורה חלה על אברים כמו בתחלת הקדש וכש"כ בחציו אבל הרמב"ם שפסק דאין ממירים אברים בשלמים ומ"מ הביא להאבעי' באומר חצי תמורה וחצי' מעשר אם איתא דחצי' הוה כמו אברים שאינו תמורה ובמה שאמר חציו תמורה אין די להתפיס תמורה אף אלו הי' בלבו על כולו דנראה דגם באומר חצי' תמורה ואף אם חשב בלבו על כולו דאינו תמורה כיון דהדבור סותר למה שחשב ועי' בערכין ד"ה ובפרט בתמורה דבטעותו ולא כונתו אזלינן במה שאמר עי' תמורה י"ז ובנזיר ל"ב דתמורה בטעות חלה ואזלינן בתר פיו (ובתשובת ושב הכהן חידש דאין מחשבת תמורה מועלת ולא דמי להקדיש דילפינן מנדיב לב עולות משא"כ בתמורה

דהוה עבירה) א"כ כיון שאמר חצי' תמורה וחצי' מעשר אין מה שבפיו להתפיס תמורה כיון דאין ממירים באברים א"כ כיון דמעשר עשירי מאליו קדוש ממילא הוה מפשר ודאי ואיך פסק הרמב"ם דהוה ספק לפ"מ דקיי"ל דאין ממירים באברים וע"כ צ"ל דשי' הרמב"ם כשי' התוספת דחצי' שאני וראיתי בקרית ספר להמבי"ט בהל' תמורה שכתב ומדברי הרב ז"ל שכתב חצי' תמורה וחצי' עולה משמע דהמיר חצי' בחצי' האחרת שהקדיש לעולה ולהכי תקרב כולה עולה דעולה ותמורתה כמוה ומבואר בדבריו בשי' הרמב"ם דממירים בחצי' אולם תמיהני בדבריו דהא דממירין בחצי' היינו בקרבן שהוא קדוש כולו אבל בבהמה שחצי' קדש וחצי' חול אינו עושה תמורה כמש"פ הרמב"ם בפ"א מהל' תמורה דאינו עושה ולא נעשית תמורה והוא מהתוספתא דלא דמי לחצי בהמת קדשים דעושה תמורה דשאני בהמה זו דקדושה מעורבת בחול ובקרית ספר שם כ' חצי' עולה וחצי' מעשר ונראה דהיינו כשאחר קדש חצי' האחר עולה אז קריבה עולה ואע"ג דאמר קודם על חצי' שתהא מעשר או תמורה דלא חשיב כדאמר דאי לא קדיש חצי' זו ג"כ לעולה הו"ל בהמה דחצי' עולה וחצי' חולין ואינה קריבה דהא אמרו דמכשר ותמורה לא חשיבי מעשר דאין דרך הקדישו בכך ותמורה משום דלא קאי שום בהמה שימיר בה וא"כ לא חייל עליה כלל שם מעשר ותמורה ותמוהים דבריו דהא כיון דלא חיילי מעשר ותמורה וממילא דהוי כולו עולה משום דפשטה קדושה בכולה ולזה העירני ח"א ואינו מובן לפ"ז גם מש"כ אח"כ דחצי' תמורה וחצי' עולה דהמיר חצי' בחצי' האחרת דכיון דחל חצי עולה פשטה קדושה בכולה אם לא דנימא כיון דממיר בה מיד חל מיד תמורה ועולה אבל אא"פ שתהי' חלה על חצי עולה וחצי חולין תמורה כמשכ"ל ובאמת עיקר ד' הרמב"ם שכתב בהמה חצי' של קודש חצי' של חול אינו עושה ולא נעשית תמורה צ"ע דאיך איפשר שיהי' חצי קודש וחצי חול רק בשל שותפין דהוי קדושת דמים דלא עבדי תמורה ופשיטא ואי איירי כשלקחה והקדישה הא בכה"ג עבדי תמורה כדאריו"ח בקידושין ד"ז וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהל' מפה"ק וראיתי שמעכ"ת התעורר על זה ואפ"ל דהא דקדושת דמים אינו עושה תמורה שאינו ראוי לקדושת הגוף כלל כמו ברע מעיקרא בע"מ שקדם מומו להקדישו משא"כ בשני שותפים שהקדיש אחד מהם חצי' דראוי' לקדושת הגוף על ידי הקדש של השותף השני או לכשיקח ויקדישנה והו"א דבכה"ג עושה תמורה ולהכי אשמעינן דגם בכה"ג לא עבדי תמורה, אולם יותר נראה דמשכח"ל שפיר שתהי' בהמה חצי' קודש וחצי' חול דהא מאי דמבואר בד' ריו"ח בבהמה של ב' שותפין שהקדיש אחד מהם חציו וחזר ולקחה חצי' והקדישה קדושה ואינה קריבה עי' בתוס' גיטין דמ"ג בהא דגמרו קידושי ראשון שהקשו דלמ"ל הקדישה

אחר שלקחה ותי' דהתם דאפשר שירעה ויהי' חצי דמיו לקרבן וחציו לחולין כו' ובאור דבריהם בקושייתם דנימא מיגו דחל עלה קדושת דמים חל עלה קדושת הגוף ופשטה קדושה בכולה.

(ולא הוי תרי מיגו כמש"כ הלח"מ בפ"ה מה' דמאי דפשטה קדוה"ג באבר שהנת"ב אין זה מיגו) וצ"ל דאע"ג דלריו"ח דס"ל דבע"ח נדחין ולא חד להקרבה מ"מ הא ס"ל דקדושה ואינה קריבה ואע"ג דלא חזי למילתא קדוש קדוה"ג ומה"ט נימא מיגו דנחית עלה קדו"ד נחית קדוה"ג ופשטה קדושה בכולה והנה מפי' התוס' דשאני התם דאפשר ברעי' נראה דצריכה רעי' דאל"כ רעי' זו למה הא קדושת דמים נפדית שלא במום אלא דבאמת חלה עלה קדוה"ג אלא דלא נתפשט קדושה בכולה כיון שיש תקנה ברעי' ובשעה שהקדישה לא היתה הקדושה יכולה להתפשט כיון שלא הי' שלו וקדושה רק קדו"ד ואף אח"כ שחלה עליו קדוה"ג לא נתפשט קדושה בכולה, והנה גם לשי' הרמב"ם דס"ל דבע"ח אינן נדחין מ"מ פסק הרמב"ם בפט"ו מה' מעשה"ק בדין דריו"ח בהמה של שני שותפין שהקדישה חצי' וחזר ולקחה והקדישה וכו' ובעינן שהקדישה ואלו לא הקדישה לא פשטה קדושה בכולה כיון דלא חלה קדושה בשעתא (ועי' מקנה קידושין ד"ז מש"כ בזה ולא הביה דהתוס' דגיטין דמ"ג) ואף דאמרינן מיגו דנחית עלה קדו"ד נחית קדוה"ג ועי' בלח"מ בפ"ה מה' ערכין דבסדר המיגות אמרינן מתחלה מיגו דחל עלה קדושת דמים חל עלה קדוה"ג ואח"כ אמרינן מיגו דפשטה קדושה בכולה ואי חדא מיגו אמרינן תרי מיגו לא אמרינן הקדיש אבר אחד לדמיו חל על האבר קדוה"ג וה"נ בחצי באבר שהנת"ב כיון דמשעה ראשונה לא היתה הקדושה יכולה להתפשט ובשעת אמירה לא הי' בו דין פשטה קדושה בכולה לא אמרינן אח"כ פשטה דלא דמי לא דגמרי קידושי ראובן כמו שחילקו התוס' בגיטין שם או באיזה חילוק אחר אבל עכ"פ קדושת הגוף חלה משלקחה מאליו על חצי' וכל זמן שלא הקדיש חצי' השני אינה קריבה ודמי להקדיש אבר אחד לדמיו שכ' הלח"מ דחל עליו קדוה"ג מאליו ולא דמי להמקדיש נקיבה דלא חזי משא"כ הכא דחזי ע"י שיקדיש חצי' השני משכח"ל בכה"ג בשני שותפין שהקדיש אחד חצי' וחזר ולקחה ולא הקדישה עדיין דהוה חצי קודש וחצי חול ואינו עושה תמורה.

ד

והנה מעכ"ת התעורר במשה"ק המקנה בקדושין ז' במאי דפריך הגמ' ותיפשוט קדושה בכולה. דהא לכאורה קדושין לא דמי להקדש דבהקדש אפילו אי נימא דלא פשטה קדושה בכולה מ"מ אותה מקצת קדוש ואיכא אמירה לגבוה והקדש ולהכי אמרינן דפשטה משא"כ באשה דאין אישות לחצאין מהכ"ת נימא דפשטה נימא דנתבטל כולה

ואין כאן אמירה של קידושין כלל, וכת"ר תמה על דבריו שנעלם ממנו משנה מפורשת בתמורה דאמר ר' יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף בתמורה כן, והלא גם תמורה אינה חלה על אבר וי"נ ס"ל דרשא דבהמה בבהמה דהא ס"ל דאין ממירים שלמים באברים ואפ"ה ס"ל דפשטה קדושה בכולה ולא אמרינן נבטל לגמרי, ונראה דהא סברת המקנה נכונה מצד עצמה, אולם רק למאן דס"ל דבאבר שאין הנת"ב ל"א פשטה קדושה בכולה מ"מ אותו אבר קדוש דילפינן מקרא משו"ה אבר שהנת"ב פשטה קדושה בכולה שפיר אפ"ל דלהכי פשטה קדושה בכולה דהא קדושת האבר לא נתבטל דלא גרע מאבר שאין הנת"ב דחל הקדושה על האבר משא"כ בקדושין דאין אישות לחצאין אינו בדין שתפשוט אישות בכולה מצד קידושי אבר שהנ"תב משא"כ לר' יוסי דס"ל דאף באבר שאין הנת"ב ג"כ פשטה קדושה בכולה דיליף מקרא וגזה"כ הוא כן ולדידי' אין מקום שתוגבל קדושה באבר לבד דבכל אופן אמרינן פשטה קדושה בכולה וא"כ גם באבר אחד מנ"ל שתפשוט קדושה בכולה נימא שנתבטל הקדושה לגמרי דהא אבר אחד בלבד לא חזי לקדושת הגוף ומהכ"ת שיחול עליו קדושת הגוף והא אין כאן הקדש של קדוה"ג לקרבן באבר אחד אלא דגזה"כ הוא דאמרינן גווני פשטה קדושה בכולה ולדידי' לטעמי' שפיר אמר מה בין תמורה לתחלת הקדש דכמו דגזה"כ בתחלת הקדש דפשטה קדושה בכולה ה"ה בתמורה ועפ"ז יובן מה דס"ל לר' יהודא דאבר שהנת"ב פשטה קדושה בכולה ואפ"ה אי"ע תמורה משום בהמה בבהמה והא מקרא דבהמה בבהמה אין ראי' דאפ"ל דאיצטריך לאבר שאין הנת"ב דאף דבתחלת הקדש חלה הקדושה אותו אבר אבל בתמורה אינה נתפסת קדושה אף באותו אבר דבעינן שיתפוס קדושה בכל הבהמה משא"כ באבר שהנת"ב דבתחלת הקדש פשטה קדושה בכולה מ"ט לא יחול התמורה ומ"ל אם אמר רק על אותו אבר כיון שסופו להתפשט בכולו בבהמה קרינן בי', אך לפמש"כ להסביר ע"פ ס' המקנה א"ש דהא בהא תלוי דכיון דבאבר שאין הנת"ב אף אותו האבר אינו קדוש בתמורה שוב גם באבר שהנת"ב אמרינן מאי חזית לקיים כל ההקדש דהא אפשר לבטל הקדושה גם מאותו אבר שדי בתר רובו (וזהו דלא כמש"כ התוס' בתמורה כ"ו ע"א בד"ה האומר בתירוצם הראשון דר"מ ס"ל כוותי' בחדא דאם אמר רגלה של זו עולה אין כולה עולה ופליג עליה דכי היכי דבתחלת הקדש חיילא אכולה בדבר שהנת"ב הכי נמי תחול תמורה אכולה ולפי תירוץ זה הא אעפ"י שאותו אבר אינו קדוש בתמורה לר"מ מ"מ באבר שהנת"ב מודה ורק לפי תירוץ השני שמחלקים בין אבר לחציו ובחציו גם ר' יהודא מודה ולפ"ז ר"מ ס"ל כר' יהודא לגמרי).

ובמש"כ יש לכוין מש"פ הרמב"ם דהקדיש אבר אחד בעוף הוי ספק ופירשו באבר שהנת"ב והלח"מ הקשה על זה דהא אבר שהנת"ב מסברא נפיק ולמש"כ א"ש דאי נימא דבהמה אמר רחמנא וגלי קרא בבהמה דאותו אבר קדוש קדושה"ג משא"כ בעוף דלא גלי קרא ממילא גם באבר שהנת"ב י"ל דלא אמרינן פשטה קדושה בכולה כיון דאפשר לבטל כל הקדושה ואין כאן הקדש כלל כסברת המקנה וקושיית הגמ' בקידושין ד"ז כמש"כ המקנה שם לפי ההו"א דא"כ לא נדרוש חצי אשה ולפי המסקנא גם היכי דנתרצית לא אמרינן פשטה קדושה בכולה כמו שנראה מסתימת הפוסקים אולם שי' התוס' שם בד"ה חניך בפרוטה דאיירי דאמר לה הרי את מאורסת לי ומשמע מדבריהם דאם אמר לה בלשון קדושין מתפשטין הקדושין בכולה אף לפי המסקנא והא אפשר לבטל כל הקדושין, ואפ"ל בשיטתם דהא חזינן בתמורה דלא מהני אבר שהנת"ב ולא פשטה קדושה בכולה מ"מ בחצי' מהני וצ"ל משום דבודאי ברוב אברים מהני וגם מחצה על מחצה הוי כרוב ולא אמרינן בזה מאי חזית דנתפשט הקדושה נימא דנתבטל הקדושה לגמרי דאזלינן בתר רוב וגם במע"מ מדה היא בתורה דאזלינן לחומרא ולהכי בקידושין בחצייך לפי המסקנא כמו בתמורה מהני, ולפ"ז י"ל גם בעוף דמספק"ל להש"ס אי אמרינן פשטה קדושה בכולה, ולשי' הרמב"ם גם באבר שהנת"ב הוי ספק מ"מ ברוב או מחצה פשטה בכולה כמו בתמורה ויתישב בוה משה"ק השעה"מ במאי דמקשה בקידושין ד"ז ותפשוט קדושה בכולה דהא גם בעוף דהוי קרבן ספוקי מספק"ל דבבהמה אמר רחמנא ומכש"כ באשה ולמש"כ י"ל דבחצייך מקודשת לי דמהני גם בעוף כפו בתמורה שפיר מקשה דתיפשוט קדושה בכולה, ובזה נדחו ד' האי"ח בסי' ל"א ס"ק י"ח מש"כ לישב דהר"מ שפסק בחצייך בפרוטה דהוי ספק אולם אפ"ל דהטעם בתמורה דמהני בחצי' משום דמה שנתמעט מבהמה בבהמה אברים דוקא אברים אבל רובו או חציו בבהמה קרינן בי' דרובו ומחצה ככולו. משא"כ בעוף דנתמעט מבהמה דלא הוי בהמה אף רובו דלא מהני דמתפשט קדושה בכולו וכן בקידושי אשה.

ה

ומה שהעיר כת"ר דגם בקדשי בה"ב נימא פשטה קדושה בכולה דהא בהך קרא דאיש כי יקריב ממנו קרבן לד' כתיב וגם קדשי בה"ב בכלל קרבן לד' כמבואר בתמורה י"ג, וזהו היפוך המבואר בחולין דקל"ה וכ' עוד דבזה י"ל הסתירה מערכין ד"ה ובאמת גם מערכין אינו מבואר רק דקדשי בדה"ב נידון בכבודו וזהו באבר שהנת"ב אבל פשטה קדושה בכולה אף באבר שאין הנת"ב ל"א בקדשי בה"ב, ואפ"ל דהא דמרבינן למדס"ל פשטה קדושה בכולה מיהי' קדש דקאי על הא דאיש כי יקריב ממנו קרבן לד', דאף אם

הקדיש רק רגלה בכ"ז יהי' קדש כל הקרבן לד' אבל אלמלא קרבן לד' לא ידעינן לרבות מיהי' קדש על כל הבהמה, ולפ"ז דוקא בקדשי מזבח דאין שם קרבן לד' רק מה שקדוש כולו וחזי להקרבה, משא"כ בקדושת אבר אחד לא הוי קרבן לד', ולהכי כיון דכתיב קרבן לד' יהי' קדש מוכח דכל הקרבן קדש משא"כ בקדשי בה"ב דקדושתו הוא מאי דחזי לבה"ב, ולהכי נקרא קרבן אף דמי אבר אחד הוי קרבן לד' בבה"ב.

ולפ"ז מתפרש שפיר גם בקדשי בה"ב דיהי' קדש הקרבן ובקדשי מזבח הוי קרבן מה דחזי להקרבה וע"כ שיהא כולו קדוש ובקדשי בה"ב אף מה שהאבר שהקדיש הוי קרבן לד' בדמיו. ובנוגע להסתירה הגלוי' מהא דערכין ד"ה לחולין קל"ה שתמה השעה"מ וכמו כן על פסקי הרמב"ם בזה כשאצי לעצמי לא אבין קושיתו דמאי דמשני דהא דילפינן בערכין מנדר בערכך נפשות דנידון בכבודו הוא רק דבאומר דמי ראשי עלי או דמי ראש חמור עלי מחויב מצד נדר לשלם דמיו או דמי חמור דגזיה"כ הוא לדון בדמים בכבודו לשום דמי האדם והבהמה באברי שהנת"ב וכל זה הוא מתורת נדר ושומת הדבר לשלם בכבודו אבל לא שפשטה קדושה בכל הבהמה, דהא קדושת דמים היא ואיך תיפשוט להכי שפיר קאמר בחולין באמר חוץ מכחישתה דלא פשטה קדושה בכולה בקדשי בדה"ב.

אלא בנודר לשלם דמי ראש חמור צריך ליתן כל דמיו אבל בהקדיש הראש בעצמו לבה"ב ולא קיבל דמיו עליו לא פשטה הקדושה בכולה, אולם קק"ל לפ"ז דמאי פריך בערכין שם מהך ברייתא דראש חמור זו הקדש הוא והקדש שותפין בו דנימא דנידון בכבודו דילמא מיירי דלא קיבל עלי דמי ראש חמור, וכן מורה הלשון דהוא והקדש שותפין אלא שיהי' הראש בעצמו קדוש למזבח וההקדש יקנה ממנו את החמור או שימכרוהו את ראשו ובכה"ג הא לא פשטה קדושה בכולה, ובאמת הרמב"ם שמעתיק הני לישנא דברייתא הביא באופן שאמר דמי ראש חמור עלי דמי ראש עבד עלי יעו"ש וקצ"ע.

1

ומה שפלפל כת"ר במה דשייר במתניתין דתמורה די"ג מה מעשר כו' אברים ועוברים ותמורת נכרי והא דדבר שבחובה דמבואר בברייתא ודחולין דכ"ט נקיט אברים ועוברים והשיור יותר ממה ששנה דבכה"ג דא אמרינן תני ושייר עכ"ד נראה דל"ק בפשיטות דבמתניתין תני מאי דר"ש פליג על רבנן בתרתי דרבנן נקטי ונפקי קרבן צו"ש מלא ימירנו דבלשון יחיד ובדה"ב מקרבן, ור"ש פליג ולא ס"ל הא דלשון יחיד ובה"ב איקרי קרבן, וכן מבואר במשנה הצו"ש אי"ע תמורה שנאמר לא ימירנו בלשון יחיד כו' קדשי בה"ב אי"ע תמורה כו' וע"ז אמר ר"ש אינו צריך כו' משא"כ תמורת נכרי ואברים ועוברים ודבר שבחובה ודלא נזכרו בדברי רבנן בטעמא אתרינא שייר אולם בברייתא שם מביא דבר

שבא בחובה כו' ולא נקיט אברים ועוברין י"ל דתני ושייר ובברייתא ליכא פרוץ מרובה על העומד ולא שייר יותר ממה ששנה, ומש"כ לתמוה על השעה"מ בהל' ערכין שחידש דבמקדיש אבר בע"מ למזבח לא אמרינן פשטה קדושה בכולה דבדין שיהי' אי עביד לא מהני רק דגלי קרא אבל פשטה קדושה בכולה לא אמרינן ותמה מהא דמשנתינו דאמר ר"י והלא במקודשין האומר רגלה של זו עולה אף בתמורה כן כו' והא שאני תמורה דבדין שיהי' אי עביד לא מהני יש לקיים דברי השעה"מ עפ"י שיטת התוס' דבשוגג לא אמרינן אעל"מ ותמורה חלה אף בשוגג והקשה ר"י דעכ"פ בשוגג תפשוט קדושה בכולה, ועי' תמורה די"ז דבכה"ג לקי ובדהתו"ס דריש תמורה ובלח"מ ריש הל' תמורה, ואפשר דתמורה דאיתניהו בשוגג גם בשוגג אמרינן אי עביד לא מהני ושאני תמורה מכל איסורים שבתורה והדין דין אמת כמש"כ כת"ר דאף בהקדיש בעבירה אמרינן פשטה קדושה בכולה כמו בתמורה ומה שהשיב עמש"כ דשותף א"צ לנתינת רשות של השותף השני וכ' לתמוה בטעם דאין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו אף דהתפסה בנדרים הוא בשל חבירו (ויעוי' בהגהות הרש"ש בתמורה ד"ט) ועל זה חידש דהתמורה מוציאה לחולין ואח"כ תתקדש מכח העשה, וזה רחוק וזר בעיני דאיזה כח יש בהמרה להוציא לחולין ואילו גלי קרא שכן הוא, כן הוא הדין אבל התורה אמרה יהי' הוא ותמורתו קדש ואיך יוציא לחולין אף לשעה, ועוד דא"כ בקדם הקדישן למומן דעושה תמורה שוב יהי' אחרי התמורה כמו בע"מ שקדם להקדישן.

כיון שהתורה הוציאה לחולין לשעה ונתקדש מכח העשה אח"כ ושוב לא יעשה תמורה עוד ואפ"ל דלהכי בעינן שיהי' מתפיס בדבר שהוא שלו דוקא דטעם לאו התמורה שנתכוין להוציא לחולין וכמו דקאמר הגמ' בד"ט בלא יחליפנו וכמש"כ הרמב"ם בסוף הל' תמורה, ולהכי דוקא בשלו יתכן שנתכוין לחלל ולהוציא לחולין אבל במתפיס בדבר שאינו שלו לא יתכן להוציא קרבן של אחר לחולין להכי ל"ש בו ענין תמורה, ומה"ט גם בציבור ושותפין דבמה שמכון להוציא חלקו לחולין ממילא הוי הקדושה של השותף קדושה מעורבת בחול ואינה קריבה ולהכי שייך בו שפיר התפסה מאחר שכיון להוציא חלקו לחולין וא"ש אף דבאמת נראה דהלאו דתמורה הוא על הקדישו ולא על מה שכונתו להוציא חולין לבד דהא בממיר תמורה בבע"מ לוקה כמבואר בתמורה דכ"ז וברמב"ם פ"ב מהל' תמורה דדרך חילול הוי כפדיון מותר ודרך תמורה אסור (ועי' בזבחים ד"ט דאימא שחטי' לשם תמורה ליהוי תמורה למאי הלכתא למילקי עלה אע"פ שאין כאן חילול כלל אלא די"ל דזהו לפי הו"א), וכן מה דאמר ריו"ח לא תיתני מימר דבדבורו קא אתעביד בה מעשה, והיינו התפסת ההקדש הרי דעבירה הוי על ההקדש

מ"מ י"ל דעיקר טעם התורה כמש"כ הרמב"ם סוף הל' תמורה שלא יחליף בפחותה הימנה יעוי"ש, עכ"פ דין תמורה הוא באופן שרוצה לחול ולהוציא לחולין אע"פ שלא אהני מעשיו אבל במתפיס בדבר שאינו שלו שלא שייך ענין הוצאה לחולין של חבירו אין בו דין תמורה.

סימן מה

הערות והארות בעניני תמורה

א

הרמב"ם בפ"א מהל' תמורה הל' ו' אין קדשי נכרים עושים תמורה מה"ת אבל מד"ס שהנכרי שהמיר הר"ז תמורה הקדיש הנכרי בהמה שיתכפר בה ישראל והמיר בה הנכרי הר"ז ספק תמורה, ובראב"ד שבושים יש כאן שהנכרי אינו עושה תמורה לא בשלו ולא בשל ישראל אבל ישראל שהמיר בקרבן שהקדיש נכרי להתכפר בו ישראל זהו ספק ועי' בכ"מ ובלח"מ ונראה דבהא דמבואר שם בריש תמורה ורמב"ח בהקדיש נכרי להתכפר בה נכרי לא קמיבע"ל כי קא מיבע"ל בהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל בתר מקדיש אזלינן אי בתר מתכפר אזלינן כו' א"ל התם הוא דקאתי מכח ישראל משו"ה אזלינן בתר מתכפר והו"ל תחלתו וסופו ביד ישראל, אבל הכא הכי קא מיבע"ל מי בעינן מתחלתו ועד סופו דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה, ולפי פי' הראב"ד אין זה ענין לתחלת האיבעי דרמב"ח כיון דלא אתי לכלל עונשין כי עביד תמורה לא קדשי דהא על נכרי איננו מסתפק כלל דבודאי אי"ע תמורה ורק על ישראל הוא דמספק"ל משום דהמקדיש הי' נכרי ובעינן שיהי' גם מתחלתו מאן דעביד תמורה וברש"י שם פירש בנכרי לא קא מיבע"ל דאין הקדישו עושה תמורה לפי דלא בא לכלל עונשין ונראה מדרש"י דגם לפי המסקנא הטעם בנכרי משום דלא אתי לכלל עונשין ולכאורה צ"ע דהא הש"ס מסיק מקראי מאי דקדשי נכרים אין עושים תמורה ואולי כונת רש"י אף לר' יוסי דס"ל בכולן אני רואה להחמיר ולא ס"ל הני דרשות דמ"מ בתמורה מודה משום דלא אתי לכלל ענשין ועי' בתוד"ה קתני ובאמת לשי' הראב"ד צ"ל דמה דנכרי אינו עושה תמורה בשל ישראל אף דזהו קדשי ישראל משום דכיון דעל מה שצריכים לחול התמורה היא בהמת נכרי חשוב קדשי נכרים וגם זה ילפינן ממעשר שאין קדשי נכרים עושים תמורה ולא בהמת נכרי נעשית תמורה דאל"כ יקשה דלמ"ל הנך דרשא והקישא למעשר תיפ"ל דכיון דנכרי אי"ע תמורה בשל קדשי ישראל משום דנכרי לאו בר תמורה דלאו בר עונשין הוא ממילא א"א שגם הישראל יתפיס בתמורה בשל קרבן נכרי כיון דהנכרי ליתא בתמורה ולא

מהני ברשות שלו כמש"כ התוס' בד"ה קתני, ובאמת תירוצם מוכרח דהא לפי המסקנא גם שיהי' המקדיש בר תמורה בעינן ואם אין ברשות המקדיש לעשות תמורה אעפ"י שהקרבן הוא של המתכפר מ"מ מספק"ל להש"ס אי מהני תמורה,, א"כ במתכפר ממש שהקרבן שלו אם אינם בר תמורה איך מהני מה שיאמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר ולפ"ז למ"ל להנך דרשות והקישא למעשר בהמה ומקרא דבני ישראל דמביא הש"ס קרבן נכרי שאי"ע תמורה כיון דגם על קרבן ישראל אין הנכרי עושה תמורה משום דלאו בר עונשין הוא ועכצ"ל דגם זה ילפינן ממעשר דא"א שהנכרי יתפיסה על בהמת חולין שלו תמורה כיון דליתא במעשר וכמו דילפינן בכה"ג בציבור ושותפין שאין בהמת חולין של שותפין נתפסת בתמורה כמבואר בתוספתא ולפ"ז עכצ"ל לפי שי' הראב"ד דלפי א הדר בי' ממאי דמתחיל האיבעי בטעם דלא אתי לכלל עונשין ורק דמספק"ל במקדיש להתכפר בה ישראל כיון דהמקדיש הי' נכרי אף שהקרבן הוא של ישראל דהמתכפר הוא ישראל מ"מ כיון דאתי מכח המקדיש נכרי אי עביד תמורה.

והנה לכאורה ראוי להתבונן דמספק"ל להש"ס בהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל אי בתר מקדיש אזלינן או בתר מתכפר אזלינן לגבי תמורה ולא מספק"ל בכל הני דברים השנוים במשנה ובברייתא דעל קדשי נכרים אינם חייבים משום פגול ונותר וטמא ואין מועלין עליהם בהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל מהו אי חייב משום פיגול ונותר וטמא ואי מועלין עליהן אי בתר מקדיש אזלינן אי בתר מתכפר אזלינן ומאי שנא תמורה דמספק"ל ובאמת נראה דבודאי בכל הני כיון דהמתכפר הוא ישראל חשוב קרבן ישראל ויש עליו כל הדינים של קרבן ישראל וכן יש להוכיח מדהתוס' בזבחים דמ"ה בד"ה והשוחטן שהקשו וא"ת ואי ר"ש כרע"ק ס"ל דאמר במנחות דע"ג דאין עכו"ם מביאים אלא עולות א"כ מאי איריא דקדשי נכרים דאין חייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא אפילו דישראל נמי דהא שמעינן לר"ש דאין פיגול בפולין ואין נותר בעולין ואם נימא דבהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל יש לזה דין קרבן נכרי א"כ מאי הקשו דהא מבואר במנחות ע"ג ע"ב נכרי שהתנדב להביא שלמים כו' ומפרש רבא ה"ק על מנת שיתכפר בה ישראל א"כ בהקדיש נכרי שיתכפר ישראל הוי שלמים וגם לר"ש חייב משום פיגול ונותר וטמא וע"כ איצטריך קרא לקדשי נכרים דבכה"ג אין חייבים ועכצ"ל דכיון דהמתכפר ישראל יש לו באותו דין קרבן ישראל וחייב עליו משום פיגול ונותר וטמא ומזה יש להוכיח ג"כ דמועלין עליו ממה שתירצו התוס' בזבחים שם ועוד י"ל דבכריתות מוכח דטעמא דר"ש משום דאין איסור חל על איסור וקדשי נכרים שרי מדאורייתא כדתניא בגמ' לא נהנין מדרבנן ולא מועלין ואם איתא דבהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל

כיון דמכח המקדיש נכרי בא אין מועלין עליו א"כ משכח"ל לר"ש פיגול ונותר בעולין בהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל דיש לזה דין קרבן ישראל ואין ממילה עליו משום דהוקדש ע"י נכרי ושפיר חל עליו דין פיגול ונותר ועכצ"ל כיון דהמתכפר הוא ישראל גם לענין דין מעילה יש לו דין קרבן ישראל אף שלא הוקדש ע"י (ומזה ילה"ע ע"ד הקצוה"ח בסי' ר' שכ' דלגבי קדושת הגוף אין מועלין היכי שלא הי' קדושת פה מקדשי נכרים ולמש"כ ע"כ אין החסרון מה שלא הוקדש בקדושת פה ע"י ישראל אלא משום דהקרבן הוא של נכרי) ואף די"ל דקוהתו"ס ותירוצם הוא לפי הך צד דאזלינן בתר מתכפר דהא לא נפשטה האיבעי' מ"מ מסתימת דבריהם נראה דאזלינן בתר מתכפר בודאי ובאמת מה בכך דהמקדיש הוא נכרי כי דהמתכפר הוא ישראל והוה קרבן ישראל יש לו דין ש הקרבנות של ישראל וחייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא ולפ"ז מאי שנא דאיבע"ל בתמורה ומזה הכריח הרמב"ם לפרש דגם לפי המסקנא האיבעי על הנכרי אי נכרי עושה תמורה והא דילפינן ממעשר הוא למעוטי קרבן נכרי וכן מדוקדק לשון הרמב"ם בפ"א מהל' תמורה הל' י"ב מה מעשר בהמה הוקש למעשר דגן שאין חייבים בו אלא ישראל ולא נכרים יצאו קרבנות נכרים שאין עושים תמורה כמו שביארנו עכ"ל הרי דמפרש הרמב"ם למעוטי קרבנות נכרים אבל קרבן ישראל שימיר נכרי בבהמת חולין שלו ברשות הישראל זה אינו שייך להלימוד ממע"ב והמשנה והברייתא דזבחים דמ"ה דמיירי רק בקרבן נכרי ולהכי מיבע"ל בתמורה אי נכרי מהו שימיר על קרבן ישראל או שהפריש הנכרי שיתכפר בה ישראל הרשהו להמיר כיון דלאו בר עונשין הוא לא מצי מימר או דילמא דאעפ"י דלאו בר עונשין מצי מימר וכמו שפרש"י דגם לפי המסקנא לא הדר מהאיבעי ולהכי בשארי הדינים בפיגול ונותר וטמא בהקדיש נכרי להתכפר בה ישראל בודאי חייב כיון דהוי קרבן ישראל ואין ספק בדבר רק עיקר האיבעי אם הנכרי יכול להמיר ומה"ט לשי' השמב"ם אם הקדיש נכרי להתכפר בה ישראל יכול הישראל להמיר כמו שחייב על פיגול ונותר וטמא ואיבע"ל רק לגבי נכרי, אולם לפ"ז צ"ל דהרמב"ם לא גרים התם דקאתי מכח ישראל כו' אבל הכא קא מיבע"ל מי בעינן תחלתו וסופו דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה דלפי שי' הרמב"ם הלא איבע"ל על הנכרי אי מימר משום דלאו בר עונשין הוא, וזה נראה בכונת ד' הכ"מ שכתב ע"ד הראב"ד ודבריו מבוארים בריש תמורה ומש"כ על זה הלח"מ ואני אומר דאינו כן דאין פירוש האיבעי מבואר כדבריו אדרבא לשון האיבעי מפורש מורה כפירש רבינו עכ"ל תמוה בעיני דודאי כונת הכ"מ על מאי דקאמר דהכא קא מיבע"ל מי בעינן תחלתו וסופו ישראל ומפורש דהאיבעי הוא על הישראל הממיר לפי שתחלתו הי' ע"י נכרי המקדיש הרי מפורש כשי'

הראב"ד, ולשי' הראב"ד צ"ל דאעפ"י דלענין פיגול ונותר וטמא כל שהמתכפר ישראל הוי קרבן ישראל, מ"מ לענין תמורה מספק"ל להש"ס כיון דהמקדיש הוי נכרי והוא לאו בר תמורה ממילא אא"פ למסור הכח להמתכפר כיון דלהמקדיש אין לו כח של התפסת תמורה ולא דמי לפיגול נותר וטמא ומעילה שהם דינים הנאים אחרי כן מדיני הקרבן וחילוקי הדינים בין קרבן ישראל לקרבן נכרי וכן במעילה מה שאין כן בתמורה שהוא ניגע לעצם ההקדש.

ואף דהמתכפר עושה תמורה מ"מ בעינן שיהי' גם המקדיש בר תמורה, ולשי' רש"י דמפרש גם לפי המסקנא משום דלאו בר עונשין י"ל בכונתו דלפיכך שאני דין תמורה מפיגול ונותר ומעילה, משום דהם דינם התלוים בעצם הקרבן. וכיון דהמתכפר ישראל הוי קרבן ישראל, משא"כ בתמורה שלבד הדין דבעינן שיהי' הקרבן של ישראל בעינן ג"כ שיהי' הגברא בר חיובא ובר עונשין וע"כ אף שהמתכפר הוא ישראל מ"מ כיון דאתי מכח מקדיש שאיננו בר התפסת תמורה לא בשביל עצם הקרבן רק דגברא לאו בר חיובא ואיננו ראוי להתפיס תמורה להכי כיון שאין תחלתו ישראל מספק"ל להש"ס אי ישראל מצי מימר ולהכי פירש"י גם במסקנא הטעם משום דלאו בר עונשין הוא דאלו מצד הדין שאין תמורה בנכרי לפי שהקרבן של נכרי הי' מהני במתכפר ישראל שהישראל ימיר כמו דמהני לחייבו משום פיגול ונותר וטמא, אבל כיון דהחסרון דתמורה משום דגברא לאו בר חיובא כיון דאתי מכח מקדיש נכרי לא מהני, אולם ע"ז קשה כמשה"ק לעיל דאם כן למ"ל הנך דרשות דקדשי נכרים אין עושים תמורה תיפ"ל כיון דלאו בר עונשין הוא, וכיון דאין בכח הנכרי להתפיס תמורה ממילא דלא מהני מה שיאמר כל הרוצה להמיר כמש"כ התוס' בתוד"ה קתני בתירוצם השני, ולשי' הרמב"ם דמפרש דמספק"ל על הנכרי אי מצי להמיר משום דלאו בר עונשין צ"ל דלהכי נקיט הש"ס הנך דרשות דהיקשא למע"ב ומעשר דגן משום דבאמת ההיקש אינו מיותר אלא דאין היקש למחצה, והגמ' נקיט הך דרשא דאלו משום הא דהנכרי אי"ע תמורה הא מספק"ל להש"ס א"כ להך צד דהנכרי עושה תמורה בקרבן ישראל הו"א דגם קרבן נכרי עושה תמורה ולהכי איצטריך להביא היקשא אבל בגמ' נקיט הדרשא דבני ישראל ג"כ ומיותר, אולם אין גירסא זו ברורה ואית דלא גרסי לה, והרמב"ם הביא בפ"א מהל' תמורה הל' י"ב למעשר בהמה ודגן, ואפ"ל גם לשי' רש"י דס"ל דלהכי הביא הש"ס לפי המסקנא ההיקש אעפ"י דס"ל בודאי משום דלאו בר עונשין הוא לאו בר התפסה הוא מ"מ להך צד דבתר מתכפר אזלינן ס"ל לרש"י אם גם המתכפר לאו בר תמורה מ"מ מהני הרשות שלו לכל הרוצה להמיר ולהכי בקדשי נכרים הי' הישראל עושה תמורה אע"פ שהנכרי לאו בר תמורה

הוא דלא כמו שתירצי התוס' שם בתירוצם השני ומשה"ק התוס' דילמא האיבעיה לר' יוסי קאי ס"ל לרש"י דגם ר"י חודה בדין תמורה וכ"ה מלשון רש"י בכולן רואה אני להחמיר ופירש"י דלא נהנין ולא מועלין וחייבין עליהם משום פיגול ונותר וטמא כשאר קדשים חוץ מן הנסכים עכ"ל ואלו תמורה שייר רש"י משום דס"ל דבתמורה מודה ולהכי לפי הך צד איצטריך להביא ההיקש למע"ב ודגן אבל לפי הך צד דבעינן תחלתו וסופו ישראל ואף דהמקדיש נכרי אי"ע תמורה מכש"כ היכא דהמתכפר נכרי דלא מהני כל הרוצה להמיר אולם שיטת הרמב"ם נראה כמש"כ התוס' בתירוצם השני.

וכמש"כ הכ"מ בפי"ח מה' פסוהמ"ק הכ"ד אך ספוקי מספק"ל אי אמרינן כל דלאו בר עונשין הוא לאו בר אתפוסי תמורה הוא או דתמורה תפיס אע"פ דלא הוה בר עונשין ולהכי איצטריך להביא היקשא למע"ב ודגן ועדיין צ"ע ולכאורה אפשר לפרש דברי הרמב"ם הקדיש נכרי שיתכפר בה ישראל והמיר בה היינו שהתמורה היתה כיוצא בה שיתכפר ישראל וא"כ אין זה ענין כלל להא דקדשי נכרים אינם עושים תמורה דילפינן ממע"ב כיון דגם התמורה תהי' של ישראל, ותחלת הקדש וסופו הקדש של ישראל והספק הוא רק לפי שהנכרי לאו בר עונשין ולהכי לא הוה בר תמורה וא"א שיתפיס הנכרי תמורה ולהכי קאמר התם הוא דאתי מכח ישראל משו"ה אזלינן בתר מתכפר והו"ל תחלתו וסופו ישראל, אבל הכא מי בעינן תחלתו וסופו מאן דעביד תמורה משום דהממיר נכרי וא"א שיותפס ע"י בתמורה אף שיתכפר ישראל, אולם נראה דגם בכה"ג חשוב קדשי נכרים דשותפים שהקדישו שיתכפר בה יחיד יש על זה דין קרבן יחיד ועושה תמורה כמבואר בדהתו"ס בתמורה ד"י בד"ה אמר רבא ובדאי אם המירו שני שותפים שיתכפר בה יחיד, ג"כ אינו עושה תמורה כיון דחלות התמורה הוא על ידי שני שותפים אינם עושים תמורה אף שיתכפר בה היחיד דמ"מ לא דמי למעשר וה"נ בקדשי נכרי ואפשר לומר דשאני תמורת שותפין דילפינן בזבחים ד"ו דאחד ממיר ואין שנים ממירים משא"כ בקדשי נכרים.

ב

נתקשיתי מכבר בתמורה ד"י שם בעי רמי בר חמא מקדיש עושה תמורה או מתכפר עושה תמורה אמר רבא א"כ מצינו ציבור ושותפין עושין תמורה כגון דשוי שליח לאקדושי ותמיהני דאם נפרש כפשוטו דהוא בתורת שליח וכיון דשלוחו של אדם כמותו א"כ דמי כמו שהקדישו הצבור והשותפים אולם האמת דמיירי שהקדיש השליח משלו דלהכי הוי מקדיש וכ"כ המגיה למחנה אפרים לתרץ שי' הסוברים דאא"פ להקדיש ע"י שליח מ"מ קשה להבין דהג"מ דמה בכך דמקדיש עושה תמורה היינו לכשהמתכפר

יחיד אבל בקרבן ציבור דילפינן ממעשר דכל שהוא קרבן שותפות או ק"צ אינו עושה תמורה ולהכי גם המקדיש אינו עושה דבקרבן צו"ש אינם עושים תמורה אף היחיד, ואין חילוק בין רבנן ור"ש לדינא ועי' בתוס' יו"ט שם במשנה א"צ כיון שהוא ושותפים, א"כ גם אי מקדיש עושה תמורה אין בזה דין תמורה ועי' בשימק"ו שם וצ"ע

ג

בריש תמורה ב' בתוד"ה ור"מ דאמר יורש מימר וא"א אמאי איצטריך טעמא דר"מ כיון דאית לי' יורש סומך ממילא ממיר ויעו"ש בתירוצם וכשמעינן ונראה דהא דיליף מסמיכה דהוה קרבנו דהא בעינן בעלים בסמיכה וה"ה בתמורה וכמש"כ התוס'במנחות דל"ג. מ"מ י"ל דהיורש הוי הבעלים לרצוי' וכמו שאמרו בזבחים ו' דמכפרי מקופיא אבל כבכור ומעשר שאין בו ריצוי ורק הא דמימר לפי שהוא שלו מנ"ל דגם היורש יורש והי שלו ממש, וכפרט בבכור דאינו של הבעלים רק שי"ל טוה"נ ולפיכך ממיר ועי' שטמ"ק תמורה ו' ע"ב, ואפילו למ"ד טוה"נ אינו ממון מ"מ כיון שי"ל טוה"נ חשיב בעליו ומימר ולפ"ז ביורש דקי"ל בסי' רפ"ו דאינו יורש הטוה"ל אינו ממיר ובזה א"א למילף מסמיכה דהא אין בבכור ומעשר סמיכה כלל, ומנ"ל דהיורש הי עצם הבעלים של הקרבן, ולהכי ילפינן לר"מ מואם המר ימיר לרבות היורש, דהיורש הוי הבעלים ממש של הקרבן, ויש להוסיף עוד דגם אם המוריש לא הי' בו דין תמורה כנון שהי' הקרבן של שני אחים שותפים דאינם ממירים ומתו, והיורש הוא אחיהם השלישי (דנראה דיורש ממיר לאו דוקא בבן דהוא כרעא דאבוה ורק שכל יורש יש לו דין סמיכה ותמורה) ובזה הו"א דיורשים הדינים אבל לא עצם הקרבן ולהכי ילפינן מואם המר ימיר דבלשון יחיד הוא בזבחים ד"ו דאחד ממיר ואין שנים ממירים, וכל דהיורש הוא אחד ממיר אף שהמורישים הם שנים (וכן אם המוריש אחד והיורשים שנים וכמבואר בזבחים שם דאינו מימר), וחכם אחד העירני לישב קוהתוס' ע"פ מה שאמרו במשנה תמורה ז' דלהכי אין הכהנים ממירים בבכור לפי שנאמר והי' הוא ותמורתו הי' קרש הס קדושה חלה עליו בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים, וא"כ בתמורה בעינן שיהי' הקדושה חלה עליו כבית הבעלים, ולהכי ביורש הו"א שאינו ממיר לפי שאין קדושה חלה בביתו רק כבית מורשו, ולהכי אי"ק לר"מ דורש ממיר דהוי כמו רשות אביו הבעלים וקדושה חלה בביתו קרינן בי' ונכון.

ד

מנחות דצ"ג בתוד"ה לפי כו' בתוך הדבור יעוד קשה הא דתנן בריש תמורה ד"ז דאין כהנים ממירין בבכור משום דכתיב והי' הוא ותמורתו יהי' קדש היכן קדושה חלה בבית

בעלים אף תמורה בבית בעלים תיפ"ל דילפינן תחלת הקדש מסוף הקדש מסמיכה דהוא בבעלים כו' ותמיהני דמאיזו סמיכה נילף הא בבכור ומפשר אין סמיכה כלל, ומשארי קרבנות א"א למילף כלל דהא גם בחטאת ואשם אין הכהנים זוכים בחייהם כמבואר במשנה דתמורה שם בד' ריו"ח בן נורי, וכל עיקר דפליגי בבכור משום דהכהן זכה והוה שלו והו"א דיעשה תמורה ויליף מוהי' הוא ותמורתו יהי' קדש דהיכן קדושה חלה בבית הבעלים וא"כ א"א למילף מסמיכה משארי קרבנות ובבכור ומעשר הא ליכא סמיכה כלל וצע"ג

סימן מו

בהלכות מעילה. לגדול אחד בחדש אייר עטר"ת ווילנא.

א

דברי על דברי הקצוה"ח בסי' שפ"ו בשורף חמץ נוקשה של חבירו שמותר להשהותו דפשיט הקצוה"ח דפטור המזיק מהא דפסחים דכ"ט דהאוכל חמץ של הקדש לא מעל משום דדהגול"מ לאו כממון דמי דקי"ל כותיה ומעכת"ר תמה בזה דמאי ענין זה לדהגול"מ כיון דלקמיה שוי' ממון גם עכשיו שוה ממון וההיא דפסחים דכ"ט כבר תמה הפנ"י שם ותירץ על זה מעכ"ת בחבורו דשאני הקדש דאין לו אלא מקומו ושעתו כדילפינן בערכין דכ"ד דכל שומת של הקדש אינו אלא שומא נקי' ובתר השתא לא שוי מידי ואע"ג דבהדיוט אמרינן ג"כ אין לו אלא מקומו ושעתו כמש"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין האריך לחלק בזה אלא דמ"מ ניהו דממון גמור לא הוי דבר הגורם לממון מיהו הוי והא דרשינן מקרא דערכך ביום ההוא דאין שמין אלא לפי שעתו היינו משום דהתם מיירי דאיתא בעינא דל"ש ביה דהגול"מ כמוש"כ הקצוה"ח על פי המבואר בפסחים ד"ו דאיצטריך קרא דלא ימצא אבל היכא דאכלה דהוי גול"מ דחייב לר"ש וכל זה בהקדש דהוי גזה"כ מקרא דערכך ביום ההוא אבל בהדיוט בחמן נוקשה כספיקו של הקצוה"ח מה ששוה ממון לאחה"פ הוי ממון גמור זהו תוכן דבריו, והנה מש"כ מעכת"ר דמקרא דפרכין דוהיה ערכך ביום ההוא לא ילפינן משום דאיתא בעיניה ול"ה דהגול"מ תמוה דבודאי מאי דשוה לאחר זמן עדיף מליתא בעיניה דמאי דחלוק איתא בעיניה מליתא בעיניה משום דמי יאמר אם יבא לידי חיוב משא"כ בליתא בעיניה שנתחייב בודאי א"כ בראוי לאחר זמן דבודאי יבא לידי ממון עדיפא טפי והקצוה"ח שם שכתב ג"כ דהוי כאיתא בעיניה תמוה ג"כ כיון דבודאי יבא לידי ממון אחר הזמן גם אם נימא דבהקדש גזיה"כ דאין להקדש אלא מקומו ושעתו א"כ אפילו לר"ש דס"ל דדהגול"מ כממון דמי

לא ימעול גם עיקר הסברא דאין להקדש אלא מקומו ושעתו נראה דל"ש רק בדבר שיש לו שומא כעת דאין ממתינין אותה לאטלס וכן במרגלית כמבואר בערכין במשנה שם אבל בדבר שאין לו כעת שום שיווי וההכרח להמתין עד שיהא לזה שיווי בודאי דממתינים ועי' בירושלמי תרומות פ"ה הל' א' ולא כן סברינן מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו א"ר חנינא תיפתר שחרב אותו המקום ולא מצא למוכרו אפי בדמי עצים ועי' בפני משה שם מהו דתימא דצריך למוכרן מיד ואפילו בזול הרבה כו' להכי קתני בדמי תרומה ואשמעינן דבפחות מזה אין מחייבין אותן למוכרן אלא ימתין כו' עכ"פ בדבר שעכשיו אינו שוה כלום נ"ש לגבי פדיון אין להקדש אלא מקומו ושעתו אולם לא הצטרך מעכת"ר לדון דאין להקדש אלא מקומו ושעתו לגבי האוכל חמץ בפסח דבודאי הא לאו בר פדיון הוא עכשיו דהא אסור בהנאה ואי אפשר לפדותו אלא דמ"מ קושיה הפנ"י במקומה עומדת דניהו דעכשיו לאו בר פדיון הוא מ"מ כיון דלאחר הפסח יש לו פדיון וממילא יש שיווי להקדש זה שראוי לאחר זמן ודין זה דאין להקדש אלא מקומו ושעתו הוה דין לגבי פדיון דוהיה ערכך ביום ההוא אבל לגבי דין מעילה כיון דיש לו פדיון לאחר זמן וממילא דיש לזה שיווי ממון מהיכ"ת שלא ימעול, ב הן אמת דהכ"מ בפ"ו מהל' מעילה כתב בשם המ"ע בשי' הרמב"ם דלהכי מעל בתלש מן העור בקרבן אע"פ שלא פגם ולא ס"ל סברת הראב"ד דגם בקרבן תמים אפשר שיפול בו מום ויפגום משום דהשתא מיהא תמים הוי ואין לנו בהקדש אלא מקומו ושפתו כדאיתא בתוספתא בשעה שנהנה פגם כו' מבואר בדבריו דגם לענין דין מעילה אין לנו בהקדש אלא מקומו ושעתו נראה דבודאי שם המושאל הוא ואין כונתנו להא דערכין דלענין פדיון שנינו ולשון אין להקדש אלא מקומו ושעתו אינו מבואר בתוספתא שם רק לפי ששנינו שם ובמעילה די"ח דבדבר שפגם נהנה ופגימתו והנאתו כאחד וכן הוא בתוספתא שם הרי דלענין מעילה בעינן נמי שתהא פגימתו והנאתו כאחד וכמו שפרש"י במעילה משום דילפינן חטא מתרומה דהנאתו וביעורו כאחד להכי קרי ליה אין להקדש אלא מקומו ושעתו והנה בשי' הראב"ד שם שכתב דגם בבהמה תמימה שתלש חשוב דבר שיש לו פגם דאפשר שיפול בו מום אע"פ דאין זה הנאתו ופגימתו כאחד צ"ל דס"ל להראב"ד דזה חשוב הנאתו ופגימתו כאחד משום דהפגימה בא מיד אלא דלפי שעה אין הדבר נוגע להקדש והרמב"ם ס"ל כיון דלפי שעה אין בו פגם חשוב דבר שאין בו פגם ומעל אע"פ שנהנה ולא פגם ובאמת מאי דמדמה הכ"מ מחלוקת הר"מ והראב"ד להא דמבואר במעילה דבעינן שתהא הנאתו ופגימתו כאחד צריך ביאור דהתם שנינו לענין דין מעילה דלא מעל עד שתהא פגימתו והנאתו כאחד אבל מאי דחשוב דבר שיש בו פגם י"ל דמה

שיהא לאחר זמן פגם חשוב ג"כ דבר שיש לו פגם וכמו שאמרו במעילה די"ח בפלוגתא דרע"ק וחכמים בלבוש מציעאה ומלמלא דאין בו פגם עד זמן מרובה,
מ"מ לרבנן חשוב שיש בו פגם עי' פרש"י שם דלא מעל כל זמן שלא פגם בו שו"פ מיד דבעינן שתהא פגימתו והנאתו כאחד אלא דלפי"ז בבהמה תמימה שאין התלישה פוגם מיד רק לכשיפול בו מום לא משכח"ל מעילה אפילו בפוגם שו"פ דהוי נהנה ולא פגם דהא להקרבה קאי ואין זה פגם וזהו דקשי' להכ"מ לשי' הראב"ד וע"כ דבבהמה תמימה חשוב אין בו פגם ולהכי ס"ל להרמב"ם דמעל אע"פ שלא פגם אולם בשי' הראב"ד י"ל כמשכ"ל דזהו חשוב הנאתו ופגימתו כאחד משום דהא הפגימה בא מיד אלא דלפי שעה אין הדבר נוגע להקדש וכיון דדבר שיש בו פגם הוא לא מעל עד שיפגום והרמב"ם ס"ל כיון דלפי מה שהוא תמימה לעולם לא יהי' בו פגם חשוב דבר שאין בו פגם ולא דמי ללבוש מציעאה ומלמלא ובאמת דגם הרמב"ם מודה להראב"ד דזהו חשוב הנאתו ופגימתו כאחד כיון דבא על ידי מעשה התלישה אלא דס"ל כיון דבעינן שיהא דרכו לפגום ובתמימה שאינה נפגמת ע"י התלישה אע"פ דלכשיפול בו מום יהי' עי"ז פגם חשוב אין דרכו לפגום ובאמת בבהמה תמימה דעומדת לרעי' ולפדיון אע"פ שא"א לפדותה עכשיו מ"מ מעל ולא אמרינן אין להקדש אלא מקומו ושעתו וראי' מפורשת ממעילה ד"י ר"פ ולד חטאת דחטאת שעברה שנתה אם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותמכר ויקחו בדמיה אחרת ועושים תמורה ומועלין בה ועי' בתוס' שם ד"ה ואם דקאי על עיברה שנתה או על בעל מום עובר דנדחית מהקרבת מזבח מועלין בה משום דחזי לדמי לכשיפול בו מום קבוע וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' מעילה הל' ה' וכל חטאת שתרעה עד שיפול בה מום מועלין בה עד שתפדה ובודאי דכיון דנדחית להקרבה ומועלין בה משום קדושת דמים שבה כמו שפרש"י בנעילה שם דבעינן שיהא פגם שוה פרוטה כדבר שדרכו לפגום ואע"פ שאין היזק הפגימה בא מיד דהא אי אפשר לפדותה ואין להקדש אלא מקומו ושעתו ואין הנאתו ופגימתו כאחד אעכצ"ל דזה חשוב הנאתו ופגימתו כאחד כיון דבא ע"י מעשיו עכשיו ועכצ"ל דגם הכ"מ מודה בכה"ג היכא דעיקר המעילה משום קדושת דמים של הפדיון דחשוב הנאתו ופגימתו כאחד אע"פ שאינה ראוי' לפדיון כעת ולא אמרינן בזה אין להקדש אלא מקומו ושעתו ורק בתמימה שעומדת להקרבה אע"פ שאם יפול בה מום יהי' בו פגם ס"ל להכ"מ דבכה"ג שאנו מצריכים שיהא בו פגם שו"פ אין הנאתו ופגימתו כאחד אבל צ"ע מה דחקו להכ"מ לפרש כן דהא בפשוטו נראה דלשי' הר"מ דבתמימה אין זה דרכו לפגום להכי בנהנה ולא פגם מעל ולהראב"ד, דס"ל דכל שאפשר שיפול בו מום חשוב דבר שיש בו פגם ובעינן שיפגום

בשו"פ מעל משום ממה נפשך דלגבי קדוה"ג הא נהנה ולא פגם מעל ולגבי קדושת דמים שבו הוי הנאתו ופגימתו כאחד שהוזל על ידי מעשה התלישה ואין זה ענין להתוספתא ולהא דאמרו במעילה דבעינן הנאתו ופגימתו כאחד וצ"ע עכ"פ הרי מפורש דבעומדת לרעי' מעל אע"פ דלא חזי לפדיון השתא ולא אמרינן לענין דין מעילה אין להקדש אלא מקומו ושעתו.

ג

ובאמת ילה"ק לפי המבואר בפסחים דכ"ט דלרבנן דדהגול"מ לאו כממון דמי לא מעל מ"ס מעל באלו דאזלי לרעי' הואיל ואי נפל בו מום הא לא הוי יותר מדהגול"מ דאי נפל בו מום כמו הואיל אי מיגנב או מיתבר ולא דמי לפט"ח דחשוב ממון גמור דבידו לפדותו אבל בזה הא אין בידו להטיל מים דהא מום שהוטל בידים אינו נפדה על ידו וגם אי מדרבנן אינו נפדה על ידו לא מעל כדמוכח בפסחים דכ"ט דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים כמש"כ התוס' ואפילו בחטאת שעיברה שנתה דלא חזי להקרבה מ"מ הא אסור להטיל מום מספק כמו דאיבע"ל בתמורה דכ"א מהו להטיל מום בתמורת בכור ומעשר וכ"פ הרמב"ם דהוי ספק וגם למה שפירשו התוס' במום עובר אפילו לשי' התוס' והרא"ש בבכורות דל"ג דמן התורה מותר להטיל מום קבוע במום עובר אבל הא מדרבנן אסור ואינו נפדה עי"ז ואינו בידו ועי' במהרי"ט אלגזי בבכורות דכ"ח גבי למחצה לשליש ולרביע שכתב ג"כ דהוי רק דהגול"מ יעו"ש וכיון דקי"ל דדהגול"מ לאו כממון דמי אמאי מעל בהני דאזלי לרעי' הא באוכל חמץ של הקדש לא מעל לרבנן דדהגול"מ לאו כממון דמי' והנה לכאורה מצינו דוגמא במחוסר זמן דהשתא במועד דאינו ראוי גרע מדבר שאינו בידו דהא אפשר שיפול בו מום מיד מהא דאמרו במעילה די"ב דבתורים שלא הגיע זמנם דלא נהנין ולא מועלין ומקשה מ"ש ממחוסר זמן ומשני אמרי מחו"ז מידי דהוה אבע"מ דבר פדיון הוא אבל הני עופות כיון דאין מום פוסל בעופות כו' הרי דבעופות וכן במחו"ז לולא הסברא דבר פדיון הוא לא מעל אע"פ דמחוסר זמן וזמן ממילא קא אתי מ"מ ס"ל להש"ס דלרבנן מסברא כיון דהשתא אינו ראוי להקרבה בודאי לא מעל אבל זהו נגד הסברא דבכל מקום מחוסר זמן עדיפא מדבר שאינו בידו ומחו"ז ל"ה דשלב"ל משא"כ בדבר שאינו בידו ומ"ט לענין מעילה לא ימעול בדבר שראוי לאחה"פ ומהא דמעילה די"ב צ"ל דשאני תורים שלא הגיע זמנם ומחוסר זמן לפי ההו"א משום דהוי חסרון בקדושה שלא נראה להרצאה ולא הוי קדשי ה' שלא חלה עליהם קדושת קדשי ה' ומחלק הש"ס בין מחו"ז לתורים שלא הגיע זמנן משא"כ בחמץ של הקדש דהוי קדו"ד כיון דיש לו שיווי לאחר זמן כמו דמעל בתמורת חטאת משום קדושת דמים שבו

אם יפול בו מום ויש לו שיווי מ"ט לא ימעול במאי שיש לו שיווי דחזי לאחה"פ גם למ"ד דדהגול"מ לאו כממון דמי.

ד

ונראה לישב דלהכי מעל בחטאת שעיברה שנתה אף למ"ד דדהגול"מ לאו כממון דמי דאע"פ שאינה ראוי' להקרבה מ"מ הא יש לה קדושת הגוף אלא דאלו לא הוה חזי לרעי' ולפדיון הוי כקדשים שמתו ולא הוי כקדשי ה' וכחטאת שמתו בעליה אבל כיון דחזי לרעי' לא פקע עדנה קדושתה וחשוב קדשי ה' (כיו"ב אמרינן בע"ז די"ג ניהו דלא חזי לגופי' חזי לדמיה אעפ"י דמשום קדו"ד גרידא שבו מותר להטיל בו מום ובמום שקדם להקדישו מותר להטיל בו מום מכל מקום בקדוה"ג אסור להטיל בו מום משום דחזי לדמי) להכי אע"פ דדהגול"מ לאו כממון דמי מ"מ כיון דיש לו גורם בזה לצורך גבוה חשוב קדשי ה' משום קדושת הגוף שבו ונפ"מ לפי"ז דמעל מצד קדוה"ג שבו שיש בו מועל אחר מועל ואע"פ דבע"מ אין מועל אחר מועל כמש"פ הרמב"ם היינו בע"מ דחזי לפדיון אבל בכה"ג דלא חזי לפדיון יש בו מועל אחר מועל וכמבואר במעילה די"ט בבע"מ שעבר ושחטו כו' דיש בו מועל אחר מועל למאן דס"ל דבעי העמדה והערכה, וכל זה בחטאת שעיברה שנתה דהמעילה משום קדושת הגוף שבו ולא הוי כקדשים שמתו דחזי לפדיון אבל באוכל חמץ של הקדש שאין בו אלא קדושת דמים ועיקר המעילה משום הדמים שבו וכיון דלפי שעה אינו ראוי לפדיון ואין לו שיווי ודהגול"מ לאו כממון דמי להכי לא מעל.

ומ"מ אין זה מספיק לישב ד' הכ"מ בשם המ"ע שכתב דאין להקדש אלא מקומו ושעתו דאע"פ דמעל בעיברה שנתה משום קדושת הגוף דגם נהנה ולא פגם חייב הא בדבר שדרכו לפגום גם בקדוה"ג דכלי שרת לא מעל עד שיפגום וכיון דנפסל מהקרבה ועומד לרעי' ממילא הוי דבר שדרכו לפגום ועכצ"ל דזה חשיב הנאתו ופגימתו כאחד ורק בבהמה תמימה דאין דרכו לפגום כמשכ"ל, אולם מש"כ לישב דהא דמעל משום קדושת הגוף אין נראה כן מלשון רש"י במעילה שם דפי' דמועלין בה הואיל וקדושה קדושת דמים וכ"כ רבינו גרשום בתמורה דכ"ב דכיון דש בה קדו"ד מועלין בה מבואר דמועלין משום קדושת דמים ואם שיש לדחוק בכונתם דאם לא היתה קדושה קדו"ד כיון דלא חזי להקרבה הוי כקדשים שמתו ואף דלכשיוטל בו מום יהא פדיונו להקדש מ"מ כיון דעכשיו אין בו קדו"ד לא הוי קדשי ה' כלל כיון דלא חזי לגופי' וקדו"ד אין בו ורק שיהי' אח"כ דמים להקדש ע"כ פרש"י דהא קדושה קדושת דמים ג"כ דבכל קדוה"ג שהוא של הקדש נכלל גם קדושת דמים וכיון דהוי קדשי ה' ולא הוי קדשים שמתו ממילא יש בו

מעילה משום קדוה"ג שבו אבל מפשטות דבריהם נראה דכיון דלא חזי להקרבה ניהו דקדוש קדוה"ג מ"מ אין בו מעילה רק משוס דיש בו קדושת דמים גרידא וכ"נ מתורים שלא הגיע זמן דלא נהנים ולא מופלין דהוי כקדשים שמתו ואע"ג דחזי להקרבה לאחר זמן ויש בו צורך גבוה מ"מ כיון דהשתא לא חזי להקרבה לא הוי קדשי ה' מכש"כ באלו שנפסלו לעולם ורק משום דחזי לדמיו ויש בו קדו"ד מעל ויש לחלק קצת דשאני התם שלא נראה להרצאה ולא חל עליו שם קדשי ה' משא"כ כשחל עליו קדשי ה' כיון דחזי לדמיו יש בו מעילה משום קדוה"ג עכ"פ לפי המבואר בשי' רש"י ורבנו גרשום דמעל משום קדושת דמים ואע"ג דאין בידו להפיל בו מום ול"ה רק גורם לממון מ"מ מעל אף לרבנן דר"ש ויקשה מ"ט באוכל חמץ של הקדש לא מעל לרבנן.

ה

והנה התוספות בכריתות די"ג מחלקים דהא דמעל בנותר דהוא מאיסור הנאה משום דהוי קדוה"ג משא"כ באוכל חמץ של הקדש דלא מעל משום דהוי קדו"ד ולכאורה מה בכך דהוי קדו"ד ולא שוי מידי הא מ"מ נהנה דהא אין חילוק בדבר שדרכו לפגום בין קדוה"ג לקדו"ד ובספר עמק יהושע סי' ה' הרגיש מזה וכתב משום דבקדו"ד כל דלא חזי לדמיו פקע קדושה שבו והוי חולין משא"כ בקדוה"ג דלא פקע ולפי"ז י"ל דלהכי לא מעל לרבנן דדהגול"מ לאו כממון דמי משום דהוי חולין גמור כמו בתרנגולת שמרדה אולם ג"ז נגד הסברא כיון דיש בו צורך להקדש להשהותו לאחר זמן מהיכ"ת יפקע ההקדש ועוד דנראה מדברי הגמ' לרבנן דר"ש באוכל חמץ של הקדש לא מעל אבל לאחר המועד מעל הא כיון דנפקע ההקדש והוי חולין גם לאחר המועד לא ימעול אם לא שההקדש יזכה מצד חצר ולשי' הרמב"ן לא מעל רק באופן לכשיקדישנו שנית אלא דבאמת זה אינו דבודאי כיון דיש בו צורך להקדש וראוי להשהותו לאחר זמן מהיכ"ת יפקע ההקדש.

אולם באמת מה שהקשה שהרי נהנה בקדו"ד לק"מ דאע"פ דבנהנה ולא פגם חייב ג"כ בהקדש היינו שיש להנאה שיווי פרוטה ואע"פ דלא פגם מ"מ בהקדש שלח מדעת כהדיוט מדעת דמי וכמו שאמרו בב"ק דכ"א וכיון שיש לזה שיווי ע"י שכירות דעת כינה איכא שלא יהנה בלא מעילה וצריך לשלם השיווי משא"כ באוכל חמץ של הקדש, (והעמק יהושע כתב דלדעת בעל המאור דמפרש קדשים שחייב באחריותן לר"ש דדהגול"מ כממון דמי וס"ל כר"י דגם לאחר הפסח אסור ולפי"ז שפיר י"ל דפקע ההקדש לגמרי אבל לפרש"י ותוס' דמפרשים כר"ש דס"ל דמותר לאחר הפסח ומ"מ לרבנן דהגול"מ לאו כממון דתי הא בודאי לא פקע ההקדש כיון שיש בי צורך ובאמת נראה דגם לר"י דס"ל דחמב"פ אסור בהנאה לאחר זמן ג"כ לא הוי חולין גמורין ולא דמי לתרנגולת

שמרדה שהרי מבואר בחולין דפ"ד דלר"מ דס"ל דקדשי בה"ב בעי העמדה והערכה ס"ל דשחיטה שא"ר שמה שחיטה ומפורש דשחיטה שאינה ראוי' הוי דאע"פ דאין להקדש דמים בו מ"מ אסור בהנאה כקדשי מזבח שמתו דאין בו מעילה אבל איסורא איכא כמש"כ בזה במק"א וכן מבואר בחולין דקל"ה גבי גיזה דאע"פ דבעי העמדה והערכה ולא חזי לפדיון מ"מ איסור הקדש יש בו. ויתישב בזה בפסחים ד"ו דאמר רב אם הקדש אינו צריך דמיבדל בדיל מיני' ובהגהות מל"מ בפ"ג מהל' חו"מ העיר מהא דפסחים דכ"ט דהא חמץ של הקדש לא מעל והאחרונים הרגישו בזה דהא לרב דס"ל דחמץ לאחר הפסח אסור בהנאה אין כאן דהגל"מ ובודאי לא מעל אולם למה שכתבתי א"ש דאעפ"י דלא מעל מ"מ איסור הקדש יש בו כמו בקדשים שים שמתו ומיבדל בדילי מיני'. **(י) וראיתי בספר קהלת יעקב להגאון מוהר"י מקארלין בחי' לפסחים ד"ו בהא דאמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי, אמר רבא אם של הקדש אינו צריך ואמר ר"י אמר רב חמצו של א"י עושה לו מחיצה עשרה פסחים משום היכר ואם של הקדש א"צ מ"מ מיבדל בדילי' מיני' ודקדק למה בקמייתא לא פירש רב מעצמו. דאם חמץ של הקדש א"צ ותירץ דבדין הראשון דמיירי בחמץ שמחייב לבערו כדאמר המוצא חמץ בביתו ולפ"ז לרב דס"ל דחמץ לאחה"פ אסור א"כ פשע במה שלא מכר ומעל מה שלא פדה קודם הפסח ויצא לחולין ולא הוי הקדש כלל ולא בדילי מיי' ובדן השני מיירי בחמץ שאינו מחויב לבערו. ועי' פירש"י שלא קיבל עליו אחריות ולא מעל הילכך גם לא פדה ולא יצא לחולין והביא שחכם אחד תמה על זה דהא פגם ולא נהנה לא מעל א"כ לא מעל ע"י פשיעה והגאון בעל משכנ"י ז"ל מחזק דעתו דבודאי מעל כמבואר בפסחים דכ"ז דמעל המסיק וכיון דמעל יצא לחולין. וכן מאי דמקשה התם וכל היכי דמעל נפיק לחולין והא תנן ואחר הקדש לעולם אסור מאי מקשה דילמא מיירי שלא נהנה. אלא ודאי שכל מזיק ומפסיד הקדש יצא לחולין וכן נסתייע בסוף דבריו מההיא דבנאה לתוך ביתו דמעל אף דאכתי לא פגם ולא נהנה דהוצאה מרשות הקדש לחולין מעל וה"נ במזיק ובמפסיד להקדש פכ"ד. ותמיהני דמה ענין חיוב תשלומין מדין מזיק לדין מעילה. שאעפ"י שצריך לשלם הקרן מדין תורה מ"מ כיון דפגם ולא נהנה פטור מקרבן מפילה וחומש לא יצא לחולין דכל היכי דלא מעל כמו במזיד לא יצא לחולין כמבואר בפסחים דכ"ז וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מהלי מעילה הלכה ג' מעל בזדון הואיל ואינו חייב קרבן מעילה לא נתחלל ההקדש אלא הרי הוא בהוויתו ואין מעילה רק על ידי הנאה ושנוי רשות ולא על ידי מזיק אף שנתחייב בתשלומין ומה שנסתייע ממה שאמרו בב"ק ד"כ בבנאה לתוך ביתו מעל שאני התם דגם בנוטל אבן או קורה של הקדש מעל

ובחגיגה י"א מקשה מ"ש הוא וע"ש אחר ומשני הכא באבנים המסורות לגזבר עסקינן ואין זה לקיחה. ולפיכך כשבנאה לתוך ביתו דהוי שינוי הוי לקיחה משא"כ במזיק הקדש בלי הגבהה אף שמשלם הקרן מדין תורה מ"מ הא לא נתחייב קרבן מעילה ולא יצא לחולין ומשה"ק מפסחים דכ"ז גבי תנור שהסיקו בעצי הקדש בודאי היכי דנהנה בהסקתו ואפה בו את הפת דמעל והא דלא משני באפר הקדש דלעולם אסור ולא משני ע"י דליקה בידי אדם שלא נהנה דלית בי' מעילה צ"ל דלאו אורחא דמילתא שישרוף ע"מ שלא להנות וכמש"כ התוס' בפסחים שם על מזיד ובמעילה בשוגג למה ישרוף בלי שום הנאה עכ"פ הדין דין אמת דמזיק ומפסיד הקדש בשוגג אעפ"י שצריך לשלם את הקרן מן התורה גם בשוגג לא מעל ולא יצא לחולין.

אולם י"ל בזה עפמש"כ הריטב"א בחולין דקל"ט הא דאמר עלי הא דאמר הרי זו וכתב הריטב"א פירש כשאמר עלי מכיון שמרדה נתחייב מקדיש באחריות וה"ל כחילול ונפיק לחולין יעוי"ש הרי דס"ל להריטב"א דכיון דנתחייב באחריות הו"ל כפדיון וה"נ י"ל דאם מפסיד להקדש)** דאין בהנאתו שיווי פרוטה כלל להכי לא מעל ולפי"ז מה שחילקו התוס' בין קדו"ד לקדוה"ג אין הכונה משום דבקדושת דמים פקע בכדי ע"י איסורו וקדושת הגוף לא פקע דהא הרי מבואר דלר"ש דמותר לאחה"פ ולרבנן דדהגול"מ לאו כממון דמי דלא פקע ומ"מ לא מעל, אלא כמש"כ הנתה"מ בסי' כ"ח לחלק דבקדו"ד מעל משום גזל גבוה וכמש"כ התוס' בכתובות ד"ל דבקדושת הגוף מעל משום כפרה ולהכי בחמץ של הקדש שאין בו דררא דגזל לפי שאין בו שיווי פרוטה אין בו מעילה משא"כ בקדוה"ג שהוא משום כפרה ואין בו משום דררא דגזל אע"פ דעל מעילה בעינן שוה פרוטה היינו שיהא בעצם ההנאה שו"פ כמו דמחלק בכריתות דכ"ג בין דקה וגסה אבל כיון דבעצם יש בו שיווי פרוטה יש עליו דין מעילה אע"פ שאין בו דררא דגזל מצד איסור הנאה.

י' והנה רש"י בכריתות דכ"ג בד"ה בגסה כתב ואע"ג דאיסורי הנאה נינהו כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה שמועלין בהם דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלו לא ירדו עכ"ל והחת"ס חאו"ח סי' ק"ה רוצה להסב גם כונת התוס' בדי"ג שחילקו בין קדו"ד לקדושת מזבח משום שאם עלו ל"י ותמה דהא עכ"פ אסור לכתחילה להקריבו ותלה זה במחלוקת רש"י ותו' בריש חולין דהא לכתחלה אסור להחליף (ומ"ש שם דבקדשי מזבח סגי בכזית ולא בעינן שו"פ הוא תמוה מכריתות שם וממעילה די"ח דבעינן הנאה שו"פ) אולם באמת נראה שאין כונת התוס' משום דאם עלו לא ירדו דא"כ לא הו"ל לחלק בין קדו"ד לקדושת הגוף דהא גם בקדו"ד היכי דחזי מעל וכיון דאם עלו לא ירדו וחזי לגבוה מעל

אבל בודאי מה שפרש"י דחזי לגבוה דאם עלו לא ירדו דאל"כ הוי כקדשים שמתו דיצא מידי מעילה כיון דלא חזי לגבוה וכמבואר בריש מעילה ואף דלכתחילה אסור להקריבו מ"מ לא הוי כקדשים שמתו כיון דיש בו קדושה שאם עלו לא ירדו לא פקע קדושתו אבל עדיין יקשה הא נותר אסור בהנאה ואין ההנאה שוה פרוטה כיון דאסור בהנאה ע"ז פרש"י ואף על גב דאיסורי הנאה כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה שמועלין בהן דס"ל לרש"י כיון דאיסור הנאה דנותר בא מחמת איסור קדשים ודמי לשארי קדשים שאסורים בהנאה שמועלין בהם ולא דמי להאוכל חמץ של הקדש במועד דלא מעל דהתם אסור בהנאה שלא מחמת הקדש משא"כ בנותר שאיסורו מחמת הקדש.

ובסברא זו הרגיש התפא"י במשניות ע"ד התוס' במשנה דכריתות ועי' בהגהות מצפה איתן שם אבל באמת זהו מ"ש רש"י דאסור בהנאה כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה ומועלין בהן והתוס' ג"כ מודים לסברת רש"י דאם עלו לא ירדו ולא הוי כקדשים שמתו אבל כיון דנותר אסור בהנאה ס"ל להתוס' דאיסור נותר הוי איסור מחודש כשאר איסורי הנאה ואין בהנאה זו שוה תשלומי פרוטה. וע"כ תירצו דבקדושת הגוף לא בעינן תשלומי שוה פרוטה דאין זה מחמת גזל אלא דבעינן שיהא בעצם הנאה שו"פ ולפיכך בקדושת הגוף אם תאסר בהנאה גם מצד איסור אחר שלא מחמת איסור הקדש ג"כ פעל לשי' התוס' ולשי' רש"י בכה"ג לא מעל דאע"פ דאם עלו לא ירדו מ"מ כיון דאסור בהנאה מצד אחר שלא מחמת הקדש אין כאן מעילה בשוה פרוטה ואם הו"ל כפדיון ולפיכך בנתחייב בפשיעה ולא מכר להקדש הו"ל כחלול ויצא מכר ויצא לחולין ול"ש מיבדל בדילי' מיני' משא"כ בהקדש שלא נתחייב באחריותו שפיר מיבדל בדילי' מיני' וכל זה לדעת הישו"ש דס"ל:

לומר הרי שלך לפניך לכשפשע נתחייב ויצא לחולין בתורת פדיון. אבל למש"כ המ"ג כסי' תמ"נ בדין זה דאם פשע ולא מכר דכ:

הוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך. א"כ כל זמן שהחמץ בעין אין עליו שום חיוב ויכול לפטור א"ע בהש"ל וממילא שלא יצא לחולין ג"כ ומחמת ג"כ די המשכנות יעקב דאף לדבריו דבמזיק שחייב בתשלומין מעל מ"מ בזה שפשע ולא מכר את החמץ וכיון דיכול לומר הרי שלך לפניך חיוב תשלומין כלל ואין כאן דין מעילה כלל ובודאי דגם בהקדש יכול לומר הש"ל כמו בהדיוט ובפרט מש"כ בפנים דגם בקדשים לא פקע איסור הקדש. ורק דין ממון אין בו ולא הוי חולין ודמי לשארי איסוה"נ בהדיוט דיכול לומר הש"ל וכ"כ האהעו"ז או"ת סי' המ"ג זמן שהוא בעין אין עליו שום חיוב ולא יצא לחולין על ידי מעילה ולא נתחלל על ידי חיוב באחריות כמש"כ ובעיקר הערת האבן עוזר דהא מכר

וחייב באחריות ועובר בב"י י"ל דקדשי בה"ב דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא והוי כמו בבית המקדש וכמש"כ הראב"ד הובא באס"ז דלהכי לא קרינן בו וגנוב מבית האיש והר כאמן של נכרי שקיבל עליו אחריות והוא ביד הנכרי דאיננו עובר, ומיושב בזה ד' הירוש' בפסחים באית תנוי:

תנא אי אתה רואה של אחרים ושל גבוה כקדשים שחייב באחריותן כר"ש דדהגל"מ כממון דמי ותמה המבי"ט אלגאזי דהא בחמץ גם לרבנן עובר בב"י ולמש"כ דהוי ברשות גבוה, אבל לר"ש דהוי כממונו עובר גם ברשות הנכרי ועי' בטו"ז או"ח סי' תמ"ו ואכמ"ל בזה האיסור הוא מחמת הקדש אפילו בקדו"ד חשיב נהנה דכל דיש עליו דין דקדשי ה' ולא הוי קדשים שמתו מעל, ולמה שנתבאר יש מקום לחלק גם בקדושת דמים בין איסורו מחמת הקדש או מחמת דבר אחר ויתישב החילוק בין חטאת שעיברה שנתה דמעל משום קדושת דמים שבו אם יפול בו מום ובין האוכל חמץ בפסח דלא מעל אע"פ דחזי לאחר זמן דבודאי הא דמעל בחטאת שעיברה שנתה משום כיון דחזי לדמיו קדשים שמתו לא הוי ולא דמי לקדשי בה"ב דלא מעל היכא דלא חזי לפדיון משום העמדה והערכה כמש"כ התוס' במעילה דט"ו משום דלא חזי לעולם והא דלא מעל באוכל חמץ בפסח אע"פ דחזי לאחר זמן היינו ניהו דקדשים שמתו לא הוי מ"מ הא נהנה ולא פגם כיון דהוא אסור בהנאה ואין בו שום שיווי ואין כאן פגם בעצם כיון דדהגול"מ לאו כממון דמי משא"כ בחטאת שעיברה שנתה אע"פ דלא חזי לפדיון עכשיו מ"מ חשוב יש בו פגם דהא בעצם יש בו שיווי אילו היה חולין ולא דמי להא דנהנה ולא פגע בקרדום של הקדש דהקרדום לא נפגם ונשאר אצל הקדש כמו שהי' וחשוב נהנה ולא פגם אבל בזה הא יש בו בעצם פגם ואם הי' יוצא לחולין על ידי מעילה הי' יוצא מרשות הקדש ונכנס לרשותו ובעצם אלו היה חולין הי' נפגם על ידי הנאה זו חשוב באמת נהנה ופגם משא"כ באוכל חמץ של הקדש דאלו הי' חולין ואם הי' יונח לחולין אין בו שיווי ואין לו פגם בעצם ולהכי הוי בנהנה ולא פגם ולמש"כ לחלק עפי"ד רש"י בכריתות בין אם איסורי בהנאה מחמת הקדש ככל הקדשים או מצד איסור הנאה שלא מחמת הקדש יש מקום לפי"ז מש"כ העמק יהושע בחמץ של הקדש דהוי חולין גמורים כמו בתרנגולת שמרדה ויתיישב מה שהקשיתי מחולין דפ"ד ובדקל"ה דמבואר דאע"פ דבעי העמדה והערכה ולא חזי לפדיון מ"מ אסור מחמת הקדש והוי שחיטה שא"ר משים דקדשי בה"ב שמתו כקדשי מזבח שמתו דאין בהם מעילה אבל איסורא איכא די"ל דלהכי בקדשי בה"ב שמתו איכא איסורא משום דהא דאין להקדש בו שיווו משום דלא חזי לפדיון ואי איתא דפקע הקדש הא יש לו שיווי ולהכי לא פקע דהא אין זה מסברא דמחמת חומר הקדושה

יצא לחולין משח"כ היכא דבעצם אין בו שיווי גם בלא איסור הקדש ולא חזי לכלום היי חולין ממש (אלא די"ל דאיסוה"נ בקדשים הוי כשארי איסוה"נ שיש לו בעלים לכמה שי' הראשונים ולהכי לא פקע שם הקדש מיני').

ובזה י"ל ג"כ מאי דמבואר במעינה די"ט בתמימים שנעשו בעלי מומין ומתו דאע"פ שנהנה ולא פגם מעל ובודאי דהיא מעילה מדרבנן דהא הוי קדשים שמתו ואע"פ דלכשהוממו המעילה משום קדושת דמים שבו מ"מ איכא מעילה מדרבנן ואילו באוכל חמץ של הקדש נראה דלא מעל גם מדרבנן ולמש"כ י"ל דבקדשים שמתו מה שאין לו שיווי הוא משום איסור הקדש ולהכי מעל מדרבנן משא"כ בחמץ דאין לו שיווי גם שלא מחמת הקדש. אך גם בלא זה יש לחלק דשאני בתמימים שנעשו בע"מ דאף דמעילה דאורייתא הוא משום הפדיון מ"מ מה שהוממו לא גרע מקדשים שמתו דלא חזי לגבוה ומעל מדרבנן ולהכי לחולין ולהכי לרב דס"ל דחמץ לאחה"פ אסור בהנאה והו"ל פשיעה גם לכשמתו לא פקע מעילה דרבנן משום דמתחילה חזי לגבוה ואיתנהו בי' קדושת הגוף משא"כ בקדו"ד היכא דלא חזי לפדיון אין בו גם מעילה מדרבנן ז' ולכאורה עדיין אינו מספיק לישב שי' רש"י שהרי בפסחים שם פרש"י דאפי' לריוה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה מ"מ אי אין פודין אה"ק להאכילן לכלבים לא מעל, והא לריוה"ג לולא איסור הקדש הרי יש בו שיווי ממון ורק איסור הקדש גרם שאין בו שיווי ונראה מדרש"י דבקדושת דמים כל דלא חזי עכשיו לפדיון אין בו מעילה משום דדהגול"מ לאו כממון דמי וא"כ גם בחטאת שעיברה שנתה לפרש"י שם דמעל משום קדושת דמים שבו צ"ע הא דהגול"מ לאו כממון דמי ובאמת שי' הראב"ד בהשגותיו על הרז"ה בפסחים שם דלהאי אוקימתא דרב יוסף ס"ל להני תנאי דחמץ בפסח אסור בהנאה אלא דלמ"ד פודין אה"ק להאכילן לכלבים יכולים ההקדש למכור החמץ לנכרי שיתן לכלבו א"כ בר דמים הוא להקדש, ונראה דזהו שי' הראב"ד דס"ל דלריוה"ג דחמב"פ מותר בהנאה אע"פ דדהגול"מ לאו כממון דמי ולא חזי לפדיון דהא אין פודין אה"ק להאכילן לכלבים מ"מ מעל כיון דאין בו שיווי רק מחמת ההקדש שבו ואילו הי' חולין והי' יוצא לחולין ע"י מעילה יש בו שיווי שפיר מעל, ואפ"ל בשי' רש"י לחלק בין חטאת שעיברה שנתה דמעל ובין חמץ בפסח דהא דמעל בעיברה שנתה אע"פ דלא חזי עכשיו לפדיון ואין בו פגם מ"מ כיון דאחר שימעול ויצא לחולין לרשותו הא יש בו ממון יצא מרשות הקדש לרשותו ולא דמי לקרדום של הקדש כמשכ"ל משא"כ בחמץ בפסח אפי' לריוה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה מ"מ כיון דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים גם לכשימעול ויצא לחולין לא עדיף מעילה מפדיון דהא בדבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל

וגם אחר מעילה כמו אחר פדיון אסור להאכילן לכלבים לפיכך אין בו דין מעילה משום דהוי נהנה ולא פגם והא דקדשי בה"ב דבעי העמדה והערכה ולא מעל כמוש"כ התוס' במעילה דט"ו בד"ה ואפילו י"ל דשא"ה דהוי קדשים שמתו וכיון דכל זמן שהן בקדושתן לא חזי לפדיון הוי קדשים שמתו אע"פ דאחר שימעול ויצא לחולין יהי' בו שיווי מ"מ כיון דמחמת הקדש אין בו שיווי הוי קדשים שמתו משא"כ בחטאת שעיברה שנתה דחזי לפדיון לכשיפול בו מום ולא הוי קדשים שמתו חשוב נהנה ופגם משא"כ בחמץ יציאה לחולין יש בו שיווי חשוב נהנה ופגם משא"כ בחמץ בפסח דאע"פ שיצא לחולין אין בו שיווי עכשיו דאינו ראוי להאכיל לכלבים כמשנ"ת.

אולם זהו דבר מחודש לומר דאחר שמעל אסור להאכילן לכלבים כמו אחר פדיון דאפשר דזהו רק גזיה"כ בדין פדיון ואכלת ולא לכלביך אבל ע"י מעילה יצא לחולין לגמרי ואין איסור להאכילן לכלבים וצ"ע (ועכצ"ל בשי' רש"י כמשכ"ל לצדד בחטאת שעיברה שנתה דמעל משום קדושת הגוף שבו ומה שפירש משום קדושת דמים היינו דלהכי לא הוי כקדשים שמתו אבל בקדושת דמים גרידא אי גול"מ לאו כממון דמי לא מעל), ובביאור ד' הראב"ד דס"ל דלריה"ג דחמב"פ מותר בהנאה אע"ג דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים מ"מ מעל י"ל בפנים אחרים דטעמו דהא דקרי לי' דהגול"מ ולאו כממון דמי אע"ג דבפשוטו הא יש לו שיווי גם עכשיו כיון דחזי לאח"ז מ"מ באיסורי הנאה לזמן אין לו ג"כ בעלים ואפילו לשי' הראשונים שיש לאיסוה"נ בעלים מ"מ לגבי שיווי ממון אין לו דין בעלים ולהכי גם בהקדש כיון דאין לו בעלים דמי כמופקר לזמן ואפקעתא דמלכא לפי שעה ומה דחזי לאחר הפסח ויהי' לו בעלים חשוב דהגול"מ ואעפ"י דחוזר לבעליו אח"כ מאליו מ"מ כיון דלפי שעה אין לו בעלים קרי לי' דהגול"מ, אבל לריוה"ג דס"ל דחמץ בפסח מוחר בהנאה אע"ג דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים לא נפקע שם בעלים מיני' אלא שאין לו קונים לפי שעה ואינו ראוי למכירה וכיון דחזי לאחר הפסח יש בו שיווי גם עכשיו, ולשי' הראב"ד א"ש בפשיטות מאי דקאמר לרב אשי דכו"ע ס"ל אין פודין אה"ק להאכילן לכלבים והכא בפלוגתא דריוה"ג ורבנן קא מיפלגי דלריוה"ג מעל ורש"י ותוס' נדחקו בזה דהא כיון דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים גם לריוה"ג בדין שלא ימעול ותירצו דלרב אשי לפי המסקנא אע"ג דאין פודין מ"מ שרי להסיקו תחת תבשילו עי"ש ולשי' הראב"ד ח"ש בפשיטות דלריוה"ג אע"ג דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים לא נפקע שם בעלים וא"ש לפי"ז הא דמעל בחטאת שעיברה שנתה דכיון דאם יפול בה מום חזי לפדיון עכשיו יש לו שיווי ואין זה שייך לדהגול"מ והא אין זה מאיסוה"נ ורק דהוי קדשי מזבח שנפסלו ולא נפקע רשות הקדש משה"כ

באוכל חמץ בפסח דלא מעל משום דאין לו בעלים לפי שעה ומה שיהי' לו בעלים לאחר זמן הוא דהגול"מ.

וזה נראה דעת הקצוה"ח בשורף חמץ נוקשה של חבירו דפטור למ"ד דהגול"מ לאו כממין דמי אע"פ שמותר להשהותו לאחר זמן ודבריו תמוהים לכאורה דהא בודאי אע"ג דדהגול"מ לאו כממון דמי מ"מ ראוי שיתחייב השורף מצד דינא דגרמי כמש"כ הרמב"ן בדיני דגרמי דגם לרבנן דח"ש חייב מצד דד"ג וכ"כ התוס' בב"ק דע"א דבדבר הראוי לכל העולם חייב מצד דד"ג וכ"כ הקצוה"ח בעצמו בסימן ש"ד בהני דשקולאי דלהכי אי תברי' חייב כמו ביומא דשוקא משום דד"ג כיון דברי הזיקא, ובאוכל חמץ של הקדש דפטור מדין מזיק רק מצד מעילה תלוי בדהגול"מ משא"כ במזיק דחייב מצד דד"ג ואפילו לרבנן דר"ש, ולפמש"כ נראה בשי' הקצוה"ח דמדתלי הש"ס בדהגול"מ אע"פ שיש לו שיווי עכשיו דחזי להשהותו לאח"ז כמשה"ק הפני"י אלא משום דאיסוה"נ לשעה הוי כהפקר לזמן לגבי דין ממון שבו ולהכי ל"ש לחייב את המזיק מצד דד"ג דהא אין לו בעלים ומופקר לפי שעה ואע"פ דקדשים שחייב באחריותן חייב מצד דד"ג לתי' התוס' דחייב על קרן שאני התם כיון דנתחייב באחריותו אע"פ שאיננו בעליו הרי הזיק לו שנתחייב מיד על ידו משא"כ בזה שלא נתחייב כלל ואין לו היזק עכשיו וכיון שיצא מרשותו ואין לו בעלים לחייב אותו ורק שאלו הי' משהה אותו הי' זוכה מאיליו וכיון דאין לו בעלים אין להתחייב ודמי כמונע מלזכות המציאה אח"פ דאין בזה דד"ג אולם סברא זו אפ"ל רק אי נימא דאיסוה"נ הוי הפקר ואפקעתא דמלכא מצד עצמו להכי גם באיסוה"נ לזמן הוי כהפקר לזמן אבל הא מצד הסברא נראה דלהכי הוי הפקר משום דהבעלים מתיאשין ממנו דהרי היא כאבודה הימנו ומכל אדם ואין בו שום שיווי אבל איסוה"נ לזמן שבידו להשהותו ואין זה אבודה מאתו ומכל אדם ואינו מתיאש מזה ומצד הסברא נראה דיש לו בעלים והוי ברשותו ג"כ וממילא ראוי שיחויב המזיק מצד דד"ג וצ"ע.

ח

והנה הקצוה"ח שם בסוף דבריו הביא שי' הבעל המאור דמפרש הא דפסחים כ"ט דפליגי בדהגול"מ דמיירי באוכל חמץ של הקדש שהקדיש הבעלים ובאחריות ומשו"ה הו"ל דהגול"מ וא"כ אינו ענין להך מילתא שכתבנו בנ"ד דהשתא לא חזי ולקמיה חזי עכ"ל ובאמת המעיין בבעל המאור שם יראה דללישנא קמא אזיל בתר השתא לגמרי ואפילו למ"ד דדהגול"מ כממון דמי לא מעל לפי דהשתא לא חזי וללישנא בתרא כיון דחזי לאחר הפסח מעל אפילו לרבנן דר"ש יעו"ש אם כן הדבר תלוי לפי פי' בעה"מ בהנך תרי לישנא וראיתי להר"ח בפסחים, דכ"ט שכתב פי' דהגול"מ כגון מי שגזל חמץ זה של הקדש

אם הוא בעיניה מחזירו לו לנגזל ופטור דתנן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך וכיון שאכלו נתחייב הגזלן לשלם לו ממון ואע"פ שחמץ בפסח אינו ממון השבתתו גורם ממון עכ"ל ונראה דהר"ח מפרש כמו הבעל המאור דלפי שיש להקדש זכות של גורם לממון דהא אי מיגנב או מיתבד מחויב הגזלן לשלם ולפיכך אם אכלו הגזלן מעל ונראה בשי' הר"ח דס"ל דהגונב והגוזל מן ההקדש חייב קרן ורק מכפל פטור יעוי' ברמב"ם פ"ג מהל' גניבה דרק מכפל פטור ויעוי' באס"ז בב"ק דע"ח ובפרש"י שם ובשעה"מ בפ"ז מהל' חובל ומזיק בהשמטות ונ"ל דהגזלן גזל מן ההקדש קודם הפסח דהא בפסח אין בו דין ממון ויש להקדש בו שיווי של גול"מ ומה שפי' הר"ח באופן שגזל ולא כמו שפי' הבעה"מ בפשוטו בקדשים שחייב באחריותן אפשר משום דלהך לישנא בפסחים ד"ו דבאיתא בעינא לא אמרינן דהגול"מ כממון דמי רק לענין בל ימצא נתרבה א"כ בקדשים שחייב באחריותן הא כ זמן שלא אכלו אין להקדש בו דין ממון ומהיכ"ת שימעול ועל כן פירש שגזלו ואכלו וכיון שגזל הרי נתחייב באונסין והא ליתא בעינא ולכו"ע דהגול"מ כממון דמי והנה הר"ח שם גרס רב אחא בר יעקב אומר דכו"ע דהגול"מ לאו כממון דמי והכי בפלוגתא דר"ש ורבנן פליגי ת"ק כר"ש כו' וממון מעליא הוא לפיכך מעל עכ"ל דלא כגירסתנו בדברי ראב"י דכו"ע דהגול"מ כממון דמי ומבואר מדברי הר"ח דכו"ע דהגול"מ לאו כממון דמי ומ"מ לר"ש מעל משום דממון מעליא הוא דכיון דחזי לאחר הפסח ושרי להשהותו יש לו שיווי ממון ולהכי לפי' הר"ח הדין בודאי בשורף חמץ נוקשה של חבירו דחייב לשלם.

ט

ובגוף דברי הקצוה"ח בסי' שפ"ו שם כתבתי במק"א להעיר בכל דבריו והנני להעתיק בזה בקצרה בעיקר הדין בשורף חמץ נוקשה כבר העירותי דאע"פ דדהגיל"מ לאו כממון דמי מ"מ ראוי שיחויב מצד דד"ג כמש"כ הקצוה"ח בסי' ש"ד בהני שקולאי, אלא די"ל דשי' הקצוה"ח דהוי הפקר לזמן אבל זהו נגד הסברא כיון דראוי לאחר זמן למה יהא מופקר. ומשה"ק שם בקצוה"ח מב"ק ד"נ במוכר עבדו לאחר ופסק ע"מ שישמשנו שלשים יום דלר"מ דס"ל דדהגול"מ כממון דמי והא לאחר שלשים דשני הוי וא"כ תוך שלשים הו"ל דהגול"מ נראה דמאי דרשות אחר עליו לפי שעה ואח"כ יהא קנוי לו לא הוי דהגול"מ ושאני בחמץ של הקדש דהוי רק איסור הנאה וארי' דרביע עלי' אבל לא מה שהיא קנוי לאחר אע"פ דלאחר ל' יהא קנוי לו לא הוי דהגול"מ, וראיתי בס' עונג יו"ט שהרגיש מזה.

ומש"כ הקצוה"ח דלהכי לא הוי דהגול"מ משום דהוי איתא בעינא וגבי חמץ של הקדש דמפסיד ממון הקדש שהי' להקדש בו ממון אחר הפסח הו"ל השתא דהגול"מ אבל בעינא ל"א דהגול"מ כממון דמי דלא אמרינן אלא שמתחייב בהזיקן ובגניבתן דנפסד על ידו עכ"ל דבריו תמוהים כמשכ"ל דהחילוק בין איתא בעינא בין ליתא בעינא משום דאיתא בעינא ליכא שום חיוב וספק אי אתי לידי חיוב ובליתא בעינא איכא חיוב ודאי א"כ מכש"כ מה שיהי' בודאי שלו לאחר ל' דהוי כליתא בעינא, גם מש"כ לפי דבריו דבאוכל חמץ של הקדש דמפסיד ממון שהי' להקדש בו ממון אחר הפסח תמוה דהא כיון דבאיתא בעינא ל"א דהגול"מ כממון דמי א"כ קודם שאכלו אין להקדש בו דין ממון כיון דהשתא לא חזי א"כ איך ימעול בו ומה שפרש"י בפסחים שם הובא בקצוה"ח שם דכי אמר ר"ש להאי היכא דאינו בעין כגון גבי גונב קדשים שהיו הבעלים חייב באחריותן אמר ר"ש אע"פ שאין כפל להקדש דכתיב רעהו הכא חייב כיון דזה חייב באחריותו רעהו קרינן ביה דהא גרם לו להתחייב ממון עכ"ל נראה דשאני קדשים שחייב באחריותן דעיקר סברא דאיתנהו בעינא לא אמרינן דהגל"מ כממון דמי משום דלא בא לידי חיוב אחריות כלל רק הואיל אי מיגנב או מיתבד משא"כ בקדשים שחייב באחריותן דמתחלה אמר הרי עלי ועל ידי ההקדש נפטר מאחריותו הוי כליתא בעינא, ומש"כ הקצוה"ח שם בד' הפנ"י בב"ק דס"ו דלר"ש בקדשים שחייב באחריותן ראוי למכירה דהא איתא בעינא ומש"כ רש"י בסו"פ הזהב דלר"ש קדשים שחייב באחריותו יש להם אונאה דאמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה היינו משום דהוממה הוי כליתא בעינא, נראה דהא התם פליגי ר"ש ורבנן ואפילו לרבנן איתנהו במכירה אע"פ דס"ל דדהגול"מ לאו כממון דמי אפילו בליתא בעינא, וטעמו של דבר משום דהקדש מתחלל בין דרך מקח ובין דרך חילול כמבואר בסוכה ד"מ ולהכי הך מכירה הוי כחילול שמתחלל הקדש על ידו אבל בלי חלול גם בליתא בעינא לא שייך מכירה בדבר שאינו שלו וכמש"כ הקצוה"ח בעצמו אחרי כן דאפילו למ"ד באיתא בעינא דדהגול"מ כממון דמי ל"ש מכירה בדבר שאינו שלו, וכ"כ באחיעזר סי' מ' אות ז' והקצוה"ח שם נתקשה להך לישנא דבאיתא בעינא לא אמרינן דהגול"מ כממון דמי מהתוספתא בב"ק פ"ד שור של הקדש הבעלים חייבין באחריותן הבעלים נוטלים את נזקו ונותנים את ניזקו ומשמע דאתי כר"ש דדהגול"מ כממון דמי ומדקתני נותנים את נזקו משמע דאפילו איתנהו בעינא הו"ל דהגול"מ כממון דמי והניח בצ"ע וכן הביא בשם בנו להקשות בסנהדרין דקי"ב דקדשי מזבח ימותו דמוקי לה ר"ל כר"ש דדהגול"מ כממון דמי הרי מוכח דאפילו דאיתנהו בעינא קאמר ר"ש

דכממון דמי יעוי"ש, ולפמשכ"ל דבקדשים שחייב באחריותן הוי כליתא בעינא מיושב בפשיטות וראיתי בס' ברוך טעם שהרגיש בסברא זו.

ו

ובזה אמרתי לישב מה דקשה בסנהדרין שם לד"ל דאמאי מחלק הברייתא בין קדשי מזבח וקדשי בה"ב דקדשי בה"ב יפדו הא גם בקדשי בה"ב שחייב באחריותן הוי ממון בעלים לר"ש כמו בקדשי מזבח ולמש"כ י"ל דקדשי בה"ב לר"ל לטעמו בחולין דקל"ט דבאומר הרי עלי ונגנבו ונאבדו פטור דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא אלא דכשנפל הבית ומת השור שאין לו מציאות בעולם חייב וא"כ בעת קיומו דמי לאיתא בעינא דהא הוי בי גזא דרחמנא ואין עליו שום אחריות ורק שאם יתחדש איזו מאורע ע"י מיתת השור ודמי לאיתא בעינא דבכה"ג ל"א דהגול"מ כממון דמי ורק בקדשי מזבח דבנגנב או נאבד חייב ולא הוי בי גזא דרחמנא חשוב כליתא בעינא ואלא הא דסנהדרין א"ש בפשוטו לפ"מ דמסיק שם דגם לר"ל הוי זבח רשעים תועבה והקרבנות בעצמם אינם קריבים רק הואיל ואישתני אישתני ליתא בעינא מיקרי וכבר הרגישו מזה ומיושב בקדשי בה"ב דאינו מחלק בחייב באחריותן לר"ש דקדשי בדה"ג הוי איתא בעינא), ולפני זה הא דמבואר בב"ק דע"א דגונב שוה"נ מבית שומר חייב מצד דהגול"מ כממון דמי אף דקודם שנגנב לא הוי וגונב מבית האיש דהא הוי איתא בעינא, ולפימ"ש דקדשי מזבח שחייב באחריותן הוי גול"מ משום שכבר נתחייב א"כ ה"נ השומר נתחייב משעת פשיעה שנתחייב השור בסקילה ורק שפוטר א"ע בטענת הרי שלך לפניך וחשיב כליתא בעינא, אולם בב"ק דע"ו דמשני ר"ל בשוחט בע"מ בחוץ ולפרש"י עכצ"ל דמיירי בקדם מומן להקדישן ואין בו אלא קדושת דמים ומ"מ לר"ש מחויב בקדשים שחייב באחריותן והא לר"ל בקדשי בה"ב ל"ש אחריות גניבה דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ועי' פנ"י בב"ק שם שהקשה דהא לר"ל בקדשי בה"ב ליכא חיוב אחריות כלל דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא, ובאמת ל"ק מידי דהא לר"ל מיירי כשהקדישו בעלים ביד גנב ועל הטביחה הא חייב באחריות דהא בטביחה הוי מת השור דגם לר"ל חייב.

ולכאורה אכתי קשה דהא קודם שטבח הוי כאיתא בעינא בקדשי בה"ב כמשכ"ל ולא הוי גורם לממון א"כ כי קא טבח לאו דמריה קא טבח רק של הקדש ואיך חייב בדו וצ"ל דלגבי דין טביחה דעי"ז חייב באחריות הוי כליתא בעינא וכמו שפרש"י בפסחים בקדשים שחייב באחריותן דליתא בעינא היינו לענין גניבה, אף דלפי פשוטו הא לא הוי וגונב מבית האיש דקודם הגניבה ל"ה כממון דמי ולעיל כתבתי משום דקדשים שחייב באחריותן הוי כליתא בעינא ולמש"כ י"ל בפשיטות דרש"י דלענין דין גניבה הוי כליתא

בעינא. דאין לומר דלעינן חיוב גניבה הא גם לאחר גניבה כיון שנמצא בידו הגניבה א"כ הרי הוא כעת דליתא בעינא חיוב משום גניבה מחדש לגבי הבעלים דז"א דהא הוי אינו ברשותו כיון דהקרן נתחייב לגבי הקדש וכמו שנראה כן משי' הרמב"ם בפ"ג מה' גניבה והאס"ז בב"ק דע"ח והוי כגונב מן הגנב וכמוש"כ הקצוה"ח בסי' ל"ד לגבי החולק עם הגנב ועי' באס"ז בכתובות דל"ד ובדרוש וחדוש שם ועכצ"ל כיון דעל ידי גניבה נעשית ליתא בעינא כמו שפרש"י חשיב ליתא בעינא, ולהכי לענין דין טביחה הוי כליתא בעינא ולפי"ז גם בגנב מבית שומר א"ש בפשוטו דלענין דין גניבה הוי ליתא בעינא כמו שפרש"י, אולם בדברי התוספתא בב"ק נותנים את נזקו צ"ל דבקדשי מזבח מיירי דבקדשי בה"ב הוי כדאיתא בעינא.

יא

אולם בכ"ז אין זה מוכרח ואפשר לומר בקדשי בה"ב גם לר"ל הוי קדשים שחייב באחריותן וחשוב כליתא בעינא משום דגם לכי מת השור נתחייב משום חיוב אחריות שקדמו שאמר הרי עלי ולהכי א"ש סוגית הש"ס דב"ק כפשוטו לר"ל אף למ"ד דבאיתא בעינא ל"ה דדהגול"מ כממון דמי והתוספתא דב"ק נותנים את חקו מיירי בכל גווני והא דסנהדרין דקי"ב לר"ל דמחלק בין קדשי מזבח לקדשי ביה"ב ולא מחלק בקדשי בה"ב גופא בין קדשים שחייב באחריותן ואינו חייב באחריותן אפילו להך לישנא בה"ב דהגל"מ נראה לישב כפשוטו, דהא מבואר בסנהדרין דקי"ב אמר רב חסדא פקדונות של עיה"נ מותרין כו' לה בפקדונות דעיר אחרת והב"ע כגון דקביל עליה אחריות מהו דתימא כיון דקביל עליה אחריות כדידיה דמי קמ"ל ע"כ ומסתימות הגמ' מבואר דלכו"ע אף לר"ש דס"ל דדהגול"מ כממון דמי מ"מ מותרין הפקדונות דלרבנן הא ס"ל דדהגול"מ לאו כממון דמי ואין רבותא ולכאורה טעמא נמי הא כיון דדהגול"מ כממון דמי כמבואר לר"ש בקדשים שחייב באחריותן דימותו א"כ מאי טעמא הפקדונות דעיר אחרת שקבל עליו אחריות מותרין ועי' בהגהות הגרצ"ה חיות ובפשוטו נראה דגם לר"ש דס"ל דהגול"מ כממון דמי מ"מ הא יש בעלים אחר ואם שיש לדהגול"מ ענין חמון בזה מ"מ הא רשות בעלים עליו ואחרי שהבעלים הוא מעיר אחרת אי אפשר שתיאסר עי"ז שיש להנפקד מעיה"כ אחריות בגוה להפקיעו מרשות בעליו וכ"ז בפקדונות בקדשים שחייב באחריותן באמת הוא גם הבעלים של הקרבן וכמבואר בב"ק דע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן דבקדשי מזבח חשוב הבעלים של קרבן וכמבואר בתמורה דל"ב בתוס' שם, אלא דניהו דחשוב בעל הקרבן הבעלים אבל הוא ממון הקדש וע"כ לרבנן דס"ל גול"מ לאו כממון דמי לא חשוב ממונא דידיה ולר"ש דס"ל גול"מ כממון

דמי תשוב גם גורם לממון כממונו ולהכי בקדשי מזבח שחייב באחריותן לר"ש דגול"מ כממון דמי כממונו הוי וימיתו משא"כ בסתם פקדונות אע"פ דקיבל עליו אחריות לא הוי בעליו, ולפי"ז גם בקדשי בה"ב שאין זה קרבנו כמש"כ התוספת בב"ק שם דבקדשי בה"ב הוי שי"ר וההקדש הם הבעלים ולהכי אף שיש להמקדיש גורם לממון יפדו דדמי לפקדונות של הדיוט דלא מהני קבלת אחריות אף לר"ש כמש"כ. דבאיתא בעינא אמרינן דהגל"מ כממון דמי ושייך גם בקדשי ומוקי ט"ו מ"ח תרס"א ווילנא.

סימן מז

בענין מעילה

א

משכ"כ מעכ"ת גיסי נ"י ליישב קו' המחנה אפרים עדהר"מ שפ' דהמשאיל קרדום של הקדש לחבירו דמותר לבקע בו לכתחילה והא מן התורה לא קנה ולא הוי שינוי רשות ואיך יצא לחולין על ידי קנין דרבנן וע"ז תירץ כיון דעכ"פ יש לו זכות השתמשות ידי קנין דרבנן מעל מן התורה יפה העיר ובאמת כבר הרגישו הראשונים שם יעוי' בשיטה מקובצת בשם הריטב"א שכתב מצד הפקר בי"ד הפקר ועי' בתוס' ב"ק שם שכ' דס"ל דמשיכה קנין דאורייתא וביותר ילה"ק למש"כ התוס' ביבמות דפ"ט דל"ש הפקר ב"ד הפקר היכי שאין זה לחלוטין והחפץ ישאר ביד הבעלים ועפ"ז כ' האחרונים דבשכירות ל"ש הפקר ב"ד הפקר כיון דהחפץ נשאר ת"י הבעלים, א"כ יקשה בקרדום של הקדש נשאר של הבעלים ול"ש הפקר בי"ד הפקר, אלא די"ל דבאמת מבואר בב"מ דמ"ג דמותרין שחייב על אונסין מעל מצד זכות השתמשות ואעפ"י שהבעלים הפקידו בידו ויעוי' שתמה דא"כ מאי מקשה הש"ס ואי משיכה לא קני להדר ולא למעול כיון דברשות בעלים לחזרה קאי והא שי"ל זכות השתמשות והשימק"ו תי' דשאני מותרין דאף דאיתנהו בעין אי"ח להחזיר אותו מעות כיון הם ונתן לו רשות להשתמש ודמי למלוה משא"כ בשאלה כיון דהדרא בעינא אין זה הנאה זכות השתמשות שאינו בידו וברשות הבעלים לחזרה יעושה"ט ולפי"ז שפיר י"ל דע"י קנין דרבנן ניהו דמן התורה אין בו מ"מ כיון דיש לו זכות השתמשות ובידו לעכב בע"כ של המשאיל שוב דמי למעות מותרין דחייב מעילה אעפ"י שלא נשתמש בהם דפכ"פ בידו להשתמש אף אם יחזור המשאיל ולא בעינן קנין בהחפץ.

ב

ובמקו"א העירותי אי בעינן במעילה קנין בפועל או רק צורת הקנין בד' הרמב"ם שפ' בהל' מעילה פ"י דקנה חפץ במעות הקדש ולא משך אם מישראל לא מעל ותמה הכ"מ שהוא נגד דהג"מ בב"מ דמבואר דלריו"ח מעל והא קיי"ל כריו"ח דמעות קונות מן התורה עפמש"כ בתוס' בעו"ז ס"ג בד"ה והא דכיון שהפקיעו חכמים קנין מעות אין כאן אתנן כלל ולא דמי להההיא דפ' הזהב דנתן לסיטון מעל שקניית הכסף מועיל דכיוון דמעל מן התורה מי יפקיע המעילה ממעות הקדש עכ"ל ודבריהם צריכים ביאור יעוי' במהר"ם ובלח"מ פ"ה מהל' מכירה ולד' התוס' שאינו נקנה הטלה לא הוי אתנן א"כ מה לי דאורייתא מה לי מדרבנן סוף סוף הא הרי הטלה אינו קנוי לה משא"כ במעילה דגם בקדושת הגוף דיש מועל אחר מועל מעל בשינוי רשות לד' הרמב"ם כמש"כ בפ"ו מהל' מעילה הל' ח' בהמת קדשי מזבח כו' וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו אלמא אעפ"י שא"י מ"מ מעל בנתינה מעילה דשינוי רשות והא הרשות לא נשתנה בפועל אלא דבעינן שיהי' שינוי רשות אלמלא הי' הקדש ובהדיוט הוי שינוי רשות כה"ג ולהכי כיון דמן התורה חשוב מעות קנין הוי שינוי רשות (ועפ"ז יש להעיר בב"ק ד"ע באמר עקוץ לי תאנים מתאינתך ובדהתוס' ובשימק"ו שם דהא מעות אינם קונות מדרבנן דעיקר מכירה לפני יאוש וא"כ אין בזה קנין בפועל רק הואיל ושנה בחטא ולהכי י"ל דגם ק מעות דהוי קנין מן התורה חשוב שנה בחטא כיון דבפועל אין זה קנין בל"ז וא"ש) אלא דבמעילה אי הוי שינוי רשות בפועל הוא תלמוד ערוך בקידושין דנ"ג בעא מיני' רבא מר"ח אשה אינה מתקדשת מעות מהו שיצאו לחולין א"ל אשה אין מתקדשת מעות האיך יצאו לחולין כו' במכר מאי א"ל אף במכר לא קנה, וזהו יסוד ספיקו ואיבעי דרבא דאם מעות יצא לחולין הואיל ועבר אמימרא דרחמנא אעפ"י דלא אהני מעשיו (כדס"ל לרבא בתמורה ד"ה באי עביד לא מהני דאפי"ה לקי הואיל ועבר אמימרא דרחמנא) ופשיט ליה דהא בהא תלי' דכיון דאשה א אינה מתקדשת וכן במכר המעות לא יצאו לחולין, וכן אמרינן שם דנ"ד וכי מאחר דאינו מתחלל קרבן במאי קא מחייב כו' ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד ומבואר לפ"ז דגם במעילה בעינן קנין בפועל, וכל שלא נקנה החפץ לא יצאו המפות לחולין אלא רבא דמיבע"ל ומספקא לי' דאפשר דאעפ"י דאשה אינה מתקדשת מעות יצאו לחולין ולהכי לטעמי' אמר קרא ומתניתא מסייע לר"ל דכיון דמעות הוי קנין תורה סגי בזה על שינוי רשות משא"כ לפ"מ דקיי"ל כמסקנת הש"ם דהא בהא תלי' ובעינן גם במעילה קנין בפועל וכל שאשה אינה מתקדשת מעות לא יצאו לחולין להכי דמי מעילה לאתנן וכל דרבנן

הפקיעו קנין מעות אינו בדין שימעול ולהכי פסק הרמב"ם דקנה חפץ במעות הקדש לא מעל כיון דבפועל לא הוי קנין א' אולם הא הרמב"ם פסק בפ"ו מהל' מעילה דבקדשי מזבח אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו, ואע"פ שאינו יוצא לחולין מ"מ מעל מצד שינוי רשות כמשכ"ל ולכאורה י"ל בשי' הרמב"ם דס"ל דהא דמעל הוא מצד הנאה דנתינה, ועי' בפיה"מ להרמב"ם במעילה במשנה דנטל אבן או קורה כו' דנתנו שניהם מעלו לפי שנהנו.

וכ"כ העמודי אור בסי' ק"ו בשי' הרמב"ם דבמתנה מעל משום טוה"נ אבל בלוקח חפץ חשבינן הנאה מצד הכנסת חפץ לרשותו שהרי במכירה טוה"נ ויעוי' ברמב"ם בפ"ו מהל' מעילה הל' ח' נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא נהנה, ובהשגות הראב"ד שם נראה דס"ל דבנטילה גרידא לא מעל לפי שלא נהנה (ובזה י"ל משה"ק בס' בית יצחק בב"ק דע"ו בגונב הקדש מבית הבעלים דס"ל לר"ש בקדשים שחייב באחריותן דחייב דו"ה ומקשה דהא הוי שחיטה שאינה ראויה ומשני ר"ל בשוחט בע"מ בחוץ ומקשה והלא פדי' מתרת וכ' התוס' דסתמא דמילתא לא נודע לגנב עד שנאכלה דתו לא מיפרקא דא"כ הרי הגנב מעל בשעת גניבה והא לפירש"י מיירי בקדם מום להקדישו ובפת הגניבה היה מעל ויצא לחולין ונהי דלר"ל מיירי שהקדישו ביד הגנב אבל הא לריו"ח דלא ס"ל כצנועין הוא ע"כ מיירי שנגנב של הקדש וא"כ בהא דקאמר שם ריו"ח מ"ט לא אמר כר"ל הא הומ"ל דלריו"ח הא מעל משעת גניבה, ולשי' התוס' י"ל דבשפת גניבה הי' תם ואח"כ הומם. ולא יצא לחולין אבל לשיטת רש"י קשה, ולמש"כ י"ל בשי' רש"י כשי' הרמב"ם דעל ידי גניבה לא מעל וכ"כ רש"י בחולין דקל"ט אבל היכי דאיתנהו ואם הוציאן הגנב הוא מעל ועליו לשלם להקדש ומבואר דרק לכשהוציאן מעל ולא מעל משעת גניבה וא"ש לרש"י לשי') אבל מדהרמב"ם שכ' שם הל' ה' בהמת קדשי מזבח אינו כן אלא יש בה מועל אחר מועל עד כמה פעמים כיצד כו' וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו והוא כלפי מה שמבו' בהל' הקודמת דנטלו הכוס ונתנו לחבירו מתנה או מכרו הוא מעל וחבירו לא מעל ומבואר דעיקר החילוק לפי דבקדו"ד אין מועל אחר מועל ולפיכך הוא מעל וחבירו לא מעל מצד מעילה דשינו רשות והיכי שהי' המעילה ע"י הנאה גם בקדושת דמים כולן מעלו, (ומש"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' מעילה הל' ח' דנטל אבן או קורה של הקדש דלא מעל שהרי לא נהנה כונתו דאין זה שינוי רשות כיון שלא היה על ידי נתינה ורק שלקח מעצמו וגם הא לא נהנה עדיין).

אבל בקדשי מזבח גם בנתינה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו מצד שינוי רשות דאלו מצד הנאה דנתינה גם בקדו"ד יהי' מועל אחר מועל ועוד דטוה"נ דנתינה מפרוטה

הא אינו שוה פרוטה ונראה מד' הרמב"ם דגם בקדוה"ג יש מעילה דשינוי רשות והוא מהתוספת דבעולה דנתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו

ד

והשעה"מ בפ"ו מהל' מעילה כ' דמדהתוס' בקידושין דנ"ד בד"ה קרבן שכתב דלא היה חייב ר"מ בהוצאה אלא באכילה והנאת הגוף דכונתם דהא דבבהמה וכלי שרת יש מועל אחר מועל הוא רק מעילה דהנאה ולא דשינוי רשות כיון שאינו מתחלל, וכן מבואר מד' המהרש"א וחולקים עדהר"מ שכתב דיש מועל אחר מועל על ידי נתינה בקדוה"ג ותמה עדהתו"ס מהתוספתא דמעילה דבעולה דנתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו הרי דמעל על ידי נתינה ותמה עדהר"מ איך יפרנס להא דקידושין דנ"ד דמפורש אליבא דר"מ דכיון שאינו מתחלל אינו חייב קרבן, וגם קשה מהתוספתא דמבואר דיש מעילה דשינוי רשות בעולה והסוגי' דקידושין סותר לפ"ז להתוספתא יעוי"ש, ונראה דיש לחלק בין קדושת דמים לקדושת הגוף דבקדו"ד דעיקר המעילה הוא משום דרא דגזל דאף דגם בקדו"ד נהנה ולא פגם חייב בדבר שאין דרכו לפגום היינו מצד שיווי ההנאה דהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי כמבואר בב"ק ד"כ ומחויב מצד שכירות עבור ההנאה, ולהכי גם בהוצאה מרשות כיון שלא נתחלל ואין כאן דרא דגזל וחיוב ממון כיון דלא אהני מעשיו וכל שאין תשלומי קרן אין חומש ואשם משא"כ בקדושת הגוף דהוא מצד כפרה וכמש"כ התוס' בכריתות די"ג לחלק דלהכי מעל בנותר דהוי קדושת הגוף וכמו שהסביר הנתיבות בסי' כ"ח להכי אע"פ שלא יצא לחולין ואין כאן דרא דגזל מ"מ מעל ולהכי בעולה כולן מעלו בנתנה לחבירו וחבירו לחבירו דיש כאן מעילה דשינוי כדילפינן במעילה די"ח ואע"פ שלא יצא לחולין ולא אהני מעשיו מ"מ עבר אמימרא דרחמנא ובעי כפרה, ולפי"ז יפורש סוגית הגמ' דקידושין דנ"ד לשי' הרמב"ם דלא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד בקדושת דמים אבל בקדוה"ג אע"פ שאינו מתחלל מעל ולמשנ"ת לפי מסקנת הש"ס דכל דאשה אינה מתקדשת מעות לא יצאו לחולין ובקושת דמים בעינן קנין בפועל וא"כ עכצ"ל דהא דהיתר שמוש מביא לידי מעילה היינו דבמותרין דמי כמלוה ויש לו קנין בגוה דלהוצאה ניתנו ולאו ברשות בעלים לחזרה קאי וכל היכי דליכא קנין בפועל אין זה ש"ר לא יצאו לחולין א"כ לפי"ז במשאיל קרדום של הקדש דלא קני במשיכה מן התורה אף שיש לו זכות השתמשות מ"מ לית לי' קנין בגוה, אולם י"ל לפמש"כ דהא דבעינן שיהי' שינוי רשות בקדושת דמים דהוא משום דרא דגזל שפיר י"ל כיון דמדרבנן קנהו ומן התורה מותר להשתמש הרי יש בזה דרא דגזל ונהנה ופגם:

ה

שוב התבוננתי בעיקר הדבר מה שהעיר השעה"מ בסתירת דהר"מ דס"ל דגם בקדוה"ג על ידי שינוי רשות מדהתוס' בקידושין דנ"ד ומפשטות דהגמ' שם דלר"מ אין מעילה אלא באכילה בלבד דמשמע אף בקדושת הגוף וזהו נגד דברי התוספתא דבעולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו. דאין כאן סתירה כלל דהא דלר"מ הקדש במזיד מתחלל ובשוגג אינו מתחלל כ' התוס' שם בד"ה אף דלר"מ אין מעילה אלא בשינוי כלומר במזיד דאם ירצה לגוזלו יקננו מיד וזה שינה היכא דקידש במזיד. אבל במוציא הקדש בשוגג אין לו מעילה דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא כיון דאי הוי ידע הוי מפיק יעוי"ש וע"ע בגמ' דנ"ה שם דלר"מ גם קדושת הגוף במזיד מתחלל משום דקא מכוין לאפקעינהו לחולין מבואר דלר"מ דמעילה דמזיד מתכוין לגוזלו וקנהו מיד וזהו ענין גזילה דהקדש דבהדיוט בעינן קנין שינוי ובהקדש כל שנתכוין לגוזלו הוי שינוי דילפינן מסוטה ויצא לחולין.

א"כ העבירה דמזיד לר"מ מה שמתכוין לגזול מן ההקדש ושמתחלל על ידי זה אבל בשוגג דכסבור שהיא של הדיוט ולא נתכוין לגזול מן ההקדש א"כ לא לא עשה מעשה העבירה כלל דבשארי איסורים באוכל חלב בשוגג או בנהנה מן ההקדש הרי מעשה העבירה בשוגג מה שהוא עבירה במזיד וכיון שעשה בשוגג בעי כפרה אבל בזה שלא נתכוין לגזול ולא יצא לחולין הרי לא נעשה העבירה כלל ולהכי שפיר קאמר הש"ם דלר"מ כיון דבשוגג אינו מתחלל קרבן במאי מחויב אלא לענין אכילה בלבד חייב קרבן ולר"מ כיון דאשה אינה מקודשת מעות לא יצאו לחולין כיון דלא נעשית העבירה כלל וכל זה לר"מ דס"ל בהקדש במזיד מתחלל ובשוגג אינו מתחלל.

אבל לר"י למאי דקיי"ל כותי' דהקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל, ונמצא דהעבירה של מעילה באזהרה הוא לא על הגזל בפועל שהרי אינו מתחלל במזיד רק הואיל ועבר אמימרא דרחמנא שנתכוין לעשות שינוי רשות להוציא מיד ההקדש אף שלא הועיל יש בזה אזהרה, וא"כ אין העבירה בהגזילה ורק בשוגג דמעל גזרה תורה שעל ידי המעילה יצא לחולין, ולהכי בקדושת הגוף שאינו יוצא לחולין מ"מ הא עבר העבירה של מזיד ויש בשוגג מעילה (ומיושב במש"כ משה"ק המקנה מ"ט לא מקשה הש"ס דלר"י דס"ל דבמזיד אינו מתחלל א"כ אזהרה דמעילה במזיד לא משכח"ל אלא באכילה בלבד דבמזיד שפיר שייך לומר הואיל ועבר אמימרא דרבנן כמו בלא יגאל ולא ימכר אע"פ דלא מהני הפדיון מ"מ עבר הלאו משא"כ לר"מ דס"ל דמזיד מתחלל א"כ העבירה של מזיד הוא על ידי גזילה ויציאה לחולין בפועל א"כ בשוגג שאינו מתחלל הא לא

עבר העבירה של מזיד כלל כמש"כ) ולמש"כ אין סתירה מדהגמ' בקידושין דנ"ד והתוס' שם להתוספתא דבעולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו ולמש"פ הרמב"ם דיש מעילה בקדוה"ג ע"י שינוי רשות דלמאי דקיי"ל כר"י דבמזיד אינו מתחלל העבירה הוא לאו משום גזל הקדש דלא אהני מעשיו ולהכי גם בקדוה"ג שאינו יוצא לחולין מ"מ מעל על ידי שינוי רשות וגם לשי' התוס' מעל בקדושת הגוף לדידן על ידי שינוי רשות.

ובמש"כ מיושב הא דמבואר בנדרים דל"ד בככרי אחר יתר על המעילה ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה דהא מעלו השליח והאורחים משום הגבהה כמש"כ התוס' בקידושין שם ובס' יהושע בסי' רל"א כ' לישב דהרמב"ם דבעולה דלא יצא לחולין להכי לא מעל משפת הגבהה ורק על האכילה ולהכי לא מעל משום דזה נהנה וזה מתחייב לא אחרינן וכ"כ בס' משנת חכמים ובאמת זה אינו כמש"כ דגם בקדושת הגוף איכא מעילה דשינוי רשות, אולם גם למשנ"ת דבקדוה"ג מעל משום שינוי רשות אע"ג דלא יצא לחולין מ"מ בקדושת דמים במעילה דשינוי רשות כיון דמתחלל בשוגג התשלומין הוא משום דררא דגזל כמשכ"ל עפי"ד התוס' בכריתות די"ג והנה"מ בסי' כ"ח (ובמזיד דאינו מתחלל רק איסורא איכא ולא תשלומי קרן כיון שלא נתחלל ורק בנהנה במזיד משלם את הקרן) ולהכי בקדושת דמים היכי שאינו מתחלל ואין כאן תשלומי קרן גם חומש ואשם ליכא ולהכי לפי המסקנא בקידושין דנ"ד דבקידושין לא קידש ובמכר לא קנה אין המעות יוצא לחולין ולהכי כשקנה החפץ במעות של הקדש כיון שאין כאן קנין לא מעל וכמש"פ הרמב"ם.

1

ובעיקר דהתוס' בע"ז דס"ג מה שחילקו בין אתנן ומעילה י"ל באופן אחר דלכאורה כיון דחכמים הפקיעו קנין מעות והא עיקר הקנין הוא סמיכות וגמירות דעת וכיון דמדרבנן יכול לחזור הא לא סמכי' דעתו כלל ומצאתי בעמו"א שהרגיש בסברא זו אולם נראה דכיון דאיכא מי שפרע ואסור לחזור להכי סמכי' דעתו שבודאי לא יחזור משום דין מי שפרע ולפ"ז באתנן דהוי מקח שנעשה באיסור וליכא מי שפרע וכיון דיכול לחזור בלי שום חיוב ואיסור ממילא לא סמכי' דעתו ואף קנין תורה ליכא אבל במעילה הא דהוי שינוי רשות אע"פ דהוי קנין בטעות כמש"כ הר"ן בנדרים דל"ה מ"מ כל מעילה כך הוא דכיון דאצל הדיוט הוי קנין ושינוי רשות גזרה תורה דבמעילה יצא לחולין וכיון דבהדיוט מהני לדין מי שפרע ויש בזה קנין תורה הוי שינוי רשות לענין מעילה.

ז

ומש"כ בד' השעה"מ בהל' לולב שהעיר מההיא סבתא בסוכה דל"א דמבואר דמהני קנין דרבנן לדאורייתא שבעיקר הדבר תמהו רבותינו בעלי התוס' בסוכה דל"ד:

בד"ה שינוי מההיא סבתא גבי סוכה דנפיק ע"י תקנת מריש והאחרונים שתירצו לחלק דהפקר בי"ד הפקר לא מהני רק להוציא החפץ מרשות הבעלים וצריך שיזכה הזוכה ע"י קנין וע"כ לא מהני בלולב דבעי לכם תמה על זה גיסי שי' דהא גם בההיא דאוונכרי בידו לזכות ועל כן חידש דקנין דרבנן אינו מועיל מן התורה גם להוציא את החפץ ורק דאיסור גזל אין בו דהא רשאי להשתמש ולפיכך בסוכה דשאולה כשירה די בזה משא"כ בד' מינים דבעי לכם זהו ת"ד. ובאמת תי' האחרונים בזה יעוי' במקור חיים הל' פסח סי' תמ"ח דלפיכך לא מהני הפקר בי"ד באוונכרי דבגזל לא מהני לגבי הגזלן יאוש משום דבאיסורא אתי לידו ולפיכך לא מהני גם הפקר משא"כ בסוכה דשאולה כשירה יעוי"ש ובאמת הפקר בדין שיועיל גבי הגזלן כמש"כ התוס' בב"ק דס"ו דיאוש אינו מטעם הפקר דאם הפקר הוא מ"ט לא מהני באיסורא אתי לידו אלא די"ל דהפקר בי"ד אינו הפקר אלא דפ"י קנין דרבנן המוכר מתיאש שאבוד החפץ ממנו וא"י להוציאו בדיינים וכן נראה דאם קנה בקנין דרבנן לא נפטר מתרומה ומעשר כדין הפקר דפטור מן המעשר בלקחו קודם מירוח (לש' התוס' דקודם מירוח אינו נפטר מטעם לקוח) (ויעוי' בירוש' פ"ה דפיאה בגדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגפת בארץ הר היא של עניים ר' אמי בשם ר"ל דברי ב"ש שהפקר לעניים הוי הפקר כו' שמענו שהוא פטור משום קנס שהפקר בי"ד הפקר ויעוי' במה"פ שם מבואר מד' הירוש' דהפקר בי"ד פוטר מן המעשר וצע"ק) אלא דמדין יאוש הוא יאוש אינו פוטר ממעשר וכמש"כ התוס' בב"ק דס"ט וכ"כ בס' קהלת יעקב להנתיבות באה"ע ס' כ"ח דמדין יאוש הוא וע"כ לא מהני בגזלן דבאיסורא אתי לידו ותי' התוס' שחילקו שא"ה מפני תקנת השבים אינו מובן וצ"ע אלא דבאמת תי' האחרונים וגם תירוץ כת"ר אינו מספיק בסוכה שם דקאמר אבל גזל עצים וסיכך בה ד"ה אין לו אלא דמי פצים ויעוי' בתוס' שם דמשום תקנת מריש נגע בה והא לד"ה היינו לר"א דשאולה פסולה ואפי"ה קנין דרבנן דמריש מהני בה שוב ראיתי באבני מלואים סי' כ"ח שהרגיש בחילוקו ודחה מדהג"מ דברי הכל.

ח

ויעוי' במג"א בסי' תרל"ג ס"ק ג' שכתב וצ"ע שנהגו לעשות סוכה ברה"ר כו' אבל בס' יראים כתב דאפילו למ"ד גזל נכרי מותר מ"מ לא מיקרי לכם וא"כ אסור לעשות סוכה ברה"ר שהנכרי לא מחלי עכ"ד ותמיהני שאין הדמיון להיראים עולה יפה דהיראים כתב

רק בד' מינים דבעי לכם משא"כ סוכה דשאולה כשירה, וא"כ גזל נכרי לא גרע משאולה ובתי' נובי"ת סי' קל"ד ובישועות יעקב תירצו בזה קוהתוס' דלמ"ל קרא למעוטי גזילה תיפ"ל דהוי מצוה הבאה בעבירה דנפ"מ בגזל נכרו ולפמש"כ בסוכה דשאולה כשירה גז"נ הוי כשאולה ונסתר תרוצם. ולכאורה הי' נראה בשי' המג"א דגזל נכרי גרע משאולה דיש בו קנין לשעה ברצון הבעלים דגם בשאולה איכא קנין וכמבואר בעו"ז דט"ו שאלה קני' וברש"י שם ולפ"ז יחודש דין חדש לשי' המג"א דבסוכת סכך הפקר שנתכוין שלא לזכות בו פסולה וגרע משאולה (ועי' בערוך לנר סוכה דכ"ז שנסתפק בזה) ויתורץ בזה קוהתוס' דאיצטריך לך למעוטי של הפקר וגם אי נימא דהפקר כיון דבידו לזכות חשוב בו זכות השתמשות כמו שאלה ובפרט לשי' הר"א ממיץ בנדרים דל"ד ברא"ש אבל בסכך של איסורי הנאה דאין זכי' וקנין באיסורי הנאה וגרע משאולה לא יצא (ועי' בשער המלך בשם הרב המאירי ע"ד ה"ר שמואל שהתיר לסכך באיסורי הנאה ועי' בנודע ביהודה סי' קל"ג קל"ד מה שהאריך בזה לענין מצללהנ"ת ומצהב"ע) ולפי הנחה זו בקנין מריש גם לרבנן דשאולה כשירה ומן התורה מותר להשתמש בו מ"מ הא אין בו קנין לשעה מן התורה מצד הבעליה ודמי לגזל נכרי לשי' המג"א אבל באמת כל זה אינו ובשאולה דכשירה לאו מצד קנין לשעה שהרי בפירוש אמרו בסוכה שם מחלוקת בתקף את חבירו והוציאו מסכתו דרבנן לטעמייהו דס"ל קרקע אינה נגזלת והו"ל שאולה והרי התם שאין בו קנין לשעה ובעל כרחו של הבעלים ואפי"ה כיון א עליו חלות שם גזילה ממילא הו"ל שאולה וא"כ ה"ה בגזל נכרי לא גרע משאולה וד' המג"א שגבו ממני וצ"ע שו"ר באלי' רבה שהרגיש מזה כ' ומה שתמה במ"ש התוס' בקדושין דכ"ו דר"ג רצה לקיים מצות ביעור ואיך יועיל קנין אגב לצאת ידי נתינה מה"ת כבר הרגישו בזה המפרשים ונראה לתרץ בפשיטות דכיון דלגבי נתינה גם ע"י מכירי כהונה.

אע"ג דלא מטי לידי' הוי נתינה כמבואר בגיטין ד"ל וברש"י שם דכהנים אסחי דעתייהו והסבר הדברים דמתנות כהונה הוי חלף עבודתם והוי כשכירות פועלים שא"צ קנין (פי' בקצוה"ח ובנתיבות סי' רמ"ג לענין כהן קטן) ואלו הי' כהן אחד בעולם הי' זוכה מדין שכירות פועלים שא"צ קנין וע"כ גם במכירי כהונה דשארי כהנים אסחי דעתייהו וממילא זכו מכירי כהונה, א"כ ה"ה קנין דרבנן הא אסחי דעתייהו שארי כהנים ולא גרע קנין דרבנן שהקנה לכהן ממכירי כהונה ח"פ

ו

וע"ד מה שהעיר מעכת"ר שי' בדהג"מ דיומא דע"ג בקושית מראה אש דילמא ר"ל ס"ל כמ"ד למעוטי מלך משום דתלי' בפלוגתא דר"מ ור"י בסוכה דכ"ג ור"מ ור"י הלכה כר"י

ולכן מקשה סתמא דהש"ס לר"ל משום דהלכה כר"י זהו תו"ד, ז"א לפי הלכה דקיי"ל באמת כר"מ וכמש"פ הרמב"ם בפ"ד מה' סוכה ה"ו וכ"פ הטוש"ע ורק הרי"ץ גיאות פסק כר"י הובא בר"ן שם בסוכה וי"ל עפמ"ש השעה"מ בפ"ח מה' לולב דמאי דקיי"ל כר"מ משום דעושין סוכה בחוש"מ ולא ס"ל הך דרשא יעו"ש ובעיקר הדבר אינו נראה דפליגי רב פפא וראב"י בפלוגתא דר"מ ור"י והנה גם השעה"מ תמה שם בלולב של עכו"ם שזכה בה הישראל דאין לה ביטול אינו אלא מדרבנן ואפי"ה אינו יוצא בו לשי' רוב הפוסקים והא קיי"ל כר"מ דאזלינן בתר דאירייתא וכן הקשה מפסחים דל"ח מהו שיצא אדם יד"ח במרור של מע"ש כו' וכן באתרוג של תרומה טמאה אע"ג דתרומת פירות אאמד"ר ומה"ת ראוי לאכילה (יעוי"ש שמחלק בין תרומה טמאה דאיכא בזה של תורה. וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון משא"כ בעושה סוכתו בראש האילן דעיקרו אאמד"ר ולפי חילוקו גם בפסולי עדות עיקרו דאורייתא ושייך כל דתיקון רבנן כפין דאורייתא תיקון ואין זה ענין לפלוגתא דר"מ ור"י) ואת אשר אחזה לי בזה עפ"י המבואר בפסחים דמ"ח אף כל שאיסור גופו גרם לו יצא זה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור ד"א גרם לו ואי אמרת מוקצה דאורייתא מ"ל איסור גופו מ"ל איסור ד"א כו' הרי מבואר בד' הש"ס דבאיסור דאורייתא אין חילוק בין איסור גופו, ואי ד"א משא"כ באיסור דרבנן ועי' בשו"ע או"ח סי' תקפ"ו בבאור הגר"א ס"ק נ' שם דמה"ט אין בנולד פסול למצוה הרי מבואר בדהגמ' דאי אמרת מוקצה דרבנן חלוק איסור גופו מאיסור ד"א ובודאי דטבל טבול מדרבנן פסול לנסכים.

וכן מבואר בזבחים דפ"ח דלא יביא מן המדומע בכל אופן א שנתבטל ברוב וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מה' איסורי מזבח הל' ט' דלא יביא מן המדומע ובהל' י' דמביאים נסכים המוקצה ביו"ט ועפ"ז מובן החילוק בפשוטו בדאתרוג תרומה טמאה אעפ"י שאינו אאמד"ר וכן לולב של עכו"ם שזכה בה הישראל דאין לו ביטול אלא מדרבנן מ"מ כיון דהפסול בגוף האתרוג ולולב ואי"ר לאכילה או דאסור בהנאה סו"ס מיהו אי"ר וחשוב אינו ראוי מדאורייתא דעכ"פ הוא עומד לשרפה או במרור אינו נאכל בכל מושבות משא"כ בסוכה העשוי' ע"ג האילן דאין הפסול בעצם הסוכה אלא מצד איסור דאין עולין אינו ראוי ואיסור ד"א דיו"ט גרם לה (וכמו שמחלק הירושלמי בקורע בשבת דיצא ידי קריעה משום דאיסור ד"א גרם לה) ובזה שפיר מחלק ר"מ דכיון דמדאורייתא מיחזי חזי דאין זה פסול בעצם הדבר ובזה חלוק איסור דרבנן מאיסור דאורייתא ולפי"ז אין זה ענין לפסולי עדות דהוי פסול בגופן של עדות ויש להאריך בזה הרבה אבל אין השעה גורמת לזה

סימן מח

תשובת מר חותני הנאון מו"ה אלי' אליעזר זצ"ל אדות הקארעקטין

א

נשאלתי בדבר הקארעקטן ספרי ישראל אשר מתרבים אצלם כ"כ עד שילאו למצוא עצה מה לעשות בהן כי לגונזן בארונות של חרס או עץ לבד שהדבר כבר בטרחא יתירא והוצאה רבה עוד הם באים עי"ז לידי בזיון כי נכרים מוציאין אותם משם ומוכרים לכל תשמיש. והנה כבר שקלו וטרו בזה השבו"י עם הגאון בעל כנסת יחזקאל כמבואר בתשובותיו סי' ל"ז עיי"ש, והגאון ר"י הביא בשם תשובת בא"ש שכל כתבי הקדש אסור לשורפן או לאבד ביד אף דלא נתנו לכתוב ולקרות בהן וראי' גדולה לדבריו מהא דגיטין מ"ה דאיתא התם ס"ת שכתבו עכו"ם תני חדא ישרף כו' ותני חדא יגנז ואמרינן מ"ד ישרף משום דסתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם, ומ"ד יגנז משום דכל שאינו בקשירה כו' חזינן מהכא דאף דלא ניתן לקרות משום דכל שאינו בקשירה מ"מ אסור לשרוף וטעון דוקא גניזה, אך יש להסתפק אם הגניזה שלה היא דוקא בכלי חרס כמו דאיתא במגילה כו' לענין ס"ת או דדינה כמו מטפחת שבלה דאיתא התם שעושין אותה תכריכים למת מצוה וכ' הב"י בטוי"ד סי' רפ"ב דלאו דוקא וכונתו דיכול לגונזן בקרקע סתם כמו אם היה עושה אותם תכריכים למ"מ היו נקברין בקרקע כדין מת.

כמו דאיתא ביו"ד סי' שס"ב ואולי ה"נ ספרים שלא נתנו לקרות גניזתן קבורה בקרקע בלי כ"ח. ולכאורה יש להביא ראיה דאיתא בפסחים פ"ב דה"א קדשים שנטמאו הואיל דאיתעביד בהו עובדין דחול (ופרש"י שנתחללה והוזלה מקדושתה) לא תבעי שרפה ותסגי לה קבורה משמע משם דקבורה בזיא מילתא טפי משרפה וכן משמע שם כל הסוגיא עיי"ש, (ובזה יש לפרש הא דשבת קט"ז כשם שאין מצילין מפני הדליקה כך אין מצילין מפני המפולת. ופרש"י אין מצילין אף בחול (עיי"ש בתוס') ולדבריו צ"ע מ"ט לא תני כשם שאין מצילין בשבת כך אין מצילין בחול. ולפי הנ"ל ניחא דשארי דברים המאבדן בזיא מילתא טפי משרפה ומש"ה תני לה רבותא, ואף דיש לפקפק ולומר דהכונה כיון דנתחללה אינו בכלל כל שבקדש פסול מ"מ הלשון וכן כל הסוגיא שם משמע כדברינו א"כ אותם ספרים שלא נתן לקרות בהן ובעי גניזה אם נימא דגניזתן היא בקרקע בלי כ"ח משום דאסור לשורפן הא קבורה בזיא מילתא טפי, אלא ע"כ דגניזתן היא דוקא בכ"ח ולא דמי לסתם קבורה אך זה יש לדחות דאיתא בסוף סנהדרין דבשרפת מזוזה עובר משום לא תעשון כן ויעוי' ברמב"ם במנין המצות סי' ס"ה דכל כה"ק אסור כ"כ לאבדן משום לא תעשון כן עיי"ש, ואיתא בשבת ק"ך דאיסור דל"ת כן הוא דוקא עשי'

אבל גרמא שרי וא"כ נוכל לומר דכ"ק שאין קורין בהם גניזתן הוא בלי כ"ח רק בקרקע סתם ובכ"ז אף דקבורה בזי' טפי משרפה אסור לשורפן משום ל"ת כן, אבל קבורה מותר דהכליון שיהי' בקרקע הוא רק גרמא והיא גרמא רחוקה מהא דשבת בנזדמנה לו טבילה של מצוה דמכניס בשרו עד השם למים ויומחק בודאי לזמן קרוב דהא מוקמינן שם בדיו לחה וכן משמע שם א משני הגמרא שם דלהכי שרי גבי שם דהו"ל דבר שאין מתכוין אלא ודאי דהוי פסיק רישא (ואולי גם גבי שבת שם הו"ל דבר שאין מתכוין דאין מכוין רק שלא תעבור האש) אף דלגבי שבת היכא דהעמיד קדרה אצל האש והאש מבשל והמאכל נחשב למלאכה גמורה נוכל לחלק דשאני לגבי שבת שאצל המדפיסים דמלאכת מחשבת אסרה תורה (כל מלאכה כדרך שנעשית) כמבואר בב"ק ס' אך צ"ע מסנהדרין ע"ו וע"ז כבש עליו לתוך המים דחפו לתוך המים כו' דדמי לזה שהכניס בשרו למים והמים מוחקין את השם ומחייבין ליה שם (ואיפשר דדוקא למיתה נתרבה מצמצם וגלי קרא ובנזקין ילפינן מקו"ח שפשה בו שוגג כמזיד ואונם כרצון. משא"כ בשארי איסורין אבל תמוה הדבר שיהי' דין איסורין קולא מדין חיוב מיתה), והרשב"א בשבת שם כתב דלא דמי למקרב את כיבויו משום דאם יפלו שם ניצוצות. או מגיע שם הדליקה ודאי תכבה, אבל כאן איפשר דלא ימחק שאלו ודאי נמחק היינו כמשפשף שהרי הוא נותן ידו במים, אולם ד' הרשב"א תמוהים וצריכים ביאור דהא איך מדמה הגמרא שם גרמא לגרם כיבוי שבודאי יכבה, וגם אם הי' נמחק בודאי הוי כמשפשף בידים א"כ מאי ענין זה לגרמא. ועי' בשו"ת בית אפרים סי' ס"א צ"ל בכונת הרשב"א דאותו רגע שנותן ידו לתוך המים אינו בודאי שימחק ורק אחרי כן הוי גרמא, ולכאורה יש להביא ראי' דכ"ק שאין קורין בהם בעי גניזה בכלי חרס משבת קט"ו דאמרינן שם היו כתובים תרגום כו' אליבא דמ"ד לא נתנו לקרות בהן כו' ר"ח אמר מצילין משום כתבי הקדש, ולפיה"נ אחרי כי לא נתנו לקרות דינן לגנוז כפו ס"ת שכתבו עכו"ם וכן משמע פשטות הסוגיא שם, ותסברא אימא סיפא טעונין גניזה השתא אצלי כו' ומשמע דהכונה היא מה צריך תנא לאשמעינן דטעונין גניזה ושלא יהיו מוטלין בבזיון הלא ק"ו הוא ממה דצריך להצילן אבל עצם דינן הוא גניזה וכן אמר ר"י שם דר"ג צוה עלי' וגנזו וא"כ קשה סברת ר"ח שמתיר להציל בשבת מהדלקה שנעשית מאליה כדי לגונזן אם נימא דגניזתן היא בקרקע בלי כ"ח הלא הגניזה בזי' מילתא טפי משריפתן בהדליקה שלא חלו בה ידים כמו שהוכחנו למעלה, וע"כ נשמע מזה דגם כ"ק שאין קורין בהם גניזתן הוא דוקא בכ"ח וא"כ נכבד זה יותר משריפה.

ב

אך גם זה יש לדחות ונקדים דברי הנוב"י תנינא או"ח סי' י"ז שתמה על מה שהשמיטו הפוס' הך דינא דק"כ דמחיקת השם ע"י גרמא שרי ותי' דסוגי' זו נסתר מסוגיא דמגילה דכ"ו דס"ת שבלה שהובא לעיל ולא הבנתי דבריו דיותר הו"ל להביא גמרא דשבת י"ד דאמרינן דגזרו טומאת ידים על ספר משום שלא יצניעו ספר אצל תרומה ויבואו לידי פסידא אלמא מפני גרמא רחוקה כזו גזרו טומאה אשר אפושי טומאה לא מפשינן (ביצה ז') וכש"כ שאסור גרמא קרובה, אך לדעתי הם שני פנינים נפרדים דספרים שמצילין מפני הדליקה משום דמצוה איכא בהצנתן איך יעלה על הדעת להתיר לאבדן ע"י גרמא ויותר מזה אמרו דהרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע ולאבדן ע"י גרמא יהי'.

רק דמה שאמרו דמותר ע"י גרמא הוא רק בשם יחידי דאיתא בשבת הברכות והקמיעין אין מצילין מפני הדליקה אע"פ שיש בהן אותיות של שם בזה י"ל דגם אבוד שע"י גרמא מותר אחרי כי אין מצוה בהצלתן (וע"ד הפלפול ההפרש בזה עפ"מ שראיתי בס' מנח"ח מצוה תל"ב דמחיקת השם איכא גם עשה דאת ד' כו תירא ואם כי הראי' שהביאו שם מסנהדרין כו' הוא להיפך דלגבי נוקב דהיינו מיברז אמרינן דאזהרתו הוא מלא תעשו כן וגבי מפרש השם אמרינן בי' אזהרה מאת ד' בכ"ז סברתו תוכל להיות אמת וגבי מיברז ניחא לי' להגמ' להא אזהרת לאו ומה יש לישב קושי' העולם על הא דאיתא בסוף סנהדרין גבי עיה"נ דכיון דאיכא עשה דושרפת באש תדחה ל"ת לא תעשון כן ולפי הנ"ל ניחא דבאבוד כ"ק איתא גם פשה דאת ד' ובזה נוכל לומר דקבלו דהעשה דואת ד' כו' הוא גם להציל כ"ק מאיבוד שנעשה ע"י אחר ואף שנעשה ממילא וכמו דדרשינן בספרי ואהבת את ד' אהבהו על הבריות וכן מצינו בברכת ד' דמחויב לקרוע (עי' בסנהדרין נ"ו ע"ב אלא נרבי) ולענין הזכרת ש"ש לבטלה דנפקא לן בריש תמורה מאת ד' אמרינן בנדרים ז' דמחויב השומע לנדותו וא"ל הוא בעצמו בנדוי מה שלא מצינו כן בשארי מקומות ואולי המצוה הזאת לא נאמרה רק במה שראוי לשם ומשו"ה שם יחידי דלא ניתן לכתוב לא נאמרה מנות עשה זו ומשו"ה אין מצוה בהצלתו ורק נשאר האיסור דלא תעשון כן ובזה נאמר דגרמא שרי' ובזה יש לישב מה שהקשה לי גדול אחד דלר"ל דס"ל בב"ק כ"ב אשו משום ממונו וכל שנעשה אחר ההדלקה שלו לא נחשב כחו ועי' בנמוק"י שם מה דמקשה לענין הדלקת נר בשבת דלר"ל לק"מ מה שבוער האש מעצמו בשבת עיי"ש א"כ מאי קאמר כיון דאיכא מזוזה אחת לא אפשר הא יכול להדליק רחוק ממקום המזוזה ואז מה שישרוף אח"כ המזוזה לא הוי כחו ולא יהי' רק כמו גרמא דשרי ודוחק לומר דגם מצות שרפה דושרפת בעינן כחו דוקא ולר"ל צריך שידלוק כל השלל והעיר

בעצמו ולפי הנ"ל ניחא דכ"ק שקורין בהם דהיינו שבעת כתיבתן נתנו לכתוב ולקרות איכא מצות עשה דאת ד' וגם גרמא אסור ומצוה יש בהצלתן), ולפ"ז נדחה גם הראי' שהבאנו מהא דר"ח דגם כ"ק שאין קורין בהם מצוה להצילן מפני הדליקה ע"כ דסובר דגם גרמא אסור ומשו"ה גניזתן היא דוקא בכ"ח וכסברת הנוב"י הנ"ל דאם יקברו בקרקע סתם הכליון נחשב גרמא דילי' אך אנן נקטינן כרב הונא דאותן כ"ק שאין קורין בהם אין מצילין מפני הדליקה כמש"כ הרא"ש שם לא בעינן כ"ח גם גרמא שרי בהן.

אך העומד לנגד זה הוא מה דאיתא בשבת שם ר"י הלך לבדוק כותב ברכות וכשהרגיש בו נטל טומוס ושקען במים ובלשון הזה א"ל גדול העונש האחרון כו' הא לדעתו דסובר דלא ניתן ליכתוב וגם אין מצילין גם גרמא שרי בהן ומדוע יגרע מה ששקע בספל מים מטובל כדרכו בשם שכתוב על בשרו דלא הוו אלא גרמא ושרי והר"ן שם כתוב דהוי כאובדן בידים וצ"ע מאי שנא משם כתוב על בשרו ואולי אפ"ל לפי סברתו דסובר דמותר לכתוב א"כ ניתן לקרות בהן דזה בזה תלוי כדאיתא בגיטין ס' לענין ספר אפטרתא ומה דהתירו לקרות משום עת לפשות וגו' התירו נמי לכתוב כדאיתא בתמורה י"ד ומשו"ה לפי סברת הכותב דמותר לכתוב ולקרות בהן משום עת לעשות מצילין גם מפני הדליקה ומשו"ה גם גרמא אסור.

העולה מזה, דכ"ק שלא נתנו לקרות מותר לגונזן בלי כ"ח וגס גרמא שרי בהן ודוחק לחלק בין גרמא דכתיב שם על בשרו דאינו מכוון בין היכא דמכוון לאבדן שלא יבוא לידי בזיון אחרי כי מכוון שלא יבוא לידי בדון להשחית וצ"ע בכל כתבי שם דאמר רבי וכי מותר לאבדן ביד אלא מניחן במקום התורפה הא כשיניחן במקום התורפה כדי לכלותן יראה בזיון לזמן מרובה ועי' רשי' ע"ז י"ג ע"ב ד"ה דהתם ומדוע לא יתחייב לגונזן כדאיתא שם לענין קמיעין (ומדברי רבי דאמר וכי מותר ביד על מה דאמר עריבה של טיט כפו עלי' יש להביא ראי' לדעת המעיל צדקה הובא בפ"ת יו"ד (והס' מ"צ אינו סק"ט לסוד בסיד כותל שכתוב עליו שמות שאינן נמחקין ואולי ע"ג נייר שאני ודמי לכתב ע"ג כתב גיטין י"ט) ועתה נחזור לענין הקארעקטין דכיון דא"א ללמוד בהן מפני שאינן מסודרים עדיין ומלאים טעותים גרע מס"ת שאינו מוגה דטעונה גניזה אם א"א לתקנה יו"ד סי' רע"ט וכיון דאין קורין בהם לא נתנו להצילן וגם מותר לאבק ע"י גרמא היכא דמכוון לטובתן ואם כי התשב"ץ סי' ב' ח"ר שדא בי' נרגא וכתב דלא הותר גרס מחיקת השם רק במקום דעומד להמחק ממילא ע"י זיעה ובדבריו יש ליישב מה דקשה שם בסוגיא דשבת דפריך לפי דהוה ס"ד מעיקרא דכורך עליו גמי למען שלא ימחק הא הו"ל חציצה ופריך חציצה תפוק לי' משום דיו הא מבואר ביו"ד סי' קצ"ח לענין

קליפת שערות הנקרא קאלטענעם דכיון דא"א להסירן נקרא אינו מקפיד וגם רביתי' ואף רובו אינו חוצץ וכ"ש ממעט בשרו אך לדבריו ניחא משום דעומד להמחק ממילא ולא דמי לקליפת שפרות אך בכ"ז העיקר חסר מן הספר ומה מדמה שם לענין שבת דפריך ה"נ כתיב לא תעשה כל מלאכה כו' וי"ל וצ"ע, והנה התוס' בע"ז י"ג ד"ה יוליכם כתבו לענין מקדיש בזה"ז מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח וכתבו דה"ה שארו נהרות ע"י שחיקה וקשה דאמרינן שם ולישוי גיסטרא ומשני אביי א"ק לא תעשון כן ואף רבא דמשני משום דנראה כמטיל מום לא פליג על אביי רק רצה לתרץ גם הקושיא דינשר פרסותיו דגם זה הוי מום אבל לא פליג על סברת אביי דאסור משום ל"ת כן ואיסור דל"ת כן מצינו בפסחים מ"ח גם בעצי הקדש וא"כ קשה על התוס' מי התיר להם שחיקה במעות וכלי מתכות דהקדש (ואולי נאמר דמאי דאמר אביי ל"ת כן הוא רק מדרבנן וע"כ סברת התוס' דכיון דלא אפשר היכא דליכא ים המלח דלהשהותו אתי לידי תקלה וגם לקוברן יוכל לבוא לידי תקלה כדאיתא התם ס"ב ובתוס' שם ד"ה ולקברינהו משו"ה משום כבודן ליכא איסור דלא תעשון כן ואף דיכול להיות דהכא האיסור דל"ת כן הוא רק מדרבנן כמו שכתבנו גם גרמא אף לדברי התשב"ץ האוסר היכי שאינו עומד להמחק ולפיה"נ הוא רק מדרבנן דהא מדאורייתא לא תעשון כתוב עשי' הוא דאסור וגרמא שרי בכל גוני וגם הרשב"א בשבת שם דסובר דהיכא דודאי ימחק אסור הוא רק משום דסובר דגבי טבילה אם בודאי ימחק לא נחשב גרמא רק מעשה שלו ממש אבל גרמא בודאי שרי לכה"פ מדאורייתא כי אף דברי הזיקא בכ"ז בעינן ג"כ שיהי' המעשה בגוף הדבר וגם גרמי לא הוי רק גרמא עי' ברא"ש ב"ב פ"ב מכל הלין טעמי נראה דהקארעקטין מותר לגונזן אף שלא בכ"ח ולאבדן ע"י גרמא ג"כ שרי ועיקר האיסור דשריפת ואיבוד כתבי קדש א"א מדרבנן וכמש"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' יסוה"ת הל' ח' דהמאבדן ביד מכין אותו מכת מרדות וכ"כ החנוך במצוה הל"ז וכמו שהאריך בזה התשב"ץ בח"א סי' ב' וזהו דלא כהנראה מד' המג"א בסי' קנ"ד ס"ק ט' והביא שם ד' סה"מ בסי' ס"ה דמשמע שם דאיכא איסור תורה אולם האזכרות הא אסור לשורפן מן התורה אלא בהאזכרות שלא נכתבו בקדושה הרבה פוסקים ס"ל דמותר למוחקן מן התורה ועי' בהגה"מ רפ"ו מהל' יסוה"ת ובהקארעקטין שאינם מוגים י"ל דל"ש לומר סתמא לשמה נכתבו). והנה לענין איסור שבת החמירו חכמים ביותר ע"י עכו"ם מגרמא דגרמא אמרינן שם בשבת ק"כ פשי' הוא דאסור גרמא שרי ופ"י עכו"ם אמירה לעכו"ם שבות ולענין בכור להטיל מום דעת הגרפ"א בתשובותיו סי' ס"ד דאף גרמא אסור מדאורייתא בכ"ז ע"י עכו"ם הוא רק מדרבנן (ואם כי ראיתו מהרא"ש דב"מ פ' הפועלים נעלם ממני כוונתו על מה שכתב

הראב"ד ואע"ג דמסקינן במטיל מום ע"י מעכו"ם נמי אסור ואפילו בזה"ז שאין אסור אלא מדרבנן כדאיתא פ' כל פסולי המוקדשין דל"ה עכ"ל אפ"ל דכונת הראב"ד (על איסור ע"י נכרי) דל"ה אלא מדרבנן משום אין איסור הטלת מום מדאורייתא כדאיתא בפ"ז י"ג ואף דלפ"ז ראית הראב"ד על איסור פ"י נכרי בזה"ב מכל פסולי המוקדשין אינה מוכרחת די"ל דמעשה דקסטור הי' בחו"ל בזמן הבית ומשו"ה אמרו לי' ואינו נשחט אלא א"כ הי' ו מים דאין מביאין בכור ומעשר מחו"ל כדאיתא בתמורה כ"א י"ל כוונתו של הראב"ד דאחרי דהלכה כרר"ק שם בשרה

דגם אם הובא מחו"ל לא מקבלין וא"כ דמי אינו נקרב וגם לדמי לא חזי כדאיתא דהוא בע"ז שם דמה"ט בזה"ז הטלת מום אינו רק מדרבנן אך גם בלא זה מוכרח הך דינא דגם בזה"ז אסור להטיל מום ע"י עכו"ם דאל"כ אמאי בטלו מעשר באמה כונת הגרע"א דמאי ראי' מייתי, הראב"ד בזה"ז לסירוס הא שם גרמא אסור מדאורייתא עכו"ם משו"ה החמירו חכמים גם בזה"ז כמו דשניהם ענין אחד משא"כ לענין סירוס דנפקא לו מובארצכם ל"ת הו"ל להיות גרמא מותר (אך לא כן מבואר מדברי השאילתות הביאם התום' בב"מ שם ועי' שבת ק"י וצ"ע) כמו ל"ת דמחיקת השם משו"ה גם ע"י עכו"ם שרי א"ו דגם בזמן הבית נהראב"ד אמירה לעכו"ם להטיל מום אינו רק מדרבנן והנה בשארי איסורי נחלקו הקדמונים אם אסור אמירה עי' ברא"ש ב"מ שם ולשי' כמה פוסקים דאמירה לנכרי מותר בשאר איסורים נראה דיש להתיר אמירה לנכרי לשרוף ע"י גרמא וכאן במקום דלא אפשר מותר גרמא גם מדרבנן ואם נצרף לזה עוד קולא לצווח לנכרי ע"י נכרי אחר לשרוף הקארעקטין (דדעת החו"י דגם לענין שבת) אשר זהו האיבוד היותר נכבד כמו שהוכחנו ובמקום דא"א בענין אחר הנני מסכים להתיר אם יסכימו גדולי דורנו. ב"ה ב"ך כסליו תרס"ה.

סימן מט

הערות והארות בענינים שונים

א

מה שהעיר מעכת"ר על הדברים שדברנו בע"פ בדבר קושיתו לר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין למ"ל קרא לפטור מזיק הקדש דהא המשחית והמזיק עובר משים ל"ת כן כשורף עצי הקדש במכות כ"ב ואמרתי דאפשר דקדשי בה"ב ליכא לאו דל"ת כן מן התורה כיון דעומד לפדיון וכיון דהי"א דמזיק הקדש משלם ליכא פסידא להקדש והנה מאי דמבואר בפ"ז די"ג לפי פירש"י בקדשי בה"ב משום לא תעשון אפ"ל דאאמד"ר וכן

מדברי התו"ח בע"ז שם דאינו אלא מדרבנן וכן צ"ל שם על מטיל מום דמשום גזירה דקדשי מזבח הוא גם למש"כ הרמב"ן לפרש דמשום דמתפיס תמימים לבה"ב א"י מידי מזבח ולהכי אסור להפיל מום (ועי' בתוס' זבחים דנ"ט דדחה לפי דמה דא"י מדי מזבח אאמד"ר ושי' הרמב"ם דהוא מה"ת) א"כ כיון שא"י מידי מזבח מה"ט אסור משום לא תפשון אבל בשארי דברים שאינם ראוים למזבח ל"ש איסר לא תעשון ומדרבנן מיהו אסור בזה"ז דל"ש הפסד קדשים אבל היכא דאיכא הפסד קדשים אסור מה"ת בזה"ב משום הפסד קדשים דגם כחש אסור מה"ת כמבואר בתולין דקל"ה ובתמורה ד"א) דהא לא מצינו בספרי אלא בנותץ אבן מן ההיכל או מן המזכח כמבואר ברמב"ם ה' יסוה"ת וגם מעזרה ברמב"ם בפ"ו מה' בית הבחירה דאית בהו קדושת הגוף כמש"כ הרמב"ן בע"ז דנ"ג שחולק על בעה"מ וכ' דמזבח הוי קדושת הגוף ויש בו מועל אחר מועל מן התוספתא דאבני מזבח שנפגמו אין להם פדיון אבל בה"ב דעומד לפדיון אפשר דאינו עובר מה"ת ובשי' המרדכי פ' בני העיר רמז תתכ"ו דעתו דאסור לנתוץ דבר מביהכ"נ מה"ת (והפרמ"ג מסתפק בסס"י קנ"ב או יש בזה מלקות מה"ת ובאמת הר"ן במגילה בפ' בני הפיר כ' דעיקר קדושת ביהכ"נ א"א מדרבנן וכן הרמב"ם בפ"ו מהל' יסה"ת הל' ד לא כתב רק הסותר אבן אחד מן המזבח וההיכל ושאר העזרה ולא הזכיר מביהכ"נ או מביהמ"ד ופי' בפמ"ג ארח ריש סי' רכ"ג במ"ז שם שהעלה לדינא דקדושת ביהכ"נ אאמד"ר אעפ"י יש לביהמ"ד פדיון פר ז''ה במעמד אנשי העיר ויעוין בר"ן ר"פ בני העיר מה שהביא מד' הרמב"ן מ"ש בהכ"נ יש לו מכירה הא קדושת הגוף דמוכח אין לו פדיון מש"כ דהו נעבר מצותן) צ"ל בטעמו דביהמ"ד קרוי בית ד' וכמו שכולל הרמב"ם בסה"מ מצוה ל"ח ס"ה.

ואפ"ל עוד דשיטת המרדכי כשי' הבעה"מ בע"ז דנ"ג דגם מזבח לא קדוש רק קדושת דמים (ולדבריו צ"ל דהא דתני בחוספתא דאין לו פדיון אאמד"ר ולדידי' הכי מוכח מהספרי דגם בקדושת דמים עובר משום לא תעשון ולהלכה הא הסכימו הפוסקים דנתיצה מביהכ"נ א"א מדרבנן י"ל דלפי דביהמד"ר יש לו פדיון פ"י מכירה וליכא בזה משום לא תעשון מה"ת, ומאי דמבואר דלוקה בשורף עצי הקדש י"ל דהיינו בעצים לאחר ששיפן דאין לו פדיון מה"ת כמבואר במנחות דק"א או בקרבן עצים דאית בהו קדושת הגוף אבל בעצים קודם ששיפן באופן דאין בהו רק קדושת דמים ליכא משום לא תעשון.

ב

ובזה י"ל ג"כ מאי דלכאורה קשה בפסחים כ"ו דמקשה והלא מעל המסיק והא י"ל דבשורף עצי הקדש לר"ל דחיי"מ שוגגין פטורין ליכא תשלומי קרן דמעילה משום

דנתערב בו איסור אחר דלא תעשון ופטור מצד קלבד"מ וכל היכא דלא מעל לא יצא לחולין, ולמש"כ נראה דבפ"כ בקדושת דמים מיירי דאל"כ הא קדוה"ג א"י לחולין (והא דלא משני דמיירי בקדוה"ג לאחר ששיפן משום די"ל דאחר שהוסקו דמי לקדשים שמתו שאינם ראוים עוד ול"ש בזה עוד קדוה"ג דהקדש ורק משום קדושת דמים דמי הקדש לא גרע מדמי הדיוט שיש בו שבח עצים ובקדושת דמים הא אינו עובר משום לא תעשון, אלא די"ל דלמש"כ הנתיבות בסי' כ"ג דבקדוה"ג דמשלם משום כפרה ל"א קלבד"מ י"ל גם בקדוה"ג דל"א קלבד"מ ומחרב לשלם הקרן ומ"מ אין זה מספיק לתרץ במזיק הקדש דלא יפטור מצד קלבד"מ בקדוה"ג כיון דלא נהנה בשוגג ורק מזיק במזיד דאין בזה משום כפרה רק מדין וכיון דעבר משום לא תעשין נפטר מצד קלבד"מ, עוד י"ל דלהכי לא משני בקדוה"ג לפ"מ דמבואר שם דמה בין זו לערלה משום דהקדש אפילו באלף לא בטיל וזהו בקדושת דמים די"ל מתירים ע"י פדיון משא"כ בקדוה"ג שאין לו פדיון וילה"ע בזה עפ"י מש"כ הש"ש לדון בקו' התוס' במגילה דכ"א דממונא לא בטיל ובזה ילה"ע ג"כ בדהתוס' דפסחים דכ"ט בד"ה אין פודין שהקשו דהא לאחר שנעשה אפר יכול לפדותו בהנאה וקשה דאיך ישרפנו דהא עובר משום לא תעשון וכבר הרגיש בזה בשו"ת בית אפרים, ותי' דבחמץ אין זה דרך השחתה ויש לעי' בזה דהא חד לאחה"פ אע"ג דדהגל"מ לאו כממון דמי ולמש"כ דבקדושת דמים ליכא משום לאו דלא תעשון אתי שפיר ויש לפשות סמוכין ולישב בזה דהר"מ פ"ד מה עכו"ם הל' י"ג קדשי בה"ב יפדו ואח"כ שורפין אותן שנאמר שללה ולא שלל שמים, והראב"ד תמה דלמה שורפין אותן שלל שמים הן, והכ"מ כתב להליץ דבהמת עיה"נ מיקרי ואריא דהקדש הוא דרביע עלי' וכיון דנסתלק אריא דהקדש חל עליו מיד איסור עיה"נ, ולפי"ז לא קאי ואח"כ שורפין אלא אקדשי בה"ב וקשה דהא ממעטינן מחוברין משום דאת כל שללה תקבוץ מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה יצא זה שמחוסר תלישה, וא"כ ה"נ בקדשי בה"ב הא מחוסר פדי', וכמו דאמר בר"פ כסוי הדם ובר"פ ראשית הגז יצא זה שמחוסר פדי' וכיון שא"א לשרוף קודם פדי' ומחוסר פדי א"כ דמי למחוברין. וראיתי שכבר התעוררו בזה וגם פשוטו של דבר תמוה מהכ"ת שיהי' חיוב פדי' לשורפו אח"כ כיון דאריא רביע עלי' לפני פדי' ולמש"כ י"ל עפמש"כ בחי' הר"ן בסוף סנהדרין בשם הראב"ד דלא גרים גבי מע"ש כגון דנפלו מחיצות ואעפ"י שיהי' המחיצות בכ"ז פוטרין משרפה מחמת שמחיצות אינן קולטות רק מדרבנן ואינן פוטרות משרפה. ולפ"ז גם בקדשי בה"ב כיון דמה"ת ליכא בהו משום לא תעשון וראוין לשריפה לקיים בו עיה"נ אין איסור דרבנן פוטרן מחיוב שריפה ול"ש בזה מחוסר פדי' דהא מדאורייתא א"צ פדיון כלל ובר שריפה הוא, ומ"מ צריך פדי' דמדרבנן

מיהא אסור בשריפה ואח"כ שורפן ומאי דקשה דהא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכמבואר בפסחים דכ"ט אף בקדושת דמים וה"ה שארי הנאות כמש"כ התוס' וא"כ גם בעיה"נ כיון דאסור בהנאה א"כ איך יפדם,

ואין לומר דמ"מ מדאורייתא מיהו פדוי דאין פודין אאמד"ר והא מדאורייתא בלא הפדיון בר שרפה הוא ומדרבנן דאסור לשורפו הא אינו מועיל הפדיון מדרבנן, נראה לפי מאי דמשמע מדהתו' בב"מ דנ"ג בד"ה לא פלוג דגם בעיה"נ תלוי בגמר דין וכ"כ המקור חיים בס' תמ"ח בישוב קו' השאג"א בעיסה של עיה"נ דהגמר דין אוסרתה א"כ ראוי לפדיון לפני הגמר דין ליהנות ממנו וזהו רק לפי שחל עליו איסור הנדחת אבל בשל שמים שלא חל עליו עיה"נ ופדה דמי כמו שקנה אותם אחר שהודחו ויעוי' ברש"י במופקדים בעיר אחרת ובמח"ת סי' תס"ד דבכה"ג אינו נאסר ועכ"פ גם אי נאסר לא הי' חיוב לפדותו להביאו לידי גמר דין כיון דאין הגמ"ד אוסרתה לפני פדיון אבל כיון דאיסור עיה"נ רמי עלי' מה"ת גם לפני פדיון ויש עליו מצות שריפה ממילא ראוי לפדותה קודם גמר דינה כדי לקיים אח"כ מצות שריפה, אולם בתשובות פאר הדור להרמב"ם סי' ע"ו מבואר וז"ל ועל מה ששאלת השורף עצי הקרש הם העצים אשר הם הקדש לבדק הבית אבל מה איכפת לן מי הקדישן או שהגזברים קנו אותן מא' הם פצים מוכנים לבדק הבית עכ"ל ומפרש שם ד' הרמב"ם דפ"ו מהל' יסוה"ת דהשורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה דקאי על עצים של בה"ב, ומפורש דעל בה"ב לוקה משום לא תעשון, ולפמש"כ דמפורש בדברי הרמב"ם בפאר הדור דגם בקדשי בה"ב עובר משום לא תפשון מן התורה צ"ל דבאמת משום לאו דלא תעשון לא הוי שלל שמים כלל וכ"כ הרמ"ה בחידושיו לסנהדרין דקי"ג דמזוזה הוי שללה דראוי' למכירה ורק דאסור לשורפה משום הלאו דלא תעשון ולהכי אמר ר"א דעיר שיש בה משום מזוזה אין שורפין אותה משום דא"א לקיים כל שללה, ובאמת דרש"י שם דבמזוזה הואיל וכתיב בה אזכרות אי אפשר לשורפה משום קרא דלא תעשון כן ואנן בעינן שללה וליכא. דהא שלל שמים הוא צ"ב דא"כ דהר שלל שמים הלא יקויים שפיר כל שללה והרש"ש שס הגיה בדרש"י דהאי לאו שלל שמים הוא ומכוין עם ד' הרמ"ה (וע' במנח"ח במצות שריפת נותר מש"כ בכונת רש"י לתרץ קושיית הפו"ח דליתי פשה ולידחי ל"ת) ולהכי בקדשי בה"ב שפיר יש עליו חיוב שריפה דלא הוי שלל שמים מ"מ כיון דאסור לשרוף משום לא תעשון ולהכי פודה ואח"כ שורפן מ"מ צ"ע ניהו דלא הוי שלל שמים מ"מ מאי שנא קדשי בה"ב תשארי פקדונות שלא נאסרו כיון דשייך להקדש וצ"ל כסברת הכ"מ דרק אריא דהקדש רביע עליו ולא דמי לפקדונות ויעוי' ברמב"ם בפ"ז מהל' עירוכין דקדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד וההקדש חל

והפודה מן ההקדש צריך לשלם להבע"ח משום דהשיעבוד חל מעיקרא אלא דאריא דהקדש רביע עלי' ולכשנפדה חזר להקדישו מ"מ צ"ע סברא זו כיון דקדשי בה"ב אינו שלו מאיזה טעם יחשב שללה שיחול על זה איסור עה"נ והנה בהא דפליגי אביי ורבא בפ"ז די"ג דלאביי אסור משום לא תעשון ולרבא משום דנראה כמטיל בקדשים וצריך טעם דכיון דיש איסור לא תמשון בקדשי מזבח מה"ת א"כ למה דחיק לשנויי מפני שנראה כמטיל מום.

ולכאורה י"ל בטעמא דרבא דאיסור לא תפשון אינו אלא בעושה דרך השחתה כמש"פ הרמב"ם והאי דכונתו משום תקלה ואין כונתו לאבד ולהשחית ככה"ג לא אסרה תורה, אך לפי"ז הא דין זה דבעינן בדרך השחתה תלוי בפלוגתא דאביי ורבא (וגם יש לחלק דמס' גם זה דרך השחתה דוקא בסותר ע"מ לבנות במקומו חשוב בנין אבל הכא המעשה מצד עצמה השחתה היא וחילוק זה מבואר בפוסקים וילה"ע מד' רש"י בבכורות דכ"ה בפרה דחשיב לה דבר שא"מ ועי' בש"ג בפ"ד דשבועות) אולם פשוטן של דברים נראה דגם לאביי דאוסר משום לא תעשון אינו אלא על גיסטרא אבל עיקור פרסות הוא משום בזיון קדשים דבעיקור שאין זה השחתה לגמרי אינו עובר משום לא תעשון וכן מבואר מד' הר"ן בע"ז דהביא כל התירוצים על עיקור משום בזיון קדשים ועל גיסטרא משום לא וכ"כ התורת חיים דלהכי לא קאמר אלא אמר אביי יעושה"ט והוא מחלק שם דבזה"ז לא החמירו משום לא תעשון בעיקור פרסות ובפשוטו נראה דגם בזמן הבית אינו עובר משום לא תפשון ע"ז ולא דמי לנותץ אבן מן המזבח דאי נימא דאיכא לא תעשון א"כ למ"ל קרא דלא יהי' בו מום על איסור הסלת מום דהא כיון שמטיל מום בו הרי הוא משחית הקדשים ועובר משום לא תפשון וגם במטיל מום בבע"מ יאסר מן התורה משום לאו דלא תעשון (והמנח"ח כ' דגם במטיל מום איכא משום לא תעשון אבל לפ"ז יקשה דגם במטיל מום בבע"מ יאסור ושינויא דרבא לפי"ז על הקו' דעיקור דלא איצטריך לשוויי משום בזיון קדשים. אלא דנראה כמטיל מום בקדשים ולמש"כ בעיקור פרסות וכדומה היכא שאינו מפסיד ומשחית לגמרי דל"ש לא תעשון א"כ במזיק את הקדש בקדשי בה"ב או בקדשי מזבח (באופן שאין בו מום) דל"ש בו משום לא תעשון משכח"ל מזיק את ההקדש לחייב בלא קרא דכי יאכל פרט למזיק בגוונא שמפסיד ופוחת לגמרי אך בהיזק הניכר ואע"ג דבודאי אסור מה"ת להפסיד קדשים כדמוכח בחולין דקל"ה דגם כחש אסור מה"ת היינו משום שימור קדשים וכמו שאמרו במע"ש בסוכה דל"ה מפני שמפסידה משום דאיקרי קדש אבל בודאי דאין זה משום לא תעשון וא"ש קושיתו בפשיטות, ובס' משנת חכמים כ' דגם באוכל קדשים עובר ג"כ משים לא תעשון ולפ"ז

יש לפלפל בד' הירוש' תרומות פ"ו מאיש כי יאכל בשגגה, ומסיק אלא רשב"ל כדעתי' דכיון דגלי רחמנא דמשלם הרי גלי רחמנא דאין לאו דלא תעשון פוטר, עוי"ל דבמזיק את ההקדש שלא בדרך השחתה דכונתו הי' ע"מ לתקן דאינו עובר משום לא תעשון דמ"מ אם הי' היזק עי"ז להקדש הי' חייב ולא דמי לחיי"מ שוגגין כשלא בדרך השחתה אין כאן עבירה ומה שתי' מעכ"ת דר"ל ס"ל דהיזק שאינו ניכר שמה היזק ומשכח"ל במטמא את הקדשים אינו מספיק דהא לר"ל עובר משום בכל קדש לא תגע במטמא קדשים ועיקר האיסור משום מטמא כמש"כ המאירי בשבת דצ"א והד"ק דפטור מצד חייבי מלקות שוגגין משום לאו דלא תגע.

ג

ומה שהעיר ידידי כת"ר נ' בשלהי חגיגה הזהר שלא תגעו בשלחן משום דא"א לסלקו ממקומו כפירש"י שם תקשה לר' יוסי דאמר אפי' סילק את הישנה שחרית והחדשה ערבית הוי תמיד א"כ אפשר לטובלו בינתים וע"ז חידש דלר"י ע"כ ערבית לאו דוקא דאף דבקדשים הלילה הולך אחר היום מ"מ נראה דבעי הסידור בשבת ולפ"ז הא לשי' הרמב"ם בעי עדיין הערב שמש אך לפ"ז יקשה מאי פריך הא כלי עץ העשוי לנחת הא לר"י אפשר לטלטל ממקומו בנתיים בשבת ומזה הוכיח הרמב"ם שיטתו דכיון דהוקבע לעמוד על מקומו אף דמותר לטלטלו הוי כלי העשוי לנחת כמש"כ בפ"ג מהל' כלים הל' א' דלא כהראב"ד שם עכ"ד ויפה העיר אולם מאי דמספקא לי' אם יסדר ערבית בלילה הוי תמיד והכריע כן מסברא דאין זה ביום השבת הוא באמת תלמוד ערוך במגילה ד"כ שם דכל דבר שמצותו ביום כשר כל היום לאתויי סילק בזיכין וסידור בזיכין כר' יוסי ומבואר דהוי מצותו ביום דוקא, והנני מתפלא על האור חדש בפסחים דק"ט בשלחן של מקדש של פרקים הוי שכ' בשם האור יקרות דלהכי הטבילו אותו בפנים משום דא"א לטובלו כ"א בשבת בין הסילוק והסידור וא"א לטבול בחוץ משום דאין מטבילים כלים בשבת רק בפנים טובלין דאין שבות במקדש יעוי"ש והאו"ח השיג ע"ז דהא אפשר ליטבול במוצאי שבת לר"י והדברים מתמיהים דהא מנותו ביום השבת וכשר כל היום דוקא וראיתי שהרגישו בזה ומה דתנן במנחות ד"ק סודר את הלחם ואת הבזיכין למחר השבת פסולה אין ראי' דלאחר השבת היינו למחר וכן פירש"י שם לאח"ש למחר ולכאורה הי' נראה מפירש"י דרצה לפרש המשנה אליבא דכו"ע גם לר"י ולהכי לא פירש במוצאי שבת אבל ז"א שהרי מפורש במגלה לר"י מצותו כל היום דוקא ולפי הנראה כונתו בזה דאף דהי' הסידור ביום מ"מ פסולה משום דל"ה ביום השבת אבל בסידר בלילה פסולה משום דמצותו ביום והנה בעיקר קושיתו דהא אפשר לטבול

בינתיים אין זה פשוט דמותר לטבול בשבת אף במקדש דלא כל השבותין שוין ועי' בהגהות מצפה איתן בפסחים דק"ט (וכן יש להוכיח מדהתוס' פסחים ד"ע גבי קופץ שהקשו דהא אין טובלין בשבת והא איפשר לטבול בפנים אך י"ל משום דאסור להכניס כלים טמאים למקדש) ולפ"ז יש לתרץ ג"כ משה"ק דהא אפשר לטלטלו בשבת בינתיים משום דהשלחן אסור בטלטול בשבת דהוי בסיס לדבר איסור ולחם הפנים דהוי קדש ואסור בטלטול וכמו שמבואר בשו"ע או"ח סי' ש"ו סי' ז' ולהכי הוי כלי עץ העשוי לנחת אולם בירושלמי פ"ג דחגיגה שם תני שולחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו אפי' בשבת דברי ר"מ וחכ"א מיד ופי' בפ"מ שם דמטבילין בשבת בין הסילוק והסידור דאין כאן אלא משום שבות ואין שבות במקדש וע"ע בנועם ירוש' שם ואיך שיהי' מפירושו עכ"פ מבואר דמטבילין בשבת אבל גם למש"כ לתרץ משום דבעי הערב שמש לשי' הרמב"ם אינו מספיק דנראה דלר"מ ניהו דביום השבת בעי הסידור ביום דוקא אבל בימות החול אם סילק את הלחם מעל השולחן שחרית ואח"כ הניחן בלילה הוי ג"כ תמיד וא"כ אכתי יקשה לר"י הא אפשר לסלק הלחם ולטבול השלחן ביום ולהניחו אח"כ בלולה ואם שלא מצאתי מפורש לר"י בימות החול אם רשאי לסלק מן השלחן ביום אבל לכאורה נראה כן בד הפנים יפות פ' תרומה שהשיג מה"ט ע"ד האור יקרות דא"כ יש לו תקנה לטבול השלחן בחוץ גם בימות החול והנה בירושלמי בפ"א דיומא הל' א' מבואר אר"י מישיבת אהרן ובניו למד כו' כמה דתימר בישיבת אהרן ובניו צריך שימסור יום ללילה ולילה ליום הכא צריך שימסור יום ללילה ולילה ליום יפו מבואר לכאורה דתמיד מיקרי שימסור יום ללילה שיתחיל שם מבעוד יום ועי' בפ"מ שם כלומר הא וסידרו את החדשה בין הערבים דמשמע דמיהו צריך החדשה ביום מקודם הלילה עי"ש ולפ"מ דמדמי לישיבת אהרן ובניו דצריך שימסור יום ללילה א כ דגם בלחה"פ צריך שימסור יום ללילה אף בימות החול וא"ש גם בימות החול כיון דבעי הערב שמש לשי' הרמב"ם אך מד' הגמ' דקאמר מדברי ר"י נלמד דאפילו קרא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש כו' מבואר דוהגית בו יום ולילה מקיים בו אף שאיני מוסר יום ללילה (ואולי גם בד' הירוש' אין הכרח כ"כ כמש"כ הפ"מ אלא דסידור החדשה בשבת דצריך שיהי' ביום דביום השבת יערכנו כתיב אך בשטות הירוש' נראה כדבריו) אך גם לד' הירושלמי דצריך שימסור יום ללילה קשה דהא כל הכלים שהי' במקדש הי' להם שניים ושלישיים כמבואר בשלהי חגיגה שם וא"כ יש להשלחן בדין שיהי' לו אחר במקומו רק לפי שא"א לסלקו ולשום אחר במקומו וכמש"כ הפיה"מ להרמב"ם חגיגה שם וא"כ לר"י דגם זה הוי תמיד אם יש הפסק בינתיים א"כ אם נטמא השלחן אפשר לסלקו ולהשים אחר במקומו ולטובלו

ולהניחו בהערב שמש ולהחליפו אח"כ ובשבת אפשר לסדר החדשה על השלחן האחר אחרי שסלק הישנה מהשלחן הטמא ועל ימות החול אפשר לתרץ משום דע"י השולחן יטמא הלחם והלחם יסמא את השלחן השני אבל בשבת קשה דהא סידור החדשה אפשר לסדר בשלחן השני (ובזה הי' אפשר לפרש ד' הירוש' דשלחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו בשבת וחכ"א מיד ויועי"ש בפני משה ובנועם ירושלמי שם דאם נטמא בחול ממתינין על שבת לטובלו וכו' ולפמש"כ י"ל ג"כ דבחול א"א לטבול בינתים ולהחליף על השולחן השני משום דהלחם יטמא את השולחן משא"כ בשבת אפשר לסדר החדשה שם ואין ראי' מד' הירוש' דא"צ הערב שמש דגם בהע"ש אפשר ע"י השלחן השני כאמור ובע"כ דמתניתין דלא כר"י ולהכי אי אפשר לטלטל את השלחן ממקומו ואין זה תמיד ולהכי מקשה ג"כ הש"ס הא הוי כלי עץ העשוי לנחת משום דבע"כ א"א לטלטלו מדאמר הזהרו שלא תגעו וממילא הא הוי כלי עץ העשוי לנחת.

וראיתי במל"מ מהל' מטמאי משכב ומושב שמפרש בד הרמב"ם מוציאין את השולחן לחוץ ומראין לעולי רגלים יעו"ש ותמיהני לדידן דקיי"ל כר"י איך הי' אפשר להוציא את השולחן לחוץ ולבטל מ"ע דתמיד ומד' הירושלמי שהביא בסו"ד אין הכרח כ"כ דאיפשר דקאי לר' יוסי ובמשנה בירושלמי לא נאמר כלל האמור במשנתנו הזהרו שלא תגעו ועיי"ש ולמש"כ יובן ג"כ דהגמ' ותנא דידן מ"ט לא תני מנורה שולחן כתיב בי' תמיד מנורה לא כתיב בה תמיד וק"ל ניהו דלא כתיב בי' תמיד מ"מ הא צריך להדליקו בין הערבים ויטמא השמן והפתילה ולשי' הרמב"ם הא בעי לטומאת פ"ה הערב שמש א"כ אף דלא כתיב בי' תמיד מ"מ תחלת הלילה א"א להדליקו ולמש"כ כיון דלא כתיב בי תמיד ואפשר לזוז ממקומו מחליפין את המטרה הטמאה בטהורה ואפשר להדליק כל הלילה וא"ש, מ"מ אין הכרח כ"כ דסתם משנה דלא כר' יוסי אף לפי גירסתו הזהרו שלא תגעו בשלחן דהא המשנה יל"פ דלהכי הי' נזהרין מטומאות ע"ה דכיון דלחם הפנים על השלחן א"כ מ שכל הכלים טמאים אחר הרגל דרך ברגל גופא דין חברים הם ה"נ יטמא הלחם הפנים מהשולחן כיון דלאחר הרגל השולחן גופא צריך טבילה א"כ אין ראי' מכל הכלים שהי' במקדש כלים רבים (דאי ביש בהכלים דבר קדש א"כ לאחר שעבר הרגל טמא הוא) אבל השלחן שהי' עליו הלחם הפנים דלאחר הרגל טמא הלחם הפנים למפרע וכמו שפירש"י שם דהא הטומאה חלה באותה שעה רק דבשעת הרגל לא גזרו בה רבנן אבל אח"כ מגעו טמא למפרע ונראה לפ"ז דאף אם סילק הלחם מעל השלחן לפני כלות הרגל מ"מ טמא הלחם הפנים אח"כ שא"צ שיקבל טומאה מהשלחן שמעצמו הוא טמא והברייתא דתני מנורה מוכרח דהטעם משום דא"א לטלטלו משום

דכתיב בי' תמיד ולהכי מפרש הש"ס למתניתין ג"כ מה"ט אבל בגוף המשנה אין הכרח כ"כ וילה"ע לפ"ז מדהגמ' דהול"ל דבהא פליגי תנא דידן ודברייתא דמשנתנו ס"ל כר"י ולהכי דוקא בלחה"פ הטעם משים דיטמא הלחה"פ משא"כ במנורה ומסתמא דגמ' יש להוכיח באמת דמתניתין דלא כר' יוסי.

ד

ומשה"ק כת"ר בדהג"מ פסחים דס"ו פסח בשבת היכי מצי מקדיש לה הרי הקדש ותרומה שני כתובים הבאים כאחד דמהני מחשבה בלב כמבואר בשבועות דכ"ו והא כ' התוס' בחולין ד"ו ובגיטין דל"א דלהפריש תרומה במחשבה מותר בשבת א"כ הרי אפשר להקדיש בשבת במחשבה עכ"ד יפה העיר באמת גוף דהתוס' שמדבריהם נראה מפורש דאפילו בטבל גמור אפשר להפריש תרומה במחשבה תמוה מהא דקאמר הגמ' שאני טבל שאם עבר ותקנו מתוקן והוי מוכן אצל שבת תיפ"ל דהא מוכן הוא אצל שבת דהא אפשר להפריש במחשבה ובאמת השימק"ו בביצה דל"ד מפרש הכי הא דטבל מוכן הוא אצל שבת לפי דאפשר להפריש במחשבה וכבר תמה בזה השעה"מ בהל' תרומות וקדמו התוס' רי"ד בשבת דקמ"ב שהאריך להקשות על שיטה זו מהנ"ל ומר"פ מפנין דלמ"ל למימר דאי בעי מפקיר תיפ"ל דבידו להפריש במחשבה ומכ"ד יעו"ש אבל גם לשי' התוס' שכ' דתרומה איתא במחשבה בשבת אפשר דוקא לתרום דאין בזה רק משום מתקן וגם להרמב"ם דנקיט משום מקדיש ג"כ היינו דדמי למקדיש אבל מקדיש ממש אין כאן דאין בהפרשה הוצאה מרשות לרשות וגם מעיקרא בעודו בטבלא פתיך בו תרומה וכמש"כ הר"ן בנדרים פ"ד ובסוכה דל"ה ועי' יבמות פ"ו משא"כ במקדיש שיש בו משום הוצאה מרשות לרשות וגם במחשבה כמסירתו להדיוט כמבואר במרדכי בקדושין ובזה מחשבה כמעשה כדקאמר בתמורה דבדבורו קא איתעביד מעשה בתמורה הייני הוצאות רשות מהדיוט להקדש וכמש"כ השימק"ו בב"מ מ"ג לחלק בין מימר למפגל ודוקא בתרומה דמשום מתקן מנא והיינו תולדה דמכה בפטיש כיון שע"י מחשבה מותר לעשות מלאכה לא גזרו בזה דגם המלאכה בעצמה אם היתה נעשית ע"י מחשבה לא נאסר משא"כ במו"מ כיון דיש כאן הוצאות רשות גם ע"י מחשבה אסור סוף סוף הא איכא הוצאה מרשות לרשות וגזירה שמא יכתוב איכא גם ע"י מחשבה.

ה

ומש"כ כת"ר לתרץ עפי"ד העונג יו"ט שכ' להקשות ביש יד לצדקה תיפ"ל מטעם מחשבה ותי' דמצד מחשבה אין גוף הסלע נתפס ורק הוא מחויב לקיים נדרו ונפ"מ לענין התפסה ויורשים ובזה תי' גם קושייתו דאין ההקדש נתפס במחשבה אבל ד'

העונג יום טוב לא נהירין לי ולכאורה יש לדייק כדבריו ממשמעות לשון הרמב"ם פי"ד מהל' מעה"ק הל' י"ב בנדרים ונדבות א"צ להוציא בשפתיו כלום אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום חייב כיצד גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה הר"ז חייב להביא שנאמר כל נדיב לב יביאה בנדבת לב יתחייב להביא וכן כל חיוב מנדרי קדשים ונדבות עכ"ל ומדיוק לשונו משמע דהר"ז חייב להביא קאי גם על זו עולה יש לדייק דרק חיוב נדר עליו ולא התפסה בגוף הקרבן אבל בד' המרדכי על הא דקידושין כיצד אמל"ג כמסל"ה האומר שור זה עולה בית זה קרבן קנה וכתב דה"ה במחשבה בלא אמירה דכתיב כל נדיב לב עולות אלמא דבשור זה קנה ההקדש אף במחשבה ועוד דהא הקדש ותרומה ש"כ הב"כ וכמו דתרומה נתפסת התרומה בעצמה כמ"כ הקדש ופשוט דאין חילוק בין מחשבה ודבור ומה שהוכיח העונג יו"ט מנדרים ד"ז באיבעי דיש יד לצדקה כבר קדמוהו השיטה מקובצת לנדרים שם ובפשיטות י"ל עפ"מ שאמרו בשבועות דכ"ו גמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא בשפתיו דגרע וע"ע בטו"א באבני שהם חגיגה די"א ובתוס' ערכין ד"ה המתכוין לומר תרומה וכן ממאי דאיתרבאי שליחות דתרומה ולא מהני מצד מחשבת המשלח משום כיון דרוצה בהפרשתה לא חלה המחשבה וע"ע בפרמ"ג או"ח תמ"ח סק"ח עוי"ל עפמש"כ התוס' בשבועות ד"כ לישנא דאיתקל דכונתו כפי מה שיוכיח הלשין שיוציא מפיו וכתבתי בזה במק"א.

1

ומה שהעיר ע"ד רש"י בקדושין די"ג האשה שהביאה חטאתה ומתה ביולדת דלפי פי' הר"ח בזבחים ד"צ בתוד"ה למקראה שיקדיש העולה קודם החטאת ומקושיתם מערכין דכ"א מבואר דס"ל להתוס' דגם בדיעבד מעכב אם שינה והקדיש החטאת קודם לעולה א"כ לא הפרישה מחיים לא משכח"ל דא"כ נפסל החטאת קודם וגם לישב דמיירי שנאבד העולה אחרי שהקדיש והפריש החטאת מסתפק בזה דאפשר בכה"ג פסול כיון דצריך להקדיש עולה אחרת ונמצא הקדש החטאת קודם להקדש עולה הקריבה וצ"ל לפ"ז דהר"ח אינו מפרש כפירש"י ביולדת זה ת"ד, בפשוטו היה נ"ל דגם לשי' הר"ח בזבחים אין זה לעיכובא דבקדשים בעינן שינה עליו הכתוב לעכב וכשי' התוס' בקדושין די"ג ובכמה דוכתי בדין חטאת קודם לעולה ומה דדייקו התוס' מערכין דכ"א נראה משום דמוכרח מדהגמ' שם דקאמר בעולת יולדת מודה דאין ממשכנין מאי ניהו דאקדמי' קרא והא גם לפי הס"ד דלהקרבה קודם אין זה אלא לכתחלה דהא לא שינה עליו הכתוב לעכב ודמי לחייבי עולות דאע"ג דאיכא מצוה דהקרבת עולה ממשכנין ונראה דשאני שאר חייבי עולות דחיישינן דאתי לשהויי ויעבור על בל תאחר ובחייבי

חטאות דבאין לכפרה לא אתי לשהוי ולא חיישינן רק משום דאתי לשהויי ושלא יקריב הקרבן משום דחוי אבל שיעבור עבירה בפועל בקום ועשה לא חיישינן ולפיכך שיקריב החטאת קודם לעולה לפי הס"ד ולא יקריב כדינו ויעבור על עשה דלמצוה וכן לפירוש הר"ח דצריך שיקדיש העולה קודם לחטאת ויעבור בפועל ויקדיש החטאת קודם לעולה ועובר על עשה דלמצוה נהי שאינו נפסל הזבח לא חיישינן וע"כ הקשו התוס' לפי פי' הר"ח דמאי מקשה והאמר רבא למקראה כו' דהא לפי פי' הר"ח צריך שיקדיש העולה תחלה ולא דמי לשאר חייבי עולות דחיישינן לשהויי בשלילה, ולכאורה הי' נ"ל ליישב שי' ה"ר חיים דלפי הס"ד דס"ל שצריך שיקריב העולה תחלה ולהכי אין ממשכנין דהא להקריב צריך הכהן ואיך יעבור הכהן על דין דלמצוה דצריך להקריב העולה תחלה לחטאת ואיך יקריב החטאת קודם כדי להרויח לבעלים לבלי הקריב את העולה אח"כ כלל אבל לפ"מ דאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב נהי דצריך שיקדיש תחלה העולה קודם לחטאת בזה שהבעלים יקדישו אותו קודם ויתרשל בהקרבת העולה דהא ניתרת בקדשים בלא"ה וא"ש וראיתי בס' מנחת חינוך מצוה קס"ח שכ' מסברא דכיון דקדימה אינו אלא למצוה אין סברא דלא למשכן מחמת הקדימה אלא דהר"ח אינו מפרש כפי' התוס' ומפרש כמו שפי' רש"י בערכין ד"ה מאי נינהו שפי' דהסברא כיון דאקדמי' קרא א"כ העולה מעכבת מלאכול בקדשים פ"כ אין ממשכנין פ"ז מקשה והאמר רבא למקראה היינו לענין קריאת שם להקדיש אבל עולה אינה מעכבת ומותרת לאכול בקדשים בהעולה א"כ למה לא ימשכנו ולבסוף כ' ודרש"י צ"ע מהכ"ת מדאקדמי' קרא נאמר דמעכב הכפרה יעושה"ט ותמיהני למה הסב בדרש"י כונה אחרת הלא דרש"י ברור מללו כפשוטן דהא דקאמר בעולת יולדת אין ממשכנין ופירש"י משום כפרה הוא כחטאת חלב אלא משום דמעכב באכילת קדשים וכדקאמרי בתחלה בחטאת נזיר דממשכנין כיון דאמר מר כו' משום דאינו מעכב בהיתר וביולדת דמעכב ולא משתרי בקדשים להכי אין ממשכנין ולפיכך לפ"מ דס"ד בעולת יולדת מה ניהו דאקדמי קרא שצריך להקריב את העולה תחלה ואח"כ החטאת ונמצא שאינה נתרת בקדשים דהא למצוה צריך שיקדים העולה תחלה ובודאי אי נימא דאינו מעכב הסדר אם הקריבה החטאת לחוד הרי היא נתרת בקדשים וע"ז מקשה הש"ס והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב ולפירוש הר"ח דצריך שיקרא שם ויקדיש העולה תחלה למצוה וכ"ז שלא יקדישנו לא תבא לידי היתר קדשים מאי מקשה הש"ס ואינני יודע היכן מצא המנח"ח דכיון דאקדמי' קרא לעולה ע"כ מעכבתו מלאכול בקדשים דמש"כ דמעכבתו היינו לפי פ' ההו"א שצריך להקריב העולה תחלה וכן מבואר להמעיין בדרש"י שם והאמר רבא למקראה כי' ולא שתקרל תחלה

ע"ש ובעיקר קושיתם ע"ד הר' חיים גם אם נאמר בשטתו דמעכב אפילו בדיעבד וכשיטת הריטב"א בהקריב עולה קודם לחטאת כמ"כ ביולדת אם הקדיש החטאת תחלה פסול בדיעבד נראה לפי המבואר בד' התום' זבחים ד"ר ובכ"ד דאי לאו קרא דוהעלה הי' פסול מטעם דיש מחוסר זמן לבו ביום וה"נ נאמר בהקדיש חטאת קודם לעולה שהוא מחוסר זמן לפי שמן הדין עליו להקריב את העילה תחלה אבל בהקדיש העולה ואח"כ החטאת כדין והקריב את החטאת ואח"כ מת העולה אין זה בגדר מחוסר זמן כלל דהא ראוי הי' להקדיש לחטאת ולהקריבו כדין כיון שהעולה מוכן ועומד לפניו ומכ"ש שנאבד העולה וכיון דבשעה שהקדיש לא הי' מחוסר זמן) וכל היכי דאיתא בגזא דרחמנא איתא והרי קיים כמצוה והקדיש העולה תחלה ואח"כ החטאת ומה לי שנאבד העולה כיון דבשעה שהקדיש לא הי' מחוסר זמן והקרבת החטאת היא קודם לעולה וזה פשוט בכה"ג שנאבד מחויבים היורשים להביא עולה אחרת (או גם באופן שהקריבו העולה שלא לשמה דגם הזבח כשר ואינו עולה לבעלים לשם חובה וצריכים היורשים להקריב עולה אחרת דלאח"מ עלו לגמרי לשם חובה כמש"כ התוס' בזבחים ד"ד בד"ה מצינו),

ומה שהביא מעכ"ת ראי' מערכין דכ"א דאכתי גם בחייבי יולדת הוצרך דמאי יעשו אם ימות או יאבד העולה והחטאת תהי' כבר קריבה במאי יכופו להפריש אחרת עכ"ד וראי' זו איני מכיר כלל דבודאי דבחייבי עולות דממשכנין אותו אם ימכר אותה עולה להגזבר יוצא ידי משכונו ולא חיישינן שמא ימות או יאבד והכא בעולת יולדת כיון שצריך להקדיש את העולה שחלה וכיון שהקדישה הרי היא ברשות ההקדש יצא ידי משכונה ואם באמת יארע שימות או יאבד אחר שיקרב החטאת אז יהי' הדין כשאר מחויב עולת דממשכנין אותי ז ומה שהעיר עמש"כ לחלק בין קו"ע מהמבואר בערכין דכ"א הכל מודים בחטאת נזיר דממשכנין הואיל דאמר מר ואם גילח א' משלשתן יצא והא גם בנזיר דינו דחטאת קודם לעולה לכתחלה כמש"כ התוי"ט בנזיר במשנה דמ"ה ואיך יעבור הכהן ויקריב העולה או השלמים קודם לחטאת וכן העיר ממש"פ הרמב"ם פ"ח מה' נזירות דמצוה להביא החטאת תחלה ובפי"ד מעה"ק פ' דחטאות נזיר ממשכנין זה ת"ד, בפשוטו אין זו השגה כלל דמאי דמבואר בגמ' הכל מודים בחטאת נזיר דממשכנין כו' הפי' באופן שכבר הקריב העולה או השלמים דכיון דאם גלח על אחד משלשתן יצא לפיכך ממשכנין וכן מבואר בפירוש רבינו גרשום שם ומדברי רבינו גרשום.

נראה דס"ל כשי' הרמב"ם והרע"ב והתוי"ט דמצוה דחטאת קודם לעולה גם בנזיר ולהחילוק שחלקתי דבקו"ע לא יעבור וע"כ כ"ז שלא הקריב עולה או שלמים אין

ממשכנין לחטאת דהא בודאי יקריבנו מתחלה ומעכב הכפרה אבל בדיעבד שכבר הקריב העולה או השלמים ממשכנין לחטאת נזיר כיון דכבר יצא והותר בכולן

ח

ומש"כ ע"ד התוס' בתמורה די"ט. שהקשו בהא דשבועות די"א הא דאמר לדמי עולה דקדוש קדושת הגוף והא דאמר לדמי נסכים דאינו קדוש. דמ"ט אינו קדוש קדוה"ג וכתבו ושמא אתי כר"ש דכל מילתא דלא חזי לגופי' אינו קדוש ובאמת מד' הרמב"ם בפ"ד מהל' פסוהמו"ק באשם דפסק כרבנן דצריך רעי' הרי דקדוש קדוה"ג ובפ"ג מהל' מעילה הל' ג' פסק דהמקדיש לדמי נסכים קדוש קדושת בה"ב ושמע לתרץ משום דלא עדיף מנסכים דכל זמן שלא הוקדש קדושת כלי יש לו פדיון וע"כ אע"פ דהוי נכסים ממש מ"מ הא ליכא קדושת כלי משא"כ במקדיש זכר או נקבה לרבנן לדמיו שפיר קדוש קדוה"ג.

ראיתי בחתם סופר חאו"ח סי' קמ"ג שבאר בזה דברי המג"א סי' תס"ט ממש כדברים האלה דכונת המג"א דמשבועות י"א מוכח דאפילו הקדיש סלת להנחה ממש עדיין לא קדיש קדוה"ג עד דקדיש בכלי שרת ולא דמי לבע"ח דבדבורא בעלמא נחית לי' קדושת הגוף דבהני אפילו אמר לדמי נסכים דלא חזי מ"מ חל עלי' קדוה"ג לרבנן דר"ש משא"כ אותם שצריכים קדושת כלי כגון סולת למנחה שאפילו מקדיש אותם לדחזי לא קדוש קדוה"ג עד שהקדישו בכלי מכש"כ חטים יעוישה"ט. ולפה"נ בד' החת"ס לישב דברי התוס' שיש חילוק בין בע"ח דחל עליו קדושת הגוף אפילו לדמי נסכים בין סלת למנחה אבל בד' הרמב"ם שפסק כרבנן דר"ש ומ"מ ס"ל גם בבהמה כשאמר דמי בהמה זו לנסכים בפ"ג מהל' מעילה דהרי הן כקדשי בה"ב וע"כ צ"ל כיון דרוצה להקדיש קדושת נכסים לא עדיף הבהמה מהנכסים וכיון דאין בו קדושת כלי הרי הן כקדשי בה"ב, שו"ר בחידושים למנחות המיוחסים להרשב"א בדק"א שם שכ' וז"ל וגם דשמואל ל"ק לדרבא משום דהתם גבי קרבן בהמה כיון דאמר לדמי עולה דאיהו ראוי לעולה סבר דתפסה בי' קדושת הגוף משום דבהמה תלוי קדושת גופא בהקדשא אבל במנחות דאע"ג דהקדישן למזבח אינן קדושין קדוה"ג עד שיקדשו בכלי אע"פ שקדושת הפה שלהן למזבח לא קדישי קדוה"ג אלא של דמים ונפדין אפי' טהורין, אולם בלשון הרמב"ם שם מבואר גס כדמי יונה זה לשלמים הרי הן כקדשי בה"ב וצ"ל בשי' הרמב"ם דס"ל דתרי מיגו לא אמרינן ודוקא במפריש זכר לדמיו או נקבה לעולה קדיש קדוה"ג אבל נקבה לדמי אינה קדוש שו"ר שהרגיש מזה במרכבת המשנה בפט"ו מהל' מעה"ק יעו"ש שכ' דהוי תרי מגו.

ט

וע"ד הריטב"א ביבמות דפ"ב והרא"ה בבדה"ב שכ' לדהכי חתיכות חטאת טמאות תעלה אף דהוה חהר"ל משום דאין איסורו מחמת עצמו והבה"ב תמה ע"ז מאיזו סברא דהא אין זה מחמת בלועה ועוד דגם בדבר חשב ליבטיל וע"ז השיב כת"ר לתרץ דבריהם וכונתם דכיון דהאיסור מחמת טומאה י"ל דלענין טומאה לא גזרי משום דין חהר"ל ובטל וממילא גם איסור שבו נפקע והרב דזאגר דחה דהא לר"ל דס"ל בפסחים דל"ד היסה"ד פסול הגוף כיון שנטמא הרי נאסר ג"כ מחמת היסה"ד ואף דלענין טומאה בטל יש בו פסול דהיסה"ד וכתב לתרץ דבחתיכות חטאת שאין לו בעלים ל"ש היסה"ד ז"א נראה מדברי התוס' דחגיגה דכ"א שנסתייע משקלים ומהירושמי דשקלים פ"ז שם וכן מפרת חטאת פסחים די"ח וגם לא בעינן שמירת הבעלים דוקא וע"י מי שהיה משומר די ועי' כה"ג בב"מ דף ל' בתוד"ה לאף דניחותא דעושה סגי, אולם לכאורה י"ל עפ"י המבואר בירושלמי ספ"ק דפסחים דמקשה מ"ט אין שורפין הטהורה עם הטמאה דהא נפסלה בהיה"ד ומשני הירושלמי דעדיין משמרה שלא יגע בטהרות והמפרשים שם שלא יתערב החמץ וא"כ גם זה חשוב שימור ומה"ט גם בחתיכות חטאת טמאות בטהורות לא הסיח דעתו שצריך ליזהר הטמאות שלא יגע בטהרות (וע"ע בירושלמי תרומות פ"ח) והנה התוס' בפסחים דל"ד בד"ה פסוה"ג הקשו בתלוי' אמאי לא יטמאנה הא כבר מסיח דעתו ממנה ולדברי הירושלמי לק"מ דהא משמרה שלא יגע בטהרות אולם הא גם מגוף דהג"מ דפסחים שם דשתילי תרומה ששתלן טהורין מלטמא ואסורין מלאכול דאסורין לכהנים הואיל ואיפסל בהסה"ד ותמוה דהא משמרן שלא יגע בטהרות ומוכח דלא כהירושלמי (אם לא דנימא דדוקא לר"י דס"ל הסה"ד פסול טומאה וכיון דמשמרה שלא יגע בטהרות אחרות הרי משמרה מן הטומאה אבל למ"ד דהיסה"ד פסול הגוף סוף סוף בכה"ג מסיח דעתו מאחד) ועי' בפ"מ בירושלמי תרומות פ"ח ונראה שאין סתירה מד' הירושלמי להבבלי דבאמת דברי הירושלמי דמשמרה שלא יגע בה טהרות צ"ע איזה שימור הוא לתרומה מה שלא יגעו בה טהרות א"כ הרי זה שימור לטהרות ולא להתרומה אולם פשוטן של דברים נראה דבחמץ אף דהולך לאיבוד מ"מ יש בו ענין שימור מטומאה וכן בתלוי' למדס"ל דתלוי' בעי שימור הרי יש בה דין שימור שלא וטמא טומאה ודאית אולם הירושלמי מקשה שהרי מסיח דעתו בחמץ שהולך לאיבוד ובתלוי' שטמאה מספק והרי נפסל בהסה"ד וע"ז משני שלא יגע בטהרות הרי הוא משמרה וממילא היא נשמרת על פיו מטומאה בתלוי' שלא תטמא ודאית וכיון דיש בה דין שימור ונשמרת שלא יגע בטהרות חשוב שימור וכ"ז בתלוי' ובחמץ משא"כ בטמאה דל"ש בה

ענין שימור מטומאה כלל דמה יתן ומה יוסיף הטומאה על טומאתה אם גם משמרה שלא תגע בטהרות אחרות הרי אין זה ענין שימור של תרומה כלל רק שימור הטהרות מטומאה, ועפ"ז י"ל מאי דמקשים בסנהדרין דל"ג בטימא את הטהור דאגע בה שרץ והא כיון שטימא החכם את הטהור הרי אסחו הבעלים דעתייהו מיני' וע"ז פטור מלשלם כמבואר בגיטין דנ"ג בשוקל מי חטאת והכניסה לרבקה דפטור על מחשבה אף בגרם מחשבה דהוי כגורם דגורם וכיון שכבר נאסר ונפסל מצד היסה"ד א"כ גם באגע בה שרץ יפטור דהא התרומה נפסלה ולא הוסיף כלים בטומאתו, ולמש"כ י"ל דבאמת הרי הוא טהור ויש בו ענין שימור ורק דקסבר שטמא והסיח דעתו וע"ז שייך שפיר לומר דמשמר שלא יגע בו טהרות וכיון דאיגלאי מילתא דטהור הוא ושמר מטהרות שפיר חשוב שימור ולא נפסל בהיסה"ד ולפי"ז בחתיכות חטאת טמאות יש בו ג"כ משום פסול היסח הדעת ולא מהני מאי דמשמרן שלא יגען בטהרות.

אולם י"ל לפמש"כ התוס' בחגיגה דכ"א דבנאבד ל"ש היסה"ד דמיירי בנאבד ונמצא בתוך התערובות ואם נטמא באותה שעה ל"ש היסה"ד ולכשנודע מטומאתו אחר שנתערב בטיל בתוך התערובות ויש בו שימור ועי' לעיל א' ובסי' מ' ובעיקר תירוצו בד' הרא"ה לכאורה נראה מלשון התוס' בזבחים, דע"ב בד"ה אלא דהא אפילו חתיכה בעלמא חשיבה את שדרכו למנות יעו"ש מבואר מדבריהם דס"ל דחתיכה הר"ל לא בטיל מטעם דהוי את שדרכו למנות א"כ כמו בדין שדרכו למנות אמרינן לכל הדברים גם לענין טומאה כמ"כ בחתהר"ל אך י"ל בדעת הרא"ה דס"ל דחהר"ל היא גזירה בפ"ע ונראה דבזה נחלקו בדין מחוסר תיקון אי חשוב חה"ל יעוי' בראש פה"נ סי' ל"ו ובס' בית הלוי ח"ב סי' ל"ד מה שביאר דטעם מחלוקתן אי דהוי גזירה בפ"ע ובעינן שיהי' ראוי להתכבד ממש או משום דהוה דבר חשוב ואת שדרכו למנות וי"ל דהרא"ה ס"ל דהוי גזירה בפ"ע ורק לענין איסור ולא לענין טומאה.

(ועי' בבכורות דל"ב מש"כ התוס' דל"א טעכ"ע לענין טומאה ופי' בר"ש פ"ב דטבו"י) משא"כ דבר חשוב ודרכו למנות וברי' דמצינו בשא"ד כמו שכתבו התוס' בב"מ דנ"ג לענין מעשר ובביצה ד"י לענין מוקצה,

ו

וע"ד מש"כ ידידי בתמורה דכ"ג להקשות בדהתו"ס שם בד"ה דרבי שכ' ועוי"ל כגון שיש ריוח בדבר כגון דאבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה, וקשה דא"כ מאי מותיב רב משרשיא מברייתא דשירי מנחות דהא התם ליכא רוחא להקדש והביא כן בשם הגהות הרש"ש ותי' ע"ז משום דבאכילת קדשים המצוה רק בכזית אחד הראשון ואיכא רווחא

אם יאכל חולין ותרומה שיאכל כזית ראשון על השובע זהו תו"ד. בעיקר הדברים כבר העיר השעה"מ בפ"ד מה' ק"פ ה' ו' יעיי"ש אבל הדבר מתמיה לומר שהמצוה באכילת קדשים הוא בכזית ראשון ומאי נפ"מ אם יקיים המצוה בכזית האחרון ובודאי אם מספיק לו השיעור מאכילת קדשים כדי שביעה שאינו מחויב לאכול תולין מקודם כדי שיאכל על השובע כזית ראשון (גם בעיקר החקירה באכילת קדשים מוכח מכ"ד דהמצוה הוא על כל כזית וכזית אלא שאינו אקרקפתא דגברא ומתחלק לכהנים ויש שהגיע כפול וע"כ במה שנאכל ע"י הכהנים סגי אבל בודאי כשאוכל הוא מקיים על כזית וכזית שבו ועי' בזבחים דצ"ז בתוד"ה ואחד שכ' דלא אפשר בגומרתא משום פסידא דקדשים, א"כ לא מקיים עשה דואכלו את הבשר בלילה הזה דא"א שלא ישרף הגומרתא מעט מן המוח שבפנים מבואר דיתבטל המ"ע דאכילת קדשים ממעט מן המוח אלמא דהמצוה רמי על כל הבשר), ובגוף קו' השעה"מ עדהתו"ס דא"כ מאי מותיב רב משרשיא נראה דבאמת צ"ב דמקשה הש"ס מברייתא דיאכלו מלמד כו' והלא בכמה משניות מבואר דאין מביאין קדשים לבית הפסול יעוי' בפסחים דע"ה אפילו תימא ר"ש הני מילי בדיעבד לכחחלה לא ואין לוקחין תרומה בכסף מעשר וכיוצא בו עיי"ש דאסור למעט בזמן אכילתה וכיוצא בו בפסחים די"ג אין מביאין תודה בחג המצות מפני החמץ שבה אולם נראה דמכל הני דוכתי אינו מבואר דאיכא איסור תורה ואפשר דגם לפי האמת אינו אלא מדרבנן וכן תפס השעה"מ בפ"ו מה' פסוהמ"ק והוכיח כן מדהתוס' פסחים דפ"ט בד"ה ה"מ אף שבאמת אין הכרח מדהתוס' כמבואר להמעיין) אבל מברייתא זו דדרש לה מקרא דיאכלוה מבואר דמה"ת עשו תקנה בקדשים שלא יבוא לידי פסול (מ"מ הא דאסור למעט זמן אכילה דאינה ודאית וכן שיהי' נדחה הקרבן היכא שנתערב לרעי' משום זה אפשר דאמד"ר כמש"כ השעה"מ) והנה במש"כ התוס' לתרץ כגון באבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה נראה הא דס"ל לרבי דלא עשו תקנה בקדשים משום דגם הפסד קדשים א"א מדרבנן וע"כ נדחה משום השמינה מצוה מן המובחר דהקריבהו נא לפחתיך ולהכי מותיב רב משרשיא שפיר דהרי מוכח מברייתא זו דמקרא קא דריש דעשו תקנה בקדשים שלא יבוא לידי פסול ומן התורה הוא ואיך נדחה בידים איסור תורה משום מצוה מן המובחר דהקריבהו נא לפחתיך וא"ש, אולם ק"ל עדהתו"ס דהא להדיא מבואר במנחות דס"ד ומי אמר רבה הכי והא אמר רבה היו לפניו ב' חטאות אחת שמינה ואחת כחושה שחט שמינה ואח"כ שחט כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות ומבואר דלכתחלה דוחה שבת משום השמינה ועי"ז גם החטאת הראשון הכחושה נפסל

וא"כ קשה לרבנן מ"ט עשו תקנה בקדשים להקריב את הכחושה במקום שיש שמינה דהא מבואר במנחות דמקריבים השמינה לכתחלה וצ"ל לפי"ד תוס' דהך סוגר קאי לרב אמי לפ"מ דקאמר הש"ס במנחות דפליגי בזה רבה ורב אמי ולרב אמי באמת לא נדחה הכחושה מפני השמינה ובזה פליגי רבי ורבנן דרבנן ס"ל דפשו תקנה בקדשים מה"ת שלא להביא לידי פסול ולהכי מקריבים האבודה ורבי ס"ל דלא פשו תקנה בקדשים מה"ת וממילא דמצוה מן המובחר דשמינה עדיפא והרמב"ם בפ"ד מה' פסוהס"ק פ' כרבנן דאמרינן לי' לכתחלה להקריב האבודה ולא הזכיר כלל שיש איזה חילוק בין אבודה ושאינה אבודה לענין כחושה או שמינה דהרמב"ם פ' בפ"ב מה' שגגות

סימן נ

גדול אחד בחדש מנחם ציון תרפ"ד.

א

ב"ד מש"כ להעיר על הנדפס בשמי בס' שערי תודה (עי' לעיל אחיעזר סי' י"ח) שהתוכתחי עם הגאון רא"ב ז"ל שחידש דיש מעילה בקונמות במחובר לפי שהוא מתפיס בתלוש יש לו דין תלוש וכמו שמצינו בקדשים בתמורה דטפל חמור מן העיקר דחל על בעל מום כמבואר בזבחים דמ"ט וכת"ר כתב להמליץ עליו דהעיקר תלוי אם הא דאין מעילה במחובר דבעינן שיהי' תלוש בשפה שנהנה או בשעה שהוקדש והא מבואר במעילה ד"כ דבהקדישו בתלוש ולבסוף בנה דמופלין וצ"ל כיון דחל עליו דין מעילה בחלוש לא נפקע ע"י מחובר א"כ ה"ה במתפיס מחובר בתלוש כיון דההקדש על המחובר בא מכח קדושת תלוש מועלין בו כס' הגמרא לענין תמורה בבע"מ קבוע והא דמבואר בב"ב דעקר חולי' מבור ונהנה ממנה דמעל אף דההקדש הי' במחובר צ"ל דנתרבה על ידי בשגגה וכמש"כ התוס' בסנהדרין דט"ו לענין שער העומד לגזוז זהו תו"ד, לדעתי נראה דזה אינו דבודאי אזלינן בדין מעילה במחובר בתר שעת הנאה כמבואר בב"ב שם ובמעילה די"ג דמועלים בהם ובגדוליהם ומבואר דמועלין לכשנתלש דהא במחובר אין מעילה וגם בגדוליהן מועלין אע"פ דאתו ממחובר דהא דאין מעילה במחובר אין זה מצד חסרון הקדושה כמו בקדשים קלים יעו' בב"ק די"ב בתוד"ה מאן מה שמחלקים לענין דין רעהו מקדשים קלים למחובר ובודאי דאין לדרוש דרשות מעצמינו דנתרבה מבשגגה והא דמועלין בבנאו ולבסוף הקדישו כמבואר במעילה זהו דין בדיני תלוש ולבסוף חברו וכלל שכל שחל עליו הדין בתלוש אע"פ שלבסוף חברו יש עליו דין תלוש (ועי' בעמודי אור סי' ק"ח שכתב כן בדיני תלוש ולבסוף חברו דלהכי בשחיטה

ובטומאה כל שחל עליו הדין בעודו תלוש אע"פ שלבסוף חברו) משא"כ אם הקדיש שבולת ושתלה דאע"פ דגדולי הקדש חולין מ"מ הקדש מהשבולת לא נפקע בודאי דאין בו מעילה דבזריעה דלא שייך דין תלוש ולבסוף חברו כמש"כ התוס' בחולין ט"ז דהוי כמחובר מעיקרא בזה אע"ג דבשעה שהוקדש חל עליו דין מעילה אזלינן בתר הנאה כמו בעקר חוליא מבור ואין בו מעילה ואע"ג דלגבי ע"ז מבואר בירושלמי שבת פ"ט דלכשהשתחוה לזמורה ואח"כ נטעה אסור מבואר דאם חל איסור ע"ז לא נפקע על ידי מה שנעשה מחובר שאני ע"ז משום דאין חלות שם ע"ז במחובר אבל במעילה הטעם לפי שאין מעילה על הנאת מחובר ולכשעקר החולי' ותלשה הא מפורש דאיכא מעילה והא בע"ז שאינו חל על מחובר גם אחר תלישה אין שום איסור וכיון דבמעילה עיקר הפטור דמחובר בשעת הנאה ועל כן לכשהקדיש לזמורה ואח"כ נטעה אין בהנאת מחובר דהוה כמחובר מעיקרא ע"י זריעה ונטיעה שום מעילה ש יש להוכיח מב"ק ו' שפירש"י לענין רעהו בקרקעות דלפני פדיון הא אין מפילה בקרקעות דכל המחובר לקרקע כקרקע דהא אכתי משכח"ל כשזרע משל הקדש דבכה"ג ה' עליו דין מעילה כרבה דאומרים לו הבא שמינה לכתחלה וא"כ אאפ"ל דהאבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה דא"כ באמת אמרינן לי' הבא שמינה לכתחלה ופשיטא דמקריבים שאינה אבודה ובזה נדחה ג"כ ד' השעה"מ מה שתי' אליבא דהרמב"ם דס"ל מצוה בראשון לגבי חטאת לכו"ע דא"כ מ"ט דרבי דס"ל דלא עשו תקנה בקדשים הא מצוה בראשון ותי' דהנפ"מ משום דשאינה אבודה שמינה דלהרמב"ם אאפ"ל הכי מתחלה אע"כ דלא משכח"ל מעילה במחובר ע"י זריעה בשום אופן (אלא דדרש"י שם צ"ע דהא לכשאכלה הוי תלוש ועוד דגם במחובר מעילה ליכא מגזי"ש אבל קרן בדין שמשלם).

ב

והנה מעכ"ת מוכיח ממנחות ע' דבעי ר"א שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו אמרי לי' רבנן לאביי א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע ואנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע כו' ומפרש כת"ר כונת הגמ' דקאי על הא דתנן דאין מעילה במחובר משום דילפינן חטא חטא מתרומה ומוכח מזה דאין תרומה במחובר לקרקע וא"כ מאי מקשה א"כ מצינו תרומה דמחובר לקרקע דהא גם לדידהו תקשה דאפילו נימא דלא מהני קדושת שם במחובר מ"מ הא משכח"ל אם קרא עליה שם בתלוש ואח"כ שתלה דבכה"ג בודאי לא פקע קדושת תרומה אעכצ"ל דבכה"ג גם מעילה איכא כמפורש במעילה בהקדישה ולבסוף:

בנאה ולפ"מ דמתרץ שם דההיא לענין חיוב מיתה וחומש דלא משכח"ל במחובר צ"ל דגם במעילה דיליף מגזי"ש דתרומה תלוי בשעת הנאה דאע"ג דהא דבתרומה פטור במחובר משום דבטלה דעתו משא"כ בהקדש דבמחובר יש שארי הנאות מ"מ מגזי"ש ילפינן כן כיון דאא"פ לחיוב מיתה בתרומה במחובר בהקדש ליכא מעילה ולפ"ז תקשי הלכתא אהלכתא דהא הרמב"ם פסק בהקדישו ולבסוף בנאה דמעל אלמא דתלוי בשעת הקדש וא"כ בשבולת שמרחה בדין דלא חלה קריאת שם תרומה במחובר והא הרמב"ם בה' תרומות פסק דהוה ספק והניח בצ"ע עכ"ד ולמש"כ בהא דבנאו ולבסוף הקדישו דמעל לאו משום דאזלינן בתר הקדש אלא משום דבכה"ג תלוש ולבסוף חברו הוה תלוש וגם בשעת הנאה הוי תלוש כדין תלוש ולבסוף חברו ולהכי אין זה סתירה כלל דאע"פ דלפי המסקנא ילפינן גזי"ש חטא חטא מתרומה משום דלא משכח"ל מחובר בשעת הנאה מ"מ בתלוש ולבסוף חברו חשוב גם בשעת הנאה כתלוש וביותר י"ל לפמש"כ התוס' בסנהדרין דט"ו בד"ה שער דאע"ג דמעילה ילפינן מתרומה ולענין תרומה לא אמרינן כל העומד ליקצר כקצור דמי דלענין הא לא ילפינן מתרומה דתמעול מעל ריבה ובאור דבריהם נראה דבתרומה כל שהוא מחובר אע"פ דעומד לנקצר לא מהני משא"כ במעילה תלוי אם הוא קרקע או מטלטין ולפיכך כל שא"צ לקרקע ועומד ליקצר הוי כמטלטין ומה"ט גם עבדים אף דל"ש בהו ענין חבור מ"מ כיון דעבדים יש להם דין קרקע אין מועלין ולהכי בתלוש ולבסיף חברו שיש עליו דין תלוש גם בשעה שהוא מחובר מועלין בו ומשה"ק בהא דמקשה הש"ס א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע דהא לכו"ע אם קרא שם תרומה ואח"כ שתלה דלא נפקע התרומה וכמבואר ברמב"ם בפי"א מה' תרומות דאם עשאן תרומה קודם שיורענה ה"ז תרומה לפיכך אם תלש ממנה במזיד חייב מיתה א"כ לפי הס"ד דס"ל דמשכח"ל חיוב מיתה בתרומה במחובר הא משכח"ל כשקרא לה שם מתחלה ואח"כ שתלה אין זה מוכרח דקושיית הש"ם קאי על ההיקש ממעילה יעוי' בהגהות מצפה איתן שם אולם גם אם נאמר כמו שמפרש כת"ר דקאי על ההיקש ממעילה וכ"כ העמודי אור מ"מ לא פסיקי להש"ס להקשות דהא משכח"ל בתרומה במחובר אם קרא שם תרומה ואח"כ שתלה דהא י"ל לפי ההו"א דבכה"ג גם במעילה מעל אבל לכי מאי דמסיק דההיא לענין חיוב מיתה דלא משכח"ל במחובר וחטא חטא ילפינן משעת הנאה מה"ט אפילו בקרא שם תרומה ואח"כ שתלה ליכא חיוב מיתה וחומש במחובר להכי גם מעילה ליכא בכה"ג רק בהקדישו ולבסוף בנאה מעל משום דהוי כתלוש וגם לפ"מ שמצדד כת"ר בסברא דאזלינן במחובר בתר שעת ההקדש לפי שחל עליו דין מעילה אין זה ענין להתפסה בקונמות שמתפיס בדבר תלוש ולא

דמי לתמורה דטפל חמור מן העיקר משום דתרומה הוה כקרבן הנתפס ממש ותמורת עולה הוה עולה וכיון דמכח עולה קאתי ודמי להקדש ראשון הוה כקדם הקדישו למומן משא"כ בקונמות דמתפיס בקרבן אין בו קדושת אותו הקרבן) וגם אם מתפיס בשלמים שאין בשלמים מעילה נראה שיש בקונמות מעילה וראיתי כעת בס' מנה"ח שמסתפק בזה ודעתו נוטה דבכה"ג ליכא מעילה) ורק כדין קונם בהתפסה בדבר הנדור דחל עליו קדושת הקונם א"כ מה בכך שמתפיס מחובר בחלוש אלא דהאמת הוא כמש"כ דבמעילה אזלינן בתר שעת הנאה.

ג

ומש"כ כת"ר עמש"כ להקשות דאיך יהי' מעילה בגידולין בקונם פרטי כיון דאין לו קנין ממון וע"ז תירץ דהא מצינו מחלוקת ר"א ורבנן גבי גיטין וקדושין אי מהני שיור והטעם דלא מהני מגזיה"כ דבעינן כריתות וכן בהפקר לעניים ולא לעשירים ילפינן משמיטה ולהכי בקונמות דליכא קרא בקונם כללי החפץ קדוש דגבי כל העולם ובקונם פרטי אין החפץ קדוש אלא לגבי איש אחד הנאסר ויש לגבוה קנין ממון לגבי הנאסר וגם הגידולין הן של גבוה ושייך בי' מעילה למ"ד דמועלין בגידולין עכ"ד אין זה מספיק לדעתי לו גם אם נאמר דהוה כהקדש לגבי איש פרטי כיון דאין להקדש זה פדיון ואין זה ממון הקדש כלל ורק איסור הקדש רבע עלי' לגבי הנאסר ואיך יהי' להקדש זה זכות בהגידולין תינח בקונם כללי דיש לו פדיון והוה ממון הקדש ממש משא"כ בקונם פרטי ובאמת צ"ע מעילה דקונם פרטי דלא חזי לא לגבוה ולא לדמי אמאי מעל ועכצ"ל דקונמות שאני ומעל מצד איסור שבו אע"פ שאין להקדש בזה קנין ממון אבל נהי דמעילה איכא מצד דין איסור אבל זכיית ממון מצד הגידולין מנ"ל והמחוור בזה כמש"כ לתרץ שם דמשום דאיכא מעילה בקונמות חשיב קדו"ד כמש"כ האס"ז בכתובות נ"ט בשי' רש"י ולהכי יש בו דין ממון לזכות בגידולין

ד

ומש"כ עמש"כ בשי' הרשב"א ורש"י במהדו"ק לובא באס"ז כתובות נ"ט דבקונם פרטי מעל ויצא לחולין משום דדוקא בקדשי הגוף דמשום חומר הקדושה אינו יוצא לחולין משא"כ בקדשי בה"ב שאין בו פדיון מצד אחר כמו בגיזה דלאו משום חומר הקדושה אינו יוצא לחולין רק משום דבעי העמדה והערכה מעל ויצא לחולין וה"ה בקונם פרטי דאין לו פדיון משום דקלישא קדושתו לא חמיר מקונם כללי ויוצא לחולין והעיר על זה מעכ"ת ממעילה י"ט דקדשי מזבח שהוממו ועבר ושחטן דלמ"ד דבעי העמדה והערכה יש בו מועל אחר מועל והא דאין להם פדיון לאו משום חומר קדושתן אלא משום

חסרון העמדה והערכה ומ"מ יש בהם מועל אחר מועל ומחלק מעכ"ת דשאני קדשי מזבח שהוממו שבאמת יש עליו קדושת לגוף ועושה תמורה ג"כ אלא דמה שיש להם פדיון מפקיע קדוה"ג שבו ואם תתחדש מניעה שלא תהי' לו פדיון קדוה"ג שבו לא פקע לפיכך יש בו מועל אחר מועל משא"כ בקדשי בה"ב וקונם פרטי דאע"פ דאין לו פדיון יוצא לחולין.

חילוקו נכון אבל תמיהני דהא בעבר למאן דס"ל דבעי העמדה והערכה ולא חזי לא לגופי' ולא לדמי הוי כקדשים שמתו דיצא ידי מעילה דבר תורה ואין בו מעילה רק מדרבנן וכ"כ השימק"ו במעילה שם בתי' הראשון דמעל מדרבנן ותירוץ השני אינו מובן וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מה' מעילה דבחטאת שהוממה דמעל דבעינן נהנה ופגם ואם מתה גם בנהנה ולא פגם מעל כמבואר במעילה י"ח וכ' דהך מעילה אינה אלא מד"ס כמו שביארנו דהוי כקדשים שמתו וכיון דהך מעילה דרבנן בודאי דיש בו מועל אחר מועל דהא אא"פ שתצא לחולין פ"י מעילה מד"ס איסור הנאה דקדשים שחתו מן התורה ואע"פ דמתניתין דמעילה שם דכל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל מעילה מן התורה אבל בע"כ בעבר ושחטן אין בו רק מפילה מד"ס ויש בו מועל אחר מועל (וגם י"ל דכל דתקנו מדרבנן כעין דאורייתא תקנו וכיון שתמימה בחיים יש בה מועל אחר מועל ה"ה בנשחט דהא דבהומם דיש לו פדיון ויצא לחולין ע"י מעילה משום קדושת דמים שבו אבל הא דמעל לכשנשחטו משום קדוה"ג שהי' לו מקודם דבקדו"ד בכה"ג לא מעל גם מדרבנן כמבואר בפסחים כ"ט דהאוכל חמץ של הקדש לא מעל אף מדרבנן) ולפ"ז בקדוה"ג היכא דלא חזי לא לגופי' ולא לדמי לא משכח"ל מעילה מן התורה כלל ורק שיש מקום לחקירה זו עפמש"כ לעיל סי' מ"ו לצדד בחטאת שעיברה שנתה דאע"פ דלא חזי לגבוה מ"מ מעל משום שאם יפול בו מום יהי' חזי לפדיון מ"מ הך מעילה מצד קדוה"ג שבו דאלו משום קדושת דמים הא קיי"ל דגורם לממון לאו כממון דמי ולהכי יש בו מועל אחר מועל גם מן התורה דלא הוי כקדשים שמתו כיון דחזי לדמי מ"מ כל זמן שאינו ראוי לפדיון יש בו קדוה"ג ויש בו מועל אחר מועל וצ"ע, וראיתי למחברים שכתבו דלהכי ע"י מעילה יצא לחולין היכא דחזי לפדיון משום דכיון דצריך לשלם קרן וחומש לא גרע המעילה מפדיון וכמש"כ הריטב"א בחולין קל"ט דבאומר עלי דמחויב באחריות הוה כחלול ולפ"ז בקונם פרטי דלא חזי לפדיון אע"פ דלא חמיר קדושתי' מ"מ כיון דאין עליו חיוב תשלומין לא פקע הקדושה ע"י מעילה אולם נראה דזה אינו דהא המועל במזיד, ג"כ מחויב לשלם הקרן מ"מ לא יצא לחולין ע"י חיוב תשלומין אלא דגזיה"כ דהקדש בשוגג מתחלל ובמזיד אינו מתחלל ולהכי בקונם פרטי דלא חמיר קדושתי' כקונם כללי

מתחלל וכמש"כ בגיזה כקדשי בה"ב דמתחלל אע"פ שאין פדיון, ומש"כ מעכ"ת דלהכי קונמות קדוה"ג אף בקונם כללי שיש לו פדיון מ"מ מפקיע מידי שעבוד והקצוה"ח בסי' קי"ז תמה על זה וכ' לתרץ דקדושת דמים אינה מפקיעה מידי שעבוד משום כיון שיש להמלוה זכות ממון ע"י השעבוד ממילא פקעה הקדושה וכל זה בהקדש שהקדושה תלוי' בקנין אבל בקונמות אף דקדושת דמים נתתי' עלי' מ"מ נראה בתרנגולת של קונמות שמרדה לא פקע הקנין דבקונמות אין הקדושה מחמת הקנין ואדרבה הקנין בא מחמת הקדושה ומשו"ה קונמות מפקיע מידי שעבוד דאפילו לאחר גביית הבע"ח מ"מ קדושה שבהן להיכן הלכה ועפ"ז מתרץ דהא דאיכא מעילה בקונמות אע"ג דלא חזי לא לגבוה ולא לדמי משום דבהקדש בכה"ג פקע קנין הקדש וממילא נתבטל קדושתו ומשו"ה אין מועלין בו אבל בקונם אף דיתבטל הקנין מ"מ לא פקע קדושתו א"כ לא נתבטל גם הקנין עכ"ד, אבל אין זה מספיק לתרץ הא דיש מעילה בקונם פרטי אע"ג דלא חזי לא לגופי' ולא לדמי דבודאי גם בקדושת דמים דלא חזי לדמי לא פקע קדושתו ובאוכל חמץ של הקדש לא מעל לא נפקע ההקדש לגמרי ולא יצא לחולין ואחה"פ מעל וגם בקדשים שמתו דלא חזי לגבוה אין בו מעילה אבל איסור הקדש איכא הרי דלא נפקע ההקדש ומ"מ לא מעל דלא הוי קדשי ד' ומה"ט קשה בקונם פרטי כיון דלא חזי לא לגבוה אלא לדמי מהכ"ת ימעלו בו ובעיקר הנחה דבקונם כללי המעילה משום האיסור ויחודש לפ"ז דבקונם כללי בחמץ ימעול אף שאין לזה שווי וצ"ע מהכ"ת כיון דאין להקדש דמים.

ה

ומש"כ כת"ר דמחובר ע"כ אסור מן התורה ויש בו איסור הקדש דאי נימא דזהו רק קנין ממון להקדש ולא איסוה"נ דהקדש וא"כ לכשתלשו הוי כגידולין ואיך יהי' בזה מעילה עכ"ד אינו מוכרח ובפשוטו לא דמי דהא קנין הקדש בא מחמת פיו אלא דגזרה תורה מגז"ש דחטא חטא מתרומה דאין בו מעילה ואין איסוה"נ מן התורה כמו בקדשי נכרים כל זמן שהוא מחובר ולכשתלשו יש בו כל הדינים של הקדש איסור הנאה ומעילה ולא דמי לגדולין שנתוספו שלא מחמת הקדש פיו

ו

ומש"כ עמש"כ דהא דאמרינן בפסחים ל"ג דאינו מתכוין כמתכוין הוא רק לענין קרבן מעילה דנתרבה מבשגגה כל דהוא כמו שפירש"י מש"כ בדין אזהרה דמי לכל התורה כולה וע"ז כ' מעכ"ת דמש"כ רש"י שם דלא כתיב בה מיעוטא כדכתיב בשבת מלאכת מחשבת וכתיב בשאר מצות אשר חטא בה פרט למתעסק והיינו מתעסק בדבר אחר ובא זה לידו ונראה מדרש"י שם דלא פטרינן מתעסק אלא בחייבי חטאות דכתיב בה

פרט למתעסק ובהקדש דאינו מחייבי חטאות חייב מתעסק משום דליכא קרא לפוטרו ואין כונת רש"י דאיכא קרא יתירא לחייבו אלא דליכא קרא לפוטרו ובשארי חייבי לאוין דליכא קרא לפטור הוי שגגת עבירה ואין מקום לספיקו של הגרעק"א לענין רואה כלאים בחבירו דהוי מתעסק וה"נ באזהרה דמעילה דמתעסק הוה עבירה דליכא קרא לפטור והוסיף מעכ"ת די"ל דמתעסק היכא דפטרה רחמנא לא הוה שגגת עבירה כלל כמו שנתמעט שנים שעשאוה מבעשותה דגם איסור תורה ליכא והיכא דלא נתמעט מתעסק הוא שגגת לאו עכ"ד יעוי' במהרש"א פסחים שם שהקשה דהא לפי הס"ד דלא כתיב בשגגה והוה ילפינן משארי חטאות ממילא מהאי קו"ח הוי ילפינן מתעסק לפטור במעילה כמו בשארי חטאות ואיך קאמר דבמעילה אינו מתכוין כמתכוין ותירץ דבאמת להכי איצטריך למיכתב בשגגה במעילה דגלי' לן דלא נילף לפטור משארי מצות ולא כתיב גבי' בה לפטורא יעוי"ש ומיושב בזה מאי דקשה דהא איפשר למילף מחלבים ועריות שלא עשה בו מזיד כשוגג אע"פ דמתעסק חייב יעוי' בפני יהושע שם משום דלהכי איצטריך הא דבשגגה במעילה לחייב מתעסק כמש"כ המהרש"א הרי דמשגגה ילפינן דין מיוחד במעילה משום דלא ילפינן משארי חטאות דנתמעט מבה אבל שארי מצות מהכ"ת לא נילף מקו"ח מחייבי חטאות דנתמעט מתעסק אי נימא דלא הוה עבירה כלל ומהכ"ת מתעסק בחייבי כריתות לא יהי' גם שגגת עבירה ומתעסק בחייבי לאוין יהי' שגגת עבירה אלא עכצ"ל דבאמת ודאי מתעסק הוה שגגת עבירה בכל האיסורין כמ"ש הגרעק"א ונפטר מגזיה"כ דקרבן ולא דמי לשנים שעשאוה שנתמעט מקרבן ואין בו גם איסור תורה שהרגיש בזה מעכ"ת שאני התם דנתמעט מבעשותה באיכות המלאכה וכמו"כ בשבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בזה דאין חסרון באיכות המעשה רק מצד השוגג נתמעט רק לענין קרבן אבל מ"מ הוה שוגג ובודאי דבדין אזהרת מעילה במתעסק דהוה שגגת עבירה כמו בכל התורה, אולם הגאון ר"מ אויערבאך שת" קושית הטו"א ע"ד הר"ן דס"ל באיסוה"נ כשאינו מתכוין בפס"ר מותר מהא דאסור לטבול בימות החמה משום דש מעילה בקונמות ובמעילה דבר שאינו מתכוין כמתכוין וכת"ר תמה על זה דהא בפסחים דל"ג משום דמתעסק הוה מהלי שבת מש"כ בזה ומבאר ההבדל בין דשא"מ דמתעסק דמתעסק גרע וביאר שם דהג"מ דשבת דע"ה דמתעסק הוא אבל נטילת נשמה דבכה"ג אף לר"י מותר ולא הביא דהתו"ס שם דהך מתעסק היינו דבר שאינו מתכוין (ומש"כ שם דכל השוגגים כסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר א"כ נתכוין להגביה תלוש זה ותלש מחובר אחר דבכה"ג בכל התורה כולה חייב חטאת אבל בשבת נקרא כה"ג מתעסק תמוה דהא הוי מתעסק דהתירא דבכל התורה פטור כמש"כ

התוס' בשבת דע"ג) והנה מהא דפסחים ל"ג תאמר במעילה שאם נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה דמעל וכן בגוונא דסך ידו בשמן של קדש דמעל וקשה דמאי חדושא הא גם בשאר חטאות מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה עי' בפני יהושע שם וצ"ל דמזה סייעתא לד' הר"ן שכ' דבמוכרי כסות הוי דשא"מ ולא אמרינן גבי' שכן נהנה כמו בחלבים ועריות דאין הנאת חמום וסיכה דמי לחלבים ועריות וזהו החדוש במעילה שחייב מתעסק או דנימא דבמעילה דבדבר שדרכו לפגום אינו חייב עד שיפגום ואין החיוב משום נהנה ולהכי מתעסק פטור לולא הריבוי דבשגגה אבל יקשה לפ"ז לד' הר"ן דדשא"מ בפס"ר מותר בהנאה ומתעסק הוה ג"כ דשא"מ כמש"כ כת"ר וא"כ אמאי חייב במעילה באינו מתכוין הא אינו מחכוין בפס"ר מותר וביותר יקשה במעילה דשינוי רשות דבודאי לאו משום הנאה הוא ומ"מ חייב אע"פ דהוי מתעסק דקסבר שהוא של חולין.

אולם נראה בפשיטות דבמעילה דידעינן מבשגגה כמ"ש המהרש"א דלהכי איצטריך בשגגה כדי דלא נילף פטור מתעסק משארי חטאות הרי בפירוש רבתה תורה מתעסק במעילה ובמתעסק דהוי דשא"מ בפס"ר ומ"מ ריבתה תורה למעילה דלמעילה דאכילה לא איצטריך דגם בחלבים ועריות חייב וע"כ דלמעילה דהנאה אתי ובמעילה דשא"מ ופס"ר אסור בהנאה וידוקדק בזה לשון הגמ' דבמעילה שאינו מתכוין כמתכוין היינו דבר שאינו מתכוין שהוא מותר בכל התורה במעילה הוה כמתכוין ואתי שפיר מה שתירץ הגר"מ אויערבאך קושית הטו"א דלהכי אסור לטבול בימות החמה לשיטת הר"ן דפס"ר מותר בהנאה משום דיש מעילה בקונמות ודבר שאינו מתכוין כמתכוין, והנה תמהתי על זה דהא מעין דהוה מחובר אין בו מעילה ואין בו איסור תורה ואפילו אי נימא דיש בו איסור מ"מ הא דנתרבה דאינו מתכוין כמתכוין היינו רק בדין קרבן מעילה דנתרבה מבשגגה כל דהוא ולא באזהרה וע"ז השיג כת"ר דכיון אזהרה ואין איסור מעילה בדבר שאינו מתכוין איך שיחויב קרבן על שגגתו ויפה השיג אולם לפי מה שכתבתי לצדד דבמחובר יש איסור תורה משום לאו דבל יחל אם כן אתי שפיר בפשיטות דלגבי לאו דבל יחל דמי נדרים לשארי דדשא"מ ופס"ר מותר (אלא דיש לדון דגם לענין אזהרה דלא תוכל לאכול בשעריך י"ל דדוקא היכא דאיכא דין מעילה גלתה תורה דדבר שא"מ כמתכוין וממילא גם באזהרה איכא איסורא אע"פ שאינו מתכוין להנאה כיון דגלתה תורה דבעי כפרה ושאינו מתכוין כמתכוין אבל בשלמים ובמחובר שאין בהם מעילה אע"פ שנכללים באזהרה זו הרי הוא ככל הלאוין, דהא באזהרה דל"ת לאכול בשעריך נכללו ג"כ שארי איסורים כמו באוכל בשר עולה ושלמים לפני זריקת דמים לבד איסור

מעילה יעוי' מכות די"ח וגם הנאה אסור ובהנאה זו בדבר שא"מ ופס"ר י"ל דמותר, וכמ"כ י"ל בשלמים ובמחובר שאין בהם דין מעילה בשוגג דדשא"מ מותר. ורק בדברים שיש בהם מעילה דגלתה תורה דאינו מתכוין כמתכוין גם באזהרה איכא איסורא).

ז

והנה כת"ר הביא סיוע דמתעסק לא הוי גם שגגת עבירה מד' הרמב"ם בפ"א מהל' איסו"ב הל' י"ב דמתעסק בעריות אע"פ שאין כונתו לכך חייב וכן בחייבי לאוין ושניות והראב"ד כ' חייבי לאוין לא ידעתי למה הא קרבן אין כאן ועי' בהה"מ שכ' שהוא ט"ס והכ"מ מתרץ דכונתו דהרי הוא חייב לשמים ונראה מדהכ"מ דדוקא בעריות חייב לשמים ולא בשארי לאוין דלא הוי שגגת עבירה כלל עכ"ד נראה די"ל דכונת ד' הכ"מ דמתעסק בעריות אע"פ שאין כונתו דהוי דבר שאינו מתעסק דבשארי איסורי הנאה מותר דשא"מ גם בפס"ר כמש"כ הר"ן מ"מ בעריות דמתעסק חייב גם בדשא"מ איכא איסורא ומש"כ הרמב"ם בפי"ד מהל' מאכ"א הלכה י"ב הנאה הבאה לאדם בעל כרחו אם נתכוין אסור ואם לא נתכוין מותר דמפרש הכ"מ שם בכל איסורים ונראה גם באיסורי אכילה היינו באופן דלא הוי פס"ר כמש"כ התוס' בפסחים דכ"ה, אבל בפס"ר אסור בחלבים ועריות והוי שגגת עבירה משא"כ בשארי איסוה"נ דלא הוי שגגת עבירה כמש"כ הר"ן (ובעיקר השגת הראב"ד הא אין קרבן בחייבי לאוין הי' איפשר לתרץ דכונת הרמב"ם גם בשפחה חרופה דאין כאן אלא לאו מתעסק חייב בקרבן אבל לפי הגירסא בד' הרמב"ם וכן בשניות קשה) ולמה שפי' הכ"מ דחייב בידי"ש יהי' מזה סתירה למש"כ הנה"מ בסי' רל"ד דשוגג דרבנן א"צ כפרה והא מבואר בדהר"מ דגם בשניות חייב ביד"ש ואפ"ל דבודאי גם לד' נה"מ דשוגג מאיסור דרבנן א"צ כפרה מ"מ המכשיל את חבירו באיד"ר בשוגג עובר משום לפני עור, דעכ"פ מכשול מיהו הוי שאלו הי' יודע הי' פורש מזה ולא גרע ממשיא לו עצה שאינה מהוגנת, ולפ"ז י"ל למש"כ בתשו' פנ"י לחקור דהמכשיל באיסור דרבנן עובר לפ"ע מדאורייתא דהוי כמשיאו עצה שאינה מהוגנת והא מבואר ברמב"ם בהל' איסורי ביאה דהבועל ונבעלת עוברים משום לפני עור א"כ י"ל דגם בשניות מדרבנן איכא לפ"ע מדאורייתא ולהכי בשניות בשוגג צריכים כפרה גם לד' הנתיבות.

ובדהג"מ פסחים דל"ג ק"ל עדהתו"ס בסנהדרין ס"ב בד"ה להגביה כו' בתירוץ הראשון דה"ק בשבת פטור אע"פ שנהנה משום מלאכת מחשבת מבואר דגם בכה"ג דההנאה הוא משום דאתעביד מחשבתו על ידו חשוב ג"כ נהנה א"כ איזה רבותא יש במעילה שאינו מתכוין כמתכוין דהא מתעסק בכה"ג שנהנה בכל אופני הנאות חייב בכל החטאות, וראיתי כעת בס' מנחת ברוך שתמה בזה ולכאורה הי' נראה לתרץ למש"כ הפנ"י

בפסחים שם דלהכי במעילה לא חשוב נהנה דאותו הנאה הי' נהנה מגוזי חולין ולא דמי לחלבים ועריות ולהכי החידוש במעילה דחייב מתעסק ולא דמי לשבת דנהנה דאתעביד מחשבתו אולם ק"ל לפ"ז דהג"מ שם לא אם אמרת בשארי מצות כו' שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר דפטור כו' והא לתי' התוס' בסנהדרין דמפרשים במחובר אחר ומתעסק חייב שכן נהנה אלא דפטור בשבת מצד מלאכת מחשבת ופטור זה אינו אלא בשבת ולא בשאר איסורים ומאי שייך זה למעילה הא בכל האיסורים בכה"ג חייב ועכצ"ל בדהג"מ דפסחים שם שאם נתכוין לחתוך אה התלוש וחתך אח המחובר דפטור הוא מצד מתפסין ומוכרח מזה דהפירוש.

וחתך את המחובר בנמצא שהוא מחובר כמו שתי' התוס' בתי' שני וצע"ג. ומה שתמה מעכ"ת בדהג"מ נדרים ט"ז חד קרא למיפטר מקרבן שבועה וחד למיפטרי מלאו דשבועה והא דידעינן מלא יחל דברו דמיחל לחפצי שמים דליכא לאו ולמ"ל קרא למיפטר מקרבן דהא כיון דליכא איסורא ממילא אא"פ שיחויב בקרבן עכ"ד נראה דמזה יש להסתייע לשי' הרמב"ן דבכולל חל חל שבועה לענין מלקות ומ"מ חיוב קרבן ליכא בכולל ולפ"ז איצטריך קרא למיפטר מקרבן אף בכולל דאיכא לאו דבל יחל, שו"ר בהגהות הרש"ש בשבועות דכ"ז שהקשה ותירץ כן אולם לד' החולקים ע"ד הרמב"ן וס"ל דגם בכולל איכא חיוב קרבן תמוה למ"ל קרא ואפ"ל לפי תי' הראשון בתוס' נדרים ט"ז דבשבועה גופא זימנין דחייל היכא דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה דשבועה שאמר בלשון נדר הוה שבועה וחיילא השבועה ובודאי דבדבר רשות חייב קרבן שבועה בכה"ג ומ"מ בדבר מצוה פטור מק"ש דלהרע או להיטיב כתיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא נשבע לבטל את המצוה אע"פ דחל השבועה לענין בל יחל מ"מ קרבן ליכא אבל לתירוץ השני שבתוס' שם קשה אולם בפשוטו נראה דסוגיא דנדרים קאי לרע"ק דס"ל דחייב ק"ש באכלתי ולא אכלתי ובשבועות כ"ו דריש ריבוי ומיעוט ומאי מיעט דבר מצוה דאע"פ דלוקה משום שוא אינו חייב משום ק"ש אע"פ דלרע"ק חייב ק"ש בשבועה דלשעבר ומ"מ בדבר מצוה נתמעט דאינו חייב

ח

ומש"כ מעכ"ת עמש"כ באחיעזר חיו"ד סי' ל"ה להקשות מאיזה מעם יאסור מן התורה לשחוט על מום עובר לשי' התוס' והרא"ש דמותר להטיל מום קבוע במום עובר, והא משום שחו"ח אינו חייב ג"כ לרבנן דר"ש במבואר בזבחים קי"ג וא"כ ראוי שיהי' ניתר ג"כ לאכילה ע"י תחלת שחיטה דהוי מום קבוע, ובזה ישבתי ד' הספרי דאצטריך לדרשא דמנין שאין נשחטין על מום קבוע וע"ז כ' מעכ"ת לתרץ ע"פ המבואר ברמב"ם פי"ח מה'

מעה"ק גבי היא חולין וולדה שלמים דאסור לשוחטה אף דאינו חייב דהוה מחוסר זמן מ"מ אסור וצ"ל משום ביטול מ"ע דתמים יהי' וכן בשוחט בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל דפטור מ"מ ודאי אסור מדאורייתא משום בטול מ"ע ולהכי גם בבע"מ עובר י"ל דאסור לשחוט בחוץ משום ביטול מ"ע דלאחר זמן, או דס"ל משום דאם ישחטנו בחוץ יהי' אסור בהנאה משום חסרון זריקה, והא אם ישחטנו יהי' טעון קבורה ואסור להפסידו מדאורייתא והא דמותר להטיל מום קבוע במום עובר ולא אסרינן לי' משום הפסד קדשים משום דגם אח"כ אכילת בכור בע"מ מצוה זהו תו"ד, כל דבריו שלא בדקדוק דבודאי שוחט בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל אע"פ דאי"ח משום שחו"ח מ"מ הרי הוא מטיל מום כיון דראוי להקרבה בו ביום אחר פתיחת דלתות ההיכל, וכן בהיא חולין וולדה שלמים י"ל דאסור להטיל מום מן התורה ולא דמי למטיל מום בבע"מ כמו דמספ"ל להש"ס במטיל מום בתמורת בכור ומעשר דלא דמי למטיל מום בבע"מ כמש"כ התוס' שם, וי"ל דגם במחוסר זמן אסור להטיל מום [וגם בעובר כתבו התוס' בתמורה ד"י דאין איסור להקדיש מחו"ז וי"ל דדוקא להקדיש אין איסור אבל מ"מ פסול מחו"ז איתניהו בי', ועי' במנ"ח סי' רצ"ג מה שהביא קושית השעה"מ מחולין דע"ה מידי דהוה אמחוסר זמן ומה שפלפל בזה] אולם גם אם נאמר דמותר להטיל מום קבוע במחוסר זמן כמו במום עובר ומ"מ אסור לשחוט האם ולהביא את הולד שהוא שלמים לידי פסול שיהי' אסור בהנאה שאין קדשים ניתרים בלי זריקה וע"י שחיטת האם לא יהי' הולד ניתר, אבל במום עיבר דמותר להטיל מום קבוע ועל ידי תחלת השחיטה דהוה מום קבוע יהי' מותר באכילה ובהנאה למה לא יהי' ניתר לשחוט ולהכי אצטריך לדרשת הספרי אבל בודאי אין איסור מן התורה משום ביטול מ"ע דשחיטת קדשים כמו שאין איסור להטיל מום קבוע במום עובר משום לא קרינן בי' תמים יהי' לרצון ואינו ראוי למצות שחיטה בפנים.

ט

ומה העיר מעכ"ת באהל תורה לסתור הראי' מדהתוס' זבחים דמ"ט דקדשים שמתו אע"פ שאין בהם מעילה מ"מ אסור בהנאה מן התורה מדהקשו דלא ליחול איסור נבילה על איסור קדשים דהא הוי קדשים שמתו והשיב על זה דאפילו בחטאות המתות דלא נהנין אינו אלא מדרבנן מ"מ איכא איסור לאו באכילתן כמבואר בבכורות דט"ז פכ"ד, תמיהני דמאי ענין קדשים שמתו לחטאות המתות דבהו איכא הלכתא וקרא אבל בקדשים שמתו אי נימא דנפקא איסור קדש לגמרי איזה איסור אכילה יש בהו, אולם כת"ר השיבני על זה בשם גדול אחד מד' הספרא דנפיק מקרא את זה לא תאכלו מפרסת פרסה חטאות המתות ופסולי המוקדשין ומפי' הראב"ד שם דקאי על פו שלא נפדו דאסורים באכילה

מן התורה אלא דגם לפי' הראב"ד בד' הספרי לא יתישבו דההתו"ס דבעכצ"ל דאיסור אכילה זה מחודש אחר השחיטה דבעודה בחייה קדשים שהוממו הרי אסורין באיסור מעילה מן התורה, וא"כ מאי הקשו התוס' בזבחים הא איסור נבילה ואיסור דלא תאכלו טמא הוא לכם אתי בהדי הדדי, וע"כ דס"ל להתוס' שמתו אסורים משום איסור קדש שלא ניתר ע"י זריקה, ולכאורה יש להוכיח לפי פי' הראב"ד דבקדשים שמתו ליכא איסור הנאה דקדש מדאיצטריך קרא לאיסור אכילה.

אולם י"ל כדמשני בבכורות דט"ז דאיצטריך קרא ואיצטריך הלכתא דאי מהלכתא היכי דעביר איקרי ואכיל איסורא איכא לאו ליכא, ולהכי איצטריך בפסוהמ"ק ג"כ לאו אלא די"ל דבחטאות המתות באמת אין בו איסור קדש כמו שפירש"י בריש מעילה דלא נהנין מדרבנן והא דקאמר איסורא בעלמא היינו ההלכה דתמות כמבואר ברמב"ם דעורפו בקופיץ ומההלכה נשמע דאסור באכילה (ומיושב בזה מה שתמהתי בסוס"י י"ג) ולהכי איצטריך לאו אבל בקדשים שמתו אי נימא דאיכא איסור קדש אע"פ דאין בו קרבן מעילה יש בו איסור לאו דלא תוכל לאכול בשעריך וא"כ למ"ל קרא לאיסור אכילה ואפ"ל לפמש"כ המהרי"ט אלגזי בפ"ה דבכורות דקדשים שמתו אסורים בהנאה משום דהא גם פסוהמ"ק אחר פדיון אסורים להאכילם לכלבים והא פסוהמ"ק דאסורין להאכילן לכלבים וה"ה שארי הנאות הוא רק היכי שאסורים להדיוט כמו טריפה אבל מה שמותר באכילה מותרים גם שאר הנאות כמש"כ קרא דאסורים באכילה ואפ"ל דקדשים תמימים שיש בו קדוה"ג ואינם ניתרים בלי זריקה בודאי אסורים מחמת איסר קדש אפילו לכשמתו דאע"פ שאינם ראוי"ם לגבוה בו רק קדושת לפי דחזי לפדיון הו"א דלכשכנשחטו דאינו ראוי לפדיון ואין בו עוד קדושת דמים דמותרים באכילה לכשנשחטו כמו לאחר פדיון דקדושת דמים שבו פקע ולהכי איצטריך דגם בכה"ג אסורים באכילה וממילא דאסורים ג"כ להאכילן לכלבים כמו פסוהמ"ק אחר פדיון ובעיקר ד' הספרא מנין לרבות פסוהמ"ק ת"ל ממפריס פרסה טמא מפרש הקרבן אהרן דקאי על תמורת פסוהמ"ק דלאחר שנפדו התפיסו בתמורה דלא מצי למיקרב כמבואר בבכורות דט"ז ועל פסוהמ"ק לפני פדיון לא איצטריך קרא דאסורים מחמת איסור קדש כמו לאחר פדיון וגם לכשנשחטו מ"מ כיון דמוכח דאיסור קדש לא פקע לכשמתו מהכ"ת יהא מותרים לכשנשחטו לפני פדיון

השמטות

דף יח ע"ד שורה כח אחר ויצטרפי נשמט:

ועי' באס"ז בב"מ שם שתמה בזה ועי' בחי' הריטב"א.
שם שורה מס אחר דנ"ג נשמט:
ועי' בחי' הרשב"א גיטין ד"ג מש"כ מתחלה בשם התוס' דגם מטמא תרומה אינו אסור מדאורייתא וקרא אסמכתא אי נמי כיון דליכא לאו אלא עשה לא החמירו וכ' דאין דברים אלו מתחוורין בעיני אלא מפום דהו אפשר לאוקמי במסמא חולין אבל שלא לטמא תרומה דאורייתא הוא עי"ש.
דף יט ע"ד שורה נה אחר תיבות הוי נשמט:
מצה ועי' להלן אות י"א
דף כד ע"ב שורה ז. אחר כר"א נשמט:
ומאי דאמרינן דאם יש בה טעם דגן אדם יוצא בה יד"ח בפסח דהא דלא נתבטל מצד היתר בהיתר ועל חמץ הי' חייב משום היתר מצטרף לאיסור י"ל דשאני מצה דבעינן טעם מצה וכמ"ש המקו"ח בסי' תמ"ב דשאני מצה משארי איסורין וכמבואר בברכות דל"א דמקשה ממצה שנתבשל ומשני התם משום דבעינן פעם מצה וליכא דלהכי אף שיש כזית בכא"פ מ"מ כיון דלית בי' טעם מצה אינו יוצא ולהכי בעינן טעם דגן ובלא טעם דגן אינו יוצא
דף ל ע"ב שורה לח אחר וצ"ע נשמט
ועי' להלן סי' נ'
דף לא ע"ד שורה ח. אחר דבר תורה נשמע:
וע' רמב"ם פ"ב מהל' תרומות הל' י"ב הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה אבל אם הפקיר שבלים וזכה בה ועבר והפריש ממנה אין תרומתו תרומה ובראב"ד שם בהפקיר קמה לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הוי תרומה כדאמרינן במפקיר את כרמו והקדים בבקר ובצאן שהוא פטור מן המעשר ומפרש בירוש' מה בין קמה לשבלין קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש מהם תרומה אינה תרומה וכשהפקירם לא הפקיע מהם כלום כו' [ויעוי' בירושלמי מעשרות שם בהגהות הגר"א להיפך דבהפקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה אינה תרומה לפי שלא הגיע לכלל חיוב וע"כ נפטר ע"י הפקר ואם הפקיר בשבלין וחזר חכה תרומתו תרומה משום דכבר יש בו זיקת תרומה ולא נפטר ע"י ההפקר וזהו דלא כשי' הרמב"ם והראב"ד] מבואר דאע"פ דאין כאן טבל גם לאחר מירוח (דגם בעשאה גורן אינו מחויב אלא מדרבנן) מהני הפרשתו בדיעבד, ונראה דאי מפריש מזה על חיוב בדיעבד בודאי מהני דהא אם תרם מדבר שלא נגמר מלאכתן על דבר שנגמר מלאכתן תרומתן תרומה אלא דהתם אין

לכתחלה להפריש אפילו מדבר שלא נגמר מלאכתן על דבר שלא נגמר מלאכתן משים דילפינן מקרא כדגן מן הגורן מן הגמור על הגמור דאין לומר דהוי מפטור על החיוב דהא בדיעבד תרומתו תרומה ואם עשאן גורן הוא מחויב מדרבנן ולכתחילה הוי מדרבנן על דרבנן ובדיעבד יתוקן גם המעורב בשל תורה ולהכי חשוב יל"מ, אולם בעיקר ד' הרמב"ם כ' האלגאזי בס' קהלת יעקב אות ה' דהדבר תימה דדבר שאינו טבל והפקר פוטר בדיעבד יהי' תרומתו תרומה אלא דפירוש ד' הרמב"ם דהפקיר קמה וזכה בה בעודה מחובר תרומתו תרומה כיון דבשעת חובתה לא נפטרה והא דהפקיר את כרמו ולמחר עמד ובצרו דפטור מן המעשר י"ל דלא זכה בהם בעודם מחובר וכמבואר בירוש' דמעשרות ר' יונה מפיך לישנא דבזכה בשדה וגידוליה חייב יעוי"ש, והדברים נכונים ואמיתים בשי' הרמב"ם אולם הראב"ד שהשוה להמפקיר את כרמו והקדים בבקר ובצרו שהוא פטור מן המעשר נראה בדעתו דאע"פ שאינו חייב מ"מ בדיעבד תרומתו תרומה וכ"כ הכפתור ופרח סופ"ג בשם הראב"ד דבשארי מינים חוץ מדגן ותירוש ויצהר שאי"ח מן התורה מ"מ אם קרא עליהם שם יש עליהם קדושת תרומה מה"ת ומדמעת כשל תורה ועי' באמרי בינה הל' תרו"מ סי' ב' וצ"ע

דף לג ע"א שורה יז אחר יזרוק הדם נשמט:

וכן מש"כ התוס' ד"פ בד"ה נזרק דהא דלא מרצה היינו מדרבנן והיכי מחייבי ליה רבנן בפ"ש כיון דמדאורייתא פטור הוי חולין בעזרה היינו דלר' נתן דאכילה לא מעכבת ובעינן רק שיהי' גברא חזי וכיון דזרק ומה"ת הורצה מדאורייתא פטור מפ"ש והוי חולין בעזרה ומאי דמבואר בפסחים דע"ח ריו"ח אמר אפי"ת רבנן היא הב"ע בציבור דאפילו בטומאה נמי עבדי אי בציבור אמאי אין הבשר נאכל בטומאה גזירה שמא יסמאו הבעלים לאחר זריקה ויאמרו אשתקד לא נטמאנו ואכלנו השתא נמי ניכול כו' והרי לרבנן דאכילת פסחים מעכבת מ"מ בציבור לכשנטמאו הבעלים בין שחיטה לזריקה יזרוק הדם בטהרה אע"פ דמצד גזירה דרבנן אין הבשר נאכל הרי דאזלינן בתר דאורייתא ולזה העירני כת"ר נראה דשאני היכא דהפסול מצד הבעלים דכיון דמדאורייתא מיחזי חזי חשוב גברי חזי (ועי' להלן סי' מ"ז אות ו' שהוכחתי כן מדהג"מ פסחים דמ"ח) משא"כ היכא דהפסול בבשר שנשרף או שנטמא מדרבנן כיון דאכילת פסחים מעכבא והבשר אינו ראוי לאכילה מצד איסור גופו כיון שאי"ר מדרבנן לא הוי בר אכילה לגבי אכילת פסחים ועי' בקהלת יעקב להאלגאזי אות ב' שכ"ב דף לו ע"כ שורה לח, אחר תיבת מתרומה, נשמט ומ"א העירני לעיין בתשו' הרשב"א המובא בב"י הל' נדרים סי' רכ"א בני אדם שהי' להם שני מקומות בבי"ה משותפין ביניהם והקדיש אחד מהם לחבירו הר"ז אסור

לישב עליו שהרי אסרו כקדשי בה"ב ואע"פ דאין מעילה במחובר מ"מ איסורא איכא כו' ונראה דהקדש לגבי חבירו הוי כקונם דהא הקדש סתם לא שייך לגבי איש פרטי ומבואר דגם בקונמות אין מעילה במחובר אלא די"ל דזהו שלא ע"י התפסה וס"ל דגם בכה"ג איכא מעילה בתלוש דלא כהמל"מ וצ"ע בד הרשב"א כיון דהקדיש לחבירו והוי כקונם פרטי תיפ"ל דעובר המודר משום בל יחל.

דף נ ע"ד שורה מ, אחר חיבת תוכ"ד, נשמט:

דאע"פ דדין דלא יקדיש הוא על שינוי מקדושה לקדושה והכא הא חל הקדושה בתוכ"ד מ"מ י"ל דרק עצם הקדושה חל מיד שאינו יכול לחזור להוציאו לחולין אבל לגבי יחוד הקדושה לאיזה קרבן יכול לחזור תוכ"ד ואין בו לאו דלא יקדישנו

דף נד ע"ג שורה ד. אחר תיבת אח"כ, נשמט

(ובכ"מ פ"ג מפסוהמו"ק באמת מפורש שאינם נפסלים בהעלאה דקודם זריקה ולא ירדו אבל מ"מ אינם נקטרים רק אחר זריקה). דף עא פ"ג שורה י' אחר תיבות ועיין נשמט (ולמש"כ דבחלה אין פטור דלא הי' לו שפת הכושר י"ל דאין ראי' מהא דירושלמי ארבעת רבעים בפשע וחימצן דאינו לוקה משום טבל דמבואר דאיסור טבל איכא משום דבחלה גם במפרש בטומאה שלא הי' לו שעת הכושר חל ההפרש העושה כרי והשתחוה לו ואח"כ מירחו דיש בו טבל משום דלפני מירוח חל הפרשה חשוב הי' לו שעת הכושר כמש"ל אבל במחובר דלא הי' לו שעה"כ גם איסור טבל ליכא)

דף סח ע"ג שורה נח אחר תיבות וצ"ע נשמט

ומצאתי מקצת הדברים בשו"ת עונג יו"ט

דף עד שורה כו אחר תיבת שעה נשמט

(ובלא זה י"ל דאע"פ דחל למפרע מ"ט כיון דמפריש מחובר לכשיתלוש חשיב לא הי' לו שעה"כ במחובר)

שם ע"ד שורה לז, אחר תיבת לכו"ע, נשמט:

ואפשר דהפקר שאני דבידו לזכות משא"כ באיסורי הנאה ועי' בב"ק דקפ"ז

דף פז ע"ב שורה כד. אחר תיבת בחול, נשמט:

(ומאי דאינה נפשית חמורה נראה בשי' הרמב"ם דבחצי' דנעשית תמורה פשטה קדושה בכולה אף לר' יהודה דס"ל דאבר שהנשמה תלויה בו לא מהני בתמורה ולא אמרינן דפשטה קדושה בכולה מ"מ בחצי' מודה דפשטה ממילא הוי כולו קרבן וכמו בחצי קרבן שהוא קדוש כולו עושה תמורה כן נעשית תמורה באופן שיהי' קדוש כולו על ידי מה דפשטה קדושה משא"כ בחצי קדש וחצי חול שאינה נעשית תמורה לפי שא"א

שיתפשט קדושת תמורה על חצי קודש דאין קדושה חל על קדושה נשאר רק חציו בקדושת תמורה בכה"ג לא נעשית תפורה).

דף צד ע"א שורה ב, אחר תיבת דס"ט נשמט:

משום דהאי יאוש לא הוי רק כלפי דידיה והוי כמתנה או כמ"ש החוס' בב"ק שם כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן לספור מן הנגזל לא חשוב כהפקר לפטור מן המעשר דטעמא דהפקר משום דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא לקט שו"פ שיש לו חלק ונחלה עמך וה"ט דהפקר והכא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה וה"נ בקנין דרבן אע"ג דמתיאש מ"מ כיון דזכה מצד קנין דרבן אין לאחר חלק בה ולא נפטר ע"י יאוש מן המעשר

דף צז ע"א שורה טו, אחר תיבת יוסי, נשמט:

ומש"כ לתרץ קושיית בשלהי חגינה דהרי נטמא הלחם מהשלחן וכן השמן במנורה משום דס"ס ברה"ר טהור אלא דכלים שאפשר להטבילן הרי מיא בנהרא זיל סבול כדאמר בע"ז דל"ז משא"כ לחה"פ ושמן, ומה שאמר הזהרו שלא תגעו בשלחן משום דאין עושין ספק לכתחילה עכ"ד לדבריו אכתי קשה, דמה"ס הו"ל להזהיר שלא יגעו משום הלחם והשמן לכתחלה, ועוד למש"כ התוס' בערובין דל"ו, במקוה שלא נמדד דפלוגתא דר"מ ור"י לגבי אדם הטובל דבספיקא דרבנן לא אמרין לר"מ זיל טבול יעו"ש, וא"כ סומאת ע"ה דהוי טומאה דרבנן ל"א זיל טבול, ועי' בסדרי טהרה סי, קצ"ט בשי' הרמב"ם בזה, וא"כ הד"ק דהא הוי ספק טומאה ברה"ר.

וע"כ צ"ל כמש"כ התוס' בנדה ד"ה דהר ספק קרוב' לודאי, עוד אפ"ל עפמש"כ הרמב"ן בחי' לחולין והריטב"א בשמו דף ב' כמשה"ק התו"ס דהא עזרה ר"ה היא וספק טומאה ברה"ר טהור, דשאני תרומה וקדשים דבעי משמרת תרומותי וכל דהוי ספק נגע אי לא נגע אין זה שימור ופסול משום משמרת תרומותי ולהכי אף ברה"ר פסול משום היסח הדעת מבואר בדההחו"ס בחגיגה, דכ"א דאף בכלים שייך פסול היסה"ד כמו שהביאו כו' על המגריפה כו' יעוי"ש ולהכי בכלי המקדש אף בס"ט ברה"ר צריכים טבילה מה"סמ